

VOLNÉ SMĚRY

MĚSÍČNÍK UMĚLECKÝ VYDÁVÁ SPOLEK „MÁNES“. ROČNÍK TŘETÍ

VEDLI: K. L. KLUSÁČEK, KAREL MAŠEK, JAN PREISLER, STAN. SUCHARDA. PRAHA MDCCCIC.

OBSAH.

A. BELETRIE.

Sl.

Jakub Arbes: Svatý Václav, Z povídek meditačních . . . . 77, 290—317
Otakar Březina: Apotheosa klasů 23
V. Houdek. Píseň internacionální 91
K. Engelmüller: Za větrem 181
F. Kaván: J. Mařák ve vzpomínce žákově 413
K. B. Mádl: Mánesu 1
Marold ve vzpomínkách svých přátel 190
Autobiografie L. Marolda (Dopis J. Nerudovi) 173
Z. Maroldova 190
Z. Braunerova 191
R. Vácha 201
L. Kuba 203
J. Dědina 215
V. Županský 221
J. Červenka: Za Luďkem Maroldem 232
K. B. Mádl: Dodatek 309
B. M. Maršík: Smutek zavátých dnů 91
Vilém Mrštík: Litice. Z knihy cest 7
K. V. Prokop: Mé dítě umřelo 91
V. Vítek: Matka 365
J. Zeyer: Píseň o hoři dobrého juna Romana Vasiliče 461, 539

B. STATĚ VÝTVARNÉ:

J. Dědina: Dopis 385
J. Fanta: Stavby pražské a směry umělecké 239
Z W. M. Huntových Hovorů o umění . . . 300, 378
K. B. Mádl: Příchozí umění 117
Luděk Marold 175
Václav Radímský 278
Julius Mařák 429
Dr. B. Matějka: Historické oddělení výstavy architektury a inž. v Praze 1898 31
J. Metlice: Pierre Puevis de Chavannes 95
Giovani Segantini 604
W. Ritter: O Maroldovi 87
Johna Ruskina: Fragmenty z knih . . 479, 527, 586
Fr. Táborský: Galerie Tretjakovská 25, 65, 147, 269, 345
J.: Umělecká medaille 165
O umění pro lid a umění vrcholném 99

C. ZPRÁVY A POZNÁMKY:

Sl.

Praha 1888—1899. Souhrn zpráv a pověstí s poznámkami Volných Směrů:
Nasypání ostrova Střeleckého 39
Zachování starobylého rázu a krásných pohledů a umělecká úprava král. Prahy 39
Občanské kluby a Praha 40
Potřebné a nepotřebné komunikace v Praze 44
Hlas z radnice o uměleckých soutěžích veřejných . . 47
O stavbě a úpravě nábřeží ve čtvrti svatovojtěšské . 49
Obnova umělecké komise 50
Manifestační schůze českého studentstva vysokých škol 100
Soupisné plány stavebních památek Prahy 107
Městská rada Pražská a Umělecká Beseda 108
Správní soud a důvody estetické 103
Umělecké soutěže směřující k úpravě Prahy 108
Z estetiky měst, zemský výbor král. Českého a rada městská král. Prahy 159
Umělecká komise a členové obecního zastupitelství pražského 164
O místě pro Husův pomník 243
Osud skupiny starých domů na náměstí 253
Literatura pro bourání staré Prahy 253
Umělecké soutěže a obecní starší p. Dr. Frič 260
Manifestační schůze studentské 393
Přednášky klubu Mladých a umělecké Besedy . . . 393
Elektrika na mostě Karlově 493
Klášter Pavlánský 499
Domy při vyustění ulice Melantrichovy 500
Zastavení Jeleního příkopu 500
Oprava Rudolfina 501
Úprava pražských hospod a kaváren 501
Plány na palác městské pojišťovny 541
W. Ritter o Praze. Zpráva Obč. Klubu starom. a opravu arch. Polívky. »Veřejná« výstava plánů na městskou pojišťovnu. Volební heslo 610
Zprávy výstavní:
K výstavě J. Styky 60
II. výstava spolku Manes 60
Konkurence návrhů pro besední budovu v Plzni . . 71
Souborná výstava J. Špillara 263

Sl.
Kolektivní výstava H. Schwaigra 307
Výstava Luďka Marolda 308
Maroldova výstava v Plzni 403
K užší konkurenci na budovu nádražní 315
Výroční umělecká výstava v Rudolfině 359
Výstava anglických škol uměl. prům. a odborných 355
Návrhy na přestavbu neb novostavbu banky Slavie . 457
Dvě výstavy vídeňské 489
Galerie Miethke ve Vídni 402
Pařížský salon r. 1899 . . . . 397, 491
Výstava děl V. Dyka 504
Světová výstava v Paříži r. 1900 114
Umělecká a uměl. prům. výstava v Petrohradě a Moskvě 495
Výstava jednoty výtvarných umělců v Praze . . . 614

Zprávy časopisecké:

Maroldovo Album 363
Padesát let rakouského malířství 61
Vydání kodexu vyšehradského 108
Ruský umělecký časopis 168, 314
Hrvatski salon 265
Ver Sacrum 267
Obrázkové archy pro školu a dům 113
L' affiche belge 112
F. Vallotton 112
Walter Crane 112, 169
Heinrich Vogeler 112
O holandském malířství 169
Tizian 170
Harry Quilter 170
W. M. Rossetti 405
Paul Signac 406
Bibliografie 408

Nekrology:

L. Marold 64
Josef Mocker 267
Julius Kossak 268
B. Havránek 268
J. Klimeš 407
K. Světlá 535
Jul. Mařák 579

Různé:

Dekorativní vásy J. Klimešc 617
Sochy Brokova na mostě Karlově 51
Sochařská výzdoba nového kamenného mostu . . . 52
Kdo má právo zřizovati pomníky 57
Svoji k svému v umění 59
Galerie spol. vlast. přátel umění 171
Z Drážďanské galerie 404
Cyklus oper Smetanových 546
Umělecká rada při ministeriu kultu a vyučování . . 264
Pomník Marušky Bittnerové 453
Soutěž na pomník M. Jana Husi 455
Soutěže výtvarného odboru Umělecké Besedy 363
Zasláno 267
Prohlášení 115, 454
Měsíční soutěže V. Směrů . . . .
Zprávy osobní . . . .
Drobné zprávy . . . .

D. VYOBRAZENÍ.

Sl.
Mik. Aleš: Skizza 158
» 387
» 389
» 397
Mik. Aleš: Skizzy 539
» 542
Rud. Bém: Portraitní Studie 283
J. Beneš: Návrh koberce 31
» » 32
Tapeta 307
Ze soutěže na tapetu 2. akcesit 495
Fr. Bílek: Studie ke Kristu 2 vyobrazení 73
Podobizna J. Zeyera 483
» » 485
A. Boudová: Výplně dekorační plenty 111
Plenta 362
I. cena ze soutěže na dekor. linku 489
III. cena » » » » 613, 614
Zd. Braunerová: V šeru 79
F. Dědina: Ilustrace 493, 491
J. Eck: Návrh na skřínku 51
F. Engelmüller: Chaloupka v lese 391
J. Filippi: Ze soutěže na tapctu 4. akcesit 496
Am. Hofbauer: Návrh plagátu pro II. výst. sp. Manes 7
Obálka »Volných Směrů« 55
Dekorativní výplň 89
Plakát 303
E. Holárek: Z cyklu »Katechismus« 347
»Skizza« Kolo osudu 543
J. Holub: Vltavský motiv 153
V. Hradecký: Linka z konk. návrhu 29
J. Hudeček: V koupeli 323
Potok 9
U potoka 341
B. Kafka: II. cena soutěže na vásu 358
J. Kalendovský: Dekorativní linka 547
Ant. Kalvoda: Na cintorině 81
J. Kastner: Interier 309
Modely židlí 311
Fr. Kaván: Kozákov 529
Jos. Klimcš: Dekorativní vásy 605, 606, 607, 608, 609, 611, 612
Q. Kocian: Podobizna 282
Portrait 531
» 533
Jan Kotěra: Chrám v Girgenti 118
Pinie na Montc Mario 120
Chrám v Pesto 121
Pyramida Cestiova 122
Studic květiny 123
Chrám Amora a Psyché (příloha) . . . .
Příboj na Rivieře 125
Z Palerma (3 vyobr.) 128, 147, 149
Vnitřek chrámu v Orvietu 133
Hrobka vojevůdce 135
Hrobka Mladotova v Kosově Hořc 137
Panteon z projektu ideálního města 141

Sl.

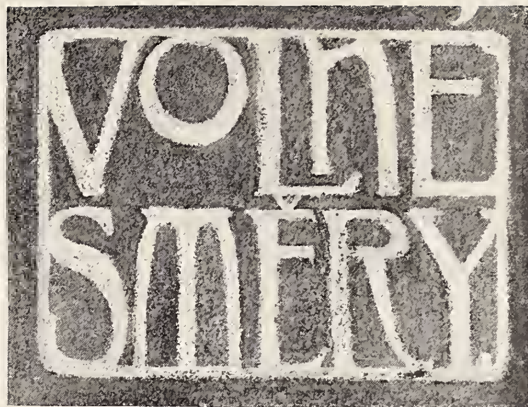
Jan Kotěra: Malovaný dům pro Plzeň 151
Galerie při moři 143
Vyhlídka z parku 145
Studie fasady 139
E. Krostová: Dekorativní vásy z kameniny 94, 95, 96
L. Kuba: Cihelna v lese 25
Plakát 411
Motiv z Poděbrad 545
O. Lebeda: Z Karlovýeh Varů 109
L. Marold. Podobizna 173
L. Marold ve svém pařížském atelieru 238
Aquarel příloha.
Z Cyklu ročních počasí: Jaro 175
» » » Léto 187
» » » Podzim 189
» » » Zima 201
Vigneta 178
Črta 182
Skizza quaehem 183
Ilustrace z Jokaiova »Sen a život« 185
Skizza 191
Kresba pro Fliegende Blätter 193, 199
Illustrace z Guilleaumeovy knihovny 195, 197
» » » 232, 267
Dva náčrtky ku Grand Prix 203
Aquarel: Flirt 205
Perokresba 207
Náčrtky ku plakátům 209
» » » 210
» » » 255
Illustrace tušová kresba 211
Portrait syna umělcova 213
Náčrtek 215
Studie 217
Dekorativní paneau 219
Studie 221
Dekorativní pole »Vlčí máky 223
» » Chrysanthema« 229
Perokresba 225, 250
Křidová kresba 227
Plakát 233, 243
Pastell 235
Illustrace 239
Dvě črty 241
»Plakát« 243
V táboře 245
Illustrace 247
Po dešti 249
Dva koutky Staré Prahy 254
Dvě skizzy ku plakátům 255
Skizza tuškou 258
Aquarel 259
" 263
Dekor. pole 262
» » 265
Skizza 407
Julius Mařák: Podobizna 413
Původní lept. rytina 415
Podzimní příšeří 417

Sl.

Julius Mařák: Samota 419
Podzimní večer 421
Kresba tuškou 423
Ranní píseň 425
Granit 427
Tábor 427
Večer 429
Studie z Abrsbachu 431
Gardské jezero 433
Požár v lese 435
Podzimní večer 437
Jilmy 441
Studie detailu 443
Studie 445
Studie detailu 447
» » 449
Bukový les 451
Studie 454
Pod ořechy 455
Studie detailu 457
» » 458
Studie olejem 459
Ranní nálada 583
Slunce v lese 587
J. Mařatka: V úzkostech 275, 276, 277
Alf. Mucha: Illustrace 369
Pozvánka 371
Illustrace 373
Studie 597, 600
A. Němejc: Studie 104
Návrh k Madonně 375
J. Němec: Jehlice a náušnice 314
Šperky 314
Stojan k žárovkám 409
P. Nováček: Pamětní deska 411
J. Panuška: Černokněžník 85
J. Pekárek: Studie 14
Pohled z výstavy spolku Manes 67
» » » » 71
R. Pollak: Podobizna 32
J. Preisler: Vzpomínka 17
Orámování k básni Otakara Březiny 231
Kresby k básni Julia Zeyera . . . . 461, 463, 465, 467, 469, 471, 473, 475, 477, 539, 541, 543, 545, 449, 551, 553, 525.
V. Preissig: Ze soutěže na tapetu I. akcesit 499
V. Radimský: Houština 287
V lukách o senoseči 289
Západ slunce 291
Ovesné pole před bouří 293
Stohy v Giverny 295
Západ slunce 297
J. Schikaneder: Soumrak v zimě 333
J. Schusser: Podobizna 50
Studie 381
F. Skalák: Ze soutěže na tapetu III. akcesit 501
A. Slavíček: Slunce v lese 325
Vyorávání řepy 97
Léto 403

Sl.
S. Sucharda: Dekorativní návrh 161
Detail 159
Podobizny 330
Madonna 401
L. Šaloun: Podobizna 337
1. cena ze soutěže na dekor. vásu 359
Fr. Šimon. Studie 379
Letní večer 385
Studie 593
K. Šimůnek: Studie z Prahy 78
J. Špillar: Črta z Benátek 280
Loučení 305
Opuštěná 538
Žně na Chodsku 589
Dekorativní výplň 595
M. Švabinský: Studie 301
J. Úprka: Z hodů landštorfských 93
» » 343
Na jaře 395
U sv. Antoníčka 603
J. Tomec: Z Hradčan 339
A. Wiesner: Návrh plakátu pro II. výst. sp. Mánes 11
Podobizna 327

Sl.
Vyobrazení ku článku »Historické oddělení výstavy architektury a inženýrství v Praze 1898«: Chrlič z chrámu sv. Víta 33
Got. konsol s věže sv. Víta 34
Část stolic z chrámu sv. Barbory na H. Kutných . 35
Zpovědnice z chrámu sv. Jiljí na Starém Městě . . . 38
Bronzová socha Herkula 39
Brokoffova socha sv. Františka z Karl. mostu . . . 42
Návrh na strop paláce Černinského 46
Ze soutěží Volných Směrů.
Na obálku: Heslo: Kruh 57
» V. B. 18 58
» Morava 59
» Perseus 62
» Řeřichy 63
Na dekorativní vásu: Heslo: 51
» Skizza 353
» S. A. 354
Bez hesla: 355
Na tapetu: Heslo: H. O. 498
» H. ☆ 498
» B. had 593



»MANESU«!

Před deseti lety jste si založili spolek. Dali jste mu krásné, veliké jméno a v jednom z prvních společenských večerů poslechli jste, a my mnozí s vámi, výklad o svém zvoleném patronu. Vyhledali jste si také za spolkového náčelníka velkého umělce, v jehož dílech dále žije velký odkaz Josefa Manesa. Neostýchám se vyznati, že přes to vše jsem na Vaše počínání hleděl bez zvláštního vzrušení. Věřte mi, ne proto, že jste byli mladí, sotva škole odrostlí a že mnozí z Vás ještě ve škole seděli. Proto dojista ne. Ale Vy sami víte, co se v českém životě rodí spolků třeba s nejlepšími intencemi v ustavující valné hromadě, s pěkně formulovanými stanovami a pak se svolávají schůze výborové týden co týden, tam se mnoho mluví, mnoho horlí a debatuje, zlobí, žehrá a usnáší, ale z toho všeho nerodí se nic, co by českému světu prospělo a málo, co by i jen členům spolku přinášelo morální nebo materielní výhody. Myslel jsem si: spolek jako spolek, o jedno jméno víc v adresáři. Líbila se mi Vaše pièta k Manesovi, Vaše důvěřivá příchylnost k Alešovi — víc ve své paměti nenalézám. Scházeli jste se, vídal jsem Vás, sesedávali se v malé tlumy, chodívali pohromadě, ale nevím, zda jste byli vždy svorni, nebo zdali jste mezi sebou měli jaké spory. Dlouho se mi zdálo, že jste spolkový spolek, snad přece lepší než mnohý jiný a že Vás drží hlavně Vaše mládí pohromadě.

Nyní vím, že jste konali víc. Váš spolek stával se rok od roku starší a Vy s ním. Vymohli jste si poznání, že pouze lety. Co se mně a nepochybně také jiným zdálo být zvyklými sehůzkami spolkovými, ukázalo se po čase, že bylo ohništěm, na němž se opravdu vařilo. Chtělo se Vám ven, na vzduch, do tlačenice života a to je pochopitelno, neboť jste cítili v sobě teplotu a sílu mládí. Měli jste, řekne se, více odvahy nežli rozvahy při svých zámyslech a podnicích, ale, myslím, že nejméně práva má k této výtce ten, kdo ji Vám činí.

Zkoumali jste půdu »Listy z palety« a nalezli slabou; volání zašlo bez ohlasu. Pozvedli jste, nezaleklí a nezastrašení, hlasu výše a volali do světa jméno M. Aleše. Byl jsem přede dvěma lety přítomen onomu večeru, kdy jste mu odevzdávali, co jste učinili s nadšením a obětavostí. A v té chvíli, kdy jsme Vás viděli tísniti se kol tohoto mistra, k němuž jste se všech stran obraceli zraky, v nichž byl obdiv, úcta i láska, když se zvedl v síni nesený a mohutnící zvuk chorálu svatováclavského, tu přál jsem si míti dar rozohňovací výmluvnosti. Nebyl bych Vám vykládal jakost um ní Alešova, neboť sami jste ukázali, kterak ji ceníte, když jste sestavovali výbor jeho prací. Nebyl bych ani vyslovil přání, aby tento trojdílný výbor rozšířil a zpevnil pověsť mistrovu a sestředěný požitek skýtal těm, kdo po něm sáhnou, neboť

bych byl jen opakoval, co jste Vy svým sebráním a vydáním »M. Aleše« zamýšleli, co jste doň vložili a onou publikací šťastně — jak se záhy potom ukázalo — vystihli.

Tenkráte však jsem viděl velikého umělce, který teprve u vyšším (na štěstí ne pozdním) věku přichází ku žním; viděl jsem velikého umělce po leta druhdy zanedbávaného, ba pohrdaného a vysmívaného, kterému nové mládí jásá vstříc, jemu tleská a jejž si za vzor staví. Co všechno bývalo M. Aleši vytýkáno! Jaké záplavy důvodů se hrnuly, jimiž opodstatňovali vůči němu svoje neporozumění a odmítání. Vy, kteří jste prohledali a zobraceli vše, cokoli Aleš byl kdy načrtal a vytvořil, víte, že tento veliký zjev umělecký, tento veliký umělecký karakter, nezměnil ani jediného rysu, nepovolil ani čárkou, nemá na svědomí jediné koncese panujícímu a jej odmítajícímu vkusu. Učinil jen to, co velcí umělci činí: prohloubil se a zmohutněl, neschýlil se, ale pozvedl všechny lidi uměleckého požitku k sobě. Síla jeho umění nemůže býti lépe dokázána nežli právě tímto faktem. Dnes by bylo všedností široce dovozovati a rozkládati, že jest M. Aleš veliký český umělec. Obě slova — veliký a český — dlužno vysloviti hlasem z hloubi váženým a vložiti v ně všechnu vnitřní hodnotu, již možno jimi vyjádřiti. Velikost a českost Alešova umění leží v jeho duchu, který je obsáhlý a úžasně plný grandiosních vidin a který je potažen všemi strunami, jakými česká povaha, letora, mysl a srdce kde zvučí. Jak jádro našeho lidu cítí, miluje, nenávidí, touží, jak se modlí, trpí, raduje, kterak vtipkuje a se směje, v co doufá a čím se posilňuje, jeho dobráctví, šibalství, vzpůrnost a nepovolnost až k obětování se, to přece je všechno v Alešových skvosně karakteristických napovídaných črtách, v jeho velebných a rušných cyklech a v jeho osobní povaze, tak měké a při tom nepodajné, jak jen je česká povaha.

Pro mne není umělecká hodnota díla Alešova v jeho zevnějšku. Má také on svůj karakter, svoji svéráznost, ale dovedu si představit, a Vy jako umělci výtvarné práce daleko spíše nežli já, že by mohl býti zevní vzhled a zjev, způsob tvarového vyjadřování se u Aleše zcela jiný nežli jaký z ruky mistrovy vyplynul a že by velikost a českost Alešova svítila a zářila dále v neseslabené mohutnosti.

Slyšíte po leta volání a toužení po českém umění národním a slyšíte heslo: Moderna! Mnozí z těch, kdo vyhlašují první požadavek, připojují k němu rádi hotový spasitelný recept. Ale Vy sami víte již, že rovněž tak jako padlý Otakar II. nebo Žižka vojevůdce namalovaný na velikém plátně může býti špatným nebo dobře provedeným obrazem, aniž by v jeho umění bylo za mák českosti, tak že také pouhý věrně podaný kroj a stroj plzeňský nebo litomyšlský nečiní ještě z obrazu, v němž se vyskytuje, výtvor českého národního umění. Kdyby tomu tak bylo, pak by české vlastenecké a národní umění muselo přestati jednou v té chvíli, kdy by byla historie ve tvořivém umění nadobro proskribována a z českých vsí načisto vymizel lidový kroj. Vy sami také dobře víte, že pod vlajku Moderny a moderního umění odkazovány jsou proudy nejrozmanitější, nejrůznější, ano nejednou docela proti sobě běžící: naprostá ideovost na příklad a také absolutní realnost, že vlny jejich jsou jednou anemicky pobledlé a jinde sálavě rozhárané. Největší bizarnost a nejobjektivnější střízlivost jeho prohlašována za moderní.

A vy chcete být českými moderními umělci.

Na svém zvoleném ochranci a idealním vůdci vidíte, kde se zakládá pole Vaší práce, Vaší vnitřní práce. Výtvarný umělec bez vnitrnosti, bez hloubky ducha a vřelosti cítění, bez uměleckého karakteru a umělecké odhodlanosti není umělcem vůbec. Může být mužem veliké dovednosti, jeho ruka obdivované obratnosti; on umí, ale netvoří. Duch musí býti v pohybu a cit ve chvění a varu, rodí-li se dílo umělecké. To je vše nadání a děkujem zaň přírodě. A s nitrem takto bohatým vychází umělec ven, mezi lid, do přírody. V tom tají se nejvlastnější jádro modernosti a pokroku umění, že s lidem a přírodou cítí, že všechno úsilí vynakládá, chopit a umělecky vyzvednout jejich psychologii a uměleckými prostředky, technikou (v celém rozsahu toho slova) jinde nabytou a vlastním přičiněním v osobitou mluvu upravenou, vyjádřiti. L. N. Tolstoj nedávno dovozoval, že umění jest dorozumívajícím prostředkem lidstva. Jistě že tím nevystihl nejvlastnější jeho podstatu. Umělec sám, pravý umělec, tvoří předně proto, že vnitřním neoddolatelným pudem nutkán tvořiti musí, ale vkládá ovšem do svého díla svoji duši a své

srdce, určité jejich stavy a vztahy a ty zase z jeho díla k nám promlouvají, nás vzrušují a resonančně v nás zaznívají.

Který pak umělec v sobě obsáhne českého ducha, který jeho rysy a záchvěvy postřehne, v celém zevním i vnitřním žití a u význačném zjevu a projevu světa, v němž vzrostl a s nímž v jedno srostl, ten vydává plody české vůně a chuti.

To šlo mi tenkráte hlavou, to bych Vám onoho večera byl rád řekl . . .

Ode dvou let rozesíláte měsíční sešity této publikace, pro níž píšu Vám tento list, letos nyní již po druhé zvete nás do své výstavy a v obsahu obojího vykládáte o svých snahách a cílech. Svěžest jara a mládí, půvab slibného rašení a požitek prvně uzralého ovoce jsme tam s radostí nalezli. Jsou na listech »Volných Směrů«, byly ve výstavě před půl rokem a jsou na výstavě dnes otevřené. Již každému musí býti zřejmo, že spolek Váš není pouhý spolkový spolek. Jste v »Manesu« těsně při sobě a v jeho hřejném teple pracujete. Co konáte, výsledky tohoto sdružení patří Vám, patří českému umění, patří české veřejnosti. Jestliže se kdy zvedne trpkost v srdcích Vašich proto, že Vám toto odevšad a vždy není hned kvitováno, zpomeňte toho, jehož jméno napsali jste si na prapor a také toho, kterého jste si zvolili v čelo. Prožívali trpký život, ale osobité jejich umění přece zvítězilo.

Osobité! Být jako člověk a jako umělec celým mužem, citlivým a silným zároveň, míti svůj život duševní, svoje myšlenky a svoji mluvu k jich vyjádření, v tom věřte, je tajemství všeho velkého umění a všeho pokroku práce. A to vše vybudovati na podkladu, který nám rod a krev přináší, prohlubovati, rozšiřovati a zjemňovati ve styku s českým světem, s oním duchem zvláštní barvy a chvějnosti, který v českém lidu a kraji žije, v atmosfeře nasycené našími bolestmi a tužbami, naší radostí a veselostí, naší filosofií životní, to když činí umělec schopný tvoření a vyjadřování, tvoří národně. Silné individuality a karaktery v tomto živém sadu vyrostlé, sestatnělé intensivně sestřeďují v sobě buď celého ducha národa, buď aspoň některé jeho stránky a co potom z jejich nitra vyvře a z jejich ruky vyjde, má pak jistě onu želanou dvojí pečeť: je moderní a národní, poněvadž vzešlo z duše, která dnes v českém lidu a českém kraji žije.

Přijměte těchto několik slov chvatně načrtaných na prahu druhého desetiletí, co Vaše sdružení trvá. Jsou upřímně myšlená a jsouli snad nápadně sympatická, má o to jedině Vaše snaha a Vaše práce zásluhu.

Avšak ještě jedno bych rád řekl.

Jste mladí a sestárneme všichni. Tělem všichni, duchem mnozí. Dobře víte, kterak starší pokolení a Vaši přímí učitelé Vám připravovali namáhavě půdu a s láskou vyzbrojovali Vás pro boje budoucí. Po Vás přijdou nepochybně jiní, kteří vystoupí s novými a bohdá ještě pokrokovějšími uměleckými tendencemi a principy. Pak vzpomínejte toho, že všichni máme povinnost vděčnosti každému dobrému pracovníku, vůdci a rádci před námi, nezapomínejte že sami jste s přesvědčením kdys musili si raziti cestu a bojovati o uznání svého umění a nezavírejte se pak radosti nad tím, že nová pokolení činí svým způsobem, se stejnou horlivostí a stejným nadšením totéž, oč Vy jste kdysi usilovali a čemu jste síly své věnovali.

Člověk stárne, ale národ se obrozuje a žije dále.

Buďte zdrávi!

V Praze, dne 3. listopadu 1898.

KAREL B. MÁDL.

LITICE. — Z „KNIHY CEST“ NAPSAL VILÉM MRŠTÍK. (BRATRU FRANTIŠKOVI).

Pod oknem šumí Orlice, na struze mlčí mlýn. A obzoru hranice, nebe ani vidět není, jak vysoko se klenou kopce smavou, teplou zelení.

Není to už Orlice tichá, zamýšlená, těžká; ta zde je divá, svévolná a zlá. Patnáct let jsem po ní toužil, patnáct let jsem na ni vzpomínal, až ji zas uvidím, s jakou se s ní shledám, jaké zimy, jaké bouře přenesly se přes lehoučký její běh a je-li ještě krásná tak, jako byla tenkrát?

Představoval jsem si ji vážnější, usedlejší, starší za těch patnáct let. A jak byla posud mladá, hovorná a krásná! — — Ještě jsem ani u ní nebyl a už do vlaku mi dýchala vonnou vláhou svojích vln, ještě jsem ani nevystoupil a z daleka už pozdravil mě šťastný, řehotavý její smích . . . Divná jest to v člověku vášeň ještě jedenkrát projít místa, kam nohou vkročil kdysi jako hoch.

Nic zvláštního jej tam nepoutá a přece běží, nic jej tam nevolá a přece hlava hoří, srdce spěchá, mladá jakási radost ani dočkati se nemůže, jakoby ji tam čekaly zázraky. Co strom, to kamarád dávný a věrný a celá krajina tak k srdci přirostlá, jakoby tam duše živa była po celých patnáct let . . . . Nebylo možno se s ní rozejít, volala, lákala, jako živá táhla zpět a vodám, kterým jsi už jednou s Bohem dal, dáti musíš s Bohem zas . . . Je tam překrásné ticho, voda, starý hrad a les a lidé žádní mimo ty, co jen v chaloupkách žijou a ti mlčí jako sen. . . .

Mám rád obě Orlice, tichou i tu divou. Jako dvě sestry z jednoho rodu a přece různé povahou, jedním skoro směrem ubíhají uprostřed svých luk, až splynou v pramen jeden a s Labem rozlehlými rovinami skanou v nedohlednou moře pláň. Při pohledu na ně i duše rozvírá se ve dvě a neví, ku které se přiklonit dřív, zda k té neklidné a rozmarné jak děcko, či k té tiché, snivé krasavici hor, jejíž prsa bohatá a pyšná už tolik dětí živí v klíně rozkošných svých údolin.

Celý den potoulal jsem se na březích té tiché. Ticho a ruch, mrtvý klid a nebezpečíplný život táhnul jejím šuměním. Vlaky se zastavovaly, vlaky odcházely, signal za signalem lkavý, těžký, tvrdý a před každým hrozné zahučení ve strážném domku jak v prastarých útrobách u věžních hodin mísilo se v její šplounání. Země se otřásala pod těrchou na prsa jí lehajících, za dne i v noci řítících se nákladů . . . Prošel jsem se po louce, prohlédnul Brandýs a nedalo mi to — táhlo mě to zase k ní.

Jak byla tichá, němá a trpná: zdála se býti churava hroznou spotřebou svých sil. Po jedné straně zelená od visících nad ní křovin, po druhé tmavá od zvrácených do ní lesů lehala v stíny spících zátočin a uprostřed nebe po ní teklo hluboké a horké, přenášely se vážky, přeplul stříbrem prozářený beránek. Ověnčena záclonami vrb, rozložená v zeleném svém loži, provázena tisícerými květy po bocích ji vyrostlých sedmikrás, skabios a prh, z poměnek divukrásné hvězdy vplétala si do obou svých skrání a jakoby si hrála honicími se po ní obrazy, trhala je každým vlny pohnutím, zdálo se, že s sebou do světa je odnáší i s lesy i s nebesy, skalnými tesy

ZE SOUTĚŽE NA PLAKÁT VÝSTAVY SPOL. »MANES«.



A. HOFBAUER. CENA I.

Z VÝSTAVY SPOLKU »MANES«.



ANT. HUDEČEK. POTOK.

ZE SOUTĚŽE NA PLAKÁT VÝSTAVY SPOL. »MANES«.



A. WIESNER.

a jen chvílemi jakoby se zastavovala, prohýbala se ohebnými svými boky a zas klesala přemožena sladkými doteky spočívajícího na ní slunce...

Byla neděle.

Krajina i nebe neslo na sobě sváteční ráz. Jako sklem polity leskly se vlasy luk, voda svítila... jak ty břehy voněly měkkými výdechy mát! A na jednom místě stařeček stál, ruce založeny v kříži — a taky se díval do vody... Tekla mírnými proudy, jen chvílemi objevil se na ní vír. jakoby jí prstem do těla vtisknul důlek. Jeden kroužek, druhý kroužek — třetí, čtvrtý rozevřel se mírným kolísáním vln a povrch její začal se třást, začal se chvět jako přecitlivá kůže ženy ve strachu před ostrým vzduchu dýchnutím.

Vítr ji navštívil.

Stařec šel a jakoby o něčem přemýšlel... Pohyboval rtoma.

»Je mnoho ryb?« ptám se.

»A málo. Ty továrny, ten smrad, to ji udusí. To by byla ryba hloupá, aby v ní byla.«

»A co raci? Bývalo jich tu mnoho. Před lety, když jsem tudy šel, sám jsem si jich koupil košíček. A za nic.«

»Raci? — Mor! Přišel na ně mor! V celé řece není ráčka. Všeci zhynuli. Leželo jich všude jako potvor!«

Mlčení. —

»To je krásná řeka!« povídám.

Stařec chvíli přemýšlel.

Po chvíli teprv:

»Je, odpověděl... Ale zatřepal rukou — Je nějak zachmouřená. Spadla někde voda... O Českej Třebovej nebo ještě dál.«

A konec.

Stařec stáhl svoje licousy v hořký jakýsi úšklebek a zahleděl se zas do sklenné hladiny vodní. Zdálo se, že žalosť nějakou v sobě kryl: jak na ni hleděl! Milující syn na milovanou matku nemůže hledět krásněji. Snad tak vycházel za ní den jak den, v neděli jak svátek, hlídal její tvářnosť, pamatoval každou stopu její změn, pozoroval ji celou, jak je vysoká, jak padá, slyšel i různosť jejího hlasu, rozuměl jí i když byla ticha, nehybna a mrtva jako hladina stojících vod. Ta Orlice tichá! Jak srostla s celou jeho úsobou. Byla tak rozvážná jako jeho krok, mlčenlivá jako jeho ústa, tichá a málomluvná jako jeho věk. I její dekorace byla taková vážná a truchlá více než nádherná, ale milá a vlídná jako jeho řeč. Procházel se kolem ní a ona kolem něho vinula svůj pás, omývala nohy, lehtala kořeny, pod něj břehy svoje kladla jak měkký, hustý, pod nohou se troucí koberec. Bavila jeho zrak, lahodila jeho sluchu, srostla s ním celá, jak byla: zřídka převrhnul se její lem, málokdy zaklokotal její vír a vlnky jen jen jako důlky hloubily se kdesi uprostřed a mizely zas v hlať. Sestárnul tak v lásce k ní, tiše hynula s ním, plna smrtonosných neduhů a nic už asi v duši jeho nezbylo z té, která jako sestra její kdesi na severu protloukala křivolaké prahy Litických hor...

— — — — — — — — — — — — — — —

Ale ta divá! Byla jako v tanci! Toho brala, toho pustila, a plna hovoru a milostného šepotání počínala si opravdu jako divá! Srázná a bystrá razí si cestu — — — a co razí, bije se o každý krok, s šedými balvany valí se na dně, pění se a bouří okolo skal, jasná a slavná, po-

krytá stříbrem, vyšňořená pe.lami, zdobíc sluncem jiskřivý svůj pás, zaplétá trávu do svých lehkých kadeří a vítězná a tvrdá, čistá jako zrcadlo, znovu se sráží, znovu se hrdluje, lomcuje břehy, zmítá a hází překážkami, do skály bije a odražená znovu se do ní řítí, až roztříštěná, rozdrcená s pěnou v ústech, skřekem v málomocných výkřicích, všechna ještě roztřesena, shrnuta, ale skrotlá už sama vybíhá a tichá sama svoje údy klade v řetěz kamenných svých pout. Celé její lůno poseto je sledy krutých těchto zápasů, tu kámen, tam balvan, tu jako medusa černý vyvrácený pařez s vlajícími kořeny, tam celý nános z břehů vychvácené zeminy a hukot a šumot naplňuje celý kraj, že přehlušit ji dovede jen bouře v strašném vzplanutí, když prastarými kolem stráněmi zatřese a zapraská vichor a lesy vydají ze sebe huk, před jehož srocením Orlice zas zděšená v úzkostech stená a pod břehy zalezá, syčíc trávou jako had . . .

A jaké jsou její břehy! Tam slunce rychle vychází a rychle se zas skrývá za hory, boky strmé a srázné, čnící v klenbách rostou až až do oblak, tmavé chodby lesem nesou se až k ní, tvrdé skály dunivě zní pod jejími ropoty, vlak mokravou se prodírá tu děrou, pod zemí hledaje cestu, v širý dálný kraj, bouře věků táhnou nad jejími úvaly, sbory mlh obletují táhlé jejich úbočí, dravčí křídla stíní na výšinách nebetyčné svoje úkryty. Obzor, ozubený, země vyhlodaná a nebe krásné — oči neobyčejně modré a velké rostou tu poměnkám, pstruzi jako blesky projíždějí na dně mezi černavými kameny a bůh ví, jak rostou všechny ty vrby a olše k zemi schýlené, zmrzačené, skřivené, u kořene raky prolezlé a přece strmé: zdají se být hustšími než jinde stromy, do větší se ženou výšky, kmeny do větších se výší korun a každá koruna jak tvar se válí rozšklebeným jícnem hor.

A všude kolem zeleň, všude tráva, bohatá a sytá, mlaďoučká a čerstvá, ledva narozená zeleň stele se tu na celý kraj. Nikde suché haluze, nikde prázdného místa, všechno zrovna dýše lahodou a čistou mladou silou vláhou přeplněných míst, odevšad slyšet vrkot potůčků, vzdychání lesa, šumivý var vody řítící se v bílý vodopád — —. A vůně, jaká vůně prolévá se divokým údolím! Voní voda, voní země, celý údol dýchá dřívím a kouřem v smrčí obložených chat. A všechno je tu divější, spádnější, zvláštní, jen té krajině vlastní až i po to děvče rezavé, které v ranní rose vyběhlo si do rosy, aby v řece vykoupalo mléčné svoje údy, v slunci vykoupalo červený svůj vlas. Purpur červánků poléval její hlavu, blažený úsměv zahrával jejími

Z VÝSTAVY SPOLKU »MANES«.



JOSEF PEKÁREK. STUDIE.

rty . . . Mlhy zvedaly se z údolí . . . . Neznám krásnější krajiny než tu vůkolní . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Čím dál, tím více tichne kraj, vůně roste, šíří se smutek a hukot Orlice tu zaznívá už jako píseň tesklivá. Kopec za kopcem vlnitými věnci krouží se tu v tichý hrob a objímají v středu na zeleném vršku skrytý, v černém smrčí, divém křoví na vždy pochovaný hrad. Překrásný klid se tu klene krajinou — v rumech dohasíná stlelý věk a mímo žvatlot Orlice jediného tu není slyšet hlásku světa cizího. Chaloupky černé, zvonice vetchá, zlomená a sešlá s mlčícím zvonkem a nad ní kříž a nebe prý tak pod tři měříce v celku — to je vše, ostatní kryjou kopce, zastavují lesy, přepínají do daleka semknuté pásy hor. A ty chaloupky! — Jakoby ani k potřebě nebyly, ale ku hře, šedé leží v stromoví a jen z večera a rána někde za haluzí vypouštějí kouř, jedinou známku toho, že tu přece bydlí lidé. Baráček sem, baráček tam, okénka na dlaň zalepená papírem, pobitá plechem, boudy pokřivené, celé jako sflikované a všechny dřevěné a žádná zděná, bez dvorků, zahrádek, s chlévem nebo kůlnou za sebou, žádný kostel ani kaplička a jenom ta zvonice stará, místo plotů na sebe srovnané balvany, přes pramének můstek ze dřeva — a to je dědinka celá, nezměněná, truchlivá a malá, stojící tu snad od nepaměti tak a nepřející sobě žádných světa změn, jen to ticho, věčné ticho, štěstí přírody a hrobu klid . . . Tak svatá spí. Nic se v ní nepohne, nic jí nevzruší, nanejvýš že slípka se tam někde zamrví černá (černé milují hory!), zazpívá kohout, tam horal rozsekává pařez sekerou, vedle na pavláčce umývá se kočka, pes vyběhl přes palouk, na praku dveří dítě sedí a v slunci zalité cucá od nohy prst. Jinak nic se nezmění na tvářnosti celé krajiny. Tak tichounká tu leží v náručí hor a snad veliké to ticho je tím vinno, že tolik dojímá a svádí k slzám . . .

Není vrabců zde, není holubů, tu skřivánek nevyletí do výše, dravci do jednoho vyhubili jejich rod a víc už se tu neobjevil žádný z nich. Vlaštovky lítají v ohromných výškách a jen se zamíhnou, už mizí zas, lítají daleko rychleji, než tam, kde nic jim nehrozí. Jestřábi, krahujci, pochopní orli tu krouží nad hradem, slepice se před nimi třesou a s křikem svolávají svoje dcery pod křídla. Mimo vlaštovky a oblaka, divoké ptáky — holé zůstává nebe, němé, příšerně prázdné bez zpěvu, výkřiků, malé a smutné jak smutný je tu celý kraj. Cosi divného svírá duši při pohledu na celou tu rozvalinu hor, cosi zádumčivého, nebývalého, prastarého vyzírá tu ze všech koutů země a kdo jednou sem zapadnul, odtrhnout se nemůže, — seděl by tu věk. Těžko je tu srdci rozhodnout, v čem spočívá všechno kouzlo, celý ráz, celý dojem kraje tak sladce přítulný a blízký a při tom hluboký, tajemně výhružný a zlý . . . Či by to byla ta divá ozdoba kraje, Orlice jekotná a dravá, co tam dole zpívá v ševelení vrb? či malý ten kousek pole tam, jediný v celém údolí, zasetý hrstkou vychrtlého obilí? či to nebe malé, zastavené vrchy, sevřené a zúžené, jako odříznuté od světa? či vetchý, prastarý ten hrad, obraz šedého dávnověku, elegie sosen, vyrostlých tu na rozbitých rumech slávy? Mluví tu Nic hroznými svými slovy či to chudoba tak žalovala uprostřed tolikera přírodních krás? Těžké tuchy černou clonou lehaly tu vzduchem na smaragdy luk a jejich houštkou jakoby křídla vanula všech věků a všech duchů země, jak tudy od pradávna táhla mlhou zašlých století . . .

I ti psi, jediní, kteří zdáním aspoň zasloužili sobě jména svého kraje Litic — jakoby, odchováni smutnou samotou, hlídali její krásu, jak lití vyřítili se ze všech stran, zoufale k nebi ceníce lající své zuby. Ale stačí jenom vlídné usmání, zalichocení prstem a tichnou hned, tulí se k noze, obloukem s vrčením družným už klidí se stranou. Po druhé už nevyjí, ale zdaleka vítají, na kus vyprovodí po cestě a dlouho se dívají za mizícím přítelem s divným jakýmsi steskem samotáře v oku. Jsou rádi, že se jich tu někdo všimne, polahodí, polaská zdivočilou jejich srsť, jsou vděčni za každý úsměv, dobrotivé slovo, vzácna je jim láska v malebných jejich pustinách, slepnou, stárnou ve službách svého kraje, ale touží po lidech a bojí se jich víc, než jich člověk sám . . . . Na cestě k myslivně dva vyběhli naproti mně, jeden myslivecký, těžky a druhý, bůh ví, jaký to byl pes . . . Nebyl ani šedý ani černý, ani hladký ani příliš chlupatý,





JAN PREISLER. VZPOMÍNKA.

ani čistý ani příliš špinavý, jednu pracku žlutou, oči jako jehly, černý, malý šňupáček a hubu škaredou. Strach bylo kroku udělat; v první chvíli zdálo se, že člověka roztrhá . . . Až dvéře se otevřely a na práh vystoupil myslivec mladý, vysoký a štíhlý v jízdeckých botách, se zeleným kloboučkem na hlavě.

— Nebojte se, nic neudělá — Cvrčku, nech toho!

A Cvrček si leh', ještě jen hafnul, zavrčel, očmuchal, ještě jednou hafnul a svalil se k nohoum, mžouraje očima jako svatý. To on jen tak, smál se v trávě očima i rozšklebenou hubou a jen smát jsem se mu nesměl, aspoň ne do očí: hned byl zas na nohou, začal brousit prackama, ježit škaredou svou srsť. V hovoru s myslivcem pak už docela byl můj. Neminulo chvilky aby nepřinesl a nesložil něco k nohoum; křídlo jakéhosi ptáka, kámen, pak suchou, mechem obrostlou větev, věchet slámy, kus starého šindele a zase kámen a zase dřevo, za chvíli byla toho hromádka —. Když jsem pak odcházel, ještě mě vyprovázel na kus cesty dolů až k můstku, ba až za můstek mě vyprovodil, ale dále že už nepůjde — dále že už nemůže, že by za to byl vaděn a potom domácnosť, — copak kdyby se něco stalo? — všechna zodpovědnost spočívá na něm, rád by, — ale — naklonil hlavičku a hrábnul dvakrát nožkou do písku: — nemůže . . .

Vystoupím na verandu kolonádou podepřené myslivny a podávám myslivci ruku. Snad rostl pro ten kraj v tom kloboučku zeleném s pérem v zátylí, v mysliveckých šatech, ležících mu na těle jako ulité . . . Cosi ženského měl v tváři, sladkého v očích, takové myslivce princezny milovaly v pohádkách, malíři malovali v milostných zahradách. Hned se posadil a jakobych mu ani cizím nebyl, ale bůh ví jak dlouho se s ním znal, vypravoval, kde jsou ti lidé, kteří tu byli před tolika lety, kde který vykáceli les, jak mnoho vylámali skal. Čtvrt hodiny as vzdáleny jsou odtud jejich lomy, šel jsem jimi okolo. Lidé dlouho se tu živili stavem, pracovali i v hedvábí, chata vedle chaty hřměla pravidelným trdla nárazem, chvělo se jím celé údolí. Nebylo pro ně výživy jiné nežli té, ale když ta došla, přišly stroje, křičel hlad — byli by scepeněli v překrásném tom kraji psotou, kdyby hlad v nich nebyl vzbudil záští proti kamenným hrázím, oddělujícím je od živného světa a nebyl poštval je, aby zakously se do tvrdých útrob a trhali její vnitřnosti. Když je živit nemohou ruce, — ať je živí skály. A od těch dob po kuse kus uhryzují hor, vrážejí do nich hřebíky, vtloukají klíny, dloubají rány, nabíjejí třaskavými náboji a v ohromných ranách tříští prahy tísíciletých prahor, aby rozbité a rozdrcené na stále menší a menší kaménky rozvezli je jako zlato svého kraje do všech zemí království. Příšerný až je pohled na rozšklebený jícen otevřených země ran. —

Zdálky jak hrady rozbité, vyvrácené z kořene stojí přímo zježené a drsné, hrozivé svou nahotou, jakoby na odiv vystavovaly zjizvenou svou leb, rozsápanou živly věků, rozvrtanou silou lidských toporů, vyhlodanou až do pola těmi červy tam, válejícími se v jejich dutinách. A ještě stále je slyšet jejich vrtání, rachot kladiv, rány dlát, skřipot nástrojů, jak hlodavě se v zemi ryjou nepoddajnou korou čediče. Po skalách rozlezlí jak mravenci, roznesli už hory půl a stále ještě napřahují ruce, zatínají pěstě, čela proti čelu usilují rozprášiti celé její klenutí. A je úchvatné na ně podívání, jak po provazech se vzpínají, jak veverky lezou, s kamene na kámen skákají, tam se řítí topor, tam skály se udrobí kus a vůdce už troubí, hlídači se rozbíhají — červené praporky mávají výstrahou . . . Dělníci utíkají, k zemi se krčí, za kameny mizí, do děr zalezají jako hmyz a ze skály už se kouří, doutnák doutná — dým vyšlehnul, zapraskaly skály a země zařvala, výkřik za výkřikem dral se z jejich prsou a jeden strašnější než druhý, provázený rachotem pukajících stěn, znásobený ozvěnami lesů, proniknutý hvízdáním a syčením shůry letícího kamení. Teprve když poslední výbuch se provalil a štěrk se sykotem spršel na zem, oddechly si skály, spočinula země a skaláci vylézají zase z děr, čapky jejich mihají se mezi balvany a zase k nové práci, novému dílu, na vozy, ke strojům, po skalách vzhůru, zas na provazy, lana, osmáhlí, šediví, do pola vysvlečení, vysocí, hranatí a zrovna tak tvrdí jako ty skály, ve kterých se rýpou, slezají znovu obnažené její bolesti. . . .

A čím že se ještě živí ti lidé? Čím ženy? Ty nelezou po skalách, netlukou štěrk . . .

Oh ty ruce, ubohé ruce litických žen! Posud je vidím bledé a skřivené, jako pozlacené žlutým světlem kahance, jak se mihotají a splétají, jak paličky přehazují, špendlíky mění a tenounkými nitkami osnovu vážou v překrásně jemné, jak pavučí lehké, průsvitné krajky. — Vzorky se mění, práce s ní, stále novější a namáhavější ukládá jim svět, jeden dělají čtvrt roku, druhý i půl roku a zase přijde jiný a nový, faktory kdesi ve světě sehnaný a zas to jde znova, nad dvěma lokty nejjemnějších celý týden vysedí a když dva, tři zlaté za ně utrží, už je moc! Ode tmy do tmy krčí se a slepnou, vysýchají a umírají v krásných svých horách a o celých deset, dvacet roků loučí se s nimi dřív, než by se loučily neskrčeny nad strašným dílem rozkošných tkanin . . . Slávu trží hory, zase ty bezcitné, neživné, překrásné hory: jsou všude, po celém světě známy heboučké, tenounké, drahými penězi placené výrobky litických a podkrkonošských hor; dodavatelé do Uher, do Ruska, do Německ prý je rozesýlají, a z Vídně do Paříže putují, kde v ložích a divadle se skví, vyrobené zde suchými prsty a při kašli úbytí, vypiplané pavučí zručností a pílí mravenců, skropené slzami předčasného stáří, ovanuté vzdechy hned v prvním rozkvětu vadnoucí krásy horalek. Jsou bledé a jako vyjevené, oči mají vodnaté, prsa shroucená, dech suchý, řeč rychlou, ukvapenou, mdlou . . .

Jak teskně vyhlížejí z oken za každým, kdo z cizího světa se tu na okamžik ve skle objeví! Ale jen se vychýlí bezbarvý a suchý jejich obličej, už zase zmizí, už se zas vrací k opuštěné níti, aby prsty dohonily co zmeškaly oči . . . kdo tu práci ocení? Kdo ji viděl a v záři světla poznal polohaslé její oběti — s divným pocitem pak v prsou putuje toutéž zelenou chodbou vzhůru kolem zeleného palouku, pod vzdušnou kolonádu verandy a divně se pak dívá na slunný, ve své kráse a zachovalosti tak čistý, poeticky klidný, neskonale smutný kraj . . . Bývalo zde vždycky tak? Líp či hůř? Hádanka ta černým křídlem přeletěla kolem a krajinka nabyla pojednou duše, měla svou lidskou historii, i tu starou, zakletou v pobořených hradbách zámku. i tu živou, nepoznanou, pochovanou v živých hrobech chaloupek, z kterých se na pohled tak krásně dýmá, u kterých tak idylicky omývá svou hlavu kočka, kde pes stojí na stráži, stařec rovná dříví a děti po trávě se batolí, děvčata, synci na průhoně pasou svoje kozičky. A tu už o jiných šeptala věcech Orlice divá. — Byla symbolem toho života zde, rvoucího se o kus vezdejšího chleba tvrdého jako kamení, zrovna tak jako ti lidé zde bije se o každou piď Bohem jí vykázané přírody a zasměje-li se v proudu, zaskotačí-li o kámen, hned bolesť s výkřikem následuje za smíchem — není radosti bez slzy hoře . . .

Zamyslí se duše a v tom zamýšlení chvějí se světla, třesou se stíny, v údolí se schvívá svatý, tichý mír . . .

Proseděl jsem tak celé hodiny tváří v tvář litickému údolí, dýchaje do sebe velikou vůni, kterou země k nebi vysýlala v podvečerním svítání. Vzduch byl jako víno a všechno páchlo pryskyřicí, chvojím. A čím víc a čím níž den se nachyloval k soumraku, tím větší rostla vůně země, až večer hlava jako opilá unavená zatoužila po spánku a na lůžku před spaním ještě jednou si připamatovala, co viděla za dne: . . . podivná skupení stromů . . . světlo . . . zeleň . . . trávy mezi stavením . . . Jak bubnoval ten mlýn! — — míhaly se ruce — — trhaly skály — — vzdychala voda . . . Už jako ve snách šířil se obzor — — duše lehká opouštěla zemi — — — a ocitla se tam kde mizí pravdy poznání a na trůn zasedá klam sladkého snění. — — Když je tu tak krásně nyní — jak nebesky vlídně tu musí být, když jaro sem zavítá, žežulka zavolá, naplní se ptáky les — — ti zpívají — — zpívají a na březích chudobky kvetou — — — Jak tu musí v zimě být, když ráj ten je bílý zas, řeka zamrzlá, němá a neslyšet šumivé řeky šplounání a měsíc svítí na horách, v bílou svou náruč přijímaje v sněhy pochovaný kraj. . . . . Oh, ty svaté, svaté mučennice tam v hořících okýnkách, kde dosud ještě světla svítí, když už jinde dávno slaví noc a na sny jejich lehá noci bílá zář — — — —



Apotheosa klasů.

Zde kroky zastavím a zraků zbožností a vzpláním,
nad krajem, jež jsi požehnal, svou duši rozestru,
a v modlitbě své uslyším, jak země zpívá zráním
ve světů mystickém, tvou slávou hřmícím orchestru.

Ó klasy pracující dnem! Ó bratři nesčíslní,
ke kořenům svým schýleni a zbledlí v únavě,
a času žhavým tajemstvím, jež nad vámi se vlní,
chleb síly z věků do věků nesoucí laskavě,

ó vlídní! Bratrsky jste dovolili, aby v skrýši
řad vašich stísněných, o létu nadpozemských krás
květ horečný snil v samotách a v zracích oheň výší,
tmu země v kořenech, svou písní doprovázel vás!

Mír letních jiter nedělních ve vašem dechu cítím,
let země, zvonů zachvění ve vesmír odváté,
a vůni ze rtů pějících, jimž jednou k vyšším žitím
zrn sladkost sílící a proměněnou podáte! —

A půlnoc, němá extasí, když bloudí nad zeměmi,
lich denní jiskření se do blankytů navrací,
klas každý hoří hvězdami a květy nadějemi
a stebla paprsků jak stříbro zvoní vibrací,

a všemi výšemi, jak záliv moře z nedohledna
se vlní jedna žeň! Snů skvoucí loďstva etherná
se na ní v dálce ztrácejí a v zlatém písku ze dna,
pod vesly zvířeném, zář Slunce hoří nádherná!

Ó Dechu obtížený životem! Jenž z lichy do lich
pel jeho snášíš jiskřící nad hlubin závratí!
K svým chudým bolestem, květ unavený na tvých polích,
před přísnou nesmírností tvou se bojím přiznati!

Sil závoj z blesků zkřížených jsi zraku mdlému nestáh,
od světa k světu napjatý tvůj vesmír otkává:
a přece v slávě smrtí všech na nejskrytějších cestách
při každém dechu života tě duše potkává,

a šeptá zmatená: V tvé moci jsem, svým větrem pohni,
žeň celá v setbu změněná ti padne do dlaně,
a jako v půdě zázračné, v tvé síly žhoucím ohni,
dle nejsvětější vůle tvé ti vzklíčí oddaně.

OTOKAR BŘEZINA.

GALERIE TRETJAKOVSKÁ. — PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ UMĚLECKÝCH SNAH NA RUSI.

Říká-li Rus Moskvě »mátuška Moskva«, činí tak s přesvědčením, s hrdostí a láskou, a je v tom stále utvrzován. Jako její Kreml je středem města, okolo něhož ono se rozložilo a rozkládá v ohromných kruzích, tak Moskva byla od dávných století střediskem veškerého života ruského a jest jím z velké části dosud. Historie stará i novější se k ní víže. Tu mohutný Kreml, těžkou východní nádherou a pestrotou zářící, upomíná na bohatýrské podniky a skutky, na slávu, moc i hrůzu starých ruských carů; tam zlatý chrám Krista Spasitěle hoří v slunci jako živý hlasatel požáru Moskvy a porážky Napoleonovy, na jejíž památku jest vystavěn. Tu pomníky jsou duchovní i světské, svaté chrámy i síně osvětné, tu sídlo jest obrovského obchodu. Tu zrodili se Gribojedov, Puškin, Lermontov, Dostojevský. Tu dobročinnost působí úcty hodná.

A sám pohled na ni, ať s věže Ivana Velkého, ať s Vrabčích hor, vzbuzuje radost a příchylnost k té veliké bytosti, stále rostoucí, stále se vzmáhající do velikého nekonečna. Toť nádherný svět pohádkový. Tisíc bání a věží, zlatých, hvězdnatých a pestrobarvých, s hlaholem tisícerých zvonů mluví o hlubokém citu náboženském, o mocných vzplanutích duše ruské, o mravním jejím apoštolování po všem světě. Zapomínáš na stíny při tomto čistém jase.

Tuť zajisté jest také svět pro umělce? Ovšem že jest. Už při pohledu na Kreml vynořil se ti v duchu Antokolského Letopisec Nestor, Ivan Hrozný, Jermak . . . za nimi Řepinovo Procesí, jeho Kozáci a Burláci . . . a ovšem i Jan Křtitel a Mesiáš mistra Ivanova.

Moskva stala se »mátuškou« i ruskému výtvarnému umění. V ní vznikla nejdříve ruská galerie, v ní nejdříve sneseno všecko důležitější, co ruští malíři a sochaři vytvořili, v ní možno poznati celý rozvoj umění ruského až na naše dni.

Dva bratři to byli, synové kupečtí, Pavel a Sergěj Treťjakovi, zvláště však Pavel, kteří provedli dílo to. Veliké a vzácné jejich sbírky sneseny v celek daly Moskvě a celému Rusku první národní galerii, kteréž také dáno jméno, po veškeré Rusi známé, »Galerie Treťjakovská.«

A s ní chci seznámiti trochu blíže naše ctěné čtenáře.

I.

Dávno sice před Treťjakovem, už v předešlém století, mnozí ruští velmožové zakládali si sbírky obrazů, které prý mnohdy neustupovaly ani proslulým cizo-

Z VÝSTAVY SPOLKU »MANES«.



L. KUBA. CIHELNA V LESE.

zemským sbírkám. Skvěla se v nich díla velikých mistrů vlašských, hollandských, flámských a jiných cizích škol, ale jenom zřídka, a to jen náhodou, zapadly tam dva tři obrazy ruské, ovšem vyjmouc rodinné podobizny. Ale na ty nehleděli tehdy jako na díla umělecká, nýbrž pouze jako na památky rodinné.

První pokus sebrati práce ruských umělců stal se teprve na počátku tohoto století. Myšlenku tu pojal P. P. Sviňjin, známý později jako vydavatel časopisu »Otečestvennyja Zapiski«. Byl to člověk vědecky vzdělaný, byl úředníkem v ministerstvu zahraničních záležitostí a při tom živý zájem jevil pro umění domácí. Sám také trochu maloval; ale tato jeho dobrá vůle zatlačena byla patrně záhy lepší jeho vůlí a vydatnějším úmyslem — pomáhat jménu a pověsti ruského umění.

»Stopuje nestranně stupeň úspěchů našich v umění — píše v úvodě k popisu svého musea, jejž vydal v Petrohradě 1829 — našel jsem podstatné příčiny, abych myslil, že jest možno sestavit ruskou školu, jen když se vynasnažíme vyhledati ta díla ruských umělců, která vytvořili v prvých vzplanutích ohně a ctižádosti, — ve vzplanutích, jež rychle uhašena byla lhostejností jejich krajanů, rychle ubita byla zálibou naší k cizozemskému. Je to podnik velmi obtížný, vyžadující netoliko peněz, ale neobyčejné způsobilosti, hlubokého vědění, avšak přece lze jej provésti, neboť, nehledíc na krátkou dobu, co začal jsem sbírati svou vlasteneckou galerii, nehledíc na to, že je mně nemožno, abych použil na to velkého kapitálu, mám už taková díla malířská a sochařská, že není stydno postaviti je mezi díla nejlepších mistrů všech známých škol, že nebyla by zastíněna v nejpřednějších galeriích.«

Museum jeho obsahovalo nejen obrazy a skulptury, ale i »miniaturní portrety carských a znamenitých osob«, staré stříbro, historické medaile a j. V obrazárně jeho bylo už r. 1829 přes osmdesát obrazů, mezi nimiž práce Levického, Ščedrina, Orlovského, Kiprenského a K. Brjullova, první to ctná jména v rozvoji novodobé ruské malby, ale nikterak netvořící »ruské školy«. A to třeba v úvodě právě zmíněném, v řeči to nadšencově — jinak velmi milé — opraviti.

Druhým sběratelem obrazů umělců ruských byl F. J. Prjanišnikov, ředitel poštovní. S počátku kupoval práce ruských umělců více z dobročinnosti, aby pomáhal mladým talentům. Ale brzy dal se unésti uměním a octnul se na nadšené pěšince svého předchůdce. Netrvalo dlouho, a už obrazy převěšoval a vystřídával: slabší ustupovali silnějším. Podařilo se mu sestavit obrazárnu, která jakostí i množstvím převyšovala Sviňjinovu. Mnozí ze starších ruských malířů nejsou nikde, v žádné obrazárně, zastoupeni lépe. Jsou tam i taková díla, na něž dosud každý sběratel ruských obrazů vzhlédne se závistí. Ale není jich mnoho. O celku platí, co Kramskoj r. 1867 napsal: »Máme obrazy, jež malovali ruští umělci! Nejlepší a nejhojnější jich sbírku má Prjanišnikov . . . Když prohlédnete si sbírky ruské a cizozemské, bezděky zpozorujete tento rozdíl mezi nimi: u nás, ruská galerie, s velmi malými výjimkami, překvapuje oči a velmi málo srdce, ještě řidčeji ducha; cizozemská téměř vždycky — všecky tři rázem.«

Když Prjanišnikov zemřel, dovolili obecenstvu vstup do jeho obrazárny — chtěli ji prodat. Přišel tam také Pavel Michajlovič Treťjakov, moskevský kupec. Také on už v tu dobu sbíral, ale bez určitého cíle, z vrozené záliby, a kupoval hlavně práce cizozemské. Návštěva obrazárny Prjanišnikovy způsobila však v něm převrat. Vycítil ihned, že Prjanišnikov dal zálibě své, své šlechetné vášni určitý a pevný směr a vytknul jí překrásný cíl — aby úsilí toto mělo význam národní. Treťjakov, mladý tehdy sběratel, umínil si týmž směrem jíti a za týmž cílem. Okolnosti měl příznivější, než oba jeho předchůdcové; byl značně zámožný. Do nejlepších rukou dostalo se tu bohatství; do rukou, které nehromadily mrtvé zlato, ale mrtvé zlato měnili na živé.*)

II.

Jméno Treťjakovo jest pevně svázáno s ruským výtvarným uměním druhé polovice tohoto století. Od let padesátých shledává a kupuje obrazy; brzy už to činí s pevným programem, aby zakládal si obrazárnu ruskou. Záliba amatérova přechází a povznáší se na nadšenou činnost uvědomělého národovce, na činnost promyšlenou, organisatorskou, kterou vyšší idea posvěcuje — zřídit veškerému Rusku národní galerii a tím celému světu dáti možnost, aby každý viděl, jak a čím prokvítá duše ruská v linii a v barvě, co chvěje se a vlní v podivném květu té duše, v jeho tvaru a vůni, a aby to viděl v dlouhém rozvoji, v dlouhém vzestupu a spádu a opět vzestupu duševního vlnobití ruského. Nedbal při tom námahy a nebyl úzkostliv otvíraje pokladnu svou, ba otvíral ji velkomyslně, ale při tom nenápadně, vždy však s rozmyslem už hotovým. Třeba prý je v jádru kupec, možno s ním jednati — psal o něm Kramskoj svému příteli.

Ale i jiné poznámky čteme v listech Kramského o povaze tohoto neobyčejného kupce. »Přijměte mou vděčnost za své delikátní chování k mým nedostatkům« — píše mu jednou a jindy mu napovídá, aby raději jistý obraz Kramského nekupoval, »poněvadž . . . nu, poněvadž vy i tak už mnoho jste pokoupil« . . . Po celou totiž dobu hlavní činnosti Kramského, od 1869—1887, Treťjakov byl hlavním jeho odběratelem, 39 obrazů tohoto umělce umístil ve zvláštním sále své obrazárny, aniž kdy byl využitkoval nesnází umělcových, aby ten onen obraz dostal laciněji, jak to leckde »přátelé« umění činívají. Naopak, ve všech téměř

*) Tato část jest vypravována podle brožury A. P. Novického: Краткій историческій обзоръ картинной галлереи П. М. Третьякова. Moskva 1893.

nesnázích vypomáhal Kramskému přátelsky a taktně, po stech, po tisícovkách uklidňoval rozpaky jeho — a z těch rozpaků Kramskoj nevycházel, spotřebovalť ročně až 12.000 rublů, až sama žena Kramského prohodila jednou: »Zdá se mi, že Pavel Michajlovič kupuje prostě ze soucitu« . . . Nebylo to prostě ze soucitu, ale z lásky k ruskému umění a k opravdovému ruskému umělci. Zrovna z téhož popudu koupil kollekci obrazů Vereščaginových (za 92.000 rublů) a jiné a jiné.

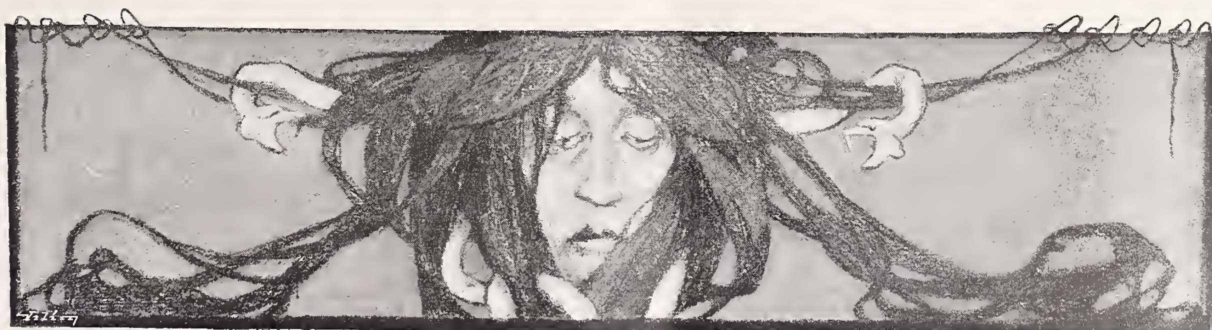
Vrozený smysl pro umění rozvil se v něm a vytříbil neobyčejně dlouholetým prohlížením obrazů, styky s umělci, vlastním studiem a návštěvami světových obrazáren. Toť »člověk s jakýmsi ďábelským čichem« — praví o něm žertovně a doopravdy Kramskoj. *) On poznal talent téměř v zárodku. Poznal na př. v mladém Vasiljevu neobyčejný krajinářský talent — (Vasiljev zemřel v 23. roce věku svého) — a hned s ním smluvil, že každý jeho obraz nejdříve on, Treťjakov, musí vidět. Podobných dokladů je řada. Při tom byl mužem svého přesvědčení, utvořil si svůj samostatný názor na svět i na umění.

»Povím toliko fakta, známá všem umělcům, kterým naskýtala se příležitost, že seznámili se s ním dostatečně. Treťjakov sbírá obrazy ruských umělců již téměř 30 let. Znám ho dávno a dávno jsem se přesvědčil, že na Treťjakova nikdo nemá vlivu, jak ve výboru obrazů, tak i v jeho osobních názorech. Totéž pravil mně i Perov, který ho zná mnohem více a blíže, než já. Jestliže byli umělci, kteří se domnívali, že na něho možno bylo působit, byli nuceni potom zříci se svého omylu. Treťjakov nikdy nenavštěvuje atelierův umělců v průvodě osob, které by bylo možno pokládati za nápovědy; on vždycky přichází samoten. Způsob, jakým se chová v atelierech a na výstavách, jest — největší skromnost a mlčelivost. Nikdo nikdy nemůže říci napřed, který obraz má pravděpodobnost, že ho Treťjakov koupí. Obrazu nikdy nekupuje, když je teprve začat, tím méně podle náčrtku. Teprve když obraz jest úplně dokončen, může se státi předmětem vyjednávání.

U každého umělce, který o něčem pracuje, Treťjakov bývá několikrát v roce a vždycky ví, co se kde kuje a jak. Když ještě nikdo nevěděl o tom, že Vereščagin připravuje sbírku obrazů z dob pokoření Taškentu, půl druhého roku před výstavou r. 1874, Treťjakov byl u něho v atelieru v Mnichově a už tehdy ukázal, které obrazy přál by si získati. Treťjakov kupoval dřív obrazy v atelieru; ale před sedmi lety změnil svůj obyčej a kupuje nyní na výstavách, v atelieru však jenom u umělců, s nimiž je velmi dobře znám. Změnil svůj obyčej proto, že jednou krajinář jeden, který ho dobře neznal, domnívaje se, že Treťjakov má nápovědy, dovolil si jemu podotknout, že není dobře kupovat v atelieru, že umělec při tom může se zmýlit, a že má se kupovat na výstavách. Od těch dob Treťjakov vždycky a na všech výstavách musí býti prvým, aby měl možnost neupouštět od toho, co mu do očí padlo. Když byla dražba Vereščaginových obrazů z Indie, vyčítali Treťjakovu, že zvyšoval ceny, nedívaje se ani na obrazy. A zatím on si už dříve podle katalogu zaznamenal 54 čísla, která »musel získati« (jak sám se vyjadřoval), a upustil z nich toliko 3 neb 4, a i ty nyní jsou v jeho obrazárně.« Tak napsal o něm v »Novém Vremeni« 1885 Kramskoj, a je to zajisté velmi zajímavý kus charakteristiky skutečného přítele umění.

Jak se jím stal, tomu sami umělci se divili. »Velmi mne zajímá po všecku dobu, co vás znám, otázka jedna: Jakým způsobem mohl se vyvinout ve vás takový opravdový milovník umění?« psal mu r. 1874 Kramskoj. Odpovědi Treťjakova na tuto otázku neznáme, totiž odpovědi písemné, ale za to slyšet ji rok co rok z nových a nových přírůstků jeho obrazárny. Samo sebou se rozumí, že vážnost jeho rostla. Ctili jeho vznešenou snahu, jeho neoblomnou energii, jeho velikou obětavost a zároveň velikou skromnost, ctili jeho umělecký vkus a soud. — (Příště dále.) —

*) Nechať se čtenář nediví, že budu Kramského často citovat. Umělec tento byl zároveň nejlepším ruským kritikem v oboru umění výtvarných a patří k nejlepším kritikům světovým.



VÁCLAV HRADECKÝ. LINKA Z KONKUR. NÁVRHU.

HISTORICKÉ ODDĚLENÍ VÝSTAVY ARCHITEKTURY A INŽENÝRSTVÍ V PRAZE 1898. —

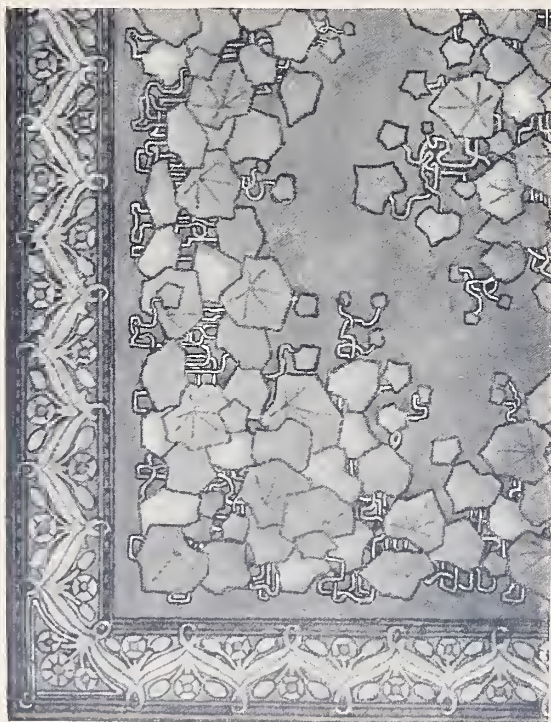
(Návrhy na zřízení nových sbírek). Museum sádrových odlitků. — Museum technické. — Museum království Českého.

S plánem uspořádati r. 1898. v Praze velkou výstavu architektury a inženýrství vznikla přirozeným způsobem zároveň myšlénka, pořádati samostatné oddělení historické; bohatosť staletého vývoje umění stavitelského v Čechách byla známa, důležitosť starých slohů pro pochopení moderní architektury, ba jejich rozhodující vliv na tvorbu většiny žijících architektů všeobecně uznávána. Avšak přípravné práce pro tento obor zahájily se teprve velmi pozdě, začátkem r. 1898.; snad účastníkům první schůze výborové bylo jasno, že doba příliš pokročilá předem vylučovala možnosť dodělati se úspěchu v každém směru dokonalého.

Nezbývalo tedy než buďto celý plán odložiti na vhodnější příležitosť, o které nebylo pochybnosti, že se sotva brzy dostaví, anebo spokojiti se s úspěchem neúplným, takovým, jakého lze docíliti za právě daných okolností vynaložením všech sil. Zvítězila důvěra v bohatosť uměleckých památek našeho království a zvláště hlavního města Prahy, zvítězila důvěra členů malého kroužku odborníků ve vzájemnou poctivou snahu a schopnosť. K úsilovnému přičinění pobádala zvláště některé z pořadatelů dávná snaha založiti v Praze veřejné museum, jehož účel v hlavních zásadách podobal by se chystanému historickému oddělení výstavy; tito ovšem nemohli odolati touze, aby příhodný podnik výstavní využitkovali aspoň k dočasnému uskutečnění svého plánu, jaksi na zkoušku, která měla dokázati možnosť takovéto sbírky v Praze.



V. BENEŠ. TAPETA.



V. BENEŠ. TAPETA.

Program historického oddělení byl vlastně stanoven programem výstavy: měl se znázorniti dějinný vývoj umění stavitelského a řemesel s ním spojených, jakož i vývoj různých odborů inženýrských; k tak ohromnému úkolu ovšem nedostávalo se ani hmotných prostředků ani dostatečného počtu ochotných pracovníků. Proto předem rozhodnuto pojmouti do tohoto oddělení jen architekturu a umělecký průmysl stavební, jakož i jediný z ostatních oborů technických a sice historicky zvláště důležitý vývoj mincování, jehož pořádání svěřiti se mohlo zkušenému odborníku, inženýru Ed. Fialovi. O návrhy, jakým způsobem co nejskvěleji znázorniti postup historických slohů v Čechách nebylo zle; v prvním okamžiku stavěla mysl navrhovatele celé budovy slohově provedené; i když bylo ustanoveno, že skupině historické se vykáže budova kdysi retrospektivní výstavy, pomýšleno bylo vážně na několik přístavků, v nichž upraviti se měly slohové interiéry:



Z hist. oddělení V. A. a I. — Chrlič z chrámu sv. Vita na Hradě Pražském.

některá z našich románských krypt, gotická kaple sv. Kateřiny na Karlštejně, renaissanční pokoj ze zámku Hvězdy a nějaký barokní vnitřek. Jakmile však vešly ve známosť některé podrobnosti finančního stavu letošní výstavy, upustilo se od těchto úmyslů, jejichž uskutečnění by se za jiných poměrů zdálo býti nevyhnutelným.

Bylo tedy se spokojiti s programem jednoduchým, který přece byl dosti důstojným, a jak se ukázalo, pro naši výstavu nejvhodnějším, t. j. utvořiti ébraz vývoje umění stavitelského vědecky srovnanou sbírkou všeho, co účelu tomuto sloužiti mohlo a získati se dalo, nechť to byly originaly jako význačné fragmenty kamenné ze slohových budov drobné předměty umělecko-průmyslové náležející k zařízení obydlí a chrámů, původní architektonické návrhy, anebo rozmanité kopie, sádrové odlitky zvláště důležitých památek a konečně všeho druhu vyobrazení, umělecké obrazy i technické výměry, staré rytiny nebo moderní fotografie. Všude podnikané, nákladné opravy monumentálních budov, všeobecný stavitelský ruch městský, vědecké snahy topografické a umělecko-historické vzbuzovaly naději na hojnou kořisť, jejíž rozmanitosť látky, provedení a velikosti slibovala obraz lišící se bohatostí a novostí naprosto od našich dřívějších výstav umělecko-historických.

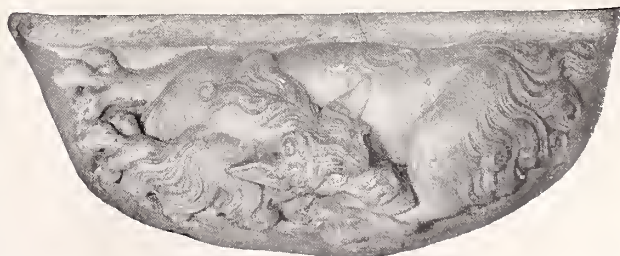
Ačkoli z podaného rozpočtu na převoz předmětů zapůjčených, na pořízení sádrových odlitků, nutných vyobrazení a na podobné výdeje slavný výkonný výbor výstavní při nejlepší své ochotě nemohl povoliti více než 4000 zl., setrval výbor při provádění díla, o jehož krásném úspěchu za výhodnějších poměrů nebylo pochybnosti; kleslou mysl povzbudila šťastná okolnosť, že se mu podařilo získati na Hluboké, v Kutné Hoře a v Lounech nadšené členy, jejichž obětavou přičinlivostí zajištěn byl positivní výsledek. Neboť od rozeslání přihlašovacích listin neočekával nikdo valného úspěchu a skutečně vrátil se jen nepatrný počet archů, vyplněných přihláškami většinou bezcennými. Spoléhati bylo jen na osobní zakročení členů výboru, při kterémž obecenstvo osvědčilo největší ochotu na důkaz neoprávněnosti obav, že česká veřejnosť odstrašená předešlými výstavami, více by nezapůjčila své poklady k účelům výstavním. Téměř všichni kteří byli výborem požádáni o zapůjčení předmětů, dali své svolení se vzornou obětavostí; ze seznamu jejich jmen v pečlivě sestaveném katalogu výstavním lze seznati, jak poměrně malý počet přispívatelů stačil, aby důstojně representován byl každý sloh, každý obor stavebních řemesel uměleckých, každý druh materialu a technického spracování jeho, jakož i různé způsoby, kterýmiž staří mistři kreslívali své návrhy a moderní architekti nebo historikové studují naše památky.

Jest pravda, že krátkosť doby přípravní, nedostatek prostředků hmotných a všeobecné poměry výstavní nedovolily, aby výstava tato vyhovovala všem oprávněným požadavkům; ale právě tak jisto jest, že i odborníka překvapovala svým celkovým zjevem a zajímavostí doposud docela anebo téměř neznámých památek uměleckých, sebraných a seřaděných dle programu, který snad zasluhuje i dalšího ještě povšimnutí.

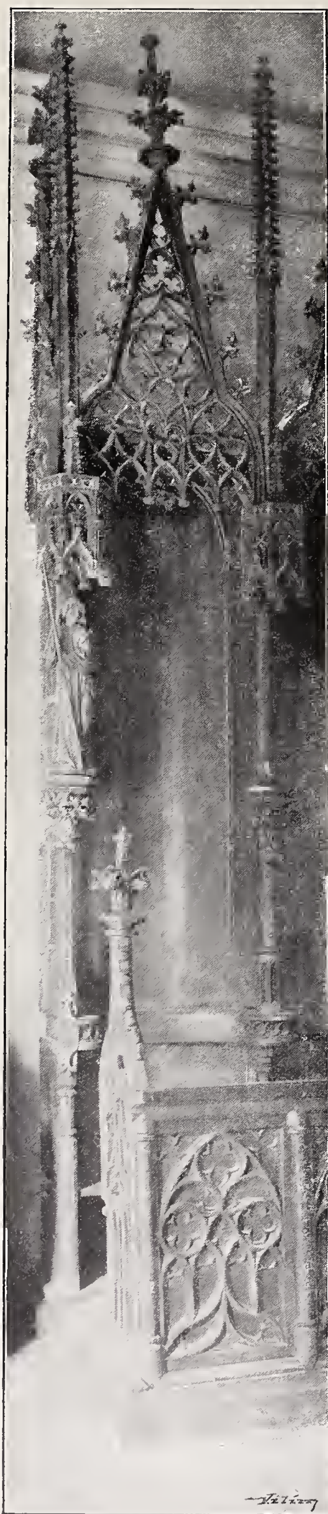
Osud, který totiž roku 1891 stihnul krásnou retrospektivní výstavu, nevyhnutelně stihne též letošní oddělení historické, předměty vypůjčené se vrátí majitelům a roztrousí se po celém království, ba stanou se většinou nepřístupnými. Proto ozvaly se v denních listech i časopisech vážné hlasy, žádající trvalou náhradu ve formě velkého musea. Zvláště redaktor »Lumíru p. V. Hladík s horlivostí uznání hodnou ujal se této záležitosti, uveřejniv v »Národních Listech« a ve svém časopise návrh na zřízení musea sádrových odlitků v letohrádku královny Anny na Letné, kteréžto myšlénky dávnoletým horlivým zastancem (tuším i původcem) jest sochař Ludvík Wurzel; zároveň začal Výkonný výbor výstavní sbírati předměty pro technické museum, jehož program není uveřejněn, ale dle vyzvání zdá se krýti s celkovým programem výstavy tak, že by historická část mu byla přivtělena v podobném poměru jako na výstavě.

Krásné tyto návrhy došly v obecenstvu zaslouženého souhlasu; budiž proto dovoleno zde o jejich praktickém provedení blíže pohovořiti.

Není pochybnosti, že jest jen otázkou času, kdy přistoupiti se musí k systematickému sbírání sádrových odlitků našich nejdůležitějších památek plastických, jakož i moderních uměleckých děl, tak zdatnou generací sochařskou prováděných. Avšak má se z nich utvořiti samostatná sbírka, zvláštní museum? Stačí pro representaci našich sochařů odlitky sádrové, aniž by se k nim přidala díla dohotovená ve skutečném kovu, mramoru, dřevu? Není snad sochařství v historických našich dobách tak úzce sdruženo s architekturou, že



Z hist. oddělení V. A. a I. — Gotická konsol z věže chrámu sv. Vita.



Z hist. oddělení V. A. a I. — Část stolic z chrámu sv. Barbory na Horách Kutných.

jen násilím od něho odloučiti se dá? Zdá se, že program sbírati pouze sádrové odlitky jest pro naše poměry příliš obmezený, pročež nutno jej rozšířiti; jaké důvody staví se proti jeho spojení s lapidariem, jehož nutnosť u nás taktéž všude uznávána? Jestliže museum sádrových odlitků poskytuje výhodu snadného rozmnožování a systematické úplnosti, dovede jedině sbírka originálů podati pravý umělecký požitek. Sbírky odlitků v Drážďanech, Berlíně aneb dokonce v Paříži a Londýně naplňují obdivem studujícího historika a umělce, avšak celé to množství nejproslavenějších děl velemistrů celého světa zanechává jen chladný a mrazivý účinek na jeho umělecké zanícení.

Ještě slovo o volbě místa. Jsem přesvědčen, že navrhovatel — literát a kritik — hned při počátku provádění svého plánu sám by ustal od tak hříšného počínání, seznav s hrůzou, že nevědomky proti vlastnímu úmyslu kazí jednu z nejskvostnějších perel v nádherném diademu královské Prahy, že toto od něho obdivované a milované město, které tolikráte hájil proti podobným útokům, nyní sám olupuje o poklad nám všem nad jiné drahocenný. Nastavte do prostor královského letohrádku (ostatně i z jiných důvodů nevhodných) sádrové odlitky portálů, kazatelen, křtitelnic, fial, krab, sloupů a pilířů, hlavic, patek a říms, štítků, reliefů a soch, románských, gotických, renaissančních, barokních a snad i moderních — a zničen jest ten svého druhu ve světě jediný, pohádkový dojem vážného klidu a zašlé slávy. Nechci připomenouti neblahý vliv vestaveného množství velkých a malých předmětů na posouzení vlastní architektonické hodnoty celku a na požitek z krásných detailů jeho výzdoby; dovolávám se jen nevyslovitelného půvabu a tajuplné moci, kterou toto vznešené místo působí na naši duši jako skamenělá báseň, pochopená a oceněná i od cizinců. My Čechové že bychom sami tento dojem rušiti chtěli? Kdo z nás, stoje pod tímto loubím a shlížeje s těchto galerií, nepodlehl velkoleposti, jež skytá pohled na toto královské město v každé době, za májového jitra i za srpnového večera, v závoji listopadových mlh anebo v bílém plášti lednovém? Svatyně tato musí býti chráněna před jakýmkoli znesvěcením rušícími změnami. Je třeba upraviti vnitřek, toť jisté, jest nutno, aby výzdoba hlavního sálu byla provedena, ale práce ta musí se svěřiti umělci, jehož duše bude prodchnuta pravým nadšením pro básnickou myšlénku i ideální formu. Umění jediné zde vládnouti má, žádná archaeologie. Žádná galerie, žádné museum dle běžných názorů se sem nehodí; výběr několika vzácných prací uměleckých, pro tento účel zvláště provedených neb aspoň dobře volených, nějaká socha kovová, mramorový relief a dobrý obraz, vzácná záclona (gobelin) vyplní úplně ten velký sál, budou-li díla velká duchem, nikoli počtem nebo rozměrem, výzdoba celku jednoduchá a vznešená. Budova budiž zachována svému původnímu účelu, dle něhož sloužila ušlechtilé zábavě a slavnostem zde občas konaným; budiž zvláště útočištěm těch, kteří prchajíce ze všedního ruchu pouličního chtějí oddati se po několik chvil povznášejícímu pohledu na krásné město z tak vznešeného okolí.

Slyšel jsem již často návrh, použíti královského letohrádku k rozmanitým účelům musejním, avšak obyčejně od archaeologů a historiků, jejichž pochybení v nejlepším úmyslu nemůže se nikdo diviti, tak jako generálům, kteří ve službě státní v něm zařídili dělostřeleckou dílu — ale literát! Zde přenáhlil by se horlivý zastance našich památek.

Tedy sbírejme předměty pro »Technické museum«. Bez odporu zcela správným jest postup Výkonného výboru výstavního zachrániti v čas co největší počet vystavených předmětů trvale pro naší veřejnosť; bude-li pěkná sbírka pohromadě, najde se pro ní také program srovnání a vhodné místo. Jelikož snaha výboru se potkává s úspěchem a zároveň jiný ústav učinil dobře připravený krok v témže směru, můžeme doufati v uskutečnění krásného plánu a uvažovati o způsobu, jakým by pro specielně české a pražské poměry nejvýhodněji proveden byl.

Které jsou nejzávažnější důvody, nutkající nás dožadovati se založení nových sbírek technických? Buďtež zatím vyznačeny tyto tři:

1. Není v Čechách nikde postaráno o to, aby velikosť dějinného vývoje domácí architektury byla řádně representována, aby její význam jako předního činitele v naší kultuře byl uznán; jestliže na probádání dávno minulých dějin politických se věnuje právem tolik práce a nákladu, není tu věru nepochopitelným, že se tak neděje též při architektuře, jejíž pomníky určují ráz našich sídel, jsou viditelným osvědčením naší moci a našeho stupně vzdělání, jsou národním bohatstvím, které i z hospodářského stanoviska třeba co nejvíce chrániti a k platnosti přivésti?

2. Velké technické podniky, při nichž někdy praktická, velmi často ale umělecká otázka mívá převahu, čím dále tím více zaměstnávají naši veřejnost, aniž by tato byla náležitě pro pochopení jejich důležitosti připravena, zvláště běží-li o otázky čistě umělecky-architektonické. Obecenstvo, které uznává za požadavek svého vzdělání navštěvovati pravidelně divadlo a výstavy umělecké, pěstovati hudbu a literaturu a setkávati se v denních listech stálými zprávami o umění, nemá většinou sebe menší schopnost a trpělivost prohlédnouti si plány některého velkolepého návrhu architektonického, o jehož stejné umělecké hodnotě s obrazem, sochou, skladbou nebo prací literární nemůže býti pochybnosti. S potěšením třeba uznati blahodárný úspěch propagačních snah v těchto oborech uměleckých na vkus, vzdělání, ušlechtilé zaměstnání, ba i na dobrý, samostatný úsudek nyní již četných jednotlivců. Tím více jest se dožadovati trvalého a účinného prostředku, kterýmž by naše obecenstvo se naučilo věnovati svou plnou pozornost též návrhům na veliké, architektonické podniky, jejichž rozhodnutí obyčejně odkázáno jest soudu jeho zástupců. Jinak by asi dopadlo řešení otázky o zachování starého rázu Prahy a o nové umělecké úpravě náměstí, ulic i nábřeží a o různých velkých návrzích.

3. Třetí velice závažný důvod a od techniků snad za nejdůležitější čítaný jest nutnost, zříditi ústav, který by šířil vlastní technické, praktické vědomosti mezi těmi, již poučení z našich vysokých škol technických z jakýchkoliv důvodů čerpati nemohou a vyhledávají určitých znalostí v některém obmezeném oboru technickém; ústav tedy, který hlavním zásadám celého výstavního programu vyhovuje a odpovídá nejlépe heslu »technického musea«. Jméno toto prozatím asi jen náhodou volené označuje tento moment již jako nejvýznačnější; o jeho ohromném významu hospodářském nemůže býti pochybnosti.

Snadno by se daly jmenovati další důvody, snad i pádnější, ačkoliv již tyto stačí k důkazu oprávněnosti těchto požadavků. Může se však vyhověti jim všem založením jediného musea technického, kteréž není mimořádně bohatě nadáno státem a zemí a jakéhož v tomto rozsahu není snad v celém světě?

Za našich domácích poměrů zdá se mi zcela nemožným, s dobrým výsledkem spojiti k organickému celku tak různorodé části jako výhradně národní, české museum architektonické, založené na programu historickém a moderní ústav prakticky technický, který udržovati musí styky mezinárodní; vždyť nejen účel, ale i prostředky jsou docela různé.

Avšak nechci snad dovršiti naši přílišnou horlivosť v zakládání musei návrhem, aby se tedy zřídila dvě nová musea. Naopak. Mohu z vlastní zkušenosti mluviti jen o části umělecko-historické, o kteréž neváhám tvrditi, že by mnohem lépe prospívala, kdyby se připojila k některému z našich stávajících ústavů blízkých programem. Z četných důvodů budiž vedle starosti o opatření hmotných prostředků pro místnosti, rozmnožování sbírek, úřadnictvo a služebnictvo připomenuta jen tato nejzávažnější, že historické památky domácí výroby umělecko-průmyslové s architekturou nutně souvisící, jsouce z větší části v pevných rukou, nesnadno pro novou sbírku získati by se daly. Bohatými takovými sbírkami vládnou Museum království Českého, Museum kr. hl. města Prahy a Umělecko-průmyslové museum pražské. Programy obou posledních vylučují možnost rozšíření se na celý obor architektonický a technický. Tím více náleží tento do Musea království Českého, jehož historické oddělení všechny umělecké a kulturní zjevy našeho království a národa dle jeho významu v dějinách vzdělané Evropy důstojně representovati má. Že skutečně starati se chce o požadavky technické a architektonické, toho zárukou jest osoba v jeho čele stojící, architekt Jan Koula. Archaeologický sbor Musea království Českého učinil již také kroky k získání vhodných místností prostorných pro novou tuto skupinu sbírek.



Z hist. oddělení V. A. a I. — Zpovědnice z chrámu sv. Jiljí na Starém městě.

Podporujmež tedy Museum království Českého v nesnadném úkolu, aby důstojně representovalo vysokou vzdělanost a slavnou minulost našeho národa v přetěžké soutěži s bohatě nadanými světovými musei.

O vybývající, moderně-technické části daného programu ponechávám promluviti povolanějším.

B. M.

PRAHA 1898. SOUHRN ZPRÁV A POVĚSTÍ S POZNÁMKAMI VOLNÝCH SMĚRŮ.

Nasypání ostrova Střeleckého. Ve schůzi obecních starších 17 října t. r. při jednání o návrhu nového kamenného mostu dotknuto bylo důležité pro vzhled Prahy záležitosti, zvýšení ostrova Střeleckého, a tím zvěděli jsme, že projekt splavnění Vltavy, nasypáním ostrova Střeleckého počítá, rozhodnutí o tom jest jen otázkou času. Namítá se otázka, zda nasypání a zvýšení ostrova Střeleckého jest při splavnění Vltavy věcí nezbytnou a zda nemělo proti němu obecní zastupitelství v zájmu Prahy rázně v čas vystoupiti, nevyčkávajíc ortele později již nezvratitelného. Smutným jest úkazem, že dnes, kdy vyzděny jsou pilíře nového mostu, není vyjasněna otázka toho významu pro Prahu, která se v důsledcích svých dotýká i stavby mostu. Jakou důvěru možno míti v kruhy za věci ty odpovědné?



Z hist. oddělení V. A. a I. — Bronzová socha Herkula ze schodiště domu v Celetné ul.

Zachování starobylého rázu a krásných pohledů a umělecká úprava král. Prahy staly se heslem při volbách do zastupitelstva městského. Radikální listy spojivše kolem sebe nespokojence s dosavádní správou obce pražské, jíž přičítány zejména různá, provinění páchaná nešetřením hist. rázu a kras Prahy, uveřejnily před volbami dvě provolání k voličům, z nichž ono omezující se k poukazu na nešetření rázu a krásy Prahy podepsáno bylo předními zástupci listů a korporací uměleckých. Obě provolání provázena byla listinou kandidátů pro druhý sbor na Novém Městě. Akce měla ten výsledek, že kandidáti nespokojenců obdrželi neočekávaný počet hlasův. Snad tomuto pokynu se strany voličstva porozumí páni na křeslech konšelských. — Nápadno bylo, že na provolání v zájmu zachování rázu a krásy Prahy scházel podpis zástupce Jednoty českých umělců. Na provolání podepsaný starosta Umělecké Besedy odvolal podpis, odvolávaje se, že neměl tušení o připojené ku provolání kandidátní listině; k odvolání vedly ho příčiny osobní a politické.

V zájmu šetření staré Prahy vybízí Vilém Mrštík v posledním čísle Lumíru studenstvo k činnosti, žádaje, aby mládež poučována byla o krásách Prahy, s čímž každému sluší souhlasiti. Přáli bychom si, aby našli se professoři, kteří by budili v studující mládeži zájem pro umění výtvarné, pro památky domácí, aby generace příští šetrněji s poklady sděděnými si vedla.

Občanské kluby a Praha. Občanské kluby pražské vidí spásu Prahy v uvolnění komunikace, a to podivnou náhodou nejnaléhavěji vždy tam, kde z toho pro krásu a ráz Prahy značné škody vzcházejí. Klub Malostranský přimlouval se svého času co nejúsilovněji za probourání domu u Klíčů, vyjádřil se proti zamýšlenému zcelení podloubí a proti podjezdům, žádaje zde novou širokou ulici, v ulici té viděl neomylný prostředek k oživení a jak se pravilo i k pozdravení Malé Strany. Nyní po zbourání domu u Klíčů sluší za to míti, že Malá Strana je oživena a pozdravena. Nové proudy posilující vtáhly do ulic Malostranských, zdravý vzduch rozproudil se na náměstí Malostranském, živnosti zkvétají, široká nová ulice stíží stačuje tlačícímu se živnému množství, kteréž sem přivábila. Nevěříte? Proto též kluby občanské ostatních měst Pražských touží po probourání podobných děr, jakou je ona na Malostranském náměstí, zvláště staroměstští závidějí malostranským průlom u Klíčů a žádají, aby v době co nejkratší podobný průlom zdobil jižní stranu náměstí staroměstského.

Staroměstský klub občanský 20. října t. r. jednal o hospodářských potřebách Starého Města Pražského a o příčinách, pro které Staré Město tak churaví a chřadne. A opět shledáno, že přední závadou jsou nedostatečné komunikace. Assanace přivodila sice v příčině této značné uvolnění, zdravý vzduch táhnoucí nyní od Vltavy přes pláň sbořením domů Josefských povstalou, blahodárně posiluje znenáhla centrum Prahy. Navrhovatelé assanačního projektu také měrou dostatečnou hověli žádoucím požadavkům komunikačním; pověstná assanační ulice, jež prostranné náměstí naše spojí s nábřežím napraví do jisté míry, co zavinili budovatelé Staré Prahy, kteří spojili veliké náměstí s ostatními částěmi Prahy jen užšími, dle názoru pánů radních i pana starosty i občanů v klubu soustředěných, nedostatečnými ulicemi, proto staroměstský klub v přední řadě volá o proražení této hlavní assanační

třídy. Jelikož však vtipné hlavy ukázaly, že tak široká ulice vedena býti nemá jen ku břehu vltavskému, nýbrž že pokračovati musí mostem a přímou do kopce vedenou silnicí i za vodou, proto žádá staroměstský klub o brzké vystavení mostu a prokopání Letné, a sice z více příčin. Za prvé proto, aby se dlouhá assanační ulice náležitě protáhla, aby i za Vltavou v Bubenči měly osu, okolo které by se tužby assanační otáčeti mohly. Za druhé, aby Vinohradští nejkratší cestou dostali se do Bubenče a Bubenečtí do Prahy, při čemž sporným zůstává, zdali z toho přímého a vhodného spojení nevyplyne větší užitek pro předměstí; bylo ve schůzi klubu z vážené strany k tomu poukazováno, že nová komunikační spojení odvádí jádro obyvatelstva na obvod města, jisto však přes to zůstává, že Bubenečské obyvatelstvo, které nyní kupuje své potřeby na Malé Straně, přímou cestou zvábeno a přivedeno bude na Staré Město. Za třetí pak proto, aby zdravý vzduch z Letné a Stromovky nejkratší cestou vnikal na náměstí Staroměstské, kterému takové provětrávání jistě jen prospěje. Bohudíky jest assanační přímá ulice zajištěna, jde jen o to, aby proudy návštěvníků z Bubenče širokou ulicí tou na Staroměstské náměstí se navalivší, protějšími starými ulicemi projíti mohly, proto staroměstský klub k uzdravení Starého Města žádá probourání a rozšíření úzkých těch starých uliček, zejména ulice Melantrichovy, ulice Sirkové, Železné, Celetné, prolomení ulice nadačním domem Richtrovým, dále rozšíření Perštýna a zbourání kostela svatovojtěšského u Prašné Brány.



Z hist. oddělení V. A. a I. — Brokoffova socha sv. Františka Xav. z Karlova mostu.

Pan starosta Dr. Podlipný, kterýž co člen staroměstského občanského klubu schůzím téhož obcuje, přiznává ve schůzi odbývané dne 20. října t. r., že Staré Město stůně a že potřebuje lékaře, ukazuje na obtíže, které se staví snahám za sbouráním i při bourání radě městské vstříc a to hlavně se strany tak zvaných přívrženců starobylého a uměleckého rázu Prahy, ujišťuje, že je přesvědčen, že k uzdravení Prahy přispěti může jedině důkladné bourání, ukazuje na blahé hospodářské, assanační a umělecké výsledky činnosti této pro Malou Stranu a jinde, a přiznává, že by pokud by na něm bylo ničeho neměl proti důkladnému prolomení zejména Perštýnu a Melantrichovy ulice, dále proti zbourání těch Velkoprahu hyzdících domů při úzké uličce proti radnici i s tím maloměstským obloukem, který zamezuje výhled k radnici, stejně jako z radnice do Melantrichovy třídy, poukazuje dále k chybám, které se staly za předešlých starostů, k chybám, kteréž bohužel již i s městskou spořitelnou odstraniti nelze, líčí, jak by rozšířením a probouráním Perštýna a Melantrichovy ulice přivábeny byly na Staré Město davy obyvatelstva, kteréž nyní do úzkých uliček v bázni před zácpou (ulic) vcházeti váhají, a končí řeč svou bujarým sokolským »Na zdar!« — Ku žádosti za probourání ulic Starého Města přidá

vají se i majitelé krámů v ulicích Celetné, Železné, Melantrichově, Sirkové a Perštýnu, ujišťujíce, jakou je jím obětí v místech těch vydržovati obchody, kteréž by dávno byly již uzavřely, kdyby jich naděje na veliký výnos neudržovala důvěra ve slavnou radu městskou, že táž v brzku ulice ty náležitě rozšíří, aby značnou šířkou příštích moderních ulic přivában vešel do zdí Starého Města žádoucí rozkvět, aby churavící Staré Město dle slov váženého pana starosty pana Dra Podlipného bylo opět tím významným městem, jakým bývalo ode dávna, při čemž ovšem vyrozumívají, jak přece bylo patrno z tonu řeči páně starostovy, že tím pan starosta pro Boha přece nemínil zachování starobylého rázu ve smyslu zbrklých hlav, nýbrž, že tím mínil hospodářský bývalý rozkvět a blahobyt, který na Starém Městě Pražském vládl za starých dob.

Potud zpráva o schůzi staroměstského klubu občanského. Nyní tedy jest jisto, co jest závadou pozdravení churavící Prahy. Jest to v přední řadě za nynější správy obecní se dostavivší n e d o s t a t e k k o m u n i k a č n í, nestačující k volnému pojmutí Prahu oživujících proudů, který jasně ukazuje, že řádná správa obce v době poměrně krátké přivoditi může neobyčejný vzrůst a oživení města. Dále pak jsou to, jak výslovně panem starostou bylo vytčeno, přátelé starožitností a krásných pohledů, kteří působí nesnáze těm, kdož Praze posloužiti se snaží prokopáním starých častí.

Proti první závadě uvedl ve schůzi staroměstského klubu pan prof. J. Palacký, že právě volné komunikační spojení s předměstími odvádí jádro obyvatelstva za obvod města, čímž přironě vysiluje vnitřní město. Proti příčině druhé námitek pronešeno nebylo. Jest ze všeho jasno, že by se co nejvíce doporučovalo, aby občanské kluby pražské zahájily akci a přičinily se o zřízení komisse nové, jejímž předním účelem by bylo v zájmu pozdravení Prahy prováděti nevyhnutelné bourání. V čelo této nové komisse nechť postaví se pan starosta Dr. Podlipný, a tím nechť řízně odpoví na směšnou žádost p. I. Hermanna, který otevřeným listem v Nár. Listech pana starostu žádá, aby se postavil v čelo akce za zachování starobylého rázu Prahy; snad nemyslí pan I. Hermann, žeby mohl starosta Prahy předsedati nějaké bláznivé umělecké komissi, toho by občanské kluby pražské nikdy nestrpěly. Doba k činnosti nové bourací komise jest co nejvhodnější, umělecká komisse, která strašila svým zájmem za zachováním starobylého rázu a krásných pohledů, dávno se již rozešla, členové její po usilovné činnosti nyní odpočívají; shoda stran občanských doposud na radnici porušena nebyla; v čele správy královské Prahy stojí energický muž; pro tu chvíli není obavy, že do zastupitelstva Prahy zvolen bude pan Vilém Mrštík; upravovací plány Prahy do posud vyhotoveny nejsou; není též doposud schválen nový stavební řád; na radnici zasedá několik rázných, radikálnímu léčení Prahy nakloněných občanů; spolek přátel starožitností, spolek architektů a inženýrů a Umělecká Beseda pohořely tak často se svými pamětními spisy, že sotva se schopí k nějaké činnosti, kteréž by z radnice nemohlo býti čeleno; spolek Manes při starostech o úhradu deficitu na Volné Směry sotva do akce zasáhne, ještě méně Jednota českých umělců a Česká Akademie, kteréž povznešeny jsou nad všedním denním rmutem otázek nezasahujících do oblasti velikého umění; denní listy zaujaty jsou eele politickou akcí, listy technické pak nezaujaly ještě oproti otázkám zachování neb bourání ustáleného hlediska, »Čas« zaujat je vymétáním neplech a neřestí našeho veřejného života v jiných směrech, Naše Doba neuvědomila sobě ještě, jak se otázka bourání Prahy má k stěžejným ideám národa Českého, Osvěta lituje místa k nevděčným nikoho více nezajímajícím článkům o záležitostech těchto, akce pana V. Mrštíka pro vzpouru studentstva jest ještě v počátcích a dosud bezvýslednou, a sotva najde se někdo z pánů professorů, aby studentstvu vylíčil, že Praha bouráním jest ohrožena. Doba jest tedy co nejpříhodnější pročež rychle k dílu, v brzku pak změní Praha svůj vzhled a svou tvářnost, okřeje, zmladne, vyrovná se jiným moderním městům, nový zde zbují život, netušený zavládne blahobyt, zahanbeni budou všichni ti zbrklí zastánci starobylého rázu a krásných pohledů Prahy Nuž, tomu rozkvětu voláme s p. Dr. Podlipným bujaré, sokolské: Na zdar!

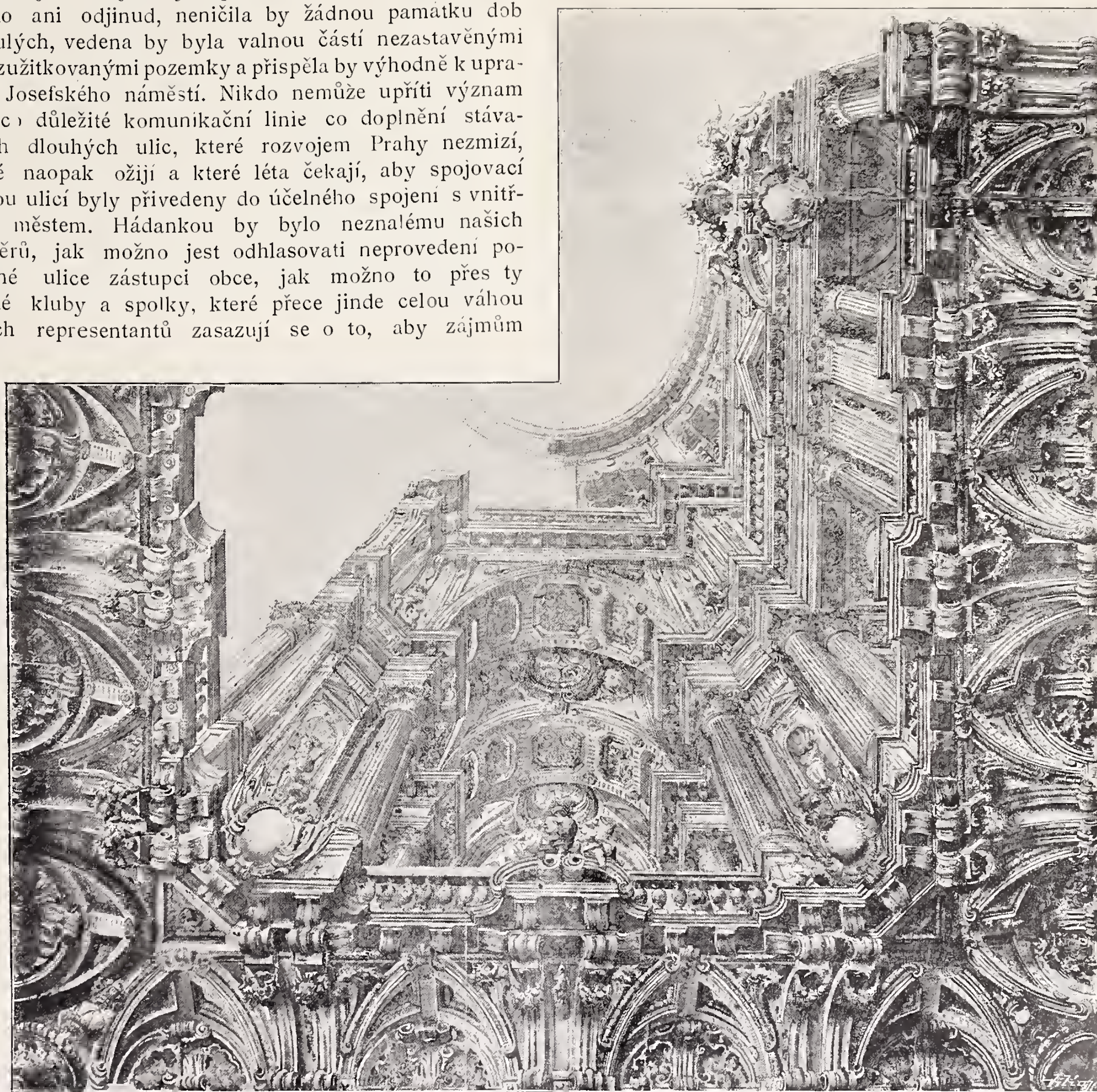
Potřebné a nepotřebné komunikace v Praze. Tyto dny jednalo se v městské radě Pražské o nové ulici v prodloužení Florence, která by sváděla proud komunikační dlouhé, Karlínské třídy Palackého na Josefské náměstí i od skladiště nádraží státní dráhy zkraeovala značně cestu, a která by vhodně rozdělila veliký blok domový mezi Poříčí, a ulicemi Hybernskou a Dlažební ve skupiny dvě.

Komunikaci tuto za důležitou pokládá stavební úřad a technická komise, vřele se za ni přimlouval arch. Münzberger, přes to rozhodla odhlasováním rada městská, aby důležitá ulice tato zřizována nebyla, jelikož si jí stát nepřeje. Na státních pozemcích bloku toho má býti vystavěn justiční palác, jehož stavbu by prý nebylo možno provésti v zamýšleném rozsahu, kdyby obec na zřízení té ulice trvala. O paláci justičním dlouhá léta se mluví, měl státi na Karlovu náměstí, na severní straně staroměstského náměstí, umělecká komisse vyznačovala pro stavbu jeho některá jiná vhodná místa, nelze tudíž říci, žc by bylo místo nyní určené ku stavbě jediným, nelze však tvrditi ani to, že by novou ulicí stalo se ku stavbě justičního paláce nemožným. Jeli stát rozhodnut stavěti justiční palác v Praze, pak by i v případě, že by ulicí rozdělený pozemek na stavbu nestačoval, nalezl za pomoci obce snadno vhodný pozemek jiný. Není o pozemky vhodné nyní nouze, a snad by mohla právě stavba justičního paláce posloužiti vhodnému upravení některé zanedbané aneb k přestavění odsouzené části města? — Zajímavé byly důvody které proti potřebné nové ulici při hlasování na váhu padaly. Jedním z důvodů bylo, že by nová ulice prodloužena

býti musila až k Týnskému kostelu a že by bylo nákladným vykoupení pozemků nynějšího hotelu u Zlatého Anděla. — Prosté nahlédnutí v plán Prahy poučí, že toho třeba nebylo, jelikož by nová komunikace vyústěním na Josefské náměstí našla vhodného a dostatečného v každém směru pokračování ve stávajících ulicích, a nemusela by tudíž nevyhnutelně býti vedena okolo Stupartů a okolo Ungelta až k Týnu.

Prostým nahlédnutím v plán Prahy se přesvědčíte, zdali nová spojovací ulice v těchto místech má význam pro Prahu, lze poznati, že provedení její nestaví se překážky nepřekonatelné, vyžadující nějakých zvláštních obětí se strany obce. Ulice ta nerušila by některý ze stávajících zajímavých pohledů ani z náměstí Josefského ani odjinud, neničila by žádnou památku dob minulých, vedena by byla valnou částí nezastavěnými a nezužitkovanými pozemky a přispěla by výhodně k upravení Josefského náměstí. Nikdo nemůže upříti význam její co důležité komunikační linie co doplnění stávajících dlouhých ulic, které rozvojem Prahy nezmizí, které naopak ožijí a které léta čekají, aby spojovací novou ulicí byly přivedeny do účelného spojení s vnitřním městem. Hádankou by bylo neznalému našich poměrů, jak možno jest odhlasovati neprovedení potřebné ulice zástupci obce, jak možno to přes ty různé kluby a spolky, které přece jinde celou váhou svých representantů zasazují se o to, aby zájmům různých částí města se prospělo. Kde jen zůstala ta péče o vhodné a potřebné komunikace při této příležitosti? Kde hledati příčinu takového odhlasování? Novinářské zprávy poučily nás o dvou důvodech, kterými byla rada městská vedena, hlavním důvodem bylo, aby umožněno bylo brzké postavení justičního paláce, k němuž ve Vídni byly plány již vyhotoveny.

A tu důležitou jest otázkou, zda by žádoucím upravením ulic plány zmíněné mohly býti účelně upraveny, aneb zda by potřeba bylo od plánů těch upustiti. Zajímavo by při tom bylo zvěděti zda obec, která přece o plánech těch povědomosť měla, zda v čas upozornila na potřeby obecní, a zda objasnila své



Z hist. oddělení V. A. a I. — Návrh na strop paláce Černínského na Hradčanech.

hledisko, které nelze přece srovnati s tím, aby pro státní pražské stavby plány pracovány byly ve Vídni od umělců vídeňských. Další otázkou je zda by i znemožněním stavby justičního paláce na tomto místě, vůbec od zřízení této státu nezbytně potřebné budovy upuštěno býti musilo či upuštěno býti mohlo?

Jest pevným přesvědčením našim, že na dlouho ne a že slušelo i v tomto případě hleděti jen k důsledkům rozhodnutí takového pro zájmy a potřeby obecní a neobětovati je snad s ohledem na nějaká osobní předcházející jednání a sliby soukromé přáním z Vídně. Slušelo to tím více za okolností tak křiklavě nesprávných, jakým jest fakt objednávky plánů pro státní stavby u umělců cizích.

Přiznáváme se, že odhlasování rady městské i v tomto případu nás poučilo o tom, že o zájmy Prahy po stránce její úpravy není postaráno jak by býti mělo. Může vůbec městská rada o otázkách těchto rozhodovati bez celkového nějakého účelného a na správných závěrech zbudovaného plánu?, má rozhodovati rada městská proti mínění znalců a odborných komissí?, jest pak vůbec možnosť pro komisse, jejichž práce nebývá uvážena, nýbrž jen odhlasována?, možno získati nezávislých, svědomitých, jedině trvalých zájmů obecných dbalých dělných sil?

Kam hospodářství takové povede? Odhlasuje též rada městská záležitosti právní proti návrhům a mínění právních komissí? Jest to zdravý stav, kde obec ignoruje naprosto při věcech týkajících se úpravy Prahy činitele nejpovolanější? Jak srovnává slavné zastupitelstvo, jak vážený pan starosta plnění povinností důvěrou občanstva na ně složených se svým svědomím? Rozhodují páni v jiných věcech analogických, bez pevného celku i části zahrnujícího plánu, bez něhož není myslitelno provedení úkolu té pro Prahu důležitosti, jakým je úprava Prahy, při níž chyby nestihnou generaci jedinou. Nepochybovali jsme doposud o dobré vůli zástupitelstva obecního Praze prospívati, však skutky ukazují k tomu, že důležité otázky úpravy Prahy pojímány bývají na radnici pražské bez té vážnosti, kteráž jim vzhledem k důležitosti jejich přísluší. V té věci je chybou klamati se že bez usilovné, stálé, namáhavé práce úkoly dané vyřešeny budou tak, jak by býti měly a že snad úkoly tyto zmohou vedle svých prací komisse jiné, ať již se jmenují technická, stavební neb soupisná, které účelem svým v jiných směrech mají práce tolik, že ji zmoci nemohou. Úkoly ty při té neorganisaci práce na radnici vládnoucí nyní těžko vůbec mohou býti zmoženy tak, jak by žádoucno bylo, každé podobné odhlasování těžce znesnadňuje práci příštích pracovníků.

Hlas z radnice o uměleckých soutěžích veřejných. Ač byla několikráte vhodná příležitost, aby na radnici staroměstské vyměnily se názory o tom, co jest slušného a v zájmu uměleckých soutěží odporučitelného, přece jen zřídka na venek vyzněly názory, jež panují o věci té v kruzích na radnici vládnoucích, proto zajímavým nám bylo místo odpovědi, jíž odpovídáno bylo Umělecké Besedě na přípis ohledně projektované stavby paláce pojišťovny na Staroměstském náměstí, místo, které zní jako odpověď na výtky činěné v příčině okolností, za nichž vypsána byla na stavbu pojišťovny veřejná soutěž. Místo ono zní: »Dozorstvo pražské městské pojišťovny chovajíc obavu, že, jak známo, podobné konkursy úplného výsledku nemívají, a že zdržením od početí stavby důchodům ústavu by nastati mohla ztráta, objednalo si u bývalého člena umělecké komise mimo konkurs rovněž návrh na skizzu takové budovy, která by použita býti měla, kdyby uvedená obava se měla uskutečniti.« Přiznáváme, že nám místo ono bylo velmi zajímavým, z něho jest zřejmo: Že dozorstvo pražské městské pojišťovny mělo úplnou důvěru v dobrý výsledek práce objednané u architekta p. O. Polívky, a že nedůvěřovalo výsledku práce umělců soutěžících, a sice z důvodu, že, jak prý známo, podobné konkursy úplného výsledku nemívají. A tu namítá se otázka, kdy správně a svědomitě připravené umělecké soutěže u nás výsledku nemívaly? O odpověď tu sluší pány předem žádati, jelikož jinak důvody uvedené se hroutí, žádáme proto o určitou odpověď, kdy se tak stalo. Důvod druhý, že k tomuto zvláštnímu vypsání soutěže bylo přikročeno, leží prý v krátkosti doby. Prosíme tu o odpověď, proč záležitost ta byla tak dlouho ponechána nerozhodnuta? Víme, že více jak před půldruhým rokem již se mluvilo o stavbě paláce pojišťovny. Proč bylo s vypsáním soutěže odkládáno? Proto, aby bylo omluvitelným vedle soutěže honorované objednání plánů? Proč za těchto okolností byla vůbec soutěž vypisována? Bylo za těchto okolností pravděpodobno, že umělci práci a času věnují úkolu, jehož rozřešení svěřeno bylo již a to s plnou důvěrou a proti zaplacení jedinému z kolegů, jehož práce postavena byla mimo konkurs? Kdo tu rozhodnouti má, zda práce ta je lepší prací soutěžících, aneb má býti okolnosti k soutěži této povzbuzující, jak veřejně v listech bylo z radnice přiznáno, že z prací soutěžících obohatiti se má práce objednaná? Jest to slušné vypsání soutěže? Jest to slušné stanovisko oproti umělcům a jejich práci? Snad páni na radnici slyšeli, jak se soudí, a to právem, o jednání takovém mezi umělci? Ovšem podobné soutěže výsledku úplného nemívají. A zdá se, že se právě o to jednalo, aby soutěž tato výsledku úplného neměla. Nelze přece dobře ani ukrývati, kam jednání dozorčí rady směřovalo.

A proč a k čemu tyto okolky, k čemu takové neslušné soutěže, lze přece věc vyříditi jinak a bez roztrpčování; prostě proč páni v dozorčí komisi mající důvěru v umění a v práci architekta pana O. Polívky témuž stavbu své stavby nesvěří bez těchto pro ostatní umělce urážlivých přívěsků. Věc by byla odbyta správněji než takto. Kdo bránil, aby se tak stalo, jako se na radnici stalo v jiných případech, snazší jest obhájiti jednání takové pak prostě tím, že mám v toho neb onoho plnou

důvěru a že mu práci tudíž s důvěrou svěřuji, a jest taková upřímnost neskonale sympatičtější než jednání neupřímné oproti celé řadě umělců, z něhož přirozeně hodně trpkosti vychází. Kdo zabrániti může pánům, aby po své důvěře svěřili provedení plánu pro stavbu městské pojišťovny panu O. Polívkovi, členu bývalé umělecké komise, jako svěřili provedení plánů na městskou vodárnu, Žofín a městskou tržnici beze vší soutěže panu professoru Fialkovi, jako svěřili provedení plánů městského musea panu architektu Balšánkovi.

Když by byli zase práci dle své důvěry zadali přímo bez neslušného vypsání veřejné soutěže, nanejvýše že by se ozvaly hlasy, proč se rada městská, proč dozorčí komise neobrátila k architektu Wiehlovi aneb k architektu Vejrychovi neb k stav. radovi Mockrovi neb k professorům Koulovi, Schulzovi, Zítkovi, k řediteli arch. Stibralovi (vesměs bývalým členům umělecké komise) aneb k architektu Münzbergrovi, Balšánkovi, architektu Kříženeckému, k prof. Podhajskému, architektu Kotěrovi neb Kepkovi, k architektu Čenskému neb Zázvorkovi a j. a j., a proč že se právě obrátila k p. arch. O. Polívkovi, a tu asi snadnou by byla odpověď dozorčí komise, která by obhájila, proč zvolila právě toho architekta a ne onoho.

Jinak páni klidně snésti musí výčitku, že takovým vypisováním soutěže řízení konkurenční ubíjejí, proti umělcům neslušně si vedou a práva ztrácejí, vytýkati, že soutěže výsledku nemívají; takové soutěže ovšem výsledku, ku kterémuž u správných soutěží po většině se dochází, míti sotva bude.

O stavbě a úpravě nábřeží ve čtvrti Svatovojtěšské od Bubeníčkovy ohrady k divadlu národnímu dovídáme se z řeči Dra. Podlipného, kterýž ve schůzi obecních starších uvedl do slova: S assanací čtvrti Svatovojtěšské souvisí věc, která státi bude obec velké peníze, totiž úprava nábřeží, neboť vodní erár bude naléhati, by se s assanací upravily též poměry na Vltavě v této části. Má-li kdo chuť, aby se obec nyní pustila do stavby nábřeží, počítati musí s nákladem do millionů. — Z řeči té poznáváme, že přikročiti ke stavbě a úpravě nábřeží tohoto nynější zastupitelstvo obecní nezamýšlí.

Obnova umělecké komise. Před volbami do obec. zastupitelstva pozval starosta p. Dr. Podlipný prof. Jos. Zítka, prof. Jana Koulu a ředitele J. Stibrala, členy bývalé umělecké komise, k poradní schůzi, v níž jednati se mělo o opětovném ustavení umělecké komise. Tím, že pánům těm poslány byly pozvánky krátce před schůzí, stalo se, že nedošla v čas do schůze omluvenka prof. J. Zítka, který dlel mimo Prahu.



J. SCHUSSER. PODOBIZNA.

Ač do schůze dostavili se ostatní dva pozvaní páni: p. prof. Koula i ředitel Stibral, přece k jednání nějakému nedošlo. S—

*

V čísle 8. II. ročníku uveřejnili jsme v reprodukcích návrhy na úpravu okolí kostela Trinitárského ve Spálené ulici. Z referátu z městské rady dozvěděli jsme se, že technická komise, která se projektem tím zabývala, doporučila radě městské, aby povolena byla na místě domu čís. 82—II. pouze osamocená budova, ze čtyř stran façadovaná s ulicí 10 m. širokou mezi domem »Domácnosti« a budovou projektovanou. Spojovací trakt komise nedoporučuje ku schválení. Důvody pro úpravu navrženou F. Ohmanem uvedli jsme v tehdejším čísle, bylo by zajímavo slyšeti protidůvody, které technickou komisi k rozhodnutí opačnému vedly. Vyčkáme ostatně v ohledu tom definitivního rozhodnutí městské rady.

*

SOCHY BROKOVA NA MOSTĚ KARLOVĚ. Již před loni přijala městská rada nabídku sochaře pana Schnircha k sestavení obou za povodně v r. 1890 rozmetených sousoší, aby komisionelně stanoveno býti mohlo, zda by jejich znovuosazení bylo možno, či bylo-li by nutno sousoší dle zbytků zachovalých a doplněných znovu v kameni provésti. Tehdy byly vyžádány u sochaře Schnircha v tomto směru rozpočty. Uplynuly od doby té 2 roky a dnes dočítáme se nejasně stylisovanou lokálku, opakující jen usnešení učiněné přede dvěma lety, končící však poznámkou, že p. starosta z ohledu uměleckého je pro skupiny moderní. Vědouce dobře, že kruhy umělecké, přející zachování a udržování historických památek umění českého, jsou odchylného mínění, žádáme, aby ponecháno bylo rozhodnutí o tom komisi umělecké. (Viz sl. 57.)



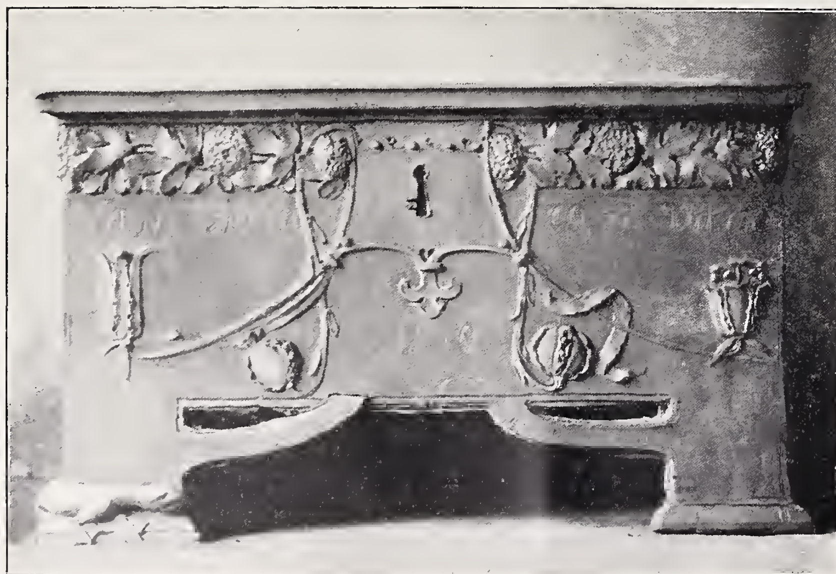
SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA NOVÉHO KAMENNÉHO MOSTU u národního divadla, dle návrhu p. arch. Ant. Balšánka. — Zprávu o diskusi ve členské schůzi spolku »Manes« 7. X. 98., podává —ls—.

Neznajíce doslovného znění pamětního spisu p. arch. Balšánka ku městské radě pražské v záležitosti této, musíme spokojiti se jen výňatkem, uveřejněným ve »Světozoru« č. 1632. Činíme tak v důvěře, že tam vše důležité a závažné plně je obsaženo; utvrzuje nás pak v tom i dopis pana navrhovatele, zároveň se zmíněnými výňatky nám zaslaný.

Citujeme z toho krátce následovně (»« značí slova navrhovatelova):

»Jest skutečně zvláštní shodou okolností, že monumentální výzdoba mostů pražských má velký, myšlénkový význam. Výzdoba mostu Palackého, nejbližšího posvátnému Vyšehradu, má za podklad naše mythy, most Karlův se svou skulpturální výzdobou, jedinou toho druhu na světě, jest velkolepá kamenná báseň, hymnus vítězné protireformace tak krásně vyjádřený, že v nadšení zapomínáme na pocit bolesti, který nám ponížení naše a úpadek připomíná. Příští nový most leží mezi oběma, i jest přirozena myšlénka, aby i výzdoba sochařská za podklad měla dobu ležící mezi dobou mythickou a dobou našeho úpadku pobělohorského. Přirozeně upírá se náš zrak na nejslavnější dobu našich dějin, periodu husitskou, jejíž sláva ozařovala a prohřívá dobu národního našeho znovuzrození.«

Výzdoba nového mostu má tedy býti jaksi pomníkem této zářivé periody vůbec, a jak dále se navrhuje pomníkem Husovým zvlášť, z toho důvodu že navrhovatel »pokládá umístění Husova pomníku na staroměstském Velkém náměstí za nemožné a to nikoli, prý, pro odpor zásadních protivníků, nýbrž spíše pro místní a reální překážky,« t. j. »vzhledem k příští regulaci náměstí. Toto nalézá se v počátečním stadiu obrozovacím. Radnice sama musí se zvětšiti a přestavěti, severní strana náměstí padne v době nejbližší, ulice Melantrichova má se při vyústění svém rozšířiti, taktéž



J. ECK. NÁVRH NA SKŘÍŇKU.

ulice Michalská a Karlova. Jaké tvářnosti nabude tu budoucí Velké a Malé náměstí, nelze dnes nikomu tušiti, ježto postup asanace a regulace Starého města nijak předvídati nelze.« (sic!)

»Proto možno říci, že otázka postavení Husova pomníku na Staroměstském náměstí daleko jest nás vzdálena, jestliže mocnější poměry neučiní je vůbec nemožným.« (sic!)

»Nížepsaný (t. j. arch. Balšánek) nepokládá se sice za oprávněna proti mínění valné části veřejnosti a umělecké ankety stavěti mínění svoje, přes to však pronáší veřejně ten názor, že pomník Mistra Jana Husi pro Velké náměstí Staroměstské se nehodí, jelikož v lidu českém v dobách příznivějších musí nastati hnutí, aby tam postaven byl pomník prvnímu našemu z lidu zvolenému králi a dále pomník mučedníkům Bílé Hory . . .«

»Není proto záhodno vzíti v úvahu jiná místa k účelu tomu se hodící? Míst toho významu historického, jako náměstí Staroměstské, najdeme sotva v obvodu Prahy staré, jistě však v Praze obrozené.«

I navrhuje arch. Balšánek z příma: »Za podklad výzdoby sochařské příštího kamenného mostu u Národního divadla volena buď doba husitská a hlavním centrem jejím budiž pomník Mistra Jana Husi« (alternativně, jak níže navrhovatel píše, »pomník Žižkův«).

»Pro tento účel příští kamenný most skýtá zrovna ideální místo. Má své centrum schopné nejvýznamnějšího řešení architektonického, jež dopouští roztřídění soch dle významu mužů.«

Ku konci navrženi p. architektem městské radě tito členové smíšené komise:

1. Dva historikové (p. prof. J. Čelakovský a Frant. Dvorský).
2. Předseda Umělecké Besedy p. Jar. Schnirch.
3. Předseda Jednoty výtvar. umělců p. prof. Jos. Myslbek.
4. Dozorstvo mostu pp. prof. Petrlík a arch. Beneš.
5. Navrhovatel arch. A. Balšánek.

*

Musíme říci, že se nám prvá část návrhu p. Balšánkova velice zamlouvá: t. j. ta, kde mluví se o významu výzdob obou sousedních mostů a o doplnění jeho výzdobou třetí. Viděli jsme v tom kus logiky i možnost splnění povinného holdu té veliké době dějů národa českého způsobem opravdu nesevšednělým. Když jsme ale četli dále, že při té příležitosti počítáno také na to, jak by odstraněno býti mohlo bolavé místo ze záležitosti postavení pomníku velikého mučedníka kostnického — tu nás zamrazilo — — K té prvé části panu architektu gratulujeme; přejeme mu, aby našla porozumění u městské rady, aby pro návrh jeho zvedly se ruce všech, tu projevili jsme radostně i svoje přání, abychom dalšího vyřízení se dočkali spolu s panem navrhovatelem přes to pozdvižení, které zajisté v jistých táborech povstane a které do dnes ohrožuje rozhodný krok v záležitosti pomníku Husova na náměstí Staroměstském, takže, jak praví pan navrhovatel, »otázka postavení jeho na témž místě daleko jest nás vzdálena.« — Pan architekt sice mocné ty poměry pokouší se klásti jinam, my ale vidíme, že ani assanace ani regulace Starého města tu nevadí ani nerozhodují. A kdyby? O abstraktní assanaci a regulaci rozhodují konkrétní osoby — těm při pevné vůli by se už podařilo čeliti »poměrům mocnějším.« — Leč jaké nucení koho kam? stalo se před časem, že »valná část veřejnosti a ankéta umělecká« rozhodly se proti vážným důvodům jiné části veřejnosti a jiných kruhů uměleckých pro náměstí Staroměstské; z toho povstal zmatek jakýsi, kompromissnímu regimu na radnici nepříjemný, k jehož odstranění považujeme pak nyní za nejméně vhodný prostředek znova proti oběma těmto částem »veřejnosti a proti anketě umělecké a jiných kruhů uměleckých« hledati místa, která by ani svým historickým, ani representačním významem neodpovídala významu Husovu.

A místem takým je i střed nového mostu, nevhodný pro pomník těch rozměrů, jaké každému při představě mistra Husi tanou na mysli. Jako na jedné straně účinně by působila různá skupení této částečné »viae triumphalis«, tak s druhé strany naprosto bez dostatečné distance byl by pomník Husův pouhým stejně cenným i stejně významným článkem v řetěze skupin ostatních. To také pan navrhovatel dobře cítil, kresle obě svoje varianty z ideálního, nestávajícího stanoviska s tak vysokým horizontem, aby v pohledu celou koncepci vyjádřiti a význam středního »pomníku« zvýšiti mohl. — Hus dále zdá se nám postavou příliš vznešenou a posvátnou, než aby sloužiti měla za provokační prostředek proti figuře »imaginerního světce« na mostě Karlově; a nevíme, jak by se pak srovnávala ta fakta, když by městská rada jednomu světci na oslavu pomník vztyčujíc druhému, protivnému, rovněž na oslavu rakety a ohňostroje vypalovati dávala.

A jsme přesvědčeni, že by si toto ani pan navrhovatel ani jiní soudní lidé nepřáli, aby k takovýmto demonstracím jednoho svatého proti druhému každoročně přicházelo.

Nechť jen popřeje se pomníku Husovu takového místa, jaké jeho významu národnímu přísluší, nechť jen zůstane kámen hlásající slávu jeho ve středu těch měst, jimž před staletími čistotu charakteru a lásku k svému národu hlásal. — — —

Vracíme-li se k širšímu návrhu původnímu, je to jen důkazem, jak velice bychom uskutečnění jeho přáli — zlomyslnou poznámku o ozbrojených sborech měšťanských, defilujících před skupinami chrabrých bojovníků božích, přecházíme bez povšimnutí: bohdá změní se čas i lidé. — Jiná věc více se nás dotýká:

Stojíme před projektem s velikou koncepcí — myšlénkou pojí se tu tři monumentální stavby k sobě, myšlénkou váže se při nejnovějším projektu skupina ke

skupině, postava k postavě, podávajíc obraz velké, heroické epochy našich dějin. —

A tu namane se nám před zraky i okolí těch sousoší a s tím otázka, zda architektura svou mluvou formovou dává zamýšlené výzdobě skulpturální pravý základní souladný ton? A upřímné odpovědi je doznati, že při architektuře navržené panem architektem Balšánkem postrádáme naprosto, čeho by jistě a vším právem požadováno bylo na skulpturální výzdobě, totiž aby vzhledem k době, kterou má připomínati a již má oslavovati, byla při jednoduchosti rázovitou, svou, cele prodchnutou tou hrdinnou a úsilovnou snahou za pravdou, která karakterisuje ty veliké hrdiny doby husitské. Nám v tomto případě nedostačuje obvyklá korektnost a správné užití odjinud známých architektonických detailů, zde žádáme, aby i architekt zanotoval rázně husitskou, aby komposice jeho byla vhodnou ouverturou k té hymně, kterou balvany soch příštím věkům pěti mají o slavných dobách minulých. Odpustili bychom mu všechno bohatství detailů, římsoví, kuželky, dekorativní zástřeší, kdyby trefil jednoduchým způsobem účelu přiměřeně rázovitě sformovati a upraviti most, jehož veliké klenuté oblouky svým dekorativním účinem jsou motivem nad jiné pěkným a vděčným, kdyby trefil týž sformovati tak, aby navržená výzdoba skulpturální měla jednolitou, silnou, význačnou basis, z níž by vhodně vyrůsti mohla sounáležitá část. — Při projektu, jehož reprodukce nám byla zaslána, toho nevidíme.

Připomínáte nám Karlův most a různorodost spodní stavby s výzdobou figurální? I my na něj vzpomněli. Ale tu jsou docela jiné okolnosti — na mostě Karlově pracovala století bez určité jednotné koncepce. Dnes povstati má nový monument stavitelství a sochařství českého, a tu by bylo nejvýše žádoucno, aby byl myšlénkou i umělecky celistvý. Přáli bychom si, aby nebylo znát, že k původnímu, hotovému projektu přistoupila nová znamenitá myšlénka teprve tehdy, když už nemohla býti s ním organicky sloučena. Proto má-li k sochařské výzdobě mostu nového dojíti tak, jak ji pan architekt Balšánek navrhuje, je nejvýš na čase, aby se slavná městská rada o tom ihned rozhodla. Pak bude na panu projektantu, aby svou uměleckou prací zajistil zdar sympatického návrhu na výzdobu skulpturální. — —

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«.

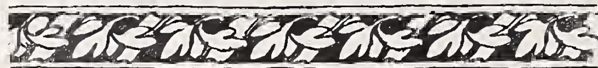


A. HOFBAUER. CENA I.

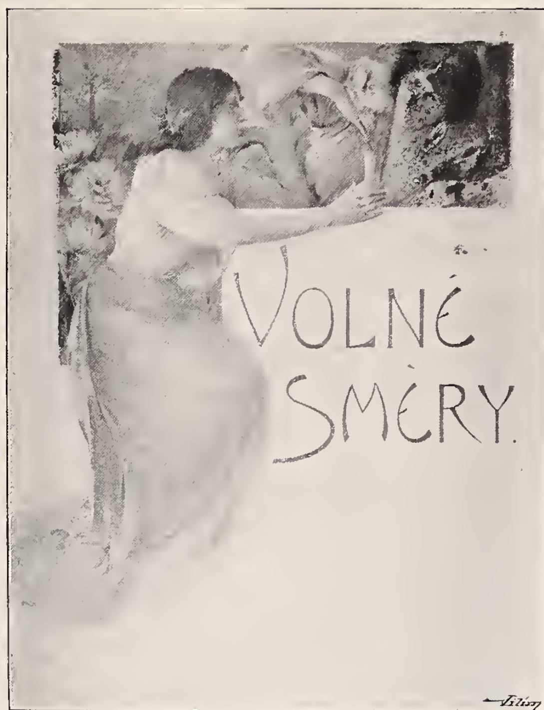
*

S navrženou komisí nesouhlasíme, jednak z ohledu toho, že by umělci v této významné umělecké poradě proti vědátorům a odborníkům stavebním byli v patrné menšině, jednak z ohledů, které dále uvádíme. Považujeme řešení každé tak vážné otázky za věc všeobecné důležitosti, věc, kterou obírati by se mělo umělectvo české co celek. Je to sice smutné, ale přiznati to musíme, že poměry v umělectvu našem jsou takové, že pro různé osobní záležitosti nemožno celek dostati k jediné důstojné schůzi.

Porady o výstavě pařížské i vídeňské, roku loňského konané, byly toho smutným dokladem. Panu navrhovateli jsou poměry ty známy a hleděl proto odpomoci si tím, že navrhl jména dvou umělců, jež neodůvodněně spojuje s jich funkcí spolkovou, kterou po případě v čase porad zastávati nebudou. Dle návrhu jeho zastoupeny pak Umělecká Beseda a Jednota umělců výtvarných, to jest táž Umělecká Beseda, kteráž po loňských událostech v její odboru výtvarném přestala býti spolkem umělců výtvarných, a také táž jednota, která povznesenou se cítí nad všecky malichernosti krásné Prahy a domácího umění se týkající, za to ale s celou mladší generací, sdruženou ve spolku »Manes«, jednoduše se nepočítá, ta ignoruje se stále přes to, že od ní jindy žádá se obětovného zakročení u příležitostí všech těch nesprávností, jež u nás se, zvláště ve věcích konkurencí, stávají, zakročení takového, jakému umělecká sdružení starších umělců z opatrnosti chytře se vyhýbají, s tou se nepočítá přes to, že tato generace nejednou ukázala, že stojí na takovém uměleckém niveau, jaké u nás do dnes žádným jiným spolkem prokázáno nebylo.



ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ.«



HESLO: »KRUH«.

KDO MÁ PRÁVO ZŘIZOVATI POMNÍKY? Okresním hejtmanům byl místodržitelstvím zaslán následující výnos: »Ministerium záležitostí duchovních a vyučování upozorněno bylo odbornými kruhy na to, že obecní zastupitelstva, jakož i komitéty, které veřejné pomníky zříditi zamýšlejí, za účelem vypracování návrhů a provedení uměleckých prací často na živnostenské podniky (kamenníky a kovolitecké závody) se obracejí, které pouze v řídkých případech k umělecké koncepci pomníku a k provedení hlavních částí jeho jsou povolány. Jakkoli nelze přehlédnouti obtíže, které důkladnému zlepšení poměrů těchto překážejí, lze přece doufati, že vhodným poučováním obecních zastupitelstev mnohým přehmatům vyvarováno bude a poznání se rozšíří, že veřejné pomníky i malých rozměrů jsou měřítkem smyslu pro umění a uměleckého tvoření národa, a že pomník svému účelu tím více vyhovuje, čím více umělostí svou vábí a poutá. Základem vynesení ministeria vnitra ze dne 10. srpna 1898 žádám p. okresního hejtmana, aby za laskavého poučování obcí vlivem svým k tomu působil, aby při zřizování veřejných pomníků vypracování návrhů a provádění uměleckých prací výkonným umělcům buď přímo anebo cestou soutěže svěřováno bylo a aby jim v čistě uměleckých otázkách rozhodný vliv byl zachován.«

Tuto lokálku ve dnech 8. října přinesly denní listy naše, a poněvadž má trochu vztahu k poměrům našeho venkova i královského hlavního města, popřáváme jí zde místa, přičiňujíc krátkou poznámku.

Stojí to za zaznamenání, že právě se strany centralistického úřadu nejvyššího ministeria připomíná se našim samosprávným korporacím to, co by dle zdání a zdravého rozumu bylo samozřejmým. Víme však z vlastní zkušenosti, že není tomu tak, že mnohdy provedena řada nešťastných pokusů, jichž výsledek přiměl ministerstvo ku vydání podobného výnosu. Bohužel, že i král. naší Prahy týká se poslední odstavec lokálky. Doufáme proto, že sl. magistrát výnos ten doručí jednotlivým pánům radním i členům sboru, aby je poučil o jich povinnostech k umělecké komisi pražské.

A i pro venkov není nařízení to bez důležitosti; dnes, kdy tam zřizuje se celá řada pomníků, desk pamětních atd. Bývá po většině zvykem z lokálního patriotismu, opatřovati umělecké práce svého okolí místními pracovníky, z nichž mnozí postrádajíce dostatečné dovednosti odborné, dávají vznik dílům umělecky naprosto nedostatečným a v pravém slova smyslu místním ostudám, jakých by mělo býti vyvarováno.

Byli jsme svého času upozorněni na jeden, možno říci odstrašující příklad takový a zaslaná nám foto-

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRU«.



HESLO: »V. B. 18.«

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«.



HESLO: »MORAVA«.

grafic*) zřejmým byla důkazem oprávněného rozhořčení zasilatele. V zájmu veřejném radili bychom také venkovským listům, aby v uveřejňování posudků o podobných pracích zjednali si soudu odborníků, aby z místního vlastenectví nebylo mluveno tak příliš často o vynikajících umělcích domácích, při pracích méně než řemeslných. Np.

*

SVOJI K SVÉMU V UMĚNÍ. Ve Schwaigrově čísle Ver Sacrum, kdež reprodukována řada jeho prací, přimlouval se vřele autor stati o umělecké činnosti Schwaigrově Hevesi za to, aby Schwaigrovi svěřeno bylo vymalování vídeňského »Rathskeller«, jemu, jako nejschopnějšímu, uměním svým pro podobné práce nejpovolanějšímu. Dovídáme se ale právě, že práce ta zadána Němci Leflerovi. Přivádíme na paměť jen pro srovnání s poměry našími u nás, kde naší vlasteneckou společností objednává se »Bitva u Kolína«, jako druhý obraz pro »Národní galerii« u J. Ottenfelda. Na omluvu při tom je aspoň to, že očekávati lze ze stanoviska uměleckého obraz, který převyšovati bude první vlasteneckou objednávku téže společnosti. Np.

*) Pomník V. Marka v Libnici u Jičína.



K VÝSTAVĚ J. STYKY V TOPIČOVĚ SALONĚ. V posledních dnech měli jsme skvělou příležitost poznati, jak málo potřebí, aby kritika v oficielních našich žurnálech dostala se do extase. Nebyli bychom se o celé té komedii, jež se u nás se Stykou natropila ani zmínili avšak mlčení mohlo by pokládáno být za souhlas. Ne, my protestujeme proti tomu stálému klamání lidmi nevidomými, kterým u nás svěřena úloha vychovávat; je to hřích, který se u nás páše naproti všemu snažení kteréhokoliv jednotlivce, který poctivě a celým úsilím svého nadání chce síly své umění věnovat. Ten u nás je ubit předem, poněvadž nepracuje dle oblíbeného, neb předpisovaného receptu, který u nás platným, jinde však již dávno věcí překonanou. U nás nesmí nikdo vyjadřovat se svým způsobem, dle svého citu, nesmí přijít s něčím jiným než bylo dosud — je blázen, fanatik, domýšlivý — poněvadž si dovolil pracovat co chtěl a jak chtěl třeba byl poctivec.

Dělej však živé obrazy uboze slepené, studené, necitěné po případě zapřáhni celý ten fundus instruktus do politické káry a bude se ti dobře dařit, budeš slavným a nestačíš posílat poděkovací přípisy — abys si pro příště nikoho nerozhněval. — Nic nevadilo, že ve vážnějším tisku polském ozvaly se hlasy podivu nad »českým vkusem«, kritikové naši v slepém nadšení pro syna sbratřeného národa v jehož žilách proudí česká krev (!) jeden přes druhého vynášeli práce Stykovy. S Matejkou ba i Grottgerem byl srovnáván tento pán bez citu, div že i Řepin nebyl volán na pomoc, — vždyť i tento znám u nás dle jména — a přišli i básníci velebit Styku, jako muže darů velikých!

Za poměrů takových k nám bude i na dále docházeti jen brak, skutečně velcí lidé se nám vyhnou, neboť u nás není porozumění, které se koří umění, u nás musí být vždy sensace — a tak vězíme stále v stejném bahně, kde jinde zatím spějí ku předu není dosud zde ani chuti k tomu. —en—

*

II. VÝSTAVA SPOLKU »MÁNES« v Topičově Saloně zahájena ve čtvrtek dne 3. listopadu o 11. hodině dopolední za hojné účasti zvaných interesentů. Salon k výstavě intimně upraven architektem A. Dryákem. Stěny nově potaženy juttou natřenou šedozeleným tónem, jež nahoře uzavřeny vlysem V. Županského, hořejší část Salonu oddělena obloukem, jenž doplněn silhouetou vavřínových stromků. draperováním hořejší místnosti docílena zdánlivě větší hloubka. Takto pořízena nutná dekorace celku, která různost děl má spojovat v nerušený, klidný, celkový dojem, a ne se hlučně hlásit na úkor vystavených děl, jak jsme měli příležitost vidět na některých posledních výstavách. — Nepřísluší nám soud vlastní práce,

zaznamenáváme proto jen pro budoucno jména zúčastněných, jsou to: Aleš, Bendlmajer, Bílek, Boudová, Braunerová, Emingrová, Hofbauer, Holub, Hudeček, Jelínek, Kalvoda, Kaván, Keimar, Klusáček, Kotěra, Krostová, Kuba, Lebeda, Mařatka, Němejc, Panuška, Pekárek, Plaška, Polák, Preisler, Schusser, Slavíček, Slaboch, Sucharda, Šaloun, Šimon, Šimůnek, Špilar K., Špilar J., Úprka, Wachsman, Wiesner — některé jméno zde nové a mnohé chybí, celková účast však byla větší, jak o výstavě prvé, tak že z nedostatku místa na 50 dobrých prací nevystaveno zůstalo. Celkem jest zde zastoupeno 36 autorů 72 různými pracemi, ku kterým tentokráte přibyla architektura a moderní umělecký průmysl. Péčí pořadatelů bylo, by pro nový u nás tento druh umění získávala se půda a interes, jak u laiků tak i u umělců (viz konkurenci spolku M. na plastickou vázu dekorativní) — žel, početně nepodařilo se to v plné míře, doufejme však, že při dosavadní chuti k práci posuneme se příště opět krok ku předu. Víme dobře, že dnešní celková činnost vnější jest jen nejnutnějším krokem k dosažení pole kde se skutečné, úsilovné práci každého jednotlivce plného významu i ocenění dostane. —en—

*

PADESÁT LET RAKOUSKÉHO MALÍŘSTVÍ pojmenován II. díl letošní jubilejní výstavy vídeňské. Přiznáváme bez bolestného pohnutí, že jsme ji neviděli — jen katalog její padl nám do rukou. Umělce z Čech zastupují: Čermák Jar., z Engerthů Ed., z Führichů Jos., Laufberger Ferd., z Trenkwaldů Jos M. — Z toho vidíme, že vídeňská komisse v Künstlerhause sice umělce z Čech mezi rakouské počítá, ale že o přední representanty českého umění v uplynulých padesáti létech valně se nestarala. —ls—

*

VÝSTAVA VÍDEŇSKÉ SECESSE zahájena ve vlastní výstavní budově dne 12. t. m.

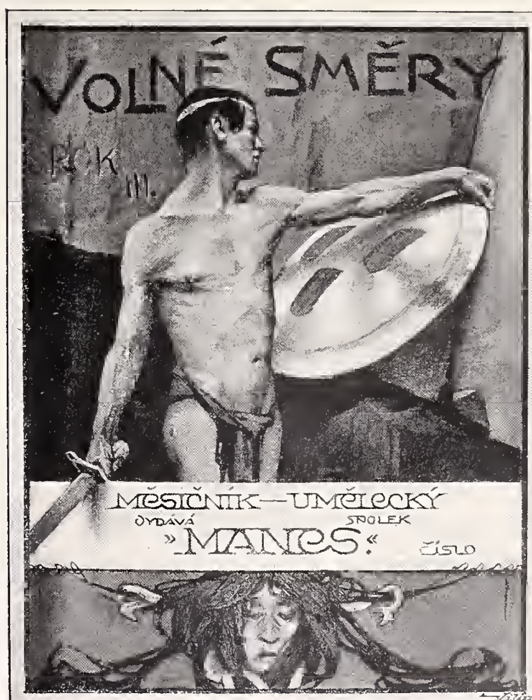


KONKURENCE NÁVRHŮ PRO BESEDNÍ BUDOVU V PLZNI. Zdá se nám, že zájem a účastenství umělců při našich architektonických konkurencích stále ubývá. Však tomu následkem trpkých zkušeností poslední doby — hlavně v Praze — ani jinak býti nemůže.

Přirovnávejme jen účastenství a výsledky konkurencí v cizině k našim a pochopíme, proč zájem klesá, že neleží vina v netečnosti architektů českých. Alespoň ne jedině a ne hlavně. Vždyť je to někdy až zahanbující, jak je první cenou vyznamenaný, tedy konkretně nejlepší umělec, v rozhodné chvíli ponižován. — Jinde bývají konkurence polem, které poskytuje každému možnost, aby přivedl svůj talent a svoji upřímnou, snaživou práci k platnosti. Kdo zoral, ten sklízí. Jinak u nás. Dosáhne-li i architekt první cíl své práce — cenu, není tím ještě ničeho získáno. Toho, aby své dílo uviděl hotové, provedené, aby byl za svůj boj odměněn vyplněním své vyšší, lepší snahy, toho se bohužel v nynější době málo kdo dočká. On pouze oral, dřel a jiný sklízí vykonávaje nepoměrně menší práci. Jistě každý z nás pochopí a v určitých případech uzná, že není ta relativně nejlepší práce také vždy dobrou prací, prací, jež by zasluhovala, aby byla provedena. Než smutné a pro nás zahanbující je při tom, že takový postup, jenž bývá jinde mimořádným u nás zdomácněl jako by už ani jinak býti nemohlo, a že motivem jeho u nás je veliká protekce. Čistě osobní momenty — že takto i nejvytrvalejší snaha ochabne a talentované síly systematicky se umrtvují, je zřejmo. Tím svému umění neprospějeme, tím se přivodí bezpečným způsobem úplná stagnace. A k tomu přece konkurence na světě nejsou! Vždyť mají býti školou a idealním závodištěm. — Však již zřejmě se ukazují přirozené následky takových smutných poměrů: tam kde čekáme umělce, tam se rozvětvuje kasta obchodníků a diletantů.

Při konkurenci o besední budovu v Plzni sešlo se 24 návrhů. $^3/_4$ z nich nedosahuje ani střední úrovně. Smutný, přesmutný to doklad. Přirovnejme jen opět percentuelní kvalitu konkursů nejbližších našich sousedů — Němců říšských i rakouských!

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«.



HESLO: »PERSEUS«.

Cenu první i druhou obdržel pan architekt prof. Čenský z Plzně; ceny třetí se dostalo pp. arch. Němcovi, Bendelmajerovi a Weichertovi. Čestné uznání uděleno třem projektům s označením: hvězda v kruhu, »chval cizinu, ale zůstávej doma« a tři znaky.

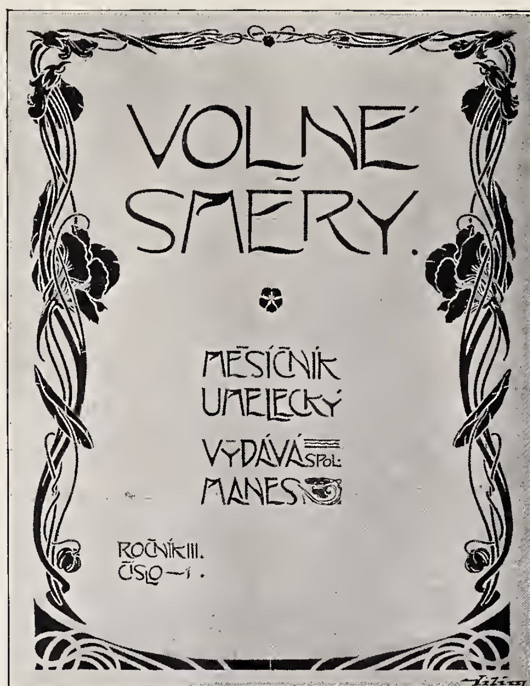
Pokud se půdorysů týče, byl program snad úplně vyčerpán. Každý z jmenovaných projektů poskytuje v té části něco zajímavého; půdorys I. ceny vyhověl programu úplně. Že znalost místních poměrů tomu napomáhala, je pochopitelno. Místo stavební jest úzké a bylo proto nutno, posunouti sály do zadní části budovy. Přístup k nim následkem toho umožněn toliko nepěknými dlouhými chodbami. — Jedině projekt III. ceny se takové nepříjemné komunikaci vyhnul; však kratší cesta se stala klikatou a málo monumentální. — Ze zahrady zbývá pouze nepatrná část a světlo a vzduch mají málo přístupu do komplexu zastaveného. Dle našeho mínění dokázala konkurence, že by bylo záhodno na tuto významnou budovu věnovati větši stavební plochu. Architektonická část projektů byla patrně pod vlivem jmen, jež porota vykazovala, pracována. V porotě zasedali vedle některých indiferentních osobností, pouze zástupci směru české renaisance. Tím se snad i účastenství na soutěži zmenšilo. Za individuelně - umělecky nejlepší práci si ceníme façadu ceny třetí, avšak i tato dýše úplně středověkým duchem předposledních staveb Ohmannových v Praze. Masy jsou dobře rozčleněny a detail s talentem studován.

Nejslabší z projektů uvedených jsou ty, jež patrně s ohledem k porotě vynuceně pracovány byly v české renaisanci: alternativa II. cenou poctěná a projekt s heslem »chval cizinu etc.« označený. —s—

*

SOUTĚŽ NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«, (viz č. 10., II. roč.) dopadla potěšitelně, ve stanovené lhůtě došlo celkem 21 návrhů — vesměs z řady mladých — interessantních provedením i pojetím. Konkurujícími zvoleni do jury Vojt. Hynajs a K. Klusáček, zástupcem spolku delegován St. Sucharda. Osm návrhů opatřených těmito hesly: »Řeřichy«, »Kruh«, »pod sklem«, »umělecké štítky v kruhu«, »V. B. 18.«, »Za vzorem«, »Morava«, »Perseus« vzala jury v užší úvahu. Z těchto pak udělila jury jednohlasně cenu 100 zl. za právo reprodukční návrhu »pod sklem« jehož autorem shledán A. Hofbauer, jenž se pak uvolil provésti reprodukci v originální litografii, když mu byla povolena dodatečně ještě jedna barva. — Téhož dne (7. října) rozhodla jury sestávající z K. Klusáčka, Stan. Suchardy a Jos. Schussera nad 8 návrhy k soutěži na plakát »Vol. Směrů«. Cena udělena návrhu označenému »šipkou«, jehož autorem je O. Homoláč. Návrhy obou těchto soutěží vystavceny a přístupny byly 14. října ve spolku.

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«.



HESLO: »ŘEŘICHY«.

*

K SOUTĚŽI NA PALÁC MĚST. POJIŠŤOVNY. Komise ku prozkoumání předložených pěti projektů rozhodla, že ani jeden z nich nevyhovuje podmínkám soutěže. Pokud se týče relativní jejich ceny, navrhla jury, aby třem projektům přiřkla se cena 1500, 1000 a 800 korun. Po otevření obálek dotýčných projektů shledáno, že autorem prvého je p. Em. Příhoda, druhého p. Em. Roháček (oba z kanceláře pana arch. Polivky) a třetího p. Frant. Sander.

*

PUVIS DE CHAVANNES, jeden z největších umělců tohoto století zemřel dne 24. října t. r. v Paříži ve stáří 72 roků. Ocenění činnosti jeho přinesou »Volné Směry« v příštím čísle.

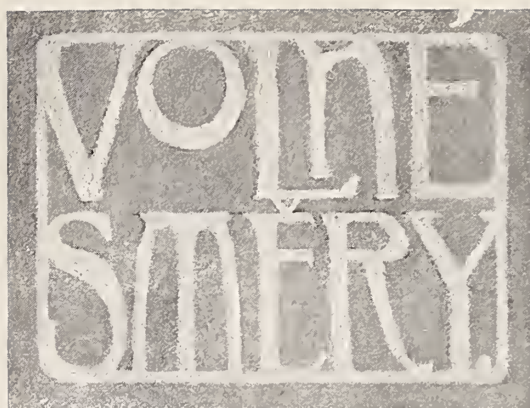
*

Ministerstvem kultu a vyučování jmenováni skutečnými učiteli na c. k. umělecko - průmyslové škole v Praze malíř K. V. Mašek pro ornamentální kreslení a malování a arch. Jan Kotěra pro dekorativní architekturu, jako zástupce prof. F. Ohmana po dobu jeho dovolené.

*

V tomto čísle přinášíme reprodukce dvou návrhů na plakát II. výstavy spolku »Manes«, dále ukázky z téže výstavy: A. Hudeček, Potok, J. Pekárek, Studie, L. Kuba, Cihelna v lese, J. Schusser, Podobizna. Benešovy návrhy koberců (chybně tištěno tapety) a Eckův návrh (ze školy prof. Kastnera) na vyřezávanou skříňku cechovní, jsou ukázky mladé tvorby na poli uměl. průmyslu. Dále J. Preislera, Vzpomínka a 8 vyobrazení ku článku »Historické oddělení výstavy architektury a inženýrství v Praze«. Reprodukce šesti návrhů na obálku V. S. a linka Hradeckého doplňují referát o soutěži na obálku V. S.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotozinkografie J. VILÍMA v Praze.



LUDĚK MAROLD

☆ 7. VIII. 1865. † 1. XII. 1898.

ODEŠEL V PLNÉM JASU ŽIVOTA. PILNÉ RUCE SKLESLY, KDY PRÁCE JEJICH DOSPĚLA VÝSLEDKU, KORUNOVANÉHO ÚSPĚCHEM. U HROBU, KAM ULOŽILI MLÁDÍ ROZKVETLÉ, STOJÍME ZDRCENI, OVANUTI HRŮZOU SMRTI, KTERÁ LEDOVĚ ZASÁHLA V PŘEDIVO VÝZNAMNÉ PRÁCE A ROZBILA DÍLA BUDOUCÍ. VÍCE NEŽ BRATREM NÁM BYL, TEN, KTERÝ ZEMŘEL. JDEME DÁLE ZA JEHO CÍLEM S VĚRNOU NA NĚJ VZPOMÍNKOU.



POHLED Z VÝSTAVY.

GALERIE TRETJAKOVSKÁ. PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ UMĚLECKÝCH SNAH NA RUSI. PÍŠE FR. TÁBORSKÝ.

Část další.

Na uměleckých výstavách očekávali prý ho vždy s netrpělivostí, jakoby on rozdával vyznamenání a poctíval cenami. Obraz, na němž zjevila se cedulka »Zakoupil Pavel Michajlovič Treťjakov«, jako by prý byl dostal medaille d'honneur. Dokud nekupovali obrazů pro Museum Císaře Alexandra III. v Petrohradě, které jest rovněž věnováno umění ruskému a tohoto roku bylo otevřeno, Treťjakov neměl prý v tomto směru konkurenta.

Ale obrazárna jeho byla dosud soukromá. Smrt bratra jeho, Sergěje Michajloviče, rovněž přítele umění, a odkaz jeho způsobily, že stala se veřejnou a přiřadila se k předním znamenitostem města Moskvy a celého Ruska.

III.

Roku 1892 zemřel Sergěj Michajlovič Treťjakov, bývalý starosta města Moskvy (moskovskij Gorodskoj Golova) a odkázal městu Moskvě své umělecké sbírky, v nichž bylo přes 80 obrazů od nejslavnějších mistrů cizozemských, a k tomu na doplňování jich kapitál 125.000 rublů, z jehož úroků by se zakupovala nová díla ruských umělců. K tomuto velikému daru bratr zesnulého Pavel Michajlovič připojil ihned svůj dar, ještě větší, bohatou svou sbírku obrazů i s pěknou budovou. Duma (městská rada) přijala dar obou bratří s hlubokou vděčností a nazvala jej na věčnou památku »Městská umělecká galerie Pavla a Sergěje Michajlovičů Treťjakových.« Krátce však jí všeobecně říkají »Treťjakovská galerie« (Treťjakovskaja gallereja).

V tiché jižní části města, za Moskvou řekou, ve čtvrti Pjatnické (Pjatnickaja), v Lavrušinské ulici (Lavrušinskij pereulok) skryta jest galerie tato. Tu není výstavnosti, lákavých znamenitostí, tu není ruchu a hluku. Ruch víří a krouží tam zrovna naproti, okolo Kremlu, v ohromných těch obloucích, stále větších, napjatějších. Tam seskupila se, stlačila se všecka nádhera, všecka historie, všecka krása, světská i chrámová, i zámožnost kupecká u stupňů carského trůnu — Kremlu; zde, na pravém břehu řeky Moskvy, je skoro zátiší. Nízké jednopatrové domky, většinou se zahrádkami, tváří se, jakoby chtěly, kdyby směly, vykládat o útulku života rodinného, tu šťastnějšího, tu těžšího, jak už vchod a dvůr, zděný plot i stav zahrádky a omítky napovídá... Tu zákoutí jsou, kde lidé žijí sobě a rodině své — ne veřejnosti a okázalosti. Sem kupci moskevští, ti staroruští, konservativní, ubírají se ze svých obchodů do klidnějších domácností svých, jak také otcové jejich činívali. Sem — ach, živě jsem si připomenul Lermontova, jda těmi pereulky, to jest příčními ulicemi, kde v levo jdeš okolo plotů zděných, dvířkami prolamovaných, a v pravo vidíš zahrádky a domky, — sem také ubíral se mladý kupec, Štěpán Paramonovič, po svém přijmení Kalašnikov, když byl v krámě svém, tam v »gorodě«, na-

rozkládal se látek hedbávných, řečí laskavou hosty nanavnazoval a zlato a stříbro přepočítal.

Odzvonili už klekání v chrámech posvátných,
hoří za Kremlem už mhlivé červánky...
ztichnul, zpustnul širý dům kupecký.
Zavírá už Štěpán Paramonovič
tmavý krámek svůj na dvéře dubové...
I šel k domovu on, v dumy pohřížen,
k mladé hospodyni za Moskvu řeku...

Tu také Treťjakovové měli svůj dům, tu Pavel Michajlovič vystavěl budovu pro galerii. Je to jednopatrový dům, jednoduchý a vkusný, — zdá se ti, když vcházíš branou na čisté nádvoří a zahneš v levo do maličkého sadu, že jdeš do panského sídla. Cítíš dojem milé útulnosti. Vejdeš. Sluhové ve staroruských temnomodrých krojích odbírají příchozím pláště, kaloše atd. Katalog, pouhý to seznam umělců a jejich děl, o 127 stranách, za 15 kopějek, jest jediná věc, za kterou se platí. Vstup volný, za šatnu se neplatí. Dárcové vymínili sobě: »Galerie budiž přístupna na věčné časy bezplatně všem, kdož si toho přejí, ne méně než po čtyři dni týdně po celý rok, vyjmouc toliko čas, kdy nutny budou opravy; ve dni sváteční a slavnostní galerie budiž otevřena, vyjmouc Boží hod velikonoční a vánoční a Nový rok«.

Toto ustanovení mluví nemén o velkodušnosti a šlechetnosti dárců než dar samotný. Národu celému odevzdávají svou sbírku, nejenom vrstvě majetné a zámožnější, která si může vstupné zaplatit a v den všední prohlídnout, kdy se jí zalíbit ráčí. Vrstvám všem otvírají svou obrazárnu. Pamatovali na ty, kdož mají volný čas jen v neděli a ve svátek; pamatovali na třídy pracující, na studentstvo a na všechny, kdož letních prázdnin používají k rozšíření svého obzoru. Tímto ustanovením Treťjakovská galerie velice se liší jak od státních galerií ruských, které o prázdninách buď jsou zavřeny buď jen obmezeně přístupny, tak od mnohých našich podobných ústavů, které i co se vstupného týká i co doby návštěvy, jsou jakousi nepochopitelnou aristokratičností upjaty a zdrželivy.

Duma zachovala se také přesně dle přání toho a v duchu obou dárců vydala pravidla o návštěvě obrazárny, jichž §. 1 zní: »Galerie přístupna jest bezplatně každý den, vyjmouc pondělí, od 1. března do 1. října od 10—4 hodin a v ostatní měsíce od 10—3 hodin. Zavřena jest: na Nový rok, v pátek, sobotu a neděli svátků velkonočních, 24. a 25. prosince«. Ustanovení zajisté nejliberálnější.

Galerie umístěna jest v přízemí v 21 menších sálech a v prvním patře v 11 prostrannějších.

Když byla odevzdána v majetek městský, bylo v ní 1278 obrazů olejových, 470 kreseb, 9 plastických děl, vesměs od umělců ruských; mimo to 83 obrazů a kreseb umělců cizozemských, 4 tanagerské sošky a 5 gobelinů. Cena veškerých těchto děl byla odhadnuta na 1,300.000 rublů, a na tuto částku galerie byla také pojištěna. Od té doby odkaz tento však vzrostl, a značně. Už r. 1896, tedy po čtyřech letech, bylo v galerii 1427 maleb olejových, 572 kreseb a 10 plastických děl — od 421 ruských umělců. Doplňuje se z úroků základního kapitálu 125.000 rublů, věnovaného od Sergěje Michajloviče Treťjakova, a z ročního příspěvku 5000 r. města Moskvy, která nad to ještě poskytuje náklad na udržování galerie, ročních asi 8000 r. Tak bylo r. 1896. A hlavní její zakladatel, Pavel Michajlovič, kupuje obrazy dále; zrovna v tyto dni vyšlá nádherná umělecká revue ruská*) oznamuje, že zakoupil nový obraz od V. Vasněcova, »Bohatýry«, jejž veliká chvála doprovází.

Návštěva je velmi čilá a horlivá. R. 1894 navštívilo ji 87.561 hostů. Měsíce zimní a podzimní vykazují největší navštěvu, asi od 9500 do 11.400; měsíce letní — nejmenší, 3700—3900. (Tak vypravovaly mi totiž statistické diagramy v paviloně města Moskvy na všeruské výstavě v Nižním Novgorodě). V neděle a ve sváteční dni zimní nával lidu bývá tak veliký, že nemožno ani celé ty zástupy vpouštět.

IV.

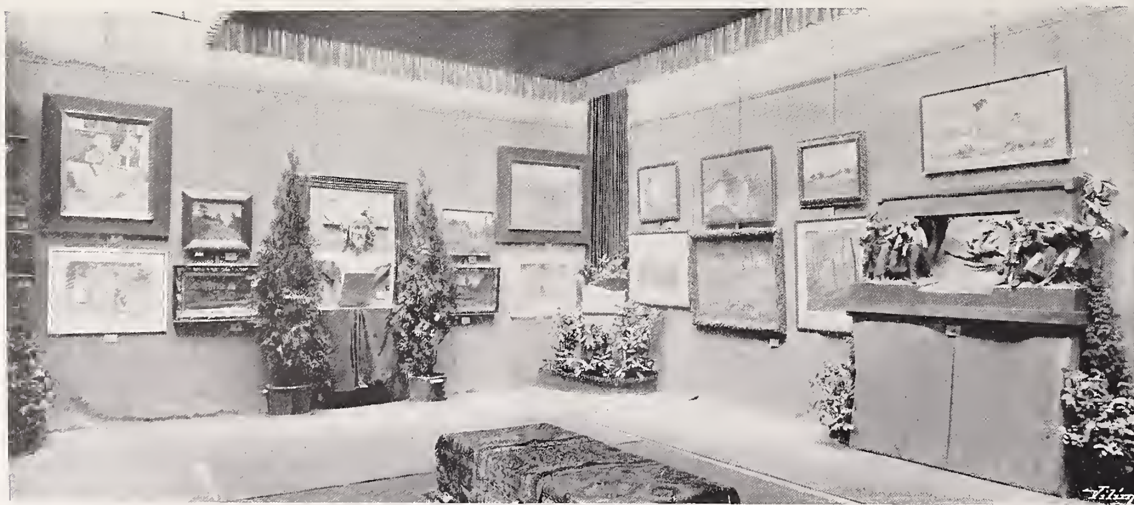
Co v těchto 32 větších menších sálech jest vystaveno, představuje ruské umění v postupném a veškerém jeho rozvoji. Je to dobrých sto let uměleckého snažení a tvoření v Rusku. Co dřívější staletí vytvořila, nemá pečeti původnosti. Jenom architektura propracovala se k vlastnímu ruskému slohu, strávivši pracně vliv byzantský a románský; malířství a sochařství nebylo tak silné, aby vliv byzantský zmohlo, a nepropracovalo se k ničemu osobitému, svéráznému. Je-li tudíž řeč o umění ruském, myslí se vždycky umění z konce předešlého století a z nynějšího. A ani to všecko není uměním ruským, to jest, není to všecko uměním a uměním ruským. Také Rusové zaplatili pořádnou daň svým učitelům a vševládné módě. Když v druhé polovici 18. století založena byla v Petrohradě Akademie umění, nebyla to akademie ruského umění, nýbrž umění dvorského, jako v celé ostatní Evropě, a nešlo tam o projev ruského ducha a citu, ruské přírody, o projev silný a upřímný, jak Rus projevuje se člověkem; ne člověk s celou tou nekonečnou a nepřebranou stupnicí lidských citů, vášní, snah, atd. atd. byl tenkráte na trůně umění, nýbrž usedla na něm všelvládná cařice Móda s bůh ví kolikátým svým mužem, tentokráte se Lžiklassicismem, a pod jejím trůnem shýbaly se paruky dvořenínů i umělců, zněl strnulý pathos dvorských básníků. Tak bylo na evropské pevnině všude — jenom odloučená od ní Anglie byla v tom směru šťastnější — bylo tak i na Rusi. První malíři byli pseudoklassiky. Nejsou bez nadání, ale hledí daleko nazad, do minulosti, tam vzory své vidí, k nim o překot utíkají a vtírají

*) Искусство и Художественная Промышленность Umění a umělecký průmysl.) Illustrovaný měsíčník Císařské Společnosti pro podporování umění. V Petrohradě. Redaktor N. P. Sobko. — (Předplatné pro cizinu 10 rublů na rok.)

se, k nim také velmi záhy se přirovnávají neb přirovnávat dávají. Přirozená to dětinskost, známka nevyspělosti, která objevuje se všude. Jako u nás dobromyslně říkali: »Z básní Vojtěcha Nejedlého dchne duch Virgilův, jeho stance blíží se Tassovým« atd.; a jako Rusové měli tehdy v literatuře své Cicerony, Pindary, Malherbey a j., (na př. povrchní básník Sumarokov sám chtěl míti za sebou slávu ruského Racinea a nebyl prý proti tomu, aby ho stavěli vedle Voltairea; »jemu Racine a la Fontaine podali věnec« — praví o něm v pochlebném verši Cheraskov) — — tak také malířství ruské mělo v tu dobu své Rafaely, když ne ještě skutečné, tož alespoň nastávající, mělo své Poussiny — ba Poussina kladli dlouho ještě později nad Rafaela — své Wouwermany atd. . . . Ale rozvoj jest neodvratný. Jako hned u prvního ruského básníka pseudoklassika, knížete Antiocha Dmitrijeva Kantěmira, prošlehuje zpod paruky smělý vzhled a smělé slovo, na ten čas neobvyklé a podivuhodné, tak i u těchto malířů pseudoklassiků prokmitá sem tam jiskerka, jiskra lepšího, zdravějšího názoru, vnímání, cítění; jen že okolí ji nepochopuje, udušuje.

Ne bez zájmu a ne bez poučení prohlížíte tyto počátky rozvoje, které zde přirozeně těžší byly než jinde. Tu Losenko (1737—1773), první odchovanec petrohradské Akademie, »Rus, slibující státi se Rafaelem«, však jenom napodobující; Jegorov, nadšený ctitel Rafaelův, i v Římě slavený jako prvý kreslič (dlouhými modlitbami připravovával se k práci své); Šebujev, následovník Poussinův, Basin, Štejben, Bruni a jiní malují náboženské obrazy úplně za vlivů vlašských. Tu Akimov zcela po francouzsku dává Saturnovi ostříhávati křídla Amorova. Tu — zajímavější už trochu malba — Orlovskij (1777—1832), »ruský Wouwerman«, první předvádí současné vojáky, a po něm tuto zálibu šíří Zauervejd, cizinec, jenž cizincem také zůstal. Tu hle, již se zaradujete — Venecianov (1779—1847), prvý obrací se k ruské přírodě, k mužíku, o něhož tehdy kromě odvodních komisí nikdo nejen se nestaral, ale nestál. a s patrnou láskou maluje úryvky z jeho života, pastvu, žně, a dovedně zachycuje mužické hlavy. Avšak — Venecianov nikdy prý se neosmělil pokládat své práce za rovné významem pracím tam těch »klassiků«! . . . Tak mocná byla vláda Módy. Rovněž s překvapením zastavíte se u krajinářů té doby. Vábí je sice ještě mnoho příroda italská — a není konečně divu — s radostí však cítíte, že vábí je příroda skutečná a nikoliv vymyšlená. Ale když namalovali se do syta italských motivů, Sv. Marka v Benátkách, Tivoli, Říma, Sorrenta, Albana atd., zatoužili po domově a jali se jeho přírodu, vážnější, zamyšlenější, rozlehlejší, vyjadřovati. Tak Alekséjev (1753—1824), »ruský Canaletto«, po Benátkách maloval Něvu; Silvestr Ščedrin (1791—1830), Vorobjev, Rabus, Lebeděv (1812—1837) a jiní činili podobně. Ščedrin a Lebeděv, oba tak záhy zemřelí, byli opravdovými talenty; první radoval se z volného vzduchu a jasu, ze hry barev, jež viděl v přírodě italské a snažil se je na plátně zachycovat; druhý zíral poeticky na přírodu, intimně. »Ponenáhlu zbavuju se všech předsudků. Příroda otvírá mi oči, a já stávám se jejím otrokem. V mých posledních obrazech nenaleznete už komposice a effektů — všecko je jednoduché.« Jeho obrázky, motivy ruské i vlašské, prozrazují toto jeho pronikání k duši přírody.

Příště dále.



POHLED Z VÝSTAVY.

FRT. BÍLEK.
≡ STUDIE ≡
KE KRISTU.



SVATÝ VÁCLAV. — Z POVÍDEK MEDITAČNÍCH. NAPSAL J. ARBES.

Už tomu tak asi třicet nebo více let, co jsem četl první povídku o umělci, který po bezměrném zápase s nepříznivými poměry vytvořil konečně dílo prvního řádu, dílo epochální.

Přirozenoť, že děj i mnohé podrobnosti povídky míhají se v paměti mé již jen jako v mlze. Přes to pamatuji se zcela dobře aspoň na některé význačné momenty.

V povídce vypravováno totiž o chudém malíři, který se byl s veškerou svou vroucností zamiloval do čarokrásné šlechtičny a zvoliv si tvář její za model k obrazu Mater Dolorosy, po léta marně se snažil vdechnouti v okouzlující tahy obrazu zbožňovaného idolu výraz oduševnělé vroucnosti, idealní lásky a bezměrné bolesti.

Duševní zápas umělcův líčen byl podrobně, a právě tato partie povídky, skytajíc přibližnou možnost ponahlédnouti do tajův uměleckého tvoření, nezůstala na mne bez hlubokého dojmu.

Dle všeho líčil vypravující dosti dovedně a přirozeně neb aspoň v jisté míře přesvědčivě. Pamatuji se, že při čtení přál jsem duševně trýzněnému umělci z celé duše, aby byl krutý jeho zápas korunován úspěchem — a když se konečně tak stalo, že pocítil jsem zvláštní druh uspokojení přes to vše, že umělec docílil úspěchu toho — na útraty vlastního svého štěstí jako člověk.

Co vše a jakým asi způsobem bylo o osudech okouzlujícího modelu vypravováno, nevím; pamatuji se jen, že umělec vystihnul oduševnělý idealní výraz v tváři své milenky teprve v okamžicích, když umírala, — a když pak výraz ten šťastně vkouzlil na svůj obraz — v zoufalém hoři nad úmrtím zbožňované milenky vlastní rukou obraz svůj — zničil.

Dle všeho byla to jedna z oněch romanticko-erotických povídek, jakýmiž před půl stoletím a dříve mnozí cizozemští novellisté dobývali sympathie svých — čtenářek. Pravím — čtenářek! neboť — čtenářův povídek, novel a románů bylo i tehdá právě tak málo jako za našich dnů.

Moderní i pseudomoderní autoři snaží se ovšem již dosti dlouho získati pro své plody také větší počet čtenářů dospělých; ale — marně . . .



K. ŠIMŮNEK. STUDIE Z PRAHY.



Z. BRAUNEROVA.
V ŠERU.

Čtenář, obzvláště u nás v Čechách, má — jak tisíceré doklady dosvědčují — zcela jiné starosti, než aby mařil čas čtením povídek vůbec. Na nejvýše sáhne po románu sensačním nebo po povídce, kterou mu reklama do rukou zaeskamotuje, nebo si konečně i koupí za několik feniků — německý překlad — nebo si vydluží český — některého, buď již dávno proslaveného nebo nejrafinovanější reklamou teprve se »proslavujícího« díla cizozemského . . .

My čeští povídkáři jsme tudíž doposud odkázáni hlavně na — čtenářky a na dospělou nebo dospívající mládež, kterýmž jest, jak přirozeno, erotika tak skoro jako alfou a omegou všech snů a přání — pro vypravování neerotické nemůže míti valné zajímavosti.

Přes to vypravuji neerotický případ se vzdorovitou zpupností člověka, kterémuž na tom pranic nezáleží, bude-li někdo naslouchati čili nic. A začínám právě tak — jak asi skončím: bez jakýchkoli ohledů na vkus, zálibu a módu kohokoliv — prostě a střízlivě jako pedantický umíněnec.

* * *

Před několika málo lety byl jistou korporací vypsán konkurs na monumentalní jízdeckou sochu svatého Václava, na jejíž provedení určen také náklad díla takého důstojný.

V konkursu uvedeny byly také v ohledu »řemeslném« obvyklé podmínky: v jakých rozměrech mají býti model i socha provedeny, kde má byti socha postavena atd.

Nebylo sice poprvé, co jsem si takového konkursu povšimnul. Ale tentokráte — zajisté jen náhodou — zavířily hlavou mojí všelijaké myšlénky.

ANT. KALVODA.
NA CINTORINĚ.



Napadloť mi, kolik set konkursů podobného druhu bylo pouze u nás v Čechách již vypsáno; kolik tisíc výtvarných umělců se jich súčastnilo, aniž by se jim bylo podařilo získati kterékoliv z vypsaných cen, neboli jinými slovy: kolik let života lidského bylo tímto způsobem pouze jen u nás v Čechách — proexperimentováno.

A věru, přímo s úžasem připomenul jsem si neobyčejnou trpělivost a sebedůvěru, s jakou celá armáda výtvarných i jiných umělců takovýchto konkursů se súčastnila a doposud účastní.

Soudím-li dle výsledkův, nemohu jinak, než-li srovnati takovéto konkurování v jisté míře — s loterií. Vsaď! Možná, že vyhraješ. Pokus se — možná, že se talent tvůj osvědčí, nebo že se na tebe štěstí usměje! . . .

A podaří-li se ti pokus jen jednou, můžeš zajásat. Oči »celého českého světa« neb aspoň interessentův budou na tebe obráceny. Jméno tvoje zavíří veřejností a uznání a snad i mimořádné odměnění talentu tvého nemůže zůstati bez prospěšných pro tebe následkův. . . ,

Než vším tím na podstatě věci pranic se nemění. Z desíti, po případě dvaceti a více konkurentů zvítězí zpravidla jeden nebo dva, nebo tři . . . Ostatní pracovali na zdař bůh — a mohou se utěšiti nadějí, že podaří se jim snad po druhé, vůbec někdy jindy . . .

Obyčejně, byť i ne vždy — zvítězí talent nejvýznačnější a práce relativně neb absolutně nejdokonalejší. Umění milovné obecenstvo — u nás ovšem jen pouhá hrstička — zajásá, vítěz si zamne spokojeně ruce, a — ti ostatní mohou závistí, lítostí a vůbec s jakýmikoliv jinými příjemnými pocity hrýzti své nehty . . .

Co je umění milovnému světu, ba i samému umění po nich? Nikdo jich přece nenutil, aby konkurovali! Konkurs byl úplně dobrovolný. Konkurovali z vlastní vůle. Nechť tedy snášejí i nemilé a trpké toho následky . . .

A v umění rozhoduje konečně vždy jen talent . . .

Může-liž někdo býti činěn odpovědným za něčí netalentovanost? . . .

Ne, ne! — Konkursy umělecké »osvědčily se« jinde a »osvědčují se« i u nás. Umění děkuje jim nekonečnou řadu pravých skvostů . . .

Mají své příznivce v umění milovném i k umění zcela lhostejném obecenstvu právě tak jako své přívržence mezi umělci . . .

A proto jen dále, genie umění, se zrakem upřeným k slunci dokonalosti — přes mrtvoly méně talentovaných a netalentovaných — vždy výš a výše až k nedohledným a skoro nedostupným metám umění nejdokonalejšího — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

A jak jsem tak v duchu, zcela proti duchu umění resonoval, napadla mi povídka, o níž jsem se byl již zmínil, a vzpomínka ta rozvířila v duši mé pravý chaos vzpomínek obdobných.

Od té doby totiž, co jsem byl onu povídku četl, proputovalo mýma rukama na tisíce knih a časopisů nejrůznějšího obsahu. A mezi nimi také mnohá povídka nebo báseň nebo pouhá črta podobného obsahu: kdy totiž umělec — ať malíř, sochař, hudební skladatel nebo básník — pokoušel se o genialní dílo prvního řádu a po úmorně svízelném, někdy i duchaplně vylíčeném processu duševním konečně zajásal nad dílem budícím všeobecný obdiv.

Ano, připomenul jsem si mnohé pomůcky, jichž byl dle vypravovatelů povídek a skladatelů básní — ten onen jejich rek-umělec použil, aby dospěl k cíli, a nemohl jsem jinak, než-li vyznati, že i v tomto výkladě fantasie vypravovatelů a básníků dosáhla snad již dávno kulminačního bodu.

Někteří z umělců-reků těch použili, jak známo, na příklad jako modelu k Pietě — skutečné mrtvoly, již položili ve klín vážné matroně s výrazem bolesti v tváři . . .

Jiní chtějíce znázorniti bitevní vřavu, vrhli se s chladnokrevností gladiatorů v nejkrutší seč . . . Mnozí studovali odstíny bolesti zračící se v lidské tváři u lože v krutých mukách se svíjejících nemocných v nemocnicích . . . Jiní pak — — —

Než dosti! Vše to a podobné, jak se mi zdálo, nevyrovnalo se však příšernosti, jaká spočívala v jednom vypravování, kdy umělec, chtěje co možná nejreelněji znázorniti umírajícího Krista na kříži, přibil si na kříž za model člověka živého . . .

Avšak zároveň s touto meditací přihlásila se moderní skepse ku svému právu.

»K čemu vše to a podobné?« napadlo mi.

Najisto jen k docílení přirozenosti a tudíž pouze ku zdokonalení formalnímu. Neboť — základní myšlénka umírajícího Krista na kříži jest nenovou a strnulou již od okamžiku, kdy byla poprvé umělecky znázorněna.

Každý další pokus základní tuto myšlénku znovu umělecky znázorniti, nemohl směřovati nežli nanejvýš k jistému prohloubení myšlénky a k formálnímu zdokonalení díla.

A kdyby bylo soudnému umělci možno přehlédnouti všecky umělecké výtvory tohoto druhu, jež byly již prodlením několika věků na zeměkouli vznikly, jest možno, aby se, byť i byl sebe genialnějším, domníval, že může nejdokonalejší z uměleckých těchto výtvorů v celku nebo jen v hlavních rysech novým dílem překonati?

Jedna a táž základní myšlénka, jedna a táž látka, která byla v nesčetných variacích umělecky znázorněna, nemůže ani nejpružnější tvořivé obraznosti poskytnouti více nežli pouhého pozměnění některého, a to hlavně formálního odstínu . . .

»Ne, ne!« napadlo mi — a sice zase jen zcela proti osvědčeným uměleckým tradicím. »Na tomto a podobném poli nelze již dávno získati oněch vavřínů, po jakých mohl by práhnouti umělec, zakládající si především na původnosti absolutní.

Zde točí se umění pouze kolem ústředního bodu, v němž stojí dílo snad již ve všem všudy nejdokonalejší, tudíž nepřekonatelné — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

A jak už za takových neplodných a více méně bezúčelných meditací často se stává — myšlénky mé zdánlivě beze všeho impulsu vrátily se k předmětu, od něhož byly původně vyšly — k po-

vídkám, básním a črtám o umělcích, kteří po nadlidském začasté namáhání konečně vytvořili dílo budící všeobecné nadšení a takový též obdiv.

A teprve nyní — přiznám se upřímně a ku svému zahanbení — šlehla mozkem mým vzpomínková myšlénka zvláštního druhu. Napadlať mi přímo virtuosní finessa, s jakou byly všechny ty literární plody, jež jsem si mohl ještě připomenouti, v nejzávažnějším momentu zpracovány.

Ve všech bylo vznikající a konečně i dokonané umělecké dílo podrobně a s použitím všech stylistických pomůcek popsáno a vylíčeno mnohdy s miniaturní bravurou, jako dílo svrchované dokonalosti, ale ve všech bylo posléze také, ať již způsobem jakýmkoli — zničeno.

»Proč to?« ozvala se neúprosná skepse — a hned si také otázku sama zodpověděla:

Najisto jen proto, aby čtenář nemohl vypravujícího kontrolovati. Aby mu vůbec ani nenapadlo, chtít se snad přesvědčiti, je-li popis uměleckého díla v povídce nebo básni případný nebo-li jinými slovy: šlo-li tu skutečně o umělecké dílo prvního řádu čili nic.

Krátce, virtuosní tato finessa neměla, jak mi odporný démon skepse houževnatě našeptával, žádného jiného účele, nežli aby byl čtenář — oklamán, poněvadž takové umělecké dílo, jak bylo líčeno a popisováno, ve skutečnosti vůbec — neexistovalo.

Závěrečnou touto myšlénkou, nebo chceme-li, pouhým a snad nepřípadným nápadem proud mých meditací zaražen.

A já, když jsem byl takovýmto neplodným a dlouhochvilným myšlénkám popustil uzdu leže natažen na svém starém divanu ve své pracovně, prudce jsem se vztyčil, abych kdesi mimo dům cosi zcela všedního vyřídil a uspořádal . . .

Nyní se upřímně přiznám, že mi v týž den ba ani v bezprostředně následujícím týdnu nenapadlo, že i já budu chtít někdy napsati kratinkou, ovšem bizarrní povídkovou skizzu, jejímž předmětem bude taktéž umělecké dílo, jež byl původce po jeho dokončení — zničil.

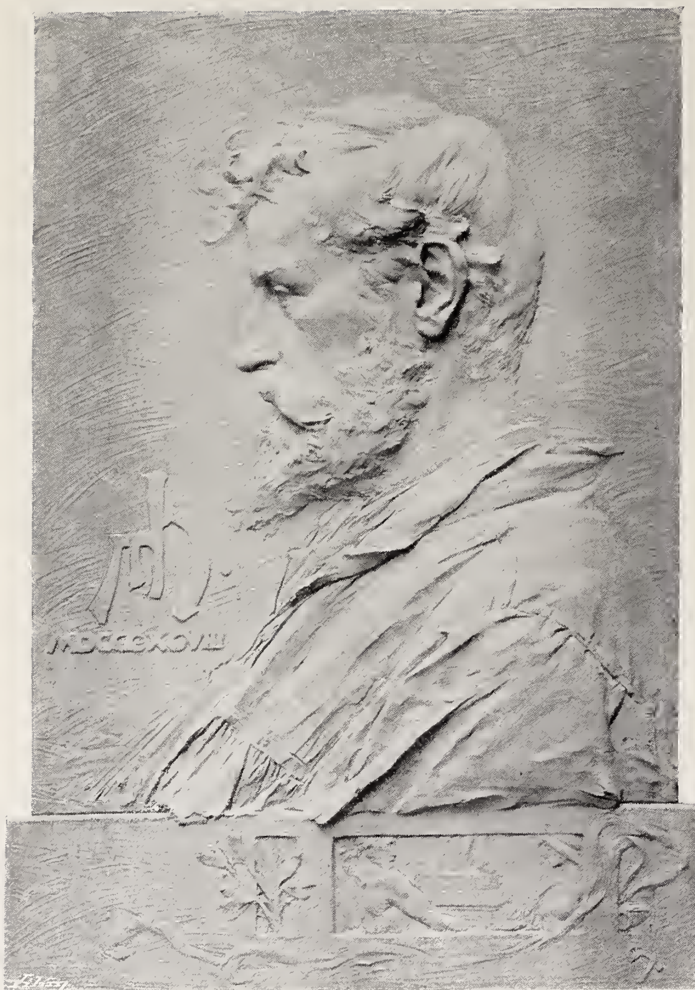
Po tom, co jsem byl předeslal, byť to snad mnohého nezajímalo jako by jej byla zajímala nějaká historie lásky, možno se domysliti, v jak choulostivé situaci se nalézám . . .

* * *

Bylo v září a právě jeden z oněch podivně náladových dnů, kdy člověk o samotě tak rád se hrouží v zpomínky, jež se zase proti vůli člo-



JAROSL. PANUŠKA.
ČERNOKNĚŽNIK.



L. ŠALOUN.
PODOBIZNA.

věka rovněž tak rády zvrhávají v bezúčelné dumavé reflexe.

Než jakmile jsem překročil domovní práh a zrak můj zakroužil po všední fysiognomii ulice, bylo mi, jako by mne byl ovanul dech nejvšednější střízlivosti.

Ničeho si nevšímaje loudal jsem se bezmyšlénkovitě z ulice do ulice. Bylo mi, jako všem těm střízlivým duším, jež právě pranic neláká, netěší a nebaví, ale zároveň také nehněte, nermoutí a nebolí — a bezpochyby bych byl prošel ještě několik ulic, aniž bych si byl vědom, proč a kam se ubírám.

Z nenadání jsem byl zastaven. Kdosi pronesl přímo proti mně řinčivě bodrým tonem sokolský pozdrav, a já poznal jednoho ze svých mladších přátel — sochaře vzácného nadání, který byl již několika pracemi upoutal k sobě všeobecnou pozornost.

Bezděky šlehla duší mojí vzpomínka na konkurs.

»Konkuruješ?« optal jsem se lakonicky a přece s důrazem, když mne přítel došel a s výrazem bezstarostnosti v mužné, ušlechtilé tváři pravici mi podával.

»Já?« zasmál se tónem skoro cynickým. »Co ti napadá?!« a tvář jeho přeletla lehýnká chmura rozmrzelosti nebo náhlého sklamání.

»Vždyť pak ani nevíš, který konkurs míním,« připomenul jsem vyčítavě.

»Jakž pak bych nevěděl?!« vyhrkl prudce tonem uraženého, kterému však na urážce pranic nezáleží. »Nemůžeš přec mínit, nežli sochu svatého Václava! . . .«

Z pouhého rozmaru chtěl jsem odpovědít záporně, bych přítele poškádlil; ale přítel mne nepřipustil k slovu.

»Tentokrát jest konkurování úplně bezúčelné, tentokráte jsme všickni před vlastní bitvou na hlavu poraženi,« spustil s hravou lehkostí člověka, který byl záležitost, o kterou šlo, už dávno zrale promyslil a pojednával o ní nyní s bagatelisující nonchalancí neinteressovaného.

»Což pak nevíš, že jest umělecký problém ten již definitivně rozřešen, tak že každému, kdo by se o něj chtěl nyní ještě pokusiti, nezbývá, nežli snad některá podrobnost a to nikoli ve věci hlavní, nýbrž jen v odstínech?!

»Což pak nevíš, nebo nechceš okamžitě vědět, že byl model takovéto práce již před několika lety veřejně vystaven a vzbudil jako pravé mistrovské dílo českého umění zasloužený obdiv znalců i laiků?! . . . Ostatně — konkurs byl vypsán jen pro forma; aby se neřeklo, že se někomu, ať již komukoli — nadržuje?! Neboť tolik je jisto: bude-li konkurovat původce nejzdařilejšího až dosud modelu — a že se tak stane, není žádné pochybnosti — budou všichni ostatní kon-

kurenti překonáni. Překonati mistra, který byl právě v této své práci přivedl velký svůj talent k úplné platnosti, který byl k práci té konal nejsvědomitější, nejvšestrannější a nejhlubší studia, který byl dílu svému vdechl v celku i v podrobnostech překvapující, ba chceš-li, oslňující životnost, slovem překonati mistrovské dílo prvního řádu — jest po mém i jiných náhledu naprosto nemožno. Pokusu překonati je, to jest překonati sama sebe mohl by se odvážiti jen mistr sám. A ten se toho bezpochyby neodváží prostě z té příčiny, poněvadž jest vůči dokonalosti, po případě nepřekonatelnosti jeho díla každý podobný pokus naprosto zbytečný.«

Nevím, tvářil-li jsem se při tomto panegyrickém výkladu poněkud nedůvěřivě nebo z nějaké jiné příčiny — přítel náhle v proudu řeči ustal a zadíval se mi zpytavě do očí.

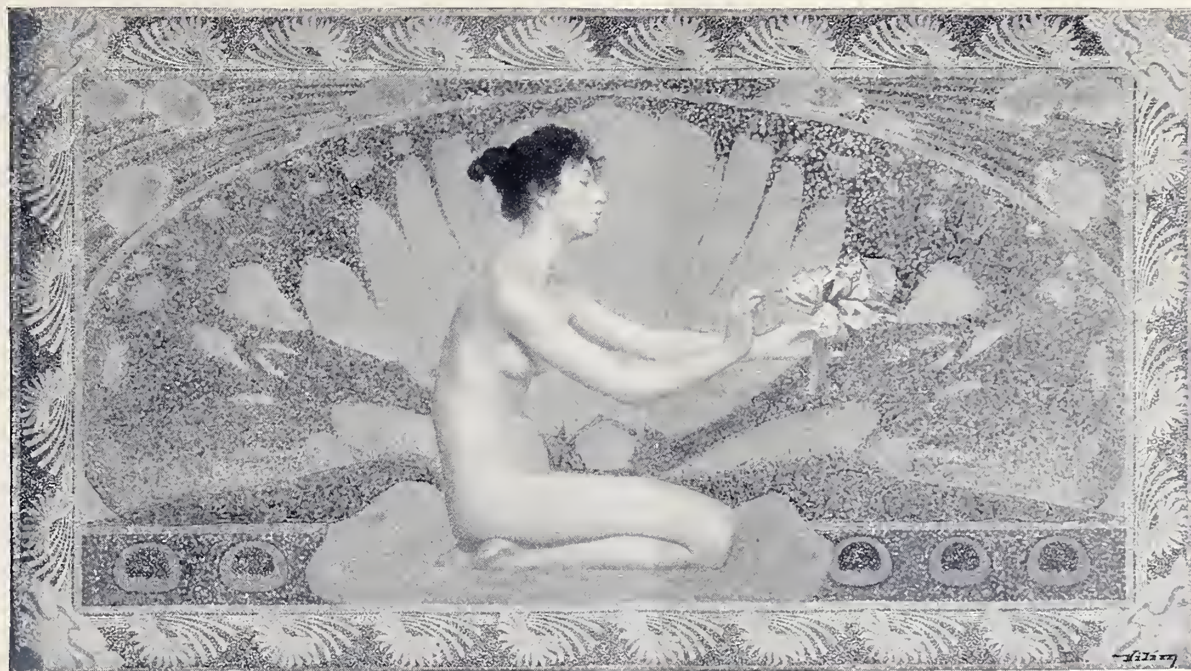
»Nevěříš?« optal se po chvíli, jako by byl v očích mých vyčetl nedůvěřivost.

Chtěl jsem odpovědít: »Proč bych nevěřil? Vždyť jsem se časem svým na vlastní oči přesvědčil . . .« Ale přítel mně předešel.

»Skoro se mi zdá, jako bys slova má pokládal za ironii umělecké řevnivosti nebo závisti,« pravil s horlivostí enthusiasty. »Nikoli, kamaráde! Nezávidím mistrovi, věř mi na slovo! Jsou díla, ovšem nemnohá, před kterýmiž musí i nejzavilejší závistník kapitulovat. A takovým dílem jest právě mistrův svatý Václav . . . Jako umělci, který se obírá podobnými sujety, není mi tajno, jak nesnadný problém bylo mistrovi rozřešiti.

Chtít slovy vylíčiti nebo jen naznačiti po pravdě ráz epochalního díla, pokládám za bláhovost. Slovo lidské jest naprosto málomocno. My výtvarní umělci nemáme je arci tak v moci jako odborní znalci, kritikové. A ti všickni doznali, že to jeden z nejskvělejších triumfů českého umění.

Příště dále.



ARNOŠT HOFBAUER.
DEKORATIVNÍ VÝPLŇ.

Píseň internacionální.

Mně lhostejný národ byl, národ můj prostý síly!
Dnes ale hruď má světoobčanská v nezvyklé muce
se zachvěla náhle! Neb pacholků sveřepé ruce
ten lid bíly ve tvář! Můj národ bíly!

Jich drápovité nehty, plné kalu a špíny,
tvář lidu mého zdrásaly do krve,
a zduřelé, šklebivé rty jich metaly sliny
mu ve zrak — a já se probudil teprve!

A výbuch své žluči a žhavou k národu lásku
jsem přistih v svém nitru a duši mou prochvíval žel,
že jsem se halil sám před sebou v lednou kdys masku
a o té hluboké lásce sám nevěděl.

VLADIMÍR HOUDEK.

Mé dítě umřelo.

Hovořím s tebou, dítě, v tichu noci sám.
A nejsi mi vzdálenějším, než bylo jsi živé —
poupě mých lidských nadějí, robátko tklivé —
měl jsem tě na čas, a nyní tě navždy mám.

Tys nyní, jak za živa jsi bylo, částí těch tajů,
jimž bytosť lidská, bytosť má je rodnou sestrou.
Hovořím s tebou, dítě, ač mosty žádné se nestrou
ode mne k tobě. Ale jsme květy jedněch krajů.

Jest jedno, kde kvetem — tam nebo tady —
stejná zalévá nás vláha jedné ruky,
ta barva, ta vůně, ten tvar, ty nové puky —
vše z jediné síly. Jsme jedno všady.

A já hovořím s tebou tím, co nás pojí,
tím nedostupným tajem, kterým jsme jedno.
Budu, čím jsi ty, hledím v to nedohledno...
Ale ta bolesť... proč? A co ji zhojí?

KAREL V. PROKOP.

Smutek zavátých dnů.

Zadumán v poli lán
šumí les,
slzami pokropen
mech a vřes,
tesklivou oblohou
mraky jdou,
v tichý sten zatopen
dálný kraj mhou.

Daleko za lesy
v luzný háj
zbloudil jsem, pro nč když
rozkvet máj:
neznámé vůně květ
dýchal v něm,
v nocích den uvězněn,
noc plála dnem.

Na podzim myslím
na dávný čas,
na růže, na hvězdy,
světlý vlas,
v duši mé smutno je,
teskná tíž,
šťasten víc nebudu
nikdy snad již.

B. M. MARŠÍK.



JOŽA ÚPRKA.
Z HODŮ LAND-
ŠTORFSKÝCH.



A. KROSTOVÁ.
DEKOR. VÁZA
Z KAMENINY.

PIERRE PUVIS DE CHAVANNES.

Strašlivý žnec podetíná letos v zahradě umění barvy a štětce stromy vysoko čnějící, korun zvláštního rozložení a květů divuplné vůně. Vyhlédl si za kořist jen co zvláštního se zde urodilo. G. Moreau, E. Burne-Jones, F. Rops a Puvis de Chavannes zanikli rychle jeden za druhým. Ne mladí sice, ale také ne unavení a neúrodní. Všichni mužové krásných a divných snů, všichni průkopníci a vůdci moderního idealismu. Když ještě realismus úplně nezvítězil a naturalismus (mám-li vše označiti vždy jen heslovým slovem) byl s opovržením odmítán, objevovaly se prvosenky onoho poetického idealismu, který sám sebe chtěl tvořit, a jinde viděl svůj cíl, nežli v pohodlných odvarech starých myšlenek a forem. Courbet a Puvis byli zároveň terčem pohrdavých a vysmívavých vtipů a jako kdysi platil Delacroix za šílence malujícího opilým koštětem, odbývali visiony Puvisovy jako výtvory tichého blázna a postního malíře. Ale není vždy v právu kdo se směje a vysmívá a z povrhovaných stávají se obdivovaní dříve nežli se nadějeme.

Puvis de Chavannes se objevil roku padesátého na veřejnosti, po desíti letech dobyl prvního úspěchu a co vložil tenkráte do »Války« a »Míru«, tomu zůstal věren do posledního dechu. Od svých prvních počátků se vlastně nikdy nezměnil, jenom prohluboval a vyhraňoval. Zůstali mu protivníci, ale jejich hlasy konservativního přízvuku utonuly brzo v hlasitém potlesku jiných.

Hle co maloval: Práci, Odpočinek, Sen, Léto, Zimu, personifikace řek a krajů, Musy, Sorbonnu, antické visie a křesťanské inspirace, historie a legendy. Jsou to velké plochy obrazů zasazených do stěn museí, chrámů a paláců, kterým vytýkali nedostatečnou komposici, chybnou kresbu a neživou a nepravdivou barvu a v nichž vidíme, kdo jsme přístupni nesené, jemnodeché poesii, krásné evokace snů, čisté a zamlžené jako sny jsou, oživené lidmi podivuhodné vyrovnanosti, lidmi, kteří zastupují lidstvo, kteří representují jeho mládí, svěžesť, půvab, sílu a vznešený klid stáří. Vlahý mír pozdního odpoledne, kdy vše v měkkém, tichém oparu tone, kdy šelest listí, šepot vody a volání lidí v jedinou tlumenou, a jímavou harmonii splývá a krajem se nese, ten mír je v dílech Puvisových. I krutost zimy před ním ustupuje. Jeho musy nerozeznáte podle banálních odznaků a Euterpe se neliší od některé Vědy aniž od antických děv. Všechny ze světa zrozeny ale žijou mimo svět. Volným neseným tempem se pohybují, usedají v květnatých lučinách, letí čistým azurem prvního večera, jsou ve skulpturálních posách. Jeho mužové jsou silní a klidní, pracují odměřeně a tiše, cele zaujati svým konáním, ať metají oštěpem, zvedají velká břemena, kácejí stromy nebo vítají fanfarami velikého poetu. Jeho matky kojí děti a stařeny je moudře opatrují, všichni cele oddáni svému počínání, při němž jsou tělem i duchem. V jejich duších je



E. KROSTOVÉ DEKORATIVNÍ NÁDOBY Z KAMENINY.



mír přírody kolem nich. Daleké výhledy se rozevírají před vámi, zelenavé pláně, zamodralá města postříbřené hladiny a tiché skály. Moře svítí a vavříny a oleandry kvetou a voní, vrby šeptají a lučiny se pestří drobnými a pestrými kvítky. Jsou to arkadické kraje a přece nejednou i z tohoto světa: okolí Paříže, krajina piccardská nebo rhonská, ale v essentielním svém charakteru. Umělec rozkládá synthesu jejich, vybudovanou podle stejných principů, jako synthesuje zjev lidský. Odtud ona nevyrovnatelná harmonie z koncepcí Puvisových emanující, v tom leží tajemství onoho umění, jež mu dovoluje idealní nahost a dlouhořasé řízy pošinout v nejbližší sousedství středověkého i moderního kroje.



ANT. SLAVIČEK. VYORÁVÁNÍ ŘEPY.

Umění Puvisovo má sílu idey a jednoty a těmi vítězí. Všechno konání lidské, život materielní a socialní vysušuje na stupeň nejvšeobecnější. Místo lidí staví lidstvo do svých obrazů a místo slabých otřelých alegorií čisté vysněné idealní zjevy, aniž by se staral blíže o jich jména. Všechny patří na místo, kam je umělec postavil, neboť nevychází při práci od abstraktní myšlénky, nýbrž od obrazové, malebné ideje. Je možno snít a dumat před jeho obrazy po dlouhé chvíle, aniž by se ozvala otázka, co vlastně se v nich děje. Vidíte řídce rozeseté světlé zjevy půvabných dívek, žen a efébu v dlouhém pruhu lesa, rodiny při práci, rybáky na lovu, dívčiny v chladu koupele, průvody biskupů, ženy na modlitbách, malíře při práci a jste zaujati rytmem jich pohybů, velikostí jich silhuet, nadechnutým půvabem kraje, mírnou hudbou bledých, lomených barev. Oko těká po ploše a ssaje to vše jako sbírá ucho tóny eklogy a duch se tiší, mysl plní sladkou melancholií vše se ve vás chvěje a zároveň uklidňuje.

»Jsem nevědomec, pravil kdysi Puvis, nevím ničeho z filosofie, historie a vědy; zabývám se pouze svým povoláním.« Opravdu zabýval se jím do posledního dechu, hlavou i rukou. Myslí viděnou formou a bez únavy hledá její případný viditelný výraz. V jeho umění je cosi šumně znaveného, šelestivě melancholického, ale jeho visie jsou přece jen očistěný svět, mocně vysněný a jasně vyjadřovaný.

Puvis de Chavannes měl v úctě staré mistry a jich umění, ale nenapodobí je, nejméně pak v komposici, která se proto akademickým očím zdá býti nesrovnalá, vadná, a ne v attributech a vyžadované filosofii předmětu. Měl svoje sny a představy a měl pro ně svoji docela osobitou mluvu forem a barev. Žil a cítil ve své době jako žili a tvořili umělci renesanční v jejich a Puvisovo umění také patří této jeho, totiž naší době: je v něm její dumavé snění, v němž hledá svoje buen retiro před rozrušujícím a rozčilujícím třeskem a lomozem světa.

J. METLICE.



O UMĚNÍ PRO LID A O UMĚNÍ VRCHOLNÉM napsal několik pěkných poznámek nedávno Ferdinand Avenarius. »Umění má být lidové« volají jedni; »pravé umění je tu pouze pro několik málo lidí« volají druzí. . . . Co je umění vrcholné, co umění lidové? Umělec vrcholný dobývá: od některého mysu ve velikém království člověkově, v zemi slova nebo tónu, barvy nebo plastické formy, odtamtud vyplouvá do nekonečna a tam, kde zrakům mnohých jenom mlhy se kupí, postřehuje, poznává a těm, kdož nejblíž za ním následují, ukazuje, co odkrývá, a tak i pro ducha jejich získává. Básník, který učí nás nově cítiti a nově viděti nějaké místo v životě lidském nebo přírodním, skladatel, který novými tóny hýbe novými hlubinami duševními, malíř, jenž nám otvírá oči i ducha, bychom viděli, čeho jsme nikdy ještě nevídali — ti všichni jsou umělcové vrcholní, vyhledavači nových stezek pro naše cítění, rozvijitelé naší duše, geniové. Umění výšin dobývá, umění lidové osazuje. Arci zprva je pouze málo těch, kdož mohou jíti za geniem — zdá-li se jich býti rychle více, namane se vždy otázka: Jsi opravdu taký silák, když se tak brzy podaří slabým tebe dohonit? a jsi-li, zdaž snad nejdou za tebou, protože nedorozuměním spatřují tvou novou zem blizoučko na rovném břehu? — Avšak orgány tělesné i duševní, geniem podnícené, cvičí se dál a cvikem se posilují. Pořád víc přibývá těch, kdož umějí genia požívat, za jednotlivci hrnou se zástupové a na zemi lidstva nově opanované vyvstanou příbytky lidské. Co je buduje a opatruje, aby pěkně se v nich bydlelo a zdravě, toť umění lidové — ono pracuje na půdě vrcholného umění geniů, samo však má jen talenty, neboť vysílává genie napřed, aby zase znova hledali nových krajů. — Umění lidové není snad: všeobecně pochopované umění výšin. Všeobecně nemůže být umění vrcholné pochopeno nikdy. Nejen Faust Goethův, poslední komorní hudba Beethovenova, Sibylly Michelangelovy nikdy nemohou být všemi pochopeny, nýbrž i malý obrázek přírodní od geniálního básníka, jenž nově vyposlouchaným zvukem odmyká nově pocítěnou jemnost, nebo sebe skromnější dílko pravých geniů ostatních umění vyžadují přec zjemnělejších ústrojí i k vycítění citů umělcových. Zlidoví-li genius, zřídka zlidoví tím, co dějiny ducha lidského označují za výtvory jeho nejhlubší. Jak nesprávno by bylo však pohrdat uměním lidovým! Třebas se nedotýká nejušlechtilejšího zrna ze žně geniovy, výsevu pro nová jara umění výšin, přec z ostatního zdravého zrna peče dobrý chléb pro tisíce. A když opravdu jen zvýšená duchovní kultura způsobuje v pravdě rozkvět národa, kterakž by mohl rozkvétat bez umění lidového? — Máme dnes ještě ostatně mnohé odrůdy umění. Tak umění přepychové, právem tak zvané, protože je pouze přepychem a tudíž snadno bez něho se obejít. Tu jsou veškerá umění tendenční, na to provozovaná, aby vychválila něco, co leží stranou umění samého. Mínim: stranou přirozené jeho úlohy, vzdělávat sílu našeho cítění a nazírání, pěstovati zrak tělesný i vniterný, sluch tělesný i vniterný, abychom mohli víc do sebe přijímat, víc dát se pronikat nekonečností života. Tu je »umění pro umění«, kteréž však usiluje jen vytvářeti mluvu slova, tónu, linií nebo barev, a lhostejno je k tomu, co se nám praví touto mluvou o lidském cítění a lidském chtění. Tu je umění pouhé obratnosti, umění pouhé líbivosti smyslové. Ale důležitost jich všech daleko ustupuje do zadu za důležitost obou hlavních velkých skupin, v nichž pravé doby umění vždy rozkvétaly a odkvétaly: umění vrcholného a umění lidového. Je pošetilostí vzdělávat ono, zanedbávat toto, nebo znepřátelovat je proti sobě dokonce jako protivy. Ona obě dvě se dotýkají, splývají a svazují v tisíceré mnohotvárnosti, ale i ve svých ryzích formách hodna jsou stejné péče. —



PRAHA 1898. (Pokračování.) Manifestační schůze českého studentstva vysokých škol, k níž podnět dal Vilém Mrštík, zajímavou byla přednáškou pana dra K. Chytila. Týž poukázal v první části své řeči na přirozený historický vývoj Prahy, naznačil, čím která doba ku kráse, k rozkvětu jejímu přispěla, v části druhé ukázal na boje pro zachování historických a uměleckých stavebních památek pražských, při čemž břitce odpověděl těm, kdož zavržitelnými, mělkými vtipy odbýti chtějí zastance zděděných uměleckých památek a malebných prospektů pražských.

Šťastnou byla volba osoby dra Chytila pro manifestační schůzi českého studentstva. Věru, že rozvaha jeho, správnost opravdovým citem k umění a k historii naši vedených posudků, spravedlivost, která nikde neubírá, nikde také zbytečně nenadnáší, vzorem ho činí všem, kdož pracovati a působiti chtějí za heslem, které stále hlučněji kolem se ozývá. Čím důležitější záležitosti dotýká se heslo, tím opravdověji sluší uvažovati o všem, co s fedrováním jeho souvisí, jelikož

fedrování to má býti přece vždy jen prostředkem k dosažení žádoucího cíle.

Po řeči pana dra Chytila vystřídala se řada řečníků z řad studentstva, kteří s ohněm mládeži vlastním přihlásili se k řadám zastanců Prahy.

Zajímavé intermezzo způsobil příchod primatora měst Pražských pana dra Podlipného a jeho proslovení.

Pan primator potěšen byl projevem studentstva, prohlásil, že dávno již tomu, co nastoupila první výzva zastanců starobylého rázu a krásných prospektů Pražských do řad zástupců obce, přiznal, že od mládí svého náleží do řad těchto zastanců starobylého rázu, přál studentstvu, aby se podařilo rozmnožiti řady ty.*)

Nejzajímavějším místem vlasteneckého proslovení pana primatora bylo tvrzení, kterýmž odpovídal na první z požadavků shromáždění, tvrzení, které všeobecně překvapilo, pan primator ujišťoval shromáždění, že umělecká komise se nerozešla, že jen nepracuje. (!)

Požadavky, jimiž schůze vyzněla a kteréž tlumočiti městské radě má tříčlenná deputace, jsou: Znovuzřízení umělecké komisse, kteráž se má sama doplňovati, v níž však zasedati nemají jen architekti a výtvarní umělci, nýbrž i literáti. Dále žádáno zachování dosavadního rázu náměstí staroměstského, zachování tří domů zakoupených pro městskou pojišťovnu, zachování radnice staroměstské a okolí jejího, zachování karakteristického rázu ulice Železné, Melantrichovy, Celetné, Karlovy, Spálené, Perštýna a j. zachování kostela sv. Karla Boromejského, sv. Václava, na Zderaze, sv. Vojtěcha u Prašné brány, nezměněné zachování staré báňovité střechy kostela svatovítského, zastavení průlomu »U Klíčů« dle návrhu umělecké komisse, zachování malebných zákoutí a náměstí Malé Strany, uchránění Vyšehradské skály před zamýšleným průlomem.

Schůze dala podnět k utvoření stálé studentské komisse, která by ve shodě s umělci pečovati měla o záchranu Prahy proti bezduchému bourání a olupování o cenné památky a prospekty, která by se zároveň starala o čilou agitaci v celých Čechách, směřující k záchraně starobylého rázu Prahy.

Manifestační schůze, jíž súčastnili se i mnozí z professorů vysokých škol, byla důstojným projevem studentstva českého, v ní osvědčilo studentstvo lásku ku Praze, projevilo nadšení pro krásu Prahy; schůzí tou dán byl podnět veškerému studentstvu českému, aby bralo živý zájem na všem, co se týká úpravy Prahy.

*) Čtenář srovnej s touto řečí pana primatora nedávnou zprávu z klubu staroměstského, kde mluvil o rozšíření ulice Melantrichovy, s jejímž provedením prohlásil souhlas pravě: »Ovšem nebudou-li v tom činěny nesnáze přátely starožitností a krásných pohledů. Neboť tak tomu již bývá, že jakmile obec potřebuje čeho pro své účely a zejmena ulice, hned přijdou jednotlivci, ať vlastenci anebo nevlastenci s opačnými požadavky.

Přes radostné stránky této i jiných schůzí a projevů pro zachování starobylého rázu a zajímavých stavebních památek a malebných pohledů pražských, nelze nám přejíti bez poznámek některé okolnosti, jež nám při schůzích těchto napadají. Poznámky své připojujeme nahodile na tomto místě, ony nejsou kritikou, nýbrž projevem našich názorů v záležitosti akce pro zachování rázu historického, pro zachování malebných prospektů a pro vhodné upravení částí vskutku zanedbaných, nemalebných a umělecky ničeho neznamenajících. Doufáme, že o některých z nich uvažováno bude těmi, kdož touží stejně s námi po získání umělecky význačných nových částí Prahy, které by harmonicky k částem starým se připojovaly, je nerušíce nýbrž vhodně doplňujíce, jako pro nezměněné zachování cenných částí starých!

Vícekráte položen byl důraz na to, že nelze akci za zachování starých památek stavebních a starých charakteristických částí Prahy děliti od akce za úpravou a zbudováním nových uměleckých a malebně rovnocenných částí. Je jisto, že dokud nedovedeme nové části Prahy upraviti malebně, umělecky zajímavě, že dotud oceniti nedovedeme i malebnost a cenu částí starých, aneb kdo chceš, naopak. Proto bylo by pochybeno, děliti tyto dvě pro Prahu stejně důležité záležitosti, přímo zhoubným bylo by stavěti je nějak proti sobě. Jsme jisti, že zlepšení v jednom směru značí zlepšení i v druhém.

Jelikož však se vzděláním a šířením uměleckého pochopení dostavuje se výsledek jistý v obou směrech, proto by, hlavně mládež, neměla při vzdělání svém přehlížeti důležitá odvětví vzdělání uměleckého, zejména však zanedbaného ve středních i vysokých školách vzdělání kulturně historického a historicky uměleckého. Proto nám při schůzi manifestační českého studentstva schazelo, že nebyl dán k tomu podnět, aby se úsilovně žádalo, aby již ve středních školách dáván byl popud ku studiu a ocenění historicko-uměleckých památek, zejména, že nebylo a to vším právem ukázáno k nedostatku, jaký spočívá v tom, když na vysokých školách technických nepřednáší se dějiny umění výtvarného vůbec, a na universitě měrou nesrovnatelnou o důležitosti jejich dějiny umění domácího. Žádati za doplnění programu studijního v těchto směrech mělo by býti u posluchačů obou vysokých škol, zejména však škol technických stálým heslem. Nevytýkej nám někdo, že požadavky takovými zabíháme, jest pevným přesvědčením naším, že v tomto dosavadním nedostatku namnoze vězí příčina neblahých zjevů s nimiž setkáváme se i u akademicky vzdělaných zástupců obcí.

Další, často přehlížený moment bránící snahám za zachováním a krásou Prahy; jest nedostatečné uvědomování důsledků začatých, doposud všestranně schvalovaných podniků, za jejichž uskutečněním veřejnost, ba valná většina občanstva touží, které mají značný vliv na přeměnu Prahy, jsou to předeším: splavnění

Vltavy a souvisící s ním úprava břehů a upravení nábřeží, dále pak provádění veřejných komunikací. — Staráme-li se jen o zachování stavitelských památek a nemáme-li vlivu na upravení úrovně a úpravu jich okolí, nemáme-li vlivu na upravení úrovně vod protékajících městy, nevšímáme-li si, jak rozestírá se síť drah železných, sítí tramwayových, přijdeme často k závěrům podobným, které hrozí nyní, ku př. zvýšením ostrova Střeleckého, zvýšením nábřeží malostranského do úrovně nábřeží u domů Jechenthalových, zvýšením úrovně při zajímavém klášteře a kostele u Milosrdných Bratří, při staré synagoze, při svaté Anežce a jinde, setkáme se pak s tím sešněrováním městu dechu ujímajícím, s nímž setkáváme se v Praze na obvodu od bývalé Koňské brány až za Žižkov.

O to především záhy sluší se starati, aby všemi započatými na úpravu Prahy a okolí vliv majícími podniky, nebyly dotčeny části, po jichž naprostém zachování toužíme, aby podniky těmi nebyla podkopána, ale naopak, aby jimi připravena byla půda jak pro zachování a nezmenšení dojmů, jimiž působí staré památky, tak i pro vybudování nových a umělecky cenných a malebných částí a pěkných zákoutí.

Nelze míti dosti na pozoru každý nový komunikační podnik, často lze potřebě vyhověti stejně, někdy i lépe tratěmi, které nedotýkají se starých částí, any tratě zaměřené starými, živými a živnými ulicemi, tyto o jich zděděný ráz připravují a často celé okolí nevýhodně pozměňují. Sluší hleděti, aby nepopíratelné dobro

A. NĚMEJC
STUDIE.



nových podniků nebylo zbytečně zakupováno zlatou mincí památek dob minulých.

Zřejmě viděti můžeme, kam vede dosavadní úzké pojímání akce za zachováním krásy a rázu Prahy. Mluvíme a horujeme o žádoucím splavnění Vltavy, kteréž však ponecháváme bez závady kruhům a činitelům, které na tom zájmu nemají, aby splavnění Vltavy a úprava nábřeží provedla se tak, aby nebyla na úkor vzhledu nejkrásnějších, věky obdivovaných částí Prahy. Voláme po veřejných komunikacích a nestaráme se, jak jejich sítě měly by býti rozestřeny, aby vyhověly potřebě a nezavdávaly podnětu ku sbourání stavebních památek; spíše soukromý zájem přivodí položení nevhodné některé tratě komunikační než zájem veřejný, vhodné přeložení její.

Ač může býti každému jasno, že tvoří řada mnohých důležitých otázek a podniků podmínky pro úpravu Prahy, přece zřídka staráme se o ně předem; není u nás jednotného pojímání při řešení těchto otázek, každá z nich řešívá se zvláště, náležejíc v obor té neb oné komisse, v tom pak leží příčina, že překvapeni býváme konečnými více již nezměnitelnými fakty.

Ještě jedné důležité stránky akce za zachováním rázu a krásy Prahy a úpravou nových částí vzpoměli jsme při schůzi manifestační studentstva, ač jiné schůze daly více podnětu ku rozjímání v tomto směru.

Jest těžko pochopitelno, jak přes nepopíratelné šíření zájmu pro otázky týkající se zachování rázu a krás Prahy, byla dosavadní činnost záchranná naprosto téměř bez úspěchů, což by možným nebylo, kdyby přehlížena nebyla při činnosti té tato okolnost.

Jednáme a mluvíme dosti často o těch neutěšených pro Prahu poměrech a to zřídka však dosti intensivně uvažujeme o cestách vedoucích k nápravě. Řady horlitelů pro zachování rázu a krásy Prahy se rozhojňují, však zřídka uvědomí si, co bylo již vykonáno, zřídka přistupují na podklad celé akci dříve již daný. Myslíme, že by slušelo přihlédnouti každé nové četě zastanců, zda dán byl celé akci přijatelný podklad, k jehož uskutečnění by vynaloženy měly býti veškeré síly až do dosažení žádoucího cíle.

Předloni uveřejnily »Volné Směry« požadavky inteligence české, jak tlumočil je v zájmu Prahy pamětní spis, podaný r. 1893 radě městské českou inteligencí popudem Umělecké Besedy a Spolku architektů a inženýrů. Požadavky ty směřovaly ku zřízení odpovědné komisse pro úpravu Prahy (pozdější nazvané uměleckou), v nich vyznačen byl ráz komisse této, komisse měla býti orgánem pro řešení jednotné veškerých otázek týkajících se úpravy Prahy v nejširším, v pamětním spise přesně vyznačeném smyslu. Komisse měla sestávati z úzkého kroužku vydatných pracovníků, jichž větší elaboráty opírati se měly souhlasem širšího sboru pro úpravu Prahy, sestávajícího ze zástupců všech vědeckých, uměleckých a samosprávných korporací, tak že by sbor tento representoval náležitě veškeru inteligenci naši, kteráž by takto informována byla předem o důležitých krocích směřujících k upravení Prahy. V pamětním spise vyznačen byl podrobně pracovní program i postup nezbytných pro nápravu prací, které zmoci jest možno, jen kroužku několika vydatných pracovníků. Krátce, pamětní spis podával doposud nejobsáhlejší a nejprohloubenější program pro akci za zachováním rázu a krásy Prahy, naznačoval nejvhodnější a snad jedinou pro nápravu cestu. Do dnes nebylo ukázáno jiné východiště z těch zmatků a škod. Celý ten pracovní plán schválen byl téměř veškerou inteligencí naší, proti němu neozvalo se hlasu. Málo jen a neúplně bylo z něho provedeno a přece téměř opuštěn stojí dnes program ten. To, co se nyní žádá na veřejných schůzích, neznačí namnoze prohloubení starého pracovního podkladu, neznamená v tomto směru postup, a přece upříti nelze, že by k požadavkům pamětního spisu svrchu dotčeného přistoupiti měli všichni, jimž jde o brzkou nápravu v osudných pro Prahu záležitostech, znovu a znovu, silněji a dolehavěji by měly zníti požadavky snadno splnitelné, stále do slova opakované, celá snaha upnouti by se měla při splňování jich na splňování úplné, ne zdánlivé a povrchní. Navržená organisace pracovní umožňovala každému, kdož o věc má zájem, zvěděti o postupu práce, po případě nalehati na splnění potřebných předprav, projeviti své náhledy a býti na stráži tam, kde hrozí věci nebezpečí.

Však zdá se nám, že celá záchranná akce zaráží se často u věcí nepodstatných, plynoucích buď z nepochopení neb neznalosti aneb odchylek od pracovního správného a přijatého podkladu, udávajícího směr a cíle akce. Takovými nepodstatnými maličkostmi zdály se nám při manifestační schůzi stadentstva býti dva ne snad zcela nové, přece zde poprvé s důrazem proslovené požadavky. Jeden z nich touží, aby v umělecké komissi nezasedali jen architekti, nýbrž i jiní výtvarní umělci a literáti, druhý naznačuje, aby byli členové komisse umělecké obcí placeni.

Jak již praveno, byla myšlena komisse pro úpravu Prahy (komisse umělecká) co nečetný pracovní orgán obírající se všemi otázkami spadajícími v obor úpravy Prahy. V něm touženo, aby zasedali nemnozí, ale dělní pracovníci, kteří by dovedli a skutečně chtěli pracovati, lhostejno při tom ať je kdo nazývá architekty, inženýry, staviteli, historiky, literáty, malíři, sochaři; ovšem, že při pracích komisse této nejde o nějakou činnost literární, historickou, nýbrž o činnost, která nejvíce spadá v obor činnosti architekta, a které ujmouti se mohou ti z techniků a umělců výtvarných, kteří směrem svých prací, svou celou činností nejsou cizí otázkám, o něž při úpravě Prahy se jedná. Máme-li literáty, kteří dovedou a chtějí v důležitých otázkách úpravy a vývoje Prahy pracovati, přejeme si, aby byli členy umělecké komisse, jedná-li se však jen o to, aby v umělecké komissi zasedali historikové a literáti proto, aby výtvarní umělci byli v čas poučeni o historickém významu stavebních památek, pak máme

to za zbytečné, jelikož čeští výtvarní umělci nebyli a nejsou takovými ignoranty, aby významu historického a uměleckého z domácích památek neznali.

Však jak již praveno, představovali jsme si vždy vedle umělecké komisse sbor pro úpravu Prahy, sbor, který by soustředil v sobě zástupce vší inteligence naší, sbor, který by byl oporou činnosti komisse, jemuž by táž referovala o své činnosti a předkládala větší elaboráty. Tito dva činitelé by vzájemně se doplňovali, jeden druhému byl by podporou, jeden druhému zárukou zdaru. Představovali jsme si hned od začátku, že otázky toho zájmu veřejného a té důležitosti rozřešeny by býti nemohly bez účasti kruhů inteligence co nejširší. Ohledně požadavku, aby členové umělecké komisse byli silami placenými, chováme jisté obavy a pocítili bychom při provedení požadavku studentstva českého zvláštní lítost. Což nelze v našich poměrech více již žádati, aby obcím při důležitých záležitostech odborných pomáhalo se činností nezaplacenou? Nebyla by tím porušena závislost členů komisse? Nezavdalo by to podnět ku dotírání nepovolaných zištných živlů? Jest v daných poměrech možno počítati s tím, že by obec honorovala členy komisse, na jichž volbu by vlivu předem se vzdala, jak žádáno bylo výslovně i v manifestační schůzi studentské? Jak by se pohlíželo, a to vším právem na ty z peněz obecných honorované členy komisse umělecké, těmi, kdož v komissích jiných léta již nezištně pracují a vědomostmi svými radou i skutkem obci v neméně důležitých otázkách jiných pomáhají?

Víme dobře, že poměry umělců jsou po většině tak utěšeny jako u jiných stavů, jichž členové účastní se po léta prací obecných nezištně, však přesvědčeni jsme přes to, že lze i mezi umělci počítati stejnou měrou na obětavost, která nežádá honoráře za rady, za vedení potřebných přípravných prací, za vedení pro obec důležitého odvětví obecní práce nejméně pak od zastupitelstva, z jehož činností v některých směrech naprosto nesouhlasí.

Manifestační projev studentů českých byl nám nadmíru sympatickým z mnoha důvodu a slibujeme si, pakli studenti naši zvýšenou měrou všímati si budou uměleckých otázek, v jichž popředí stojí otázka, o níž jednali, pakli snažiti se budou při svých studijích vzdělávati i zanedbané doposud pole pochopení výtvarného, že to jistě v příští době přinese Praze značný prospěch. Poznámky, které jsme zde více jen nahodile připojili, nebudou asi závadou styků, kterých si výtvarní umělci míti přejí se studentstvem naším a všemi, kdož s námi touží po rozřešení jedné z nejdůležitějších otázek uměleckých.

*

SOUPISNÉ PLÁNY STAVEBNÍCH PAMÁTEK PRAŽSKÝCH. K návrhu soupisné komisse usneseno bylo v radě městské vyhotoviti soupisné plány král. hlav. města Prahy v měřítku 1 : 720, v nichž vyznačeny mají býti veškeré památnosti stavební i uměleckého průmyslu. Plány ty sloužiti mají ku snazšímu přehledu starobylých památek jak pro obecenstvo, tak i pro úřad stavební a magistrát. Vypracování svěřeno bylo panu staviteli Herainovi a architektu Kříženeckému. Vítáme toto rozhodnutí rady městské, však těžko je nám nepoznamenati, že přátelé zachování starobylého rázu mají obavu, aby plán tento nesloužil komissi pro bourání starých pražských památek, o jíž zřízení se proslýchá, co ukazováček, kde příště lopaty a rýče nezaměstnaných zuřiti mají.

*

MĚSTSKÁ RADA PRAŽSKÁ A UMĚLECKÁ BESEDA. Zpráva z městské rady pražské ze dne 11. listopadu sděluje: »Ve schůzi rady městské dne 11. listopadu usneseno, aby žádného závazného usnesení ve příčině úprav na Staroměstském náměstí se nečinilo dříve, dokud by v postupu ohledně stavby paláce městské pojišťovny Umělecká Beseda nepředložila zcela určité návrhy radě městské. Umělecká Beseda, jíž toto usnesení bylo sděleno, prohlédla korporativně návrhy konkurenční na projektovanou budovu, jakož i náčrtky pana architekta Polívky, načež sdělila radě městské, že neodporučuje, aby vypisován byl na stavbu budovy pojišťovny nový konkurs. Jiného návrhu Umělecká Beseda radě městské neučinila. Na základě tohoto dobrozdání usnesla se rada městská v úterní své schůzi za předsednictví starosty pana dra Podlipného, aby se stalo ve příčině stavby paláce pojišťovny dohodnutí s panem architektem Polívkou na základě jeho náčrtku a plánů, od dozorstva městské pojišťovny objednaných. »Souhlasí snad Umělecká Beseda s tím, co se děje na radnici, je snad pro sbourání starých domů na Staroměstském náměstí, je pro vypisování soutěží způsobem, jakým se stalo při městské pojišťovně, aneb slavná rada městská jinak si představuje mínění Umělecké Besedy? Je mezi Uměleckou Besedou a radou městskou shoda a vzájemné porozumění, aneb snad rada městská vypomáhá si nesprávně přípisy Umělecké Besedy?

*

VYDÁNÍ KODEXU VYŠEHRADSKÉHO z r. 1086. Z dotace soupisné komisse povolen byl pražskou radou městskou příspěvek 3000 zl. na vydání vzácného kodexu Vyšehradského, svědka o umění malířském ve století jedenáctém v Čechách.

*

SPRÁVNÍ SOUD A DŮVODY ESTETICKÉ. Správní soud rozhodl v záležitosti domu čís. 253. v Nerudově ulici na Malé Straně ve smyslu zemského výboru, který v zájmu vzhledu ulice ostruhové zamítl projekt čtyrčtyrpatrového domu. Správní soud opíral své rozhodnutí o zásadu, že důvody estetické jsou rozhodujícími v těch případech, v nichž nějakou stavbou, křiklavým nesouladem porušen by býti měl ráz ulice, utvořený malebným skupením budov sousedních, byť vyhovovala všem požadavkům

*

UMĚLECKÉ SOUTĚŽE SMĚŘUJÍCÍ K ÚPRAVĚ PRAHY. Poslední dobou oznámeno bylo v denních listech, že městská rada pražská zamýšlí za pří-



O. LEBEDA. = Z KARLOVÝCH VARŮ.

činou získání úpravních plánů pro náměstí Staroměstské a Malou Stranu vypsati veřejnou soutěž. Jak bychom vítali vypsání takové, kdybychom přesvědčeni byli o tom, že vypsání ta opírají se o náležitou předpravu, bez niž očekávati nelze výsledků, tak zdá se nám býti povinností v čas prohlásiti, že za poměrů stávajících považovali bychom vypsání soutěže na úpravní plány některé části Prahy, zvláště však Malé Strany za předčasné a zdar neslibující. Doufali jsme, že důležité práce přípravné pro získání detailních úpravních plánů provedeny budou uměleckou komissí, to se nestalo. Není též tajno, jaké předpravy učiněny byly doposud k zajištění určitého podkladu, ku př. pro vyhotovení úpravních plánů pro Malou Stranu, aniž neznámo, jak ku př. obtížno jest přibližné stanovení prosté potřeby míst pro veřejné budovy, uvádíme za příklad školy, jak ku př. dlouho trvá, než zjistí se, jaké školy by zřízeny býti měly v některé čtvrti městské. Jak lze vyhotovovati úpravné plány, které by již předem určeny nebyly zůstati plánem pouhým, když neznámy jsou určité pro nejbližší dobu potřeby místní. Co znamená ku př. v dosavadních stavebním úřadem provedených návrzích Malé Strany, vyznačení místa pro snèmovnu zemskou, když ani zdaleka není smluvena s rozhodujícími kruhy vůbec ani pravděpodobnost, že k stavbě té dojde, když není rozhodnuto o projektu splavnění, o jezech, překladištích, o pobřežních čárách, o příští úrovni řeky. Tyto dny zprávy o stavbě nového mostu prozradily, že doposud není jisto, do jaké výšky urovnán býti má příště ostrov Střelecký, která záležitosť stejně jako úprava pobřežních čar souvisí se splavněním Vltavy.*) Jakou naději mají dobré projekty, aby provedeny byly, když slavná rada městská, ač známo jest a známo býti mohlo, že umělecká komise zabývala se a vyhotovila návrhy pokud to vůbec bylo lze na úpravu Malé Strany, neprojevila ani v nejmenším přání se známiti se s návrhy těmi, aneb souvisí vždy chuť se seznámením důležitých pro Prahu projektů s osob ními sympatiemi k navrhovateli? Jak možno vůbec očekávati dobrou vůli k nestrannému posouzení uměleckých projektů od slavné městské rady nynější, která vypisuje soutěže takové, jaká byla ona na městskou pojišťovnu pražskou, které soutěže, i když jim upříti nelze, že měly žá-

*) Viz zprávu městské rady, z 8. října t. r., kde uvedeno, že plány na splavnění Vltavy schváleny nejsou.

doucí výsledek, nepoužity nechává, za více příkladů na snadě jsoucích uvádíme soutěž na dům »u Klíčů«, městská rada, za níž k provedení přichází jen projekty bez soutěží zadané, tedy takové, které prováděny jsou osobami přímo vyzvanými. Každá, městskou radou vypsaná soutěž vyhlíží jen jako šachovní tah, sloužící k obraně sl. rady městské, že se něco děje, aby se skutečně nic nestalo, vyhlíží jako vyhození sousta, do něhož by se zakousli hladoví a jímž umlčeli by se kritisující. Kdyby šlo opravdově radě městské o získání platných cenných úpravních plánů pro celou Prahu, byla by též podporovala uměleckou komissi při její práci. Není nesnadno zvěděti od členů bývalé umělecké komise o níž tvrdí sice pan primátor Dr. Podlipný, že trvá, že však nepracuje, jak těžko bylo jim zvěděti o záležitostech a poměrech, bez jejichž znalosti hotovení plánů jest sice věcí zábavnou, však ničeho pro úpravu Prahy neznamenající. Může býti poznenáhlu známo i kruhům širším, že k zajištění náležité úpravy města nestačí nejskvělejší plány bez ustavičné, nepřetržité činnosti pracovníků obeznalých s každým stadiem rozvoje města a se všemi stále se vyvíjejícími okolnostmi, které vlivu mají na utváření města. Ovšem pro stávající řád a hospodářství na radnici jest nejpohodlnějším zaopatření nějakých plánů cenou honorovaných, s nimiž pak páni bez autora hospodaří jak se jim líbí, a o to se jedná; proto páni na radnici milostivě vyhoví žádosti ať již se objeví s té neb oné strany za objednáním úpravních plánů, rozumí se, že cestou veřejné, všeobecné soutěže, při čemž ovšem příště veřejně více ohlášeno nebude, u koho proti honoráři projektů zvláštních objednali; slyšeli jsme, jak páni z rady nyní sami upřímnosti své litují, hloupostí ji nazývajíce. Ostatně nečiní při našich malých poměrech obtíže ty nejmenší, aby slavná rada městská v čas k tomu neb onomu kroku mimo kruhy své třeba i korporací uměleckou byla pobídnuta.

*

Zaznamenáváme některé publikace o umění a umělcích: A. DEMEURE DE BEAUMONT vydal svým nákladem za 8 franků knihu o plakátech umělců belgických »L'affiche belge«. Belgičtí kreslíři afiší mají mezi sebou některá jména světové pověsti, jako Meunier, Rassenfosse, Donnay, Berchmans, Hannotiau a j.; v knize de Beaumontově je reprodukován jednobarevně značný počet jejich výtvorů. (Adresa vydavatelova: Toulouse, 22 Rue Raymond IV). — LÉON MAILLARD uveřejnil u Boudeta v Paříži knihu o vývoji uměleckých menus a programů francouzských, pro něž užívá názvu »la petite estampe«. Začíná minulým stoletím (dobou Saint-Aubina, Cochina, Eisena, Moreau ml.), provádí čtenáře dobou revoluční, prvním císařstvím, restaurací, vládou Ludvíka Filipa po nejnovější dobu. Text knihy (Menus et programmes illustrés) je promítnut bohatě reprodukcemi vybranými s uměleckým vkusem a znalostí. — U J. A. Stargardta v Berlíně a E. Sagota v Paříži vyšla kniha o FÉLIXI VALLOTTONOVI od J. Meiera-Graefe. (16 marek). — H. Grevel & Co. v Londýně vydal za 21 sh. první svazek sbírky »The print gallery« (Obrazárna tisků), v němž je 96 dřevorytů, mědirytů a leptů (užíváme poprvé tohoto slova ve smyslu něm. Aetzung, franc. eau-forte, angl. etching.). Sbírka začíná stoletím patnáctým a dosahuje počátku stol. devatenáctého, zahrnujíc díla mistrů jako Mantegna, Dürer, Cranach, Holbein, Aldegrever, Ostade, Potter, Delaunay, Moreau, Bartolozzi a mnoho jiných; do sbírky je pojato četně velmi vzácných rytin, škoda jen, že otisky jsou mnohem horší než originály. — WALTER CRANE uveřejnil u firmy Bell and sons v Londýně novou knihu Základy kresby (The bases of design; cena 18 sh.); je to spracování deseti přednášek konaných v Manchestru, jasné, praktické a snadno pochopitelné dílo. Umělec zařadil do textu na dvě stě illustrací, většinou vlastních. — Hamburský klub umělců vydal v komisi u D. Commetera v Hamburku album osmi krásně tištěných litografií. Zastoupeni jsou tu Ehren, Eitner, Herbst, Illies, Kayser, Schaper, Wohler, Sibelist.



A. BOUDOVÁ. VÝPLNĚ DEKORAČNÍ PLENTY.



*

HEINRICH VOGELER vydal u Fischera a Franke v Berlíně deset obrazů k dramatické básni Gerharta Hauptmanna »Utonulý zvon« (Die versunkene Glocke). Obrazy Vogelerovy vyšly ve dvojím vydání, za 30 marek a levné v papírové mapě za 3 marky. — Vogeler je zajímavá hlava básníka malíře; narodil se r. 1872,

nějaký čas pobyl v Düsseldorfě u Kampfa, pak odebral se do osady umělců samotářů a milenců přírody, do Worpswede. V této od světa zcela odloučené dědince dolnosaské dostal se do rukou přísného vážného Mackensena, hlavy družiny worpswedské, a její intimní styk s přírodou, ba hluboce pronikající soužití této družiny s přírodou i lidmi zastrčeného toho koutu světa daly poetické duši Vogelerově zcela osobitý směr. Zadívej se na jeho rytiny jako ku př. Jaro, Láska, V máji — člověku se zdá, jakoby se procházel za mladého vonného jitra a zpěvu ptačího pod kvetoucími jabloněmi; tak mladistvě a slunně to dýše z jeho poetických listů, jemných, něžných, prosycených písněmi lásky a pohádkami. — Vytýká-li se Worpswedským — jsou to Mackensen, H. am Ende, Modersohn, Overbeck, C. Vinnen, O. Sohn, Schrödter — že všichni mají jeden a týž ráz, specifický worpswedský, ale jejich vlastní individuality že není vidět, takže snadno lze zaměnit jejich výtvory, dojista to neplatí o Vogelerovi. Ten proniká stejně hluboko do přírody, ale vedle toto pevně akcentuje svoje vlastní básnické Já. — V mapě deseti listů, inspirovaných básní Hauptmannovou, je několik spanilých visí vogelerovských. Tak první list, kde Rautendelein v půvabné jarní krajině rozmlouvá s vodníkem Nickelmannem, nebo devátý list, kde Rautendelein truchlí v smrákající se krajině, nebo desátý, kde loučí se s Heinrichem. Ale i jiné listy jsou zajímavy. Škoda jen, že půvab jejich utrpěl reprodukcí; je v barvách — ale na těch barvách je patrno, že nakladatelé stanovíce cenu levného vydání na 3 marky, si myslili: Za málo peněz málo muziky!

*

V Brusselu byl letos ve dnech 22.—26. září konán sjezd, jenž se měl obírat otázkou umění v životě veřejném (l'art public). Pokus se zatím stroskotal; spolek totiž, jenž sjezdu dal popud (L'oeuvre de l'art public) netěší se přízni umělců belgických, z nichž ani jediný na sjezd se nedostavil. Na sjezd samotný bylo velmi prudce útočeno v novinách i uměleckých listech belgických; vytýkáno co do věci, že jakýkoli násilný postup v otázce umění v životě veřejném spíše škodí než prospívá a že nutno vyčkati, až nenáhlá proměna sama časem se uskuteční. Rokováno bylo o třech odděleních: o umění veřejném se stanoviska zákonodárného, sociálního a technického (umění ve škole, obnovování a péče o památky umělecké atd.) Sjezdu předsedal belgický ministr Beernart, za účastenství zástupců vlád, měst a museí z Francie, Holandska, Belgie, Švédska, Italie, Ameriky. Německo mělo jen dva účastníky, Rakousko nejspíš žádného. Bylo usneseno, aby r. 1901 byl v Paříži uspořádán mezinárodní sjezd k rokování o veřejném umění; zároveň projeveno přání, aby r. 1899 byly v jednotlivých zemích svolány přípravné sjezdy národní.

*

V nové (druhé) řadě vídeňských obrázkových archů pro školu a dům, jež vydává společnost pro rozmnožovací umění ve Vídni, jsou dva listy od JENEWEINA (Vzkříšení Lazara s pobočnými kartonky Kristus na moři a Oslavení Kristovo, na druhém listě Hořící keř Mojžíšův se čtyřmi kresbami menšími, Nalezení Mojžíše, Mojžiš před Faraem, Anděl smrti, Odchod z Egypta), dva listy od H. SCHWAIGERA, Hunnové (hunnský palác, Papež Lev I. a král Attila) a Rytířský turnaj. Oba listy Jeneweinovy, zvláště středy, stojí na obvyklé výši jeho umění; Schwaigerovi Hunnové nevynikají nijak; Rytířský turnaj má sice mnoho zajímavého detailu, ale právě proto se dusí a svému účelu, působiti esthetickým dojmem na školní mládež, rozhodně nevyhovuje.

*

SVĚTOVÁ VÝSTAVA V PAŘÍŽI 1900. Inserátem v denních listech zve vládou jmenovaný umělecký komitét ku súčastnění se výstavy pařížské.

Podmínky výstavní ač nevyhovují úplně všem těm požadavkům, které umělectvo české ve vlastních svých schůzích roku loňského bylo stanovilo, jsou přece jen aspoň tím pro nás výhodnější, — že tentokráte Praze jako uměleckému centru stanovena vlastní komise posuzovací a sběrací, která i ve Vídni zastoupena bude v komisí centrální. Je to značný krok ku předu oproti letům předcházejícím, kdy o umění Rakouska rozhodováno vždy právoplatně jen ve Vídni.

Pro zajímavost i památku klademe zde v následujících řádcích požadavky umělectva českého, jak kdysi vzhledem k výstavě pařížské byly stanoveny:

Umělectvo české prosí, jsouc si vědomo své hodnoty a síly, aby:

1. Byla povolena zvláštní česká umělecká sekce v umělecké komisi centrální, která bude míti uměleckou výstavu rakouského oddělení na starosti, odpovídající významu českého umění, jeho velikosti a ceně. Ta zasedala by jak ve Vídni při všech poradách přípravných, tak v Paříži při vlastní práci na výstavě.
2. Aby posuzování českých uměleckých děl nestalo se cizími činiteli nebo dokonce neumělci, kteří by pro zvláštní typické zjevy a ráz umění našeho porozumění neměli, nýbrž silami domácími, od umělců českých zvolenými.
3. Aby mu bylo umožněno vystaviti kollektivně, ovšem v rámci všeho umění celé říše.
4. Aby bylo podporováno finančně tímže způsobem a v té poměrné výši, jako jiné toho druhu sekce.

V bodech 1. a 4. bylo mimoděk*) požadavkům vyhověno; za to ostatní dva požadavky zůstaly jen zbožným přáním. Také finanční podpora oddělení Rakouska se strany vlády daleko zůstává za podporou, jakou druhá polovina říše věnuje. Kdežto u nás pojistné i transport z Vídně zpět musí hraditi umělec sám, jsou poměry v Translajtanii daleko výhodnější;

*) Žádost k ministeriu obchodu, která v tomto smyslu byla stylisována, nebyla pro nejednomyslnosť čelných umělců českých vůbec podána.

uvádíme jen tolik, že tam jen na objednání nových prací přímo pro výstavu pařížskou pracovaných věnována částka 200.000 zl. Tam ovšem národně maďarská vláda stará se o to, aby maďarský ráz umění nabyl vrchu a jako takový se dokumentoval, kdežto u nás pro umění »Rakouska« nenajde se té vůle a chuti, jednak ani u vlády, jednak ani v umělectvu samém.

*

Umělecká internacionální výstava v Drážďanech minulého roku skončila velikým deficitem, k jehož ukrytí věnovalo město částku 50.000 marků. Pro příštím rokem projektovanou uměleckou výstavu tamnější povolilo město opětně ke garančnímu fondu částku 20.000 m. Poznamenáváme jen za účelem porovnání s poměry našími.

*

MINISTERSTVO OBCHODU vypisuje veřejnou soutěž na listinu patentní za následujících podmínek.

1. Listina patentní sestává z archu silného tiskového papíru. První strana archu opatřena jest textem listiny a má býti umělecky upravena. List ve velikosti 325 × 220 mm. má obsahovati ve hlavě silně vystupující (wirksam hervortret.) nápis »Patenturkunde« a patřícím k tomu označením »Nro . . . « Ostatní text listiny obsahuje následující znění: »Auf Grund des Patentgesetzesv om II. Januar 1897 R. G. Bl. Nro 30 ist für die in der angehefteten Beschreibung dargelegte Erfindung: ein Patent ertheilt worden. Tag der ordnungsmässigen Anmeldung . . . . Anfang des Patentes . . . . Wien, den . . . . K. K. Patentamt, der Präsident: Místo textu označena čárami mají tak býti upravena, aby v nich 4 řádky obyčejného písma vepsány býti mohly. Na levé straně listu jest třeba každým způsobem ponechati místo pro sešití listiny i pečeť, kterou niť v předu bude připevněna.
2. Umělecké vyzdobení listiny má býti vážné, a zůstává konkurentu na vůli luštiti je buď ornamentálně, buď allegorickým označením myšlénky »Vynálezem ku průmyslovému pokroku«. V každém případě jest však třeba znak Rakouska, orla ve vhodném provedení umístiti.
3. Umělci ponechána volba technicky prováděcí. Odporučuje se však provedení černým tiskem na bílém papíru. Barevné plotny nejvýše 3 jsou jen potud přípustny, pokud slouží k oživení plochy, a ne modelace.
4. Je záhodno, aby práce dodány byly úplně provedená, okamžité reprodukce schopné. Bya-li by některá práce neprovedená, zavazuje se konkurent v případě obdržení ceny bez zvláštního honoráře návrh dodce v dokonale reprodukce schopném provedení.
5. Lhůta dodání určena do 15. ledna 1899 12. ho- (Vídeň VII. Siebensterngasse 14). Práce zadány diny polední o oddělení I. ministeria obchodu. buďtež anonymně s obvyklými hesly a obálkami.
6. Jury seestává: Předseda: Minist. rada Dr. Paul v. Beck v Marmagella, dv. r. Dr. J. M. Eder, ředitel státní odborné grafické školy dv. r. Georg Fritz, místoředitel státní tiskárny. Malířů: G. Klimt, Fl. bar. Myrbach. Mědiryjci: W. Kuger a m. mistosekret. Dr. Pavel Schulz.
7. Nejlepší práce odměněna bude cenou 1000 korun.
8. Práce cenou poctěnáp přechází ve výhradný majetek c. k. patentního úřadu, který ji libovolně může používati. Úřad ponechává si současně právo i další návrhy za honorář 200 korun k reprodukci získati. Výsledek prvý prohlášen bude nejdéle do 15. února 1899. Podmínky konkurenční obdržeti lze v oddělení I.

*

Lithografický umělecký ústav Wolfrum & Hauptmann v Norimberku vypisuje veřejnou soutěž na získání plakátů pro různé obory velkoprůmyslu. Ceny stanoveny na 1000, 500 a 200 marků. Lhůta dodací 15. březen 1899. Bližší podmínky sdělí »Bayerische Gewerbemuseum v Norimberku.

*

Obrázková část tohoto čísla obsahuje vesměs ukázky z II. výstavy spolku »Manes«.

PROHLÁŠENÍ!

Volnost kritiky ponecháváme každému, osobujeme si však naproti tomu právo ji zase posuzovati. — Činíme-li tak dnes, činíme to tím neraději, čím opovržení hodnější příležitost nám k tomu poskytnuta.

Odsuzujíce frivolní tón, jakým referent »Světozora« p. K. M. Čapek ve svém naprostém nepochopení o pracech F. Bílka na výstavě »Manesa« vystavených píše, prohlašujeme, že právě vzhledem k umělecké hodnotě prací, které sami považujeme za díla prvního řádu, umístili jsme je na místo nejvýznamnější ustupujíce s pracemi svými na místo podřízenější.

V Praze, 7. XII. 1898.

Porota výstavy spolku »Manes:«

A. HOFBAUER — JAN PREISLER — A. SLAVÍČEK — JOS. SCHUSSER — ST. SUCHARDA.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotozinkografie J. VILIMA v Praze.

PŘÍCHOZÍ UMĚNÍ. — — NAPSAL K. B. MÁDL.



CHRÁM V GIRGENTI. J. KOTERA.

Kdy dospívá umělec ku své zralosti? A kdy asi architekt? Ni jedno ni druhé nelze vyjádřiti počtem let, a ku žádné z obou otázek nenaleznete všeobecně platné odpovědi. Dočtete se v životopisech o umělcích, kteří v mladičkém věku počali vydávati docela uzralé ovoce a více neochábli; také vypravují biografie, kterak jiní v letech, v nichž se většina pracovníků ohlíží již po vhodném místě k odpočinku, rozepnuli teprve a pojednou a skoro neočekávaně svá křídla k novému a vysokému vzletu. Ale, kdyby se přece sestavil přehled oněch let, kdy pozoruhodní, velcí neb o vynikající umělci vytvořili svoje první pravé chef-d'oeuvre, v němž se jejich vykvasená, pročištěná umělecká a směrová povaha v lesklé a pravidelně vyhráněné hlatě vtělila, pak by se nejspíš poznalo, že umělecká zralost u architektů poměrně nejpozději se dostavuje.

Před třicátým rokem vybuchuje talent; potom mluví umělec vážnou řečí a plným kovovým zvukem.

To jistě souvisí s onou růzností pracovního postupu, jaká je mezi uměním štětce a dláta a výtvorem architektonickým. Co malíř a sochař okem v sebe pojal a tvořivým duchem v nitru svém obrodil, to potom vlastní rukou a vlastní technikou bezprostředně přenáší na obraznou plochu nebo uhněte ve hlíně. Obraz je pak hotovým dílem uměleckým a dovedný kameník nebo litec provede v tvrdším materialu nezměněnou kopii hlíněného modelu. Architekt, schýlen nad svým prknem, kreslí toliko na papíře pouze návrhy, projekty, co potom rozmanité ruce v různém materialu z plošného obrazu v plastickou formu přenášeji. Je třeba aby v praktickém životě, při praktické práci seznal architekt všechny ty možnosti a nemožnosti, odchylky a prostředky, které v daném případě při stělesňování jeho idei vyrostou a se objeví. Mnoho zkušeností musí nahromaditi, aby příští díla jeho zmenšila mezeru mezi projektem a provedenou stavbou. — A tak je škola, kterou architekt musí projíti, delší nežli kterákoli jiná. Škola jako učeliště a škola praktického života. Musíť on míti zrovna Janusovu hlavu, rozhled retrospektivný a bystré pochopení a uvážení přítomnosti, jejího života a jeho požadavků. Praktických

požadavků, neboť pro ty umění stavitelské tvoří. Je mu třeba nahromaditi si mnoho positivních vědomostí, mnoho účelných zkušeností, nežli je mu možno na ráz to vše podříditi své tvořivé individualitě a využíti toho pro svůj umělecký výtvor.



Jan Kotěra přišel z plzeňské průmyslové školy na akademii výtvarných umění do Vídně, dobyl zde ve škole O. Wagnera státní ceny, vydal se na studijní cestu po Italii a objevil se nyní v Praze.

Je dnes sedm a dvacet let stár, ale není docela neznámý. Některé jeho práce školní a samostatné projekty byly v Praze vystaveny, ve zdejších a cizích listech reprodukovány a dříve ještě, nežli vyvěsil své cestovní studie a svěží projekty ve výstavě »Manesa«, věděli jsme, že nám v něm vzniká nová, opravdu nová síla, jaké je české architektuře v té chvíli třeba jako soli, nemá-li tato na dále tonouti v uměleckém konservatismu jinde již překonaném.

Vrací se domů, do Čech, jako umělec pokrokový, jako architekt, který s přesvědčením muže, ve spásu svojí věřícího, žije a tvoří v moderním proudění.





PINIE NA MONTE MARIO. J. KOTĚRA.

Evropským ovzduším litají a kmitají se jako blesky hesla kondensovaná na jedno, dvě slova: Moderna, Secession, Art nouveau, New styl. Co se pod těmito prapory na severu nebo západě řadí, je vzhledu tak různého a zdánlivě ve formovém výrazu tak roztříštěno, že by podnikl snad práci Sisyfovu, kdo by na základě výtvorů anglických, holandských, švédských, francouzských a nebo německých chtěl jednou větou obrazně definovati tvarový charakter nového slohu, stylu konce devatenáctého věku. Avšak z této obtíže sestrojiti žalobu a snad i odsuzující rozsudek, bylo by velice směšnou křivdou. Naše doba nemá ještě svého stylu v té spůsobě, jako byl který sloh historický, ale zápasí oň, pracuje na jeho vytvoření. Všechno bytí a žití dnešní ji k tomu pudí a žene. Až se dostaneme do patřičné časové vzdálenosti, pak snadněji poznáme, co z této práce bylo efemerním zablesknutím a neúrodným přepnutím a vybočením, a co zapustilo kořeny, aby mohl vyrůsti kmínek, který pak sesílí v kmen. Zatím již poznáváme, že je základ všeho hnutí dobrý. J. Kotěra přichází ze školy Wagnerovy. Ne sám. Za ním jde ještě několik českých druhů. Mluví se o škole Wagnerově a to je správné; brojí se proti ní a nepřátelsky bouří a to nelze schvalovati. Otto Wagner neznamená sloh. Toto jméno kryje program. Arci že zatím práce jeho mladých žáků a mladých odchovanců vyjadřují tento jeho program dosud nazvíce i jeho řečí a teprve příští léta je nepochybně individuelně odliší a mnohým přinesou vlastní mluvu. Taký byl a jest a bude přirozený běh věcí. Byl jim ale také jich učitelem vštípen program práce a tvoření, který je jim podkladem životním. Wagner jej definoval ad usum své školy, ale on sám nejlépe ví, že není jeho vynálezcem. Co hlásá, učí, sám propaguje, svými slovy, svými projekty a stavbami, svými žáky, to je vlastně jen program vší Moderny, Secese, Nového umění, Nového Slohu, to jsou principy architektů a dekoraterů v Americe, Anglii, Nizozemí, Skandinavii, Francii, všude, kde umělec přišel k poznání, že dnes žije, pro dnešní život, potřebu a požitek tvoří, že má k ruce dnešní material a dnešní technické dovednosti, a instinktivně cítí, že mluvou svého umění má vyjádřiti stav a záchvěvy ducha dnešní společnosti.





CHRÁM V PESTO.

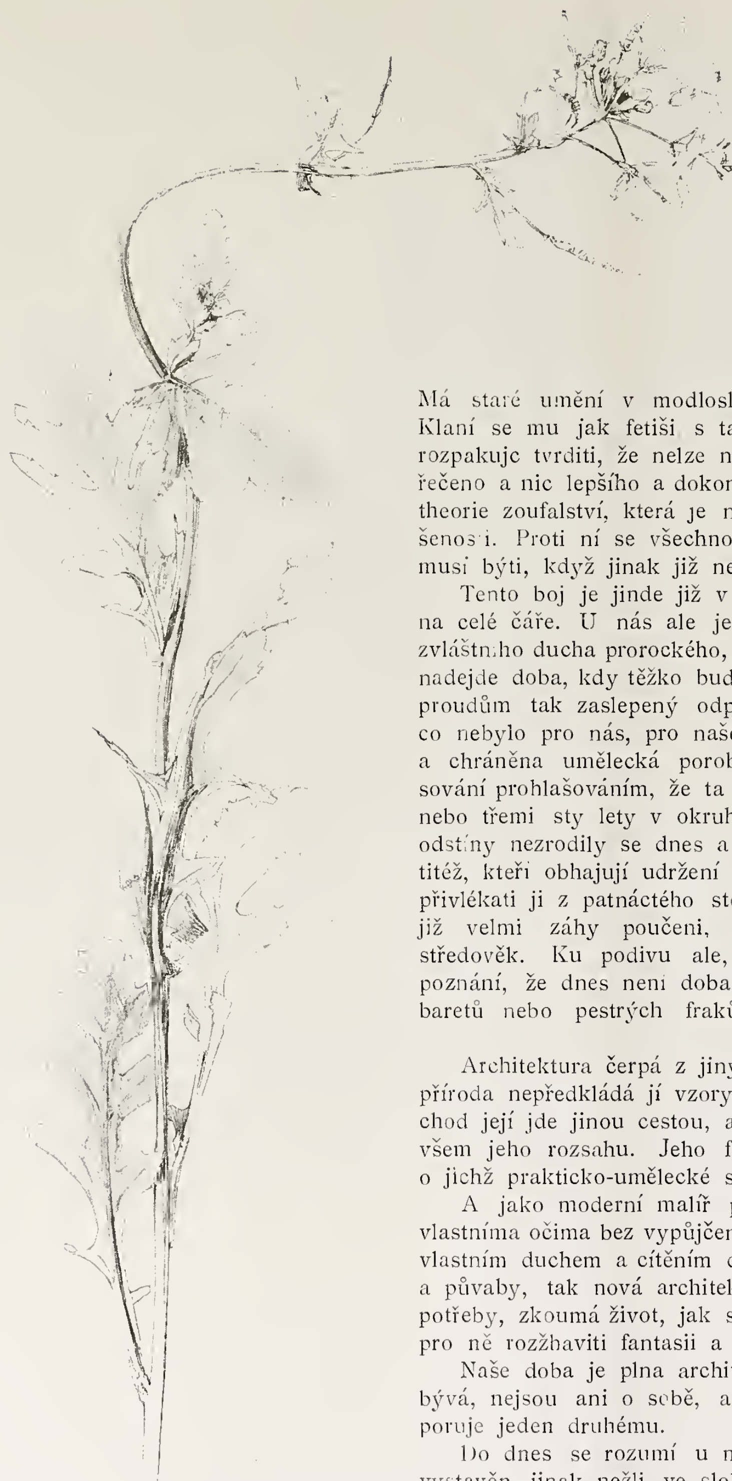


PYRAMIDA CESTIOVA. J. KOTĚRA.

Nová se ohlašující architektura má trochu na spěch. Ví, že ji dávno předhonilo malířství a že již i plastika rázně vykročuje v před, aby promeškané dohonila. Nyní zní tonem výčitky a škodolibé ironie starý, opakovaný axiom, že jest architektura uměním vědoucím a její pěstitel vojevůdcem malířů a sochařů. Dosud arci rozděluje práci a přikazuje úlohy, ale neudává více stylovou toninu. Cítí správně, že zůstal pozadu, že podřimoval, kdy jiní pracovali a hlavně bojovali.

Malířství našlo svoji melodii, nové problemy a nové výrazy. Stalo se to, co se vždy opakovalo po chvílích stagnace a reakce. Malíři vrátili se k prazdroji svému, ku přírodě. Všechno odmítli a odstra nili, co jim cestu k ní zabraňovalo a tarasilo. A poznali, že Příroda se nevyčerpala a že ji umění do dna nevyvážilo. Nalezli nová hlediska, nové pohledy, nové prvky a uvedli je ve své umění. Nově vydobili proň svět skutečnosti, dnešní svět materialní a ideový. Sochařství jde za nimi čerstvě raženou drahou.

Architektura naše rozkládá se dosud tam, kde bývalo malířství prvního půlstoletí se svými výběžky akademického realismu. Žije jedině z minulosti, sytí se tím, co hotového, uzavřeného a ukončeného staré slohy byly vytvořily a komponuje variace, častěji však pořádá permutace slohů historických. Točí se v kole.



J. KOTĚRA.

Má staré umění v modloslužebné úctě. Je mu více nežli idealem. Klaní se mu jak fetiši s takovou odevzdanou vroucností, že se nerozpakuje tvrditi, že nelze nic nového více vytvořiti. Všechno prý bylo řečeno a nic lepšího a dokonalejšího nejsme sto poroditi. Ale to je přímo theorie zoufalství, která je nezdravá, ničivá a proti vší historické zkušenosti. Proti ní se všechno ve zdravém mozku a citu zpírá, proti ní musí býti, když jinak již není, bojováno slovem i činem.

Tento boj je jinde již v plném proudu, ba nemá daleko k vítězství na celé čáře. U nás ale je sotva zahájen. Není však třeba k tomu zvláštního ducha prorockého, předpovídati, že i zde bude vybojováno a že nadejde doba, kdy těžko budou chápat, že mohl kdys být kladen novým proudům tak zaslepený odpor, kterak mohlo být vášnivě obhajováno, co nebylo pro nás, pro naše dny vytvořeno, že zamítána byla volnost a chráněna umělecká poroba. Pozná se jednou, že všechno galvanisování prohlašováním, že ta neb ona nuance slohová vyrostla před dvěmi nebo třemi sty lety v okruhu českých hranic, je marné proto, že ony odstíny nezrodily se dnes a pro nás. Máme svoji českou gotiku. Avšak titéž, kteří obhajují udržení renesance nebo baroku, sotva mají odvahu přivlékati ji z patnáctého století do devatenáctého. Byli již velmi záhy poučeni, že dnešek není zatemnělý středověk. Ku podivu ale, že se zavírají důslednému poznání, že dnes není doba těsných nohavic a širokých baretů nebo pestrých fraků a pudrovaných vlásenek.



Architektura čerpá z jiných zřídel nežli malířství a sochařství. Živá příroda nepředkládá jí vzory pro její velké základní formy. Myšlénkový chod její jde jinou cestou, a má jiné východiště. Je to život lidský ve všem jeho rozsahu. Jeho formy, požadavky, potřeby dávají příkazy, o jichž prakticko-umělecké splnění při architektuře jde.

A jako moderní malíř poznal, že je jeho věcí, pohlížet na přírodu vlastníma očima bez vypůjčených starých brejlí, že je jeho úkolem, svým vlastním duchem a cítěním dítěte devatenáctého věku se nořit v její taje a půvaby, tak nová architektura ptá se dnešních lidí, jaké jsou jejich potřeby, zkoumá život, jak se v dnešních dnech utvářel a jest odhodlána pro ně rozžhaviti fantasii a uvést ruce v činnost.

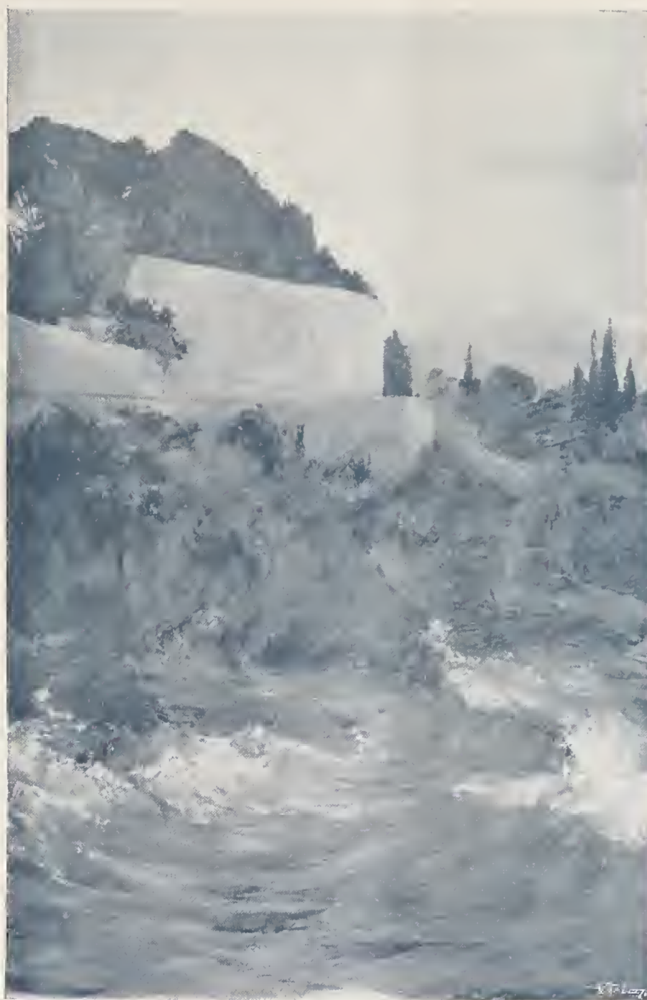
Naše doba je plna architektonických předsudků. A jak u předsudků bývá, nejsou ani o sobě, ani vedle sebe vždycky logické. Zhusta odporuje jeden druhému.

Do dnes se rozumí u nás samo sebou, že nový kostel nesmí být vystavěn jinak nežli ve slohu středověkém. Renesanční nebo barokní kostel nezdá se býti dosti křesťanským, ačkoli město nejkřesťanštější, Řím, mimo staré basiliky, jiných chrámů nemá.

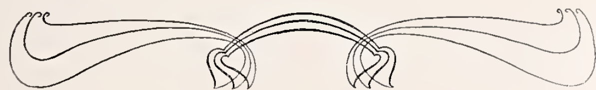
Sněmovnu, nebo radnici stavíme v renesanci nebo gotice, ačkoliv šestnáctý věk neznal parlamentu (Anglii vyjímaje) ani museí, uměleckých nebo přírodovědných, a naši obecní starší a magistrátní úředníci oblékají se, žijí a pracují jinak nežli za Karla IV.



JAN KOTĚRA.
CHRÁM AMORA A PSYCHÉ.
ŘÍMSKÁ FANTASIE.


PŘÍBOJ NA RIVIEŘE. J. KOTĚRA.

Nádraží, divadla, peněžní ústavy, učeliště, tržnice, to vše se vyvinulo z potřeby a při rozvinu nynějšího věku, výstavy dokonce teprve nedávno a přece jim dáváme vzhled, jako bychom je chystali pro lidi sedmnáctého neb osmnáctého věku. Ničemu se nechceme přiučit z dějin umění. Třinácté století, jež se naplnilo jinými náboženskými idealy a vyplnilo jiným životem světským nežli jaké vlády před ním, nic se více neohlíželo na to, že jeho předchůdci zbudovali krásné a nádherné románské basiliky, a vytvořilo si svoji vlastní mluvu architektonickou, svůj gotický sloh. A na počátku osmnáctého století budují Dienzenhofer a jeho vrstevníci kostely a paláce svým způsobem a stylem, který vyjadřuje oslňující nádheru a slavnostní pompu vítězného katolicismu a aristokratické nadvlády. Jenom my, kteří lítáme rychlíky, máme elektrické světlo, otevíráme veliké obchodní krámy, tančíme na velkých plesích, hrneme se do koncertů a divadel a máme touhu a potřebu žíti v praktickém pohodlí a hygienických bytech a místo soukromých paláců stavíme veřejné instituty, hotely, činžovní a občanské domy, nemáme míti odvahy vlastní fantasií a tvořivostí dáti jim novou, našemu životu, našim pokrokům, našemu citu, vkusu a naši zálibě odpovídající formu zevně i vně?



Naše domy městské, musea, banky, nádraží živí se z renesančních paláců. Vchody, okna, stropy, schodiště mají odtud svoje obložení, orámování, sloupy pilastry, římsy a štíty, atiky a výklenky, balustry a konsoly. Velmožskou pompesnost přinesli jsme bez veliké úvahy na činžáky a záložny. Nic nedbáme, že dnešní úředník nebo finančník či obchodník a průmyslník není nobilem benátským, aristokratickým patriciem florenckým, nebo šlechticem římským. V době, která jednak po vyrovnání velkých společenských protiv práhne a vedle toho mohutnost individuality vysoko staví, vypomáháme si uměleckým výrazem rodové superiority a odmítáme každý osobitý projev. Množství nových stavebních a tvarebných hmot, materialů máme po ruce, ale všech užíváme jenom k tomu, abychom v nich provedli nosiče, břemena, profily a okrasy, jež by se co možná klamivě podobaly kamenným, tesaným, kamenickým. Není v tom logiky a samostatnosti. Není v tom pravdy a upřímnosti. Je to klam.



Bylo by prohřeškem, kdybychom na všechno rinascimento historických slohů, které jsme prodělali a v němž dosud z valného dílu vězíme, považovali za vši sumu architektonického tvoření. Kdyby byli architekti našeho věku žili pouze z vypůjček v historii stavitelství, pak ovšem by celá jejich práce zůstala planou episodou, beze všeho významu pro nás a další pokolení. Na štěstí dostavil se vždy život s příkazy mnohem kategoričtějšími, nežli podle kterých Klenze stavěl florencké paláce pro bavorského Ludvíka. Architektura jest umění z půdy positivní potřeby

vyrostlé a tak její pěstitelé museli tvořit a kombinovat vnitřní prostory co do míry, tvaru, polohy a spojení, jakých je třeba k umístění uměleckých sbírek, pro frekvenci nádražní, soudnice a banky, pro byt měšťana a veřejnou výstavu. Co na tomto poli vykonali ideálního a zdařilého, bylo bezděčnou přípravou pro dnešní snahy. Nenalezli pro vše poslední a definitivní formu, ale hledali ji. Zdrželi se v postupu jenom tím, že častěji, nežli je pokroku zdrávo, hledali pro ně útvary v minulosti, jež by se daly adaptovati. Teď zní heslo vytvořiti prostor, jeho úpravu s ostatními přímo z podmínek dneškem diktovaných. A jako uvnitř má vše tvarem a sestrojením a karakterem cele, bez oklik a zacházek vyhovovati a odpovídati účelu a potřebě, tak i na venek má býti vše karakterně vyjádřeno. Dům činžovní nemůže mít podobu paláce a dům pro zákonodárný sbor musí se lišiti od paláce velmože. Vnitřek a zevnějšek budovy tvoří celek nedílný, jednotný a jednolitý, a jestliže vnitřek, rozloha a všechna disposice vyrůstá z podmínek dneška, nemůže zevní tvář míti masku minulosti. Tedy nový sloh? Celý, od základu? Ano, k tomu směřují všechny snahy pokrokových umělců. Je ale možný? Nepodnikají práci Danaidek? — Není krásnější a uzavřenější architektury nad řeckou, a přec z ní ještě vyrostla římská. A lidský důmysl a fantasie dovedly i potom ještě vytvořiti sloh diametrálně rozdílný a darovali světu gotiku. Ovšem žádný z nich nevyrostl přes noc ani za dvě desetiletí a sotva se takový zázrak může udát dnes. Že by však doba tak osobité tvářnosti, vládnoucí tolika novými poznatky a vědomostmi, která se dovedla na poli malířství propracovati ku vlastnímu názoru a vyhledali si svoje cesty, nemohla aspoň základy kopati pro novou architekturu, nemáme práva mysliti, leda bychom resignovali na všechen pokrok umělecký.

Nikdo z nás nevidí do budoucna a není s to napřed vyznačiti a vypsati tento rodící se útvar v čase jeho květu a zralého ovoce, avšak víme již, jaké jsou jeho hlavní prvky.

Dnešní architektonická budova vyrůstá venkoncem z dnešní potřeby. Každou svou částí, rovně jako svým celkem chce sloužiti a vyhovovati dnešním poměrům životním. Moderní konstrukce všeho materialu, který se architektu nabízí, využije poctivě, pravdivě, nezakrytě. Z vnitřního ustrojení utváří se zevnějšek, jehož hlavní tvary, rozvrh, dekorace, všechen ráz zase jen z onoho životního jádra vyrůstá, duchu, tužbám, vkusu našich dnů odpovídá. Možná, že konstrukce nabude vrchu nad dekorací a nejspíše, že je možno již dnes označiti tuto novou architekturu jako realistickou, která pro podporu, břemeno, jich rozdíly, přechody, rozměry, hledá přesný umělecký tvar a ve výzdobě, spořivé, precisní a náladové vychází od reálního světa.









J. KOTĚRA. ≡ Z PALERMA.

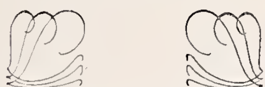
Uvažujme na chvíli jen o jediné věci.

Domácí náš stavební material je zřídka kámen pevný a jemný. Z největší části je to cihla, která potřebuje omítky. Kterak ale té a štuku, jejich přirozených vlastností, je umělecky využito? Nikterak. Malta nesmí prozraditi, že je maltou, štuk štukem. Vtěsnávají je do tvarů, ploch, linií, jež kdysi byly vynalezeny pro mramor. Dvéře našich domů jsou jen ve dřevě provedené kamenné komposice.

České práce lidové staví se již zcela jinak ku dřevu. Trám, prkno a lišta na ploše i na hranách jsou obráběny pilou a hoblíkem a ne kamenickým dlátem. Kdyby se naše omítka rozložila ve

velkých, hladkých a deskových plochách a štuková plastika nabyla ztracené volnosti a svěžesti, učinili bychom skutečný krok ku předu. Jako nás může lidové umění naučiti zacházet se dřevem podle jeho přirozenosti, tak český barok může býti výborným učitelem pro oba druhé materialy. V obou těch školách může umělec dobře poznati, kterak je slušno s nimi zacházeti a může přijíti k poznání, že tento, zas řeknu realistický způsob spracování vede k dobrým a původním formám.

Žil by však v osudném zpátečnickém klamu, kdo by se domníval, že přesnou kopií tvarů a ozdob lidového umění nebo barokního slohu vykonal co závažně uměleckého. V napodobení neleží tvoření. Je třeba poznati a osvojiti si starý dobrý princip, abychom jej použili k vyjádření svých vlastních, osobních a časových výtvarných myšlének.





VNITŘEK CHRAMU V ORVIETU. J. KOTĚRA.

Moderní architekt není tak naprostým negatorem starých slohů, jak se do světa vykřikuje. Neopovrhuje jimi ani theoreticky ani prakticky. Nevypovídá jim lásku, aniž se jich pomoci zříká při vlastní práci. Bylo by to šílenstvím a odporovalo by to obsahu a duchu doby a všemu uměleckému tvoření. Bylo by to šílenstvím, anebo dětinstvím ze vzdoru, uzavříti se vůči veškerým pokladům technickým a uměleckým minulých dob a chtíti jen a jen vynalézati číře nové, nikdy nebývalé a nevídané formy. Z jich veliké zásoby budou vždy vybírati, co je dalšího, trvalého života v našem vzduchu a světle schopno, ne však s pohodlím kopistů, nýbrž v úpravě, provedené se zřetelem ku dnešnímu životu a krasocitu. Římané vzali sloupy z Řecka, mnohé na nich pozměnili a spojili je s klenbou. Gotický portal v disposici svého stupňovaného ostění, tympanonu a archivolt, neliší se od románského a přece je svůj, poněvadž do starší nádoby nalili víno nové barvy, chutě a vůně.



Nyní je však již na čase, abych splnil úlohu, již jsem na sebe vzal: předvésti a uvésti zde nového architekta, nového člena naší obce umělecké. Rád jsem přijal tuto úlohu, ačkoliv si netajím, že umělec se vždy uvádí sám nejlépe svojí prací, že tato zaň nejdůrazněji mluví. Dříve však, než-li jsem mohl s tím začít, zdálo se mi na místě a nutné vyložiti základ a půdu, na nichž Kotěra pracuje, vylíčiti z hruba okruh nového architektonického ruchu, vyznačiti všeobecné ovzduší, do kteréhož vstoupil. Není již ani u nás docela osamocen. Viděl jsem po deset let pracovati zde Fr. Ohmanna a sledoval zprvu nenáhlý, později zrychlený přerod této genialní síly od historického, osobně přibarveného stylu k modernímu výrazu. Nyní odešel — snad jen na čas — ale zanechal tu několik žáků mladých umělců, kteří nasazují při své práci v poslední fasi svého učitele. První průlom učinil v Praze Ohmann a vyzbrojil první průkopníky, kteří do něho vstoupili. Není tedy a nebude J. Kotěra ve své snaze tak dočista sám na naší horké půdě.

Bývá dosti nebezpečným a ošidným při stanovení prognosy mladého, v život vstupujícího umělce, zadíváme-li se příliš do jeho prací školních. Dřímající nebo propukávající individualita žáka nemá vždy s dostatek síly a odvahy uchránit se vlivu učitele a ne-li práce, aspoň myšlénky obou splývají z pravidla v ne-



HROBKA VOJEVŮDCE. J. KOTĚRA.

rozlučný celek. Později ovšem, když umělec zmohutní, sesamostatní, svoje nitro objeví a ukáže, je zajímavo vyhledati jeho první pokusy a je snadno na nich ukazovati první záblesky osobitého tvoření.

Mně se však dnes nejedná o to, zkonstruovati budoucí fysiognomii J. Kotěry jako umělecké osobnosti, tu si on sám časem vytvoří. Chci-li ale ukázati, že máme právo v něm již nyní spatřovati sílu nadějí plnou, pak mohu, smím uvésti to, co v posledních dvou létech vykonal. Jsou mezi tím školní projekty, cestovní studie i samostatně vytvořené práce.

Školní program! Kdy se udá architektu komponovati bohatý městský kostel, aniž by byl vázán jinými předpisy nežli čistě liturgickými? Kdy přijde nejvyšší hofmistr k němu se žádostí, aby pro J. M. královskou v ústraní zámeckého parku směle, volně, bez ohledů na finanční náklad koncipoval nádhernou lázeň? Zdali pak vůbec kdy objeví se úloha stvořiti celé nové město, kde by umělecká nákladnost a okázalost mohla se koncentrovati v monumentálně luxusních a významu plných budovách a komplexech a udávala základní ton pro všechno ostatní?

Ale mládí se rozohňuje takovými ideálnými úkoly. Fantasie letí, opojená radostí prvního vzmachu. Složité, komplikované úlohy vyhledává učitel a přenechává je za rejdiště, jež ohraničuje praktickými a rozumovými příkazy. Roku 1896 vynesl J. Kotěrovi projekt farního kostela cenu specialné školy a Knížecí lázeň zlatou medaili Fügerovu. Příštího léta dobyl si státní ceny cestovní projektem ideálného města nad ústím podmořského kanálu mezi Anglií a Francií. Mezi tím konkuroval o radnici kladenskou a živnostenskou banku v Praze projektoval a staví některé domy soukromé. Tyto poslední jsou vtělená jednoduchost. Veliké, jednotné, rovné, hladké plochy, sporý, ostře a čistě upravený dekor. Proti tomu vesele tryskají kaskády Lázně se svým lehkým, bezstarostným jasem, a vážně hučí široké vodopády linií a forem paláců, galerií a Pantheonu v ideálném městě. A přece je mezi nimi spojení, most běží od jedněch ke druhým, páska spředená ze šťastné, kypící fantasie a jemného, citového vkusu. S těmi vstupuje Kotěra do své samostatnosti.



J. Kotěra prošel se státním cestovním stipendiem letos Italii od severu k jihu. Předložil pak ve Vídni, potom ve výstavě »Manesa«, deset či patnáct listů, jež by snadno mohly být považovány za studie krajináře, milujícího malebné pohledy na architektury, nežli za kresby architekta, který přece v klasické zemi svého umění má choditi vyzbrojen pravítkem, kružítkem a měřítkem. Neníť mezi nimi žádné rekonstrukce, žádných minuciesně vyměřených profilů, žádných půdorysů neb ortogonálních obrazů průčelí, loggií nebo portalů.

Mladý umělec načrtává si zvonicový štít kteréhos kostela v Palermu pro jeho živou fantastiku, nebo



HROBKA MLADOTOVA
V KOSOVĚ HOŘE.

lehkou gotiku volně trčící campanily; ve starém Agrigentu dorské nároží; v Paestumu mohutné ruiny starých chrámů antických; Cestiova pyramida na protestantském hřbitově v Římě v sousedství mohutných cypřišů nebo široká pinie nad zahradní zdí na Monte Mariu vábí jej svojí krajinovou náladou, jako zase vnitřek dómu v Orvietu náladou architektonickou. Nejde mu o detail, o přesný výměr, o zásobení map starými formami a detaily k pozdějšímu použití. O těch jej poučily a poučují nepřehledné řady publikací. Jenom co tyto neobsahují a nepodávají, hledal na jihu: volnost a svěžest architektonické koncepce, její srůst se zemí, krajinou, barvou, vzduchem a světlem. Duchem velkého architektonického umění se chtěl nasytit, jej v sebe vsát, jím se posilnit na vlastní cestu. Jím naplněn, koncipuje půvabnou fantasii Chrámu Amora a Psychy, nebo roztomilou prolamovanou exedru zahradní a monolitový závěr Theodorichovy hrobky v Ravenně klade do středu přísně vážné koncepce. Od určité nálady vychází. Nejde mu o klamivou rekonstrukci staré architektury, nenamahá se uhodnouti, jak by Říman doby císařské nebo římský Ostrogot úlohy ty řešil. Vypráví jen svoje architektonické sny a hry pro dané nebo vyhledané místo a okolí.

Hrobka Mladotů ze Solopisk, blížící se svému dokončení, je pak realisovaným ovocem Kotěrovy italské cesty. Má velikou jednoduchost linií, vážnou velikost forem a nalehavou sílu hrobové nálady.



Kresby Kotěrovy, Liderhausovy, Krásného, jich projekty a plány, jež se tu objevily při konkurencích a na výstavách, liší se znatelně od jiných. Ne pouze slohovou a tvarovou řečí, také svojí úpravou. Na projektu knížecí lázně na příklad je připojena páska — hotový obraz: Jakás rusalka sedí nad leknínovou tůní, zakrytá šerým stínem širokolistých křovin a stromů. Na projektu města nad ústím podmořského tunelu mezi Dowerem a Calaisem sedí dole uprostřed krásný obrázek rovného moře, velké lodě a v dáli na obzoru ku břehu dobíhajícího města. Dva medailony po stranách: v pravo



J. KOTĚRA.
STUDIE FASADY.

poprsí Anglie, v levo Francie proti sobě obrácené a ruce si podávající.

Jinde delikátní emblémy, šifry, hra linií a forem.

K tomu je vedl jejich učitel, který je poučuje takto:

»Úlohou stavebního umělce musí býti, myšlénky svoje vyjádřiti co nejjasněji, nejčistěji, nejostřeji, cíle svého uvědoměle a s plným přesvědčením a přenésti je na papír. Architektonická kresba má dokumentovati vkus umělcův a nemá se nikdy zapomínati, že představuje věc budoucí, ne stávající. Snaha, podati co možná klamivý obraz budoucnosti, je chybná již proto, že nutně obsahuje lež. Vyhledati v přírodě půvabné náhodnosti a nálady, zachytiti je v dobrém akvarelu a přenésti je na objekt dosud neexistující, je úmyslný klam a proto věcí zavržitelnou.

Leží mnohem blíže, je správnější a proto přirozenější předložiti pozorovateli kresbu díla, řekněme, secesionisticky, symboly vyzdobenou, jež jsou s to zájem budit a myšlénky rozproudit. Při tom má umělec vždy příležitost (zůstávaje při pravdě) prokázati fantasii, vkus a svoje chtění a pozorovatele povzbuditi a upoutati«.

Že tak Kotěra činí, ukazuje na školu, z níž vyšel, spůsob však kterak to činí, osvědčuje jeho umělecký vkus a hybnou delikatní fantasii.

První vlny nové architektury převalují se přes české hranice do vnitra země. Nejsou však domácího původu. Mnozí myslí, že mají svůj počátek ve Vídni a proto, že je třeba se jim postaviti obranně a odmítavě vstříc. Není pochyby, že z Vídně k nám je cesta otevřenější, přístupnější a bližší nežli z Paříže nebo Londýna. Ohmann byl schopen v samé Praze rozdmychati nový oheň. Teď, v době přechodní, přinášejí Prometheovu jiskru jiní z vídeňské školy. Není to cesta nová. Nejeden, který se proti ní obrací, putoval kdysi k Th. Hansenovi.

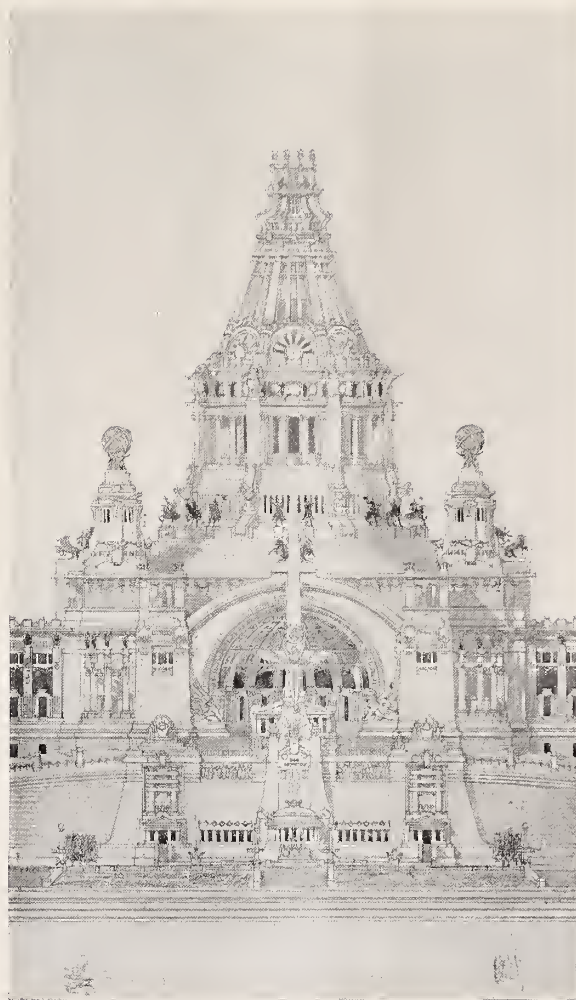
Van der Nüll a Siccardsburg vychovali nám vůbec první generaci architektů-umělců devatenáctého věku a F. Schmidt učil naše gotiky. Jenom síly slabé, nesamostatné, neumělecké zůstaly ve vleku vídeňské banality, a o takové nikdy nejde tam, kde pátráme po umění.

Talenty původní mohutnosti nezakrní v prostém opakování naučeného.

Než program nového slohu není specificky vídeňský. Žije v atelierech celého moderního světa. Je kosmopolitický. My však chceme uhájit, vyjádřit a uplatnit svoji rodovou, národní individualitu, my toužíme po českém národním slohu. Všechny síly máme napnout, aby tento ideal nezůstal chimerou a přerodil se ve skutečnost. Jenom, že zpozdilci a zpátečníky nesmíme se objeviti a nezúčastniti se velkého ruchu a kolotání světového. Nesmíme lukem bojovat proti opakovačkám, chceme-li uchrániti život a dobýti vítězství. Zbraň a taktika musí býti aspoň stejně dokonalá jako nepřítelova; jejich užití, obraty a vůdčí ideje mají však býti naše.

Bude mi to vykládáno za blasfemii, vím, a přece to řeknu: Prostou imitací, kopií neuchráníme české lidové umění, jež v lidové produkci nelze více udržet na živu, aniž prodloužíme život renesanci nebo baroku, které před staletími umřely. Právo živoucích je silnější a platí. Zdědil-li kdo po dědovi řemeslo a ruční stav tkalcovský, utone, uzavřel-li se všeho poznání pokroku vůkol a nedovede-li starý nástroj nahraditi novým, mechanickým a zdokonaleným.

Gotika byla kdysi slohem celého křesťanského světa. Všudy stejně žily její principy a řídily umělecké tvoření a přece si každý mocný, individuelně silný národ vytvořil při tom svoji gotiku, odpovídající poměrům země, domácímu materialu, duševní nuanci lidu. I při novém slohu se tak děje. Dnes ještě ne všady hlasitě a nápadně, ale sami můžeme se dožíti dnů, kdy českou modernu rozezná každý od německé aspoň tak, jako nyní německou od anglické. Duch národního samobytí jest proto ono arkanum, které třeba každou cizou formu přemění na českou. Jej zachovat, prohloubit, jeho projevy přibrousit, znamená přibarviti každou Modernu na česko.



PANTHEON Z PROJEKTU IDEALNÍHO MĚSTA PŘI ÚSTÍ TUNELU PODMOŘSKÉHO POBLÍŽE CALAIS.



GALERIE PŘI MOŘI. J. KOTĚRA.



VYHLÍDKA Z PARKU. J. KOTĚRA.



Z PALERMA.

GALERIE TREŤJAKOVSKÁ. PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ UMĚLECKÝCH SNAH NA RUSI. PÍŠE FR. TÁBORSKÝ.

Část další.

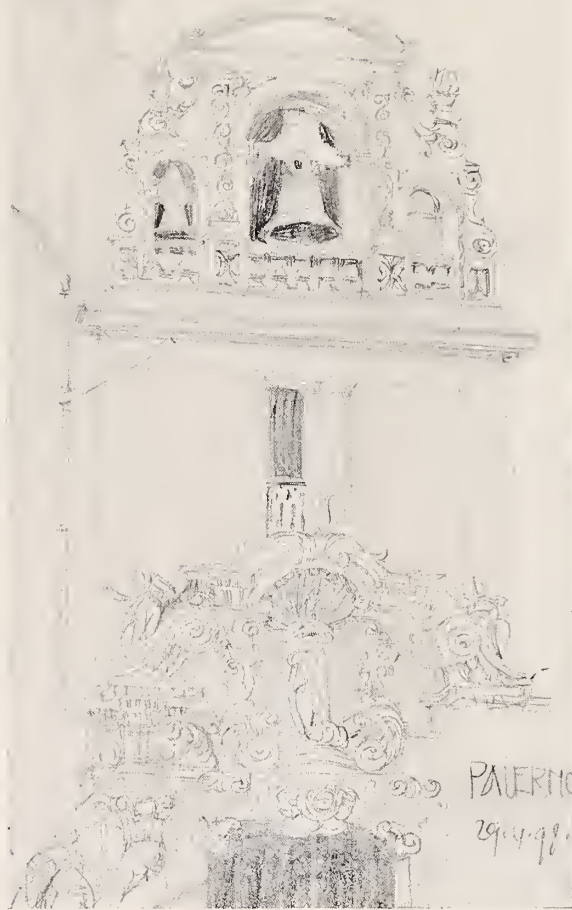
Největší překvapení však v této vestibulce ruského umění, jak první síně této galerie možno nazvati, vzbuzují podobizny. Už v předešlém století byli na Rusi mistři portretisté. Pronikali oni často dosti hluboce ke kořeni povahy, zachycovali temperament, charakterisovali řízně a trefně. Co v literatuře ruské pozorujete a co do paměti čtenářovy přímo se zarývá, neobyčejně bystré totiž pozorování lidské hlavy, vnikání do jejích tajemných cest a uliček, a vystihování vnitřního života na těch tajemných cestách a v labyrintských často uličkách — tím honosí se i výtvarné umění ruské. Rus miluje lidskou hlavu, květ zajisté nejvábnější, ať jest jakéhokoliv druhu — živou láskou. U veliké řadě podobizen z předešlého století, sem s velikou péčí a pietou od Treťjakova snesených, umění toto není ovšem všude na vysokém stupni a na stejně vysokém stupni, ale už i tu několik portretistů mocně vystupuje a prodírá se ze zástupu vrstevníků. Jsou to D. G. Levickij (1735—1822), žák ruského portretisty Antropova, znamenitý talent, jenž dovedl s plným zdarem závodit s cizozemskými portretisty, jichž dosti mnoho žilo v Petrohradě z přízně carského dvora a následkem toho i z přízně šlechty a boháčů; ba Kateřina II. dávala mu často přednost před cizinci, a po ní ovšem pak i ostatní »vyšší« společnost. Od něho je zde kromě tří jiných také portret básníka Děržavina. Učeníkem jeho byl Borovikovskij (1758—1825), jenž osvojil si, jakož i jeho mistr, všecky přednosti vlašského portretisty Lampiho, velmi oblíbeného na dvorech korunovaných osob koncem předešlého století; od něho je tu deset podobizen, z nich nejpěknější je veliká podobizna Kateřiny II. s psíkem. Zajímavý jest též Varnek, ale nejvýše ze všech a nejhlouběji ze všech zasáhnul Orest Adamovič Kiprenskij (1783—1836). Všecky jeho práce, na př. podobizny senatora Chvostova a jeho ženy, jsou široce, směle a nevýslovně výrazně malovány. Barva jeho je plna života. Stalo se, že sami znalci umění a malíři nechtěli ani věřiti, že by podobizny Kiprenského byly — jeho vlastní práce. Když v Neapoli vystavil podobiznu svého otce a dívčí podobiznu, malovanou v Římě, předseda akademie Niccolini dovolil si říci mu mínění své a celé akademie, jakoby tyto obrazy nebyly výtvory nynější doby; zdá se prý, že Kiprenskij vydává jen tyto obrazy za své, a zatím prý je maloval kdosi jiný, mistr starší; podobizna otcova — toť prý chef-d'oeuvre Rubensův nebo podle jiných Van Dykův; a že v Neapoli nedovolí cizinci, aby tak smělým způsobem klamal veřejnost . . . Kiprenskému nezbylo než dopsati do Petrohradu, aby akademie petrohradská dosvědčila pravost obrazu toho. Když pak nevěřícím Neapolským ukázal práce své v Neapoli malované, přesvědčili se konečně, že »ruští umělci nejsou podvodníky« . . . Brzy na to akademie florentská vyzvala Kiprenského, aby namaloval svou vlastní podobiznu do Uffizzií, do galerie světových malířů. Podobizna otcova je nyní v petrohradské Eremitáži.

Také Tropinin zasluhuje zmínky. I on měl veselou příhodu. Namaloval chochla, maloruského sedláka, jenž byl velmi podoben tak zvanému Sobieskému od Rembrandta v Eremitáži, a skizza Tropininova byla koupena za pravého Rembrandta. Z jeho 19 podobizen poutá Karamzin, Puškin a zvláště malíř Brjullov, který v této galerii zastoupen jest rovněž řadou podobizen; z nich podobizna spisovatele Kukolnika a hraběnky Samojlové, effektní, ale při tom silná ve výraznosti, dokazují výmluvně, že Brjullov byl umělec, třebas dnes sláva jeho, na jiném poli získaná, smutně vybledla.

Toť ve stručném přehledu význačnější zjevy ruské malby až do polovice našeho století, jak zastoupena jest v Treťjakovské galerii. Naprosto úplný přehled to není. Chybí v něm Brjullovův pověstný obraz »Poslední den Pompejí« — visí v petrohradské Akademii; chybí v něm dva originální umělci, Ivanov a Fedotov — o nich promluvím ve zvláštní kapitolce. Alexandrem Ivanovem jako po mohutném schodišti vstou-

píme z předsíně umění ruského do prostranné volnější, vzdušnější síně umění ruského, opravdovějšího a samostatnějšího.

Ale málem by si člověk nevšimnul vitriny téměř zastrčené s pracemi sochaře a rytce hr. Fedora Petroviče Tolstého (1783—1873): s medailony na památku vlastenecké vojny 1812 a 1813, s voskovými basreliefy z »Odysseie«, s množstvím kreseb a především 64 illustracemi ku Bogdanovičově básni »Dušeňka«. »Dušeňka«, veršovaný překlad prosou psaného románku Lafontainova »Les amours de Psyché et de Cupidon«, tvoří trochu příjemnější přechod od dlouhatánských paklasických nafouklých, hluchým pathosem jako mořskou travou vycpaných a vyparukovaných básní k poesii lehčí, živější, trochu k životu bližší, že dává v sobě odrážeti se i veselému, čtveračivému smíchu, a proto také se líbila, i Puškinu, třebas v ní jest více wielandovské lehkosti než čisté poesie, a více frivolního polehtávání než srdečného půvabu. Tolstého illustrace k této pohádce jsou rozhodně lepší než báseň sama. Také ony proti paklassickým obrazům náboženským a mythologickým jeví cos značně svěžejšího, svižnějšího, původnějšího. Muther klade je pro jich gracii a eleganci, svěží a něžný cit hned po skvělých kresbách Prudhonových.



Z PALERMA. J. KOTĚRA.

V.

Na rozhraní mezi dobou přípravnou, o které jsme právě mluvili, kdy za učeníkem třebas sebe nadanějším vždycky přece viděti zároveň jeho hofmistra nebo vůbec mistra, a mezi dobou sebevědomé, samostatné práce, kdy umělec chce vyjádřiti sebe, duši svou, a neohlíží se, jak ten onen to činí, a co se komu v tu chvíli nejvíce líbí a co největší chválou se zasypává, na rozhraní tom dva umělci stojí — mezníky svrchovaně zajímavé, poučné a výstražné: Karel Pavlovič Brjullov (1799—1852) a Alexandr Andrejevič Ivanov (1806—1858). Dva umělci antipodové, hotové vtělení dvou stále se opakujících směrů uměleckých, dvou druhů povah uměleckých. Onen — znamenitý malířský talent, ale bez duše a beze vší osobitosti. Šel za vnějším effektem a barevným svým ohňostrojem chtěl oslnit zástupy chtivé effektu a sensace. Počítal-li pro okamžik, jako každý jiný ohňostrůjce činívá, počítal dobře. Dostavilo se rázem nejenom uznání nad všecko pomyšlení veliké, ale dostavila se nevídaná sláva, v cizině i doma, a s ní i dobré bydlo. Ale jako každý ohňostroj, i nejstkvělejší, záhy zmizí v zapomenutí, dojem strašně rychle vychladne, rozčilení vyvětrá, a zbude světská sláva — hadrářka, tak i zde to vše se osvědčilo . . . Zcela jinaký byl Ivanov — samá duše, samý cit; v technice neumělejší a těžkopádnější, ale za to ve výrazu nesrovnale účinnější, poněvadž jest pravdový, upřímný, prostý, ve svém přesvědčení silný a neústupný. Nepočítal pro okamžik, pro dnešek ani zítřek, počítal s tím, aby dal mocný výraz mohutnému citu svému a vznešené myšlence své; počítal s uspokojením duše své, s rozradostněním jejím, s ulehčením jejím, s vysvobozením jejím. Chtěl vysloviti něhu i sílu, velebnost i skroušenost, víru, naději a lásku těch postav, které kráčely duší jeho, a chtěl vytvořiti dílo odlišující se od starších, něco svého, osobitého, nového. Mnoho vykonal, ale k cíli nedospěl. Ale i tím, co vykonal, a svým chtěním, snažením a hledáním, jež musíme připočísti ku práci jeho, je nám milý, drahocenný, rozněcuje a povznáší nás vážností a velikostí svého ducha i svého díla, kdežto Brjullov propouští nás od sebe chladny. Brjullovem doba přípravná končí, Ivanovem doba nová začíná.



MALOVANÝ DUM PRO PLZEŇ. J. KOTĚRA.



VLTAVSKÝ MOTIV. J. HOLUB.

Pověstné a kdysi tak slavené dílo Brjullovovo představuje »Poslední den Pompejí«; velkolepě myšlený a cítěný obraz Ivanova zobrazuje, jak »Kristus zjevuje se lidu« (také »Mesiáš zjevuje se lidu«). Ani ten ani onen obraz není v Treťjakovské galerii. Onen, jak už řečeno' jest v petrohradské Akademii. Treťjakovská galerie má jen sepiovou skizzu k němu; »Mesiáše« (s množstvím studií k němu) chová Rumjancevské museum v Moskvě, Treťjakovská galerie má jen čtyři náčrty k celému dílu a 64 studií k němu, samých téměř hlav — Kristovy, Jana Křtitele, Jana Bohoslova, Ondřeje, starců, otroků a j. Historie těchto dvou obrazů je zcela zvláštní. Zmíníme se o ní, třebas obrazy samy nejsou v Treťjakovské galerii. Ale z bohatého množství náčrtů a studií možno i zde Ivanova poznati a oceniti, a bude tudíž dovoleno i v rámci těchto stručných vzpomínek zmíniti se o Ivanově díle hlavním a pro ostrý kontrast i o hlavním díle Brjullovově. Pro nastínění rozvoje ruského umění je to nevyhnutelné.

Na samém začátku třicátých let podivné zprávy docházely z Italie na Rus, že ruský malíř Brjullov dokončuje v Římě obraz, který bude celému světu zrovna zázrakem. Když pak umělec obraz dokončil, a když Řím uviděl jej v dílně umělcově, a když obraz vystaven byl i v Miláně, Vlachové uvedeni byli jím v nadšení, které nedá se vypsati — vypravuje Novickij v řečeném už spisku. »Možno směle říci, že od dob Renaissance ani jeden umělec nestal se v Italii předmětem takové všeobecné pocty, jaké dostalo se tvůrci »Pompejí«. Jméno jeho rázem stalo se populární s konce poloostrova na konec druhý; každý, kdo potkal ho na ulici, snímal před ním klobouk; v divadle, jakmile se zjevil, všichni povstávali se svých míst, aby uvítali »velikého maestra«; u dveří domu kde bydlel, nebo hostince, kde obědval, sbíraly se zástupy lidu, aby ho spatřily. Jemu na počest provozovány serenády, pořádány slavnosti. A netoliko široké zástupy uctívaly takým způsobem tvůrce »Pompejí«, ale i lidé vybrané společnosti, učenci, literáti a umělci, chovali se k němu s touž nadšeností. Vlašské revue a noviny slavily Brjullova jako genia rovného největším malířům všech dob. O jeho obraze psali dlouhé traktáty Walter Scott nazval jej celou epopejí, a Cammuccini, stydě se, že měl dříve pochybnosti o schopnostech Brjullovových (vyjádřil se dříve, že questo pittore russo dovede jen maličké věcičky), objímal ho a nazýval kolosem«. Nu, hotová pohádka.

Za to v Paříži obraz neměl úspěchu, a v Němcích »Kunstblatt« dokonce o něm napsal, že je »mnohem nudnější a nešťastnější než dlouhé vypravování samého Plinia«.

Konečně r. 1834 obraz přivezli do Petrohradu. Majitel jeho, boháč Děmidov, jemuž před lety mladý Brjullov se svěřil, že rád by namaloval něco velikého, ale že nemá hmotných prostředků k tomu, a jenž velikomyslně mladému, tehdy ještě neznámému umělci uštědřil podporu 10.000 rublů, — Děmidov věnoval obraz samému caru, a car dal jej vystavit v sále svého Zimního paláce a potom v Akademii, Brjullova pak vyzval, aby se stal professorem na Akademii. »Dvéře Akademie, až do té doby téměř vždycky zavřené, otevřely se obecenstvu, které přicházelo pokochat se »Pompejemi« a mimochodem prohlíželo si i ostatní předměty akademického musea a takto ztrácelo pozvolna dřívější svou bezúčastnost k umění. Co se týká umělců, ti vidouce »Pompeje« poprvé vyrozuměli, že jest v umění jiná ještě cesta, široká a svobodná, vedle té, po které se ubírala až dosud ruská škola, že jest technika smělejší a dokonalejší než ta, které učili Jegorov a Šebujev«. Usedlá a strnulá pak Akademie sama nemohla přec zůstati za horkokrevnými Vlachy. Čestné členství dala umělci a slavnostní banket vystrojila jemu, tvůrci »nové epochy ruského umění«, a zřídila mu nádherný atelier . . . A za Walterem Scottem nemohli přec zůstati spisovatelé ruští. Gogol napsal o »Pompejích« článek, přetékající superlativní chválou; Puškin velebil ho rovněž, a Žukovskij nazval jeho náboženské obrazy »visiony od Boha vnuknutými« . . . A po Petrohradu rozjásala se Moskva — slavnost — banket — a proslulý tehdy moskevský pěvec Lavrov zpíval při tom kuplety, které končily sladkým bonbonkem:

A poslední den Pompejí byl
ruskému štětci prvým dnem.

A dnes? Neúprosná historie změnila popěvek slavnostní nelitostně: sřízla jej takto: »A poslední den Pompejí byl Brjullovu prvým a též posledním« . . . Už tři léta po smrti umělcově ruský kritik Stasov nevidí v jeho historických obrazech ani života ani historické věrnosti, v náboženských pak — nijakého citu. Ještě větší kritik a zároveň umělec, Kramskoj, napsal r. 1880: » . . . sluší přiznati za hotovou skutečnost, že v nynější chvíli nezůstalo nijakých sledů vlivu na naše umění netoliko po Brunim, který nám byl duchem cizí, ale ani po Brjullovu«. Muther ve svých »Dějinách malířství v 19. století« jest zrovna tak krutý jako Stasov; »historickým blyskotným haraburdím« nazývá dílo Brjullovovo. Ale podobiznám jeho neupírá ceny, — ty přechovají jeho jméno s dobrým zvukem dobám dalším — ani jeho významu kulturněhistorického v rozvoji ruského umění, velmi názorně podotýkaje, že »Pompeje« jeho »do jednotonnosti klassicismu zatřepetaly jako vřískavá fanfára, vzbudily smysl pro barvu a převedly dřímající dosud pozornost ruského obecenstva na malířství domácí.«

Jak zcela jinak zní historie snah a zápasů a úspěchů Alexandra Ivanova! Jak zcela jiná to povaha, jiný ideál, jiný směr! Zachovala se po Ivanovu obšírná korespondence, vydal ji svým nákladem malíř Michal Petrovič Botkin,*) a z ní lze poznati zevrubně povahu jeho s mohutnými kořeny mravními i s hustým květem citovým a myšlenkovým. »Je to tragedie z nejsilnějších, jaké kdy se mi událo pročítat« . . . »Jsou tam věci vznešené!« píše Kramskoj Treťjakovu, když byl knihu tu přečetl. V ní dočítáme se hned z prvních listů, že v třetím roce pobytu svého v Římě, r. 1833, Ivanov na radu Overbeckovu pojal úmysl, vybrati si za předmět svého velikého obrazu ne již episodu, nýbrž výjev, který by zobrazoval celý děj — celý epos! S touto myšlenkou »prozkoumával jsem dějiny každého národa mírného pásma, který proslavil se skutky svými, a poznal jsem, že nad Židy nebylo národa jediného, neboť jim určeno bylo, aby z nich vyšel Mesiáš, jehož zjevením nastal den člověčenstva, mravní dokonalosti anebo, což jest totéž, poznati věčného Boha! Takým způsobem jda za voláním proroků, zastavil jsem se na Evangeliu — na Evangeliu Janově! Tu, na prvých stránkách, uviděl jsem podstatu všeho Evangelia — uviděl, že Janu Křtiteli poručeno bylo od Boha, aby připravoval lid na přijetí učení Mesiášova a konečně aby osobně představil ho lidu!«

»Tento poslední moment volím předmětem svého obrazu, t. j. když Jan, spatřiv Krista ubírajícího se k němu, volá k lidu: »Ejhle, beránek Boží, který snímá hříchy světa!« (List XVI.)

Ivanov dlouho přemýšlel o této myšlence; byl jí uchvácen, ale zároveň cítil bázeň z její velikosti, nedůvěřoval silám svým. Proto jako průpravou dal se do rozsáhlého, v přirozené velikosti, obrazu »Kristus zjevuje se Magdaleně«. Koncem 1835 obraz byl hotov a vystaven v umělcově atelieru a pak na Kapitolu. Úspěch byl veliký. Thorwaldsen spatřiv jej objal Ivanova a prorokoval mu velikou budoucnost. Společnost pro podporování umění, jejímž stipendistou byl Ivanov, prodloužila mu stipendium na dvě léta. Tím vším povzbuzen Ivanov dal se do příprav — obrovských! — k hlavnímu svému dílu. Aby povznesl svůj sloh a našel vhodný ethnografický židovský materiál, jezdil po Italii, studoval mistry XIV. a XV. věku, v Benátkách a jinde a jinde hromadil si kopie s koloristů XVI. věku; žil po celé měsíce v Livorně, zachytávaje tam zajímavé hlavy Židů; v malých městech italských studoval skupiny a pohyby koupajících se osob; jinde zas krajinu, která by se nejvíce podobala Východu; proseděl celé dni v knihovně, pročítaje všecko, co mohl, co týkalo se jeho předmětu; radil se s Corneliem, Overbeckem, Thorwaldsenem, Cammuccinim a jinými; tito mistři zároveň s ním požádali petrohradskou Akademii, aby dala Ivanovu prostředky na cestu do Jerusalema a na Jordan, ale Akademie odpověděla mu: »Umělci, prosící za vás, jsou velmi dobří lidé; ale

*) Александръ Андреевичъ Ивановъ. Его жизнь и переписка. 1806—1858. Издалъ Михаилъ Боткинъ. Petrohrad. 1880. Stran XXXIX + 477 + IX. Cena 3 r.

na Východě, a vytvořil veliká díla« ... O, ty akademie! ... A tak nezbývalo Ivanovu než dále hledati Palestinu v Italii, vyhledávati Pontinská bláta a nejpustší místa Kampaně, která by mu nahradila poušť, a každý pátek a každou sobotu chodíval do římské synagogy a studoval pohyby, vzezření, typy židovské. Všecko na obraze mělo býti pravé, nic vypůjčeného, padělaného; duch novozákonní měl pronikat dílo jeho, okolí a ovzduší mělo býti věrné, pravdivé. Celkových komposic vypracoval 24 a přes 200 jednotlivých studií (hlav, draperií, krajin a j.). Nedostatky, strádání, svízele provázely postup neobyčejné práce této. — Společnost totiž zastavila podporu Ivanovu, když obraz nedokončoval. — Ale pevný duch překonával všecko. Po 25 leté neúmorné práci konečně obraz dokončen a v květnu 1858 přivezen do Petrohradu. Neporozuměli tam. Jen mladé pokolení umělců pozdravilo obraz s radostí, vycítilo v něm cosi nového, vyššího, vnitřního — velikou čistou duši. Pozdravili myšlenku obrazu, zcela novou a velkolepou, i pravdivost těch tváří, vzhledů, postav, skupin; vznešenost Kristovy postavy, jeho sebevědomý klid, v němž cítit velikost poslání a zároveň jakoby se láska stlala pod ním a před ním na cestu; prorocky zaníceného Křtitele, mocného přesvědčením a vírou; pohnutí otroka, který se slzami naslouchá rozechvěným hlasům, že Spasitel se blíží, a na jehož tváři zjevuje se úsměv — to všecko a mnoho jiného pozdravilo mladé pokolení a nedbalo zatím na nedostatečné barevné zladění celku, ač i v barvě jednotlivosti prozrazují nové, pokrokové nazírání a cítění. Pozdravili Ivanova jako počátek doby nové v umění ruském A bolest z tragicky náhlého úmrtí Ivanova — zemřel po šestine dělním pobytu v Petrohradě na choleru — dala ještě výše vyvříti této lásce. Mladý tehdy Kramskoj dal jí překrásný výraz.

Velmi pěknou vzpomínku na Ivanova význam jeho věrně vystihující, přátelsky upřímnou a přísnou, místy až velmi přísnou, ale mužně krásnou, napsal r. 1861 Turgeněv. Je velmi poučná pro každého tím, že srovnává Ivanova s Brjullovem. Připojím ji zde jen částečně.

Turgeněv soudí: — »Nedospěl ještě (Ivanov) zrovna jako my, do zaslíbené země, předvídal ji a vyciťoval, ale zemřel, nepřekročiv hranice její. Nebyl umělcem harmonickým, svérázným (takových ještě u nás v Rusku není); jeho malířské nadání bylo slabé a nejisté, o tom každý může se přesvědčiti, kdo si neobtěžuje prozkoumat jeho dílo pozorně a nestranně; toto dílo, které má v sobě všecko: úžasnou pravdivost a poctivé snažení po ideálu — všecko, jenom ne to, co je nejnutnější: tvůrčí sílu a volné nadšení. Bohužel, objevuje se u Ivanova nedostatek, všemu ruskému umění společný, nedostatek náležité jednoty v nadání. Kdyby byl měl talent Brjullovův, anebo Brjullov duši a ducha Ivanova, byli bychom snad uviděli divy. Ale takto stalo se, že jeden z nich mohl zobrazit, co jenom zachtěl, ale neměl co říci; druhý měl mnoho co říci, ale jazyk mu selhával. Jeden maloval nádherné obrazy plné effektů, ale bez poesie a obsahu; druhý snažil se zobraziti hluboce dojímavé nové ideje, ale provedení bylo kostrbaté, nejasné, bezživotné. Jeden ukazoval nám, mohu-li se takto vyjádřit, lež v pravé podobě, druhý pravdu falešně, t. j. slabě a nepravdivě. Vypravují, že prý Ivanov hlavu Apollona belvederského třicetkrát okresloval a tak dlouho ji srovnával s byzantinským Kristem, jejž sám byl v Palermě objevil, až ze splynutí obou tvář jeho Jana Křtitele vznikla. Tak pravý umělec netvoří! A přece, máme-li kdy volit mezi směry oněch dvou umělců, je lépe, tisíckrát lépe následovat Ivanova, dokud pravý vůdce se neobjevil.

Příště dále.



M. ALEŠ. SKIZZA.

PRAHA 1898. (Pokračování.) Z estetiky měst, zemský výbor král. Českého a rada městská královské Prahy? Primator brusselský, autor známého díla o estetice měst, uvádí, že i skupiny starých staveb, nemajících o sobě velké umělecké ceny, mají se zachovat, neboť dohromady přispívají k malebnému rázu města, při čemž uvádí: »Ty staré kameny mluví k našim duším, vypravují útrapy, zápasy, úspěch předků, tvoří scénu událostí historických, vzbuzují zvědavost mládeže, těm, kdo znají dějiny, vyvinují obrazy dějů před nimi se udavších, tvoří pásku mezi přítomností a minulostí, jsou vždy zjevem ctihodným a originelním, odrážejícím se od jednotvárnosti a banálnosti života moderního. Zachovávejme tudíž šetrně tyto svědky minulosti, hlasatele věků a zašlých kultur, kteří zdobí ulice naše.« Zajímavým dokladem, jak se u nás na různých místech rozumí zachování starobylého rázu, jest dopis zemského výboru panu primatorovi dru Podlipnému tohoto znění: »K dotazu zemského výboru král. českého podala rada městská král. hlav. města Prahy v příčině stavby městské pojišťovny na Velkém náměstí Staroměstském zprávu ze dne 3. června 1897 č. 88.681, že pojišťovna města má býti vystavena na ploše domů čp. 931, 932 a 933/I., že však městská rada neopomene v záležitosti té vyžádati si dobré zdání komise umělecké, poněvadž domy čp. 931 a 932/I. jak historickou, tak i uměleckou cenu mají. Vzhledem k této zprávě, v níž umělecká a historická cena těchto domů městskou radou tak výslovně určitě byla uznána, a musil zemský výbor král. českého, jemuž jakožto nejvyššímu úřadu stavebnímu nemálo záleží na zachování starobylého rázu Staroměstského náměstí pevně míti za to, že slavná městská rada nepodnikne ničeho, co by ráz tento ohrožovalo a že zejmena zbořiti nedá domy ceny historické i umělecké. V naději této podporován byl zemský výbor i zprávou, která před několika dny v denních listech se objevila, že totiž domy čp. 931 a 932/I. mají býti jen v zadních svých částech zbořeny a že každým způsobem mají se zachovati façady těchto domů. Než po všech vyneseních zem. výboru ve věci té vydaných, z nichž snaha zemského výboru musila býti patrna, po všech hlasech veřejnosti, jíž zachování starého rázu a uměleckých památek Prahy na srdci leží, ano právě v době, kdy zemský výbor v obecnou známost uvedl již osnovu nového řádu stavebního, v níž na zachování starobylého rázu



ST. SUCHARDA
DEKORATIVNÍ NÁVRH.

adaptovati nedají. (Přála-li by si snad slavná rada městská, spolek Mánes by provedl podrobné návrhy adaptace takové za honorář, že by mu byly vyhraženy v některém z těch domů místnosti spolkové). Rada města a jeho uměleckých památek veliký důraz se klade, přinášejí dnešní denní listy strnutím naplňující zprávu, že se sl. rada městská usnesla na zboření domu čp. 931, 932 a 933/I., aby poskytnuta byla práce nezaměstnanému dělnictvu. Kdyby v poslední době nebylo se již vinou jednotlivců i korporací tolik hřešilo v král. hlav. městě Praze na starobylém a malebném rázu města, nemohl by zemský výbor zprávě té ani víry přikládati. Vzhledem však k tomu, že již o tolik skvostů byla Praha připravena, neváhá zemský výbor král. českého, cítě plnou zodpovědnost ze svého kroku před celou veřejností, uložiti sl. presidiu rady král. hlav. města Prahy na základě dnešního usnesení svého, aby bez odkladu podalo sem zprávu, kolik pravdy je na zprávě, že domy čp. 931, 932 a 933/I. mají býti zbořeny a po případě, má-li se tak státi vskutku jen k zaměstnání dělnictva práci hledajícího, kteréžto odůvodnění zní přímo jako zlehčení celé akce na zachování starého rázu Prahy, jíž právě vydanou osnovou stavebního řádu zemský výbor král. českého v čelo se postavil. Snaha, opatřiti práci dělnictvu nezaměstnanému, zajisté vší chvály je hodna, zemský výbor však se domnívá, že, je-li vůbec třeba vyhověti snaze té bouráním budov, nebude nesnadno k účelu tomu nalézti objekty, na jichž dalším udržení nezáleží. Zároveň pak upozorňuje slavné presidium král. hlav. města Prahy zemský výbor, že již v nejednom rozhodnutí svém vyslovil právní názor, že i k bourání domů potřebí je povolení stavebního úřadu a žádá přímo pana starostu král. hlav. města Prahy, aby ve smyslu § 137. obecního řádu pražského usnesení městské rady o zboření domů čp. 931, 932 a 933/I., stalo-li se skutečně, bez odkladu zastavil, neboť usnesení to je takového rázu, že by obci způsobiti mohlo podstatnou a k tomu i nenahraditelnou škodu. Zemský výbor král. českého očekává, že právě u p. starosty král. hlav. města Prahy vynesení toto najde plného ohlasu, maje na zřeteli veřejná prohlášení pana starosty o zachování starého rázu Prahy. Tím vyřizuje se tamní zpráva ze dne 23. listopadu 1898 č. 2060. Výbor zemský království českého. V Praze, dne 30. listopadu 1898.«

K dopisu tomu dočtli jsme se odpovědi v denních listech ze dne 8. listopadu t. r. ve zprávě z městské rady. Městská rada pražská tvrdí o domech, o nichž se zmiňuje zemský výbor království českého, že ani historické, ani umělecké ceny nemají. Přes to praví zpráva dále, že dům č. 932 má sice větší význam umělecký (tedy přece jen mají opět nějakého významu uměleckého), že však ani dům tento ani sousední se

Z VÝSTAVY SPOLKU MANES.



městská upozorňuje, že při vypsané veřejné soutěži na dům pojišťovny kladen byl důraz na zachování starobylého rázu Staroměstského náměstí. Rada městská královské Prahy opírá důvod pro sbourání tří domů na severní straně staroměstského náměstí o zákon assanační. Rada městská královské Prahy vidí v akci na prospěch zachování starobylého rázu poškození majitelů domů na Starém Městě, jelikož cena domů následkem poslední agitace klesá (!); vytýká dále, že ti, kdož uvedeni jsou na veřejných provoláních na prospěch zachování starobylého rázu města Prahy, nebydlí ve vnitřním městě, a konečně usnáší se za předsednictví primatora pana Dra Podlipného (nedělního přívržence zachování starobylého rázu), aby napsán byl obhajovací spis, v němž uvedeno budiž, že rada městská královské Prahy má tu snahu, aby zachováno bylo co jest cenné, že však naproti tomu nehodlá obětovati prospěch obce otázce zachování toho, co žádné ceny nemá.

K tomu věru nebylo by třeba Volným Směrům přidávati poznámek. Očekáváme, že v době nedaleké zvolena bude ze členů rady městské komisse, která učiní soupis toho, co je cenného a co ceny nemá. Někteří členové městské rady s panem primátorem Dr. Podlipným několikráte i veřejně trpce si stěžovali; jak pravili, na neslušné nájezdy proti radě městské, zle pálilo je známé okřídlené slovo Mrštíkovo. Uvažovali jsme sice s bolestí však vždy klidně vše, co se na radnici Staroměstské dálo, však nyní již pochopujeme, když mnozí ve svém rozhořčení ztrácí míru při čtení podobných zpráv z městské rady pražské, z nichž jsme shora uvedli některé části. Jak nazvati lze ku př. když ze Staroměstské radnice šíří se zprávy o tom, že by akce ve prospěch zachování starobylého rázu poškozovala majitele domů na Starém Městě, tím, že prý cena domů následkem poslední agitace klesá? Chceme zůstati vždy v mezích slušnosti, proto raději potlačujeme jméno pro jednání takové. K panu starostovi měst Pražských Dru Podlipnému máme však jednu zdvořilou otázku. Myslí pan primátor, že slouží zájmům Prahy, když se přičiňuje o to, aby zbourány byly ony tři domy na náměstí Staroměstském, aneb mermomocí chce si získati zásluhu o starobylý ráz náměstí Staroměstského zbouráním starých domů a opatřením návrhů na dům nový, při němž by zachován byl starobylý ráz náměstí? Neslyší pan primátor, jak to vyjádřeno slovy téměř komicky zní? Byly bez ceny historické a umělecké zbořený kostel sv. Kříže, kaple sv. Ludmily, prelatura Mikulášská svévolně zbouraná, byly bez zajímavosti historické a umělecké domy, na jichž místě stojí městská tržnice? Jsou bez ceny umělecké a historické kostel Karla Boromejského, sv. Václava na Zderaze, sousoší na mostě Karlově? Kterých bezcenných objektů týkalo se volání po zachování přátel památek pražských? —

Tím není dopovězena historie o tom, jak rozumí městská rada královské Prahy zachování starobylého rázu Staroměstského náměstí; kdo se o věci blíže zajímá, našel a najde dokončení této historie ve zprávách denních listů. Nyní ovšem vyžaduje »čest« slavné rady městské, aby starobylý dům lékárníka Řehoře a s ním sousedící staré domy stůj co stůj byly co nejdříve zbourány, aby pak na jejich místě vystaven byl moderní činžovní dům s místnostmi pojišťovny a se stanicí hasičskou, ovšem že činžovní dům ve smyslu zachování starobylého rázu náměstí Staroměstského. A to se také jistě stane. Marně poplatníci potichu namítají, že by snad na dům pojišťovny snadno našlo se místo vhodné a levnější v assanačním obvodě na místech, kde by obci z vystavění nové budovy vzrostl zisk i tím, že by pozemky sousední pak rychleji a lépe prodala, a že by nová budova taková přispěla zde nejvhodněji k rychlejšímu upravení těch pustých, drahých a stále dražších městem získaných stavebních míst, marně se namítá, že lépe by bylo ponechati na náměstí místo pro rodinné a obchodní domy občanům, než zřizovati tam místnosti pro úřednictvo obce a obecních podniků. Marné vše takové »malicherné« žehrání, páni zástupcové obce dobře vědí, co obci svědčí, co poslouží k zvelebení Prahy, co přispěje, aby jí dán byl ráz velkoměstský, ráz moderního města. Marně vypočítáváte, zač že přijde čtvereční sáh zastavené plochy, marně namítáte, že by nebylo dobře zaměniti vzhled náměstí, na němž se odehrál tak mnohý tragický pro obec a národ významný děj a »obohacovati« je krásnými moderními paláci, které by na jiných místech byly i nám vítanými, marně poukazujete, že by pro potřeby pojišťovny stačilo upraviti sídlo v jednom ze zmíněných domů, marně poukazujete, že se vzhledu náměstí neprospěje spojováním jednotlivých parcel, a zaměněním úzkých průčelí, které i při různém a rozmanitém provedení svém, při své umělecké a historické bezvýznamnosti těžce nahradí umělecky cenné dlouhé průčelní fronty, třeba byly vytvořeny ve smyslu starobylého rázu náměstí. Marně upozorňujete, že přestavením severní fronty Star. náměstí ve způsobu zamyšleném neprospěje se vzhledu paláce Kinského, a že tím ohrožen jest naprosto ráz zajímavého cípu náměstí. Vše to je marným; bylo jinak již v boží radě usouzeno. Assanační zákon žádá, aby se zde s čarou průčelí o 60 neb o 99 cm. ustoupilo neb předstoupilo, čest obecního zastupitelstva žádá, aby provedeno bylo odhlasované jednou již usnesení o zbourání domu v zájmu ubohého našeho dělnictva, a vy ostatní tudíž své náhledy dle těchto fakt upravte. Ostatně co namítáte proti zbourání umělecky i historicky nad jiné zajímavého a rázovitého domu Řehořova? Jak lze dovolati se jeho zachování po loňskem rozkopání prelatury Svatomikulášské? Rok nový jest sice v počátcích, však i jemu jest třeba popřáti nějaké oběti.

*

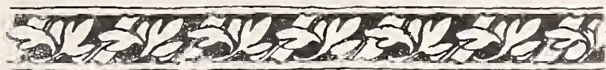
UMĚLECKÁ KOMISSE A ČLENOVÉ OBECNÍHO ZASTUPITELSTVA PRAŽSKÉHO. Jak byla umělecká komisse na radnici vítanou i jaký byl osud

její, jest z denních listů našich dostatečně známo. Víme, že v době trvání umělecké komisse se přes návrhy její bez dlouhých řečí přecházelo. Jako v náhradu za to mluví se po odstoupení komisse umělecké o ní a jejich členech bezmála více než v době jejich činnosti.

Tak slyšeli jsme od pana starosty Dr. Podlipného před nedávnem, že prý umělecká komisse trvá, však ženepracuje. Členové umělecké komisse veřejnosti vysvětlili, že pan starosta se mýlí, a že skutečně dávno již umělecká komisse resignovala přípisem adresovaným panu starostovi. Jest přirozeno, že připomenutí takové pana starostu nemile dojalo. Četli jsme, že dozorčí komisse pojišťovny objednala vedle »veřejné soutěže« plány na dům pro pojišťovnu na náměstí u člena komisse umělecké, a to přes známý fakt, že objednávka na plány pro městskou spořitelnu stala se u pana Osvalda Polívky dávno po resignaci komisse umělecké. Znovu jsme četli ve zprávách z radnice, že to byl člen umělecké komisse, který prý první domy na Staroměstském náměstí zbořil a nové domy zde postavil. Členu obecního zastupitelstva, který to tvrdil, bylo z náležitého místa jasně odpovězeno, že to byla městská rada, která majitele domu výhrůžkou expropriace přinutila ku sbourání domů, a že rok před ustavením umělecké komisse domy byly zbourány a nové začaty.

Je podivno, proč páni, kteří nijakž se nevyznamenali tím, že by byli uměleckou komissi v činnosti její podporovali, nyní takovýmto způsobem se členů umělecké komisse dotýkají; věru že nezbývá než pana Dra Černohorského se ptáti, zda mu již z paměti vymizelo, že pan inž. Materna byl v době bourání domů na staroměstském náměstí členem obecního zastupitelstva, a že pan stavebník, který měl tehdy s obcí své obtíže, obrátil se na pana inž. Maternu spíše proto, že byl kolegou pana doktora v obecním zastupitelstvu než v předtuše, že se stane členem umělecké komisse; nestává se panu doktoru případ někdy podobný?

Nu, k čemu tedy dobrou byla umělecká komisse pánům na radnici: mohou se kdy se jim to hodí do krámu o komissi tu, jak se všedně praví, otříti.



V oboru t. zv. drobného umění počíná buditi zvláštní zájem umělecká medaille, kteráž zejmena ve Francii dočkala se skutečného obrození. (Viz knihu Rogera Marxa »Les medailleurs français depuis 1789«, jež obírá se staršími medailléry francouzskými, počínaje B. Duvivierem, Duprém, Drozem, až k nejnonovějším, z nichž pozoruhodni jsou obzvláště Chaplain a Roty). Francouzská medaille moderní zavázána je za svůj krásný rozvoj hlavně těmto dvěma umělcům; Rotyho lze pokládat za nejdokonalejšího soudobého representanta jejího, co do techniky vysoce vyspělé, co do poetické stránky výtvorův, i co do originálnosti myšlenek, jež v historii medaille v leccems znamenají převrat. Uvádíme o umělci několik poznámek, jichž jsme se dočetli v prosincovém svazku Revue des revues. Medaille moderní liší se značně od medaille antické a středověké; staré medaille usilují o to, nejčastěji představiti jedinou všeobecnou myšlenku, symbolicky vyjádřiti jediný cit, oslavovati zděděné a přijaté typy heroů — moderní medailli nestačí doby hrdinské, obrací se k lidem drobným, skromným ctnostem, vniká do intimního života rodinného, oslavuje radosti a události domácí, jako křtiny, sňatky, svatby stříbrné a zlaté, pro budoucí pokolení zachovává památku vynikajících mužů, symboly její jsou práce, studium, přemítání. Medaille vyžaduje velikou dokonalost kresby; na malém prostoru nutno zhustiti dojem, vystihnouti všechny charakteristické rysy fysiognomie; vedle toho žádá jemný smysl dekorační v uspořádání a seskupení celku; má-li medaille působit jako celek, nesmí být divák odváděn, by věnoval svou pozornost jen některým podrobnostem. Všechny tyto vlastnosti šťastně sdružuje v sobě Roty. L. O. Roty býval sochařem, ale věnoval se úplně medailli, k jejímuž zvelebení obětoval mnoho let trpělivých a mnohých studií; zvlášť jeho předběžné, ač nevydané studie svědčí, jak je znamenitým kreslířem. Z hlavních zásluh jeho je, jak vytvořil revers (rub) medaille, jenž důsledně zůstává za aversem (lícem) co do významu ve druhé řadě, a má úlohu, by líc medaille v některém zvláštním směru podrobněji doplňoval, jaksi komentoval, specialisoval. Ruby jeho jsou skutečné obrazy, což je další jeho zásluha; vedle toho emancipoval se Roty též od obvyklé formy starých medaillí a vytvořil medaille čtvercové, obdélníkové na ležato i stojato, mnohoúhlé. Tato změna byla skutečnou revolucí; vlivem změněné formy dostala medaille ráz familiárnější, bývalá přísnost a vážnost formy zmizela před půvabem, svěžestí a mnohotvárností plaket a žetonů Rotyových. — Naznačíme aspoň slovy, jaký umělecký obsah mají práce francouzského medailléra. Na medailli (kruhový obraz ve čtvercovém rámu), komponované pro výstavu v Rouenu, pod stromem sedící Normandie, s rozpletenou punčochou v ruce, pase stádo krav a ovec, zatím co v pozadí oře oráč nedaleko domků vesnických — obrázek plný půvabu, stejného motivu jako obraz, na Milleta živě upomínající, na medailli pro ministerství orby; tři plakety pro světovou firmu Christofle, na jedné dělník stříbrnický, v dřevákách, zaměstnaný v šumu továrny, jejíž kola a transmise ve výši naznačeny, na druhé zlatník umělec, ciselující zlatou vázu, mezi nimi pak, na středním obdélníku, jako pohádka nebo lyrická báseň, sedí na kamenech uprostřed smavé kvetoucí přírody spanilá, nahá dívka Umění; poeticky je komponován krásný medaillon Památky snubní (ženich i nevěsta, pojati polo anticky, polo praerafaelitsky, sedí proti

sobě, v zamyšlení a jakémsi zvláštním slavnostním vznícení duší, zatím co ženich podává dívce prsten); nebo medaille policejní prefektury (ženy bdící v noci u lampy v úřední světnici nad spícím Pařížem, jehož věže chrámové a masky domů rýsují se v pozadí na místě čtvrté stěny pokoje); čestné medaille (vesměs výborné rázovité portrety, jako Collinova, manželů Boulangerových, Sir Johna P. Hennessyho, Campbella), studie dívčích zjevů, Jeanne d'Arc, medaille sv. Genovéfy, školní medaille, (kvetoucí trs lilie, dělící podél ve dví ovál medaille, na líci pak krásná studie matky s dítětem, na ňadra se jí tulícím; a j. — Všechny práce Rotyho vyznačují se harmonií, krásou, výmluvnou poesií, duchaplností a citem; vedle toho obdivuje se člověk úžasné dovednosti, s jakou mistr nenuceně, zdánlivě lehce a jasně vtěsnal svou myšlenku na tak nepatrný prostor, a jak znamenitě ovládl a produševnil všecky liliputánské ty linie a plochy. — Roty sám napsal nedávno (za příležitosti kterési ankety) několik pozoruhodných slov: Ve všech dobrých obdobích uměleckých mívali praví mistři velikou obratnost talentu. Teď je každý specialistou! Malíř, jenž umí udělat dobrou figuru, musí svěřit provedení koně a psa malíři zvířat, musí se dovolat kolegy, který maluje tzv. mrtvou přírodu, by mu udělal nábytek, krajináře, aby mu vymaloval krajinné pozadí, ornamentisty, aby mu udělal arabesky, znalce perspektivy, aby mu udělal architekturu. To vše, co v malířství, je i v uměleckém průmysle. Dělba práce je velikým nebezpečím. Je-li vychování umělců neúplné, vychování řemeslníkův (uměleckých) není o nic úplnější. Roty vidí právě při vychování největší nutnost reformy, bez níž všechny pokusy jsou marny, takže prý je nebezpečí, že Francouzi budou brzy předstiženi národy sousedními v oboru, který býval jejich vlastním oborem po mnohá leta. Roty vyslovuje požadavek, aby dekoračnímu umění věnovali se silní, velmi silní umělci, ne jako dosud se dělo, že do oboru toho utíkali jen ti, kdo pohořeli jinde. Nejlepší umělci se musejí věnovat této úloze. Nynější spůsob vyučovací odsuzuje. Kdyby sám měl nějakého žáka (t. j. takového, který by měl dost pevné vůle, aby methodu jeho vydržel trpělivě do konce), zavedl by střídavou práci; jednoho dne by žáku dával kreslit, druhého modelovat, rýt atd., žák by musel pracovat jako dělník ve všech sousedních oborech svého umění, jako ciselér, kovář, slévač a j., a tyto ruční zkušenosti by měly pak pro jeho vlastní umění značný zisk. Roty je přesvědčen, že dle této methody by mládež za několik let byla mnohem zdatnější a silnější, než je generace nynější; zamezilo by se tím ustrnutí a uzavírání v odbornictví a rozvíjel by se zdravý smysl i cit, což je hlavní a podstatné. —



V Petrohradě vyšel v listopadě m. r. dvojitý sešit nového uměleckého časopisu »Искусство и Художественная Промышленность« (Umění a umělecký průmysl). Vydává jej »Cís. Společnost pro podporování umění«, s velikým nákladem a s úpravou, jaké si nedovoluje žádný jiný umělecký list. Ovšem, baťuška car, vyslechnuv už před rokem zprávu předsedy Společnosti, princezny Jevgenije Maximilianovny Oldenburské, ráčil jen milostivě kynouti — a ministr financí okamžitě vypočítal Společnosti 100.000 rublů na nejmodernější zařízení umělecké tiskárny a vůbec techniky reprodukční, aby všecky snímky v časopise byly práce umělecké a zároveň ruské. To se pak ovšem tiskne, až si člověk výskne! . . . Ach, pomyslili jsme si, kdyby u nás princezna Vnímavost vymohla na baťuškovi Českém Národě pro »Volné Směry« jen 10.000 odběratelů — ale ne o Šibřinkách, chceme psáti o novém uměleckém měsíčníku ruském. Dvojitý jeho sešit — představ si však, milý čtenáři, foliant — pěkně si představuje obrázkovou částí, méně částí textovou. Z obého poznáváme, že redakce chce seznamovati obecenstvo nejen s uměleckými výtvory našich dnů, nýbrž že zároveň chce představovati celý rozvoj ruského umění. Tato retrospektiva bude zvláště nám a vůbec západoevropským přátelům umění vítána; ale nám především, neboť my jsme silni teď ve všeslovanském jedění, ale choulostivě slábi ve všeslovanském vědění. Tak hned v tomto sešitě poznáváme 25 reprodukcí obrazů »Společnosti kočovních uměleckých výstav«, která 25 let působí a veliký má význam v dějinách ruského umění. Jsou tam zastoupeni znamenití umělci; jich práce mnohému u nás budou milým překvapením. Novinkou budou u nás práce Viktora M. Vasněcova, umělce vzácného, jehož historické a náboženské obrazy jsou v naší době zjevem neobyčejným. Také Rěpin je tu zastoupen (známou také u nás podobiznou Tolstého) a proslulý malíř ruských lesů, Šiškin. Ze starších Brjullov, Ivanov. Mimo to sešit je skvostně illuminován množstvím ukázek staroruských miniatur ze stol. XVI. v překrásných reprodukcích v barvách a zlatě. Konečně nově v Petrohradě objevený Rembrandt a rovněž jeden Elsheimer. Slovem, množství zajímavých illustrací v textu a 8 příloh. — Text však je v tomto sešitě slabý. Výjimku činí několik myšlenek Antokolského o umění, které mu vnukla kniha Tolstého o umění, a článeček N. K. Rerichy o výstavách obrazů pro lid. Ale v textové části nastane jistě náprava. Kritika ruská vyprášila tak vesele a nemilosrdně celou uniformu ubohého redaktora Sobka a hlavního spolupracovníka Stasova, starého to kritika, že stát se to u nás — celá Schöblova klinika měla by plné ruce práce s napravováním vykroucených očí. — Revue tato vychází měsíčně a stojí za hranici 10 rublů za celý rok.

Zároveň s ní vyšel v Petrohradě rovněž dvojitý sešit druhého nového uměleckého časopisu »Міръ Искусства« (Svět umění). Dosud však jsme ho neviděli. Podle oznámeného obsahu zdá se — co se

obrázkové stránky týká — velmi bohatý. Od předešlého časopisu liší se tím, že přináší práce i neruských umělců a nepoměrně více všímá si uměleckého průmyslu. Vychází (nákladem kněžny Těniševy a S. J. Mamontova) měsíčně dvakrát a stojí ročně za hranicí 14 r.



V Anglii vypisují se konkursy o ceny takřka stále, zejmena v oboru tzv. drobného umění a uměleckého průmyslu; svědčí to o tom, že umění proniká velmi intensivně do všedního života, o čem si u nás lidé tak říkaje ani pojmu neumějí udělat. Ovšem i tento pěkný zjev má své stinné stránky; tak zejmena uveřejňuje poslední číslo týdenníku »Artist« stížnost na tyto konkursy, při nichž obchodníci a továrníci věnují ceny několik mizerných liber šterlinků, zato však bez rozpaků vykořistí všech ostatních myšlének konkurujících, za něž nedají ani ceny ani honoráře; konkursy bývají anonymní, t. j. firma ceny vypisující v tom kterém měsíčníku uměleckém z pravidla své jmeno sdělí jen prostředkujícímu vydavatelstvu časopisu, takže soutěžící umělci bývají oloupeni o všechnu možnost, aby po konkurse kontrolovali, jak se s nepoctěnými myšlenkami jejich po obchodnicku chytře dále nakládá. — Díky bohu, u nás jsme před takovým zlem dobře chráněni!

*

Z anglických uměleckých publikací zaznamenáváme některé: O holandském malířství 19. století vydána byla v anglickém překladě F. Knowlesově kniha Maxa Roosesa, kuratora antwerpského musea Plantin-Moretus. (Dutch painters of the XIX. century; cena 2 guiney); do textu je vloženo na dvě stě světlorytův a leptů z prací dvanácti holandských malířů našeho století, kteří sami pro knihu Roosesovu pořídili výbor ze svých děl. — Od Waltera Cranea vydány v poslední době u londýnské a newyorské firmy Harpers Brs.: A Floral Fantasy in an old english garden (Květinová fantasie v staré zahradě anglické), obsahující 48 faksimilů dle akvarelův umělcových (cena 19. 6 d.); pak A Wonder-book for boys and girls, The old garden, The shepherd's calender. — Williama Blakea, podivného toho fantasta a mystika - malíře obrali si za předmět studia Edw. J. Ellis a Wil. Butler Yeats; vydali tři svazky, s podobiznami a 290 faksimily Blakeových prací. Knihy vydáno bylo pouze 500 výtisků po lb. 3, 3 sh, mimo to drahých 150 výtisků na velkém papíře.

*

Pozbyl jsem bezmála své záliby pro obrazy a hudbu. Zdá se mi, že můj duch stal se jakýmsi strojem na to, aby z velikých sbírek faktů vymílal všeobecné zákony. Nemohu pochopiti, proč to způsobilo atrofii té části mého mozku, od níž závislý je vyšší rozvoj vkusu. Kdybych měl svůj život ještě jednou prožít, učinil bych si pravidlem, aspoň každý týden jednou číst něco básnického a poslouchat trochu dobré hudby. Snad by potom takto užívány zůstaly v činnosti ony části mého mozku nyní zakrnělé. Ztráta vnímavosti pro takové věci je ztráta štěstí, a možná, že je na škodu intelektu, ještě pravdě podobněji na škodu charakteru mravního, protože oslabuje citové vzrušitelnou část naší bytosti. (Darwin ve svém vlastním životopise.)

*

Londýnská firma Seeley vydala v »Portfolio« monografii o pozdním uměleckém období Tizianově (The later works of Titian), znamenitý historický a kritický essay C. Phillipsa, správce londýnské obrazárny Wallaceovy. Phillips sebral do své knihy reprodukce obrazů Tizianových, roztroušených po celé Evropě — z obrazárny v Berlíně, Florenci, Vídni, Benátkách, Neapoli, Petrohradě, Mnichově, Paříži, Římě a Madridě; obírá se produkcí Tizianovou, když překročil padesátku. V době té objevuje se na Tizianovi vliv Pietra d'Aretino, (vystupující sensuálnost a kult nahého těla), později vdovy po vévodovi urbinském, Eleonory Gonzaga, jež vzdor svým šedesáti letům sloužila Tizianovi za model pro mladé dívky. (Děvče v kožichu, Bella Tizianova, Venuše urbinská a j.)

*

Nádherná kniha vydána byla právě v Londýně. Je to foliové vydání R. Browningovy básně o krysaři hamelnském (The Pied Piper of Hamelin) s ilustracemi od Harryho Quiltera; kniha obyčejného sazeče se jí nedotekla. Tištěna je tak, že každá stránka má ilustraci, text básně pak vepsán je umnou ženskou rukou sestry malířovy Mary do prázdných polí v ilustracích; kniha vydána v dvojí úpravě po patnácti a pěti guineách pro subskribenty; dražšího vydání na anglickém velíně tištěno jen 100 výtisků, druhého 400 výt. Umělec věnoval knize té 3000 hodin krušné práce; tisk svěřen byl artistické firmě Lemercier v Paříži. Obojí přepychová vydání byla hned rozebrána a cena výtisku rázem stoupla na dvojnásobný obnos.

*

V Paříži, v Passage Stanislas bude otevřena co nejdříve Academie Whistler. Slavný malíř americký ovšem v ní vyučovat nebude, nýbrž uvolil se pouze podnikateli akademie, že střídavě se sochařem Mac Monnierem bude do školy docházet a kritisovat práce žákův. Osoby, které kapriciosního Američana dobře znají, ovšem pochybují o zdaru této akademie; neboť stejný slib byl učinil Whistler již před několika lety, když byla zahajována Academie Montparnasse — a přišel všeho všudy pouze jedenkrát. Z doby té zachovala se skvostná anekdota. Před příchodem Whistlerovým byl v akademii veliký rozruch a nepokoj. Jedna žačka byla dokonce tak poplašena, že chytila kus kůže a přehodila ji přes svou uhlokresbu tak, že z ní sotva zbyly stopy kresby. Whistler vešed, stál

před rozmazanou uhlokresbou několik minut mlčky v hlubokém zamyšlení a pak prohlásil, že je to nejlepší práce, kterou v sále spatřil.

*

V Berlíně počal vycházeti nedávno nový umělecký měsíčník »Quickborn«, vedený Emilem Scheringem. V originální úpravě přináší každý sešit vždy jen práce jednoho spisovatele a jednoho umělce výtvarného. Tak byl sešit věnován H. Thomovi, jiný F. Skarbinovi, slíben je sešit, který přinese výtvory od Muncha, malíře v jednom táboře u nás s nadšením uctívaného, a nové drama choromyslného Strindberga. —



GALERIE SPOLEČNOSTI VLASTENECKÝCH PŘÁTEL UMĚNÍ. V říjnu připadalo výročí nové správy obrazárny společnosti vlasteneckých přátel umění. Výročí to vybízí nás, abychom sobě poněkud povšimli, zda činnosť nového inspektora jest obrazárně této prospěšnou, abychom zkoumali, zda nová správa zanechala v galerii znatelné stopy, zda byla šťastnou volba společnosti vlasteneckých přátel umění, kterouž postaven byl cizinec v čelo domácí galerie a zda očekávati můžeme od nové správy pro budoucí čas pro obrazárnu zisk.

Před rokem právem vzbuzovalo podivení, když společnost vlasteneckých přátel umění pomíjejíc vhodné síly domácí, obrátila se o správu obrazárny do Vídně. Věc byla tím nápadnější, jelikož dosavádní síly domácí pečlivostí, svědomitostí a znalostí získaly sobě o galerii vlast. přátel umění nepopíratelných zásluh. Přiznáváme, že se nám nezdálo správným počínání společnosti, ale právě odchylný náš o věci názor ukládal nám o posuzování nové správy značnou reservu, však dnes po roce jest jen přirozeno, když přihlédneme k činnosti správce obrazárny pokud ovšem v galerii se projevuje.

Inspektorem obrazárny jmenován byl loni pan Pavel Bergner, o němž věděli jsme jen, že byl chovancem vídeňské školy restauratorské. Není divu, že zvědavi jsme byli na činnosť nového správce právě po stránce konservování a obnovení obrazů. Galerie naše k činnosti takové skytá rozsáhlé pole. Však marně jsme se ohlíželi v galerii po výsledcích činnosti té. Vše zůstalo při starém. Známo jest sice, že nový pan inspektor zabývá se v Rudolfinu restaurováním soukromých obrazů, k obnově a k pracím, konservující obrazy galerie, doposud nedošlo. Proč, to zůstalo nám tajemstvím, vždyť právě důvod, že nová síla po této stránce galerii prospěje, byl při volbě její rozhodujícím. Společnosti vlasteneckých přátel umění nevadilo při tom, že nový pan správce nevyznal se valně v dějinách domácího umění. Nevěřili jsme, že by nevědomosť nového pana správce v příčině té byla tak veliká, jak se pravilo, za klep jsme pokládali, když se nám pravilo, že nový pan inspektor galerie neznal ani jména čelných mistrů domácích a že prý se jmény rodiny Mánesů seznámil se teprve při činnosti své správcovské, vždyť mohl se snadno v příčině té informovati v době těch měsíců po svém jmenování, než úřad svůj v Praze nastoupil, že však vědomosti jeho ve směru naznačeném nejsou obsáhlé a na správce domácí obrazárny dostatečné, to nejen že víme u nás, toho všímají si ponenáhlu i jinde. Soudíme tak z poznámky v Repertoriu vědy a umění (Repertorium für Kunstwissenschaft) XXI. sv. 4. seš. 1898, kde se Theodor Frimml diví, že správa galerie vlasteneckých přátel umění zaměnila jméno Abrahama Godyna Goldynem. Zajímavou je poznámka spisovatelova, který k tomu dodává, že něco takového by se bylo za dřívější správy nestalo, při čemž snad asi nesprávně vinu vidí v tom, že v čele správy stojí malíř a ne vědátor. My příčinu hledáme jinde.

Ve vědomostech akademických nevězel důvod pro jmenování pana Bergnera inspektorem galerie společnosti vlasteneckých přátel umění, on zvolen byl, jak se uvádělo, pro dovednosť restauratorskou a konservatorskou. Jelikož jsme se doposud nesetkali ani se stopou činnosti takové v galerii, však i z jiných důvodů soudíme, že naděje v dovednosť nového pana správce nebyly splněny. Domácí síla by se v takových okolnostech asi brzy odstěhovala i s dílnou soukromých objednávek ze síní galerie. Otázku o prospěchu, který vzešel pro záslužný domácí ústav záměnou domácích sil silou cizí, zodpověděti nemůžeme bohužel jinak, než že prospěchu toho nevidíme a že se obáváme, že za těchto okolností i v době budoucí sotva se dostaví.

Zvědavi jsme, zda i příště společnosť vlasteneckých přátel umění hledati bude správce obrazárny ve Vídni neb jinde mimo hranic zemských a zda konečně nepronikne i v ní přesvědčení, že nejjistěji najde síly vhodné a platné mezi těmi, kdož mají přirozenou příchylnost a lásku k domácímu umění, jimž umělecké snahy v Čechách nejsou neznámy a cizy. Anebo společnost vlasteneckých přátel umění doufá, že se jí podaří ve Vídni neb Německu najíti vhodnou a platnou sílu, doufá společnost vlasteneckých přátel umění, že by úředník takový, kdyby byl i nalezen, že by cizinec úředník platný, dobrý a snaživý v obrazárně Rudolfinské na delší dobu vydržel. A přece jest přirozeno, když snaživý cizinec považuje místo v Praze za přechodné, v němž čeká na první nabídku, z něhož i pouhá vyhlídka na lepší bydlo odvede jej tam, kde je domovem. Bude společnost vlasteneckých přátel umění i příště v cizí síly důvěřivější než v domácí? Nejsou ani dnes více rozhodující kruhy o tom přesvědčeny, že restauratorská dovednost síly sem povolané sotva by vyšla vítězně ze soutěže se známými málo podporovanými silami domácími aneb bychom to měli přece jen dokazovati?

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotozinkografie J. VILÍMA v Praze.



CHROMOTY-
PIE DRA ED-
GRÉGRA - - -
V PRAZE - -



Paříž, 9. XII. 1890.

Velectěný pane!

Zajisté se na mne již horšíte, že Vás nechávám tak dlouho bez odpovědi. Ale mám vskutku mnoho co dělat, tři velké domy (nakladatelské) zásobit illustracemi — a potom mám ještě jednu starost. — Přejete si tedy něco z mého života. To je velice krátké. Narodil jsem se l. p. 1865. 7. srpna na Poříčí, v rohovém domě na spadnutí. S báječným prospěchem skoro jako zázračné dítě vychodil jsem obecné i měšťanské školy, potom hleděl do tak zvané »kadetky« se dostat a tam v nadějného obránce drahého Rakouska se vzdělat, již proto, abych nevypadl z rodiny, neboť moje matka a můj otec také z ušlechtilé rasy, vojenské krve pocházejí. Toho mi ale nebylo dopřáno a já pro velký nával na příští rok odkázán. Ale ani pak to nešlo, něčím už jsem musel být a tak jsem se stal malířem a vstoupil po velkém kázání p. Lhoty do pražské akademie malířské a tím svoji krásnou dráhu uměleckou započal. Po malém nedorozumění s tamnějšími professory byl jsem však zase na vzduch vysazen a k útěku do Mnichova popohnán. Zde u prof. Gysise a Löftze vlastně nic jsem nedělal — studoval mnichovské pivo. Potom navrátil jsem se do Prahy a zde také nic nedělal, mimo jeden »trh«, který ráčíte znát. Potom slavnou vládou a ještě slavnějším řiditelstvím c. k. průmyslové školy vyzván, přijal jsem na sebe těžký úkol vychovatele nadějného dorostu Rudolfova nábřeží, širokých klobouků a dlouhých vlasů. Do Paříže vyslán, abych poznal methodu, jak se dělají z dosti rozumných lidí blbci, a jak se jí v crêmeriích a podobných lokálech, jak člověku státním stipendiem 200 fr. oblaženému je dovoleno. — Při tom jsem ale dlouho nevydržel a k milému mistru nešel, což mělo za následek úplné nevyhovění na mne kladených státních a průmyslových požadavků. Nechali mne jednoduše sedět bez odpovědi a bez peněz 3 měsíce, což není žádná rozkoš zejména v Paříži. Tak jsem se hodil na illustrování, mám nejpřednější domy, a práce plno, a chci se ženit — — — Tak jestliže Vám to postačí jsem k službám ochotný. Ale chyba, v Parizu jsem se ještě nedal fotografovat, ale učiním tak co nejdřív, abych také své milované tetě nějakou poslal. A ještě si vzpomínám: mého otce sebral rok 1866. a moji milovanou matku, když jsem byl stár 8 let, od té doby převzala vychování mé moje drahá teta a skutečně jen jí mám za vše děkovati. — Tak prosím v případě nějakého uveřejnění mého pestrého životopisu prosím, by Jste tety mé, drahé tety nevynechal. — Josefa Maroldová. — Fotografie pošlu — tedy zatím s Pánem Bohem

L. MAROLD.



L. MAROLD. JARO. Z CYKLU ROČNÍCH POČASÍ.

MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

LUDĚK MAROLD. NAPSAL K. B. MÁDL.

Nejprve některé úryvky z několika dopisů:

»Que voulez vous que je vous dise à propos d'un talent qui me paraît assez sûr de lui, pour n'avoir besoin d'aucun conseil? C'est un parfait dessinateur, qui voit les choses comme elles sont. J'ajouterai même, sous un jour assez pittoresque.«

To psal E. Meissonier.

»Mais, il a beaucop de talent, votre jeune homme, cher ami. Il voit admirablement les valeurs, les types, les mouvements. Il n'a qu'à continuer. Maintenant, je crois, que s'il veut devenir un vrai peintre, il ferait bien d'entrer dans un atelier, soit chez Gérôme ou chez Cabanel. Il acquerrait la science, qui lui manque. Mai s'il veut rester ce qu'il est, c'est à dire un excellent illustrateur, il n'a besoin de personne. Il est admirablement doué.«

To psal Léon Bonnat a L. Gérôme sám píše:

»Il a des aptitudes singulières, rares pour les choses pittoresque, c'est déjà un homme de grand talent dans son genre, il faut lui dire de continuer dans cette espèce d'art, où il reussait si bien.«

A ještě toto z dopisu A. Louvriera de Lajolais:

»C'est un Monsieur qui accuse une veritable personnalité . . . Il vois par lui même, directement et bien, il rend très bien ce qu'il voit, avec une sûreté extraordinaire . . . c'est un original et son esprit tend bien à la representation de la vie moderne. C'est un dessinateur à coup sûr, un voyant et un philosophe sans le savoir encore. Sa voie est tracée dans l'indépendance.«

Listy, z nichž pocházejí tyto výňatky, jsou všechny datovány v říjnu a listopadu 1888 a týkají se L. Marolda. P.-V. Galland, který jej měl přijmouti do svého atelieru, poslal jeho kresby svým přátelům a obdržel je zpět s oněmi uvedenými posudky.

Tenkráte byl Marold třiadvacet let stár a mohl se vykázati ilustracemi k románu S. Hellera »Pan markýz« rapidní vervy, scénami kreslenými pro »Fliegende Blätter«, figurkami a výjevy z pražského ovzduší, z ulic, kaváren, dílen, kuchyní a světniček a svým obrazem »Vaječného trhu«, v němž soustředil a shrnul dosavadní sumu svého pozorování života, typů jej probíhajících a stříbřitého světla. »Vaječný trh« — nyní v Rudolfinu — zdá se mi býti prací přímo historické váhy. Mladý štětec zachytil a upevnil v něm charakteristický obrázek pražské ulice, jenž za nedlouho stal se minulostí a, nemýlím-li se, je toto dílo první dokonalý pleinair ve zdech pražských vzniklý, plný jasu, vzduchu a vibrace.

Francouzští mistři měli originály a reprodukce těchto prací Maroldových před očima, když psali ony listy a dnes, kdy je draha umělcova náhle a pro nás bolestně přerušena a, jak všichni víme, předčasně pro vždy uzavřena, shledáváme v jich slovech zcela spolehlivou auskultaci a jistou, neomylnou prognosu tohoto skvoucího talentu. A předpovídali ještě jinou věc, která též do slova se vyplnila.

Luděk Marold připravoval se tehdá na cestu do Paříže. Měl a chtěl se trochu spustiti prostého líčení života, opustiti půdu pouhé realnosti a za vedení Gallandova vniknouti v obvod dekorativní, v říši ideálných postav, krásně souladných vln linií a seznati, kterak postavu lidskou lze uvésti v harmonii a organickou souvislost s ornamentem a architekturou. Měl k tomu vůli a více, měl k tomu i nadání. Nic nechci rozhodovati nyní, zda-li pochybil v sebepoznání, nebo odhadovati, čím by se byl stal na poli dekorativné malby, a zda-li dobře učinil či ne, když se od ní odvrátil hned v prvních dobách tuhé a přísné discipliny Gallandovy. Prohlížíme-li některé mladické práce sem spadající, vignety, tituly a diplomy, jež ještě před odchodem do Paříže byl provedl, položíme-li vedle nich onen roztomilý náčrt, jenž zůstal jediným dokumentem Gallandova školení a přidružíme-li k tomu, co později, třeba jen spoře, podobného načrtal, nelze se zavříti přesvědčení, že i ty provedla ruka, schopná ovládnouti tento obor, silně tvořiti v něm s gracií a elegancí, jakou dýší Maroldovy všechny práce.

A. Louvrier i P.-V. Galland řekli hned, že jakmile pařížští nakladatelé poznají Maroldovu ruku, ihned jej skvělými hmotnými nabídkami budou hledět získat pro své ilustrované knihy a časopisy. Na podzim přišel L. Marold do Paříže, a nežli se otevřelo jaro, zapoměl na atelier Gallandovo, opustil jeho květiny, bordury a stylisaci, vyšel na ulici, vybral se na dobytí dnešní, moderní Paříže, objevil se s prvními pracemi v týdennících a měsíčnících, pak v Salonu a potom již nestačil jeho hbitý štětec, ani jeho svižné péro na všechny zakázky, objednávky a pro všechny lačné ruce, chtivě po jeho akvarelech se vztahující.

Paříž přivedla tento talent k rozkvětu a slávě a Marold se jí odvěčil vší svojí prací: vylíčil komedii jejího života. I ti, kdo měli nejsilnější důvěru v jeho nadání, kdo ukládali v něho největší naděje, byli překvapeni, když zahlédli první ukázky. To že postřehl a kreslil onen mladý, zdánlivě ve společnosti až bojácný Pražan? Tyto obrázky plné vůně pařížských salonů a čichu sluncem praženého pařížského asfaltu, že pocházejí od Čecha, od mladého cizince, který měl sotva trochu času ohlédnouti se kolem, natož v tom závratném víru se orientovati? Ano, stalo se, co se někdy přihází, že cizí, nově příchozí muž, který jest ostrým pozorovatelem, postihuje v novém okolí zcela přesně a s podivuhodnou bystrostí všechno výrazné, karakteristické, odlišné a zvláštní. Na ráz a najednou je tím jeho umělecký temperament živěji rozvlněn nežli mnohých, kteří v tomto světě od malička žijí. A. Stevens je Flám, G. de Nittis a G. Boldini jsou rodilí Vlaši a přece se stali právem obdivovanými interprety moderní a salonní Pařížanky. Stevens ji dokonce zrovna objevil. Přiřaďuji k nim bez rozpaků L. Marolda, ne pouze proto, že i on nebyl křtěn vodou Seiny, ale že i on se stal uměleckým zpravodajem o eleganci, půvabu, koketerii, roztomilosti a chicu



L. MAROLD. VIGNETA.

MAJ. PANÍ M. BORELOVÉ V PAŘÍŽI.

dnešních dcer veliké Lutetie. Byl jejich oddaným pážetem a žíznivě pilo oko jeho jejich linie, laskalo jich měkký vlas, útlý pas, drobnou nožku a v uchu jeho zachytil se každičký šust hedvábu a krajkových pěn jejich rob a dráždivý zvuk jejich atlasových střevíčků. A tím vším naplnil svoje kresby a akvarely. V nich uložil výsledky svého vášnivě vřelého pozorování a v nich zaznamenal jejich fysiologii slohem, jakým jen první moderní francouzští stylisté vládnou.

Jeho přípravy školní k této práci nebyly valné. Čím již byl a čím se stal, děkuje Marold po výtce sobě. Pouze v prvních začátcích lpí na něm něco cizího nátěru, v technice totiž, kterou si nemohl ovšem dvacetiletý mladíček ještě sám vypěstovat. Záhy však se očistil a stal se cele svůj, lehký, hbitý, třpytivý, pronikavý a roztomilý. V Paříži také nečinil L. Marold ničeho jiného, nežli co před tím v Mnichově a Praze. Zachycoval typy a scény života na papír a vysílal je do světa jako perokresby a akvarely aneb je ukládal do četných románů, povídek, novel a dramat za ilustrace. Proň existuje jediný pramen, jediné zřídlo, z něhož čerpá, jedno a žádné jiné. Skutečnost, život z masa a kostí, s teplým dechem a slyšitelným žilobitím. Nic se neohlíží, co bylo a co bude, nic nepodlouchá, jak ten či onen se vyjadřuje: co má před sebou, to zrovna střebe v sebe a jak sám vidí, svým vlastním citem uměleckým nesen, líčí tužkou, perem a štětcem. Z prvu rozbíhají se tyto nástroje po ploše

s jakousi mladickou geniálností, v Paříži vyrostla a zúhledněla na způsob, jenž zahrnoval v sobě prostodušnou bravuru a měkkou eleganci. Jen že se tak štětcem papíru dotýkal. Ale pod těmito doteky vyvinoval se obraz plný překvapujících obratů a fines, hravých světel, mihotavých barev, efektních a výrazných stínů, prostouplý zrovna jásavými šlehy a jako radostnými výkřiky. Vytvořil si Marold tak osobitou mluvu malířskou, že ji oko jen poněkud cvičené rozeznává snadno mezi všemi jemu nejpodobnějšími a při své měkké lichotivosti má tolik síly, že každou technikou reprodukční vítězně pronikne.

Ruka takto dovedná byla ve službách oka úžasné citlivosti a poslouchala je do nejmenších subtilit.

Před svým odjezdem do Paříže chodil Marold po Praze a hledal kořist. Náměstí, chodník hospůdka byly mu přístupny a zde si vyhledávalo jeho oko malé, drobné, stlačené nebo otřelé existence. Zdály se mu zvláště vynikati z množství, viděl je nápadně charakteristické, tu typicky, onde individualně přibroušené a v mladickém klopotu nejednou z nich vyrostla šarže. —

Za svého pobytu v Paříži změnil se i tu, vyrovnal se, zbystřil a zjemnil na všechny strany stejně. Zastihne-li jeho pohled kde jakou postavu, na trotoiru, na schodech nebo lavicích, na nábřežích nebo refugi, v restaurantu nebo u kavárenského stolku pod platany, uchopí ji a unese se vší její pravdivostí, rušností a jejím nelíčeným podáváním se. Nesetře s ní ničeho, ale také nevyzvedává jeden rys na úkor druhých, nepodtrhuje jenom některé jednotlivosti; jde mu o celistvý zjev a v souladném celku podává jeho pravdivost. Každým rokem, ba každým měsícem zostřuje se jeho organ receptivní, vidí stále podrobněji a subtilněji, až na konec je jak momentní aparat fotografický, jemuž neujde nejmenší pohyb, žadný úklon hlavy, obrat trupu, jeho nachýlení, složení a činnost rukou, zavlnění rtů, rozlet vlasů, záhyb šatů, poklesnutí kolen, vzpružení údů nebo jich ochablost. V jeho oku projektuje se vše mžikové a prchavé a do jeho sítnice vtiskuje se vše malebné, výmluvné a výrazné. Vše malebné! Od ojedinělých, isolovaných, jakoby cvičných typů přišel Marold záhy k celku. Jeho lidé žijí, odpočívají, veselí se, milují a vzdychají ve svém okolí. Je to architektura ulic, jsou to bohaté salony, vzrosté parky, paluby lodí a pobřežní pláže. Mají kolem sebe ticho nebo hlučivý šum. Co je v nich, jest i kolem nich: ruch kolotavého života, směs jeho tvarů, barev a hlasů. Kočáry drnčí po dlažbě, vody fontán pleskají, listí padá, větvice praskají pod krokem, písek skřípe pod nohami, děti skotačí, hovory se křižují, pohledy poletují a déšť pleská. Atmosfera obaluje všechno, tu teple a rozhřívavě, onde mlhavě a studivě. Svit lampy šíří se komnatou, světlo denní proniká okny, skulinami mezi záclonami, prolamovanými storami, nebo uléhá v kmitavých záblescích na lidech a předmětech venku.

L. Marold šel světem, kráčel životem, pohlížel mu z blízka, zcela z blízka upřeně do očí, čil jeho vůni, opojoval se jeho šumem a čím rychleji proudil a tryskal kolem něho, tím radostněji sledoval jeho projevy. A při tom byl malířem nejčistšího zrna. Nikde zřetelněji, totiž nápadněji, se to nejeví, jak v jeho ilustracích francouzských autorů. To nejsou pracně, na základě vypravování zkonstruované novelistické scény, nejsou to makavé obrázky a nejsou zde proto, aby na nich čtenář mohl se přesvědčiti, že je tu do písmeny vše, co právě na vedlejší stránce četl. Marold prokládá text výjevy a momenty, v nichž není stopy banálně ilustrační práce. Slyší hovory lidí a při tom tyto vidí. Vidí je živé, agilní, pohnuté nebo klidné, vášnivé nebo spokojené v plné malebnosti zjevu, pohybu, posy, skupin, sdružení a lokality. Každá jeho ilustrace má proto svoji samostatnou existenci, trvá i když ji vyjmete ze stránky románu nebo povídky a je proň karakteristické, pro jeho eminentně malířské tvoření, že na příklad všechny krásné, skvělé obrázky, jež od tří let se objevovaly ve »Fliegende Blätter« vznikly beze slovního podkladu jedině z malebného nazírání, z výtvarného myšlení, z Maroldových vlastních představ a z jeho životních postřehů. Redakce pak ze svých zásob hledávala k nim vtipový doprovod. Práce její asi stěží byla obtížna. Maroldovy scény z high life nebyly zvláště sestrojené situace, byly to jen pohledy do rodin. Elegantní dámy, rozvité slečny, vážné matrony, mladistvé a svěží manželky, modní hejskové a vážní muži tam stojí, hovoří, poslouchají a důvěrně se svěřují. Mluví! Hovoří! Neznám hned druhého umělce malíře, který by dovedl mistrněji předvésti osoby mluvící a hovořící, který by svými výtvarnými prostředky dovedl dokonaleji vystihnouti, kterak se hravé, lehké i vážné a vzrušujíoí slovo konversace dvou, tří osob v jich fysickém zjevu obráží. Hovoří-li jeho osoby, pak jsou výmluvné každým hnutím a vší svojí fysiognomií; naslouchají-li, pak poslouchají zrovna celým tělem. A v tom není zbla přehnanosti, žádného schvalního sesílení, všady jen samozřejmá, věřitelná přirozenost a pravda. Přece však má jejich výmluvnost a hovornost svoje zvláštní sídlo. Oči Maroldových postav, zvláště žen, jsou jejich sídlem. »Oko, do duše okno« možno jim dáti za společné motto. V oku Maroldových žen jen sestředěn všechen jejich život. Vřelost cítění, šelmovská hravost, mlhavý smutek a prchavá ledabylost těchto útlých dcer našich dnů vystoupne v nich dříve, nežli se adekvatní slovo dostane na drobné jejich rty. —

Na obálce českého vydání Zolovy »Paříže« jde, krokem lehounkého ptáka jako pestřitý stín po Place de la Concorde žena. Dívka nejspíše, možná i vdaná paní, útlá v pasu, elegantně koketního pohybu, rozsvětlené pikantní tváře, šat nejnovější mody, samé falbala a frou-frou. L. Marold neznal jiné personifikace velkého města, žena Pařížanka posledního chicu, nejnovější »hry«, byla prvním jeho vtělením,

Jedna z posledních prací Maroldových jest onen květ lotosu, který na zrcadlivé vodě Nilu voní, kde z velikého bílého kalichu vyrůstá nádherný zjev ženy, jejíž slíčné nahé tělo vlní se a chvěje jak zčeřená pohyblivá hladina a je vřelé jako vánek léta. Jak se tisknou její údy k sobě, jak stoupá a klesá rythmus jejich obrysových linií, jak vášnivě sní její přimhouřené oko ve stínu temně husté změti kypícího vlasu! Její krása je pravdivá a ničím nekorigovaná, odhalila se umělci, který se jí opíjí, její vlnění se ho dotýká a on také vypráví o její zvláštní sladkosti.

Mezi oběma, mezi onou Pařížankou graciesní koketerie a touto nahou krásou, stojí všechna dlouhá řada ostatních žen Maroldových. Žádná z nich není chladná nebo mrtvá, všady v nich perlí a mihotá se život. Umělec ponechal jim vše, čím honosí se jako opíjejícím majetkem. Slíčnost údů, vřelou pružnost masa, útlou plnost údů, ondulaci linií, omamnou vůni těla, krásnou vláčnost jeho pohybu a posy. To mají ty, z nichž poslední rouška padla, jež nahé se zrodily a nahé zůstaly, nebo ze sněhu prádla své údy oslnivě vynořují. Ty které v salonech sedí, do coseuses se zabořují, na otomanách se povalují, po písku se procházejí, slunečníkem jako hravé kočky do větviček křovin bijí, v ústraní čekají nebo se svými sny v dáli letí, to jsou rodné sestry prvních, na jichž těle korset pevně sedí, jichž ňadra se v otevřeném šatě melodicky vlní, jichž vlas je modně volné úpravy, a jejichž řasnaté sukně šustí a šumí, každý pohyb prozrazují a jej zakrývají. Odívají se v šat nejnověji vymyšlené mody, hledané přeplněnosti nebo zúmyslné jednoduchosti, a s ním jsou srostlé, ztotožnělé. Každá přehnanost a extravagance toalety stává se na nich přirozenou a malebnou. Jsou plny fines a rozkoše.

Marold o svých ženách nefilosofuje, nekáže jim morálku a nepře se s nimi o úkol života. Pohlíží na ně jako na střed svého malebného světa, jako na živou tepnu všeho jejich okolí. Jejich moderní krása jej zaujala a stal se interpretem jejich elegantní hladkosti a hadovité živosti. Jejich chic a smavá koketerie, která se stala jejich přirozeností, nalezly v Maroldově umění hlasatele, jenž je do písmeny věrným a do posledního dechu nadšeným.

Adamové těchto Ev za to nejednou bývají postiženi umělcovou ironií. Ne vždycky. Mnozí mají mužné vystoupení a přirozenou eleganci, mnozí starci jsou roztomilí jako Maroldovy šedovlasé matrony, ale většina z nich jsou prázdní gomeuové, blaseovaní povalovači, předčasně zemdlelí elegánové v korektním šatě, který ale široce se klátí po jich nestatečných tělech, s načechranými a napálenými vousisky a sešklíbnutou tváří koi vtlačeného monoklu.

Záhy se usadil Marold v saloně. Vrozený smysl uměleckého luxusu, distinguovaného bohatství a malebné rozmanitosti jej sem zavedl. Zdržel se tu déle a raději než v košatých alejích nebo zamlklých parcích. Naplnil je vždy vším, co blahobyt s uměleckým vkusem



L. MAROLD.
ČRTA.

MAJETEK PANÍ ZD. MAROLDOVÉ V PRAZE.



L. MAROLD. — SKIZZA GUACHEM.

MAJETEK P. V. AMORTA V PRAZE.

združený z obytného pokoje činí prostor měkký a lichotný. Silné orientálské koberce tlumí kroky, na stolech stojí úhledné náčiní, pěkné příbory, leží bělostné ubrusy, na stěnách deštění, řezby a gobeliny, na etažérách a krbech čínské vásy, drobné bronzy, třpytivá skla, drahocenné hodiny. Květiny voní, lampy lijou své světlo, hedvábný povlaky coseuses, lehounkých židlic a pohodlných sedadel se skví, teplo, barva a světlo vyplňují prostor. — To byl Maroldův svět, v němž všechno žilo, co v něm zobrazil. Sotva jsme měli nebo máme umělce, který by byl tolik přirozené vervy, tolik bezprostřední pravdy a s tolika vkusem a jemnocitem uložil do svých obrazů jako L. Marold, u něhož všechno žilo od kývajícího péra na přeplněném modním klobouku dámském až po poslední třáseň některého koberce. Jeho práce budou vždy vypráv̌eti o tom, jak se dnes ve velkém městě ubíjí čas, jak dnešní muži a ženy sedí nebo se pohybují, jak se odívají a jak spolu hovoří. Budou vyprávěti o kráse a přirozené nebo rafinované koketerii dnešních žen, o jejich parfumech a jich specifických zvláštnostech, jež nesdíli se žádnou ze svých předchůdkyň. Marold byl dítětem své doby, jako málo kdo. Souvisel s ní každou čivou a jeho přebystré oko bylo oko let devadesátých, jeho ruka byla nervosní ruka muže a umělce téže doby.

Ku štětci olejovou barvou napojenému, sáhnul L. Marold zřídka. I v Paříži málokdy. Jakoby mu jeho trochu těžká a zdlouhavá technika byla na obtíž, jakoby mu stěžovala jeho chvatný let a jakoby se bál, že tento tuze k plátnu přilínající nástroj by zdržoval jeho klokotající rapidnost produkce. Ale Marold miloval barvu od svých prvních počátků a jeho »nejčernější« kresby, jeho monochromy jsou jen a jen zářivé polychromie. Black and white kreslil, co v pestré barvitosti viděl a měl stále před očima. Forma a barva byly proň současným výrazem a projevem života a nikdy neodděloval jedno od druhého. Nadýchaný sametový, prašný pastel a lehounký transpa-

rentní a živý akvarel byl mu nejmilejší technikou a maloval barevnými křídami a vodovými barvami zhusta i tenkráte, když věděl, že pracuje předlohu pro černou xylografickou reprodukci. Na počátku jeho dráhy je »Vaječný trh«, na konci několik barvou i tvarem skvělých dekorací a hlavně »Bitva u Lipan«: olejomalba, panorama, obraz historický. Tři téměř nové úkoly proň a málo co zůstal kterému dlužen. I velká scéna bitevní a divná i dobrodružná výzbroj vojínů patnáctého věku, nabyly pod jeho rukou přesvědčivosti viděné skutečnosti. Byla to málem improvisace a přece mohla by se bitva lipanská státi zárodkem nové české malby historické, proniklé životem, prosycené pravdou, zalité světlem. — Byl to krásný a bohatý život, který Marold žil, a který s ním vzal za své. Byl to zjev a temperament umělecký od hlavy až k patě, od prvního postřehu až do posledního trhnutí a kmitnutí štětcem. — Dovedl oko potěšit a mysl zaujmouti a byl filosofem malířským, totiž v tom smyslu, že rej a kolotání dnešního života proň měly význam života vůbec. Nechal jej mluvit, naslouchal jeho šumu a řeči a když sděloval, co slyšel, činil to se zvláštním, lehkým a zcela osobivým přízvukem živého a roztomilého vypravovatele, který má krásnou distingovanost a vřelou vroucnost. Tyto dvě vlastnosti tvořily nejvlastnější základ jeho umělecké fysiognomie ve dnech jejího plného rozvinu.



L. MAROLD — ILLUSTRACE
Z JOKAJOVA »SEN A ŽIVOT«

MAJ. P. GABRIEL DE KADAR V PAŘÍŽI.



L. MAROLD. LÉTO. Z CYKLU ROČNÍCH POČASÍ.

MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

O MAROLDOVI OD W. RITTERA.

Ten dobrý hoch Luděk Marold, kterého jsme velice milovali, bude platiti v paměti budoucích, jak se nám zdá, za dokonalý typ pařížského illustratora z poslední čtvrti tohoto století v tom smyslu, v jakém se až dosud užívá slov illustrator a pařížsky. Bylť on vskutku mistrem v umění připojiti k jakémukoli danému textu příjemné obrázky více méně přiléhající, ale neznal nebo nemohl uskutečniti dekoraci knihy zítřka, jak nám ji ohlašují nechť již Steinhausen ve své Chronik des Brentano, nechť Grasset ve svých Quatre fils Aymon nebo Mucha v Ilsée. Jeho slovanské vrozené dary lehkosti, elegance, vervy, smyslu pro ženu podráždily a vypjaly se do krajnosti při setkání s Pařížankou, tak že se stal přes den rozkošným jako ona, frivolním, povídavým, měnil se jako ona mění každý den svou toilettu, a při tom zůstával vždy svrchovaně svůdným. Jean Lorrain jej dokonce přirovnal ani nemrkaje k Watteauovi; ale jaký to byl demokratický Watteau! Vskutku jsou jeho obrazy plny zábavného šustotu hedbávných živůtků a brokátových šněrovaček, velmi hbitého klapání lakovaných pantofličků po voskovaných podlahách, vůbec všeho povrchního chicu, který potkáte v ulicích velkého města; ale velkou dámu znal málo . . stává se ostatně tak vzácnou dneska. Za to nezůstala žádným více tajemstvím pro oko i ruku toho velkého naivního hocha, okouzleného každou mimojdoucí, koketnost malých drzých kloboučků s vyzývavým chocholem a starost o záhyby šatu, který obratně pozvednut odhaluje pěkný kotník a poletuje nad mnohoslibnou nožkou.

A obzvláště, daleko lépe ještě než oblékat, dovedl svlékat své malé koketní měštky; a jeho kresby ženských aktů mají velkou chanci, že zůstanou typickým dokumentem vkusu velké massy našich současníků. Na neštěstí byl Marold nutností přiveden k tomu, aby vyhledával hezkosť v nahotě: je faktum, že jeho krátký život nedopřál mu ani času, ani práva, ani snad možnosti, aby vyjádřil krásu masa a drzost smyslných linií v celé grandiosní harmonii nebo pyšné přísnosti velkých koncepcí dekorativních. Josiana Victora Huga, Nichina Hugues Rebella, Péladanova princezna z Este, ženy velkého stylu ve zlém, nebyly by mu nijak svědčily; byl by je snížil až na úroveň prodavaček nebo zákaznic velkých modních závodů Ale kdo má právo vyčítati umělci, že nepil právě z oné sklenice místo té, kterou mu nutnost a okolnosti zápasu pro existenci vtiskly do ruky? Jsa přirozenosti překypující, která měla nutně potřebí klidu, měla-li jíti vykázanou cestou, nebo která by se byla měla volně vylíti ve velkých podnicích, ten muž, který v tolika vzhledech zůstal dítětem, byl odsouzen k nucené práci abych tak řekl žurnalistické, k dodávkám na určitou hodinu,



MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

L. MAROLD. PODZIM. ═══ Z CYKLU ROČNÍCH POČASÍ.

k nepřetržitému vydělávání. A vezmeme-li tyto okolnosti v úvahu, objeví se nám jeho zásluha v celé své ohromnosti: Marold zaujme místo a obstojí čestně vedle Vierge i Chéreta, je dokonce původcem nové skupiny; nová mlhovina tvoří se kolem něho na dnešním uměleckém nebi; je zřejmo, jak mnozí ho plagují a žijí z něho; ale právě ten zástup drobných napodobitelů směšnou inferiorností své běžné produkce vzdává nejvyšší a neočekávanou čest jeho talentu plnému verva, lehkomyslnosti, nenucenosti a jistého vrozeného vkusu, talentu utvořenému ze šlehaného sněhu a ze šampaňské pěny, chcete-li, a při tom opepřenému trochou smyslné žádostivosti a zrnkem zdravé naivnosti. — Praha půjčila ho Paříži, která napustila svými miasmy jeho nervy, jeho maso i smysly, poznamenala jeho dílo a ponechala si obé, dílo i autora. Nechť si zůstal Čechem srdcem i národností, nechť umřel v Praze, to, co po něm zůstane, je skoro výhradně pařížské. On byl s politování hodným a skoro dojemným půvabem zároveň ztraceným synem svého vlastního talentu i své vlasti: a návrat jeho byl návratem marnotratného syna — a kdo nám poví jak marnotratného! — a jeho smrt byla národním neštěstím přese všechno.

A jistě právem! Neboť nechť tomu bylo jakkoliv, on dělal opravdu čest Praze ve veliké Paříži.

V Praze, v sobotu 4. února 1899.

MAROLD VE VZPOMÍNKÁCH PŘÁTEL.

Drahý Ludvíku!

Jak dlouho nepřicházíš! — Čekám na Tě, jako Tě čekají ještě Tvé pastely, ty nedokončené tváře několika Pařížanek, jež Jsi naposled načrtl na karton a jichž, nevyslovené obličeje zvědavě na mne hledí, jakoby se tázaly, kdy nad nimi znovu zastaví se Tvoje ruka a dokončí to, co z nich stvořilo se v Tvojí hlavě a vykvetlo v Tvém nadšení! Kdy vrátíš se k svému Lulovi, abys dokončil jeho podobiznu? . . . A co jiných prací Tě ještě čeká — netrpělivě čeká.

A s nimi cítím, jak zachyceny zůstaly v našem útulném bytě draperie všech těch nadšených tužeb, jimiž jsi denně jej dekoroval, jak v těch těžkých, vybledlých látkách spí duhy Tvých delikátních barev a jak v měkkých těch sametech a plyšech ještě zůstaly zachyceny stopy ladných postav, jež vábil Jsi z Paříže k nám na český obzor. —

Všichni Tě čekáme, až vrátíš se z dlouhé své cesty. Zatím žiji zde s Tvými pastely, s Tvými kartony a v rodině těch elegantních a oduševnělých postav, jež Jsi vykouzlil a v ovzduší těch vidin, jež osiřelé, tuším vznášeti se budou nad Tvou schnoucí paletou. — Vrať se

Tvá

15. ledna 1899. Zdenka.

STOJÍ PŘEDE MNOU JAKO ŽIVÝ: SE všemi vráskami, které osud vepsal v tu mladou, ryze uměleckou tvář. Štětcem svým psal o radosti ze života a osudem svým byl hrdinou tragedie. Typ smutného začátku a smutného konce českého umělce.

A vidím jej tak jako tenkráte, když potkali jsme se v zahradě Luxembourgské časně z jara, v prvních měsících jeho pobytu v Paříži. Sešli jsme se pod těmi starými jasany, v jichž lehounkém stínu již Fragonard a Lancret hledali inspirace ke svým pařížským typům, pod těmi starými větvemi s lesknoucími se drobnými lístky, kde v prvních jarních dnech v písku se hemží děti, matky, chůvy, kde vše přebíhá jako spité, rozdrážděné dubnovým sluncem. — Marold tu stál a rozhlížel se. Pozorovala jsem jej chvíli, v rozpacích mám-li se k němu přiblížit. Vypadal smutně a podrážděně, asi jako hladový, hrdý člověk, před tabulí přichystanou jiným . . .

»A Vám se tu nějak nelíbí, či co?« pravím k němu.

»I co vás napadá, ale jsem nešťasten, ne proto, že by se mi tu nelíbilo; naopak, já to cítím všechno jako by to byla moje krev, ale když musím dělat

L. MAROLD.



MAJITEL GABRIEL DE KADAR V PAŘÍŽI



L. MAROLD. KRESBA PRO
»FLIEGENDE BLÄTTER«.

nádennickou práci, musím pausírovat vzorečky, co je do takového života!« To řekl s jistou trpkostí, hlasem prochvělým ironií, v němž ještě nezvítězila resignace a rozhlédl se po pestrých, hrajících si dětech ve světlém vzduchu ranní Paříže.

»To, to, to je pro mne, takové věci, jak je to tu krásné, ale už to tak bude můj osud, že mne zapřáhnou jako vola do pluhu a snad nikdy se nedostanu k té pravé, radostné práci!« A ty krásné, pronikavé, jemně pozorující oči syna čisté arijské rasy, zazářily jakýmsi pevným již rozhodnutím. »No, jen když jsem se sem dostal, to je to hlavní, snad se tu neztratím, i kdyby mi z Prahy už nic nedali . . .

A z Prahy nic nedali, a Marold se neztratil . . .

— — — — — — — — — — —

V duši jeho bylo již rozhodnuto, že opustí Gallanda a půjde za hlasem svého srdce. Ale co k tomu bylo síly ducha zapotřebí, zahodit to jho ponižující almužny, jíž se říká státní stipendium a pustit se proti vůli všech »dobrodinců« za cílem naprosto opáčným, než jaký mu »znalci« určili! — A přec, v době té visel již v rudolfinské obrazárně Maroldův Vaječný trh, mluvící tak přesvědčivě o směru, jímž jeho duch se nesl! Na základě právě tohoto obrazu, dýšícího životem a vzduchem, byl Marold do Paříže poslán. Aby mohl studovat a ve směru jemu sympathickém se zdokonalit? — Nikoli. Byl dán jako do klatby, k úctyhodnému, ale venkoncem protichůdnému mistru, dekoračnímu malíři, Gallandovi, jehož šablonovité, korrektní a staromodní, allegorické výtvory u akademicky smýšlejících a akademicky umění posuzujících esthetiků budí snad obdiv, ale v duši Maroldově rozdmychovat mohly jen odpor. Tak bylo již napřed v Praze od dobrodinců určeno, nejspíše za souhlasu všech: čím je umění zdlouhavější, tím více že obsahuje morální hloubky. Myslili, že lehkost, diskretní pikantnost, elegance a gracie Maroldovi vrozené dají se na komando zaměnit akademickou šablonou a korektností. Marold však nestál o tu čest být premiantem; jeho jemný umělecký temperament cítil příliš ostře hrot ironie, jaký mu znalci a dobrodinci vrazili do srdce. A duše jeho toužila po boulevardech o tisíci kočárech, café concertech se svými guirlandami elektrických světel; nesla se na ty boulevardy, po nichž vedle zlatovlasé kokety v krajkových sukních, tiše a smutně táhne rodina žebráků a kde vedle drahou jednoduchostí oděné dámy velkého světa, kupující si u zasněženého kiosku gardenie, vychrtlý déclassé pojídá z hliněné mísky lacinou polévku vařenou na ulici. Přepych a smutek hypercivilisovaného středu kulturního světa staly se předmětem jeho lásky. A pro tu lásku vzdal se dobrovolně stipendia a žil jako pravý duševní aristokrat v bídě. Že nikdo v Praze se neozval, když mu bylo stipendium odňato, zůstane nám trvalou hanbou.

»Ten čert, který Maroldem šije, musí se mu vyhnat z těla, buď ať je z něho umělec »užitečný« nebo ať zhyne!« Tak rozhodli tenkrát v premianty věřící dobrodinci. Když už se za drahý mamon někdo do ciziny pošle, ať se tam učí, ne to, k čemu jej příroda určila, ale co oni, ti chlebodárci uznávají za prospěšné. Co na tom, že duše umělce při tom trpí a hyne . . . .

Jak Marold strádal, jak byl nešťasten a opuštěn, když mu bylo odňato stipendium, zvěděli jen ti, kdo s ním se stýkali; byl docela opuštěn až do chvíle, kdy se ho pan Hynais ujal. Nechal ho pracovat ve svém atelieru, jeho jednání schválil a mluvil rozhorleně proti těm, jenž Maroldovo nadání v Praze nepochopili. Sám pak mu zaopatřil práci, která vlastně u něho byla objednána: byl to tit. list pro Catalogue des Arts décoratifs, jímž Maroldův osud za několik dnů byl obrácen. A pak nastala kariéra slávy a uznání, tak že i v Čechách začínali si Marolda všímat. — S jakým obdivem i úctou vyslovováno v Paříži, v kruzích literárních i výtvarných, jméno Maroldovo, byla jsem častým svědkem. — A čím větší úcta byla vzdávána jeho talentu, tím trpčí jest výčitka, že Marold se musil živit illustracemi. Není pravda, že on sám tomu tak chtěl. Jeho snem bylo dopracovat se k samostatnosti a malovat obrazy, štětcem i barvou řešit problémy světla a vzduchu; a na jeho kresbách je vidět, že vlastně byl malířem celou svou bytostí. Jeho přáním bylo žít a působit v Čechách, ale naše veřejnost tak tupá k osudům



L. MAROLD.

ILLUSTRACE Z GUILLAUMEOVY KNIHOVNY.

MAJETEK NAKLADATELSTVÍ BORELOVA V PAŘÍŽI.

umělců, chovala se i tupě k Maroldovi. Nenašel se ani jediný mecenáš, jenž by byl vycítil jeho jemný koloristický talent a troufal si říci: dost, sic utoneš, tvůj talent může výš a já ti dám k jeho vývinu prostředky. To, že dali malovat Maroldovi panorámu, bylo by jen ironií nazývat pochopením. Byla to nádennická práce, jíž se otec a manžel podrobil, kterou však umělecké jeho srdce muselo pracovat s nechutí. Ale tak, jen tak se u nás podporuje umční. O nějakém porozumění a pochopení v pravý čas nemáme dosud ani jediného příkladu. Mecenáše, jenž by byl nadán onou jemnou intuicí znalce a dovedl skutečné talenty v jich zárodku vyslídit, vůbec nemáme.

A přece Marold s touto svou slavnou kariérou nebyl spokojen. Vím dobře, jak mluvil tenkrát, když v Meudonu jsem ho navštívila. Obýval se svou rodinou rozkošný dům uprostřed zahrady, z níž vcházelo se do velké, s bezpečným vkusem zařízené dílny. Byl v té době v největším rozkvětu, a nakladatelé jej obcházeli jako impressariové slavnou primadonu. A přec, bylo cosi tak smutného, unaveného v očích slavného illustrátora. Vyzařoval z nich smutek plný tušení nekončené cesty. Podvědomí blízké smrti leželo v hlubinách těchto zraků. Mluvil o Čechách s horoucí touhou a ukazoval mi krajinářské studie, intimní, s nesmírnou láskou malované, které však zůstávají svým skrovným počtem vzácností v jeho tvorbě. »Bože, kdybych tak mohl jen pár měsíců žít v Čechách, na venkově a malovat, co bych chtěl,« pravil s bolestným povzdechem; pouze oči svítily smutně, ale on sám si nenaříkal. A tu zastavila jsem se před krásným, nedokončeným portrétem jeho synáčka Lulu, jehož koloristická finessa, světlé vlásky a polostíny inkarnátu, jakoby inspirovány paletou Reinoldse nebo Gainsborougha, a bylo mi tenkráte Marolda nevýslovně líto. A po stolech i po stojanech to množství započatých kreseb, které Marold prováděl s pílí jako obrazy, stále studuje živý model a živé kolí. Ten děsný chvat a shon, jakoby si stále odbýval prozatimní práci a připravoval se ku konečnému vlastnímu tvoření! Jak oprávněna byla tato jeho touha, víme dnes všichni. Vzpomínám si na slova Goncourta o Maroldovi, která jsou smutným potvrzením toho, že Marold byl hoden osudu vyššího, než illustrovat na kommando a živit se uměleckým žurnalismem. Když pan PaulMa rgueritte odevzdával Goncourtovi svůj román slovanského světa v Paříži »Ma Grande,« illustrovaný Maroldem, pravil k němu Goncourt, jak vysoko cení talentu Maroldova — »plus parisien qu'un Parisien« — a litoval, že umělec toho zrna, musí se spokojovat pouhými mechanickými reprodukcemi svých kreseb. »Kdyby to byly originály, buď leptané rytiny anebo litografie, patřily by směle do sbírky mezi Fragonardy a Lancrety, protože Marold tak jako oni, vycítil přímo klassicky svou dobu.« Toť výrok Goncourta, velkého básníka a znalce všech umění výtvarných.



L. MAROLD.

ILLUSTRACE Z GUILLAUMEOVY KNIHOVNY.

MAJETEK NAKLADATELSTVÍ BORELOVA V PAŘÍŽI.

Sám pak, jak známo, požádal Marolda, aby vyzdobil kresbami některé jeho knihy. Kdykoliv si na ta slova vzpomenu, jež tenkráte s hrdostí o svém krajanu jsem vyslechla, cítím z obdivu Goncourtova palčivou výčitku, proč vlastně byl Marold odkázán na mechanické reprodukce? V tom právě spočívá tragika Maroldovy existence. On v chvatu svého tvoření ani času nesměl ocenit své práce a zvěčnit je leptáním. Srovnejte každou reprodukci mechanickou s originálem, jeho vzdušné, svítivé, břitké akvarelly s reprodukcí na síti, a ovane Vás smutek jako po něčem na vždy ztraceném. A tisíce originálů akvarel Maroldových roztroušeno po světě, Mnichovskou Pinakothéku jich zdobí několik, ale v jeho rodné zemi nemáme po něm skorem nic. V jiných zemích, vyskytne-li se talent té gracie, jemnosti a životnosti jako Marold, nalezne pochopení aspoň u několika zámožných lidí, kteří pak, když osudem kariera umělcova je přervána, právem mohou se chlubit že oni to byli, jenž záhy talent pochopili a podporovali. U nás, dokud Marold nebyl slavným v cizině, nikdo jej nepochopil, a když se slavným stal, nikdo neměl peníze, aby práce jeho koupil. — Kde je tedy ta společnost, která má být výkvětem kulturní výše národa a svým imperativem dovede říci: »Tys naší chloubou a my budem tvým základem?« Existují takoví lidé u nás? — A kdyby Marold žil, učinila by naše společnost



L. MAROLD. KRESBA PRO
»FLIEGENDE BLÄTTER«,

MAJETEK NAKLADATELSTVÍ BRAUN A SCHNEIDER V MNICHOVĚ.



L. MAROLD. ZIMA. Z CYKLU ROČNÍCH POČASÍ.

MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

něco pro něho, aby se dostal k nejžádoucnějšímu svému cíli k malbě portrétů?

A přec, dával nám tušit svými kresbami, z nichž mluví duše individua, nejen z očí modelu, ale i ze stěn, z nábytku, z celého okolí, jaké by byl dovedl malovat portréty! Těch několik barevných pokusů, jež po Maroldovi zůstává, ukazuje jasně, jakého jemného koloristu jsme v něm ztratili. Kdyby se byl narodil v jiné zemi, snad ve Francii, byl by se rozvinul do celé své výše i šíře, a stál by na rovni nejen jako illustrátor, kreslíř, ale i jako portretista, malíř elegantního světa, vedle jmén: Stevens, Heilbuth, de Nittis, Boldini, Gandara, Alexander . . .

A my? Spokojíme se blahosklonným uznáním jeho existence a myslíme, že je zúčtováno, nabídneme-li umělci takové hodnoty, jho ponižující sinekury, ve formě titulu professora. ZDENKA BRAUNEROVÁ.

NEMYSLÍM, ŽE UŠKODÍM MAROLDOVĚ PAmátce, když prozradím s jakým vysvědčením byl přijat na pražskou akademii — Freihandzeichnen: ungenügend — Dejž bůh, aby se dotyčný pan professor ještě častěji tak zmýlil!

*

O JEDNÉ STRÁNCE MAROLDOVA UMĚNÍ SE dosud nikdo nezmiňuje, jakoby stačilo, když píše se o tom jak uměl »kuchařit barvy« a pomíjí se to druhé kuchaření. Bylo to r. 1889 po Kristu v době velikého dalesu. Bydleli jsme spolu v hotelu »de l'Avenir«, rue Madame, poblíže Luxemburku, do kteréž čtvrti obyčejně všichni »od nás«, bezpochyby s ohledu na blízký a tak vábný »Boul Miche« zapadají. — Pan Anger nežádal nic víc než (!) padesát franků za pokoj v pátém poschodí s vyhlídkou na nebe; nebylo v něm nic celého než malá kaménka, která si náš mistr ještě na své vlastní útraty za tři franky pořídil. A na těch Márold rozvinoval svůj druhý talent. Mohu Vás ujistit, že pod jeho rukou povstávaly na nich pravé delikatessy! Ještě dnes ho vidím, jak pečlivě vykládal na journal všechen potřebný material a s jemností skutečného kuchařského umělce namáčel řízek do vajíček, obaloval moukou a kladl na rozpálené máslo. A na podařené výtvory tohoto umění, z nichž se kůra neodlupovala, byl Marold snad pyšnější nežli na svůj nejskvostnější akvarell.

*

MAROLD BYL PŘÍTELEM POVAHY NEJUŠLECHtilejší, umělec povahy velmi skromné. Několik dní před smrtí zaslal mi album svojí krásné panorámy s věnováním: »Mému drahému příteli . . . . aby věděl jak se panoráma nemaluje« — Nemohu Vám ani říci, jak hluboce mne to dojalo. R. VÁCHA.

Z MAROLDOVÝCH ZÁSAD. Seznámil jsem se s Maroldem v Paříži a hned jsme se rozhovořili o Akademii Julianově, nejhlavnější ze soukromých škol tamních, zde jsem pracoval v atelieru professorů: Bouguereau a Ferier (v každém atelieru učí profesoři dva, a sice střídají se každého měsíce, aby korrektura nebyla stále táž.) »Neradím Vám žádnou školu,« vpadl mi Marold hned do řeči, jakmile jsem mu řekl, kde jsem zapsán. »Je to umrtvování duše. Také jsem při svém příchodu do Paříže byl zde ve škole. Ale musil jsem odejíti. Zprotivilo se mi stále totéž malovat za těchže samých okolností v tomže světle, v témž tónu a v téže náladě. Stále stojí nahé tělo, stále se opakují tytéž modely, stále tytéž školácké posy, stále týž vzduch akademický. Ostatně: Kde stojí psáno, že se malíř má učit pouze na lidské nahotě, lidské kůži, lidském svalu? Zůstaňte doma a kreslete a malujte kde co vidíte a jak to vidíte: tu židli s podlahou, ten šerý koutek pokoje s perspektivou parket či vzorku kobercového, okno s pohledem do ulice či větví stromových. Či myslíte, že je to snažší? Či myslíte, že to malíř není povinen tak pěkně udělat? nebo že to není tak zajímavé a krásné? Vše je krásné a zajímavé, když to jako umělec vidíte, vše malíř má umět, ke všemu má být stejně spravedliv, protože vše má samo pro sebe duši, výraz jako obličej lidský: a proto je ve skutečnosti všecko těžké, má-li to býti dobré, a kdo dobře umí vidět a podat jeden předmět, je mu vše jedno.« Maroldovi bylo ovšem tak lehko mluvit! — A pak přišel on do Paříže vlastně hotový mistr, kdežto já byl začátečník a pokud jsem mohl, školu jsem nevynechal, ač slova Maroldova jsem považoval a považuju za svatou pravdu. Uposlechnouti jsem jej nemohl prostě z té příčiny, že nebyl jsem na tom stupni, aby autokritika mi byla mohla nahraditi bezohlednou korrekturu učitele. — Myšlénky však mladého mistra jsem si dobře zapamatoval, a jestli nemohu ručiti za slovnou přesnost toho, co z úst jeho uvádím, ručí za věcnou pravdivost těchto ryze moderních a ryze uměleckých liberálních názorů — jeho díla. — Mnichov, 14. I. 1899. L. KUBA.





L. MAROLD.
DVA NÁČRTKY KU
»GRAND PRIX«

MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

L. MAROLD. FLIRT.

AKVAREL. — MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.



L. MAROLD. ≡
PEROKRESBA.







L. MAROLD. — DVA NÁČRTKY KU PLAKATŮM.

MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

MNICHOV — ZA MAROLDEM. Ve zdejším »Kunstvereinu« bylo třetí neděle v lednu živo a sice celý týden. V místnostech toho spolku totiž, jak známo, každého týdne mění se vystavené obrazy. V sobotu dopoledne pošle sem malíř co chce, jury všecko šmahem přijme — až na »čestné« výminky — a v neděli ráno čtyři prostorné sály otevřeny jsou obecenstvu zdejšímu. Procházka komnatami, umístěnými v zadní části zdejšího královského paláce, je pro zdejší publikum tak říci nedělním korsem, a bez ohledu na jakost výstavy je zde každou neděli plno, neboť je heslem »Pod arkady!«*) řídí se všichni a všechny, kdo si chtějí trochu zakoketovati a pochlubiti se navzájem tím, čím je příroda obdařila nebo krejčí vypravil.

Ale nedělí se také pravidelně končí zájem pro výstavu a ve všední den padá tu do očí jen — rozsáhlost dvoran. Aby jimi proudily davy po celý týden až do pátku do tmy, aby ony davy bylo obecenstvo zajímající se výhradně jen o vystavené výtvory, to se stalo jednou zase od nepamětné doby, řečeného totiž týdne. Vystavilať redakce časopisu »Fliegende Blätter« serii asi 20 akvarelů Maroldových.

Ovšem nebyla výstava sama příčinou tak četné návštěvy — vždyť předloni i loni mělo zdejší obecenstvo příležitost obdivovati se Maroldovi na zdejších výročních výstavách a tři skvostné kusy stále jsou každému přístupny ve zdejší nové Pinakotéce. — Příčina vlastní onoho ohromného zájmu byla ta, že teprv teď se vlastně Mnichované dověděli, že Marold — zemřel.

Nevěříte? Namítáte, že náš »Künstlerstadt« nemůže býti takovým ignorantem?

Ubezpečuji Vás, že je, že úmrtí Maroldovo málem umlčel, že pokud bylo nutno o něm se zmíniti, stalo se to hodně nenápadně, hodně stručně, a pokud to nešlo stručně, řeklo se jen, že v Mnichově se všemu naučil, Mnichovské »Fliegende« že ho učinily slavným a německé, specielně mnichovské umění že ztratilo v něm svého zástupce. Okolnost, že v Praze se narodil, studoval, pracoval a umřel, je pro zdejší pány náhodou pramálo značící, a za to krátká doba pobytu mnichovského okolností rozhodující.

Představte si zajímavou scenu. Ku žádosti redakce »Volných Směrů« zašel jsem do zdejší Pinakoteky, abych vymohl reprodukční právo Maroldových akvarelů zdejším státem zakoupených. Přívětivý pan ředitel, baron B., jemuž jsem žádost svoji přednesl, svolně přikyvoval, dodávaje: »Musíte však přinésti si dříve svolení autorovo, jinak nemůžeme nic dělat!« — Rozpačitě naň pohlédnu. Jsou tomu právě tři neděle, co nenahraditelná ruka ztuhla na věky — a zde o tom nevědí? Nemožno! A s ostychem, abych snad neurazil, povídám: »Autor je však mrtev! — »Ne, Marold není mrtev,« klidně odvětil starý pán.

S úsměvem trpkým a hořkým ubezpečuji o pravdě svých slov udáním data nešťastného dne.

---

*) Ta část královského paláce je po příkladu pařížského Palais royale arkadami opatřena.

»Co pravíte — Marold mrtev? Ten mladý genialní muž? Není možná! Vždyť nic nevím, nikde jsem nic nečetl!« A starý muž svěsil hlavu a přešel pokoj dlouhými kroky. »Jaká škoda! Jaký to byl talent! Jeden z největších moderních mistrů! Mně byl vždy milejší než pařížský Boldini, pro mne neměl soupeře!« A opět svěsil hlavu a přešel pokoj . . .

Teď konečně to ví celý Mnichov, strašlivou tu zvěst, neboť při jméně Maroldově, pod obrazy umístěným, nalézá se křížek . . .

Těžko se dostáváte k obrázkům. Hledáte příležitost, prosmyknouti se hemženicí, abyste z blízka obdivovali se té neuvěřitelné technice, jež technikou vlastně býti přestává. Je to prostě zázrak. Zde nemůže býti řeč o práci, nýbrž jen o tvoření. — Ale nechme si svých úsudků pro sebe a pozorujme a slyšme raději ostatní. »Co v tom psychologie! Mně se zdá, že slyším, co ti páni zde na tom obrázku si povídají! Mně zdá se, že vidím jim do duše, čtu jejich myšlénky! »Právě v tom cena těchto virtuosních kreseb: nemají názvů, protože jich nepotřebují, protože mluví samy sebou a ne pojmenováním. Jsou to dokumenty našeho století pro budoucí věky, dokumenty nejen krojové, ale především povahopisné, a sice ve formě nejuměleětější, jak ou si lze myslit', pravé básně, vyčerpávající realism do dna a krásu do nebetyčných výšin.«

»Vizte tu záclonu na okně! Vizte za záclonou sklo a kostru okna, za oknem tu ulici a to nebe! Můželiž to býti dokonalejším způsobem podáno?« — Tam vidíme státi René Reinecke-ho, o němž se kdysi mluvilo jakožto o soupeři Maroldově. Bez závisti a s obdivem, s touhou po vniknutí v kouzlo Maroldova tvoření pohlíží v hlubokem zamyšlení na obrázek, v němž skvostné barvy a čarovné linie hýří, kde se svádí vysoké zápasy o ladnost, eleganci smělost, svobodu a krásu. — Snad ze zlomyslnosti, snad náhodou pronáší kdosi v jeho blízku k svému druhovi: »Ti ostatní jsou přec jen — illustrátoři, kdežto tohle byl — umělec, veliký umělec!

A Reinecke sebou ani nehnul, jaboby neslyšel.

Potkává nás ruský kritik a dopisovatel »Miru Iskusstva« (Svět umění) a s planoucími zraky spustí: »Váš Marold — toť přímo genius! Nad Zorna jej stavím, a nevím vůbec, kdo by se s ním mohl přirovnávat! Naše doba neměla většího interpreta umělce v malířství nad něho!« A přítel jeho dodává: »Prvý kreslíř v Evropě! V Americe snad jsou i lepší, ale tady nebylo nad něho! —

A už zase mizí v davu před obrazy, kroutí hlavami, ukazují si jako ostatní obdivuhodné črty jeho štětce, tužky, žasnou nad svědomitostí i hravostí zázračné ruky našeho Luďka, nešťastného. Teprv skutečná tma odvádí unešené davy z místností výstavních.

Mnichov, 22. I. 99.

L. KUBA.



L. MAROLD. ILLUSTRACE.

TUŠOVÁ KRESBA. — MAJETEK PANA VÁCHY V PAŘÍŽI.



L. MAROLD. — PORTRAIT UMĚLCOVA SYNA.

MALBA OLEJOVÁ. — MAJETEK PANÍ ZDENKY MAROLDOVÉ V PRAZE.

L. MAROLD.
≡ NÁČRTEK.

═ MAJETEK PANÍ ZDENKY MAROLDOVÉ V PRAZE. ═



Okolí Paříže jest poseto vesničkami a městečky letohrádků a letních domků v rozkošných stinných zahrádkách utajených někde s velkou nádherou zařízených, jinde opět chatrných, až komicky neúhledných.

V místech kolem Meudonu, Bellevillu a nad Moulinem na stráních podél Seiny se táhnoucích asi hodinku od Paříže najdete osamělé domky podobné zámkům z pohádek. Jsou to domečky, které povstaly tím způsobem, že majetník zakoupiv si kus země vysázel zahradu, sám zhotovil si plán, vlastníma rukama snesl kamení, cihly, vápno a vlastnoručně ho také provedl. Proto vidíme kdesi stěny podepřené bidly, nedostavěné hlavní schody a bránu k tomuto malému paláci pobitou prkny a zatarasenou rámy, antikou nebo po případě i pianem. Střechy pokryté plechem, slamou, mnohdy též plátnem starých obrazů, tu a tam ledajak zbudované věžičky, schůdky a terasy, — na chudém často jako oul uplácaném domečku hlavici tesanou v pískovci ano i v kararském mramoru, a u okapu gotického chrliče. Marold nebydlel ani v takovémto slepeném výstředním hnízdečku, ani v nádherném letohradě s rozsáhlým parkem, s upravenými trávníky, ale najal si roztomilou vilku uprostřed dosti velké zahrádky, lipami a keři hustě obrostlou, pohodlně zařízenou a co hlavní s pěknou prostrannou malířskou dílnou.

Seděli jsme po dobré večeři v dílně. Tehdáž měli jsme hloupou práci. Takový nudný plakát, na němž se opakovala jedna osoba asi třicetkráte. Představoval výjev z velkého baletu.

Obdržel jsem od Marolda lístek: »Přijdou, prosím jich a nezloběj se, mně to pomoct, mně se do toho nechce, je to hrozná blb . . .« Sedím tedy po večeři a činím se, abych to měl s krku. — »Pane Dědino, nechaj toho už a jdou se napít,« povídá Marold širokým dobráckým barytonem. Nedal jsem se dvakráte vybízeti. Odlehčiv si skromným zívnutím jedním douškem vypil jsem skleničku plzeňského. Kouřilo se a povídalo. Mluvilo se o všeličems a všelijak. Ale rozumí se, dokud tu byli tetička, paní Maroldová a Laloušek hovořilo se jaksi všeobecně, tak dlouho, až sklonila tetička v nízkém proutěném křesle své vrásčité čelo, Lulloušek polo na pohovce polo s pohovky natažený zachrupal a paní Maroldová počla svou zlatou hlavičku nachylovati. — »Teto! tetičko:« zní prosebně hlas Maroldův a jeho tvář mírně se usmívá, »jdi spat. Vždyť si celý krk přeležíš a bude tě bolet.« — Tetička se probouzí a omlouvá, že se do té knížky tak zadívala, a že by byla málem usnula. »No a Lulloušek? Ó bože, dítátko,« praví »pojď sem! Ten se tu chudinka malá natáh'.« Paní Maroldová s tetičkou odnášejí Lulouška, který dává nám každému ještě pěknou pusu na rozloučenou a všichni odebírají se na lůžko. — »Dobrou noc! — Dobrou noc, pane Dědina, dobrou noc,

pane Dědiňa,« žvatlá rozespalý Luloušek. — »Dobrou noc, tetičko!« — »Dobrou noc, paní Maroldová! Spěte dobře!« — Zůstali jsme s Maroldem sami. Teď se nám to besedovalo. Kdykoli jsem podotkl, že byl by již čas k vlaku, nalíval Marold znovu a dodával. — »Ale vždyť jede ještě jeden, a nic nezmeškaj.«

A tak jsme seděli a rokovali. Rembrandt byl vždy první na ráně. Rembrandt, Maroldův učitel v Mnichově. Tam kde se utkala volnost Maroldova se školáckou lekcí professorů, padla kosa na kámen.

»Když mě to všechno v té akademii mrzelo, šel jsem, okukoval a kopíroval jsem Rembrandta, a on to byl, který mě vedl na pravou cestu.« — Ssáli jsme cigarety a zapíjeli. — »Rembrandt!« potákal jsem já stiskuje pysk a do výšky na Marolda vyhrnuje obočí; a v duchu zřel jsem ženský portrét v Louvru, krásně červené rty, odrážející se od úbělově zlatisté pleti a vzpomínal jsem některých Maroldových prací v myšlénkách srovnávaje, čemu se od mistra mistrů naučil. A zas a zas stahovali jsme Rembrandtova visícího odřeného vola v Louvru a chodili od obrazu k obrazu, (arci také jen v duchu) mezitím co kouře přibývalo a plzeňského ubývalo. Málokdy viděl jsem Marolda tak upřímně veselého a málokdy cítil jsem v něm takového kamaráda malíře jako právě onoho večera. — »A i každý záhyb na kabátě, na botě může ukazovat, označovat a vyjadřovat povahy i duši člověka,« horoval, a já jen přikyvoval. S Rembrandta přeskočili jsme na Meissoniera, s Meissoniera na Puvise de Chavannes atd. atd. Debatovali jsme, a smáli se, vykřikovali.

»Ježíš Marjá!« chechtal se Marold, tak že se musil tišiti, aby neprobudil spící, mhouře oko s cigaretou v zubech. A znovu pukali jsme smíchy nad těmi moderními a nejmodernějšími. »Ježíš Marjá!« křižovali jsme se a zoufale spínali ruce. —

Náhle octli jsme se v bryndě. Hovor vázl. Marold se ošival, šukal, cosi sháněl, knihy na stole převracel. Já jsem diplomaticky mlčel, nepozorovaně prohmatával kapsy, slídil po zlomcích a drobtech rozlámaných cigaret. Marold bez ustání šukal, přecházel, odplivoval, i v popelníku u kamen se přehraboval a na staré vyřezávané skříni prach prsty stíral . . . Konečně se naproti mně usadil a s tajemným úsměvem prohodil:

»Už je mám, už jsem je našel.«

— »Co?!« ptám se a žmolím v kapse drtečky cigaret neodvažuje se s nimi na světlo. »Co to čmouraj v té kapse?« cení se Maroldek a dolévá. Přihnuli jsme si. Vytahuji kousky nesměle

L. MAROLD. STUDIE.

MAJETEK PANÍ ZDENKY MAROLDOVÉ V PRAZE.



L. MAROLD. — DEKORATIVNÍ PANNEAU.

PASTEL. — MAJETEK NAKLADATELSTVÍ BORELOVA V PAŘÍŽI.

poznamenávaje, že by se z toho dala ukroutiti cigareta. Marold beze slova, vážně s jakýmsi důrazem obrací se ke stolku se štětci a s vodovými barvami, shrnuje cosi a na čínském podnosu předkládá mně tři nedokouřené cigaretové špačky. Otvírá ze široka ústa — v tom okamžiku vybuchli jsme oba v nehorázný řehot. Opakuji, jakživ neviděl jsem Marolda tak se smáti. Slzy hrkaly mu ze zářících očí. Jako dvě šelmy pobíhali jsme atelierem. Potom zalezl každý z nás do koutku a tam nával smíchu doslova vyplakal. Pravda, když jsme se kradli do sklepa s naší ukroucenou cigaretou v ústech pro novou láhev plzeňského nezdál se nám býti vzduch o nic chladnějším. Tak jsme byli rozehřáti. — A pak šli jsme s pámbíčkem na kutě. — Paříž. J. DĚDINA.

*

VZPOMENU ZDE NĚKOLIKA PŘÍJEMNĚ zažitých neděl ve společnosti Marolda a jeho rodiny na venkově. Bydlel jsem tehda s milými dvěma přátely Raškem a Dědinou v malé vesničce na Sázavě, když Marold přijel z Paříže přijel domu si poněkud oddechnout a tam do té vesničky vylákali jsme i jeho. Dost nás to stálo práce. Jako malému dítěti slibovali jsme mu hory, doly, les, řeku plnou ryb, koupání, lodičku a jiných požitků ještě celou hromadu; to vše že bude mít, bude-li jen hodný a přijede, jsme vzkazovali. L. Marold stal se v Paříži náruživým rybářem, vyhlídce na lov neodolal a konečně přijel. Přijel krátce před polednem, shodil ze sebe městské šaty, navlékl měkkou košili, široké spodky, starý kabát a s rukama hluboko v kapsách a s tváří zářící spokojeností zasedl za stůl. Tak zastal jsem ho vraceje se poslední ze všech k polední tabuli. Shledání po mnoha létech — poseděli, pohovořili jsme si a odpůldne jal se Marold se zlatovlasou paní Zdenkou upravovati si své letní hnízdečko.

Málo jen čísel roztroušených mezi ovocnými sady, u řeky mlýn s malým ostrůvkem a jezem. Za silnicí, která tudy vede, ještě několik malounkých chaloupek skrytých úplně za stromy, prozrazuje se mimojdoucím jen kouřem svých komínů. To celá vesnička, náš tehdejší útulek. Ale okolí, to orámování v němž sedí je tak krásné, že těžko líčiti. Široké údolí Sázavy s pruty úrodných polí na příč, stromky obsázenou cestou uprostřed a nekonečnou loukou u břehu stále se úží až za vesničkou zavřeno lesnatou strání, dělí se ve dvě. Jedním na západ pokračuje Sázava. Jen úzký, křivý pruh vody, zrovna tolik co proklouzne mlýnským podkolím s nadjezí prodírá se pracně dál kamenitým řečištěm a mizí v dáli oku mezi zelenými břehy hlubokého, lesy modrého průhledu. S druhého malý potůček proplétá se olšovím a vrbičkami a proběhnuv pak několika



L. MAROLD. STUDIE.

KŘÍDOVÁ KRESBA. — MAJETEK SPOLKU »MANES« V PRAZE.



L. MAROLD. ≡ VLČI MÁKY. ≡ DEKORATIVNÍ POLE.

AKVAREL. — MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

rybníčky vesnickou drobotinou zbudovanými, pode vsí vlévá se do řeky. Po stranách obstoupeno údolí mírnými stráněmi; na nich po různu les, políčka, lísková houští, pastviny, střídají se propleteny cestami a pěšinkami.

Dnespeky mají svou minulost. V době dostavníků bývalo tam živo, byla to první stanice na cestě mezi Prahou a Vídní. Za toho našeho pobytu, po dlouhých létech úplného klidu a snad naposled zavládl tam opět čilejší ruch. Středem, okolo něhož se vše otáčelo, byl ovšem Marold. Svou milou, skromnou povahou získal si rázem celé okolí. Vždy v dobrém rozmaru, vtipkoval, smál se, ba mnohdy si i po tichu zpíval, vzácný to u něho úkaz. Začal s nějakou českou písničkou, ale brzy spletl všechny možné popěvky dohromady a umlkal teprve po hodné chvíli, když zpozoroval, že na dobro »ztratil notu«. Snad skutečně tehdá aspoň na krátko pozapomèl na své starosti a strasti. Chtěl si odpočinout a dle toho se také zařídil. Řemeslo pověsil na hřebík a trávil den procházkou po polích a lese, brouzdal se ve vodě a po lukách, ale většinu času proseděl s prutem v rukou nad mlýnským jezem na svém zamilovaném místečku u borového lesíčka. Rybářské nářadí, velmi důkladné, bylo snad vůbec první, co po svém příjezdu vykramařil ze svých zavazadel. Přes naprostý neúspěch vracel se denně ráno i z večera ku své zábavě. Ve společnosti své ženy, sedící opodál v trávě s Luloušken, skloněné nad knihou a nerozlučného druha svého Raška, Marold proseděl tam hodiny a hodiny, upjatě sleduje splávek na hladině řeky. Tu a tam nějaká zavadila, ale chytit, chytit nedala se žádná. Patentní prut s mechanismem se neosvědčil, zahodil ho tedy a uřízl si obyčejný z lísky, vnadil ryby těmi nejdelikátnějšími sousty, nic platno, Marold vracel se vždy s prázdnýma rukama. Jednou jen uvízla mu na udici rybička zdélí malíka, čekal že bude jich víc, ale když zůstalo jen při té a poněvadž nestálo za ostudu nést se s ní domů, pochoval ji s pietou do mraveniště. Večer u stolu vytrpěti musel ovšem pro svou smůlu mnoho úsměšků, nezůstal ale nikomu dlužen, řízně a s vtipem ripostoval a brzy nás posměváčky obyčejně umlčel. Společnost bývala četná a setrvávala dlouho do noci s námi na besedách v prostorné, čistě vybílené šenkovně se zelenými stoly a hlubokými okny, plnými rudých květů pelargonií. Hovořilo se mnoho a o všem možném, nic jsme snad nevynechali, jen o jednom mlčívali jsme důsledně — o malování. Šetřili jsme se navzájem. U Marolda vyvolávalo to slovo pocit trpkosti a u nás ostatních neméně, ovšem ze zcela jiné příčiny. Mořili jsme se mezi dnem na studiích a vraceli mnohdy zoufalí domů »protože jsme to nemohli dosáhnout«, tak že i nám bylo milé, když aspoň večer zapoměli



L. MAROLD. PEROKRESBA.



L. MAROLD.

KŘIDOVÁ KRESBA. — MAJETEK PANÍ ZDENKY MAROLDOVÉ V PRAZE.

jsme na chvíli na své bolesti. Někdy zakončili jsme malou hrou v karty a o něco drobných lehčí klidili jsme se již hezky po půlnoci na kutě. Tak plynul nám čas utěšeně bez velkých změn, jen v sobotu bývalo jinak; ty sobotní večery patřívaly dámám. Připravili si jednou mal u soirée dansante za zvuků vesnického kolovrátku s obligátním pruhovaným potahem a kapsáři na stranách a poněvadž se taneček jak náleží vydařil, opakoval se co týden po celou tu dobu. Tančil kdo jen trochu dovedl a neúnavně ve vzorném pořádku kol prostředního stolu.

Marold vykouřil rád cigarettku, ačkoli dobře věděl, jak mu to škodí. Míval vždy celou škatulku princessas v kapse svých pohodlných spodků, ač-li mu ji dříve starostlivá o jeho zdraví madame neschovala. Po jídle si zapaloval a mžouraje gourmandsky očima, pouštěl kroužek za kroužkem do vzduchu. Marold junior, Lulu nejroztomilejší capart, kterého jsem kdy viděl, měl z našich cigarett nemalou radost, nespouštěl jich z očí a ulebeděn na matinčině klíně, číhal na každý obláček dýmu, který k němu přes stůl zabloudil, chňapaje po něm svýma ručkama.

Jednou zašel jsem k Maroldovi k řece, napichoval zrovna na udici žížalu a mrzutě bručel; ten den ani neťukaly. »Dají mi cigarettu«, prosil Marold, (princessas byly nejspíš zas uschovány) podám mu, lehnu si vedle něho a dívám se také na splávek. »Viděl jste vůbec už někdy ve svém životě ňákou rybu?« začal jsem ho škádlit. Marold nic. »Ve mlejně mají ryb a ouhořů plný sádka«, povídám mu dál. »Koupená ryba to tak nechutná jako dyž si ji člověk sám chytne«, vykládal Marold, »a já bych jednou tak rád, třeba jen jednou něco chytil«. »Takhle se toho sotva dočkáte ale, napadlo mi, »kdyby jsme nahodili přes noc na provázky, snad by se přeci něco chytilo«. Marold na mne tázavě pohlédl a když jsem mu vysvětlil co a jak, řekl jenom »To bysme mohli«. Za šera přivázali jsme provázky ku vrbičce a jako kdyby nic, šli jsme domů. Ráno tam byla ryba. Jak se tam dostala, to nepovím, ale byla tam, pěkná, as čtyřliberní. Ta radosť. Marold již časně z rána odvázal provázky a opatrně, cítě tíži, vytahoval. Táhl pomalu vždy výš a výše po proudu, až se mu podařilo dostat svou kořist na sucho. Radostí zajásal — ale hned se jaksi ulekl, ztichl, schoval rybu pod kabát a utíkal s ní domů. Jen šeptem sděloval nám pak co se událo. Večer octla se ryba na mise — snědli jí v nejužším rodinném kroužku — mne nepozvali. Bylo mi z počátku líto, ale hned jsem mu odpustil, zapoměl jistě jen radostí, že vyplnilo se mu přání z předešlého dne. Tehda připravoval se opět ku práci, neb ť i tam, do toho zastrčeného kouta pronásledovali jej pařížští nakladatelé objednávkami a urgencemi očekávaných prací. V takové chvíli byla dobrá nálada Maroldova ta tam, tu často a trpce stěžoval si na svůj osud illustrátora. Měl již toho černého umění po krk, toužil po barvách, hnusilo se mu jeho závislé postavení, toužil po svobodě, po volnosti. Dlouho však nikdy nenaříkal, spousty plánů, těch nejkrásnějších,

L. MAROLD. CHRYSANTEMA. DEKORATIVNÍ POLE.

AKVAREL. — MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.



které se zápalem před námi rozvinoval, rojily se mu v hlavě, zatlačujíce do pozadí veškeren stesk. Všechna ta jeho přání, všechny ty touhy vyznívaly tu opět týmž akkordem, malovat, malovat co by sám chtěl, a na to se těšil jako dítě. »Jak se toho illustrování jen trochu bude moci zbavit, hned že se do toho pustí,« říkával. Nedočkal se.

Nerad, ale přece aspoň na malou chviličku usedával pak nad prací. Byla radost dívati se naň pracujícího. S úžasnou rychlostí rostla mu práce pod štětcem vždy plným barvy; tužka, křída, péro, střídaly se o překot v jeho dovedné ruce, i prsty rozmazával tušové skvrny, kde bylo třeba, a když se nepodařilo, neboť i jemu stala se někdy ta nehoda, vyškrábal nemilosrdně nožem. Již tehda částečně koloroval své kresby. S počátku jen tu a tam zcela mírně stříkl barvy do pozadí, na nějakou tu stuhu damského kloboučku, kolloroval jemně pikantní tváře svých figurek, až časem, znenáhla přešel ku plnobarevné akvarelle. Tak zpříjemňoval si svou práci, tak nahražoval si aspoň částečně to želané malování.

V té malé světničce s improvisovaným zařízením, s okny na silnici a zelené kopce u rozvrzaného stolu povstaly tehda mezi jiným, po chvílkách, také illustrace ku Hermannovým »Pražským figurkám«.

Po té vídal jsem Marolda zřídka kdy, vždy jednou, dvakrát po delší době. Zajímaly mne jeho názory, a proto uváděl jsem hovor vždy na umění. Z mnoha zajímavého prozradím jen tolik, že na moderní snahy v současném umění díval se s nedůvěrou. Mnohého právě o to moderní hnutí zasloužilého a vynikajícího umělce odbýval zkrátka, ačkoli se sám ve skutečnosti řídil týmiž zásadami, které ono hnutí vyneslo na povrch. I nás v »Mancsu« sdružené neměl valně rád, domníval prý se, ovšem bez příčiny, že jej podceňujeme, že neuznáváme jej jako dosti moderního.

Nepřítelem nám ovšem nebyl, jeho dopis v němž slibuje nám přispívati do »Volných Směrů« a který chováme jako drahou památku, je toho dokladem. Naposled shledal jsem se s Maroldem na balkóně kavárny »Métropole« na Václavském náměstí. Bylo to krátce po ukončení výstavní panorámy. Jaksi unaven po obrovské práci sledoval ruch na náměstí, když jsem k němu přistoupil. »Ani jsem tam ještě nebyl,« prohodím, když počal mluviti o panoramě; „také tam nechodějí,« on na to, »nestojí to za cestu.« Byl tehda velice nespokojen.

O beznadějném stavu Luďka Marolda dověděli jsme se v noci na první prosinec právě po redakční schůzi »Volných Směrů«. Hovor točil se ovšem po celý večer jen a jen okolo něho, ačkoli jsme zprávě nepřikládali váhy. Nevěřili jsme prostě. Nikdo z nás netušil, že právě v tu hodinu, když jsme se rozcházeli, přestalo navždy bít to nemocné ale dobré jeho srdce. — Třetího dne doprovodili jsme ho na cestě poslední.

V Praze, v únoru 1899. ŽUPANSKÝ.

ZA LUĎKEM MAROLDEM!

Vzpomínám na Tebe, hochu můj zlatý,
jako se na milenku vzpomíná.
Vidím Tvé modré, smutné oko,
modré, jak obloha po jarním dešti,
smutné, jakoby slzu uronit chtělo,
chtělo — a bálo se výsměchu lidí.
Oh, Ty můj hrdý, velký lyriku snivý!
Roním je za Tebe všecky ty slzy
ukryté, potlačované,
slzy doufání, štěstí zmařeného,
slzy hněvu a pohrdání! — — —

Teskné vy krajiny sázavské,
skalnaté, lesnaté břehy,
vzpomínáte si na dvě duše?
Bloudívaly tam mezi vámi,
opájely se vaším steskem,
snívaly vaším sněním — — —
A ta jedna, ta jedna, která tak ráda,
mlčící, zadumaná hleděla do vln,
jakoby s nimi toužila v moře, —
ta již nepřijde víc!
Dravá, divoká vlna
dravější ukrutné řeky
uchvátila ji a zanesla,
důvěřivou a nic netušící,
v moře nejdravější, nejkrutější,
v bezedné moře, které nevrací.

S Bohem buď, hochu můj!
Proč Jsi tam nezůstal v cizině chladné,
v cizině, která Tě hýčkala,
která Ti dala slávu?!
Proč Jsi tak miloval tu Svoji rodnou,
tu Svoji ubohou, českou zem,
kterou dnes zapírají? — — —

S Bohem buď, hochu můj!
Kéž Ti ta tvrdá, těžká, zdupaná země česká —
kéž Ti je lehkou!

JAN ČERVENKA.





MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI. L. MAROLD. PLAKÁT.

Zpráv časopisů o zemřelém L. Maroldovi bylo přemnoho. Všechny čelnější listy domácí i zahraničné přinesly zprávy a kritické úvahy, které vesměs, přes různost náhledů shodují se v neomezeném uznání českého umělce. Nemáme místa uvádět všechny a reprodukovat výňatky; omezíme se na nejdůležitější. — Z francouzských časopisů »Revue des arts« přinesla zprávu o skonu Marolda a v čísle následujícím krásný článek od Williama Rittera, upřímného přítele českého umění, kterýž i nám do tohoto čísla »Volných Směrů« přispěl pěkným posudkem. »Revue illustrée« a »Le monde illustré« vzpomenuly vřelým způsobem svého dlouholetého spolupracovníka. »Le Figaro illustré« připomínaje svým čtenářům poslední Maroldovy illustrace ku Rodenbachově »La leçon des enfants« tam otisknutých, vzpomíná svého illustrátora i básníka Rodenbacha současně, který rovněž mlád zemřel o několik dnů dříve. Reaguje na oblíbenost Marolda, jako illustrátora, u pařížských spisovatelů, končí »Figaro« svůj nekrolog: »Sa disparition est veritablement un deuil litteraire e' l'on s'atriste jusqu' aux larmes en voyant se dissiper dans le néant une aussi belle âme « Z mnoha denních listů pařížských zaznamenáváme obšírný a pěkný článek pod pseudonymem Rétif de la Bretogne v »Gil Blas«. Psal jej Jean Lorrain. Z anglických časopisů přinesl zprávu »Grafic«. Z německých uměleckých časopisů v prvé řadě »Ver Sacrum«, orgán sdružení rakouských umělců a mnichovská »Kunst für Alle«. Z ostatních berlínská »Moderne Kunst«, »Leipziger illustrierte Zeitung« a celá řada denních listů vídeňských a německoříšských. Všechny tyto časopisy německé zamlčují svorně Maroldův český původ, listy mnichovské osvojují si jej dokonce úplně jako jednoho z nejvýznamnějších representantů mnichovské školy. Z listů polských zaznamenáváme »Tygodnik illustrowany«, v němž pan Kamieński v článku psaném s porozuměním oceňuje umění Maroldovo. I ruská »Новое Время« přináší zprávu o ztrátě, kterou utrpělo české umění. Lisy české denní, týdenní i illustrované přinesly bez výminky obšírná pojednání o Maroldovi a jeho významu pro české umění, mezi nimi nejlepší ve Zlaté Praze. Mimo to »Světozor« i »Zlatá Praha« přinášejí v každém skoro čísle reprodukce Maroldových kreseb. Z měsíčníků »Naše Doba«, »Rozhledy«, »Osvěta«, »Česká revue« přinesly články. Obzvláště poslední měla to štěstí získati zajímavý článek od francouzského spisovatele Williama Rittera již výše uvedeného. Ž.

*

Jednota výtvarných umělců českých, jejíž členem Luděk Marold byl, vzala na se uspořádání posmrtné výstavy Maroldových děl a vydání souborného alba jeho prací. Také slušný náhrobek pořízen má být péčí jednoty nad rovem zesnulého.

Akce ve všech třech směrech poněkud vázne. Výstava Maroldova bude teprvé v druhé polovici tohoto měsíce. Poněvadž se vyjednávání o propůjčení místností se správou Rudolfina rozbilo, instalována bude v městském museu na Poříčí. Práce tam vystavené, pocházející z umělcovy pozůstalosti jsou prodejné, načež zvláště upozorňujeme. Po ukončení v Praze převezena bude výstava do Vídně a později snad i do důležitějších uměleckých středisk zahraničných. Výběr prací pro projektované album učiněn bude teprve na této výstavě, a potom stanoveny budou bližší disposice pro celé dílo, tak že se ho i v nejpříznivějším případě nedočkáme do šesti měsíců. S náhrobkem nemá se to lépe. Členové jednoty výtvar. umělců českých zahájili sice mezi sebou subskripci, opomenuli ale obrátit se v čas ku širší veřejnosti. Až zájem veřejnosti úplně ochabne, bude těžko dovolávati se její přispění. Přes patrně neutěšený stav věcí doufáme, že podaří se slav. jednotě dostáti svým závazkům plnou měrou. Hlavně

připravované album, při němž počítá se na větší rozšíření i do ciziny, budiž svou úpravou skutečně důstojným aktem piety ku zvěčnělému. ž.

*

MINISTERIUM KULTU A VYUČOVÁNÍ ROZHODLO hned po úmrtí Luďka Marolda zakoupiti čelnější objekty z umělcovy pozůstalosti pro vídeňská dvorní musea. Rada v ministerstvu p. Stadler z Wolffersgrünů pověřený zmíněnou koupí přibude do Prahy ještě před otevřením připravované posmrtné výstavy, aby zabezpečil v čas vídeňským museím vše pozoruhodnější před možnou ztrátou v privátním majetku. Vedle čilosti ministeria divně působí chování se naší společnosti »vlasteneckých přátel umění«. Tato společnost nepodnikla dosud ničeho, aby získala pro svou galerii a při ní stávající sbírku kreseb, třeba jen jediného listu z ruky jednoho z největších domácích umělců. ž

*

NAKLADATELÉ Braun & Schneider v Mnichově vydají album kreseb Luďka Marolda kreslených pro »Flieg. Blätter« a tamže po řadu let uveřejňovaných. Kreseb těch je celkem něco přes osmdesát a pečlivý výběr z nich v nových na mnoze barevných facsimilových reprodukcích vydán bude již v nejbližší době. Publikace tato smluvena byla s nakladatelstvím již za života umělcova a jemu značný podíl zabezpečen na výtěžku, který nyní po jeho smrti připadne pozůstalé rodině. Přineseme během času bližší zprávu. ž.

L. MAROLD. PASTELL.

MAJETEK PANÍ M. BORELOVÉ V PAŘÍŽI.



NAKLADATEL A MAJITEL UMĚLECKÉHO ZÁVODU PAN TOPIČ získal od pařížských nakladatelů značnou partii Maroldových kreseb. Kollekci svou čítající ku dvěma stům listů, mezi nimi mnoho zajímavého z první doby umělcovy, propůjčí pan Topič k vystavení v posmrtné výstavě. I tyto kresby jsou prodejné a veřejnosti naší dává se tu příležitost ke koupi.

*

AUTOBIOGRAFIE MAROLDOVA NA PRVÉ STRANĚ tohoto sešitu uveřejněná pochází z prvé doby pobytu Maroldova v Paříži. Byla psána pro zesnulého mistra Nerudu, jenž potřeboval nějaká životopisná dáta ku charakteristice, jíž doprovozena býti měla podobizna Maroldova v »H. L.«. — Dopis, jak jej podáváme jímá svojí prostotou a upřímností, tklivě působí zmínka o tetě, které byl za tak mnohé vděčným a na níž i při této příležitosti vzpomíná. — Zmíněné »vyslání« do Paříže, stalo se k popudu ředitelstva c. k. uměl. prům. školy; na Maroldovi žádáno, aby věnoval se dekorativnímu malířství a za tou příčinou, aby šel do atelieru k »milému mistru« Gallandovi. Marold sice u něho byl, ale takřka jen návštěvou: Když viděl různé to kopírování a přenášení podle čtverečků a ty malířské řebříčky po nichž by mu bylo šplhati, obrátil se a šel na cesty, které mu jeho vnitřním instinktem a nikoli ředitelstvy a vládou byly vykazovány. — Pro předchozí dva ročníky, bohužel, nemohli jsme se žádného původního příspěvku Maroldova domoci, že se tak nestalo ani naší vinou ani nepřízni Marol-

dovou k »Volným Směrům« objasňuje následující jeho dopis:

Drahý redaktore! — Prosím Vás o malou službičku, omluvte mne nejprve u Vás samotného a potom u pánů kollegů proto, že vzdor Vaší laskavosti, kterou Jste mne poctili, a mne ku součinnosti ve »Volných Směrech« vybídli až posud takovou liknavostí jsem se vyznamenal. Za moji malou omluvu dovolte mně jen: Kšeft. Ale s'ibuji Vám svatě, co budu v Praze vše vynahradím. Co nyní dělám, nijak nespadá do Vašeho rámce. Tak prosím Vás mějte mne zatím tímto za omluvena, a přijměte ujištění mé upřímné snahy být Vaším oddaným

PAŘÍŽ, 6. V. 97.

L. MAROLDEM.



L. MAROLD VE SVÉM PAŘÍŽSKÉM ATELIERU.

Předkládáme svým abonentům Maroldovo číslo »Volných Směrů« a doufáme, že přijmou je vděčně. Narazili jsme na překážky tam, kde jsme je nejméně očekávali, totiž zde doma, tak že nám bohužel nebylo možno vypraviti tato dvě čísla Volných Směrů způsobem takovým, jak jsme měli v úmyslu. Tím vděčněji vzpomenouti musíme na tomto místě všech těch cizích majitelů Maroldových kreseb a jich reprodukčních práv, kteří svou vzácnou ochotou nám ku vydání těchto čísel přispěli jich propůjčením. Jsou to: Paní Marie Borelová, nakladatelství Borelovo, tiskárny Lemercierovy, pan Gabriel de Kadár, ředitel Lemercierových tiskáren, malíř pan Vácha, vesměs v Paříži a nakladatelství Braun & Schneider (Fliegende Blätter) v Mnichově. Z majitelů domácích přispěli nám v první řadě: paní Zdenka Maroldová, pak pánové MUDr. Michl, professor K. B. Mádl, sochař Vilém Amort a malíř Josef Schusser. Nakladatelství p. J. Pospíšila dalo nám k disposici illustrace ku Hermanovým »Pražským figurkám«, z nichž některé drobnosti otiskujeme a redakce »Světozora« rozdělila se přátelsky s námi o právo reprodukce portrétu umělcova synáčka. — Všichni zde uvedení mějtež náš nejsrdečnější dík.

REDAKCE.



≡L. MAROLD. ILLUSTRACE.

MAJITEL P. GABRIEL DE KADAR V PAŘÍŽI.

STAVBY PRAŽSKÉ A SMĚRY UMĚLECKÉ. — JOSEF FANTA.

Nepopíratelně zajímavými jsou věcné a rozumné rozhovory a projevy o směrech uměleckých, ať již nazývány jsou novými neb starými. Však nelze upříti, že rozhovory o uměleckých směrech při dnešních pražských stavbách, nepřihlížíme-li k jednotlivým z nich, nýbrž k valnému a číselně převažujícímu množství, které rozhoduje o rázu nových ulic, a které starý jejich ráz mění, působí do jisté míry komicky.

Uvažme jen, kolik pražských nových domů stavěno jest dle návrhů stavitelů umělců, přihlédněme, oč jde podnikatelům a stavebníkům při těch tak zvaných činžovních palácích, sledujme, kolik v Praze poslední dobou postaveno bylo rodinných domů, při nichž bylo by lze ještě nejspíše očekávati, že přijde umění architektonické ku slovu. Však kdybychom neutěšený výsledek, jaký nám přehlídka taková působí, nevzali v úvahu, kdybychom si jen uvědomili, jak malou měrou dopřáno bylo nepopíratelně vynikajícím umělcům domácím spolupůsobiti při stavbě pražských domů, při stanovení rázu ulic, jistě že si mnohé neblahé zjevy dosavádní snadno vysvětlíme.

Myslím, že mnohým již napadlo, že jest to smutným pro Prahu zjevem, že ku př. tvůrce Národního divadla, díla, které přes nezralé posudky domácích i cizích posuzovatelů, zůstane vždy dílem velkého umění, že vynikající mistr domácí za dlouhou řadu let svého uměleckého působení neměl příležitosti v ulicích pražských provésti řadu svých děl. Otažte se jiných vynikajících architektů pražských, kolikráte k nim přišli stavebníci se žádostí za vyhotovení plánů stavebních na domy a zhrozíte se. Jest v Praze doposud vzácným případem, když stavebník aneb podnikatel dá návrhy na dům zhotoviti umělcem, a případem téměř neslýchaným je, aby umělec mimo vnějšku stavby, zařizoval vnitřní uspořádání stavby a staral se o vnitřní výzdobu bytů. Ty věci se v Praze jinak pořizují i v palácích. V Praze doposud myslí se, že architektovi náleží nanejvýše navrhovati průčelí, a jestliže stavitel, stavebník neb podnikatel dožádá si spolupráce architekta, nejčastěji činí tak k vůli průčelí, nanejvýš ještě, že architekt práci svou končí v průjezdě. Však toto spolupůsobení jest jen výminečné. Nejčastěji podnikatel a mistr stavitelský spokojí se tím, že bez dlouhého přemýšlení obrámuje díry okenní, které objeví se v průčelí ze schematu půdorysného, dům římsou nějakou ukončí; při práci mu pomáhají vzory shledané z děl knihovny. Při potřebě pěkného průčelí dostane jak svrchu praveno výjimečně architekt objednávku. Objednatel doručí mu vylinované schema průčelí, malebné to schema pozůstává v patrách nad sebou vylinovaných otvorů okenních, na nichž nelze ničeho měnit, jelikož otvory jsou již vyzděny a okna do nich objednaná. Štědrý objednatel dovolí, aby umělec užil stuikaterských fabričně robených ozdob, nejčastěji umělcdaná direktiva vyznačuje, že zbývá na provedení průčelí a vchodu do domu částka nepatrná, a že sluší šetřiti, ovšem to šetření nemá se vztahovati k újmě množství ozdob; pěkné průčelí musí býti dle běžných pojmů bohaté, čím víc tím líp, praví objednatel. Platí-li v umění: s malými prostředky účin, platí u podnikatele, za málo peněz hodně výzdoby.

Ubohý navrhovatel dodá pak výkresy přehledné a podrobné a o provedení stará se objednatel sám, při věci té nemá již navrhovatel slova, velmi často upraví si objednatel i profily dle svého. Snad jsou věci tyto vám známy. A případy tyto, kde za okolností podobných umělci lze při vzhledu pražských ulic přece spolupůsobiti i případy ty nejsou časté, stejně i ony, kde podnikatel stavby, mistr stavitel pojí se v jedné osobě s umělcem.

Odtud ten v Praze proti jiným městům odchylný zjev; jinde při vzrůstu města působí pravidelně umělci, u nás pravidelně podnikatelé a zedníci, a jen výjimečně umělci. Zajímavo je při těchto okolnostech, když pak slyšíte stesk, co jen ti naši umělci nám v Praze stavějí, ač by zníti mělo, proč nám v Praze umělci nestavějí.

Budou namítati snad někteří z Vás, že více než domy obytné a budovy veřejné dávají ulicím a částím



města ráz, a že na štěstí veřejné budovy svěřovány bývají pravidelně umělcům. Nu ano, pokud veřejné budovy pražské nejsou navrhovány ve Vídni jsou prací domácích umělců. Víte však sami, jak spoře, jakzřídka veřejné budovy v Praze se staví, kolik let, trvá, než k některé potřebné a nutné veřejné stavbě dojde. Znáte však zajisté boje s kterými jest umělecká činnost při všech veřejných budovách v Praze téměř nerozlučně spojena, víte, jak se i při representačních budovách zemských spoří a šetří, často rozpočtový náklad, právě tak stačí na provedení řemeslné práce stavební.

Srovnejte tyto poměry s poměry jiných měst, vzpomeňte ku př. Vídně; umělci stavitelé nejen že tam stále zaměstnáni jsou veřejnými nákladnými budovami, jich práce dožadují i stavebníci soukromí i podnikatelé. Van der Nüll, Sickardsburg, Hansen, Ferstel, Förster, Wagner a j. působiti mohli ku stanovení vzhledu města všestranněji než u nás Barvitius, Ullman, Zítek, Schulz, Mocker a j. Ač mnohým nezdá se snad záhodným, aby tito neb jiní nejmenovaní umělci naši při budování nové Prahy působili, kdož popříti může, že by součinnost jejich byla v ulicích Prahy přivodila více utěšeného, než činnost podnikatelů mistrů stavitelů a zedníků bez spolupůsobení umělců.

Přáli bychom v Praze na všech místech, aby při ruchu stavebním uplatňovalo se umění. K tomu působiti by mělo se na všech místech; jest to nezdravý směr vývoje města, který ignoruje téměř naprosto umělce, a to se doposud v Praze téměř pravidelně děje a sice od věcí malých vnitřní výzdoby, od nábytku a zařízení bytu až ku stavbám rázu veřejného. Za změnění tohoto dosavádního směru se co nejdůtklivěji přimlouván e.

Až budou naši umělci spolupůsobiti měrou větší než dosavade při stavbách pražských, až schopnosti umělecké, která při celých generacích odkázána byla okolnostmi k činnosti mimo ulice pražské, více používáno bude, pak budou rozhovory o uměleckých směrech při pražských stavbách míti podstatnější podklad než dosavád. Přiznáváme, že přejeme rozvoji každého směru, pokud při něm vůbec jen lze mluviti o umění. Máme plnou důvěru v umělce domácí, že když jim umožněno bude spolupůsobiti při budování Prahy, uměním svým vyhoví moderním potřebám důkladnou znalostí konstruktivní, bez níž umění stavitelské stává se uměním divadelní dekorace, vyhoví i potřebám idealním, které u nás jako jinde hluboko kotví v duševním rozvoji národním. Rozvoj ten má své zvláštní potřeby, v okolnostech šťastnějších, dá on domácímu umění při vší rozmanitosti ráz do jisté míry společný. Ovšem, že netoužím, aby v umění našem vůbec, zvláště ale ve výtvarném zněla struna jediná, aby zavládlo nějaké, ať již kýmkoli a kdekoli velebené schema, nějaká modní odjinud zanešená fráse. Pro umění naše, v tom úzkém kroužku umělecké činnosti cítíme potřebu a toužíme po zjevech uměleckých, ucelených a rozmanitých ve zjevu a barvě nadání svého se lišících, v jichž souhrnné práci by zněly všechny struny mohutnosti duševní. Jak prostě o věci této vyjádřil se Smetana: Ať tvoří každý dle své povahy, poctivě, bez nucení se k něčemu, co nesouhlasí s jeho duševními schopnostmi, a až nás bude více a každý budeme housti svou, pak budeme míti české umění hudební. To platí analogicky i o umění výtvarném. Vystupovati proti každé povrchnosti a frasovitosti, která se dere na povrch, ať ona obléká se v šat domácí neb cizí, zdá se nám býti povinností všech opravdových lidí,

≡ L. MAROLD. DVĚ ČRTY. ≡

MAJ. SPOLKU MANES A P. JOS. SCHUSSERA.



stejně jako fedrovati vše, čím by více než doposud v životě našem uplatnilo se umění; zbytečno se nám býti vidí psáti umění domácí, neb se to rozumí samo sebou; neb jen umění kotvící v půdě domácí, vyrůstající z ducha vzdělanosti národní jest plodem záživným, jest semenem plodným kulturního žití. Obdivujme umělecká díla cizí, učme se na nich, sledujme při nich jak vyrostla z kulturní půdy národů jiných, nechme je na sebe působiti, však nekopírujme jich, nepřenášejme jich na půdu naši, ona mohou na nás co umělce míti dobrý vliv, však mají-li umělecká díla naše obstáti před soudem dějin, musí stejně silně kotviti v našem duševním světě, v naší kulturní půdě, musí býti květy našeho duševního a vzdělanostního fondu národního jako byla a jsou všechna ta skutečně vynikající díla trvalé ceny, kterými se namnoze honosí cizina.

L. MAROLD. PLAKÁT.

AKVAREL. — MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.



Dle této zprávy na žádost spolku pro postavení pomníku Mistra Jana Husa »svého času« vykázáno bylo pomníku místo na Malém náměstí Staroměstském a vypsána naň také soutěž; »leč již během lhůty konkurenční, zvláště pak v době výstavy soutěžících návrhů ustálilo se přesvědčení jak v kruzích uměleckých, tak i v kruzích obecenstva, že malé náměstí pro postavení tohoto pro národ český tak významného pomníku se nehodí.« »Za těch okolností uvažoval spolek o jiných místech« a po slyšení umělecké rady doporučující v prvé řadě dolejší část Václavského náměstí v druhé řadě náměstí Betlémské, rozhodl se žádati městskou radu o propůjčení dolní části Václavského náměstí.

Na základě této žádosti bylo v městské radě uspořádáno několik komissielních porad v nichž znalci (rozuměj z městské rady naproti dřívějšímu mínění znalců spolkem H. P. svolaných) »záhy se shodli na úsudku, že Václavské náměstí pro pomník Husův je nezpůsobilé«

Dne 29. února 1896 sešli se zástupci obce se zástupci umělectva (Hynajs, Mauder, Schulz, Zítek, Schnirch, Klouček, Liebscher, Ženíšek, Myslbek, Polívka) aby rokovali o tom, kam možno pomníky Husa a Palackého umístiti, při té příležitosti pak vzata byla v úvahu i socha sv. Václava. V této schůzi nebylo sice nic odhlasováno, ale z náhledů zde projevených nabyla městská rada přesvědčení, 1) že náměstí ono ani požadavkům súčastněných umělců úplně nevyhovuje, 2) že pro pomník mistra J. H. bylo by vhodnější v první řadě Velké náměstí, v řadě druhé náměstí Betlémské; »majíc pak na zřeteli zvláštní místní poměry tohoto náměstí, uznala za potřebné, aby

PRAHA 1899. — SOUHRN ZPRÁV A POVĚSTÍ S POZNÁMKAMI VOLNÝCH SMĚRŮ. — O MÍSTĚ PRO HUSŮV POMNÍK. — Dne 16. ledna t. r. rozhodoval sbor obecních starších o místě pro postavení pomníku M. J. H. Pokud nám známo, je to již **třetí »definitivní«** místo k témuž účeli slavnou městskou radou a sborem obecních ztarších odhlasované a nebude se tedy nikdo diviti, když nemyslíme, že by to usnesení musilo býti posledním. — Čekal Hus půl páta století na vděk národa, počká ještě déle. — Hodlajíce krátce probrati postup výběru míst pro Husův pomník, opíráme se o úřední »Zprávu o dosavadním průběhu jednání stran určení místa pro pomník Jana Husa a poměr ku soše P. M. na Starom. nám.« z roku loňského.

zevrubně bylo označeno místo, na němž by Husův pomník měl býti postaven«: Výbor spolku pro postavení Husova pomníku označil toto mezi domem Graenovým a palácem Kinským v severní polovici náměstí; leč rozsáhlá komisse (z městské rady i umělců dne 24. dubna 1896.) uznala všemi hlasy proti jednomu, že místo ono pro Husův pomník se nehodí, za to však že nejvhodnějším pro pomník bylo by místo, kde se křižuje osa uličky týnské a osa radnice staroměstské.

»Rada městská uvažujíc o obou těchto (ze spisu není jasno kterých?) návrzích znalců usnesla se dne 5. června 1896, aby pro pomník J. H. bylo věnováno náměstí Betlémské nebo jiné vhodné místo — kdyby se takové našlo«, kteréžto rozhodnutí sbor obecních starších dne 22. června 1896 potvrdil.

Na to spolek pro postavení pomníku M. J. Husa podal 10. června 1897 novou žádost, ve které přes jednomyslné usnešení umělců a znalců, žádal o místo na Staroměstském náměstí buď ve třetí třetině a nebo na rozhraní její. — — Zvláštní místní komisse dne 8. července 1897. navrhla (po dodatku pana Münzbergra) místo, kde sečou se kolmice z risalitu paláce Kinského s kolmicí ze středu průjezdu domu Schierova; městská rada pak usnesla se dne 9. července 1897. předložiti tento návrh komissi umělecké k novému vyjádření. Tato pak poukázala přípisem (dne 6. října 1897) na původní návrh umělců ze dne 29. dubna 1896 odporučující střed náměstí pro pomník a odmítla podati návrh nový, jelikož za nezměněných okolností neshledáno k tomu důvodu.

Rada městská (22. října 1898) odkázala záležitost tuto komissi praesidiální, jíž měla býti podána i data o právním poměru obce k sloupu marianskému.

Z těch vyjímáme jen to co mluví proti mínění, že sloup P. M. postaven byl »na oslavu vítězství bělohorského« a »na potupu národa českého«:

»Sloup se sochou P. M. postaven byl z rozkazu císaře Ferdinanda III., který též i fundaci zřídil ku konání pobožnosti ku stále trvající vděčné památce, že z pouhé milosti boží tato od tehdáž nepřátelského lidu Švédského silně dobývaná Stará i Nová města Pražská k přemožení a podmanění nepřišla a k tomu cíli aby největší přímluvou rodičky boží na budoucí časy od válek a outokův nepřátelských, nakažení morního a jiných neřestí zachována byla« (liber decretum). Základní kámen položen 23. května 1650. — Posvěcení 3. června 1652.



L. MAROLD. V TÁBOŘE.

AKVAREL. — MAJETEK P. MUDRA. J. MICHLA V PRAZE.

*

Dále úřední »zpráva« o historii místa pro Husův pomník nesahá, ale bylo již o tom promluveno ve svrchu zmíněné schůzi dne 16. ledna t. r., kde na žádosť spolku pro postavení pomníku M. J. Husovi a na návrh městské rady, rozhodl sbor obecních starších 43 hlasy

proti 39 hlasům, tedy nadpoloviční většinou dvou hlasů, aby propůjčeno bylo místo žádané, ve třetí třetině Staroměstského náměstí.

Přiznáváme, že nám ono rozhodnutí nezpůsobilo zvláštní potěšení. Vidíme v rozhodnutí tom i po stránce umělecké i jinak potíže, kteréž opětně zabrání a stíží důstojné splacení starého dluhu. — Nelze nám smlčeti některé poznámky.

Při schůzi zmíněné a častěji i jinde, objevilo se jako důvod pro žádané místo ve třetí třetině tvrzení, že pro Staroměstské náměstí prohlásili se vynikající umělci a umělecká komisse za tou příčinou svolaná. — Proti tomu uvádíme to, co vypravovali jsme z obsahu úřední zprávy a o čem také svědčí zachované protokoly. Po vypsání prvé soutěže spolkem svolaná umělecká komisse, kteréž přikázáno bylo určení vhodného místa pro pomník M. J. Husi, po důkladném uvážení veškerých míst, které v úvahu vůbec bylo možno vzíti, odporučila valnou většinou hlasů, spolku pro postavení pomníku Husova, dolení část náměstí Václavského, tam kde jeho osa sečc osu Můstku. — Když pak této žádosti vyhověti zdálo se městské radě nevhodným a svolána nová umělecká komisse (29. února 1896), aby vzala v úvahu i pomník Palackého, nebylo sic možnosti pomníku Husova na Václavském náměstí popíráno, ale vřeleji doporučováno náměstí Velké a Betlémské; nová opět »rozsáhlá« komisse (29. dubna 1896) jednohlasně odmítla místo ve třetí třetině náměstí a doporučila (proti jedinému! hlasu) střed téhož; nejinak rozhodla i bývalá umělecká komisse při radě král. hl. města Prahy (6. října 1897). Kde jest nám tedy hledati ony vynikající umělce a umělecké komisse tak houževnatě se třetí třetiny náměstí domáhající?



MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.

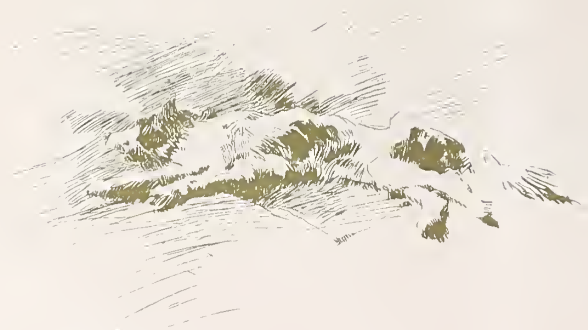
Pokud víme žádal výbor spolku vždy o své újmě o toto místo, nikdy ale neopíral se ani o vynikající umělce ani o nějakou uměleckou komissi. V důvodech, proč Václavské náměstí městskou radou bylo uznáno za nezpůsobilé, uváděno ve zprávě mezi jiným — »dále že v hořejší části téhož náměstí má býti postavena socha sv. Václava, při čemž by ovšem dvě sochy představující různé ideály (směry) na témže náměstí nikterak se nedaly srovnati nehledíc ani k tomu, že při postavení několika soch na jednom a témže náměstí vzniká konkurence —« a ten důvod uznal výbor spolku důvodným a nedomáhal se dále rozsáhlého, representačního místa toho, uznal, že náš první mučedník křesťanství nesnesl by se s prvým naším mučedníkem svobody svědomí na témže náměstí, třeba je oddělovalo prostranství tisícimetrové, a třeba se od sebe dali odděliti řadou sloupů, stožárů nebo pilonů, ale jedná-li se o náměstí Staroměstském, neuznává týže námitky, třeba by idee těch dvou soch byly od sebe daleko různější a prostranství mezi nimi nepoměrně menší! — Proč to? Při silnějších příčinách slabší důsledky jak se strany výboru spolku tak i se strany otců města! — Zájem ethický tu nerozhodoval, rozhodoval snad

L. MAROLD. PO DEŠTI.

OLEJOVÝ OBRAZ. — MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI.



L. MAROLD. ≡
PEROKRESBA.



umělecký? Umělci jednohlasně se proti tomu opřeli, aby ustoupil pomník Husův do pozadí náměstí, na podřízené místo, aby znemožněna byla koncepce takového pomníku, který by při volném uměleckém tvoření alespoň ve formální soulad s okolím přiveden býti mohl. A jsme přesvědčeni, že také dnes ať požádáte jednotlivě ať v celku umělectvo české, jemuž památka Kostnického mučedníka na srdci leží a jež přeje si šťastného, jenom uměleckými a ethickými zájmy se řídícího rozluštění, zvíte, že nemožno-li žádati střed náměstí staroměstského, znova odmítne třetí třetinu jeho, jako místo pro Husův pomník nevhodné. — — —

Demonstrace klerikální odbyta protidemonstračním hlasováním — proč žádati, aby měla špatný ba nešťastný vliv na záležitosť, již přece všichni (a i ti nejzuřivější klerikálové snad alespoň z uměleckého stanoviska) považovati musíme za významnou věc národní?

Ruku na hlavu, ruku na srdce! — — Vyhovuje alespoň z poloviny požadavkům jednoho z Vás dvěma hlasy dobyté místo pro Husův pomník? Proč nechcete být sami k sobě upřímnými? Proč chcete na českých umělcích, aby konkurovali s návrhy na místo, které ani Vám po vůli ani jim po stránce umělecké vyhovovati nemůže? — Hus čekal, jak na začátku jsme pravili, půl páta století na to, aby si jeho národ troufal ho oslaviti — Hus počká ještě chvíli, aby se proň našlo místo kde by nemusel podle politických poměrů uhýbati. — Ve schůzích a komissích mluvili k Vám vážení naši kommilitoni nejstarší — neslyšeli jste, poslechněte tedy volání mladších: Zvraťte, probůh svoje usnešení ještě po třetí! Vždyť českým je to pořekadlo: Do třetice všeho dobrého!

OSUD SKUPINY STARÝCH DOMŮ NA SEVERNÍ straně náměstí jest rozhodnut, předzvěstí rozhodnutí bylo zdravotní vysvědčení městského lékaře, jež před schůzí obecních starších uveřejněno v N. L.

Záležitost přišla třikráte do sboru obecních starších, jenž po dvakrate ukázal se býti již mezi debatou pro malé účastenství nekompetentním. Po třetí pak přijato na vědomí usnešení městské rady, aby zbořeny byly domy č. p. 931, 932 a 933-I.; proti tomu hlasovali z celého sboru (!) pouze pp. P. Eckert, Kubert, J. Sokol, Tonner a Dři Podlipský, Scheiner, Milde, Prachenský a Bastýř.

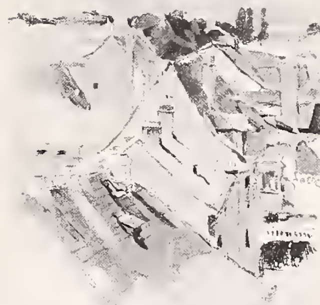
LITERATURA PRO BOURÁNÍ STARÉ PRAHY zahájená byla otisknutím řeči p. dra Vojt. Friče, člena řiditelstva městské pojišťovny, řeči, kterou obhajoval ve sboru obecních starších hlasování, jimž městská rada spečetila osud skupiny starých domů na Starom. náměstí. Řeč p. dra V. Friče vyšla nákladem snadno rozluštitelného anonyma, V. Chamomilly, (Heřmánek?) se zajímavými obrázky, které mimo dvou reprodukují návrhy p. O. Polívky na nový dům, v němž umístěny mají býti úřadovny městské pojišťovny.

Řeč p. dra Friče náleží k oněm řečem, které neobírajíce se podstatou chytí několik na různých mí-



L. MAROLD. DVA KOUTKY STARÉ PRAHY.

MAJ. NAKLADATELSTVÍ POSPÍŠILOVA V PRAZE.



stech projevených, pro záležitost o níž jde, celkem bezvýznamných projevů, které pro zaslepení posluchačstva hledí notně pocuchati. Nejlepším vtipem řeči p. doktorovy je tvrzení, že zájem pro zachování Staroměst. náměstí diktován jest uměleckou vášní a konkurenční závistí proti p. arch. O. Polívkovi. Skutečně není lepší zbraně pro skončení nemilé s někým kontraverse, než hoditi odpůrci v tvář úražku, která omračuje co rána kyjem a kdyby záležitost bourání Prahy byla jen záležitosti dvou neb tří lidí, možná že by p. dr. Frič zůstal vítězem, a že by k mlčení přivedl protivníky vandalského boření staré Prahy. Neboť věru jest málo příjemným býti osobně napadenu tam, kde jde o věc. A osobnímu napadání se také pan doktor vyhýbá — on totiž nejmenuje, ne snad proto, aby ušetřil nepříjemnosti napadenému, ale spíše ne-příjemné odvolání sobě samému.

Že při bourání domů na Staroměst. náměstí jde o něco jiného než o řevninost uměleckou, o tom p. dr. Frič jest sám dobře přesvědčen. Před 2 léty, kde nevěděl ještě o příčině, kterou dnes uvádí co pohnutku hájení oněch 3 domů, sděloval s jinými své obavy, že nastane vřava až veřejnost zví, že domy ty mají udělati místo pro městskou pojišťovnu. Mezi nynějšími důvody řeči p. dra Friče pro sbourání domů na Starom. náměstí, ač-li o nich lze vůbec vážně mluviti, jest důvod opírající se o petici »Um. Besedy,« v níž prý stojí:

L. MAROLD. SKIZZY KU PLAKÁTŮM.





MAJETEK PANÍ ZDENKY MAROLDOVÉ V PRAZE.

»Domy č. p. 930—935 mají býti dle doslechu sbourány — takové domy nelze bourati, jediné tenkrát, aby učinily místa veřejným budovám monumentalním, umělecké ceny trvalé a zaručené.«

Stanovisko toto nazval p. dr. V. Frič správným, a proto též dům městské pojišťovny, dům podstatou činžovní nazýván jest palácem měst. pojišťovny, ač úřadovny městské pojišťovny zabírají jen menší část zamyšleného domu činžovního. Bylo v petici »Umělecké Besedy« projeveno přání pro sbourání těch zajímavých starých domů pražských? anebo jich hájení před sbouráním? Takové domy lze bourati jedině tenkráte, aby učinily místa veřejným budovám monumentálním umělecké ceny trvalé a zaručené, stojí v petici, která se přimlouvala za zachování domů čís. p. 930—935, a z které nyní vytloukán jest důvod pro jich zbourání. V čem leží ta trvalá a zaručená umělecká cena při zamyšleném domě, doposud v různých náčrtcích naznačeném, o nichž doposud ani vůbec rozhodnuto prý nebylo. Hlasovali by ti členové Um. Besedy, jejichž petice se p. dr. Frič dovolává, hlasovali by nyní pro sbourání těch domů na Starom. náměstí, když znají ony studie k návrhům archit. p. Osv. Polívky? Uznávají zamyšlený dům s výzdobnou fagadau, v jehož patře umístěny býti mají úřadovny městské pojišťovny, za náhradu vhodnou a doporučitelnou? Přáli by si míti sbourány celkem nenastrojené, prosté ty staré domy, které však celým zjevem a to přes všechno pomlouvání advokátů

mají svůj uměלecký a historický význam: aneb by si zde přáli míti činžovní dům nově vyšňořený, který by se dle nezpůsobu poslední dobou zavládnuvšího nazýval palácem (!) a který stejně neoprávněně veřejnou budovou nazýván jest nyní. Pro který návrh by se v Uměl. Besedě rozhodli, pro barokní, pro který horuje p. dr. Frič, pro moderní kopulovitou střechu neb pro renessanční? Aneb přáli by si v zájmu zachování starobylého rázu návrh gotický? — Aneb by snad odpověděli, že jim ty pomluvené staré domy přece více jsou sympatickými ve svých skromných nárocích, které po celé lidské věky na Starom. náměstí svým vnějškem na předky naše činily a také na nás činí? Snad by odpověděli: »Nám ta tři tísnící se k sobě průčelí jsou význačna pro náměstí starých měst a Prahy zvlášť. Nezdá se vám zde záhodným zcelování parcel, zde bychom si přáli v zájmu zachování historického a uměleckého rázu vždy úzké domy tři!«



L. MAROLD. SKIZZA TUŽKOU.

MAJETEK P. JOS. SCHUSSRA V PRAZE

A snad by k hrůze p. dra Friče odpověděli: »Zachovejte ty staré domy, na které jsme se marně peticemi, kterých se nyní nesprávně dovoláváte, u vás přimlouvali; snad by k hrůze p. dr. Friče umělci, stavitelé a na slovo vzatí odborníci řekli.« Není pravda, že nelze domy ty adaptovati pro účele městské pojišťovny, je to možným, jen vám, kteří rozhopujete, schází dobrá vůle.« Nevím, jak by nejsilnější důvod pana dra Friče tu obstál. Však soudě dle zkušeností, jistě že by byla U. B. ihned složením závistivců neb by byla spolkem některým závistníkem svedeným, jenž nepřeje architektu O. Polívkovi, aby zde vystavvěl své nové dílo, a to i přes to, že členové U. B. v případu tak křiklavém, jakým bylo převzetí projektu po činnosti jurorské, ku kolegovi svému chovali se vzornou šetrností. Marně přebíráme se ve zvláštním otisku řeči p. dra Friče, kde bychom uchytili věcného důvodu jiného pro sbourání. Samospráva přece nemůže býti býti dobře důvodem pro sbourání skupiny domů na Starom. náměstí. Důvodem nemůže býti zde to, že si mnozí v obec. zastupitelstvu přejí zachování z důvodů vážných, neztajených, proti nimž nebylo v řeči p. dra Friče postaveny náhledy zdůvodněné.

Má býti důvodem pro sbourání dosavádní chyby spáchané? Má tu býti důvodem, že p. Schier donucen byl obcí stavěti a že stavěl, jak slavn. obcí bylo schváleno? Má tu býti důvodem, že plány assanačního obvodu nerozumně se vedly, což bylo, jak se p. dr. Frič přesvědčiti může, již před lety důtklivě a podrobně ukazováno. (Koho to zajímá, může nahlédnouti ve všechny ty opravné plány assan. obvodu, kteréž i v tomto případě naznačovaly zachování stávajících starých linií na severní straně Starom. nám.)

Může tvrzení, že se vždy přijde se strany obhájců starobylého rázu pozdě, bráno býti vážně? Aneb má se snad se strany obhájců starobylého rázu dříve proti sbourání památek pražských mluviti než se o nich v radě městské vůbec jedná? Aneb jest důvodem pro sbourání, že jen několik umělců o věcech těchto píše a mluví? Nebojí se pan dr. Frič výčitky, že vedle pana Scharffa jen on pro sbourání veřejně mluvil? Jest důvodem pro sbourání domů na Staroměstském náměstí otázka pana Dra Friče: »Kde byli ti pánové, kteří dovolili domy č. 934 a 935 bourati, proč tenkráte nemluvili,« k níž odpověděti můžeme panu Dru Fričovi, že byli ti pánové bohužel tam, kde jsou dnes, že při svých snahách nedospěli v hájení památek pražských dál, že mluvili o domech těch stejně jako dnes o domech č. 931—933, jen že je tehdy pan Dr. Frič neslyšel, poněvadž osud domů č. 934 a 935 ho nezajímal. Jest důvodem vážným v řeči pana Dra Friče se ozývající tvrzení, které naznačiti lze slovy: »Co jiní beztrestně dělali, to můžeme dělati i my: Jiní bourali, (ovšem, když k tomu obcí byli donuceni), bourejme též, jiní vypisovali nesprávně soutěže umělecké, vypisujme je i my«. — To ovšem jest obvyklé,

avšak jde o to, je-li to správné! Řeč pana Dra Friče jest řečí obhajovací, řečí, která chtěla dokázati, že bylo usnesení rady městské v příčině rozbourání tří domů na Star. náměstí správné a že bylo ve prospěchu obce.

Po rozumu pana Dra Friče bylo usnesení rady městské správným — právnicky správným. Domy byly obcí zakoupeny, od této městska pojišťovna koupila pozemky, na kterých domy ty stojí a slavný sbor obecních starších schválil prodej pozemků, které vzniknou teprvé po sbourání těchto domů. Přirozeno tudíž, město má povinnost se zemí srovnati své domy, které nyní stojí na cizím majetku, na majetku městské pojišťovny. Závěrek, který pan Dr. Frič, co právník takto činí, jest správným.*) Škoda však, že se ve své řeči na toto tvrzení neomezil, zajisté mohla býti tato část jeho řeči jako důvod pro sboření domů alespoň právnicky silnou. Šel však dále, hleděl dokázati, že sboření tří starobylých domů na Staroměstském náměstí bylo ve prospěchu obce v ohledu materielním a morálním a že neporušilo zastupitelstvo obce lásku ku starým památkám. Svědčí o nejistotě, v jaké pan řečník v hájení těchto vět sám vězel, když položil si otázku zda z důležitých motivů ruší zastupitelstvo obecní lásku ku starým památkám.

Při sebe bedlivějším čtení té řeči nenacházíme, že by otázky ty zodpovězeny byly příznivě pro obecní zastupitelstvo. Ku řeči pana Dra V. Friče mělo by se připsati heslo: Uděláš-li chybu, jen v ní setrvej! Heslo to vládlo a vládne vždy více méně u každé vrchnosti, to může býti jedinou omluvou pánům na radnici, kteří se o sbourání těch tří domů tak úsilovně přičinili.

Otisk řeči pana Dra Friče je dokladem špatných závěrků na falešných základech, přes to ale zajímá velice a nutno ho vítati: je lépe, když pánové řeknou své, třebas nesprávné náhledy a důvody pro odhlasování té které důležité záležitosti, nežli když hlasují vůbec bez důvodu, jen za tím účelem, aby zachránili samosprávu.

*) Proč asi nebylo rozhodováno o sbourání těchto domů před prodejem pozemků, na nichž domy stojí, vždyť při ostatních parcelách v assan. obvodu byl pochod jinačí.



L. MAROLD. AKVAREL. ≡

MAJ. P. GABRIEL DE KADAR V PAŘÍŽI.

UMĚLECKÉ SOUTĚŽE A OBECNÍ STARŠÍ PAN Dr. Vojtěch Frič. Pan Dr. Frič co přední zástupce městské pojišťovny věnuje teprvé od nějaké doby pozornost svou záležitostem umělcům výtvarným dávno již zajímavým a jelikož své náhledy co zástupce obce veřejně pronáší, dovolí nám, abychom poukázali na některé stránky, v nichž se názory umělců od jeho odchylují. Pan Dr. V. Frič hájí dávno již jinde i u nás se strany umělců právem odsouzený nezpůsob, svrchovaně nekorektního a nesprávného řízení konkurenčního, které pozůstává v tom, že při veřejné všeobecné soutěži přiobjednány jsou proti honoráři práce u zvláště vyvolených umělců, který nezpůsob v případu vypsání soutěže na městskou pojišťovnu hledá u nás těžko sobě rovného. Pan Dr. Frič buď nezná případy, které ztotožňuje s vypsáním na městskou pojišťovnu, aneb vědomě tvrdí k docílení zamýšlených cílů nepravdu. Případ při vypsání veřejné soutěže při Strakově akademii, při museu království českého byl povahy zcela jiné. Tu byla připuštěna k širší konkurenci, konkurence užší honorovaná, k níž vyzváno bylo několik předních pražských architektů, o jichž osobách bylo rozhodnuto celkem správně dle jich významu. Práce jejich soutěžily a posouzeny byly společně uměleckou porotou předem zvolenou. Pan Dr. V. Frič dočísti se může ve starých ročnících Národních Listů zejmena v delším článku »O uměleckých soutěžích« jak soudili umělci čeští i o těchto případech, kterými případ pojišťovny porovnávati jest nejmírněji řečeno smělým.

Ví dobře pan Dr. Vojtěch Frič, co při vypsání soutěže na městskou pojišťovnu se dálo, jsou mu známy náhledy i jeho přátel na radnici o případu při řízení konkurenčním téměř neslýchaném, mohl se přesvědčiti, jak o něm soudí ne většina, nýbrž snad bezvýminky všichni umělci domácí a to by mu mohlo býti pokynem, když nechápe zřejmé, důvodné, z právního citu plynoucí požadavky umělců, aby se poučil

o tom, jak je jinde pojímáno řízení uměleckých soutěží, a měli by přes to náhledy jiné, aby co právník, co myslící vzdělaný muž poukázal, že dosavadní názory, které projevily se bezpočtukráte na různých místech, jsou nekorektní, neodpovídající právu, slušnosti a spravedlnosti. Pakli ale pan Dr. Vojtěch Frič bez znalosti, bez studia, bez náležitého uvažování vidí v jednání umělců a odborníků, kteří od let poukazují na nekorektnosti páchané při soutěžích, a kteří i v tomto případě jako v mnohých jiných pronesli svůj úsudek, najednou příčinu jinou, kterou vysvětlil řevnivostí uměleckou, vášní konkurenční, pak nelze ovšem než litovati, že jemu přisouzeno jest spolurozhodovati o záležitostech, které svou povahou se vymykají úplně jeho znalosti a věcnému posouzení a litovati jest tím více, jelikož jsou to záležitosti veřejné. Ba nelze ani věřiti, že by pan Dr. Vojtěch Frič tyto věci nepochopoval; snad by mu byly jasnými, kdyby nejednalo se o záležitost stavební, kdyby ku př. o vyhotovení právních listin požádán byl ovšem proti zaplacení kolega pana doktora, řekněme Dr. M. a při tom by se řeklo:

»Objednáváme u p. Dr. M. protože máme k němu plnou důvěru, že to dovede. Chcete-li pak i Vy ostatní páni doktoři, můžete se též o vypracování těchto právních listin v téže záležitosti pokusiti, bude-li v nich některý passus lepší s radostí ho k doplnění právního elaboratu pana Dra. M. přičiníme, začež Vám eventuelně také něco zaplatíme.« — Snad by p. Dr. Vojtěch Frič pochopil, že by sotva některý z kolegů vyzvaného pana doktora M. pustil se do práce. A byly by tu vinny řevnivost právnická a vášeň konkurenční? Pochopoval by tu snad pan Dr. Frič, že by důvod, pro který by ostatní kolegové p. doktora M. právních listin sebe důležitějších v případě tomto nevyhotovovali, spočíval jinde. Nechť pan V. Frič se laskavě znovu pokusí o vysvětlení toho zjevu jemu pochopitelného jen při řevnivosti a závisti, snad najde správnější a lepší pro to důvody. Aby tak v tomto případě některý obecní úředník před panem doktorem V. Fričem řekl: Vy doktoři nesúčastníte se proto práce, jelikož to nedovedete, a proto že se bojíte z vyzvaným panem doktorem M. se měřiti. Jak by tu pan Dr. V. Frič panu úředníku městskému důrazně vysvětlil, že má o panech doktorech nesprávné a urážlivé mínění. Ostatně jisto, že by městský úředník na posudek takový proti doktorům práv se neodvážil, proti umělcům ovšem jest to přípustné a soudě dle jednání vrchnosti i odporučitelné. Ucta, kterou jsme chovali a chováme pro jméno, kteréž pan Dr. Vojtěch nese, nutí nás abychom hledali nějakého vysvětlení pro jeho zvláštní názory; snad příčinou jeho odchýlných názoru o uměleckých soutěžích je nešťastná náhoda, že případ, který zbudil zájem jeho o otázky umělecké, o otázky uměleckých soutěží, spadl v okres záležitostí dotýkajících se otázek o zachování starobylého rázu Prahy, při nichž ztratili někteří páni a s nimi i pan Dr. Frič veškerý věcný posudek.



L. MAROLD. DEK. POLE.

MAJ. P. PROF. K. B. MÁDLA V PRAZE.

ZPRÁVY UMĚLECKÉ.

MĚSÍČNÍ SOUTĚŽE VOLNÝCH SMĚRŮ. POČÍNAJÍCE vypisovati pravidelné měsíční soutěže, splňujeme opět jeden bod programu, který si »Manes« ve V. S. vytknul. Účelem těchto soutěží jest, povzbuditi ku činnosti hlavně v oborech dekorativního umění a uměleckého průmyslu, u nás tak zanedbaných a bohužel i samými výtvarníky podceňovaných. Zahraničný umělecký průmysl, anglický a francouzský, děkují svůj pokrok a rozkvět toliko součinnosti výtvarných umělců a ku této součinnosti musí dojíti též u nás, máme-li se aspoň o píď hnouti ku předu. Našemi soutěžemi brzy se ukáže, mnoho-li a jak schopné pracovníky naše umělecká obec v sobě chová, ukáže se, zdali možno vůbec v tomto směru chovati do budoucnosti nějaké naděje. Zveme ku hojnému účastenství. Soutěže naše jsou neomezené, přístupné všem českým výtvarníkům, pouze konkurečních pravidel a podmínek dlužno přesně dbáti. Výšku cen peněžních určovati budeme přiměřeně ku vypsanému předmětu a ku naším skromným poměrům nakladatelským udržovati je však budeme ve výši obvyklé u soutěží jiných, V. S. příbuzných zahraničných časopisů. I o zužitkování života schopných návrhů chceme se přičiniti prostředkováním mezi autorem a podnikatelem.

Podaří-li se nám, třeba jen poznenáhlu, dopracovati se výsledků a opatřiti účastníkům našich soutěží nové zdroje práce i příjmů, budeme za své namáhání i za přinesené oběti z dostatek odměněni. R. V. S.

SOUTĚŽ VOLNÝCH SMĚRŮ. DEKORATIVNÍ VÁSA v pálené hlíně, glasurovaná. Největší rozměr 50 cm. Konkurenční práce v hotovém návrhu buď v pálené hlíně neb v sádře zaslána budiž do 1. května 1899. Cena 60 korun a 40 korun. Ostatní podmínky soutěže viz na třetí straně obálky.

L. MAROLD. AKVAREL. ≡

MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI. =



SOUBORNÁ VÝSTAVA JAROSLAVA ŠPILLARA. Od 15. ledna do 15. února hostil Salon Topičův práce jednoho z mladší generace malířské. Možno říci, že Špillar presentoval se tu celou svojí desetiletou činností uměleckou: starší práce vystaveny ve fotografiích. — Máme podrobovati výstavu jednoho z nejlepších svých přátel kamarádské kritice? nebo máme se snad postaviti na vysoký kothurn kritiků, přátelských karatelů a rádců? Ani jedno ani druhé. Přinášíme jen některá data z jeho mladé umělecké činnosti — reprodukce ve V. S. již uveřejněné anebo k uveřejnění přichystané poučí o jeho kvalitě. —

Asi před desíti lety vystavil Jar. Špillar jako jeden z nejnadanějších žáků prof. Pirnera svůj první obraz (studie dřímajícího kuchaře) v Rudolfinum. Od té doby objevovaly se práce jeho častěji na veřejnosti, jak ve výstavách tak v časopisech. Po opuštění akademie nečekaje na možné vydobytí nějakého stipendia odebral se na nějaký čas do Italie, odkudž přivezl mimo několika obrázů i řadu studií. Potom navštívil Paříž na krátko, načež, aby unikl zdejší mizerii, nechal se engažovat pro malbu kostelní v Jassech. Byl na nejlepší cestě ubít v sobě svoji uměleckou individualitu, ale ta byla silnější nežli poměry a také za krátko octnul se opět doma, kam vábilo ho zobrazovati typy a život českého lidu. Pole své činnosti našel si brzo: okolí Domažlic pak nalezlo v něm svého nefalšovaného tlumočníka. Tam bral látku k svým obrazům a protože chtěl být pravdivým, že chtěl také prožít a vidět to, co maloval, šel mezi ten lid a žil s ním. V tiché vísce šumavské, Postřekově, pracoval po léta na největší části svých uměleckých děl. Na Špillarových obrazech ať velkých s četnými figurami, ať na menších studiích typů nebo interiérů, vidíme, že pracuje všude se stejnou láskou, porozuměním citem. Jmenujem tak po paměti: »Na robotě«, »V chudém kraji«, »Loučení se nevěsty«, »U domácího krbu«, »Klepání kosy«, »Do po e«, »Při měsíčku«, »V babím letě« atd.

Z celku výstavy je patrno, že J. Špillar jest jeden z těch šťastných a nemnohých malířů, kteří dlouho nehledali a netápali, aby našli svou cestu, nebo jak říkáme, aby našli sebe, pozorujeme-li pak, že v poslední době sahá k motivům, které dříve neznal (vodník, ranní mlhy, máj vzpomněl), že poutá ho prostá krajinná nálada (měsíční noc), že snaží se tlumočiti jiným, co sám viděl a procítil, nezbývá nám než považovati to za práce oněch chvil, kdy v odbočení na jiné cesty střádá umělec síly k pokračování ve práci předešlé.

– ek.

VÁCLAV RADIMSKÝ, KRAJINÁŘ, VRACÍ se po kolikaletém pobytu ve Francii s bohatou kolekcí svých prací a zahajil dnem 1. března svoji výstavu v Topičově Saloně. Výstava potrvá do konce měsíce března.

PŘI MINISTERSTVU KULTU A VYUČOVÁNI BYLA zřízena jako poradní sbor »Umělecká rada«, jež rozhodovati má v následujících záležitostech státních: udílení uměleckých objednávek z prostředků státních i zvláštních úvěrů, zakupování uměleckých děl, provádění a subvenování uměleckých výstav, uměleckých neb umělecko-historických publikací neb jiných podobných podniků; udílení stipendií umělcům výtvarným a badatelům, otázky umění se týkající ve všeobecném vyučování (illustrování učebnic, pomůcky učebné, zlepšení method vyučování kreslení), všeobecné záležitosti museální potud, pokud nejedná se o musea výlučně průmyslová, uměl. průmyslová, normy pro obsazování míst úřednických při podobných musejích a uměleckých ústavech vůbec. — Z pražských kruhů v umělecké radě na dobu pěti let byli jmenováni: archit. Jos. Hlávka, prof. V. Hynajs, Dr. Otakar Hostinský, J. V. Myslbek, ryt. V. Lanna, prof. Dr. Neuwirth (z německé university pražské), prof. Ohmann, hrabě Zdenko Thun Hohenstein a Dr. Fr. svob. pán

z Wieserů, (professor německé university pražské.) — Tato umělecká rada odbývala ve čtvrtek dne 16. února svou první schůzi v zasedací síni akademického senátu vídeňské university. Předsedal ministr kultu a vyučování, potřebné informace, týkající se péče státu o rozvoj umění, o pohnutkách, které vedly ku zřízení umělecké rady a o výši úvěru na umělecké účely povoleného podali dvorní rada svob. p. z Weckbeckerů a ministerialní rada p. Stadler z Wolffersgrünu. Z mnoha na to učiněných návrhů od členů nejpozoruhodnější jest pouze onen na zřízení galerie moderních uměleckých děl ve Vídni od malíře Karla Molla. Z návrhů ostatních ni jeden netýká se našeho umění domácího, dosud vládou nepříliš podporovaného.

Rádi bychom věděli, zdali oné první schůzi byli přítomni také její čeští členové? Potřeb máme mnoho a je třeba, aby zájmy českého umění háјeny byly důrazně, má-li nastati nějaký obrat k lepšímu.

HRVATSKI SALON, ZAGREB 1898. — MODERNÍ proudy, jak literární tak výtvarnické vnikly i do umění hrvatského; secesse pařížská, mnichovská a v poslední době vídeňská měla zvláště na ony poslední veliký vliv. Jako všude, muselo i zde dojíti ku krisi mezi starými a mladými; boj zahájil prof. Kuhač brožurkou s poněkud dlouhým titulem: »Anarhija u hrvatskoj književnosti i umjetnosti ili poslanica literarnim dekadentima a umjetničkim secessionistima«, jež sama v svém názvu nese tón i obsah výtek mladým předhazovaných. Z této brožury vznikl silný literární a žurnalistický boj, v němž vynikli dr. Frank se svou »Uobrana hrvatskih umjetnika« a hlavně spisovatel Ivo Pilar s velice zajímavým spiskem »Secessija. Studija o modernoj umjetnosti«, snad nejlepší slovanské pojednání o tomto thematě. Na ni byl nucen prof. Kuhač odpověděti v brožuře »Secessija cili odgovor gosp. Pilaru«, znamenající však dle listů vlastního jeho tábora (Nada) umírnění a vyjasnění otázky, čili jinými slovy kapitulaci. Hádky tyto měly však jeden neočekávaný positivní výsledek; pod vlivem veřejného mínění městská rada záhřebská nabídla ustavivšímu se »Društvu hrvatskich umjetnika« na náměstí Františka Josefa pavilon k výstavám a vyslovila se, že na žádost družstva opětně zapůjčí jej ať k výstavám domácích neb cizích umělců. (Zlatá slovanská Praho, kde jsi?) Družstvo, dosud pouze jedenáctičlenné, přibírající členy po trojnásobném úspěšném vystavení na svých výstavách, tuto nabídku přijalo a otevřelo 15. prosince v pavilloně z milleniové výstavy první chrvatský salon. Výstava tato jest pro chrvatský umělecký svět událostí prvního řádu, neboť do té doby souborných výstav chrvatských nebylo; do r. 1892 bylo chrvatské umění většinou jen amatérské a teprve příchodem Vlaha Bukovce z Paříže do Záhřeba počíná nový život; r. 1893 vystavuje své portréty; r. 1894 výstava prací Tišova a Frangeše, dále skrovná výstava akademie záhřebské, Vereščaginovy práce a nyní z výše zmíněného literárního boje vzniklá prvá souborná výstava, čítající 160 čísel.



L. MAROLD. DEK. POLE.

MAJETEK TISKÁREN LEMERCIEROVÝCH V PAŘÍŽI. =

Co uměleckou upomínku vydává družstvo »Hrvatski Salon 1898« o čtyrech číslech (2 zl. celé) s příspěvky literátů a ukázkami vynikajících prací; prvá 2 čísla, se čtrnácti příspěvky v textu jmen jako Gjalski, Pilav, Tucić, Livadić a dvacetidevíti illustracemi právě vyšla. Zastoupen jest ze zvučnějších jmen mimo jiné: malíři Vlaho Bukovac, Bela Čikoš a Ivcković, ze sochařů Frangeš a Valdec. Jak ze zpráv v něm obsažených patrno, zahájení výstavy neobyčejně skvělým publikem, jakož i čilá návštěva zaručují výstavě i uměleckému ruchu úplný zdar. —

Záhřeb stává se střediskem uměleckého života jihoslovanského, jehož nutno si příště k porovnání i k poučení našich poměrů bedlivě všímati. K. P.

VER SACRUM, UMĚLECKÝ měsíčník vydávaný »Spolkem výtvarných umělců rakouských« se sídlem ve Vídni, přestal po prvém ročníku vycházet. Dvacet tisíc zlatých deficitu je příčinou zastavení listu, který při vzorné úpravě, cenném obsahu byl velice levným.

V příznivém případě dle dnešního vyjednávání — poněvadž v Rakousku nenašel se nakladatel — bude vycházet list dále buď v Lipsku neb v Berlíně.

JOSEF MOCKER * 22. XI. 1835 † 16. I. 1899. Jako odchovanec prof. Schmieda zastával míst. stavbyvedoucího při dostavbě věže sv. Štěpána ve Vídni, od smrti pak Kranerovy řídil dostavbu chrámu sv. Víta téměř až do posledního dne svého žití, a tak přivedl zevnějšek západní části dómu s oběma věžemi dle svých projektů takřka k úplnému dokončení. — Z dřívějších staveb a rekonstrukcí jím vedených jmenovati dlužno: hrobka hrabat Thunů v Děčíně, oprava kostela Kolínského a Lounského, oprava sv. Apolináře v Praze, vnitřní oprava kostela v Chlumu, rekonstrukce sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, sv. Petra na Novém Městě, ukončení a restaurace sv. Barbory v Hoře Kutné a sv. Bartoloměje v Plzni, oprava věží Mosteckých, rekonstrukce Prašné brány a Karlštejna, nová stavba sv. Ludmily na Vinohradech a plány k novému kostelu na Žižkově. —

Schází nám seznam veškerých menších oprav gotických kostelů a kostelíků po našem venkově ale zajisté neklameme, když pravíme, že v posledním čtvrtstoletí při pracech podobných byl to Mocker jenž platil za *A* i *Ω* české gotiky. —

JULIUS KOSSAK (NAR. R. 1824 ve Wišnici) malíř historických scén staré Polsky — otec W. Kossaka spoluautora panoramatu »Radslavice« — zemřel dne 3 února u věku 75 let.

BEDŘICH HAVRÁNEK KRAJINÁŘ, nar. r. 1820, žák Ant. Mánesa a Haushofera zemřel 1. dubna v Praze. Počínaje léty sedmdesátými až do dnešních dnů zaměstnával řadu dřevorytců prováděním svých illustrací pro cestopisná díla arciv. L. Salvatora. Zesnulým odešel poslední fedrovatel u nás vymírajícího dřevorytu.

L. MAROLD.

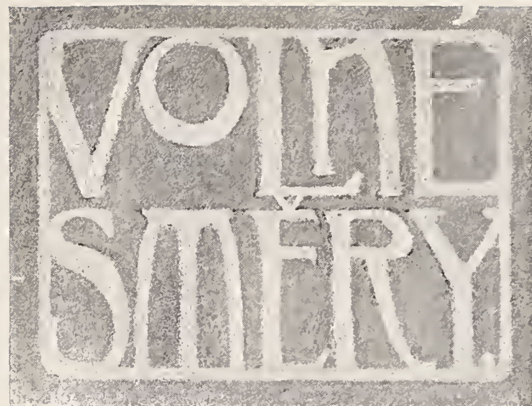
ILLUSTRACE Z GUILLAUMEOVY KNIHOVNY.

MAJETEK NAKLADATELSTVÍ BORELOVA V PAŘÍŽI.

Jsme požádáni vzhledem k předposlednímu odstavci článku Umělecká komisse a členové obecního zastupitelstva na sl. 165. předešlého čísla konstatovati následující: »Pan Schier vyžádal si prvé mé calculace dne 18. srpna 1893. a sice jedině proto, že jsem té doby se súčastňoval debat o assanaci veřejně vedených — před tím jsme se neznali a nestýkali. — Stavební povolení pro nárožní dům (nový) čp. 934-I. dáno bylo č. j. 153344 dne 27. října 1895. a pro dům druhý, čp. 935-I. čís. jed. 154963 ze dne 30. října 1895. Bourání starých domů bylo provedeno v době od 17. února do 30. dubna 1896. a se stavbou počato dnem 1. května 1896. Já jsem byl zvolen do sboru obecních starších teprve dne 28. října 1896 a resignoval jsem již dne 11. února roku 1897. — Z uvedeného je zřejmo, že i kdybych vůbec někdy na radnici nějakého vlivu byl míval, nemohl jsem ho ani v tomto případě použíti.

V Praze, dne 23. ledna 1899. Ot. Materna.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotozinkografie J. VILIMA v Praze.



GALERIE TREŤJAKOVSKÁ. PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ UMĚLECKÝCH SNAH NA RUSI. PÍŠE FR. TÁBORSKÝ. — Část další. —

Idea má v sobě zcela zvláštní sílu, proniká a prozařuje i chatrným zobrazením, zvláště kde umělec slouží jí nezištně a se sebezapřením, jak Ivanov činíval. Nikdy ještě nebylo přineseno obětí zcela nadarmo. Namítejž mi kdo, že Ivanov nadarmo obíral se věcmi, které přesahovaly jeho síly; tvrdiž mi kdo, že v prvních skizzách k jeho obrazu obsah jest méně hluboký, za to však provedení bylo přirozenější, věrnější a živější. Už v možnosti, že někdo snaží se po nedosažitelném, jest cosi abnormního, tragického; vzešlo-li toto snažení z pohnutek čistých, bude vždy na prospěch, i když nedosaženo cíle. Mladý člověk, který jde směrem Brjullovovým, zanikne dle všeho jako umělec — kolik takových příkladů jsme to nezažili! Dá-li se však mladý člověk svábit ideami, které pronikají díla Ivanova, bude se dále rozvíjet, má-li dostatek nadání. Při vší své námaze a práci Ivanov je vysílen, neuznán, zemřel v půli cestě ku pravdě; ale jeho budoucí následovník, »neznámý vyvolenec dosud«, bude pokračovat na dráze, od něho nejdříve proklestěné. — Chci ještě odpovědět na námitku jednu. Možno tázati se: proč máme studovat Ivanova, mistra nedokonalého, nejasného, když je dost velikých, pochybností nedotknutých, vítězných vzorů. Předně, poněvadž Ivanov jako zvláštní povaha ruská jest mladistvému srdci ruskému nepoměrně bližší, srozumitelnější, dražší; a za druhé, a v tom je veliká zásluha jeho, jeho zásluha jako idealisty a myslitele, že poukázal na staré mistry a vrátil se k nim. Nedovoloval ani sobě ani jiným pohodlné uspokojení se sebou samým, učil své žáky, aby si kladli vysoké, namáhavé úkoly, aby se nespokojovali onou technickou dokonalostí, tím barevným mámidlem, kterým Brjullovovi přívrženci se tak pyšnili. S tohoto hlediska i nedostatky Ivanova prospěšnější jsou, nežli mnohé krásné stránky.«

Zakončuje pak svou rozpravu přáním, aby náčrty Ivanova k obrazům ze života Kristova, jež jsou majetkem umělcova bratra, byly uveřejněny. »Z těchto znamenitých náčrtů lze poznati nejjasněji vůdčí základní ideu Ivanova; zde nebyl mu štětec na obtíž, jímž zvláště ke konci svého života pro zmáhající se slabost očí už neovládal. Na jeho obraze postava Kristova, jak známo, lépe se podařila než všecky ostatní. Skizza k ní, která jest majetkem V. P. Botkina, jest obzvláště pozoruhodna. Fotografické snímky těchto náčrtů byly by vítaným darem všem ctitelům dobrého, čestného, nešťastného ruského umělce Alexandra Ivanova.«

Přání Turgeněvovo stalo se skutkem, ale teprve po dvaceti letech. Berlínský archeologický ústav vydal všechny ty kresby v reprodukci chromolitografické podle ustanovení umělcova bratra.

VI.

Smích, smích k vůli vážnému okolí a vážným pozorovatelům, zde až velice vážným, utlumovaný a udušovaný, ale právě proto tím více všecka stavidla způsobnosti vyrážející a když ne celý proud, tož aspoň bezděčný kvikot propouštějící, po němž pak jako proraženým stavidlem teprve celý příval zdravého smíchu se vyřítil — takový upřímný, šťastný smích, svou naivní veselostí tak nakažlivý, vyrušil mne najednou, když jsem si prohlížel přízemek Treťjakovské galerie. Co se to tam sběhlo? Jdu se také podívat a vidím — chumáč ruských studentů, už dospělejších, v letním

stejnokroji stojí tu, ba vlastně leží tu druh druhu na zádech neb na rameni před obrázky na pohled nepatrnými. Přední z nich, co přímo u obrázku stojí, čte cosi a od smíchu až poklekává. Sousedé jeho smějou se, až se třesou, až oči se jim zavírají od smíchu. A ti zadní hučí a hlučí do toho u veselém vytržení mladistvým, zdravým »hehehehe — huhuhuhu!« ... Stojí tu všichni patrně ponejprv, zastavili se tu patrně na cestě na výstavu Nižegorodskou anebo naopak, a ani se snad nenadáli, jaké intermezzo je tu očekává. Sám tlačíš se k nim také a usmíváš se už napřed.

Co je to tak rozehřálo?

Fedotov je posadil na svou kobylku.

Fedotov? Fedotov? — vzpomíná český čtenář. Málo kdy jméno to bylo u nás vysloveno, a bylo-li, zapadlo, jako tisíc jiných. Ale jináče na Rusi. Tam Fedotovu říká se »Gogol ruského malířství«. A tím je řečeno všecko i našemu čtenáři.

Pavel Andrejevič Fedotov (1816—1852) byl originalní talent a mnohostranný, ale žádným směrem se nerozvil a zůstal podivuhodným diletantem. Psal verše, skládal písně a sám je příjemným tenorem zpíval, doprovázeje sebe na kytaře. Jako důstojník kreslil vtipné a rozveselující obrázky ze života vojanského, jimž nikdo uměleckého měřítka nepřikládal, a teprve »Uvítání velikého knížete Michala Pavloviče v táboře lejbgvardějského finského pluku r. 1837.«, kde pestrou směs vojanskou zobrazil s velikou živostí a výrazností a při tom prostě a přirozeně, teprve tento obraz ozdobil mladého důstojníka uměleckou gloriolou. Několik let na to, když blížil se už k třicítce, Fedotov vstoupil teprve na malířskou akademii, zanechal pak vojančiny a brzo na to namaloval nejlepší svůj obraz »Námluvy majorovy«. Rázem stal se slavný, dostal titul akademika, a za osm let, když byl namaloval a nakreslil množství obrázků a kreseb, jimiž rozesmával každého, kdo je spatřil, zemřel choromyslným ...

Nepřešel však krátkou, ale neschůdnou svou životní pěšinou bezvýznamně. Už čestný titul to napověděl. »Fedotov jevil se odrazem literatury Gogolovy, byl zjevem naivním, neočekávaným a jediným«, praví o něm také Kramskoj. Vyšlo však později na jevo, že Fedotov málo znal Gogola a neměl ho rád. Větší Gogol, než byl Nikolaj Vasiljevič, jenž psal »Mrtvé duše«, přivábil k sobě Fedotova a udělal ho svým mluvčím, a to byl život ruský, skutečný život ruský, od něhož se až do té doby umělci ruští buď zcela odvraceli anebo jen nesměle a neuměle se ho dotýkali. A pak ti, kteří se ho dosud byli dotekli, učinili to se stránek jen zevnějších, zobrazovali zevnější způsob života, hlavně zaměstnání lidu. Fedotova však zvábil víc intimní život, jak člověk projevuje se sám o sobě, sám sobě když jest ponechán, mezi čtyřmi stěnami svými, ve chvílích rozpačitých, v situacích, které vyvolávají smích a potajmu často vyluzují zároveň náladu, v níž vytvořuje se vláha slzná. V humoru svém Fedotov stýká se tu s Gogolem, v jejich humoru zaznívá i tichá struna tragická. Stýká se s ním i v drastickém vyličování ruských mravů.

Tak na př. »Námluvy majorovy« jsou hotovou povídkou Gogolovou. Přistárlý major rád by se zbavil svých dluhů, a zbohatlý kupec rád by svou dceru provdal za »něco vyššího«. Pomocí dohazovačky namíří major na kupce a trefí. Přistárlý je sice ženich a k tomu dluhy ověšený, ale je major! A panna nevěsta pořádně je tlustá, ale má věno! Všecko je rychle smluveno — ženich má se představit. Už ho u kupců čekají. Nevěsta v bílém hedvábu, notně dekoletována, matka a báťuška v nejtěžší důstojnosti. Čekají netrpělivě. V tom vrazí do dveří dohazovačka: »Pan major je tu!« Nevěsta — stydlivá! — chce uprchnouti, matka však chytla ji za sukni, otec rovná si sváteční na sobě oblek, sluhové letí s mísami — a otevřenými dveřmi vchází ženich, trochu už vyvětralý, kroutě si svůj dobyvavý, nepřemožitelný knír ... Fedotov připojil k obrazu celou báseň na vysvětlenou. Vůbec rád ku svým kresbám připisoval rozmluvy, přípisy, které projevují silný literární talent, jakoby sám vyciťoval, že kresby ty jsou více ku čtení určeny než k oné rozkoši, jaká z linií a barevných tonů pravého umělce nás oblažuje. Bez těchto přípisů mnohá kresba jest bezvýznamná. Na př. »Kapitalisté« — představují mladé důstojníky při karbanu; dlouhý karban rozepjal jim kabáty a rozcuchal vlasy. K tomu Fedotov připsal:

1. Nu, pošli přec pro svíčku!
2. Pošli ty — však vyhráváš ...
1. Pošli jen ty — smažu ti padesát tisíc!

Neumělé, primitivní jsou často ty kresbičky, ale zachyceno je v nich znamenitě mnoho charakteristických známek ruského života — a to poprvé. V tom jest jejich význam. Ale je to význam více literární než malířský.

Album všech téměř prací Fedotovových vydal před šesti lety Bulgakov.*) Publikace velmi zajímavá.

V Treťjakovské galerii jest od Fedotova 25 prací.

*

Po Fedotovu pozornost a sympatie malířů ruských obracejí se a tíhnou k životu ruskému, hlavně lidovému. Literatura ukázala cestu. Gribojedov, Puškin, Gogol, Lermontov, Kolcov, Grigorovič a Někrasov odhalili svými výtvory zcela nový svět. S větším menším zdarem pokoušela se o něco podobného řada malířů, ale při vší snaze zůstávala daleko za spisovateli co do síly výrazu uměleckého. Ale hledali něco nového a svého, nespokojovali se pouhým napodobením, a nikdo jim neodepře uznání. Tu Plachov maluje truhlářskou dílnu, Sternberg maloruskou krčmu, Černyšev pouliční muzikanty a trh v Petrohradě, Morozov oběd při senoseči, vycházející lid z chrámu, vesnickou

*) П. А. Өедотовъ и его произведенія. Фототипическое и автотипическое изданіе Ө. И. Булгакова. Спб. 1893. Cena 5 r.

školu; Ivan Sokolov jitro po svatbě, Trutovskij chorovod v Kurské gubernii, Popov lidové typy, Nik. Petrov činovníka ucházejícího se o dceru krejčího, Žuravlev nosilščika (posluhu) atd.

Ale vzmáhající se tento proud národní zůstával dosud docela nepovšimnut tam, odkud by vlastně měl vyvírati. Malířská akademie měla všecky brány i zadní dvířka vzduchovzdorně uzavřeny, aby tam jen pro všecko na světě nezafičel sebe slabší větřík z ruské ulice, z ruské vesnice, z ruských polí a řek a lesů, a všedním svým hlomozem aby neporušil posvátného ticha, v němž tu trůnili Jupiterové, Herkulové, Odinové a podobná vznešená panstva. Bylo třeba i tady zdravého provětrání, a to se konečně také stalo.

VII.

Dech pravé svobody pr vanul Ruskem r. 1861. Dne 19. února Alexandr II. vydal památný úkaz, jímž zrušuje se poddanství selského lidu. Sedláci, až do této doby ke hrudě připoutaní, požívají všech práv svobodných osadníků — byla hlavní zásada této ohromné reformy. Duch této zásady zabušil i na dvéře malířské akademie petrohradské, rozrazil je, zadul až do síní akademických a pobouřil mladou krev žáků, kteří rovněž až dosud byli připoutáni k bezduchému pedantismu a kteří teď najednou zapláli spravedlivou žádostí po svobodném tvoření.

Roku 1863 čtrnáct žáků zakončovalo kurs na akademii a mělo konkurovat o velikou zlatou medailli. Mělo to býti tento rok zvláště slavnostní; nastávalo jubileum stoletého trvání akademie. Dříve určovali při takých závěrečných zkouškách na akademii všem konkurujícím touž látku; tentokráte všem mělo býti dáno sice totéž thema, ale každý dle svých schopností, svého temperamentu mohl si voliti k němu látku ze života minulého neb přítomného, z dějin posvátných neb světských; na příklad hněv, radost, láska k vlasti měla býti thematem dána. Znamenalo to sice jakýsi pokrok, ale oněm čtrnácti mladým umělcům takový pokrok nezdál se ničím. Podali tudíž senátu akademickému široce odůvodněnou žádost, aby jim dovolena byla vůbec »svobodná volba látky, každému podle jeho náklonností, a aby dána byla k tomu dvounedělní lhůta.« Dosud prý zkouška závěrečná mívala »ráz loterní«. Šťasten prý ten, čí umělecké náklonnosti odpovídaly danému thematu — a běda ostatním! . . . Senát odpověděl, jak odpovídají lidé nedobré vůle, nelaskaví a nevrlí ke všemu novému, lidé pohodlní, kteří si svůj malý svět vystelou svými polštářovitými názory a stávají se nervosní, jestli z toho neb onoho kouta najednou ucítí průvan. Senát na žádost tu neodpověděl, ba zrušil předešlé své ustanovení o jednom thematě pro všecky a určil, jako bývalo dříve, touž látku pro všecky. Následek toho byl, že v den zkoušky — bylo to 9. listopadu 1863. — když náměstek presidentův oznámil danou látku, »Hostina ve Walhalle«. Na trůně bůh Odin, obklopený bohy a reky; na ramenou má dva havrany; oblouky paláce Walhally viděti na nebi v oblacích měsíc, za nímž ženou se vlci« — ze zástupu »čtrnácti« vystoupil jejich mluvčí a prohlásil, že za takých poměrů vzdávají se veškerého konkurování.

— Všichni? ozval se od zeleného stolu hlas.

— Všichni, odvětil s poklonou mluvčí. A všichni — až na jednoho — hrnuli se ze sálu.

— Velmi pěkně! Velmi pěkně! kropil je do dveří povržlivý posměch jednoho professora.

Mluvčím tím a vůdcem veškerého toho jednání byl Ivan Nikolajevič Kramskoj, (1837—1887), mladík nadšené energie, horoucí vůle, vytříbené intelligence a citu překrásně rozvitého. Srazili se všichni dohromady, rozradostněni, že zbavili se konečně těch nechutných »galimatiášů« à la Walhalla, Odin atp. zřídili »Artěl svobodných umělců« a později založili »Společnost kočovních výstav«, která přísnou volbou členů představovala výkvět ruských umělců a může se vykázati řadou znamenitých skutků, významných pro rozvoj ruského umění a pro rozšíření a zvýšení uměleckého vnímání a vkusu na Rusi.*) Společnost tato trvá dosud.

Den 9. listopadu 1863. byl ruskému umění tím, čím 19. únor 1861. ruskému lidu. Z pout akademie bylo vysvobozeno, ale svobodno se hned nestalo. Bylo třeba delšího času, aby reforma se vžila. Bylo třeba mnoho práce, mnoho studia. mnoho zápasů hmotných i duševních, mnoho odvykání starým theoriím a formám u samých umělců — jakž teprve u obecenstva! — aby umění stávalo se svobodnější, a aby umělecké názory u obecenstva rozvolňovaly se. Proti oficielnímu představiteli umění ruského, akademii, bylo třeba dokazovat zdravou potřebu a nutnost mladé ruské secesse. A tu prokázal velikou službu ruskému umění Kramskoj. V přehojných dopisech svých k druhům umělcům i k amaterům a v obšírných statích, uveřejňovaných v časopisech, bojoval on za svobodu, světlo, barvu a vzduch, ale zároveň za duši, srdce v ruském umění.

»Nám neodkladně je třeba kráčeti k světlu k barvám a vzduchu, ale . . . jak to udělat, abychom neztratili cestou nejdrahocennější vlastnost umělcovu — srdce?« volá v jednom listě k Rěpinovi, a toto volání odhaluje celou jeho krásnou povahu uměleckou i člověckou. Tyto listy a statě Kramského patří k nejcennějšímu, co o umění vůbec bylo psáno.**) Mimo něho i Suvorin, vydavatel denníku »Novoje Vremja«, a později Stasov upravovali novým směrům uměleckým půdu v obecenstvu.

Na štěstí byl tu však ještě jiný činitel, k rozvoji umění nevyhnutelný — mecenáš. Byl tu Treťjakov.

*) Obšírně o tom všem vypravuje Naše Doba, roč. III., ve článku »Dotknut geniem« a ročník V. ve článku »J. N. Kramskoj.«

**) Vydal je A. Suvorin redakcí V. Stasova: Иванъ Николаевичъ Крамской. Его жизнь, переписка и художественно-критическія статьи. Petrohrad 1888.



JOS. MAŘATKA. V ÚZKOSTECH.

I. CENA LOŇSKÉ ŠKOLSKÉ VÝSTAVY AKADEMIE UMĚNÍ.

V jeho galerii soustředěny jsou nejlepší práce členů »Společnosti kočovních výstav.«

Zvláštní sál jest věnován samému Kramskému — 36 jeho obrazům olejovým. Kromě sedmi jsou to samé portrety. Ruští básníci, spisovatelé, malíři, sochař, herec, Treťjakov a jeho žena atd. zjevují se tu pozorovateli v silnější, slabší živosti a výraznosti. Pravda, řada jich působí nyní suše, jsou v barvě zamlklé, zaraženy, přáli byste si, aby ono světlo, barva a vzduch oživily je. Ale za to jiné žijí plným životem a vzbudí i ve vás prudší tlukot. Je tu Lev Tolstoj, malovaný r. 1873, v plné mužné síle, s čelem jako z ocele vykutým, s hlubokým, pevným, pronikavým pohledem sivých očí, z nichž ostře to jiskří, ale velkolepým klidem a jasem, duchem neúprosné logiky — toť on, toť on! . . . voláte v duchu, on, který nedávno před tím, co Kramskoj ho maloval, vytvořil Andreje Bolkonského, Pierra Bezuchova, rodinu Rostových, mužíka Karatajeva a celé to grandiosní panoráma lidstva »Vojnu a mír«, a který zrovna v tu dobu začal psáti »Annu Kareninu«. Je to podivuhodný portrét. Tolstoj sám i jeho žena podotkli, že lépe namalovati nelze. V podobiznách, které my známe v Čechách, už Tolstoj je starší, okolí očí už je měkčí, ale tu v tváři je samá pevnost, ale bez tvrdosti, zrovna jako ty myšlenky, které v plné výzbroji z hlavy té vyskakují . . . A pohleďte v pravo: V krajině sluncem zalité, nedaleko mohutného lesa, zastavil se malíř ruských lesů Šiškin, postava topolovitá, opřen o důkladně okutou hůl, na rameni celý polní atelier. Zahleděl se do toho svěžího

kraje, a slunce honem ho také polilo štědrou svou jásavou záplavou. A tak ho na plátno zachytil Kramskoj . . . Tam zas paní Věra Nikolajevna Treťjaková na procházce za rozmilé, živé hry světla a stínů. Na druhé straně zas herec Samojlov, u něhož a na němž hraje všecko, i účes, knír, bradka, límec u košile i u kabátu, skřipec na šňůrce mlčící i ruka v kapse mluvící; ale všecko hraje přirozeně, lehce a jakoby s vrozenou velkoměstskostí . . . Tam výše opět — nemocný Někrasov, na něhož smrt už už ťuká . . . atd. Kramskoj byl znamenitý portretista. Nejen listy, ale i obrazy jeho dosvědčují, jak miloval lidskou hlavu, jak se zálibou ji studoval. A přece podobizny, totiž malování podobizen, byly mu věcí protivnou. Ne z lásky, z nouze jen je maloval, aby uživil svou rodinu a sebe. A poněvadž mnoho potřeboval, musil jich namalovat mnoho — přes 400. Přes to vše cítit, jak i k té nesvobodné volbě vždycky přilnul, umělecká krev se probudila a vyhnala vtírajícího se řemeslníka.

Kramského jinam srdce pudilo. Na Ivanova chtěl se připnout a vznešenou tou drahou, moderně upravenou, chtěl vésti k výšinám ruské malířství. Ideálem jeho bylo vytvořit veliký obraz historický, v němž by symbolicky zobrazen byl všecek náš souvěký život, odvěké i nynější boje a stony a tužby lidského pokolení. Jak úchvatně rozepisoval se o tom v listech svých! Jaké to hotové básně v prose psal, chystaje se malovat »Krista na poušti« a »Zdráv buď, králi židovský!« — Krista to na dvoře Pilátově, jak vojínové se mu potupně posmívají. V mysli stály mu tyto dramatické scény v živosti nejrozevřelejší — na plátně zjevily se bytosti, jimž tvůrčí duch nedořekl božského slova: »Effeta!« V tom byla tragika umělcova, kterou on, tak bystrý kritik, s hrůzou vyciťoval a která ho, ač mužně se bránil, srážela k zemi. Kritik, spisovatel byl silnější v Kramském než umělec. Kramskoj jest Lessing v ruském malířství. Pokud kriticky analysoval, vše bylo plno života a ducha. Jakmile chtěl tvořit, nebylo tu toho živého zřídla, »které vlastní silou se prodírá, vlastní silou tryská paprsky tak bohatými, tak svěžími, tak čistými.«

Duše byla to překrásná, člověk z nejušlechtilejších. Ne bez hlubokého pohnutí pročtete knihu jeho listů a statí i postojíte před jeho vybranými pracemi v Treťjakovské galerii.

(Příště konec).



VÁCLAV RADIMSKÝ. — NAPSAL KAREL B. MÁDL.

Asi ode čtyř let sídlí a pracuje V. Radimský v neveliké vsi prostřed Normandie, v Giverny, kolem jejichž domků a polí vine se nízkými břehy Eure k Seině spěchající. Co tam prodlením dvou posledních let namaloval, z toho učinil výběr a přijel s ním do Čech, do Prahy, aby ukázal, kde nyní stojí, jaké stanovisko si vyhledal a kterým směrem jest odhodlán dále kráčeti. Před tím strávil nějaký čas, trvám že tři roky, v Barbizonu při kraji proslulého lesa Fontainebleau. I zde, kam se byl utekl z Paříže, a kam si nyní někdy na krátký výlet zajede, byl štětec jeho pilný. Avšak to, co maloval v Barbizonu, a dříve ve Vídni a na počátku svého učení v Mnichově, leží daleko za ním jako překonaná episoda životní, na níž jen ob čas se vynořuje malá vzpomínka, když umělec mezi nahromaděnými plátny ve své dílně náhodou připadne na některý obraz těžkých hnědavých barev a zlatožlutých tonů, kde jedny druhé mají vyzvedati a společně melancholický souzvuk housti. Teď je jinak. Z barbizonských nálad, v nichž dosud zaznívají daleké, ale silné ohlasy oněch velkých regeneratorů krajinářství, kteří v třicátých letech tvořili nádhernou plejadu fontainebleauskou, z těch nálad močálových pasek, mohutných korun dubů a vzrostlých, urovnaných alejí, vyšel Václav Radimský do slunce a světla. Svítí a září ono všude, jeho oživující objetí všady se prostírá, ale jsou přece místa zvláštní, kde se umělci zdá, že planou zvláštní intensitou, to proto, že se mu smysly pro jich postřehování a pojímání tam otevřely.

Je tomu tuším jedenáct, ano, jedenáct let. Přišel ke mně útlý mladík v krátkém sametovém kabátku; neměl ani chmýrku na rtu. Představil se, ale nebyl mi neznámý. Jeho jméno mi připomělo některé krajiny, jež jsem vídal na našich výstavách a když jsem viděl jejich původce, podivil jsem se v duchu znova jejich hotovosti. Nebyl jsem v pochybnostech o nadání tohoto mladistvého krajináře, který přišel o radu, má-li talent a kde by se měl dále učit.

V Mnichově byl. Má jít do Vídně nebo do Paříže? Jeho materielní poměry mu dovolovaly klidná, ničím

netísněná leta učení. Poradil jsem mu Paříž a nic jsem se nedivil, když jsem po nějakém čase zvěděl, že odejel do Vídně. Již tenkráte jsem věděl, že se chodíváme ptát o radu, když jsme svoje rozhodnutí již byli ustálili. Ale do Paříže se Radimský přece jen dostal. Ve Vídni bylo jeho pobylu na krátce. A nyní přichází z normandské vsi, po desetiletém, málo přerušovaném pobytu ve Francii, hotový a zcela určité fysiognomie, rychlý, robustný a trefný pracovník, který z dvouroční žně může vybrati na devadesát venkoncem dobrých děl, jimiž chce doma prokázati svůj nárok na přední místo v mladé české generaci krajinářské. Je mu třicet let, je silný a zdatný, má vytrvalost a jeho vnitřní umělecký vývoj je pro dohlednou dobu ukončen.

Když Radimský opustil Barbizon a přestěhoval se do Giverny, znamenalo to více nežli pouhé přesídlení a prostou změnu místa a bytu. Na cestě z dubin starého hvozdu ve Fontainebleau do zelených a obilných niv normanských zapoměl úplně na svoji předchozí uměleckou minulost, ztratila se v onom prohbí, které leží mezi tmavými stromy barbizonskými, mezi přítmím lesa a jeho silnými a hlubokými náladami, a jemnou zelení tučných luk a světlou žlutí sluncem zažehnutých stohů a průzračnými modrofialovými stíny jeho krajin v Normandii shledaných a malovaných. Zmizely význačné siluety, cestou odvrhl všechnu přítěž komposiční, zapoměl na vše, čemu se dosud byl učil a pohleděl skutečnosti zpříma svýma očima do tváře. Býval před tím malířem přitmělých nálad, a nyní se stal horovatelem pro oslňující jas slunečný. Odešel před lety z domova jako nadaný krajinář a vrátil se nyní jako přesvědčený a úplně vyspělý impresionista. Čím byl starší generaci Barbizon, s jehož tradicemi nás A. Chittussi seznámil a po něm Zd. Braunerova je nezměněné, vždy znovu vykládá, tím stala se vesnice Giverny francouzským impresionistům. Zde čelný mistr Claude Monet má své sídlo a prochází se jejím okolím, nebo vyhlíží s prahu svého domku do zahrad a polí. Uvedl jsem již jinde V. Radimského ve spojení se jménem Monetovým, nebylo mi však dobře rozuměno. Mluvil jsem o poblíží, a vlivu a jiní si to vykládali na poměr učitele a žáka. Takových styků mezi nimi nebylo. Bez vší pochyhy otevřela díla C. Moneta, Alf. Sizleye, Camila Pissara, nebo A. Renoira mladému umělci nové obzory, na jich díle také asi vyšetřil, jak nutno vésti štětec a vrhati barvy na plátno, aby své nové poznání vyjádřil, ale imatrikulovaným žákem nebyl žádného z nich.



J. ŠPILLAR. ČRTA Z BENÁTEK.

V. Radimský je co do času první mezi českými krajináři, který se se vší silou a výlučností zrovna vrhl na malbu světla. Má však v naší obci malířské již svého předchozího soudruha. S J. Úprkou tvoří dvojici vyznavačů Slunce. Také Úprkovi rozevřely se oči v Paříži, pak ale vrátil se na rodnou půdu, usadil se v kraji, kde byl dětství svoje strávil, a zůstal tam, jako jeho křepký a smělý líčitel. Tuto druhou část svého úkolu života Radimský dosud téměř ani nezahájil. Čeká naň, a jest povinován sobě i nám ji jednou v celém rozsahu splniti. Chceme jednou se kochat obrazy, v nichž upevněn je uměleckou rukou prchavý obraz našich českých niv, zahrad, vsí a lesů, zatopený sluncem, rozsvětlený jeho třesavým a chvějivým elementem, chceme míti jednou vtěleno, co zraky naše, po kraji bloudící rozšiřuje a zpíjí. Chceme, aby umělec, který je vnímavější pro

to více nežli jiní, který bílým skoro světlem a přeletavými transparentními stíny formaci a pohyb terénu vyjadřuje, aby nám štětcem vyprávěl o plastice české půdy o vlnách jejich chlumů a rolí, o šumu a zátočinách jejich říček a bystřin, o žírnosti jejich polí, o vzácném klidu jejího podzimu a nadějí plném probouzejícím se jaru. V. Radimský je k tomu připraven a co nyní ve Francii maluje, s čím se v Praze souborně uvedl, to zdá se mi zrovna predestinujícím vstupem k impresionistickému vylíčení českých pohledů a zákoutí.

Radimský maluje teď normandský kraj. Je tichý, skoro plochý, nevelkými vlnami pahorkových pásem prostouplý, má úrodná a vzdělaná pole: celé pastviny a lučiny, vrby břehy malých řek vroubící, vesnice v zelených koších křovin a stromů měkce uložené, květy slunečnic a čilimníků v oplotěných zahradách, nízké, slamou nebo doškami kryté domky, malé hájky a hojné lesy a nad tím nebe jasné a smavé za vesny, studeně chmuřlivé za jeseně. Není zásadního rozdílu mezi krajem normandským a českým. Snad také pro tuto příbuznost přírody a jejího barevného obrazu nalezly práce Václava Radimského u nás na ráz tolik ohlasu, záliby a úspěchu. Překvapujícího a nepředvídaného úspěchu v širších kruzích. Kdo znal již dříve ráz, uměleckou tvářnost a mluvu krajinářských francouzských impresionistů, kdo si všiml, s jakou nevšímavostí nebo s jakým zděšením chodili v pražských výročních výstavách kolem obrazů Radimského, ten nutně musel býti zaražen tímto náhlým a neočekávaným porozuměním pro tyto jásající zeleně. pro tyto perlové mlhy, pro tuto planoucí žluť, pro tyto prozračné a zrcadlivé vody, jejichž okamžikový dojem malíř zachycuje rapidním, zdánlivě neurovnaným štětcem, transferuje na obrazovou plochu rozloženými barevnými skvrnami, technikou, děsící ty, kteří jsou zvyklí malbu čichati a podivovati se její hladké úpravnosti ze vzdálenosti jedné pídě. Musel se ptáti, kterak to přijde, že tyto nelíčené a nehledané výstřihy a výseky krajinové skutečnosti mohly v mžiku zaujmouti množství, jež dosud jen hledá pěknou krajinku, komponistou urovnanou obohacenou všemi rozmanitostmi přírody, zajímavou nevšedním obsahem? Kdo rozluští tuto dnešní záhadu? Kdo vysvětlí psychologicky, že titéž lidé, vybuchující v aklamace před vervou a sálavostí Radimského jiter a večerů, sotva najdou u sebe ton blahovolného uznání před jímavou melancholií Slavíčkovou nebo šeptavým smutkem jiných? Možná, že právě v tom to vězí. V. Radimský ukazuje profil, který se ostře a markantně odráží od pražské skupiny jeho soudruhů. On objektivně vidí, co tito subjektivně vnímají a transponují. — Jeho snažení jde po subtilní, pouze předmětností tvarů a pokud jen možno absolutní věrností světelného a vzduchového fluida zaujaté pravdě. Má svoji tvarovou a čárovou doménu v přírodě a snaží se ji pro-



A. KOCIÁN.
PODOBIZNA



RUDOLF BÉM. ≡

PORTRETNÍ STUDIE. ≡



niknouti až na dno, vystihuje ji nejednou až k frapantnímu dojmu. Proto jsou jeho obrazy sto zajmouti každého, kdo vědomě či nevědomě prostou pravdu všude hledá a svými reálnými poznatky pravdivost a věrohodnost uměleckého díla dovede kontrolovati. Obrazy jemně stkané, poetické nálady, umělecký výron v určitý akord zladěné duše, musí si v množství a davu vyhledati duše zpřízněné, individua jemně ostruněná, chvějivým citem, subtilním cítěním naplněná a teprve když v nich nalezne struny souzvučné a rozvlní jejich resonanci, působí dojmem, který umělce naplňoval, když svoje dílo tvořil. V jakém číselném poměru tito stojí k celku, každý ví.

Příroda sama nemá své nálady, má toliko ty, které člověk v sobě nosí a do jejího obrazu, okem a duší vnímaného, vkládá. Příroda má jen tvarový obsah a počasové a atmosferické stavy a Václav Radimský je toho přesvědčivým a pilným interpretem. Jemu je příroda čímsi, co měnit a porovnávat nemá práva člověk ani umělec. Co vyplňuje obdélník rámce mezi ním a ní vsunutého a postaveného, uznává za hodné, aby bylo uměleckým štětcem v nezkráceném zjevu malováno. Tytam jsou časy, kdy jen nepřístupné strže, rozsochaté skály, zajímavé panoramy, tříštivé schody vodopádů krajináři pracně vyhledávali. Stali jsme se citlivějšími pro půvaby přírody a proto je již nalézáme, kdekoli oko naše spočine. Veliké výhledy na geografické rozlohy ponecháváme turistům slízajícím vyhlídkové věže, a chodíme po naivních zahradách, brouzdáme se po kolena tříští květů zkropenou travou při potoku, sedáme mezi keři, konejšivou hudbou je nám šum bystřiny, žlutavé vlny stříbrných hladin mají pro nás stejný půvab jako změti zabarvených ostružin při lisíeře lesa. Radimský také nekoná velkých cest. Obvod malého průměru kol jeho vsi mu stačí svými motivy na sta obrazů. Nalézá svůj předmět na liduprázdném dvoru normanského statku, v úzké uličce vesské, mezi zdmi zahrad, přes něž se překloňují větve stromů, na prašných cestách úvozových, na plochých bocích strání žitništěm porostlých, na lánech zelinářských, při laťových plotech, pod stromy sádků při chalupě, na posečených strniskách, při stínivých olších a pometlech vrb břehy vod vroubících, na tučných pastvinách a panácích snopů. Objekty a skupiny, kol nichž jdete nevšímaví nebo na něž vesničan a rolník pohlíží v očekávání jich úrody a výtěžku, motivy zvané obyčejné a všední, maluje Radimský bez ustání a bez oddechu. Ty tvoří jeho krajinářský svět, který také zná skrz na skrz. Proto jejich karakter liniový a plastický je sto vyjádřiti s překvapující trefností a výmluvností. Proto jeho půdy jsou živé a hybné; terén se sklání a zvedá, prohýbá a vlní v jemných a méně pozorným okem sotva vnímaných diferencích. Vše je věrné a správné, aniž by trnulo v úzkostech o některý detail a náhodnou podrobnost.

Jeho kraj je živý a životný sám sebou, třeba že málem liduprázdný. Je živý barvou a světlem.

Světlo, které všechno ozařuje, které všechno objímá, které všechno líbá, všechno probouzí a prochvívá, světlo, pod jehož dotekem a účinkem se všechno mění, i to, co samo zrodilo, i barva, to světlo naučili Radimského impresionisté chápat, milovat a malovat. Monet a Pissaro je kdysi nalezli v mlhách londýnských, v těch divných a druhdy vysmívaných ohňostrojích W. Turnera a přenesli přes Canal. Radimský je poznal v jejich obrazech a objevil v Giverny.

Toto světlo sluneční, které třepí obrysy a rozkládá barvy, které pohlcuje formy a rodí subtilní tony, vkládá, vlévá nyní do svých obrazů, které naplňuje vzduchem, atmosferou ve hmotě nepostřehnutelnou, ale vše změkčující a správně v hloubce rozestavující. Z těchto elementů jsou složeny Radimského obrazy, tyto elementy obsahuje jeho umění. Na Radimského nástroji zvučí zatím jenom čtyry struny: dvě a dvě tony příbuznými. Zní v jeho obrazech a zaznamenává je výslovně v jejich titulech. Jsou to dvě doby roční a dvě denní. U něho se příroda probouzí, nebo chystá ku spánku. Nemiluje kulminací poledne nebo leta; má v lásce jen přípravy k nim a odchod od nich. Ty dominují v jeho díle a jen tu onde zaleskne se těžký sníh nebo fosforeskuje svit hvězdné noci.

Příchod jara a Pochmurný podzimní den jsou dva krajní poly. V prvním na mladičké trávě za prvního oddechu země vinou se jak hadi stíny tenkých pňů a na ubočích v dáli prostírají se tabule čerstvě přioraných polí. Vlahý, sytý dech vesny v nerušeném klidu jde tímto krajem, na který otevřené slunce stejnoměrnou širokou vlnou padá . . Ve druhém krabatí se rmutné vlny potoka; šedérudé lysé vrby stojí kolem na stráži, v dálce vše rudne a hluboká modř lomí se lehce do fialova. Obraz truchlého, opuštěného odumírání v pozdních chladnech jeseně. Radimský ale zná také podzim zářící barvami, kdy topolí žloutne jak planoucí oranž, kdy jásají vysoké tony a v nehnuté hladině Sciny plovou větrem servané listy a zrcadlové odrazy zapalující se zeleně. Jeho hodina je, když slunce nízko stojí, kdy se zvedá první silou nad horizont, nebo kdy klesá k němu jakoby zemdleno denní cestou, když stíny se jak mátohy prodlužují a přibarvené světlo vrhá se na obilné stohy nebo zlatí červené střechy a bílí hrázděné zdi normandských statků. Pak jeho zeleň trávy jasně svítí, hraje v žlutavé tonině nebo se přichyluje k nádechu modře nebo fialové. Ostře obrysnuté stíny se vrhají na zem, do trávy, kladou se přes cesty a rozbíhají se po strništích. Jsou tmavé a průzračné, jsou hluboké a přece netíží, stlačují jenom ton barvy, na niž klesly. Jindy letem zachytne zášleh sklánějícího se slunce na stromích a křovích pozadí, k němuž otevírá ze předu průhled, nebo nechá hárati polychromii lesa nebo louky v tetelivém světle měkkého večera.

Přivezl také sebou několik mlh a některé, jež v létě z rána, jak matný šedý hedváb, jak mdlý ton perly, pozorně a jemně svým oparem obalují stráně,

V. RADIMSKÝ.
≡HOUŠTINA.≡



zaklopují vsi, rozprostraňují se po pasekách a vyplňují houšti lesa, patří k nejlepším a k nejdelikatnějším pracím Radimského štětce. V té mlžné, párové atmosféře rozptyluje se světlo a ztrácí intensitu, ale žádný tvar nepozbývá výraznosti. A jak dovede vyjádřit dojem vlhkem předcházejícího deště nebo dusnem blížící bouře obtíženého ovzduší, ukázal Před deštěm a na Ovesném poli před bouří.

V. Radimskému jde o zachycení, upevnění, umělecké ztrvalení přírodních zjevů v krátkém okamžiku se rodících a zanikajících. Za jitřní hodiny nebo při zmírajícím dni vychází na lov, v ty hodiny, kdy je slunce na rychlejším pochodu a kdy každou minutou barevnou tvářnost kraje mění. Tenkráte je slunce nejvýmluvnější a jeho optický účin nejzajímavější. Umělec, který tuto měnivou hravost, tyto kaskady zářivých a ozářených tonů chce postihnouti okem a zachytiti rukou, ten musí míti sítnici až bolestivě citlivou a ruku bleskurychlou. Pracuje o závod se sluncem. Jeho dílo musí býti takřka činem okamžiku, a podává pak ovšem dojem velkých harmonií barev a světla, ne fotograficky strnulé obrazy. Co se laikovi zdá u impresionistů a u Radimského — který ale nepatří k jich krajnímu křídlu — tápáním štětce, nejistým hledáním a dětinskou neohrabaností, to je technika překvapující trefnosti a jistoty, která rychlý odhad a rapidní analysu tonů hmotou barviva à la prima vyjadřuje. Z blízka rozháraná směsice barevných skvrn, z dálky patřičné imprese chvějivých světel a životného koloritu.

Krajinářství je chloubou malířství našeho věku. Jeho výtvory hasí naši palčivou žízeň po přírodě a volnosti a jeho pěstitelé, nejdříve ze všech, se ukázali pravými malíři, to jest muži oka a štětce. V jeho obvodu vykonán byl největší malířský pokrok, v jeho doméně proniklo umění výtvarné ku přírodě nejdále, ocitlo se v její nejtěsnější blízkosti. Krajinářům bylo prvním dáno očistiti prazřídlo umění výtvarných, zapadlé a zanešené navátým listím stylu a konvence. Vrhli se nejprve na formu a vydobyli ji v poznání, že všady a vždy je krásná, obklopili ji potom vzduchem a náladou, zaplavili božím světlem a při tom vybojo-



V. RADIMSKÝ. ≡ V LUKÁCH O SENOSEČI.

vali pro pravdu cenu krásy. Dnes, při té povodni krajinářské, při nepopíratelné preponderanci jejího umění, málo kdo si uvědomí, jak dlouhá a ne vždy nerušená byla cesta, po níž se dospělo až k slunci. Země se svým bohatstvím živila lidstvo od začátku, ale pro umění musela býti v těžkých bojích a zápasech vydobyta. Krok za krokem a s napjetím nejlepších a nejzdatnějších sil. Poslední vítězové nad ní jsou impresionisté, zpití světlem a jasem, malíři barvových subtilit a postřehovatele jemných a prchavých diferencí tonových. Kdysi bývali vysmíváni a hanobeni jako ztřeštěnci a blázni, dnes přesvědčili i široké množství o tom, že nalezli nejnovější kámen mudrců. Vpustili vzduch a oživující slunce netísněnými a nezúžovanými proudy k nám a slunce, které od prvopočátku rozlívalo se po všem světě, prorazilo zlacené rámce obrazů a rozložilo se v říši malířského umění.



SVATÝ VÁCLAV. — Z POVÍDEK MEDITAČNÍCH. NAPSAL J. ARBES.

Nehledě ani k tomu, že jest jezdecká socha již sama o sobě v komposičním i technickém ohledu jedním z nejobtížnějších námětů umění sochařského, poněvadž předpokládá netoliko naprosto dokonalou znalost anatomie koně i člověka vůbec a jezdce zvlášť, mistrovi zde bylo rozřešiti také ještě jiné závažné problémy.

Především musilo mu jíti o vytvoření typu světce na základě divergentních legend. A v tomto vzhledě věru nevím, co bych mohl vytknouti. Mistr pojal světce v prvním rozkvětu mužnosti — jako mladistvého knížete štíhlé postavy. Tvář ryze slovanského typu má výraz spíše laskavé dobroty nežli ráznosti a přece jeví neohroženost junáka, nevyhybajícího se boji za právo a spravedlnost.

Mladistvý světec, drže v levici uzdu, v pravici pak prapor, sedí na komoni ušlechtilé krásy pevně a přece

lehce. Štíhlá, poněkud ku předu nachýlená postava tvoří s pohybem koně výtečně využitkovaný kontrast naprosté životní pravdy. Zřídka kdy vystihl jsem v některém uměleckém díle tohoto druhu tento moment tak šťastně rozřešený jako zde.

Mistrovská dokonalost komposice i provedení působí i na nejskrupulosnější znalce svrchovaně harmonicky. Majestátní, v pravdě monumentální klid celku, do nejsubtilnějších podrobností propracovaná realnost, vzorná ekonomie v použití věcí vedlejších, méně důležitějších a především životní pravda, slovem vše jest, abych tak řekl a jak se o tom kritikové vyslovili, věrný a přece idealní odlesk přírody. A v tom spočívá po mém náhledu vlastní triumf mistrův, kterýž tímto dílem sama sebe překonal.

Vším tím ovšem jsem neřekl vlastně pranic, z čeho by si mohl učiniti člověk, který díla toho neviděl, třeba jen přibližně správný pojem o díle samém. Opakuji, že jest slovo lidské nebo správněji řečeno, moje vlastní slovo úplně málomocno. Přiznám se ti upřímně.

Stanul jsem před dílem tím poprvé v němém úžasu a trvalo dosti dlouho, nežli jsem byl schopen podrobiti je, abych tak řekl, s chladnější a střízlivější rozvahou kritickému rozboru. Brillantní technika mistrova obstála však i zkoušku nejpřísnější nejen u mne, nýbrž u každého, kdožkoli se tomu podvolil.

Než dosti! Z toho, co jsem napověděl, vysvítá nad jiné jasně a přesvědčivě, proč nekonkuruji a proč asi nebude konkurovati celá řada jiných, kteří by v jiném případu na jisto konkurovali. Mistrovo vítězství jest již napřed úplně zajištěno . . .

»Ale což kdyby mistr nekonkuroval?« namítnul jsem prostě z té příčiny, abych dal theoretickému výkladu přítelovu, ačkoliv jsem byl v záležitosti té skoro téhož ne-li příznivějšího náhledu — s něr všedně praktický.

Přítel se na chvíli zamyslil, načež odmítavě vyhrkl:

»Ah — tak i onak jest bitva pro nás všechny prohrána. V nejpříznivějším případu připadla by některému z nás první nebo druhá, po případě snad i třetí cena. Ale co tím bude docíleno? Mistrův výtvor je zde, i když mistr nebude konkurovat. A překonati tento výtvor jest po mém náhledu naprosto nemožno. Na nejvýše v některé podrobnosti, nějakou emblémovou pikanterií, allegorickým doplňkem na podstavci nebo jiným způsobem; ale překonati celek v základní myšlénce, komposici a provedení jest a zůstane snad na vždy pouhým přáním. Promlém znázorniti plasticky jezdeckou sochu svatého Václava jako světce a patrona českého jest modelem mistrovým ve všech možných směrech rozluštěn tak dokonale, že jiného rozluštění nelze si vůbec ani přáti. Mistrův výtvor jest a zůstane typickým.«

»Myslíš tedy, že nebude nebo že nemůže nikdo konkurovati?« připomenul jsem, když se by přítel odmlčel.

Pokrčil ramenoma.

»S kýmkoli jsem o tom mluvil,« pravil pak po chvíli, »každý je téhož náhledu. Přes to soudím, že se někdo přece jen pokusí. Jak víš, máme v našem středu několik skutečně vzácných talentů, kteří právě v tomto genru mohou postaviti svého muže, ale kterým nebyla až dosud poskytnuta buď žádná nebo jen pokusovitá příležitost. A z těch snad se někteří přece pokusí. Dle všeho bude to však krutý a zároveň zajímavý zápas. Půjde o palmu umění výtvarného. A v ta-



V. RADIMSKÝ.
ZÁP. SLUNCE.

kovém případu zvrhává se zápas začasté i v boj na nůž. Konkurujícímu vítězi připadá úkol vyrvati palmu z rukou proslaveného mistra . . . Ale takovým a nejiným jest boj nejen o život ale i o umění. Překonáváme se vzájemně. Na poklesnutí nebo na úpadku bratrského umělce budujeme vlastní štěstí a zakládáme vlastní slávu. Není-li v tom táž nebo podobná brutálnost jako v nejvšednějším boji o pouhou existenci, potom věru nevím, co slovo to znamená . , .«

»Sentimentalnost!« uklouzlo mi bezděky«.

»Možná, kamaráde,« odtušil přítel trpce; »ale možná také, že pravé označení vlastního stavu věcí. Než — proto o podobné nebudeme se přece příti — není-liž pravda? My svět nepředěláme a umělec závisící v první řadě na přízni velkéko davu, na přízni mocných kritických nebo ještě mocnějších reklamních hlasů, nebo na přízni těch dvou tří mecenášků, jimiž nás české umělce otčímský osud ráčil obmysliti — takový umělec nemůže přece jinak, nežli jak činí umělci v celém ostatním vzdělaném světě. Pracovati bez přízně rozhodujících faktorů, bez konkurence bratřím a přátelům v umění, tedy bez úspěchu a tím bez přiměřené odměny nebo-li jinými slovy věnovati se umění pro umění a nikoli pro slávu, zisk a hodnosti, jest věcí duševních obrů, jakých jest, bylo a bude ve světě velice po skrovnu. A proto: Sláva konkurenci! A konkursy všech odrud ať setrvají v celé své osvědčené nepraktické nádheře až do skonání světa!«

Po tomto viditelném sarkasmu přítel na okamžik se odmlčel, načež s důrazem dodal: »Přes to nekonkuruji! Nikoli však proto, že bych se ostýchal z pouhé lidskosti vejíti v zápas o palmu vítězství v našem umění, nýbrž prostě z té příčiny, že jsem přesvědčen, že vyrvati palmu tu z rukou mistrovského tvůrce svatého Václava jest naprostá nemožnosť. Pokládám se prostě za příliš malomocného. Ku své útěše mám jen tolik, že nejsem sám a že ti, kdož se přes to vše odváží aspoň pokusu a budou konkurovati, bezpochyby do jednoho složí zbraň, vlastně budou překonáni . . .

Než dosti! Nám výtvarným umělcům skoro ani nesluší vykládati o vlastním umění slovy. A proto — s bohem kamaráde!«

Podali jsme si ruce a rozloučili se . . .

* * *

Přítelovým výkladem poněkud duševně vzrušen zrychlil jsem krok; ale svět kolem mne skoro pro mne neexistoval.

Z počátku zabýval jsem se v duchu rozpřádáním některých myšlének, po případě pouhých nápadů, jež byl přítel pronesl; ale v brzku rozvířil se v duši mé myšlénkový proud zcela jiný.

Napadloť mi, jaká spousta různých a na mnoze vzájemně si odporujících názorů, zásad, myšlének a poučných i varovných rad vzhledem k umění vůbec prošla prodlením více nežli čtvrt století mým mozkem, aniž by bylo v paměti mé zbylo stopy po nich. Napadlo mi, že veškeré theorisování nemá v praxi pro umění buď žádné nebo pranepatrné ceny, poněvadž každý pravý umělec byť i snad měl průpravu sebe vyumělkovanější, po případě sebe učenější — aspoň od okamžiku, kdy začne tvořit v pravém toho slova smyslu, musí začít z praembrya, poněvadž každé pravé tvoření jest zcela individuelní, a každý jednotlivý umělec musí si — ať již instinktivně nebo s po-užitím cizích vymožeností — vytvořiti kanon svých uměleckých zásad sám. Napadlo mi ovšem také, jak zřídka se tak děje,



V. RADIMSKÝ. OVESNÉ POLE PŘED BOUŘÍ.

V. RADIMSKÝ. STOHY V GIVERNY.



jak často změňuje se patvoření, ba i pouhé napodobení nebo pouhá formalní zručnost s pravým tvořením — jak často přimykají se umělci k názorům cizím, osvojují si cizí myšlénky i komposice a toliko transfigurací a pozměněnou, po případě zdokonalenou formou dosahují účinku, slovem jak málo pravých umělců zabývá se uměním . . .

Napadla mi také nejvlastnější podstata ryze uměleckého díla, které vyniká právě jen proto a právě jen v té formě, v jaké v duši pravého umělce vzniknouti musí — že původce svého neproslavuje a neobohacuje — že zůstává začasté po celá století bez povšimnutí — slovem že proslavení a zbohatlí umělci děkují proslavení i zbohatnutí své zcela nahodilým okolnostem, které s uměleckým tvořením a s uměleckou hodnotou jejich děl nejsou začasté v nižádné nebo taktéž jen nahodilé souvislosti.

Krátce mozkem mým rozvířilo se myšlénkové chaos, z něhož každým okamžikem vyšlehla myšlénková jiskerka, která se mi zdála býti protismyslem neb aspoň myšlénkovou kuriositou, proti které by se dalo s různých stanovisek také mnohé a to právem namítati . . .

A jako z pravidla za takových poměrů — myšlénkový proud začal se znenáhla kaliti, až upoutaly pozornost moji zase předměty kolem mne.

Všednost a obyčejnost jejich byla mi vítána. Po několika minutách zapomněl jsem na umění i na konkurs a vůbec na vše, čím jsem se byl až dosud skoro již do únavy v duchu zabýval.

Než sotva jsem popošel loudavě asi dvě stě kroků, byl jsem pohou náhodou z všedně střízlivé nálady poznovu vyrušen.

Ubíraje se právě po Františkově nábřeží zahlédl a poznal jsem zdáli asi padesáti kroků charakteristickou postavu mistra, o jehož znamenitém výtvoru uměleckém byl jsem před chvílí vyslechl tak abnormalní panegyrikon.

Bezděky zrychlil jsem krok, abych jej dohonil a v několika těch minutách připomenul jsem si mnohý význačný moment z jeho života.



V. RADIMSKÝ
ZÁP. SLUNCE

Znám mistra skoro již třicet roků. Pamatuji se zcela živě na první, v celku dosti šťastný, vlastně pouze nadějný jeho debut na dráze umělecké jako snad nikdo jiný. První pokus jeho vystavený v uměleckém saloně Lehmannově byl mi tak sympatickým, že — a to snad stačí ku charakteristice dojmu, jaký byl na mne učinil, — tane mi i nyní, po tolika letech tak živě na mysli, jako bych před ním stál. Byla to kyprá postava ženy dýšící bachantickou smyslností — formalně sice pouhý pokus, ale v celku i podrobnostech přece již dílo prozrazující nejjemnější smysl pro plastiku lidského těla a tváře.

Co leží vše mezi tímto prvním pokusem a velkolepým dílem, o němž jsem byl před chvílí vyslechl tak abnormalní panegyrikon?

Všady jinde byl by měl tak eminentní talent, jaký se jevil již v prvním pokusu, další dráhu aspoň tak dalece urovnanou, aby se mohl rozvíjeti bez útrap a bez krutého boje o pouhou existenci . . .

Ale u nás — jako by byl skoro každý talent stihán kletbou . . .

Pamatuju se na celou řadu let kruté, ba nejkrutější martyrologie, jakou byl i tento přímo fenomenální talent obmyšlen i později, když vycházela z dílny jeho díla eminentní ceny umělecké. Zápas jeho o skývu nejnutnějšího chleba byl tak bezpříkladný, že hrozil začasté záhubou i samému talentu.

Bezděky mi při této vzpomínce napadlo: Kde byli tehdá ti duchaplní umělečtí kritikové, ti velkodušní mecenáši a celý ten dav všech těch podivných kreatur, které u nás v Čechách rozhodují o osudu umělců?

U nás po dlouhou řadu let jen jednotlivé hlasy a to zpravidla skoro jen jaksi nesměle a ostýchavě upozorňovaly na velký talent nadějného umělce. Teprve když ozvěna uznání v cizině zapadla nazpět do vlasti, stal se v osudu umělcově obrat příznivější. Aspoň v té míře, že mohl se oddati umění svému s veškerou vroucností, svědomitostí a pilností uměleckého svého talentu a temperamentu. Dohonil jsem mistra přítele několik kroků před známým pomníkem císaře Františka I. právě v okamžiku, když nadzvedl poněkud hlavu, by letmo podíval se na pomník.

Oslovil jsem jej tímže pozdravem, jakým jsem byl před chvílí osloven jeho kolegou.

Obrátil se ke mně váhavě a poznav mne podával mi mlčky ruku.

»Proč se tak mračíš?« připomenul jsem spíše sarkasticky než opravdově, když jsem postřehl, že je tvář jeho zachmuřenější než obyčejně.

Změřil mne pohledem spíše útrpně pohrdlivým než-li káravým.

»Nu, víš« — pravil po chvíli dutě, jako by temný svůj hlas ladil do tónu hlubokého basu. »Někdo se mračí a jiný se směje. Všichni se smát nemůžeme.«

»A proč by's se musil mračit právě ty?« zasmál jsem se.

Mrzutě a jaksi nuceně mávl pravou rukou k pomníku.

»Nu, což?« optal jsem se skoro drsně.

»Nezdá se ti, že jest kůň na podstavci v nebezpečí, že při prvním pohnutí, při prvním kroku, k němuž je připraven, — sřítí se i s jezdcem s výše několika metrů?«

»Ovšem«, přisvědčil jsem. »Ale já už tomu dávno se uvyknul.«

»Já však po dnes neuvykl«, odtušil přítel s nervosním pouškllbnutím. »A kdykoli jdu kolem, kdykoli si pomník ten připomenu, kdykoli se někdo o něm zmíní, vždy se mi zdá, že vidím sochu koně i s jezdcem letět dolů . . . »Ostatně«, pokračoval po kratinké pomlčce skoro až horlivě, i základní myšlénka celku zdá se mi býti zavržena, nebo je celý pomník vůbec bez základní myšlénky, pouze sochařská garnitura k soše panovníkově, která by zde mohla státi také bez veškeré skulpturní ornamentiky, aniž by na svém významu čeho pozbyla. Neboť rci: v jaké myšlénkové a vůbec umělecky ideové souvislosti je jezdecká socha panovníkova s celým okolím, kterýmž ji byl umělec obklopil? Jakou myšlénku znázorňuje celek nebo jakou asi myšlénku budí nebo může vzbuditi v duši myslícího pozorovatele?«

Pokrčil jsem ramenoma.

»A to přec není ještě pomník nejhorší«, pokračoval přítel vždy živěji. »Mnohé partie skutečně svědčí o skrupulosní píli umělcově; ale celek zůstaví člověka chladným, lhostejným. A podobně je skoro všady, kdekoli oko zavadí o nějaký starší pomník. Skoro všady buď tradicionelní ztrnulost nebo naprostá bezmyšlénkovitost. Nic než holá řemeslnost, na nejvýše pseudoumělecká virtuosnost. Jan z Nepomuku na příklad nesmí přec býti vůbec ani jinak pojat neřku-li jinak znázorněn, nežli jak jej pojal a provedl původce sochy na Karlově mostě.

Na známém pomníku Jungmannově stačí přec případně změniti portrétně toliko tvář a z pomníku Jungmannova můžeš míti právě tak pomník Dobrovského a Palackého nebo kteréhokoli českého učence z první poloviny našeho století. (Příště dokončeni.)

Z W. M. HUNTOVÝCH HOVORŮ O UMĚNÍ.

Poznámka redakce. Americký malíř William Hunt, Couturův žák, utrácíval ve svém atelieru štědře poznámek o umění a umělcích, jež kterási čiperná žačka jeho tajně zapisovala na rub kartonů. Tak vznikla pestrá a velice interesantní směs poznámek mistrových, jež později byla vydána tiskem a rázem okouzlila malířský svět. Jak vypravuje třebas malíř Josef Israëls, byli umělci haagští knížkou Huntových Talks on art všichni v úžasu a přímo se do ní zamilovali. Na Hovory Huntovy bylo u nás před rokem asi upozorněno v České Stráži; domníváme se, že i naši čtenáři s chutí si přečtou malý pelmel nejrůznějších poznámek, které mají jistě všechny vlastnosti jen ne pedantičnost. (Úryvky naše byly vysázeny už před třemi měsíci.)

* * *

Mluvívá se moc o »svědomité práci« při malování, zrovna tak dobře by se mohlo mluvit do ptáka o svědomitosti při zpěvu. Svědomitost a spravedlnost už dávno byly na světě, než bylo stvořeno umělecké dílo. Takové vlastnosti jsou pro kupce, ne pro umělce, který nemůže stanout u »svědomitosti«; umělec začíná teprv daleko za tím; kdyby umělci stanuli na pouhé svědomitosti, nespatřil by svět od nich ani polovičku toho, co se vykoná. Považme si Paganiniho, an hraje »svědomitě«! —

Jak pak pokračujete se svým hrncem? — »Nechce se mně povést dost okrouhlý!« — Ne dost okrouhlý? Vždyť už jste jej přeokrouhlil! Tak tuze jste usiloval o okrouhlost, že jste při tom na všechno ostatní zapomněl! Nedal jste mu ani lesk, ani barvu, ani vzhled porcelánu! Měl jste se pokusit vymalovat ho tak, aby se zdálo, že zrovna tvrdě zvoní, ne jako bábovku nebo buchtu! Dívejte se na svůj předmět, jak působí celkově; pravíte, že hrnec je okrouhlý? ano, ale což pak je to koule s kulečníku? Není, má plochy, jen vizte, jak nejsilnější světlo se utváří ploše a hranatě, jak stíny jsou velké plochy! Budete-li pracovat bezmyšlénkovitě dál, neptaje se vážně, jak ten hrnec vlastně vypadá, uděláte ho každý den okrouhlejším. Každá věc má plochy. Především všímejte si charakteru, ve čtyrech liniích ho můžete zachytit — charakter, toť je krása! Zapamatujte si jednou pro vždy, že určitý a individuální charakter předmětu to je, jenž mu propůjčuje krásu. Světelný efekt je to, co dělá krásným. Světlo nikdy neustane hledat krásu. —

Polovice krásných obrazů na světě je namalována podle lidí, kteří nejsou krásní. Vezměme si nějakou figuru na tomhle čajníku; kdybyste spatřil ženu, podle které byla namalována, vykřikl byste třebas: »Není to obluda? Jaktěživ jsem neviděl takové strašidlo do zelí!« Ale umělec viděl v tomto strašidle něco, co se mu líbilo,



MAX ŠVABINSKY. ═ STUDIE. ═



A. HOFBAUER. ≡ PLAKÁT. ≡

a maloval, co viděl, a vy teď řeknete, když se podíváte na tenhle čajník: »Jaká to okouzlující figura!« »Kde našel ten malíř tak krásné stvoření?« — Pravý umělec nikdy nezapírá, co bůh stvořil. Vzpomeňte si na »trpaslíky« malované Velasquezem! kdyby vám přišli naproti, zděsil byste se, on však na obraze podal jejich charakter a proto jsou krásní. — Vssál-li jste do sebe formu, respektive celkový dojem tváře, dovedete ji taky nakreslit. Pokoušejte se víc kreslit z paměti. Když tady sedíte a pozorně studujete tvář, můžete se tím naučit zrovna tolik, jako byste k tomu měli uhel, olejové a vodové barvy a rám. Je to úspora času a materiálu. Dívejte se na ni každý den půl hodiny a můžete ji namalovat. Cokoli pozorujete s pozorností, z toho taky zachycujete dojem. Mám za to, že vše, co jsme kdy byli viděli, je vryto v našeho ducha a může býti zpátky do paměti vyvoláno. Jakmile něco na vás učinilo dojem, můžete toho také z paměti užít ke komposici. —

Neustanu vám říkat: Pohyb, ten dává život! Čtyry čáry stačí naznačit pohyb muže, an skáče přes plot, a vy chcete k tomu železný stojan, kterého potřebuje sochař, aby vymodeloval figuru! Ani krok dál, dokud jste nezjistil charakter svého předmětu. Kdo tu sedí před vámi? Jakého rázu je to člověk? Je velký, malý, silný nebo štíhlý? Musíte velice pečlivě dbát poměrů! Dejte si s úzkostlivým vyměřením kresby zrovna tolik práce, jako byste si dal při hedvábných šatech. Nestřihnete přec jen tak na zdařbůh do látky, mysle si, to že může být rukáv, nebo nevystřihnete díru, která by tak asi mohla být otvorem rukávu. Nikoliv! rozvážíte si všechno velice přesně, než nasadíte nůžky, a zrovna tak úzkostně si musíte počínat při kresbě. — »Smím upotřebit olovnice?« — Smíte-li? Jen račte, prosím. Lidé se domnívají, že vyměřovat a dávat si práci svědčí o neobratnosti. Dobrá, ať jen si sami kreslí krásné věci, dovedou-li. Michel Angelo měříval, Rafael měříval, Albrecht Dürer strávil vyměřuje mnoho let, aby stvořil nauku o proporcích, shledal, že šíře oka tolikanásobně opakována dává poměry jistých částí těla lidského. Umění Egypťanů s polovice vrcholí v jejich obdivuhodné znalosti proporcí. Jenom Yankee si myslí, že je obratností dřepnout a vyrábět šerednosti bez měření! —

Protože neumíte nakreslit ucho, cvičte se na něm především. Ohlédněte se zde po pokoji po nějakém krásném uchu, žádná květina není tak krásná! Vizte je ze zadu, kterak se přičleňuje k hlavě, vizte, jak se nádherně zahýbá — toť řecké umění! A ucho samo — kterak patří k obličeji, jak se poddává po stavení nosu a linie čelistní: při smíchu zdá se, jako by ta linie táhla ucho do výše, skoro končí v hrot, jako ucho srny nebo fauna. — A barva ucha, růžová, jako nadechnutá. Myslím, že bych nevěděl, jak je ucho krásné, kdybych nebyl vídal Coutura je malovat. Ba, ten umíval malovat uši, ty by bývaly mohly člověka rozplakat! Potřebujete barvy Rubensovy na ucho! Ano, co chci říci; Rubens ještě dávno není »oceněn«! Velikán malíř: Velikán pro svůj vzlet, svůj pohyb, všechen svůj ráz! Podívejte se jen jednou u Bursage za výkladní skříní na dřevoryt podle kresby Rubensovy. Podívejte se, jak vzduch už z dálky působí, jak jedno zdvihá druhé. Slávou Rubensovou je velkolepé pojímání, jeho rozdělování prostoru a vzduchu; jen se podívejte jednou na ten obraz a všimněte si, jak titěrně malince vypadá všechno vedle toho. Moderní ryty vypadají jako obrázky robené z vlasů, jaké jsou vidět v Paříži, jako čmáranice vypadají vedle toho Rubense! Jeho obrazy, ať jsem je viděl kde viděl, zdálo se mně vždy, že vystupují z rámů, tak jsou životné, jeho stromy jsou opravdu stromy. Podobizny jeho zdály se mně vždy krásné, ty jsou prostě velkolepé! Rubensovy obrazy musíme vidět, abychom si zjednali pravý pojem o barvě. —

Nesmíte se podrobovat vlivu laiků, to je ošklivý zvyk a jako umělkyni vás zničí. Je tolik ubohých červíčků, kteří malují podobizny a mají za zády houfy lidí, kteří říkají: »Prosím, sem trochu víc modře a tváře trochu červenější, já bych přec raděj ty šaty měl červené, nebo ne, raděj zelené!« A to všechno se trpělivě vyslechne, a docela svědomitě udělá, co chtějí. A jaký šmejd pak namalujou, ani jejich ochrancům se to nelíbí! Vy mně říkáte: To já nikdy neudělám! — Ba, však vy uděláte! Nebudete moci jinak, když hned na počátku si pevně neumíníte, že nikdy takovým lidem k vůli ničeho nezměníte. Vím, jak je těžko, setrvat na svém stanovisku. Jemné cítění, jež vyznačuje umělce, stěžuje mu, aby mohl býti jiným nepříjemný, ale vy musíte se pokusit, abyste se z toho dostala co možno nejdřív. Vy jste namalovala obraz, nikdo jiný, a nikdo jiný vám nesmí do toho mluvit. Musíte mu říci: Prosím, račte si vzít moje štětce, nebo ještě lépe, kupte si je sám a hleďte, abyste to udělal líp. Vy to víte a oni by to pak taky zvěděli, že nedovedou na tom nic zlepšit; přede vším však: nikdy nedělat koncese za peníze! —

Posuzujeme li malíře, měli bychom uvážit vše, s čím musí bojovat, a také hledět k jeho okolí. Kdybych byl býval žil v příznivějším ovzduší uměleckém, byl bych býval mohl malovat pořádně, ale v Americe vše záleží jen na tom, nadělat peněz a proto člověk musí prodávat špatné obrazy místo dobrých. —



JAROSLAV ŠPILLAR. ≡ LOUČENÍ. ≡ (NÁČRTEK).

Tři linie udělané s nejvnitřnějším přesvědčením mohou vyvolat větší efekt než celoroční piplanice.

Pracujte svou práci po svém způsobě, nevtiskujte jí cizí pečeť, sic tím uhasíte své vlastní světlo. Ne můžete v sobě sjednotit všecky dobré vlastnosti, kresbu Rafaelovu a barvu Tizianovu! přejte si jak přejte, abyste kreslil jako onen a maloval jako tento, nemůžete to udělat líp, než umíte. Spokojte se tím, zpívat svou písničku svým způsobem. Těšte se, když svedete něco i jen jedním směrem, vím, jak je vám to za těžko.

Tedy Vaši si nepřejou, abyste v neděli malovala? Měla jste jim říci, že Vaše práce je jak modlitba! za nic nestojí, není-li modlitbou! —

Musíte bezvýminečně studovat krásu; neuděláte-li tak, nikdy sami nestvoříte nic krásného. Už jsem vám tolikrát řekl, podle koho máte kreslit, Michel Angelo, Rafael, Albrecht Dürer, Hans Holbein, Mantegna. Hleďte, abyste dostali několik listů těchto mistrů, pověste si některé v pokoji, studujte a kopirujte několik, kreslete několik z paměti, až vám budou tak běžné jak odrhovačka. Nebudete s to, abyste nakreslili dobře oko, dokud nebudete vědět jak to dělali velicí mistři. — — Zapomeňte na sebe sama k vůli výrazu, jenž má obraz ovládat! —

(O francouzské vsi Corotově.) Až budou takové ryty titulními listy modlitebních knih, pak půjdu do kostela. — — Chcete-li lapit lva, musíte vyjít v noci a sám!

(Příště ostatek.)

KOLEKTIVNÍ VÝSTAVU SCHWAIGROVU HOSTIL nově elegantně zřízený salon Miethkeho ve Vídni, současně s německým klubem akvarelistů a kolekcí vybraných kreseb z časopisu »Jugend«. Salon tentokráte přeplněn byl 247 čísly originálů, z nichž sám Schwaiger měl 150 čísel akvarelů, kreseb, illustrací, něco maleb a hojnost studií. Řada věcí vystavených pochází též ze soukromého majetku pražských kruhů. — Pohádky Hauffa, Hoffmanna, G. Chaucera byly pro Schwaigra od počátku jeho činnosti vždy bohatým zdrojem jeho fantasie kterou oblékal svojí archaistickou formou, drastickou, jinde současně plnou humoru neb hrůzy, ale vždy svým, trochu karikujícím výrazem, tak rostla i řada jeho význačných samostatných děl. K těm náleží i jedna z největších prací současně nejprvnější, jež založena na bohaté komposici, rozčleněné na bezpočetné skupiny plné života, — mraveniště — kde vše se vlní, vře, v zdánlivě namačkaném bezčetném množství hlav. Jsou to u nás známí — z doby galerie Wiesnerovy — »Poslední dnové novokřtěnců v Münsteru«, k těmto připojeno 19 listů zajímavých studií. Mimo řadu kreseb k různým pohádkám, vystaveny jsou též ony z majetku A. Wiesnera v Praze, který je kdys s velkou chutí vydal v »Pohádkovém albu« pro mládež, jež však současně se potkalo s velkým neporozuměním; kniha vypravená uměleckými illustracemi, jež na naše ubohé poměry byla událostí, leží do dnes na skladě přes to, že kniha ta má pro »dospělé« víc požitku než řada dnešní illustrované belletrie. — »Ježek ženichem«, »Zrádný prsten« a »Malý Muk« jsou nejlepšími z řady této, k nim druží se »Děti a Krakonoš« známý již na různých výstavách v Německu, dále »Vodník« a výborný »Krysař.« — Mimo staré pohádky jsou to Holandsko a Morava, kde Schwaiger sbírá a z jeho ovzduší tvoří své typy a studie, holandské mlýny, ulice a interiery starého Amsterodamu, z Brügge, Gentu, mají svým ovzduším a temnou tajemnou náladou pro Schwaigra tolik kouzla a přítažlivosti, že se zde cítí mezi těmi rybáři a krajany svých předchůdců jako doma. — Na Moravě pak, všímá si jich sešlých valašských chalup, dvorců, rázovitých typů a figur, jež s menším archaismem, větší realností a citem podává, a mezi těmi selkami, pastevci, mezi těmi figurami našich lidí je několik nejlepších čísel na výstavě zastoupených. Zajímavý třídílný »oltář rodiny Wiesnerovy«, »sv. Jiří«, »sv. Lukáš« jsou práce, jež docházejí zde největšího zájmu, dále pak »Dlouhý, široký a bystrozraký« a konečně »Ahasver«. Dva kartony k freskám z kaple rod. hrobky baronů Laudonů v Bystřici pod Hostýnem ukazují nám, s jakým úspěchem zhostil se nepříliš příjemného úkolu do dvou úzkých polí umístit šest klečících figur — portrétů. Výstava měla ve Vídni svůj úspěch, ostatně Schwaiger uvítán zde jako starý, dobrý známý z výročních výstav, mimo jiné jeho »Jeskyně Steenfollská« vystavena byla loni v prvé výstavě »Secesse«, již před lety vydána sbírka jeho prací v orgánu »společnosti pro reprodukční umění ve Vídni«, jež nemálo k poznání jeho v cizině přispěla a v loni »Ver Sacrum« též vydalo samostatné číslo Schwaigrovo. Mezi značným počtem zakoupených prací nalézá se též »Vodník« pro vídeňskou galerii. —en—



J. BENEŠ. TAPETA.

VÝSTAVA LUĎKA MAROLDA. Není účelem těchto řádků znovu oceňovati široké umění Maroldovo. Co o něm pověděti jsme chtěli, řečeno bylo v čísle předešlém. Dnes pokračujeme referujíce o výstavě, která pečí »Jednoty výtvarných umělců v Praze« uspořádána byla. Výstava zahájená dnem 16. března honosí se opravdu takovou sympathií širších vrstev obecenstva, jakou umělecká práce L. Marolda zajisté zasluhuje, takovou sympathií, jakou bychom pomalu vítati mohli co svědectví o velmi vzácném porozumění pro tak znamenitého umělce. — Neobyčejný zjev tento stojí ovšem v plném odporu s onou chladností, s jakou naše kruhy vítaly práce zvěčnělého za jeho života, nač Marold přátelům svým trpce žaloval, stojí v plném odporu s těmi u nás neojedinělými úkazy, kdy Marold vystavené svoje kresby neprodány odnášel zpět. Je to u nás již typické, že

teprve po tragickém skonu umělce najde se trochu soucitu pro sirotu, který otevře měšec bohaté části naší inteligence. Není snad novinářské žadonění to co s plným vědomím zde píšeme, je to bohužel trpká pravda, pro niž nejlepším dokladem je katalog výstavní. Uspořádali jsme z něho malou statistiku. —



J. KASTNER INTERIEUR.

Výstava Maroldova sestává přibližně počítáno ze 130 čísel po zůstalosti a majetku rodiny, 160 čísel sbírky p. Topičovy, sestávající z prací illustračních pro publikace jednak francouzské, jednak domácí, 50 čísel nakladatelství »Světozora«, »Zl. Prahy« a páně Vilímkova a všeho všudy 40 čísel soukromého majetku 20ti jednotlivců. — Odečtou-li se z těchto dvaceti oni majetníci, kteří originál Maroldův obdrželi výměnou nebo darem, zbývá z celé výstavy pouze deset soukromníků, kteří za života Maroldova k jeho umění měli tolik úcty, že mu popřáli místa ve svých salonech. Je to pro poměry naše statistika smutná. Jako u jednotlivců, tak má se to i s korporacemi. Zůstane to pro vždy zahanbujícím faktem, že cizina, Mnichov dovedl v čas zaopatřiti si 3 veleceenné práce Maroldovy pro svoji obrazárnu. U nás sice také, bylo to hned z počátku činnosti Maroldovy, dostalo se Rudolfinské obrazárně od státu darem známé jeho dílo: to však zůstane jen zásluhou onoho »neznámého« navrhovatele, který práci k zakoupení odporučil, — Rudolfinum samo však musilo vyčkati teprvé této pohrobní výstavy aby z materialu zde náhodou nashromážděného svoje sbírky rozmnožiti mohlo. — Leč vrátíme se k výstavě samé, abychom konstatovali pokud a jak ona vystihuje a dokumentuje umění Maroldovo. Výstava uspořádána ve dvou sálech Musea městského, vyžadovala v úpravě své značné práce, aby zevnější vzhled v nehostinných sálech proměnil se v příjemnější. Od úmrtí M. uplynula doba ½4 měsíců, doba tedy dostatečná, aby sehnáno býti mohlo tolik, co ku přehledu činnosti Maroldovy bylo zapotřebí. Nestalo-li se tak tentokráte, nestane se tak později docela jistě, protože ku pořádání druhé posmrtné výstavy téhož mistra sotva se kdo odváží. Je nám proto líto, že tomuto požadavku vyhověno bylo měrou skrovnou a nezbývá nám než připojiti se k těm, kteří již na neúplnost výstavy poukázali. Je pravda, že dbáno bylo především finančního výsledku výstavy, který nijakž nesmí se podceňovati, vedle toho však nemělo se zapomínati i na úspěch umělecký: pod názvem výstavy Maroldovy, dovolili jsme si představovati výběr celé jeho činnosti. Nebylo-li možno opatřiti originály, zajisté byly tu k disposici fotografie.*)

Stejně tak nezastoupeny po většině práce dekorativní, a reprodukce výtečných illustrací, jmenujeme jen ony pro »Fliegende Blätter«, které by souborně srovnány (byť ne třebas rozvěšeny), pro mnohé ctitele Maroldovy měly mnoho zajímavostí vzhledem k jich výbornému podání dřevorytem, a které obstarati nevyžadovalo žádného zvláštního nákladu. Byly by pak zajisté i jiné firmy nakladatelské s hrdostí přihlásily se k Maroldovi jako ku svému spolupracovníku. Takové mezery neradi ve výstavě viděli a nenahradila je v nijaké míře řada oněch drobných originálů v třetí řadě pověšených, které umístěním svým oku staly se nesrozumitelny, tím méně pak několik těch štočků Borelových, jichž k pohlednicím (!) bylo použito. Přes všechny tuto uvedené výtky vítali jsme však výstavu Maroldovu jako událosť uměleckou význačného rázu.

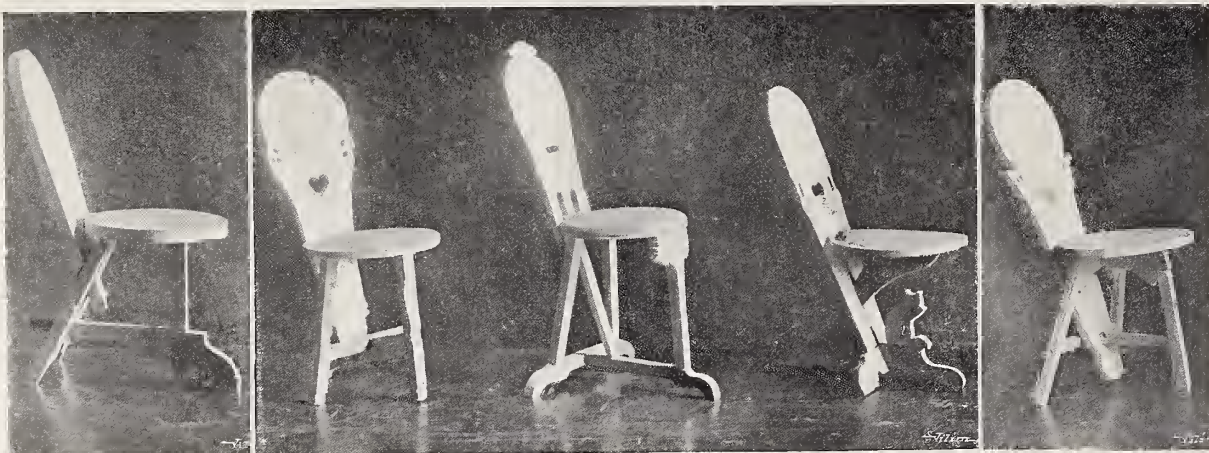
S. K.

SLEČNA ZD. BRAUNEROVÁ NAPSALA PRO ČÍSLO MAROLDOVO VŘELOU VZPOMÍNKU NA ZESNULÉHO a přece, vzdor teplé příchylnosti, kterou ona črta obsahuje, vzdor nadšení pro zesnulého a jeho skvělé nadání

*) V době co tyto řádky byly napsány, nebyly vystaveny ani fotografie ani reprodukce panoramatu »bitvy u Lipan.«

a zářivé umění, nelze nechati tu reminiscenci bez oprav a dodatků. Musí se tak stát, aby jednou — a čas ten přijde — až kdo psati bude životopis L. Marolda, nenaplnil jej chybami o něm a křivdami proti jiným. Z té příčiny béřu péro, vybírám svoje vzpomínky a přehlížím znova listy Maroldovy, Gallandovy a jiných, jež se vztahují k prvním časům Maroldova pobytu v Paříži. Vypovím vše prostě a zrovna úředně věrohodně, neboť se jedná o památku dvou mužů zesnulých, která nesmí býti zkřivená. — L. Marold šel do Paříže v pozdním létě roku 1889, aby vstoupil do atelieru a učení P.-V. Gallanda a přinášel si sebou státní stipendium ročně 1200 zl. K tomu všemu došlo takto: — Ředitel umělecko-průmyslové školy v Praze, Fr. Schmoranz, musel pomýšleti na to, aby v čas otevřel na ústavě, který organisoval, specialnou školu pro malbu dekorativní. Mezi českými umělci nebylo nikoho, kdo by byl mohl ji vésti, žádný se nepřiklonil k tomuto směru a cizí sílu F. Schmoranz povolati nechtěl. Snad že by z mladších a nejmladších talentů dal se některý, v němž by pravý zárodek k tomu vězel, touto cestou a doplnil intensivním učením v dobré škole svoje vzdělání, jak by toho budoucí učení na škole vyžadovalo. Probrali jsme všechny a nalezli dva. Marold byl mezi nimi. Myslbek a F. Ženíšek brali podíl na poradách a všichni se shodli na něm. Na soukromý, z prvu ústní, dotaz, zdali by cítil náklonnost pro tvoření dekorativní, zdali by chtěl se vydati na cestu učení, Marold téměř bez otálení řekl: — To je můj sen, sen mého života, mít velké plochy a prostory architektury a moci štětcem po nich jezdit.

Následovaly podrobnější výklady, ne pouze o oboru malby dekorativní, ale také o nutných a nevyhnutelných studiích, jež by mu bylo podniknouti a Marold zůstal při svém odhodlání. Jeho tehdejší práce, uvedeným svrchu umělcům, podávaly mnohem jasnější a prohlédavější obraz bohatství talentu L. Marolda, o jeho ještě neuvědomělém dekorativním vkusu, nežli kdo v Praze tenkráte měl. Marold přijal nabídku i svého budoucího učitele P.-V. Gallanda, o němž i po letech s úctou a nadšením mluvil, a chystal se na cestu. Konal k ní od zimy 1888 přípravy na c. k. umělecko-průmyslové škole u F. Ohmanna a A. Hellméssena. Potom jel do Paříže. První státní stipendium, jež měl již v Praze, bylo zvýšeno jak jen možno. Bylo největší, jaké ministerstvo k podobným účelům dává. Přes to, že Marold měl tehdá plnou vůli novému oboru se věnovati, přes to, že s radostí odjížděl do Paříže, Fr. Schmoranz, uvážlivý znalec lidí a jednání nanej výše konciliantního, po dohodnutí s Myslbekem a Ženíškem Maroldovi řekl, že mu ani teď není třeba se definitivně rozhodnouti. Mělť Marold přijíti do nové školy, prodělati zvláštní disciplinu atelierovou, o níž on, mladík třiadvacetiletý, přece jen v Praze neměl zevrubného ponětí a proto mu ředitel Schmoranz proponoval, aby zatím půl roku navštěvoval atelier Gallandovo a po tom čase, až vše pozná, teprve se definitivně rozhodl, dokoná-li studium malby dekorativní a podrží-li stipendium. To nebylo arci pro neodvislý život v Paříži velké, třeba že pro studujícího postačitelné, a proto F. Schmoranz nabídl Maroldovi, že veškeré studie, jež by u Gallanda provedl, za přiměřený a slušný obnos zakoupí jako učební pomůcky pro školu.



J. KASTNER. MODELY.

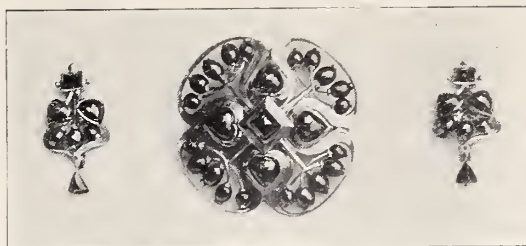
Když Marold odjížděl z Prahy, nechtěl nikdo, aby lehkost, diskretní pikantnost a gracii na komando zaměnil za akademickou šablonu, aniž chtěl kdo čerta, který jím šil, z něho vyhnat. Právě tyto jeho vlastnosti a umělecky osobité elementy měly mu zůstati; všichni jsme čekali, že právě ty předností vnese na pole svého budoucího oboru a o nic jiného nešlo, nežli aby jeho rozsah poznal a s jeho technikou se seznámil. Doufali jsme, že právě zvláštní jiskrnost mladého talentu Maroldova prozáří zcela apartním spůsobem jeho budoucí malby dekorativní, neboť nikdo neměl na

mysli akademičnost, bezduchost a strojenost, když se na Marolda a jeho tehdejší práce podíval. Nejméně pak uvedení mužové. — Ostatek je krátký.

Před vánocemi 1889 Marold v Paříži churavěl reumatismem. Ale již před tím pojednou ztratil chuť a zájem. Nečetné listy jeho to prozrazují mezi řádky. Galland pracoval tehdá o velkých svých dekoracích pro Hôtel de ville a myslím, že také pro Sorbonnu. Celý jeho atelier zúčastnil se těchto prací. I Marold, ovšem že ne na koncepci, nýbrž na technickém provádění. Na jedno si Marold stěžuje: »po figuralním ani stopy a přece bylo ustanoveno, že se mám v Paříži ve figuralním a ornamentalním zdokonalit.« A nežli došlo pod vedením Gallandovým ke studiu figuralnímu (jehož Marold nejméně potřeboval) ztratil Marold všechnu trpělivost, přestal podávati o sobě a svém studiu zprávy a o prodloužení stipendia po půl létě nedbal. Tak se vše rozplynulo v niveč zrovna samo sebou. Stipendium mu nebylo odňato, ono prostě vypršelo po šesti měsících. — Kam se Marold mezi tím obrátil, když přestal v učení u Gallanda, je známo. Nyní také v jeho díle široce rozkvetlém a uzralém není za těžko poznati, že se ani F. Schmoranz, ani Myslbek, ani Ženíšek nemýlili, postřehujíce v tom z míry bohatém nadání jádro talentu dekorativního, jádro vývoje a vzrůstu schopné. Kdyby byl Marold mohl a dovedl zůstati na cestě, o níž sám myslel, že je proň pravá, dnes by v nejmladší generaci umělecké byly krásné stopy jeho umění a snad, snad také by stěny a klenby některé české budovy monumentální pokryty byly jeho malbami, takovými, o jakýchž z prvu snil. Stal se třpytivě skvělým malířem moderního života a nestal se učitelem. Byl tomu z prvu rád; za posledních let svého života soudil již jinak, když počalo se vyjednávati, aby se stal profesorem na akademii umění výtvarných v Praze.

Nebožtík ředitel F. Schmoranz z těžka se odhodlal zpraviti ministerstvo o planém konci. Odpověď, kterou dostal, nebyla zlá. Zněla: — Nic nedělá, aspoň bylo dobrému umělci pomoženo kam chce. — Totiž do Paříže, na jeho avenue a boulevardy, do jejich víru, jehož líčitelem se stal. KAREL B. MÁDL.

NA SL. 310—312 PŘINÁŠÍME UKÁZKY NÁBYTKU provedeného dle návrhu prof. J. Kastnera. Hnutí, které v celé Evropě hlavně v oboru výzdoby bytu již před časem zavládlo, u nás po většině zůstává stále v plénkách. Je to jen několik ojedinělých případů, kdy povolán umělec k řešení celých vnitřků stává se tak po většině jen při nádherných vnitřních zřízeních monumentálních staveb. Návrhy Kastnerovy ukazují naproti tomu, jak lze řešiti zařízení bytu privatního způsobem jednoduchým, laciným, který by přes to byl vkusným a účelným: reprodukce prva podává část interieuru z loňské výstavy ve Vídni, pro soukromníka vídeňského navržená. Na dalších listech pak přinášíme reprodukce zajímavých konstruktivních pomocných modelů jednoduché židle.



J. L. NĚMEC.

Jehlice a náušnice Jos. Lad. Němce na sl. 314. reprodukované poctěny byly prvou cenou při konkursu obchodní a živnostenské komory na granátový šperk; jsou zlaté s českými granáty.

RUSKÉHO UMĚLECKÉHO ŽURNÁLU Искусство и Художественная Промышленность (Umění a uměl. průmysl), o jehož prvních dvou číslech jsme se už zmínili, došlo nás číslo 3—6. Část obrázková opět zdařilá, zajímavá i leccos nového poskytující. Textová část už je mnohem lepší, než v prvních byla. Redakce postarala se o výborné spolupracovníky zahraniční: proslulý belgický malíř mystik a zároveň podivuhodný malíř dětských portrétů, vlastně dětských duší, Fernand Khnopff, píše tu »Několik slov o převratě v belgické škole umělecké«, pravý to dithyramb svému rodnému umění, staršímu i novějšímu; Francouz Jacques Sorrèze seznamuje opět s uměleckým ruchem ve Francii r. 1898 a s dobrým vkusem předvádí vybranou společnost uměleckou četnými ukázkami jich nádherných prací: Puvis de Chavannes, Dagnan-Bouveret, sochaři Carlès a Garden, Jean Dampt a V. Vallgren (od tohoto Fina tři basreliefy: Narození Kristovo, Kladení do hrobu a Z mrtvých vstání — hluboce procítěné a plny velikosti), pak mistři v umění dekorativním i v architektuře jsou tu zastoupeni — všecko svrchovaný aristokratism. Ale ty věci jsou nám známy ze »Studia« a z publikací francouzských mnohem důkladněji. V ruském listě hledáme především projevy ruské duše. Najdeme je též, ač ne ještě tak, jak bychom si přáli. Stasov dokončuje těžkopádně svou rozvleklou a povídavou stať o Viktoru Vasněcovu, na něhož nestačí. Vedle cizích dopisovatelů těžkopádnost jeho je tím



ŠPERKY.

hroznější. Příjemněji se čte Grigorovičova stať o sochařce T. Risové, Rusce, narozené a vychované v Moskvě, ale nyní stále žijící ve Vídni — s ukázkami jejích prací a sice: Lucifer, Náměsíčná, Čarodějka, Smrt, podobizna Marka Twaina. — Velmi zajímavy jsou ukázky emailovaného křišťálu (džbán, poháry, mísy a j. .) Djaťkovské sklárny v Orlovské gubernii, dle kreseb pí. Bemové, půvabných a originálních. Zrovna tak porcelánové výrobky císařského závodu v Petrohradě, velikolepé vázy, které však holdují jak v minulosti tak v přítomnosti vkusu francouzskému. Teď závod ten pracuje toliko pro carský dvůr. Zároveň je tu ukázka prací vyznamenaných při konkursu, jejž carská sklárna loňského roku vypsala. Zasluhují toho vyznamenání. Práce žáků Stroganovské školy kreslířské v Moskvě projevují proti předešlým konservativnost, ale moskevskou. Pobaví leckoho i hrnčířské výrobky středoasijské; illustrovaná zpráva o Bachčisarajském zámku a jeho restauraci; umělecký výlet po tundře a na ostrov Vajgač atd. Konečně i zpráv, o uměleckém životě v Petrohradě, Moskvě, Kijevě, Oděsse a v jiných městech ruských. Z příloh nejcennější jest podobizna Pavla Mich. Trefjakova, rytá s obrazu Kramského od V. Mathé. S láskou pracoval tu malíř i ryjec; duše, která z té tváře tak ušlechtile hledí a mluví, vzbuzovala tuto lásku a úctu a zasluhovala jí.

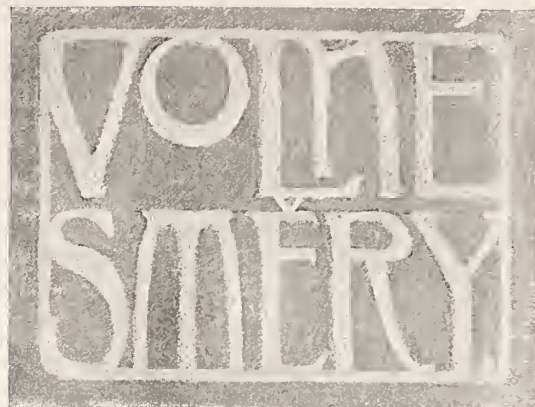
K UŽŠÍ KONKURENCI NA BUDOVU NÁDRAŽÍ centrálního v Praze vyzváni byli pražští architekti páni: O. Fanta, J. Kotěra, Rud. Kříženecký, V. Rošlapil a J. Stíbral. K danému v podstatných částech nezměnitelnému půdorysu žádáno bylo architektonické řešení zevnější. Půdorysem tím stanoveno jest celé rozvržení komplexu, které po stránce architektonické šťastné zváti nemůžeme. Předně vyjadřuje pouze jeden vchod, stejně důležitý východ nemožno vyjádřit, poněvadž se nalézá v dlouhém pravém křídle úplně nahodile položený. Za druhé jest střední budova rozlohou v půdorysu a její účelnou výškou ne dosti dominující nad ostatními. V obcházení tohoto nedostatku liší se zadané projekty nejvíce. Arch. Stibral přibral k střední budově z osy z křídel, které proti programu i logice vyvedl nahoře v byty, čímž ovšem uškodil svému projektu oněmi nehezkými štítními zdmi, které představě nádraží neodpovídají. Arch. Roštlapil ubral na křídlech s byty a vyvedl střed do značné výše s kopulí, arch. Fanta a Kříženecký pospíchali si pouze závratnými výšemi kopulí a jich vyšperkováním. Co značí prosím ty kopule? Představuji-li si nádraží, vidím především dva otvory, vím, že čekárny a restaurace jsou dobré věci, úřadovny atd. nutné, ale nedovedu si myslet, co se v těch kopulích dělá.

Nehledě ani k tomu, že podobná řešení více museum než nádraží nám připomínají, nejsou ani na místě. Ono denními listy udávané volné prostranství před nádražím se omezuje na ulici 35 metrů, uzavřenou stromovím parku. Celkový pohled jest pouze se stran u veliké skratce; tedy odpadá. P. Kotěra se držel co nejpřesněji programu a půdorysu a hleděl mohutností architektury vyzvednou střed a zatlačit méně důležité a uvědomil si, že nepracuje na projektu ideálném. Za tuto upřímnost byl odměněn již v denních listech, i zde mu nemohli odpustit, že udělal prostě nádraží. Jak proti tomu by získala Praha s takovým museemnádražím neb římském palácem nádražím. Vždyť už na nás myslili ti dobří mistři renaissance, když jí dělali, že by se nám mohla dobře hodit pro nádraží. Ale ta moderna ne a nechce malovat na řeznický krám pomeranče a přece je to tak krásné ovoce. —á—

MĚSÍČNÍ SOUTĚŽE VOLNÝCH SMĚRŮ. Předmětem druhé soutěže »V. S.« jsou dekorativní součástky ornamentální i figurální, potřebné ku ozdobení našeho listu a k jeho typografické úpravě. Omezujíce se pro tentokráte na nejnutnější, žádáme od soutěžících provedené, reprodukce schopné kresby ozdobných linek a kresby řádkových doplňků typografických. Aby vyhověno bylo spíše našim potřebám, připojujeme několik slov informačních. Řádkových doplňků třeba nám ku vyplnění nepříjemných mezer, povstávajících často v sazbě, hlavně na konci jednotlivých odstavců, které klidný vzhled stránky citelně ruší. Vzhledem ku praktickému upotřebení odporučuje se užiti ornamentálního motivu stále se opakujícího za sebou, a zaujímajícího proportionálně plochu jednoho písmenkového typu, jaké se ve »V. S.« užívají. Kresby co možno jednoduché provedeny musí býti stejně černou barvou z ohledu na reprodukci. Nejdůležitějším požadavkem pak jest, aby (perem) celkový valeur ornamentálních těch doplňků byl stejný s valeurem sázené řádky. Doplňky tmavší nebo dokonce černé rušily by zrovna tak, jako nynější mezery prázdné. Dovedným rozložením bílých a černých mass dá se tomuto požadavku úplně vyhověti. — Co je dekorativní linka, je asi každému známo. Přáli bychom si jen, bez všelikého omezování volnosti soutěžících, aby hlavně užívali motivů z přírody a aby i zde dbali jednoduchosti a pečlivosti u provedení. — K vůli snažšímu porovnání došlých návrhů a nutnému zmenšení při reprodukci ustanovují se v souhlase s obvyklou dimensí sazby, některé rozměry, jichž nutno zachovati. Při linkách kolmých 30·5 cm výšky a při linkách ležatých 24 cm délky. Šířka v obou případech jest volná, a udělí se na tyto dvě ceny v obnosech 40 K a 30 K. U doplňků řádkových stanoví se šířka kresby na 2 cm nebo 4 cm při libovolné délce a ceny dvě v obnosech 20 K a 10 K. Konkurenční kresby zaslati jest nejdéle do 1. června t. r. do 6. hod. večerní p. St. Suchardovi v Praze I., Rudolfovo nábřeží.

Soutěžící upozorňují se na platný a současně uveřejněný konkurenční řád »V. S.«, jichž redakce vyhražuje si právo, pokud jí již toto dle zmíněného řádu nenáleží, užiti i cenami nepoctěných návrhů k účelům úpravy listu proti náhradě honoráře reprodukčního.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotozinkografie J. VILÍMA v Praze.



SVATÝ VÁCLAV. — Z POVÍDEK MEDITAČNÍCH. NAPSAL J. ARBES.

(Dokončení.)

Podobně stačí změniti fysiognomii maršála Radeckého na pomníku na Malostranském náměstí na příklad ve fysiognomii arcivévody Albrechta, který se, jak známo, taktéž súčastnil polního tažení v Italii, a pomník arcivévodův jest hotov . . .

Krátce na většině pomníků stačí více méně nepatrná nebo, chceš-li, třeba podstatná transfigurace některých částí a ze starého pomníku je pomník z brusu nový, vlastně pomník, jejž můžeš s obvyklými obřadnostmi odhaliti osobnosti zcela jiné, než jaké byl věnován pomník původní. A vidí-li, hochu, člověk, takové věci neustálc, věř, že mu není někdy do smíchu . . . .«

»A kdo tím vinen?« ozval jsem se, abych vůbec něco připomenul a přiměl tak přítele k dalšímu projevu v záležitosti tak delikátní.

»To sám bůh ví!« odtušil bagatelně a vykročil.

Následoval jsem jeho příkladu a tak přešli jsme v hovoru několikrát přes nábřeží.

Reprodukuju z hovoru toho hlavně mudrování přítelovo.

»Myslím«, ujal se po chvíli slova, že vlastní příčina leží mimo nás umělce — v tak zvaných poměrech a všech těch nesčetných okolnostech, v kterýchž právě žijeme.

Prvním, z pravidla nejneúprosnějším diktatem je diktat objednavatelův. Co kdo a jak objedná, musí býti právě tak, jak zní objednání, také provedeno. Remonstruj, jak ti libo — namítej, odpírej, raď, vykládej, pros — nic naplat. V něčem snad ti povolí, v podstatě však se přece jen přišpendlí mnohdy k dílu v jádru svém nejtradicionelnějšímu . . .

Potom přijdou, jak víš, z pravidla ty naše počestné umělecké komise s obvyklými volenými komisaři, kteří byli na mnoze právě jen vykonanou volbou nabyli zároveň náležité kvalifikace k úřadu soudcovskému — krátce celá ta známá procedura kritisování a poručníkování, o které se člověku zdá, jako by se procházel v peci ohnivé . . .

Slovem my hlínaři jsme u porovnání s vámi perojezdci a jinými umělci bez odporu nejubožejšími, právě jen proto, že dílo naše nelze srealisovati tak lacino, jako díla jiných odrud uměleckých. Jsmeť otroky nejrůznějších elementů, jimž nelze se ubrániti, ano proti kterýmž není snad možný ani pouhý pokus odboje. A přece jest už svrchovaný čas, aby se něco stalo. Mladá a nejmladší generace naše musí se emancipovati z okovů vyrudlé tradice. Netajím si, že to nebude snadné, ano jsem přesvědčen, že mnohý v boji tom podlehne. Ale boj ten jest nevyhnutelný a proto« — —

»Než dovol«, přerušil jsem přítele. »Ty's přec časem svým sám tento boj inauguroval« . . .

»Pravda, pokusil jsem se o to,« odtušil přítel, a na mnoze i s jistým zdarem. Ale což vše na plat, když jsou okolnosti a tak zvané poměry neúprosny, když právě u nás není pro reformy v jakémkoli smyslu skoro žádné vnímavosti. Pamatuješ-li se ještě na první leta činnosti mé, dojista mi přiznáš, že byl úmysl můj nejlepší, že jsem se pokoušel o díla myšlénkově obsažná a že jsem aspoň někdy přede vším přihlížel k myšlénkám naprosto novým, jaké nebyly přede mnou ještě nikdy nikým skulpturně znázorněny. Než právě sám na sobě mohu demonstrovati, jak krutý, přímo nadlidský to boj snažiti se získati uznání a přízeň třeba jen elity intelligence, neřku-li nejširších kruhů pro díla netradicionelní. Nechť jsem napínal síly své sebe více, ze všech stran čišel proti

mně odporný chlad, ba začasté i jizlivá ledovost. Teprve když vrátil jsem se k tradici — k staré allegorii, usmálo se na mne — uznání. Ovšem nejdříve v cizině a teprve po té rozehřívalo se znenáhla i srdce vlastních rodáků, kteří byli druhdy tak upjati, tak chladní a ledoví . . . Než před patnácti a dvaceti lety byly pokusy o vymknutí se z vyrudlé tradice nepoměrně snažší, nežli za našich dob. Nejmladší naše generace umělecké nezdají se míti ani potuchy o svízelích, jež jim upravují tak známé kulturní vymoženosti.

Rafinovanost moderního obchodu vyrábí talenty dle své potřeby; reklama tvoří módy a poněvadž existují na reklamu již takořka celé továrny, není nížádné pochybnosti, že každý, kdožkoli se dostane do spáru reklamy — — vždyť mi rozumíš, není-liž pravda? — kdežto každý, kdož by se odvážil vzdorovati reklamě a vzpírati se módě, může dát nad sebou zazpívat zcela nemoderní requiescat in pace!«

»A jsi snad také jako mnozí z tvých kolegů proti obvyklému vypisování konkursů ve svém oboru?« optal jsem se.

»Já?« ozval se přítel s důrazným udivením. »Proč bych já měl býti proti soutěži? Ke mně byli soudcové, ať znalci nebo laikové, vždycky aspoň milosrdni.«

»Dle toho tedy budeš konkurovat i o cenu na jízdeckou sochu sv. Václava?«

»Nebudu!« zněla rozhodná odpověď.

»Starší tvůj model sv. Václava však jest dílo takového druhu, že tě první cena bezpochyby nemine« . . .

Po těchto slovech přítel se zastavil a zadíval se mi upřímně do očí.

»Poslouchej, hochu!« pravil po chvíli. »Napsal's ty někdy nějaké dílo, jež by's sám před vldstním svým svědomím pokládal za nepřekonatelné a ve všem všudy za nezdokonalitelné?«

»Nenapsal . . .«

»A tak jsem také ani já nevytvořil doposud žádného díla, jež by mne v plné míře uspokojilo, což zdá se mi býti zárukou, že jsem doposud ještě schopen dalšího rozvoje.«

»Chceš tedy svůj model sv. Václava ještě propracovat, zdokonalit?« vpadl jsem.

»Naprosto ne!« odpověděl rozhodně. »Přiznám se, že učinil jsem v ohledu tom už vše, co po mém náhledu vůbec bylo možno. Prostudoval jsem všechny přístupné historické a legendární prameny a po nejdůkladnější předběžné přípravě provedl jsem jízdeckou sochu s nejsvědomitější akuratessou.

Práce má došla, jak víš, všeobecného uznání, a já sám jsem přesvědčen, že nelze na ni provésti nežli na nejvýš drobné opravy technické. Veškerá chvála, které se práci mé dostalo, však mne ani dost málo nezmátla. Vímť lépe než kdo jiný, co mé práci chybí, ale co nelze změniti . . .«

»A mohl bych to zvědět i já?«

»Proč ne? Mezi námi přec není, a byť i bylo, nemusí býti žádného tajemství toho druhu. Propracoval jsem celek i podrobnosti s vzornou pietou. Model můj však v podstatě přece není nic jiného nežli prostý rejthar . . .«

»Jak to?« uklouzlo mi v překvapení.

»Zcela jednoduše. Sfoukneš-li, milý hochu, všechny historické a legendarní emblémy, jimiž jsem po nejbedlivějším studiu a s rozmyslem model svůj obmyslil, nemáš před sebou nic jiného než-li jezdce na koni. Obmyslíš-li ho jiným krojem, jinou zbrojí, jinými emblemy, vyloupne se ti ze sv. Václava jakýkoli jiný rejthar. A v tom právě jest pro mne závada hlavní, přímo nepřekonatelná.«

Přítel umlkl a zadíval se mi opět zpytavě do očí.

Přiznám se, že jsem byl slovy jeho skoro zaražen. Prostý a přece tak přesvědčivý a zároveň podstatu věci pronikavě prohlubující výklad mne pro okamžik odzbrojil.

»Ale tutéž vadu nebo jak sám pravíš, závadu, možno přec vytknouti každé jízdecké soše vůbec, »namítnul jsem po krátké pomlčce.

»Ovšem«, odtušil přítel resignovaně. »Ale vším tím na závadě samé ničeho se nemění — závada zůstává závadou.

Ideu nebo chceš-li legendu svátováclavskou možno ostatně i jinak ještě doplnit, po případě i jaksi prohloubit allegorickými a emblémovými přídavky na podstavci atd.

Vše to však základní myšlénku v podstatě nemění, nýbrž ji na nejvýše jen objasňuje nebo prohlubuje. Rejthar zůstává rejtharem a nejsnažší technickou eskamotáží může býti sv. Václav přeměněn na př. v sv. Jiří a vůbec v jakoukoli jinou sochu jízdeckou.«

»V tom případu tedy jest nezbytí«, ujal jsem se slova. »Nemůže-li býti jízdecká socha sv. Václava v podstatě jinou, než jak ty's ji pojal a provedl, nechápu, proč by's nemohl konkurovati?«

»Ah, dej mi pokoj se všemi konkursy!« odpověděl nevrle mávna odmítavě pravicí do vzduchu.

Po té vykročil a pokračovali jsme volným krokem v promenádě.

»Což pak se nepamatuješ, jaké osudy již můj model měl?« ujal se přítel po chvíli slova sdílným tonem. »Jsem unaven i rozmrzen. Víš přec, že bylo se mnou původně vyjednáváno, bych model svůj přepustil k provedení, a když pak vyjednávání skoro již ukončeno, napadlo rozhodujícím kruhům vypsati konkurs přece. Za takových okolností, jak sám uznáš.«

Nemohl jsem jinak, nežli přisvědčiti.

»Skytají-li konkursy vám výtvarníkům, vlastně výtvarnému umění u nás nějakých výhod«, připomenul jsem jen ještě, »nechci rozhodovati. Ale nám literátům, vlastně literatuře byly, jsou a bezpochyby i na dále budou — jak literární historie dokazuje — spíše na škodu nežli ku prospěchu. Není to přec nežli bez-

R. POLLAK. PODOBIZNA.



duchý starý cop z naivních dob, kdy se domníváno, že je možno vydupat umělecká díla i z ouhoru — —«

»Nu, tak! vpadl přítel lakonicky.

»Přes to, myslím, můžeš i tentokráte konkurovat jako kterýkoli jiný kolega,« dodal jsem jaksi zdráhavě »a nemusíš spustit s mysli, o čem jsi se byl právě sám zmínil . . .«

Usmál se trpce a skoro bolestně; po té pokrčiv ramenoma podal mi mlčky ruku. Rozloučili jsme se.

Přítel zabočil do nejbližší poboční ulice a já šel dále svou cestou — — — — — — — — — —

Vše, co jsem byl právě aspoň v hlavních rysech naznačil, nebyla nežli nahodilá výměna myšlének, vlastně pouhých nápadů, na jakou se z pravidla skoro již v nejbližším okamžiku zapomíná.

Tentokráte zavířilo však mozkem mým přece ještě několik myšlénkových jiskérek.

Napadloť mi: Čím jsou v umění všechny ty výklady a rozklady, všechny ty dobrodušně poučné nebo zlomyslně úšklebné kritiky a vůbec celý ten nevyvážitelný arsenál estheticko-theoretických pravidel a pravidlíček abstrahovaných z uměleckých děl již existujících oprotiv jedinému šťastnému myšlénkovému zásvitu, z něhož dříve nebo později vyklíčí a vypučí dílo, které nemá s existujícími již uměleckými výtvory buď pranic nebo skoro nic společného?

»Chaos — nic nežli chaos!« hučelo mi duší temně jako doznívající hukot vzdáleného vodopádu.

S planoucí pochodní nebo kmitavou svíčičkou tradicionelních esthetických i pseudoesthetických dogmat se matohlavě ve fantasmagorickém labyrintu uměleckých problémů — — —

A přec jest vlastní tajemství tvoření tak prosté a přímo na výsluní! — — —

Začasté z čiré tmy šlehne náhle duší někoho z nás nevysvětlitelně a nepochopitelně intensivně myšlénkový záblesk a před duševním znakem naším stojí zcela jasně a plasticky nový útvar umělecký, před kterýmž, podaří-li se nám případně jej znázorniti, i nejzavilejší kritika nucena jest složiti dříve nebo později zastaralou svou zbraň a zařaditi jej mezi díla směrodatná, z kterýchž zase ona sama abstrahuje nové zákony pro umění . . .

Ale právě proto, že skoro každý umělec závisí více méně na velkém davu, po případě na elitě tak zvaných znalců lpících na tradici — nezbývá nežli se přikrčiti a plouti s povodem začasté i proti vlastní přirozenosti. A výsledek?

Triumf vyrudlých tradic na útraty přirozené tvořivosti — pokoření, zdeptání, zmrhání svěžích a nadějných talentů — — —

Na komando tak zvaných znalců uklání se velký dav ve zbožné úctě jako obrovská armáda pagod před patvořeným omšeným výtvorem s falešnou signaturou pravého tvoření.

Co nezmůže autorita tak zvaných znalců a kritiků, dorazí z pravidla pustá, dryáčnická reklama . . . A jn éno šťastného oslavence jde od úst k ústům, ba rozletí se užším neb i širším světem.

Jak točíme se šťastně a blaženě do kolečka skoro bez naděje vyváznutí . . .

Koho neuznali tak zvaní znalci — koho zběsila výdělkářská Frýna-reklama nevmrskala žhavými důtkami svých rafinovaných dythiramb do paměti velkého davu — točí se v koutku zapomenutí a může si v dumné zoufalosti do únavy, ba do vysílení hrýzti své umělecké drápky — — —

Avšak — tak bylo, jest a bude snad i na dále. A proto dosti unavujících a bezúčelných reflexí, jež bývají našim čtenářům tak protivny!

Umění prý jest volné, vznešené a bůh ví, jaké ještě . . . V pravdě však je přece jen čímsi, co není vzdáleno nejhnusnějšího otroctví — — —

A jako vždy, kdykoli jsem ve svých meditacích dospěl k osudnému tomuto závěrku, proud myšlének mých náhle se zarazil — a rozladěn, rozmrzen věnoval jsem pozornost všednímu okolí.

Prodlením něholika jen minut zapomněl jsem na vše, co předcházelo. Umění, jeho účel, zápasy, zákony i osudy, vůbec vše, co je s ním ve spojení, bylo mi právě tak lhostejno, jako kterémukoli z bodrých a šťastných našich šosáků . . .

* * *

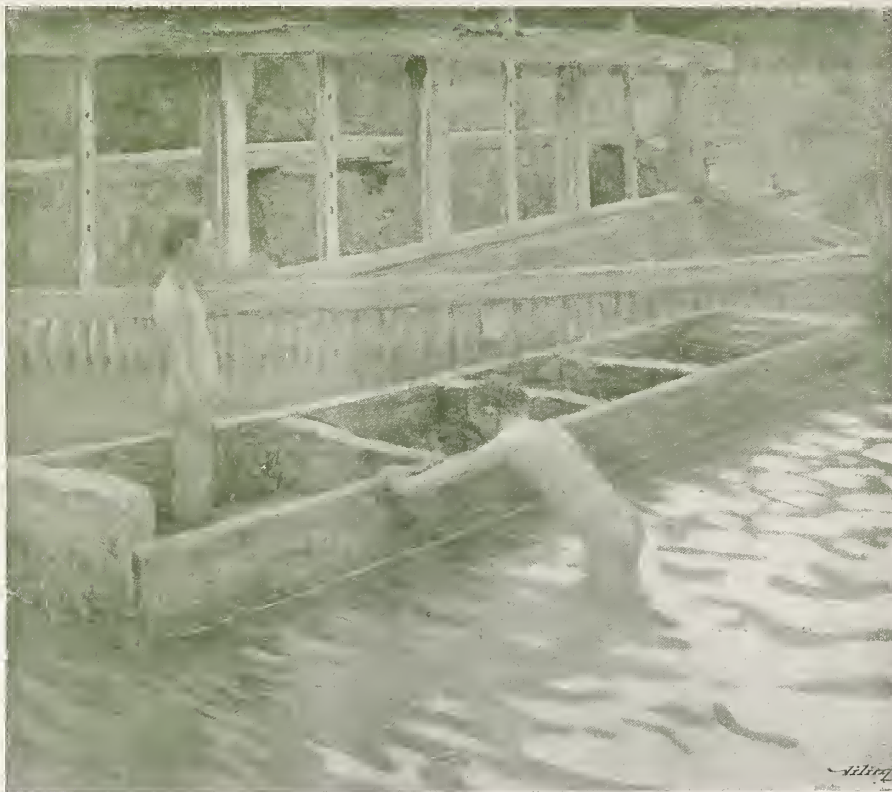
Ode dne, kdy se sběhlo, co jsem byl právě vypravoval, minulo několik měsíců.

Nadešla zima . . .

Konkurs na sochu sv. Václava zůstal v permanenci. Nepochybuju ani dost málo, že bylo o něm v kruzích uměleckých, obzvláště pak v kruzích amatérů, (kteří mají u nás jako jinde na takových sportech z pravidla větší zájem nežli na vlastních dílech uměleckých), horlivě a snad i vášnivě diskutováno.

Rovněž nepochybuju, že byly i tentokráte z různých ateliérů konkurujících umělců vynášeny na veřejnost různé podrobnosti, jež měly zůstati v tajnosti, a že na jich základě pronášena a nejen hájena, nýbrž i potírána všeliká pragnostika; krátce — že dělo se, co děje se z pravidla o každém podobném konkursu.

J. HUDEČEK. V KOUPELI.





A. SLAVÍČEK. SLUNCE V LESE.

Náhodou a bezpochyby jen zvláštním sběhem okolností nedozvěděl jsem se však o tom všem praničeho. Teprve, když jsem se v novinách dočetl, že budou do poroty povoláni také nějací vynikající znalci z ciziny, — rozzvučela se v duši mé opět struna odporného rabalisty.

»K čemu to?« napadl› mi. »Či snad proto, že v zemích koruny české není ani tří nebo pěti dostatečně vzdělaných a zároveň poctivých mužů, kteří by dovedli správně a nestranně posouditi umělecká díla českých umělců z dějin českých? Neb aby bylo vyvarováno veškeré kamaraderii a jedině proto aby v porotě zasedli soudcové naprosto nepředpojatí, nestranní a ve všem všady nepodplatní?

A o čem vlastně měli tito cizozemští znalci rozhodnouti?

O základní myšlénce, tedy o nejvlastnější podstatě umělecké díla? O historických a legendarních důležitostech nebo podrobnostech?

Sotva! . . . Znalci, kteří znají dějiny české snad jen z konversačních lexikonů nebo z pochybných dějepisných spisů cizozemských; znalci, kteří se bezpochyby nikdy specielně nezabývali ani českou historií, aniž legendami svatováclavskými, nemohou přec o základní myšlénce uměleckého díla z dějin českých a vůbec o všem, cožkoli jest v díle tom v souvislosti s dějinami, pronášeti soud kompetentní.

O čem tedy mají rozhodnouti?

Dojista jen o umělecké formě: je-li jezdec představující sv. Václava skutečně rejtharem plasticky správně znázorněným — — — a na nejvýše snad jen ještě o nějakých podrobnostech.

O nejvlastnější podstatě díla, o základní myšlénce, nemůže tudíž úsudek cizozemských znalců vyzníti než-li na hlucho — tradicionelně frásovitě . . .

Povoláním cizozemských znalců do poroty nejde tedy rozhodujícím kruhům v první řadě o základní myšlénku, nýbrž přede vším o formu — — —

Vše to byly ovšem jen pouhé subjektivní domněnky, jež mohly býti výsledkem konkursu do jedné jako naprosto bezpodstatné vyvráceny.

Z té příčiny stihl je také zasloužený osud. Vypustil jsem je z mysli a nemaje na věci žádného zájmu, zapomněl jsem za nedlouho i na sám konkurs.

Po nějakém čase došel mne však poštou nepodepsaný korespondenční lístek, na němž bylo tužkou lakonicky napsáno:

A. WIESNER. PODOBIZNA.



»Můžeš-li, navštiv mne dnes v mém ateliéru; rád bych se s Tebou o něčem dohodnul. Čekám!«

Dle známého těžkopádného rukopisu poznal jsem na první pohled, kdo mi píše; ale snad ještě nikdy nepřišlo mi nějaké poznání tak v nevhod jako tentokráte. Odhodil jsem lístek skoro mrzutě. Když však jsem si připomenul, že snad jde o záležitost naléhavou nebo důležitou, vydal jsem se na cestu přece.

Bylo odporně škaredé zimní odpůldne. Z jednotvárně obvněné oblohy sypal se sypký sníh, jejž mi vířivý ledový vítr mrskal do tváře. Současně však tálo, tak že jsem se někdy v pravém slova smyslu brouzdal čvachavým blátem.

Není tudíž divu, že jsem cestou myslil na vše jiné, jenom ne na přítelův ateliér. Přes to přece kmitla mozkem mým aspoň dávná vzpomínka, kdy mne byl přítel poprvé vlákal do své první dílny, kterou si byl upravil z někdejší prosté konírny.

Od té doby prodlením více nežli čtvrt století ovšem se mi naskytla často příležitost obeznámiti se s různými ateliéry skoro do omrzení. Nečekal jsem tudíž ani tentokráte, kdy jsem se ubíral do ateliéru moderně upraveného, ale známého, žádného překvapení.

A skutečně, když jsem konečně překročil práh přítelovy dílny, kde mne ovanulo příjemné teplo, a rozhlednul se ledabylo kolem, shledal jsem skoro vše právě tak jako o poslední své návštěvě, asi před rokem.

Prostorná místnost, do které vniká od severu světlo několika velkými okny, jeví obvyklou pitoreskní fysiognomii dílny výborně situovaných sochařů, kterýmž záleží nepoměrně více na práci nežli na theatralně titěrné úpravě okolí. Následkem pošmurného dne, vlastně již předvečera panuje v ateliéru skoro až přítmí, tak že se zdá, jako by bylo vše zahaleno lehkou mlhou. Osvětlení není však konstantní.

Následkem nepohody, hlavně z té příčiny, že severní vítr vmetá chvílemi přehoušle sněhu přímo do oken nebo je před okny vírně prohání, zdá se, jako by po předmětech v dílně přeletěly matné, sotva pozorovatelné chvějivé stíny.

Vše to postřehl jsem po prvním rozhlednutí se a dříve, nežli mne přítel přivítal. A když se tak stalo, když jsme si podali ruce a po výměně obvyklých konvenienčních frásí usedli podle sebe na pohodlný divan poblíž prostředního okna, přehlédl jsem celé ateliér a přesvědčil se poznovu, že v něm není pranic, co bych nebyl již viděl. I pozadí dílny zahaleno bylo napříč zavěšeným plátnem, za kterýmž přítel ukrýval různé sochařské haraburdí, jako stojany, lešení, kádě hlíny a podobné.

»Nu, což?« optal jsem po chvíli ledabylo. »Nic nového?«

»Jak vidíš!« odtušil přítel týmže ledabylým tonem, jakým byl osloven. V tom jsem si připamatoval konkurs na jízdeckou sochu sv. Václava. »A nekonkuruješ?« otázal jsem se s nepoměrně větším interessem. —

»Konkuruju!« odpověděl přítel rozhodně. »Byl jsem k tomu takořka donucen.«

»Skutečně?« připomenul jsem s mírným podivením připamatovav si přítelovo starší rozhodnutí.

Přítel klidně přisvědčil.

»A kde máš model?« optal jsem se živě.

»Lhůta konkursu vypršela včera v poledne. Model je již na místě.»

»A proč jsi mne sem tedy citoval — v takové nepohodě?« ozval jsem se tonem mírné výčitky.

»Rád bych se s tebou o něčem dohodnul«, odpověděl přítel s klidem, ba lhostejností člověka, kterémuž na nějakém, ať již jakémkoli dohodnutí pranic nezáleží.

»Nu, budiž! Ale já bych byl přece jen rád tvůj pozměněný model viděl dříve, nežli jej uvidí jiní . . .«

»Už se stalo«, míní přítel dobrodušně. »Ostatně nebyl by's na něm shledal pranic zvláštního. Je to starý a tobě i jiným známý můj model, na němž jsem pozměnil, vlastně korigoval pouze některé podrobnosti.«

»A co tě přimělo konkurovati, když jsi měl původně v úmyslu konkursu se nesúčastniti?« optal jsem se.

»Jak jsem pravil, byl jsem k tomu takořka donucen«, odtušil přítel a vypravoval mi pak, co se bylo vše stalo.

Vyslechl jsem jej s přátelskou trpělivostí.

»A víš ty, jak my právě připadáš?« připomenul jsem sarkasticky, když dokončil.

»Nu, jak? Mluv!«

»Nejinak, nežli jako Josef Jiří Kolar nebo jako přítel Aleš«.

Zavrtěl nedůvěřivě hlavou.

»I jdižiž! V jaké pak logické souvislosti mohu býti já sochař s hercem nebo spisovatelem?« ozval se monotonně, jako by se v mysli snažil napověděné doplniti. »S Alešem ovšem jest porovnání aspoň možné. Přes to přece nechápu . . .«

»A přece jest věc tak prajednoduchá!« odpověděl jsem chladně. »Mluvme jednou zase zcela upřímně — bez jakýchkoli konveniencních nebo přátelských ohledů!

»Pravda-li, co o tobě umělecká i kritická fáma hlásá: že se ti podařilo vyšinouti se v kruhu souvěkých sochařů našich nejvýše, není nižádné pochybnosti, že vyšlo z tvého ateliéru dílo, jež pokládá se za nejzdařilejší všech, jež byla prodlením asi čtvrt století v Čechách vytvořena. Pravda-li pak dále, co táž fáma hlásá o tvém modelu sv. Václava, pak konkuruješ vlastně sám s sebou, právě tak jako konkuroval Josef Jiří Kolar jako dramatický spisovatel po více nežli čtyřicet roků až do své smrti a jako konkuruje přítel Aleš již přes dvacet roků vždy jen sám s sebou . . .«

»Doposud nechápu!« vpadl mi přítel skoro nevrle do řeči.

»Jak víš«, pokračoval jsem s nezměněným klidem, »napsal Kolar svou »Magelonu« před rokem 1852. Pravda-li, že jest »Magelona« nejen nejlepší dramatickou prací Kolarovou, nýbrž až dosud nejvzornější a do dnes nepřekonanou tragedií českou vůbec. konkuroval Kolar, jak už bylo před lety konstatováno, každým pozdějším dramatem svým vždy sám s sebou. Vždy šlo jen o to, zůstane-li nejvzornější tragedie česká »Magelona« nejvýše nebo bude-li pozatlačena novým dramatickým plodem — Kolarovým.

Rovněž takový osud připravil si přítel Aleš svou nepřekonatelnou »Vlastí.« Pravda-li, že je to až dosud myšlénkově i formálně dílo, jakým se nemůže pochlubiti žádný jiný z českých malířů, konkuruje i Aleš od vzniku »Vlasti« každým dalším svým výtvorem jedině sám s sebou. I zde jde vždy jen o to, má-li či může-li býti ve svém způsobu nepřekonatelná Alešova »Vlast« překonána samým Alešem.

A tak také nebo chceš-li, třeba jen podobně jest s tebou. Pravda-li co kritická i umělecká fáma hlásá o tvém modelu sv. Václava, konkuruješ i ty sám s sebou. — —

»Ah, ne, ne!« zvolal přítel skoro až zpurně. »Nynější konkurs o model sochy sv. Václava jest přece něco zcela jiného,« pokračoval po chvíli, »nežli připomenuté tebou případy: Kolarův a Alešův. Chceme-li mluvit upřímně, musíme vzít v uvahu každou eventualitu. Nynější konkurs znamená pro mne něco zcela jiného, a chceš-li i nebezpečného. Neboť — dejme tomu, že jury přiřkne tentokráte, ať již právem nebo bezprávně, první cenu jinému konkurentu! Co bude toho přirozený následek? Uměleckou i kritickou famou až dosud za nejlepší prohlašovaný můj model slítne zcela jednoduše s piedestalu domnělé nepřekonatelnosti a já, vlastně tak skoro veškerá moje sláva slítne s ním . . . Nynější konkurs tedy má pro mne zcela jiný význam.«

Z části musil jsem dát příteli za pravdu přes to vše, že i Kolarovu »Magelonu« i Alešovu »Vlast«



ST. SUCHARDA. PODOBIZNY.

mohl by stihnouti týž osud, že by totiž mohly býti konečně přece někým překonány. Než dokud se tak nestane skutečně — — —

Z té příčiny jsem chlácholivě připomenul:

»Přes to zůstaneš přece jen tím, čím v pravdě jsi.«

»Ale diadém priority bude mi stržen beze všeho milosrdenství;« zvolal přítel sarkasticky a — zasmál se.

Přítelovo zasmání mne pozarazilo. Připadalo mi jako bezděčný symptom neochvějného přesvědčení, že jest vítězstvím svým i tentokráte zase zcela jist.

»Tvůj smích mne skoro pomátl,« ujal jsem se slova po krátké pomlčce. »Či zdokonalil jsi svůj model tou měrou, že jest hors concours? Zbavil's jej snad všech závad, jež jsi byl na něm sám shledal? Či přetvořil jsi světce na koni, že po přiměřené výměně emblémů, zbroje atd. nemůže býti více zaměněn za jakéhokoli rejthara?«

»Ani to, ani ono,« odtušil přítel. »Konkuruju tímže starým svým modelem, na němž jsem byl jen tu a tam cosi poopravil . . .«

»A domníváš se, nebo správněji řečeno, jsi přesvědčen, že's proti každé konkurenci obrněn?«

»Nikoli!« pravil s důrazem sebevědomí. »Konkuruju dle předpisu tradicionelní jízdeckou sochou. Před veřejností, před světem mohu tedy padnout jako kterýkoli jiný gladiator umění; ale dle všeho nepadnu sám před sebou.«

»Co tím míníš?« optal jsem se skoro až zvědavě.

»Okamžitě se dozvíš, aniž bych ti jen slovem přispěl ku pomoci«, odpověděl přítel sebevědomě.

»Opravdu?« usmál jsem se sarkasticky.

Přítel více neodpověděl, nýbrž vstal a pomalu popošel přes celé ateliér až k plátnu, za kterýmž měl uloženo své hrubé sochařské haraburdí. Zde se obrátil ke mně, jako by se chtěl přesvědčiti, sleduju-li jej zrakem, načež jediným mávnutím ruky plátno rozhrnul.

»Co to?« uklouzlo mi v náhlém udivení nad tím, co jsem spatřil a čím mne přítel v svrchované míře překvapil.

Asi patnáct kroků přede mnou stála na nízkém, sotva metr vysokém dřevěném podstavci skizza sousoší, v jehož středu rozeznal jsem na první pohled sv. Václava na koni jako hlavní figuru skoro v doživotní velikosti.

Překvapení mé bylo tak velké, že po pronešení citovaných dvou slov, jež mi byla bezděky uklouzla, zůstal jsem po několik minut v němém udivení seděti, aniž bych si byl jiného vědom, nežli že dívám se na sousoší, jež mne bylo překvapilo netoliko náhlým a nepředvídaným svým objevením, nýbrž i plastickou svou výrazností. Neboť skoro v nerozdílném okamžiku, kdy rozeznal jsem sv. Václava jako figuru hlavní, poznal jsem také ostatní tři figury vedlejší a zároveň postřehl nejen vzájemný jich styk nebo abych tak řekl, příčinné seskupení, nýbrž i myšlénkový a dějinný jeho význam.

»Co to?« zamumlal jsem po chvíli vstávaje, abych si sousoší prohlédl z blízka.

»Ne, ne! Jen zůstaň na místě, kde právě stojíš!« zvolal přítel katogoricky. »Vždyť přec pozoruješ, že to pouhá a k tomu jen z hruba navržená skizza, která nesnese zkoumání z blízka.«

Ze vzdálenosti, z které jsem se díval, obzvláště pak za matného, podvečerního přítmí ovšem se mi zdálo, že jest skizza nepoměrně propracovanější; ale po přání přítelově zůstal jsem státi těsně před divanem, z něhož jsem byl vstal a věnoval sousoší zbystřenou pozornost.

Čím déle, čím bystřeji a zkoumavěji jsem se díval, tím více jsem nabýval přesvědčení, že stojím před zárodkem uměleckého díla významu skoro snad epochalního.

Po těch několik minut, co jsem přítelově práci věnoval nejnapjatější zkoumavou pozornost, marně jsem se namáhal připomenouti si nějaké jiné dílo plastické, jež by mělo s přítelovou skizzou jen vzdálenou podobnost. Bezděky popošel jsem několik kroků na pravo a po chvíli zase asi dvakrát tolik kroků na levo, abych mohl sousoší věnovati pozornost s obou boků; ale každá další podrobnost, již jsem při zbystřeném zkoumání postřehl, dotvrzovala jen náhled, jenž byl mozkem mým šlehl hned o prvním pohledu na překvapující skizzu.

Když pak jsem se posléze opět vrátil na původní své stanovisko před divan, nemohl jsem jinak nežli dáti výraz svrchovanému svému uspokojení přitlumeným výkřikem:

»Viktoria, kamaráde! Problém je šťastně a nepřekonatelně rozřešen. Konkurs nemůže skončiti nežli v tvůj prospěch!«

»Myslíš?« zasmál se přítel, jenž byl zatím popošel k místu, kde jsem stál já, a zadíval se mi upřeně a zároveň skoro až vyzývavě do očí.

»Není nižádné pochybnosti,« odtušil jsem v naprostém přesvědčení, že jinak býti nemůže.

»Leda by's byl v porotě ty sám jediný a rozhodl z pouhé kamaraderie«, zasmál se přítel sarkasticky. »Neboť vším tím, co's byl pronesl nebo dal vůbec na jevo, není přec pranic přesvědčivě dokázáno . . .«

»Ovšem, ovšem«, přisvědčil jsem.

»Především jde o to«, pokračoval přítel s nezměněným klidem, »mluví-li k tobě skizza mého sousoší dosti zřetelně a jaké myšlénky nebo city v tobě probouzí . . .«

»Ne, ne, kamaráde!« vpadl jsem odpíravě. »Že jde především o to, mluví-li tvá skizza ke mně dosti zřetelně, sice připouštím; ale závěrek tvých slov zdá se mi býti nesprávný z té příčiny, poněvadž každé v pravdě umělecké dílo právě tak jako každá jiná věc budí v každém z nás dle naši individuality, nálady atd. myšlénky a city jiné. Na člověka v náboženství křesťanském vychovaného a v pravdě zbožného na příklad musí přece sousoší tvé působiti zcela jinak



JAKUB SCHI-
KANEDER.

SOUMRAK
V ZIMĚ.

nežli na člověka nábožensky indiferentního. Z té příčiny jde tedy především o to, mluví-li skizza tvá dosti zřetelně; ale hned po té — co a jak vlastně znázorňuje . . .«

»Ano, ano, tak a nejinak!« vpadl mi přítel do řeči. »A proto rci, co a jak skizza znázorňuje, abych se přesvědčil, znázorňuje-li aspoň přibližně správně, co mi tanulo na mysli.«

Vykládati mistru plastiky slovy, co tají vlastní jeho výtvor v ohledu myšlénkovém, jest rovněž tak nesnadné, jako zbytečné. Z té příčiny nereprodukuju slov, jimiž jsem se snažil učiniti se příteli přesvědčivě srozumitelným. V náhradu za to snažím se zde, pokud to slovy vůbec možno, učiniti čtenáři aspoň přibližně pojem o skizze, jak mi nyní ještě tane v paměti.

Přítel použil sice k hlavní figuře svého sousoší starší své práce, sv. Václava na koni; ale místo majestátního klidu, jaký jeví starší model, znázorňuje sousoší ztrnulý moment svrchovaně dramatického ruchu.

Před sv. Václavem — na polo k němu obrácena — klečí totiž na jednom koleně, jako by byla jen na mžik poklekla, stiřena v polořeholním šatě z dob uvedení křesťanství do Čech — sv. Ludmila. Vráskovitá tvář rysů poněkud tvrdých, ale ušlechtilých, jeví zbožné zanícení ženy důvěřující ve své poslání. Pravou ruku, v níž pevně drží prostý staroslovanský kříž, má sv. Ludmila sebevědomě vztýčenu do výše, jako by naznačovala cestu, kterou má sv. Václav jako kníže i člověk nastoupiti, kdežto levou ruku křečovitě tiskne k srdci — k vlastnímu zdroji svých citů, názorů i rozhodnutí. Sv. Václav, k němuž sv. Ludmila důvěrně obrací svou tvář, jeví skutečně snahu vyhověti němému vyzvání. Zrak jeho obrácen je směrem, kterýmž sv. Ludmila ukazuje křížem a držení těla jeho nasvědčuje, že k cíli tomu nabádá i svého komoně. Ale komoň se poněkud vzpírá . . .

Po pravé jeho straně v popředí stojí totiž pevně rozkročen svalovitý mladý muž v knížecím kroji staropohanském — Boleslav. Mužná jeho tvář jeví energii k nadlidskému odporu podrážděnou. Prudkým vzmachem levé ruky byl uchopil komoně za uzdu a trhnuv jím obrátil komoňovu hlavu z pola k sobě na zad, kdežto pravá ruka křečovitě tiskne jilec z pochvy povytaženého meče, jako by již již chtěla vzíti útočiště k násilí nejkrajnějšímu a zameziti bratrův úmysl — bratrovraždou . . .

Po levé straně komoně v pozadí stojí pak žena v plné ještě síle v knížecím kroji staropohanském. —

L. ŠALOUN. PODOBIZNA.





J. TOMEC. Z HRADČAN.

Drahomíra. Opírajíc jednu nohu o větev lípy jeví v tváři tklivý žal a bolestné zdrcení. Dívajíc se přes komoně k oběma svým synům, zdá se s úzkostlivým napjetím čekati výsledek zoufalého zápasu; ale sama stojí již bez rady a nečinně, jako by v nejrozhodnějším okamžiku zalomila rukama a zůstala v ztrnutí.

Na širokém podstavci pod komoněm válejí se kopyty jeho rozdrcené zbytky pohanských bůžků. — —

Možno-li si z několika těchto slov učiniti aspoň přibližně správný pojem o přítelově zárodkovém díle, nechci rozhodovati.

Z povrchní charakteristiky však je zřejmo, že nebylo již možno jako v původním jeho modelu přiměřenou technickou eskamotáží ve fysiognomii, kroji atd. dáti celku ráz libovolný. Zde byl momentní dramatický výjev zcela přesně a určitě vystižen, tak že komposice ta i po úplném vysvléknutí z hávu historického, po případě legendárního a z části i symbolického byla by vždy ještě měla aspoň podobný význam jako původně a v ohledu všelidském nemohla pozbyti na své působivosti.

Mimo to neznázorňovala tradicionelní moment nehistorický: dokonané již vítězství křesťanství nad pohanstvím, nýbrž moment v pravdě historický: tuhý, ba zoufalý zápas nejčelnějších zástupců silné, zdravím kypící samostatné kultury staročeské se zástupci kultury cizorodé, spíše citové než rozumové — a naznačovala již také jaksi i později výsledek boje.

A vše to komposicí tak prostou, plasticky názornou, všeobecně pochopitelnou, tudíž popularní, že nemohl jsem jinak, nežli upřímně vyznati, že přítelova skizza působí na mne elementární silou definitivně rozřešeného uměleckého problému sochy sv. Václava

Přítel vyslechl výklad můj, z něhož jsem zde naznačil pouze několik závěrečných point, se sebevědomým klidem umělce vyspělého, v uměleckých trudech, svízelích a bojích zoceleného.

»A pokládáš mne za schopna provésti skizzu tu i v ohledu formálním?« optal se s nenadálým nervosním affektem, jako by byla duší jeho bezděky šlehla myšlénka zvracející všechny původní názory v pravý opak. »Pokládáš mne za schopna, že bych dovedl nejen celek, ale i všechny podrobnosti přivésti v ryze umělecký soulad, že bych dovedl všem figurám sousoší dáti přirozené posice, že bych dovedl všem fysiognomiím vdechnouti celku příslušnou výraznou odu-

ševnělost, že bych dovedl provésti všechny kroje a všechny podrobnosti přesně historicky, že bych dovedl nejen ve vlastním skupení, nýbrž i na podstavci různými výjevy a emblémy z doby pohanství a první doby křesťanství v Čechách myšlénkový význam celku doplniti a prohloubiti, slovem že bych dovedl skutečně provésti dílo v pravdě již skoro nepřekonatelné?«

Vyslechl jsem přítelovu dychavičnou periodu s tímže klidem, s jakým byl on před tím vyslechl můj, rovněž tak zbytečný výklad o svém díle. Bylo mi však přece nápadno, že umělec, který měl techniku svého umění úplně v moci a nemusil v tomto vzhledě plýtvati bezúčelně slovy, pociťuje, jak se mi zdálo, náhle nedůvěru ve svůj talent k provedení díla tak šťastně založeného.

Z té příčiny jsem konejšivě odtušil:

»Ale co ti, starý hochu, napadá? Což pak jsi neprožil a neprocítil nesčetněkrát martyrologii momentanní nedůvěry v sama sebe, když tě opanovala málomoc dočasného umdlení a rozmrzelosti? Provedení technické je přec věcí pouhé píle a svědomitosti, pouhé řemeslné zručnosti, kterou jsi sobě již dávno osvojil v míře tak znamenité.« — —

»Ty tedy jsi přesvědčen,« přerušil mne přítel, »že bych mohl a měl dílo to provésti. — —«

»Ovšem že, a to bez rozpaků,« vpadl jsem s důrazem nepřipouštějícím žádné odmluvy a námitky. »Neboť — prokomponuješ-li jen ještě pouhou skizzu, jsem jist, že tě o konkursu první cena nemine.«

»V tom případu učiníme ihned příslušné první kroky ku prokomponování, po případě k nejradikálnější korektuře!« zvolal náhle přítel tonem sarkastickým, načež skříživ obě ruce na zádech začal volným krokem přecházeti po dílně.

Předpokládaje, že přemítá o nějaké důležité opravě, usedl jsem klidně na divan a zůstaviv přítele jeho myšlénkám, zadíval jsem se opět zkoumavě na zajímavou jeho skizzu.

Venku hučel teskně a kvílivě severní vítr, jenž vířivě mrskal vždy hustěji padající sníh do oken, tak že matné, sotva pozorovatelné stíny kmitající chvějivě po ateliéru dodávaly i figurám přítelovy skizzy jisté mrazivé životnosti.

Nahodilá tato příznaková hříčka zaujala pozornost moji v té míře, že jsem chvíli skoro ničeho jiného nepostřehl, až když přítel po dílně promenující přiblížil se ku svému dílu a nápadně prudce se shýbl k zemi. Nežli však jsem si uvědomil, co zamýšlí, vztýčil se přítel ještě prudčeji od země a ateliérem zaduněla

F. HUDEČEK. U POTOKA.





≡ JOŽKA ÚPRKA. ≡ Z HODŮ LANDŠTORFSKÝCH. ≡

temná rána kladivem do provlhlé hlíny, načež následoval dunivý rachot s lešení se kácejících kusů rozbité skizzy.

»Probůh, co počínáš?! vzkřikl jsem a vyskočiv pospíšil jsem k příteli, bych dalšímu vandalismu zabránil.

Nežli však jsem doběhl, udeřil přítel ještě několikrát kladivem do svého díla a rozdrtil je skoro úplně.

»Šílíš?« zvolal jsem v nejprudčím rozčilení.

Přítel spustiv těžké kladivo k zemi s trpkým úsměvem zavrtěl hlavou.

Klid jeho mne zarazil.

»A čím chceš konkurovat?« ozval jsem se mírněji.

»Konkurovat?« opáčil. »Což pak jsi zapomněl, že lhůta konkursu vypršela již včera v poledne a že konkuruju sochou jízdeckou?«

»Ale proč jsi v návalu nevysvětlitelné nepříčetnosti zničil zárodek díla tak šťastně založeného?«

»Podivno, že znaje poměry přece nechápeš!« odtušil přítel s mírným udivením. »Naši tak zvaní mecenáši a vůbec všickni, kdož u nás osobují si právo a mají moc rozhodovati o výtvarném umění, holdují zcela jiným zásadám, nežli jakými se řídí pravé umění. Nová myšlénka, kterou v pravdě tvořivý talent vdechává svému výtvoru, bývá jim z pravidla skoro tak čímsi jako ničím . . Objednávají umělecká díla, vypisujou konkursy atd., abych tak řekl, podle osvědčeného lineálu, šablony a tradice. I nejhlubší, nejvlastnější podstatu uměleckého díla: myšlénku základní — předpisujou s úctyhodnou bezmyšlénkovitostí, jako by umělecké myšlénky byly všeobecným duševním majetkem tak skoro každého . . .

Co tedy se skizzou, která vznikla z vlastního popudu bez obvyklých u nás předpisů? Konkurs byl přec vypsán na sochu jízdeckou a nikoli na sousoší — rozumíš? Kdybych byl ke konkursu zaslal sousoší místo jízdecké sochy, byli by je prostě — odmítli . . .

Či doufáš, že po vyřízení konkursu právě vypsaného vůbec ještě někdy někomu napadne vypsati konkurs na úplně volné rozřešení problému svatováclavského? Co tedy se skizzou úplně bezúčelnou? . . . Lépe ji zničit, nežli se na ni po léta a snad do smrti dívat, jak v ateliéru překáží a připomíná jen abnormální poměry českého umění . . .«

Přiznám se, že jsem s mnohým, co byl přítel právě pronesl, souhlasil, ale jinému odpíral. Přirozeno tudíž, že následovala ještě dosti prudká kontroversa, kterou však pomíjím úplně mlčením a — končím — — — — — — — — — — — — — — —

A konkurs? . . .

Vyzněl jako obyčejně.

Cizozemští znalci se dostavili, pronesli svá odůvodněná dobrozdání — ovšem jen o skizzách sochy jízdecké — a na základě tom rozhodnuto také o cenách.

A závěrečný výsledek všeho byl jako o všech konkursech: všeobecná rozhořčenost a roztrpčenost všech, kdož se byli konkursu súčastnili . . .

Než — tak bylo, jest a bude bohdá! i na dále.

GALERIE TREŤJAKOVSKÁ. PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ UMĚLECKÝCH SNAH NA RUSI. PÍŠE FR. TÁBORSKÝ. — Dokončení. —

VIII.

Od let šedesátých rozvoj ruského malířství je stále mohutnější a všestrannější, původnější a umělečtější. Předvojem pokrokovým jsou členové »Společnosti kočovních výstav«. Jest jich celá legie. Vedle nich jsou tu členové jiných družin uměleckých a ještě jiní, kteří samotářsky pracovali, nepřipínajíce se k žádnému družstvu. Představiti je všechny, jak je totiž viděti v galerii Treťjakovské, znamenalo by napsati knihu. Na vyjmenování jich všech a jejich hlavních a pozoruhodnějších prací bylo by třeba několik stran tohoto listu. Ani to ani ono není však účelem tohoto náčrtku. Zastavíme se tudíž jen u nejvýznačnějších zjevů.

Je to především Vasilij Grigorijevič Perov (1833—1882), umělec tendenční, mravokárný, Někrasov to s paletou a štětcem, jenž odhaluje bídu chudých a slabých a zvrhlost mocných a bohatých. Tak v »Příjezdu guvernantky v kupecký dům« představuje chudobnou dívku, nastávající vychovatelku kupcových dětí, jak první, co ji vítá, jest smyslný, žádostivý pohled zbohatlého domácího pána, jímž mlaská po půvabném zjevu dívčím . . . Podobně vzrušující a dojímavý jest »Návrat institutky k slepému otci« . . . Nebo »Velkonoční průvod na venkově« s opilými sedláky — výkřik to žalující na nedostatek zušlechťujícího živlu ve venkovském duchovenstvu . . . atd. Ale tendenci silné, někdy i vtíravé, neodpovídá všude umění malířské. Za to v podobiznách Perov jeví se nepoměrně větším umělcem. Tu barvy plněji žijí a mluví zladěnější řečí. Zvláště podobizna Dostojevského vysoko vyniká. »V ní všecky silné stránky umělcovy jsou zjevny: charakter, síla výrazu, relief a co zvláště zřídka, ba možno říci jednou jen shledáváme u Perova — toť kolorit. Jeho barvy vždycky byly svěží a silny, . . . ale silné barvy ještě nejsou koloritem«, píše o něm Kramskoj. Ostrost stínů a kontur, jaká bývá v jeho obrazech, je tu »změkčena podivuhodným koloritem a harmonií tonů; ale hlavní předností jest ovšem výraz charakteru znamenitého spisovatele a člověka. On tak šťastně posazen, tak směle je vzato položení hlavy, tak mnoho výrazu v očích a v ústech a taková úplná podobnost, že jen jen se radovat z toho« . . . Od Perova je u Treťjakova 36 obrazů olejových a 4 kresby.

Do Někrasovské noty upadali s Perovem i jiní. Země ruská vyzývala do něho spisovatele, burcovala i malíře. Jen že spisovatelům nehrozila tu taká úskalí jako malířům. Obrazů, líčících život lidový s nejrůznějších stránek je tu množství. A mluví z nich pozorovatelé bystří, hlavy nadané a otevřené, ruce obratné, srdce zdravá, silná, soucitná ale nikdy rozměklá sentimentalnost. Tu na př. Mjasojedov (nar. 1835) v obraze »Zemstvo obědvá« kupí řadu hladovících u dveří domu statkářského a pod otevřeným oknem, z něhož téměř slyšíš řinkot talířů, sklenic a nožů. Jaké tu mužické hlavy, trpné, plné resignace, plné tajemné hloubky a svázané ještě síly — »Ničevó!« . . . Maksimov (nar. 1844) v »Příchodě čaroděje na venkovskou svatbu« odhaluje zapadlý venkov ruský, zapomenutý ještě od světla a zatmělý; příchod čaroděje rázem všecku pozornost svatebčanů obrací k sobě, mladí manželé nedbají domluv popových a vzrušeni vyskočili ze sedadel, chtivi přičarovaného štěstí . . . Prjanišnikov, Pukirev, Savickij (»Setkání s ikonou«), Korzuchin, Lemoch, bar. Klodt, Vladimír Jegorovič Makovskij (jehož genry, na Rusi velmi oblíbenými, naplněn je tu celý jeden menší sál, 42 čísel), Jarošenko (lonského roku zemřelý, známý svým »Učitelem zpěvu« — venkovský ďáček učí houfec vybraných kloučků chrámovému zpěvu —, dobrý v genru i v portretu), Archipov, Kuzněcov, Kasatkin a jiní mají tu po několika obrazích i po celých sbírkách, jemnou rukou a myslí P. Treťjakova rozvěšených.

Silnější ještě v tendenci své než Perov, nepoměrně mohutnější, pádnější a působivější jest Vasilij Vasiljevič Vereščagin (nar. 1842), známý také v Praze dvěma svými výstavami. Zde jest neobyčejně bohatě zas oupen. Je tu 229 jeho obrazů olejových a 129 kreseb. Čtyři síně jsou mu věnovány. Jsou tu studie a obrazy z první a druhé umělcovy cesty do Turkestanu, studie z cesty po Indii a obrazy z rusko-turecké vojny 1877—1878. Vereščagin vystupuje v tomto díle neúmorné energie, píle, odhodlanosti a vytrvalosti jednak jako apoštol míru, jako druh Lva Tolstého a jeho »Vojny a míru«, jako hromžavý kazatel proti hrůzám válečným, proti nimž podnikl hotovou misionářskou pouť po světě — škoda jen, že jeho ba-



EMIL HOLÁREK.

Z CYKLU »KATECHISMUS«.

revná kázání měla též svou vypočítavou mašinerii! — jednak vystupuje tu jako čiperný ethnograf. Rozhodný význam má »kazatel« Vereščagin. Třeba že, an odhaluje všecku tu hrůzu bojišť a vůbec cest, jimiž se válka valí, leckdy nadšený horlivec zatlačuje při tom umělce — a snad z úmyslu a přesvědčení, že k té hrůze právě nejlépe se hodí ta surovost a krutost jeho barvy — už v tom, že Vereščagin nechtěl malovat parádní výjevy, nýbrž holou pravdu životní, už v tom pokroku na cestě k pravdě je veliká vykonaná práce. »Muzikantem« ovšem bývá zřídka; jest jím na př. v některých malých obrázcích z Východu, představujících vnitřky mešit, malebná zákoutí a pod.

Vereščagin stranil se všech společností i zápasů uměleckých; sám také zvlášť pořádával své výstavy. Takovým též silným umělcem samotářem byl a jest Ivan Kostantinovič Ajvazovskij (nar. 1817), veterán ruských malířů. R. 1895 oslavovali v Petrohradě 60letou jeho uměleckou činnost, a při té příležitosti uspořádána byla výstava jeho marin — 120. výstava Ajvazovského! Pět velikých obrazů tohoto slavného marinisty chová galerie Tretjakovská — pět velikých básní a hymnů na moře. »Ajvazovskij, ať si mluví kdo chce co chce, jest hvězda první velikosti v každém případě; a netoliko u nás, než i v dějinách umění vůbec« — píše Kramskoj Suvorinovi r. 1885 v listě, v němž vyslovuje svůj nesouhlas s oslavováním Konstantina Makovského za příčinou jeho 25leté působnosti a upozorňuje na Ajvazovského, kterého by Rusko mělo oslavovati právem. »Mezi 3—4 tisíci čísel, která Ajvazovskij vydal na světlo, jsou věci fenomenalní a na vždy takovými zůstanou, na příklad »Moře« u Treťjakova, které namaloval před 4 lety (t. j. když mu bylo už přes 60 let); všichni pamatují se na ten obraz... Na něm ničeho není kromě nebe a vody, ale voda — toť oceán bezmezný, ne bouřný, avšak pohybující se, drsný, nekonečný, nebe však, možno-li, ještě nekonečnější. Je to obraz z nejgrandiosnějších, jaké vůbec znám. K němu jmenovitě dají se přiložiti slova biblická: »Duch Boží vznášel se nad vodami.« Začátkem října mnozí z umělců (petrohradských) byli v Moskvě, a všichni zašli jsme do galerie Treťjakovské; a hle, zde, v takové sbírce, byli jsme zaraženi smyslem a vznešenou poesií tohoto obrazu« . . . Ajvazovskij zná prý patrně jakési tajemství, jak sestavovat barvy; a jeho barvy samy jsou prý tajůplny. »A jaký on je moloděc, chlapík!« píše o rok později Kramskoj. »Je pravda, on maluje mnoho nevážného, ale vedle toho jsou tu zase věci báječné v plném smyslu slova. Závidění hodná organisace!« . . . Pět jeho obrazů olejových a jedna sepiová kresba patří zde k těm podivuhodným.

Z krajinářů, jichž v galerii jest řada, tři vryjí se hluboko v paměť: Vasiljev, Šiškin a Kujindži.

Fedor Alexandrovič Vasiljev (1850–1873), veliký, mnohoslibný talent krajinářský. První mezi ruskými krajináři cítí a tuší a také už zachycuje to, čemu říkáme duše krajiny; on první maluje intimní krajinu, život a poesii barvy, vzduchu a světla v přírodě, jež rozechvívají nás v nitru svou tajemnou hudbou. Ale zrovna když byl v rozpuku svého překrásného talentu, zemřel v Jaltě, jsa 23letý, na souchotiny . . . Jeho 22 obrazy Treťjakov umístil v sále Kramského. Byliť tito dva umělci takými srdečnými přáteli, že poměr tento, jak jej poznáváme z jejich listů, hlavně z listů Kramského, mění se vám na nejkrásnější báseň. A dělil je přec věk dosti značně. Treťjakov i tomuto jejich přátelství projevil úctu a pietu tím, že práce obou přátel dal do jednoho rámu. Z obrazů Vasiljevových zvlášť se mi zalíbily »Po bouři«, »Petrohrad za illuminace«, »Lesní cesta«, »Volžské laguny«, »Zapadlý mlýn«, »Obleva«, »Na Krymu«.

Naproti Vasiljevu Ivan Ivanovič Šiškin (1831 až 1898) maluje zdraví a sílu ruských lesů, raduje se více z jejich bujnosti a svalnatosti než z jejich tajemného ticha a šera, z pohádkových světelných problesků a bájivých ozvěn. »Myslím, že on jest jediný u nás člověk, který zná krajinu učeně, v nejlepším smysle, a jenom zná. Ale nemá těch duševních nervů, které jsou tak vnímavy k hukotu a k hudbě v přírodě a které zvláště jsou činny, ne tehdy, když zabrány jsou formou a kdy oči ji vidí, ale naopak, když živé přírody už není před očima, ale v duši zbyl všeobecný smysl předmětů, jich rozhovorů mezi sebou a jich skutečný význam v duševním životě člověka, a kdy opravdový umělec pod dojmy přírody vyslovuje své instinkty, myslí skvrnami a tóny a uvádí je do takové zřetelnosti, že třeba je toliko formulovat, aby je pochopili. Ovšem i Šiškina pochopují; on velmi jasně se vyjadřuje a vyvolává dojem trvalý; ale co by to bylo, kdyby v něm byla strunka, která by se mohla proměňovat v píseň! Nu, když není, tož není; Šiškin i tak je výborný« — píše Kramskoj Vasiljevu r. 1872, a je to nejlepší charakteristika Šiškina. Slova ta platí i o jeho pozdějších pracích v galerii. Celkem je jich všech 25 olejových a 8 kreseb. Zdá-li se v oněch trochu střízlivý, jest v těchto kresbách uchvacující.

Třetí znamenitý krajinář ruský jest Archip Ivanovič Kujindži (nar. 1842). Básní barvami celé světelné pohádky a báje (»Ukrajinská noc«, »Dněpr za jitra«, »Po bouři«, »Březový háj«, »Na ostrově Valaamě« a j.) Bájivost, tajůplnost nočního světla, velebnost jitřního úsvitu, vůbec hudba a poesie jeho světla, jež jako fantastická bytost kráčí ztichlým, jako by udiveným a žasnoucím hájem neb vznáší se nad ohromným bohatýrem proudem, jest přímo čarovná. V »Běžinu luhu« cos podobného Turgeněv, jak známo, vylíčil.

Ale vedle těchto tří mistrů je tu ještě několik jiných krajinářů, u nichž se rádi zastavíme: Lagorio, Savrasov, Klever, Orlovskij, Sudkovskij, Levitan, Volkov, Kiselev, Dubovskoj, A. M. Vasněcov, Světloslavskij a j. Každý z nich charakterisován jest několika pracemi.

Polěnov, Vasilij Dimitrijevič (nar. 1844) je mnohostrannější. Je tu od něho 168 obrazů a studií krajin,

architektur i rozmanitých lidových typů, jež zachycoval na cestách po Východě r. 1881—1882, pak po Egyptě, Syrii a Palestině. Též řada malebných koutů moskevského Kremlu a výborná podobizna Rěpina je tu od tohoto zamenitého umělce.

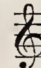
Ale mnohem výše stojí ten, jejž on tak živě zobrazil — Ilja Jefimovič Rěpin (nar. 1844), kozácký synek a pravý ataman ruského malířství. Největší malíř tragedií i komedií přímo shakespearovských ze života ruského, mistr v monologu — portretu i v sebe větším ensemblu. Slovem, veliký ruský umělec. Rozsáhlost, bohatost a vyspělost jeho umění, pravého to ruského realismu, možno v galerii Treťjakovské úplně poznati a studovati. Je tu »Ivan Hrozný zabil svého syna«, jsou tu »Burláci« (studie k nim) — dvě tragedie pronikající duší i tělem; jsou tu »Zaporožci«, Ivan Dmitrovič Sěrko s druhy svými, jak sultánu Mahometu IV. na jeho nadutě hrozný list odpovídají nejburácnějším výsměchem, jsou tu scény lidové, tu vzrušující a zarážející, tu rozveselující — »Procesí v Kurské gubernii«, »Nečekali« (návrat ze Sibiře), »Veselka« a j.; jsou tu portrety překvapující živosti a výmluvnosti, někdy skoro řekl bych zrádné pro toho, jejž vyjadřují — Lev Tolstoj, Aksakov, skladatel Glinka a Musorgskij, učenec Sěčenov, spisovatel Garšin, baronka Ikskulová, herečka Strepetová a ještě jiné), samé to umělecké »trumfy«, které, zdá se, přebíjí ještě podobizna Pisemského.

Vedle takové historické malby, jako jest Rěpinův »Ivan Hrozný«, »Zaporožci« a »Carevna Sofja Aleksějevna rok po jejím uvěznění v Novoděvičím klášteře, ve chvíli, kdy střelci jsou popravováni a přísluha její mučena«, ostatní historičtí malíři mají těžké postavení: Švarc (1838—1869) se svým »Ivanem Hrozným u mrtvoly jím zabitého syna« a j.; Surikov (nar. 1848) se svou »Popravou střelců« těžké, ponuré nálady, se svým »Meňšikovem v Berezově«, »Bojaryní Morozovou« a j., v nichž mnoho je dobrých vlastností, zvláště starého ducha; rovněž Kivšenko (1851—1895) se svou vojenskou radou na Filjach r. 1812.«

Z I. SOUTĚŽE »V. SMĚRŮ.«



HESLO:



Psychologickou pravdivostí, smělým zachycením vnitřní situace vyniká nad ně Nikolaj Nikolajevič Ge (1831—1894), jak v obraze »Petr I. vyslýchá careviče Alekseje Petroviče v Petergofě«, kde rozhněvanost, přísnost, neúklonnost otce-cara a vzdorná nespokojenost syna-nespokojence a povstalce navzájem se srazily a ovzduší dechem smrti naplnily, tak i v obraze »Co jest pravda?«, kde Pilát, skvostný typ římského buržoa, vytylého, hladkého, s měkkými, labužnicky pomlaskávajícími ústy, s hravým, lehkomyslným rozkrokem, s povrchním posuňkem ruky, s očkama vtipkujícíma, diplomatickýma, s úsměvem aristokraticky povznešeným, táže se Krista, u zdi stojícího, všedně oděného, hluboce zamyšleného, ba od přemýšlení až strhaného, až téměř rozervanec, pomatenec se ti vtírá do mysli, a chtěl bys božskou sílu přesvědčení, která i strádání ozařuje a projasňuje, — Krista táže se Pilát: »Co jest pravda?« (Jan XVIII. 38.) a jakoby rychle dokládal, chtěje konec učiniti takým nezáživným problémům: Nač bychom si takými věcmi hlavy lámali, náladu kazili, život znepříjemňovali, se světem se rozcházeli? — — a cítíte, jak z této otázky bolest padá jako dlouhý stín na smutnou tvář Kristovu . . . Hluboce procítěný obraz.

Hlubokým citem, ale vyjasněnějším, fantasií skvělou a lehkou a vznešenou, jako ta oblaka nebeská, dýchají, mluví a zpívají díla Viktora Michajloviče Vasněcova (nar. 1848). Čistý, ryzí ruský novo-idealista. Už padlo také slovo »ruský Burne-Jones«, ale anglického není na něm ani vlásku, ani tečky. Jásavě maluje touhy a otevřená nebesa vroucné, věřící duše, zrovna jako před tím maloval s podivuhodným realismem oživený věk předhistorický a jako až dosud velice rád zobrazuje bohatýry ruské, zvláště ty, kteří se sjížděli na dvoře jasného slunečka, knížete Vladimíra. Proto také Kramskoj nazval Vasněcova — »naše jasné slunečko«, vyciťuje již z prvních jeho prací velikou budoucnost. Jeho fresky »Kamenný věk« v Historickém museu moskevském jsou velkolepy v komposici, výraznosti a pravdivosti. Jeho »Ilja Muromec« jest pln

síly a ducha starých bylin; rovněž »Ivan carevič na Šedém Vlku«, »Po bitvě Igora Svjatoslaviče s Polovci« (tyto oba obrazy už jsou v této galerii), kde nad padlými bohatýry, ležícími ve kvetoucí trávě, ve vzduchu rvou se ptáci dravci. Ale nejhlubší dojem vzbudí zde a zanechají na vždy v pozorovateli jeho veliké kartony k výzdobě chrámu sv. Vladimíra v Kijevě. Jest jich zde 13 a mimo to vitrina s množstvím barevných studií a skizz pro tento chrám. Těžko několika slovy vylíčiti krásu těchto květů, těchto písní, hymnů a žalmů vroucné duše. Jsou tak něčím novým, neslýchaným, originálním, tak plny tiché, skromné, ba pokorné krásy, ale při tom tak dojímavy, líbezny a vznešeny, že rázem poddáváte se jim, dáte se rázem uchvátit, a ony vás unašejí a unášejíce oblažují, očišťují, rozveselují, rozplesávají. Ony jsou jakoby vtělený ruský chrámový zpěv; jakoby v ty postavy světců a světic, proroků, církevních otců a v ty skupiny a kůry andělské vtělily se ty vážné, přehluboké, jako ta pravda životní, basy diakonů, předříkávajících modlitby před zářivým ikonostasem a prosících Boha o smilování, a ty sborové odpovědi smíšeného chrámového sboru s křišťálově jasnými a jiskřivými hlasy chlapeckými a plnými, zdravými, šťavnatými hlasy mužskými, v nejjemnější, nejčistší, nejtišší, jako by po paprscích nadšené duše se linoucí intonaci, která sama už rozechvěje srdce, jako by anděl otevřel do něho dvéře a vpustil tam proud nebeského světla — v takové jako ranní úsvit jasné intonaci, vroucné, pokorné, prosebné, dětské, prošeptávající . . . »Gospodi, pomiluj!« . . . a stále důvěrněji,



Z I. SOUTĚŽE »V. SMĚRŮ.« HESLO ≡ ‚SKICCA‘

zřetelněji, oddaněji . . . »Gospodi, pomiluj!« . . . až pak v mohutném sboru, stále mohutnějším, rostoucím do hloubky i výše, k radosti k životu na této hrudě zemské i k radosti a blaženosti duše, k odříkání i k zanícení, rozplesají se v hymnus, jako by varhany pleno organo hrály, v hymnus Hospodinu vysoko tam v jasné výši trůnícímu . . . Takový je Viktor Vasněcov, »jasné slunéčko« — ruského umění radost i chlouba, ale hlavně radost.

*

Sochařských prací je v galerii málo. Z nich Mark Matvějevič Antokolskij (nar. 1842) ovšem vyčnívá jako Kreml nad Moskvou. Je tu jeho »Car Ivan Vasiljevič Hrozný«, »Hlava Kristova« — obě tato genialní díla jsou známa i u nás z reprodukcí — a »Ne z tohoto světa« (křesťanská mučenice). Umění, jak Antokolskij změkčuje kámen na cit a dává mu prozařovati myšlenkou, jest svrchované. S Řepinem a Vasněcovem tvoří on trojici uměleckou, v níž dosavádní umění ruské vrcholí.

*



Z I. SOUTĚŽE »V. SMĚRŮ.« ≡ HESLO S. A. ≡

Už z toho stručného náčrtu viděti, jaká to řada silných individualit je také v ruském umění výtvarném. Jak veliky jejich snahy, vznešeny jejich cíle, jak vytříbena jejich intelligence, jaká touha po pravdě a jaká láska k ní! Přehlédněte ten rozvoj — co hledá a snaží se vyjádřiti neb už plně vyjadřuje Ivanov, Kramskoj, Ge, Vasněcov a Antokolskij; co Fedotov, Perov, Vereščagin; co Ajvazovskij, Vasiljev, Šiškin, Kujindži — a přisvědčíte, že vítězným krokem vedle literatury ruské, hereckého umění ruského, ruského zpěvu i hudby (zvlášť jak se pěstuje) kráčí také umění výtvarné, zvláště když

Z I. SOUTĚŽE »V. SMĚRŮ.« BEZ HESLA



pomyslíme, jak mladé jest, jak bylo bez tradic, bez minulosti. Úspěch ten vysvětluje se opravdovostí umělců ruských. Slýcháme úsměch o široké nátuře ruské, ale je tam opravdovosti více, než leckde pod skvělejším povrchem.

Zakončuji slovy — »Věčnaja pamjať!« ... Dne 4. prosince minulého roku tvůrce velkolepé galerie, o níž jsem tuto psal, skonal u věku 66 let. Vedle svých obchodních a rodinných záležitostí našel on tolik času, věnoval tolik starostí i majetku na ruské umění, že zůstane na vždy krásným vzorem velikého občana a člověka, jenž sobě i jiným dobře vyložil, ale také splnil slova: »Ne samým chlebem živ jest člověk.« K vyšším cílům nesl se jeho duch. A jak ušlechtilý byl to duch, svědčí tato galerie. Cos čistého, vybraného, noblessního vane všemi jejími prostorami; ni stopy po nějaké frivolnosti, lascivnosti; a je-li kde dílo slabé, má přece historickou cenu jako nutný článek v řetěze rozvojovém. Správný tudíž a pěkný jest návrh, z uměleckých kruhů vyšlý, aby galerie ta zůstala v té podobě, jak tvůrce ji zanechal. Obrazy nemají se převěšovati, ani nových obrazů do nynějších salů přidávati. Obrazárna byla životním dílem jeho; nechať tudíž zůstane taková, jakou ji stvořil Pavel Michajlovič Tretjakov.

VÝSTAVA ANGLICKÝCH ŠKOL UMĚLECKO-PRŮM. A ODBORNÝCH.

Kollekce prací žákovských, vyšlých s vyznamenáním z poslední »národní soutěže« výše uvedených ústavů, vystavena byla péčí umělecko-průmyslového musea obchodní a živnostenské komory pražské od 8.—20. března v Rudolfině.

Především nutno uvésti to nejdůležitější o organisaci anglického odborného školství, o péči státem jemu věnované a o přízni a pozornosti, kterým se školy ty těší mezi průmyslníky podnikateli, aby snáze vysvětlil se vliv škol těch vůbec a překvapující výsledky školení jimi docílené, jakož i se školami těmi těsně souvisící, jimi z větší části přivoděný, úžasný pokrok anglického uměleckého průmyslu v posledním desítiletí.

Anglie má v prvé řadě značné množství kreslířských škol, bezmála jedenadvacet tisíc, přístupných dětem od nejútlejšího věku, kde se učí skoro současně s abecedou také počátkům kreslení. Mládeži, která se později věnuje umění neb uměleckému průmyslu, dostává se na nich té nejnutnější průpravy pro další vzdělání, však důležitějším zdá se mi, že školy tyto poskytují základ k onomu i v nižších třídách anglických tak široce rozvětvenému, ušlechtilému dilletantismu, jehož vliv v dobrém slova smyslu hlavně na umělecko-průmyslový trh je nepopíratelný. Těmto přípravkám nejbližší jsou asi školy pro učně-řemeslníky (Art classes.), počtem 438, k jichž návštěvě učedníci mistry jsou přidržováni.

Následují průmyslové školy odborné a uměleckoprůmyslové (Scools of art.), počtem 278. Zařízeny jsou dle lokálních potřeb toho kterého místa s ohledem na odvětví průmyslu v místě zdomácnělého. Tomu věnuje se pak pozornost zvláštní, tak že každá z těch škol vždy v jednom neb druhém odvětví zvláště vyniká.

Učitelské síly pro všechny uvedené školy vzdělávají se na ústavě zvláštním (Royal College of Art.), zřízeném při známém museu Kensigntonském, ústavě svým zařízením asi nejpříbuznějším domácím školám umělecko-průmyslovým. Stát věnuje na udržování a podporování svého odborného školství ku deseti milionům zlatých ročně. Školy ty jsou vzorně opatřeny a působí na nich skutečně odborně vzdělaní učitelé. Přístupny jsou žactvu obého pohlaví bez rozdílu a nadaným dostává se slušných studijních podpor. Každoročně odbývá se pak výstava všech uvedených ústavů, spojená s udílením medaillí na nejlepší práce chovanců. Za tím účelem schází se tisíce a tisíce žákovských prací do Londýna, však jen nepatrná část pečlivě vybraná připouští se k vystavení a tím také ku soutěži škol a jich chovanců mezi sebou, při níž rozhoduje jura složená po většině z odborných průmyslníků samých (National Competition). Však nejenom žákům dostává se tu odměn za celoroční práci i dotyčným ústavům, jichž chovanci byli vyznamenáni, dostává se za každého zvláštní peněžité premie »za docílené úspěchy«.

Poměr producentů k uměleckým jich spolupracovníkům a k ústavům, na nichž tito nabývají vzdělání, je veskrze přátelský. Absolventi nacházejí zaměstnání v rozličných továrnách a závodech skvěle placená.

Není ovšem možno, zabývati se jednotlivostmi anglické exposice.

Frapantní, hned na první pohled, je péče, věnovaná studiu živé přírody, toho jediného a nevyčerpatelného zdroje všeho uměleckého tvoření. K antice, historickým slohům jich ornamentu a ku studiu dle předmětů musealních přihlíží se ovšem také, však jen menší měrou, jako ku prostředku k zdokonalení, ne jako ku základu odborného studia a účinek tohoto rozumného školení patrný byl zřejmě na převážné většině vystavených návrhů. Nebylo tu skoro nic konvencionellního nebo nápodobeného a již dokonce žádné slátaniny porůznu sebraných detailů z cizích prací.

O studiích dle přírody jako materiálu ku dalšímu zpracování zmíniti se jest mi předem. Pečlivých těch kreseb lidského těla a jeho detailů, draperií opět na živé tělo vržených, těch přečetných a zajímavých studií ptactva, hmyzu a zvláště rostlin a jich květů, používá anglická mládež pro své zvláštní účely způsobem vždy intelligentním, nejen s ohledem na předmět své práce a hmotu, v které má býti proveden, ale i s náležitou pietou k upotřebené přírodě.

Figury a draperie užito hlavně při návrzích plakátových a dekorativních a při výzdobě knihy, u nás dosud takřka neznámé v té formě, jak jest dnes v Anglii obvyklá. Pod dekorací knihy rozumí se tu celá úprava svazku, nejen obálka nebo vazba knihy, ale i dekorace jednotlivých stránek obyčejně těsně spjatá s illustrací textu nezřídka psaného samým illustrátorem. Sem náleží také oblíbená u anglických bibliofilů EX LIBRIS. Pěkná byla zvlášť některá z posledně jmenovaných a několik vazeb. Mezi illustracemi a pokusy o plakát bylo mnoho interessantního, ačkoli se nedá upříti, že právě zde patrný byl slabý cizí vliv, ovšem již mistrů moderních.

Několik návrhů figurálně dekorativních, nástěnných a nástropních uvádím ještě k vůli úplnosti.

Intelligentní způsob applikace živé přírody, o němž jsem se již zmínil, zvláště upotřebení rostlin a květů k účelům ornamentálním, sledovati bylo možno nejlépe na návrzích pro nástěnnou dekoraci patronovanou a pro tapety, jakož i na návrzích textilií, všech snad druhů a pro rozličná zpracování, od nejjemnější krajky až ku těžkým kobercům. Partie ta byla vůbec nejskvělejší částí celé výstavy; všechno v ní zastoupené od nejjednoduššího až k nejbohatšímu ve formě, vše bylo originellní v invenci, dobře kreslené a harmonické v barvě. Všude také zachována konstruktivní povaha té které použité rostliny v plné míře; poněvadž se přečasto právě v tom směru hřeší, je kvalita ta tím cennější.

Nutno zmíniti se ještě o několika návrzích mosaikových velmi zdařilých a tím odbyta asi část více malířská.

Plastika zastoupena byla spoře. Dvě aktové studie, několik návrhů dekorativních a ornamentalních nestačí k utvoření si definitivního úsudku.

Jinak je s architekturou. Rozumí se samo sebou, že sem nepatří architektura velkého stylu, ale i ta,



Z I. SOUTĚŽE »V. SMĚRŮ.« B. KAFKA. CENA II.

která souvisí s rozličnými odvětvími uměleckého průmyslu, nebyla zastoupena pozoruhodnějšími pracemi a byla velice neúplná. Chyběla hlavně architektura enterieurová a ukázky vynikajícího anglického truhlářství. Návrhy pro kované železo, dosti četné a náležející také do této skupiny, vynikaly hlavně po stránce technické. Zbývají ještě návrhy stříbrnické pro rozličné nádoby, pro montage skla a předměty toilettní vesměs dobré, mezi nimi nejlepší návrhy jednoduchých sice, ale velmi vkusných brochí.

Mnohé z vystaveného provázeno bylo i ukázkami provedení samými navrhovateli, jimž dostává se na anglických odborných školách vedle vzdělání theoretického i vzdělání praktického. Každý obeznámen důkladně se hmotou a její technickým zpracováním, čehož dokladem byly četné kousky provedených krajek a prací háčkovaných, výšivky, hotové vazby knižní, patrony, pomocí jich reprodukované vzorky a mnohé jiné. Mezi studiemi pomocnými vynikaly hlavně ony dle předmětů musealních; studie dle sádrových odlitků figurálních a ornamentálních a práce klausurní zaznamenávám hlavně pro pečlivé jich provedení. Všem těmto pracím i samostatným i studijním, společným jest překvapující ovládání kresebného a malebného materiálu, zřejmý to důsledek časného školení.

Připomenu-li ještě, že vše to krásné, co jsme měli příležitost viděti, jest dílem mládeže od 16 do 22 let (nebo jen málo bylo vystavovatelů, věkem pokročilejších) a že dobré dvě pětiny vystavených prací jsou dílem pilných chovanek, které nijak nezůstávají za

mužskými svými soudruhy pozadu, mohu zprávu svou ukončit.

Výstava anglických umělecko-průmyslových a odborných škol učinila zde v kruzích interessentů značný dojem. Přes neúplnost, snad nahodilou (scházely ku př. i ukázky prací keramických) a vzdor mnohému prostřednímu zasluhuje skutečně neobmezeného uznání, neboť celkem stála kvalitativně vysoko nad úrovní podobných školských výstav. Nám poskytla hlavně vítanou příležitost ku porovnání poměrů a školství odborného domácího s poměry a školstvím odborným cizím, které v některém z nejblíže příštích čísel »V. S.« navážeme na dnešní referát.

ž.

Výroční umělecká výstava Jednoty pro král. České v Rudolfině v Praze 1899. Bylo již častěji poukazováno na to, že výše zmíněná jednota ku pořádání uměleckých výstav, vyhovujících požadavkům doby nestačí; nestačí, poněvadž nedovede. Nedočkáme se slušné výstavy dokavad o ni rozhodovati budou amateuři v umění, amateuři ani ne tak ze skutečného zájmu o ně, jako spíše z tradice nebo z neomalenosti. Došlo to již tak daleko, že dnes každý seriosní umělec zdráhá se přijati pozvání do výstavní poroty, věda ze zkušenosti že jeho úsudek nic neplatí proti všerozumitelství toho, kterého pána. Jaký pán v domě, taková také domácnost; co bídného braku předvádí se tu každoročně obecenstvu pod firmou umění a — jaká je tu možná vnější úprava při té spoustě připuštěných výstavních objektů a malých místnostech domu? Rudolfinské výstavy se svou qualitativní úrovní více škodí než jsou na prospěch, poněvadž urážejí hrubě cit a otupují a ubíjejí vkus již v zárodku, beztoho tak málo pěstěný u našeho lidu. My bohužel nemůžeme více než protestovati proti řádění Krasoumné jednoty; nebude lépe dokavad se neujmou pořádání výstav umělci sami. Je jisto, že se Krasoumná jednota svého umělecko-výstavního sportu tak záhy nevzdá a že jistí živlové v ní neustoupí také jiným schopnějším, tak že nezbývá, má-li nastati obrat k lepšímu, než aby čestí umělci postarali se co nejdříve o vlastní výstavní budovu, kde by byli sami pány a aby ponechali osudu tu společnosť, která toho pyšného názvu, který nese ani dost málo nezaslouží.



L. ŠALOUN. I. CENA.

Z I. SOUTĚŽE »VOLNÝCH SMĚRŮ«.

S výstavou samou nebude mnoho práce.

Nejcennějším z celé výstavy je kollekce H. Schwaigrova. Zmínili jsme se o ní již v minulém čísle V. S. v dopise z Vídně, kde byla před tím vystavena. Kollekce ta je nám milou náhradou za lepty a lithografie letos tak málo zastoupené, a jako loni k nim, tak vracíme se letos opět a opět ku pracím Schwaigrovým, potěšit se, pookřát a si odpočinout po té unavující pouti výstavou, kde ztrpěti je člověku cestou tolik urážek a snésti tolik sprostot a hloupostí. Zevrubné ocenění Schwaigrova umění ponecháváme si na pozdější dobu.

Ukázkami černého umění zastoupen z cizích umělcův nejlépe worpswedský krajinář Hans am Ende

výbornými kamenotisky a z mnohých domácích umělců Orlik, četnými velmi zajímavými drobnostmi. — To copařské zařízení které nepřipouští umístiti v Rudolfině akvarely jinde než v přízemních naprosto nezpůsobilých místnostech, má letos přeci jen svou dobrou stránku; umožňuje snazší porovnání akvarelistů domácích a německých se členy »Royal Institutu of Painters in Water Colours v Londýně. Není v jich exposici sice nic co by upoutalo vnitřní hodnotou, než po stránce technické jsou angličtí akvarelisté vyspělí úžasně a dosahují svým materiálem účinku o kterých se u nás nikomu ještě nezdálo. Vyjímáme ovšem Marolda, který zde zastoupen pěti brilliantními listy a kterého nám sebe lepší angličan nikdy nenahradí. Uvádět anglické autory jednotlivé zdá se mi zbytečným. Mezi vystavovateli domácími umístěnými v přízemku zmíniti jest se nám ještě o titulním listě a pěkné vignetě Hynaisově.

Z plastik uvádím dvě bronzy od Paula Maurice Du Bois, ne sice nejlepší z prací bruselského mistra, ale jistě nejlepší letošního salonu, nehledě ku drobnostem umělecko-průmyslovým ku kterým se ještě vrátím. Z pláten umístěných ve dvoraně poutá Walter Crane více svým jménem a totéž platí o Segantiniovi. Ačkoli vidíme dobře všechny přednosti, nemůžeme se přece nikterakž nadchnout Cranovým »Viděním Britanie« za to však obdivujeme se tapetovým jeho návrhům, umístěným mezi akvarelami, které jsou v každém směru výtečné. V první síni hořejšího patra jeden René Billotte a dost. Ve vedlejší místnosti reservované vystavovatelům rozeným v Čechách, dominují Schikaneder krásnou večerní a problémovou náladou, kterou současně otiskujeme a Hynais svými portréty. Z ostatních zaznamenáváme Knüpfera, Slabého a Rumplera s jeho jednoduše a dobře vystihnutým enterieurem.

V přiléhajícím kabinetě jeden brutálně sice udělaný Rochegrosse, ale nijak špatný z přiměřené dálky, slabší proti jiným letům Nozal a konečně Dettmann. V kabinetě posledním dva portréty od Lenbacha známé již faktury a řada výborných sice, ale trochu jednotvárných již škotských krajinek. Toť vše co stojí za zmínku.

Zbývají věci umělecko-průmyslové, kterými nás překvapiti pořadatelé výstavy měli v úmyslu. Než to se jim nepodařilo, my se tak snadno nedáme opentlit. To, co platí o výběru obrazů a plastik ku výstavě připuštěných platí i zde. Jen málo je pozoruhodného, ačkoli se přiznáváme, že i na nejposlednější z těchto drobností díváme se raději než na ty malované a modelované banálnosti, na které je výstava tak přebohata. Bylo by škoda místa zabývati se zde nejapností, se kterou si tu zpráva výstavy počínala, a způsobem jakým získané ty předměty umístila. Stačí řekneme-li že místo od umělců přímo vypůjčila si věci ty po většině od obchodníků, kteří sem poslali opět jen to, čeho se doma již po léta nemohou zbaviti. Z pozoruhodného zaznamenáváme na prvém místě zlaté a stříbrné jehlice francouzské od známého Charpentiera od Chèreta a Verniera, pravé to divy reliefní drobné plastiky a překrásná skla od Tiffanyho. Vedle proslulých dánských majolik a porcelánových věcí kodaňské král. továrny, převládají ve všech oborech uměleckého průmyslu pokud tu jsou zastoupeny, věci francouzské provenience. Z domácích uvádím Reinitzera a kollekci damského atelieru v Schlickově paláci v Praze, nikoli pro kvalitativní cenu její, jako spíše pro uznání hodnou snahu těch, ponejvíce německých žaček školy slečny Laukotové. Naše malířky, vyjímaje jednu nebo dvě, budou ovšem až do smrti malovat jen nakrojené citrony a azalky.

Vystavený nábytek, zapůjčený pražskou továrnou truhlářskou, není nijak moderní. Jsou to kopie známých nám vzorů, a tam kde pokouší se pomocí svých sil vytvořiti něco vlastního, dopadá továrna pp. Schwarzů až žalostně. Tím končím svou zprávu. ž.



A. BOUDOVÁ. PLENTA.

JEDNOTA VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ ČESKÝCH ZAhajuje subskribci na svoje album věnované památce Maroldově. Obsahovati má sto listů za 8 zl. r. m. pro subskribenty, kteří se přihlásí včetně do 15. června. Krámská cena zvýšena na zl. 10.—. Přihlášky sekretáři jednoty do paláce hr. Sylva-Tarouccy na Příkopě 12.

VÝTVARNÝ ODBOR UMĚLECKÉ BESEDY VYpisuje soutěže pro Pamětní desku Smetanovu, pomník Jablonského pro Krakov a pomník Daniele Adama z Veleslavína pro Veleslavín. Veškeré tři práce pořízeny jsou ze sbírek veřejných, o které přičinily se korporace spolkové, které při nedostatečné informaci obracejí se na Uměleckou Besedu, považujíce ji za středisko veškerého umělectva českého, jímž dávno býti přestala. Je proto s podivením, že výtvarný odbor nevypisuje konkurs veřejný, kterého by se súčastniti mohli všichni čeští umělci a ne jen těch několik ve výtvarném odboru združených. Nehledě ani k naprosté věcné nesprávnosti, je to tím odvážnější uváží-li se, jak slabě konkurence Umělecké Besedy bývají obeslány. Upozorňujeme jen při příležitosti té na výsledek soutěže na desku Nerudovu, kde došly všeho všudy 2 práce, z nichž jedna provedena, soutěž na premii r. 1897, kde došlo pět prací, z nichž tři byly tak slabé, že ani třetí cena udělena býti nemohla a na obálku pro chystanou kdysi revui výtvarného odboru, kde došla jediná práce, které rovněž použiti se nemohlo.

KU VÝSLEDKU SOUTĚŽE NA DEKORATIVNÍ*) vásu, z nichž většinu přinášíme v reprodukci, nutno připojiti několik řádek na uváženou všem, kdo na ní brali podílu, neboť třeba že jsme v celku spokojeni s výsledkem prvého pokusu, nemůžeme, ba nesmíme zamlčeti, že došlé objekty jsou po většině v zásadě pochybené. Kdyby si soutěžící byli předem uvědomili, co dekorativní vása vlastně jest, ať slouží již jako dekorativní nebo účelný předmět pro enterieur, nebo jako součástka architektury, byli by přirozeně a v první řadě dbali o to vynalézti nějakou novou formu pro to hlavní, pro nádobu samu, nebo aspoň nějakou variaci obvyklých typů a pak teprve byli by se starali o její dekoraci, která opět ať již figurální nebo jakákoli jiná nemá být nikdy formě nádoby na úkor.

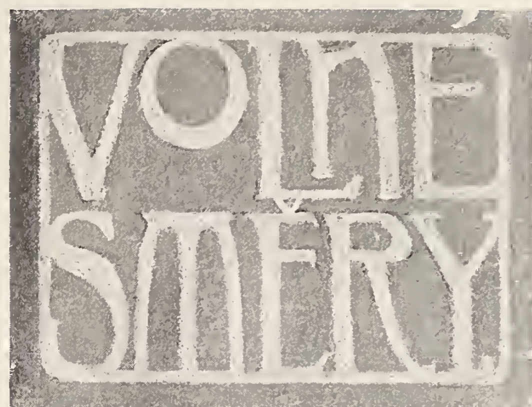
Těmto požadavkům aspoň trochu vyhovuje návrh, kterému se dostalo prvního pochvalného uznání; platí to však jen jeho dolejší části, příliš protáhlé hrdlo hlavně ale dvě ucha, nehodící se nijak ku celkovému tvaru, citelně vadí. První cenou vyznamenaný návrh je více dekorativní plastikou, kde nádoba slouží figurám jako podstavec a má i tu vadu, že možný je jen z jedné strany. Je však přece nejsympatičtějším ze všech; figury samy jsou velmi živé v pohybu, malebné v silhouetě a modellovány se chicem, vlastnosti to, které činí autora nad jiné způsobilým ku pracím dekorativním kde elegance linie a delikátnost v provádění jsou nezbytny. Návrh, kterému dostalo se druhé ceny, pak další jsou trochu těžké v celku. Poslední z plastických rovněž ve figurkách dětí, nádoba pak je následkem opět jednoho, nešťastného ucha více džbánem než vásou. Z vas malovaných nejlépe se nám zamlouvá největší z nich se svým improvisovaným dekorem. Autor jejich trpí ovšem velice tím, že spokojiti se musí jen nádobami a také glasurami, jaké tu v místě jsou právě k dostání. — Vytčené nedostatky jsou jedině následkem, našim účastníkům neobvyklé, pro ně nové úlohy a v zájmu věci bude jen na místě, připojíme-li ku každému příštímu vypsání také zevrubnější vysvětlení o povaze žádaného předmětu a stručnou direktivu, jakým asi způsobem účelně se má luštit. Psaný výklad sebe lepší ovšem daleko nepoučí tak jako dobré originaly, které, když již ne přímo, tedy v reprodukcích jsou každému přístupny. Odporučujeme účastníkům našich soutěží, aby se více poohlédli. Tím ovšem nechceme snad sváděti ku napodobování, ale konečně je pokrok třeba školou eklekticismu lepší než žádný. — Jen více dobré vůle a větší odvahy. Ž.

*) Došlo deset návrhů. V porotě redakci zastupoval Stan. Sucharda, volenými členy byli K. Klusáček a V. Županský. Cena první i druhá přisouzeny jednohlasně; ona p. L. Šalounovi, tato p. B. Kafkovi. Mimo ty dostalo se čtyřem konkurentům pochvalného uznání.

MĚSÍČNÍ SOUTĚŽE »VOLNÝCH SMĚRŮ«. PŘEDMĚTEM TŘETÍ NAŠÍ SOUTĚŽE JEST NÁVRH JEDNOduché tapety, nebo návrh nástěnné dekorace tapetového způsobu, schopný reprodukce patronou, s nezbytným podstropním friesem. Objasniti zevrubně co tapeta jest a codekorace patronovaná, vykládati snad netřeba. Nedávná exposice anglických umělecko-průmyslových a odborných škol poskytovala hojně příležitosti ku orientaci v tom směru a také v současné výstavě v Rudolfině možno se mnohému přiučiti na dvou podobných pracích Walter Cranea (čís. seznamu: 572 a 576.)

Vypsané návrhy určeny jsou ku výzdobě ložnice, prostředních rozměrů (asi 6 × 5 *m*) a obvyklé výše (4—4·5 *m*). S rozměry těmi, hlavně ale s účelem místnosti, který vyžaduje dekoraci klidnou v liniích a diskretní v barvě, dlužno počítati. — Žádáme návrhy co možno provedené v originální, od autorů zamyšlené velikosti a částečným opakováním rapportů jak do šířky tak i dolů. Ceny udělí se dvě v obnosech 60 K a 40 K za nejlepší. Zaslati do 1. července t. r. do 6 hod. večerní p. St. Suchardovi v Praze I., Rudolfovo nábřeží. Upozorňujeme na řád soutěží otisknutý na obálce t. l. a také na to, že redakci »V. S.« zastupovati bude při této soutěži architekt Jan Kotěra.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotozinkografie J. VILIMA v Praze.



MATKA. — SKIZZA PSYCHOLOGICKÁ. NAPSAL V. VÍTEK.

Bylo asi v polovici srpna po šesté hodině večer, když se Dvořáková objevila ve dveřích továrny na papír, ležící blízko u Prahy. Byla tentokráte poslední ze všech dělnic, jež byly již před chvílí buď o samotě nebo ve skupinách opustily místa celodenního zaměstnání. Ještě tu a tam zaznívaly hlasy její družek před ní se ubírajících, jež se zastavovaly, aby si ještě před rozchodem uvolnily poněkud znavené duše a dopověděly si to, k čemu neměly času při práci. Ale ona nikterak nespěchala. Schválně jako by se držela po zadu, aby se nemusila k žádné z nich přidružit. Něco jí zdržovalo těžkou chůzí a na hlavu věsila se jí zvláštní tíha něčeho bolestného, uvnitř jejího těla a duše se odehrávajícího. Její bledý obličej s vyrytými rýhami předčasného sestarání, její kalné šedomodré oči, jež tak tupě hleděly před sebe a těžká únava duševního smutku, jež dýchala z jejího zjevu — vše to nasvědčovalo něčemu neobvyklému, co se v tomto dvacetiletém děvčeti muselo odehrávati. Zůstávala až pod Letnou, ale proto přece nikterak nespěchala. Ano zdálo se, jako by měla každé chvíle klesnouti a zůstat ležet tak dlouho, až by se jí někdo ujal a dal ji dopraviti ať již kamkoliv. Bylo jí to již tak lhostejné, co se s ní bude díti. Ba v této chvíli by byla nepohnula ani jediným svalem v obličeji, kdyby jí byl někdo řekl: »zemřeš!« — byla by se jen při té velké bolestné únavě, která ji objímala a zdála se z ní vyssávati veškerý život, na něho zadívala svým tupým pohledem a jedině snad toto slovo by jí bylo vyloudilo na tvář úsměv milého překvapení. — Soumrak, vyvolaný mračny, jež se válely po obloze, se poněkud vyjasnil a propustil několik paprsků slunečních na krajinu, jež se tím však nestala nikterak vlídnější. Ležel ť na ní stín od východu a tak to vypadalo, jen jako když na zarmoucené tváři se zachvěje úsměv. Dvořáková prošla tunelem, jejž tvoří most pro dráhu a octla se před dvěma cestami. Jedna byla pokračováním silnice, po níž se právě ubírala, druhá byla více pěšinou vedoucí pod nízkým svahem mezi malými křovisky a dosti vysokými kaštany. Svah, na němž se pěšina nalézala, byl porostlý travou a skláněl se pod ní ještě níže až k malému potůčku, jenž byl téměř ukryt v husté a vysoké trávě, nad nímž tu a tam vždy nějaká vrba trčela do vzduchu.

Děvče zahnulo bezmyšlénkovitě na tuto nyní opuštěnou stezku. Nebylo tu prachu tolik jako na silnici a pak zde byl trávník, jenž ji lákal, aby si usedla a odpočinula. Někdy jindy jí to ani nenapadlo, pospíchala vždy, aby již byla doma u matky a pomohla jí ještě v domácnosti leccos, posloužila otci, jenž přicházel vždy k sedmé hodině domů ze slévárny na železo, kdež byl zaměstnán, a aby se pak brzo dostala k spaní, neboť musela záhy vstávat — dnes však ji ani jedna z těchto starostí nenapadla. A pak byla tak unavena, že téměř klesala. Zašla as do poloviny stezky a zde usedla do trávy za jeden nízký ale hustý keř, tak že jí nikdo nemohl pozorovati. Odložila malý košík, v němž si nosila vždy něco k jídlu do továrny, podle sebe a shrnuvši si šátek do zadu, podepřela hlavu do dlaní. Seděla tak chvíli bez pohnutí, jako zkamenělá. Pojednou jako by jí bylo něco uchopilo ze zadu a stisklo, vzpřímila svou plnou, vyvinutou hruď a výraz jejího obličeje oživl bolestným zkřivením jejích tahů. Chytila se oběma rukama v pasu, jako by tam chtěla něco utlačit a zůstávala v tomto držení těla bolestně sténajíc a vyrážejíc ze sebe různé výkřiky,

Zas ta bolesť — bože, od rána už jí pronásleduje! A vždy ustane a zase se vrací s hroznou a neústupnou vytrvalostí. Dvořáková tušila, co je toho příčinou. A přece již to dávno věděla, že to přijde, že to musí přijít. Leč neděsila se toho tak, jako nyní, kdy to bylo neodvratným. Bylo jí tak těžko a nesnesitelno v nitru. Věděla, že se dneska stane matkou. Ale vědomí tohoto nového stavu jí tak neděsilo, jako pomyšlení, jak bude dále. Ona byla již odevzdána dávno svému osudu, ta muka prvního poznání byla vytrpěna a její duše poněkud otupěla tím neustálým vědomím, co se s ní stane — leč její okolí doma nic netušilo. A to byla ta nejhroznější trýzeň pro ni, vedle toho že i on, otec jejího dítěte, ji opustil. Aspoň v něj doufala, že v nejtěžší chvíli jí bude nápomocen radou, kam se má uchýlit, že ji bude bránit před posměšnými útoky, jež se na ni se všech stran pohrnou, že bude vítat jejich dítě s úsměvem a řekne jí konečně: staň se mou ženou — leč to vše nyní se rozplynulo, veškeré ty něžnosti, jimiž ji dříve zahrnoval, změnily se v hrubou odmítavosť a surový výsměch a jako by na doklad své hrozné bezohlednosti začal mluvit s jinou! Ó jaká to byla muka nekonečná, ten první čas, kdy došla k tomuto poznání. A při tom všem musela pracovat a se namáhat do úpadu, dýchat odporné zápachy továrenské, poslouchat výsměšné řeči svých družek a být podrobena jich pohledům, které ji pálily v duši. A komu si měla postěžovat, u koho hledat oporu? Doma dovedla vše až dosud zakrýti a tak zůstala se svým těžkým tajemstvím sama. Ó jak se cítila nyní dvojnásob opuštěnou! Sama — sama. A jak bude dále? Domů nemůže — och ne — ne. Děsila se otcova hněvu, jenž byl všeho schopen. Vyhnal by ji i s dítětem a ona by se octla na ulici, jako žebračka a nejbližší strážník by ji sebral. Matka by ji zajisté také zavrhla. Bylať to jedna z žen nižších tříd, která však vždy měla na mysli »poctivosť«, jak říkávala a neodpustila prý by jí nikdy, kdyby se proti ní prohřešila. Ó bylo to smutné a hrozné. Zdálo se jí, že nyní nadejde konec, že zahyne ona i s dítětem. Ach! Snad to bude tak lépe. Co také již očekávat od života. Samá bída, utrpení, námaha, žádná stopa radosti, žádný úsměv. A teď ještě k tomu tahle pohroma! Může doufati v něco lepšího? Lidé ji zavrhnou, hodí po ní kamenem, každý o ní řekne s opovržením: což pak ta, ta již má něco za sebou! — a naděje, že by se našel muž, jenž by jí vynahradil svou láskou to, o co vše bude připravena, jenž by ji řekl: »odpouštím ti«, jenž by jí pozvedl z toho bláta, kam ji hodil muž jiný — v to přece by bylo pošetilé doufat, to je jen v pohádkách! A tak co jí ještě zbývalo? Byly to těžké myšlénky, jež svíraly její opět se sklonivší hlavu. A pak nový záchvat bolestí, stále silnější a krutější, jenž ji vysiloval a zmítal jejím tělem. Zsinalá v obličeji, s kapkami potu na čele, s vyděšeným pohledem v oku, tápala vedle sebe jako by hledala něčí ruku, jež by ji posilnila neb pohladila. A zatím tu byla jen tráva a holá zem, na níž ležela. Chytila se jednoho trsu a svírala jej křečovitě, jako by se ho chtěla zachytiti nad nějakou propastí, do níž se jí zdálo, že padá. A pod těmito krutými, těžkými nárazy bolestí, jež na ni dopadaly jako rány kladivem, pozvolna unikaly a míjely ty hrozné myšlénky, které jí stěžovaly tuto chvíli. Zdálo se jí, že upadá do nějakého těžkého snu, v uších jí hučelo, před očima skakaly jí ohnivé body, vše se točilo v jedné směsici a víru.

Cítila již jen velkou a tupou neustávající bolesť, vše ostatní mizelo do pozadí. Pojednou vydral se jí z úst výkřik, pronikající osamocenou cestou do polí a do vzduchu, kdež mizel, rozplývaje se do prázdna. Nenašel nikde ozvěny a zanikl nevyslyšen v té opuštěné samotě bez soucitu — —

Když se probrala z polovičního bezvědomí cítila velkou úlevu. Vše bylo odbyto. Připadalo jí, jako by se byla probrala pojednou z nějakého děsivého snu, jehož dozvuk ji ještě pronásledoval, ale již mizel víc a více do pozadí, čím více vystupovala skutečnosť. Ale přece tomu tak v pravdě nebylo. Pouze veškeré bolesti tělesné z ní byly spadly a tím se jí také uvolnilo v duši. Cítila jen hroznou únavu, ještě větší než dříve, tak že se ztěží mohla pozvednouti. Pojednou něco zaslechla. Zahýbalo se to u její nohou a tenký, vřeštivý hlásek zatřásl vzduchem. Klesla opět na znak a počala prudce oddychovati. Projelo jí to duší a zatřáslo jejím nitrem tak divoce, že se jí vydral jako na odpověď onomu hlásku, nebo jako ozvěna její duše — výkřik, v němž byla skryta úzkosť a trochu dychtivého překvapení. A přece se neodvažovala pozvednouti a pohlédnouti na to malé stvoření. Jako by ještě chtěla zdržeti svým pohledem to, co jí bylo částí světa. Nechtěla se o tom přesvědčiti a chtěla udržeti se tak aspoň na chvíli ještě v sebeklamu, že to není pravda. Pak ale se rychle vzchopila a odhrnula poněkud sukni. A tváří v tvář dívala se matka se zděšeným a bolestným výrazem na malé, šklebící se dítě, jež mhouřilo oči a stahujíc rty instinktivně k ssání vyráželo jimi občas pronikavé zakvílení. Zmítalo nohama a ručkama, chytalo se sukně a nohou ženy a kroutilo celým tělíčkem jako červ, jenž byl vytažen ze země a hozen na světlo. Byl to život nový a viditelný.

Dívala se tak chvíli na ně, jak se to svíjelo na trávě, na tom svém prvním loži a nebyla v prvním okamžiku schopna myšlénky. Zdálo se jí, že v ní byl veškeren cit náhle zkameněl a srdce se zastavilo. Zdálo se, že ani nedýchá.

Pak sebou trhla a prudce se chytila oběma rukama za hlavu, jež se jí zaryly svými nehty do kůže. — »Ježíši, Ježíši«, vydralo se jí z hrdla tak těžce a zoufale. A v oněch dvou slovech zdála se spočívati celá ta hloubka jejího smutku, jejž vyvolalo v její duši toto zrození. A náhle proud slz se jí vyřinul z očí a padal na její dítě, zatím co její hruď sebou křečovitě zmítala.



A. MUCHA. ILLUSTRACE.

Seděla tak dlouho v tupém polosnění, nepokoušejíc se ani přemýšleti, co by měla počíti. Její vůle zdála se úplně mrtvou v její hlavě.

Zdálo se jí, že nadešel konec, že tu již zůstane na vždy i se svým dítětem. A v tomto bezvládném odevzdání se osudu, po tom odhození každé zbraně a nastavení svých prsou každé ráně, třeba do srdce mířící, sklesla opět na znak a zavřevši oči bořila se do jakési uspávající a konejšící ji měkkosti vědomí, že pozbyvši veškerých práv, zbavila se i všech povinností. Bylo to jakési vzbouření, první záblesk vzdoru proti morálce, jež tak mnoho od ní žádala a tak málo jí dávala v odměnu. Nebyla si vědoma toho jejího zákona, ba i její samotný pojem jí byl pouze mlhavým, jsa roztříštěn v několik zásad křesťanského vychování, jehož se jí dostalo ve škole a doma, a to tvořilo celý mravní podklad tohoto děvčete, jež nemohlo míti tolik vzdělání, aby si ho spojilo v jeden celek mravního nazírání na svět. V tom všem ostatním musila se spoléhati pouze na svůj cit či spíše na jeho instinkt.

Ale mateřský pud, jenž převládá u každého zvířete ke svému mláděti, byl v ní nyní potlačen oněmi těžkými myšlénkami, jež jí sužovaly o jejím budoucím osudu ve společnosti, v níž bude i na dále nucena žíti. A k tomu ještě to těžké zemdlení, ta opuštěnosť, ta bolesť duševní i tělesná! Vše to v ní dusilo přirozenou lásku, tak že jí ani nenapadlo, aby uchopila toho malého tvora a podala mu svůj prs. Toužila jen po klidu a odpočinku, v jehož objetí se cítila tak volnou, shodivši ze sebe rázem všechno, s výsměchem celému světu, jako v teplých peřinách. Nechtěla vědět o ničem více, chtěla jen ležet a nic víc. A když dítě ji znepokojovalo u její nohou, odkopla je jednou z nich od sebe, aby již jednou měla pokoj i od něho. A z hluboka oddychujíc usínala, zatím co na trávě u šípkového keře, kam ho byla odstrčila, vyráželo malé stvoření pisklavé tóny, odloučeno již úplně od matky, jsouc úplně nahé a třesouc se zimou při tomto podivném vstupu do nového světa — —



A. MUCHA. POZVÁNKA.

Bylo asi k 9. hodině, když se Dvořáková pojednou prudce vzchopila, vyrušena nějakým hřmotem z tvrdého spánku, do něhož upadla. Byla již silná tma, zvýšená ještě černými mračny, jež stály nehybně a těžce na obloze. Ve vzduchu bylo cítiti blízkou bouři. Bylo tak dusno a chvílemi se zablesklo a zahřmělo. Jeden z těch otřesů vzduchu probudil děvče. Zmocnil se jí úžas v této podivné situaci, v níž se octla a kterou nemohla hned pochopiti. Pak náhle se jí vyjasnilo. Tma na okamžik ustoupila silnému bělavému zábřesku světla, jenž ozářil nedaleko ní ležící dítě. Bylo zcela klidné a nehýbalo se. Vyskočila jako šílená. Vystal v ní zvláštní, nevysvětlitelný jí záchvat vzteku proti tomuto malému, bezbrannému tělíčku, jež jí znova vstoupilo před oči a vyvolalo tu starou útrapu v jejím nitru, na níž byla ve svém spánku zapomněla. Vyrazila ze sebe několik slov hněvu, zatnula zuby a pěstě a jala se dupati nohama nachýlena ku předu, jako by se chtěla na ně vrhnouti a rozšlapati je. Vypadala jako nějaké rozzuřené zvíře, jež se chce do něčeho zakousnout, ale je uvázáno na řetězu. I jí cosi drželo zpět a nedávalo jednati jejímu vzteku, jenž se jí náhle zmocnil. A pojednou zvednouc obě pěstě vypjala se v celé své výšce s rozpuštěnými a vlajícími vlasy a hrozíc na jednu stranu křičela, jako by ji někdo bičoval: »Ty bídáku — ty bídáku —« A spousta slov řinula se z úst této rozbouřené ženy, jež cítila své pošlapané mateřství do prachu a špíny a jejíž oči se téměř leskly tím vnitřním v ní planoucím ohněm, jenž z nich šlehal, zatím co její postava splývala ve tmě v těžkém ji obklopujícím stínu.

Konečně unavena ustala, jsouc rozčilením beze smyslů. Představy se jí počaly másti a ona jako šílená počala ze sebe trhati šaty, vlasy, škrabala se do tváře, kousala se do rukou a bila se pěstí jako by se mstila na někom, kdo zavinil její pád. Opět mdlý záblesk světelný ozářil jí okolí. U keře se cosi zahýbalo a slabounký hlásek novorozeněte opět jí dorazil ke sluchu. Bylo to zakvílení a pláč zároveň, avšak mdlý a bez síly již téměř, unavený předchozím dlouhotrvajícím křikem a prudkými prvními pohyby.

— Ano, ano, ty jsi tady. Vím o tobě, neboj se. Ty jsi také příčina mého hrozného trápení. Hnedle bude konec i s tebou, ty jedno vížle — —« a chopivši se dítěte stiskla je prudce ve svých rukách. Zakvílelo opět bolestně a zahýbalo se bolestí. Bylo tak studené a vlhké rosou, jež se naň byla usadila a odnímala mu trochu toho tepla, jímž dýchal jeho krátký teprve život. Avšak Dvořákové se to nyní nedotklo. Musí se ho zbavit za každou cenu a to hned. Ať tím větší hřích padne na hlavu toho, kdo byl příčinou jejího neštěstí. Dole hrčel lehce potok. Ano, ano, tam to bude nejlépe. A bude brzy konec.

Strhla si rychle šátek s hlavy a zabalila doň dítě. Nebude to aspoň ze začátku tak nápadné, až půjdou lidé ráno kolem. A bude konec — konec. Cosi radostného se jí zatřáslo v duši při tomto pomyšlení,

že tím snad bude rázem zbavena všeho, co jí způsobovalo tu hroznou bolesť. A snad se to ani neprozradí! A zvednuvši dítě, u něhož klečela na kolenou, zabalujíc ho do šátku, vzchopila se a chtěla seběhnouti se stráně dolů, aby ho tam hodila.

Leč pojednou se zarazila a ztajila dech. Něco se blížilo tmou po stezce směrem k ní. Ano, to byly kroky. Zvláštní divoká hrůza jí sevřela hruď. Bude zde dopadena i s dítětem a vše bude ztraceno. Byly to kroky pádné a těžké. Patrně nějaký muž, jenž ji uchopí a povleče někam na strážnici a ona v hanbě bude třeba vedena ráno Prahou. Zmocnila se jí téměř bitevní panika a v tom pomatení náhlém a prudkém zahodila dítě na zem a prchala šíleně do tmy ku předu. Utíkala bez cíle, bez rozmyslu, přes pole, přes louky, přes cesty, klopýtajíc o hroudy a hromádky s kamením, padajíc do příkopu a opět vstávajíc s posledními zbytky síly svého vysíleného těla a uštvané duše. Její churavě vznícená fantasie namlouvala jejímu sluchu, že ty těžké kroky se poz jednou daly za ní do útěku a pronásledují ji beustání. Konečně v jednom hlubokém příkopu, do něhož se svalila s nějaké vysoké stráně, zůstala ležeti, bezvládná a polomrtva, nejsouc schopna myšlénky s očima otevřenýma, zírajícíma na tmavé nebe, co její rty se třásly v zimničném rozechvění jako dva listy, šeptajíce nesouvisle a trhaně: smiluj se — smiluj se — —, kéž bych já jen mohla umřít. Cítila opět velkou bolesť v životě, ale utrpení její duše bylo větší. Leč byla tak bezvládnou, že sebou více nemohla pohnouti. Upadala v bezvědomí, tím neustálým vysilujícím ji napjetím její duševních i tělesných sil.



≡ ALF. MUCHA. ILLUSTRACE. ≡

Počínalo se již rozednívati, když se probrala z té těžké mdloby. Cosi ji studilo na těle. Sáhla si na čelo a cítila, že je má vlhké. I její šat byl prosáklý vlhkostí přiléhaje jí těsně k tělu. Leč necítila se více tak hrozně zemdlenou jako před tím. Ačkoliv již skoro půl dne před onou nocí nebyla ničeho požila, zdálo se jí nyní, že je mnohem silnější než dříve. Zima jí rozrazila a počínající úsvit probudil v ní zcela jiný, klidnější směr myšlének než včerejší večerní soumrak. Nejprve si uvědomila, kde se naléza. Rozhlédla se kolem a viděla dlouhou planinu snižující se k nízké úžlabině kudy se valila řeka a mizící na úpatí vysokých vrchů a kopců. Poznávala zcela určitě toto okolí, jí tak dobře známé. Jak se sem dostala? A celý obraz včerejšího jejího zápasu vystoupil jí před duší. Sáhla si na hlavu. Byla prostovlasá. Kam dala šátek? A pojednou prudce vyskočila. Ach! pravda — zabalila do něho dítě! A kolem je tak vlhko, zem je tak chladná. Muselo mnoho pršet. Vzpomněla si na to zamračené nebe včerejší, na ty blesky, jež jí co chvíli ozařovaly její dítě u nohou jí ležící. A ona ho opustila; — vztáhla vzpřímené a sepjaté ruce před sebe a nechávala je volně klesati dolů dívajíc se k zemi s udivenou zoufalostí lidí, jejichž mlčenlivý zjev volá: bože můj, jak jsem to jen mohl udělat! — Cosi nového jí projelo duší, co během té celé bolestné doby o ni ani nezavadilo. Byla to lítosť. To dítě nahé a bezmocné, zmítající sebou u šípkového keře na holé, studené, vlhké zemi vystoupilo jí pojednou před duší a cit mateřství, nyní, po tom, kdy vše ostatní bylo již nezbytně ztraceno, vynořil se v ní v plné své síle a volal o své právo. Zdálo se jí, že se jí nový život vlévá do krve.

Ona je matkou! Všechny ty bolesti, jež jí dusily předešlého dne, zničily v ní pozvolna téměř každý mravní pojem, neboť si uvědomovala, že ji nyní každý odkopne. Ale na dně jejího nitra zůstalo pod tím uvadlým listím přece něco ležeti. Něco velkého, svatého, co ihned neviděla. Byla to láska k dítěti! Co je jí ještě po všem ostatním? Jen ono jediné dovede v ní udržovat něco, co ji bude těšit! Cítí to dobře — ach! ano, zcela určitě. A bude aspoň vědět, pro koho nyní trpí a bojuje. Cosi všelidského a měkkého objalo



A. NĚMEJC. NÁČRT K MADONNĚ.

při tom její schvácenou duši. Oddechla si klidněji. Ačkoliv si to neuvědomila myšlénkami, cítila přece něco sladkého, dotýkajícího se jedné tajemné struny v nitru, jež zvučívá jen v nejvýznamnějších dobách lidského života. Vždyť vyplnila tím částečně svůj úkol co žena. Co více chce? To ostatní je jen klamavá okrasa toho pravého, hlubokého významu životního. To jest jen zhýčkání, libování si v tom, čeho se druzí tak málokdy zmocňují, totiž spokojenosti a měkkosti okolí. Takováto zvláštní píseň mlhavá a neurčitá co do myšlének, leč procítěná jejím nitrem, aniž by ji dovedla vysloviti, pochopená jejím vysíleným mozkem, jediným vnuknutím přírodního pudu a poslání co ženy, zrodila se v ní v tomto úsvitu, zbavila ji vší té hrůzy, kterou jí ještě nedaleká noc zahrnovala, dovedla ji přesvědčiti, že není vlastně tak nešťastnou a bídnou, jakou si včera připadala.

Ach! býti matkou, což je to zločinem a hříchem? —

A obrátila se s úzkostlivou touhou v pohledu kolem sebe, pátrajíc se zimničným chvatem po směru, kudy sem přišla. Ó ten ubohý brouček! Zachrání-li ho pro sebe, jak bude šťastnou! Bude mít pro koho

pracovati, pro koho mysliti. Pochopovala, že nyní jen na tomto stvoření visí pro ni ještě jako na nitce kousek toho štěstí. Ano, bude ho milovati, bude ho vychovávat. Půjde s ním daleko, někam do ciziny, kde ji nikdo nebude znát. A povleče se tak dlouho, dokud bude mít poslední sílu a dech.

Jen kéž by ho zachránila, udržela při životě. Jak bude vděčnou bohu, osudu, všemu a odpustí všem. A sotva popadajíc dechu vlekla se zpět se skloněnou šíjí a se zimničnou touhou ve strhaném pohledu přes ta pole, cesty a příkopy, kudy včera tak šíleně prchala.

Zatím na východě vynořilo se srpnové slunce v červáncích a ozářilo krajinu v plném lesku. Nebe se bylo již skoro úplně vyčistilo a jeho krásný blankyt nořil se zvolna jemnou mlhou a párou vznášející se nad zemí. Bylo tak krásně v tom polním vzduchu uprostřed zeleně a stromů, jež se byly nočním deštěm zbavily opět svého prachu, neboť vše dýchalo svěžestí a silou plného léta.

Konečně se přiblížila Dvořáková k onomu místu na opuštěné stezce. Se ztajeným dechem a smrtelnou úzkostí plížila se jako kočka, zastavujíc se chvílemi a opírajíc se tu a tam o strom, aby neklesla v tom nesmírném rozčilení, jež se jí zmocňovalo. Jest tam ještě, či je někdo odnesl? Je-li tam, žije a dýchá? Není již mrtvé? A výkřik zděšení, zadržený však úzkostí, dral se jí z hrdla. Konečně zehlédla keř. Krev jí stydla v těle, cítila, jak jí běží mráz od špičky paty vzhůru po zádech ež po záhlaví. Vše se kolem ní točilo, tak že již skoro klesala. Rty její zsinaly, byly bledé jako z vosku!

Naklonila hlavu, dívajíc se z dálky, zda zahlédne nějaký předmět pod keřem. Neviděla ničeho a připadalo jí, že jí uniká život pozvolna jako by krvácela. Údy se jí třásly, v uších jí zvonilo, hlavou jako by jí házel z jedné strany na druhou. Pak náhle výkřik, prudký a rozléhající se okolím. Jedním skokem vrhla se na místo, kde konečně zahlédla to, po čem pátrala. Rozbalila, třesouc se jako list, honem šátek a pozvedla k sobě dítě, klečíc na kolenou. Zahýbalo se lehce a jeho bledé rty pohnuly sebou, však bez pláče a bez hlásku. Bylo tedy ještě živo! Leč jak to, že nebylo vlhké deštěm? Vždyť v noci tolik pršelo. Pohlédla kvapně na ono místo. Zvláštní náhodou hodila je včera zrovna do husté trávy, kde bylo schováno pod rozložitým keřem. To ho snad zachránilo! A pozvednuvši ho ke rtům zlíbala každé místečko jeho studeného těla, snažíc se ho zahřáti svým ubohým dechem, jejž s těží sama lapala. Pak honem ho zaobalila a podala mu prs. Po chvíli počalo již jeviti čilejší známky života a hýbalo sebou, plačíc a vyrážejíc opět ty pisklavé tóny, jako včera. A tato žena na pohled tak bídná a ubohá, klečíc na kolenou a dávajíc opět život svému dítěti, modlila se v této chvíli, děkujíc bohu, že jí je zachránil a na její strhané, hubené tváři zářil úsměv něčeho nového a velkého, co teprve nyní chápala — úsměv mateřství. Bída, hlad, utrpení — to vše nyní mizelo před tím novým vycházejícím sluncem v její duši. Přestala být děvčetem, cítila, že se s ní stala změna. Byla ženou, jež více ve světě nehledá lásku a obdiv a netouží po nich, ale jež to dává nyní sama, pociťujíc nový zákon povinnosti vyrůstat v sobě. Zrodil se u ní sám sebou, tak náhle a přesvědčivě, že se mu musela rázem podvolit. A ona v té chvíli byla naplněna uspokojujícím vědomím, že dovedla pochopit život.

Pak se zvolna pozorně vzchopila a s upřeným zrakem na ssající dítě ubírala se krok za krokem ku předu. Kam? Do života — do života — —

Slunce proniknuvší korunami a kmeny stromů ozářilo její štíhlou, skloněnou postavu, líbajíc svými paprsky její prostovlasou hlavu a kos, poskakuje s větve na větev, provázel ji svou písní. — —

Z W. M. HUNTOVÝCH HOVORŮ O UMĚNÍ. (Dokončení).

Milletovy obrazy dýšou nekonečností, naproti tomu Couturovy mají svoje meze. Jsem Couturovi za všechno vděčen, čemu mne naučil, ale bylo dobře, že jsem od něho odešel, neboť jak jsem poznal Milleta a jeho díla, otevřel se mně nový svět. Moje nazírání na lidskost a život vůbec se zveličilo, neboť jeho figury zdály se být opravdu živoucími, pracujícími lidmi. Pole zdála se být skutečnými poli, na nichž lidé a zvířata pracovali, kde jejich život se obrážel, nad nimiž kolo času se točí ve věčné proměně. Byl to největší muž v Evropě — líčím Vám jeho poetickou stránku, ale on byl velkolepý, překonávající. Tak velký, že jen málo kteří se mu vyrovnávali. Četl jen to, co mu mohlo prospět, Homera a Shakespeara uměl nazpamět; zrovna jako Abrahamu Lincolnovi jen několik knih mu bylo čtení hodných. Jmenovitě miloval Hamleta a bavil se rád »Oblaky« Aristofanovými. Požitkem nad požitky bylo, slyšet ho čísti z bible; on pojímal všechno se stanoviska malířova, to se člověku vyjasnilo zvlášť, když četl Knihu Ruth. Zdá se mně, že to byl jediný člověk, který uměl umělecky podat věci po spůsobu biblickém. Když jsem jeho věci poprvé spatřil v Paříži, šel jsem do výstavy s přítelem, a oba jsme byli okouzleni. Ani živé duše se po nich neohlédlo, říkali jim »tristes affaires«. Bylo to v době, když jsem pracoval v atelieru Couturově, jenž sám ho nedovedl ocenit. To mne pohnulo, že jsem šel k Milletovi a dvě léta u něho zůstal. Našel jsem ho tři střevíce pod zemí, ve sklepě pracujícího, kde jeho obrazy vlhkem plesnivěly. To mne tak dojímalo, že jsem z nich kupoval, co mně jenom poměry dovolovaly, a za krátko rozšířila se pověst, že nějaký bohatý Angličan kupuje všechno, co on namaluje — tím byli jiní lidé podníceni, že se sháněli po obrazech a kupovali, kolik jen jich mohli dostat. Ale za jaké nízké ceny! O tom nemáte ponětí! Za nejdražší obraz,



FR. ŠIMON. STUDIE.

který jsem koupil (Střihače ovec), zaplatil jsem 90 dollarů — a on ani peníze nedostal, neboť obchodník, od něhož kupoval barvy, prohlásil, že musí dostat buď obraz nebo peníze, načež já mu zaplatil a obraz byl můj. Millet byl do té doby tak chud, že jakživ neměl ani sto dollarů, dokud jsem mu nepřinesl peníze za jeden jeho obraz. Byla výstava, vláda vyjednávala o jeden obraz, ale za capart; byl jsem přesvědčen, že by pan B. rád dal víc, jen aby jej dostal. Donesl jsem obraz do atelieru přítele Hearna (sám jsem tehdy atelieru neměl) a pohnul jsem pana B., aby se na něj podíval. Millet žádal 500 dollarů, cenu to, jež se panu B. nezdála vysokou, koupil obraz hned ale neposlal hned peníze, což Milleta nad míru znepokojilo. Millet ztratil zmužilost. Konečně přišla očekávaná suma; když jsem mu ji přinesl, přijal peníze mlčky, ale druhého dne mně řekl, poděkovat že mně nedovede, ale že snad uslyším rád, že nikdy před tím pět set dollarů neměl.

Ptáte se, zda mnoho maloval ve volném vzduchu? Konával daleké procházky, aby mohl pozorovat věci kolem sebe a studovat je. Také jsme si někdy vyšli spolu, potkali jsme ku př. povoz, tu on jej zadržel, upozornil mne na všechny podrobnosti, jak světlo padalo na kola atd. Nejmenší maličkost ho zajímala, často jsme bývali celé odpoledne venku a neušli jsme ani hodinu cesty. — V Louvru vedl mne před Mantegnu nebo před Dürera, ukazoval mně co krásného na jejich obrazech a pak se ptal: »Kde pak za těmihle zůstává Váš Tizian?« — Vždycky říkal, že nebaží jít do Italie, že člověk může vidět dost krásných obrazů v Louvru. Krajané, s nimiž se stýkal, mu nerozuměli, on pak naproti nim byl upjatý a zdrželivý.

Jednoho dne jsme přišli do Fontainebleau k nádražní stanici; oba jsme měli na sobě bluzy, Millet vždycky nosíval kroj pracovní třídy, říkaje si »dělník«, a já se cítil šťasten, že se mohu vedle něho zdát dělníkem. Oba měli jsme veliký hlad a protože bylo ještě 15 minut do odjezdu vlaku, objednal jsem něco k snědku. Sklepník se nám vysmál — tu se Millet podíval na něj od hlavy k patě a řekl: »Mon garçon, vous êtes d' une gaîte extraordinaire!« (Milý hochu, vy jste kromobyčejně vesel!) V okamžení byl člověk ten, jak by ho proměnil a obsloužil nás nad míru pozorně. — Millet ve svých obrazech vždy figury podřizoval jejich zaměstnání — »jejich ruce jsou na to, aby pracovaly, a jejich nohy, aby chodily.« — »Ale říká se, že Millet neuměl malovat podobizny?« Že neuměl? Rozhodně uměl podobizny malovat, ale ty by nebyly vypadaly tak, jak by si je lidé bývali přáli, nýbrž jak on si je přál! On jenom nechtěl malovat nic »hezkého« a »poutavého«, dokud by se obecenstvo nenaučilo oceňovat jeho obrazy ze života dělníků. Říkali, že nemaluje elegantně — podívejte se jen



JOS. SCHUSSER. STUDIE.

na nohu ženy na obraze »Střihač ovcí«, v ní je víc elegance, než v čemkoli, co Watteau namaloval! Let je třeba k tomu, aby člověk pochopil harmonii a těžkomyslnost této skupiny; je namalována s velikou pílí, ne pouze s vroucím citem, je to vážná, trpělivá práce — ten a ještě jiné obrazy jsem koupil, od mnohých nerozloučil se Millet nikdy. — Lidé mu říkali bručoun, protože nerad se súčastnil hovoru jiných; svět s ním nakládal špatně a on se nikdy s tím nesmířil docela. — Jedenkrát jenom mně pomohl, jinak však bylo pořád jeho řečí: »Hunte, musíte pracovat!« Já si myslil, jak horlivě pracuju a on mne pokládal za lajdáka! — Kuchař Rotschildův byl prvním mužem, který si koupil »Milleta«. — Millet se smál myšlénce cestovat — všecko, čeho potřeboval, nalezal doma. — Nehledal známostí s nikým, měl svého času víc zapotřebí; ačkoli se stýkal s každým umělcem zdvořile, říkali mu přec halama. —

*

»Nemyslíte, že detaily většinou seslabují effekt obrazu?« — Ba že, ale jsou lidé, kteří dovedou pracovat na svém obraze rok a déle, znova a znova a nezkazí ho! Rafael to uměl, též Millet, myslím, že se taková věc podaří jen nejznamenitějším talentům — s druhé strany každý, kdo je s to, aby své dílo vypracoval dokonale, je talentem »z boží milosti«, ku př. Velasquez, a jak »bez namahání« působí jeho obrazy! —

Spisující kritikové mohou ocenit umění jen tehdy, jsou-li sami umělci. Zrovna tolik lásky patří k posuzování obrazu jako k namalování. Máte zde ku př. Théophila Gautiera, jednoho z nejzdatnějších kritiků; ten řekl jednou ke Couturovi, že ve svém článku o »Saloně« o jeho obraze nenapíše ani slovíčka, jestliže to a ono na něm nezmění, na to Couture: »Musíte o tom něco říci, protože by Vás lidé jinak měli za osla.« Jaká troufalost naproti malíři! Ovšem, kritikové vědí, že se lidé dávají rádi upozorňovat na chyby obrazu; jenom se obdivovat, to se zdá být hloupé, je také mnohem interesantnější, plavat velkým proudem a hanobit. Opravdu velkolepé umělecké výkony nemohou nikdy být oceněny přiměřeně své pravé hodnotě, to dovede pouze malíř sám; a přec je hromada mladých lidiček, kteří »moudře mluví« o Michel Angelovi — jaká pochoutka nad pochoutky by byla pro něj, poslechnout si je! —

Prospívá občas mezi prací vyjít si na procházku, člověk při tom uzří mnoho věcí. Padne-li Vám do očí něco zvlášť krásného a pozoruhodného, přeneste to v myšlenkách na své plátno, uvažujte, jak byste to asi provedli — to Vám pomůže ku předu zrovna tolik, jako byste to vykonali skutečně. —

Vyvedl jsem tuhle podobiznu tak, jak mé síly stačily; ovšem by mne moje ctižádost mohla svést, abych ještě tu tam přimalovával, to nebo ono, co chybí, ale já vím, že bych tím obraz jen zkazil, a proto se radš přemáhám, nechat ho, jak je. Snažím se zachytit celkový dojem osobnosti, kdybych chtěl se pokusit, podat něco nad to, pozbyl by obraz ze své prostoty a pravdivosti. Chcete-li vzbudit pozornost, obětujte maličkostí co možná nejvíc! Musíte udržet svůj obraz prostý všeho nepodstatného, on musí diváka uhodit jako zjevení! —

»Podobizna není podobna!« — Nevadí! Nezabíjejte si práci absolutní podobností! toť to, co umělce sprovozuje se světa, to, že »musí malovat pro rodinu«, která chce mít všechno »na vlas«; a kdybyste i všechno tak vymaloval, přijde jich pokaždé ještě dvacet, kteří chtějí zas něco jinak. Nemůžete každému vyhovět a proto je lépe, když uspokojíte jenom sebe — dovedete-li! —

Váš obraz není dost klidný, věci nestojí na svém místě; Vy jste udělal z každé jednotlivosti hlavní věc, a tak není to žádný celek! — Nezačínejte s výjimkami, zůstaňte u pravidla! — Učte se v obraze podřizovat jednu část druhé! — Prostota celku je zmařena, nedovedete-li nic vypustit z toho, co se vám právě líbí! — »Nevím, co mám dělat!« Naučíte se tomu při práci. Usmyslete si, něco kreslit a hleďte, kam s tím dojdete. »Co si mám vzít?« Něco, co se Vám líbí! »Prosím, navrhněte mně něco!« O, což já to mohu vědět? Zrovna tak dobře bych Vám moh' říci, kterou modlitbu máte odříkávat! — Nekreslete přec jen pořád a věčně tohohle italského kluka! Proč si před se nevezmete už něco jiného? Ovšem je to famosní chlapík, ale vy se musíte naučit ovládat všechno! — Křiklouni Vás na živobytí neudrží! ač spůsobují mnoho dobrého, ba dokonce jsou potřební! Těm lidem se vede dost krušně, neboť většinou jsou tací, kteří nikdy úspěch neměli; ale zač stojí jejich kritika? Kolik Vám mohou povědět z toho, co musíte vědět? Takoví lidé myslí, že Vám chybí ještě to a to, ale kterak byste to moh' změnit — nevědí!

Jak stvořil Shakespeare své kusy? Líčil, co byl viděl a zažil; byl to náramně jemný pozorovatel života, muž z lidu byl mu zrovna tak důležitý jako osud králů. Zrovna tak vedlo se Cervantesovi a Molièrovi. Shakespeare si neřekl: »Teď chci být originální!«, šel s otevřenýma očima světem a psal své veselohry, jako já kouřím doutník nebo čtu knihu. Ale můžete mně věřit, nebral to proto jen tak ledabylo; ti, kdož měli úspěchy, ti si jich perně zasloužili! jen ve své věčné ziskuchtivosti štítí se většina lidí mnoha námahy. —

Kupec a právník nemají ničeho činit s tvůrčími věcmi, jsou to snad velice zdatní a učení lidé, ale oni nesměřují k nejvyššímu; zaměstnání jejich zhusta žádá, aby vydávali za právo věci, které dle svého přesvědčení neschvalují. Přeneste si takové pojímání do umění a rozvažte si toho výsledek! —

(O Velasquezově obraze Odevzdání Braganzy.) Toť jedna z nejvznešenějších látek, kterých kdy byly zpracovány. Tu přemožený generál, odevzdávající klíče městské. Druhý generál přijímá je šetrně, s úctou a vážností k přemoženému. To je uchvacující, jednoduše ryze

křesťanské a překonává všechny »svaté panny« a »proměnění« na světě! Velasquez je nedostižielný! — »Kterak mám tuhle práci dokončit?« Nazvete jí »hotovou«. — »Ale tak jí nikdo ode mne nekoupí!« — Myslíte, že by ji koupil někdo spíš, kdyby byla »hotova«? – »Snad ne, ale pokaždé, kdykoli se mluvilo o zakoupení některého mého obrazu, byl při tom dodatek: »Domnívám se, že máte v úmyslu ještě to domalovat'.« — Pak řekněte, že za určenou cenu je obraz hotov, a že jej přimalujete »hotověji« podle toho, chce-li kupec připlatit — a zvíte, že lidé, kteří Vaše práce si přejou mít »hotovější«, nikdy nejsou kupci!

*

DOPIS.

Velectění pánové
a drazí kamarádi!

Zkouším štěstí své na poli literárním, ve službách umění výtvarného, nikoliv proto, abych vynikl jako spisovatel, nýbrž jda za upřímnou snahou pomoci Vám, drazí, pozvednouti naše domácí umění a obrátiti proto hlavně zraky tam a k těm, od nichž celý svět se učí, a již nejvýše stojí. Znám naše poměry a vím, že pokud jsem v Paříži delší čas nežil v blízkosti těchto velikánů, nevěděl jsem co a jak, an u nás žádný této úlohy s celou silou a porozuměním se neujmul, aby nás mládež na pravou cestu uvedl.



FRANT. ŠIMON. LETNÍ VEČER.

Den co den poznávaje nové směry a příklady v tomto velkém ruchu, který snad přece dnes je středem evropského umění, chtěl bych s Vámi, nelze-li Vám samotným vše vidět, co nejšířeji sdíleti a hlavně nejmladším kolegům ještě na akademii studujícím ukázati, anebo spíše upozorniti je, čeho se velcí lidé drželi, co vlastně je umění a jaká dráha k němu. Svá přesvědčení jsem čerpal z těchto velkých vzorů a lidí a proto myslím, že jsou dobrá. Budou-li se Vám líbit, pak bych pokračoval. Ovšem v mezích jen nejužších.

Očekávaje Vaší odpovědi, zůstávám Váš

J. D.

ZE VŠECH DĚL VELKÝCH mistrů, o kterých se zmíním, jako by k nám mluvilo cos: Malujme široce a zdravě s vědomím síly a odvahy, plni prosycení krásou a uměním! Tak jen můžeme dojíti výsledků plných, vyjádřených, působících.

Tam, kde však jest myšlénka nejasná a práce rozdrobená, hledaná, s mravenčím přelézáním z kouta plátna do kouta — tam jest i myšlénka mravenčí, malá, nevyjádřená, nemohoucí tlumočiti, co sama nepojala.

Malujme jen to, co jsme pochopili, co jsme procítili, neboť tápáním a hledáním myšlének, netkvících nám v srdci jako šíp, jenž zatknul se nám v naše prsa, — myšlének, jež nepovznáší naše srdce, tak jako bychom byli polkli lok krvavého ohnivého svatého vína, — tápáním a hledáním nedojdem nikdy, pravím nikdy! díla umělecky čistého a velkého. Tak jako pohled na sličný zjev, ladný pohyb nebo skupinu výraznou vtiskuje se v naší duši v jedné chvíli takořka mžikem, — aneb jako nálada krajiny — melodická píseň, šum lesa aneb hukot ohromného moře nás upoutá a rázem ostaví, vytiskne svůj dojem, zajme naše srdce i celou duši, tak rázem má náš cit unésti, zaujati umělecké dílo, buď socha — buď

malba! Tak jednoduše a jasně musí být od diváka poety pochopena i ta nejsložitější úloha umělecká, jinak minula se svým účelem a cílem. Proto stojíme často u děl zdánlivě velkých umělců, unavujíce se luštěním a uhádáváním.

Osvěžit má nás umění, a nikoliv unavit! Osvěžit a rozehřát, rozjařit, — a takové má být umění, aby každý, kdožkoli by je neuzřel a neznal, ztrácel cosi krásného a nenahraditelného!

Takové má být umění, aby jako jarní vzduch a vůně květů, jařilo srdce, probouzelo, šlechtilo duši a člověka zdvihalo k pravému životu, — aby nám vyvolávalo, předvádělo buď činy výrazné, ať doby minulé či přítomné, ať krajiny či předměty, — látky zjevy zušlechťující v každém ohledu, život společenský, anebo aby nás přenášelo do kraje duší, jež obdařeny zvláštní jemností, cítí krásněji, čistěji, a vedou nás svými díly uměleckými jako by k jasnému prameni, abychom z něho s nimi pili. Držme se jich tedy, těch krásných snah a účelů, jděme jednoduše a čistě, tak učiníme umění naše dobrým, uvidíme je velikým a krásným.



M. ALEŠ. SKIZZA.

Nechť komposice citová, fantastická hledá opříti, vyjádřiti se pomocí modelu, — anebo ať studie života, přírody, vyvolává dojmy, jež zobrazujeme, účel a výsledek buď vždy jen: ušlechtilosť, krásno a jasno!

Zásady velikých umělců a podstatu jich tvoření, jiř předem jsem uvedl, chci oživiti skutečnými doklady a prosím laskavé čtenáře k malé procházce, na níž po svém způsobu (ano jinak mi to nemožno) budu o nich vypráveti, jako o dobrých známých, které jsem v Louvru na stokráte navštívil a v jich společnosti nesčetně příjemných chvil ztrávil. —

Rembrandt v Louvru vyniká nad celou řadu až do dnes žijících umělců a stojí před námi jako vzor nejdokonalejší, sloučiv ve svých pracích více krásných vlastností, než kterýkoliv jiný umělec.

Hleďte na podobiznu jeho z doby úplné zralosti, umístěnou mezi jinými pracemi ve dlouhé loggii.

Ze zdravé tváře jak jasně hledí oduševnělé oko. Až dech se zatají při pohledu na tuto podobiznu umělce, tak dávno žijícího a tak silně svou prací nám se z minulosti představujícího. Pohlížíme-li na tuto tvář, cítíme z ní život skutečný a teplo zrovna se nám v srdce rozlívá, jako bychom stáli naproti osobě vskutku žijící. Tak mnoho nám Rembrandt o sobě svojí podobiznou vypravuje a znovu a znovu to na svých pracích dosvědčuje.

Malovalť on život a nikoliv omalované, do umělých pohybů postavené modely. A jak je maloval! Hleďte na tuto podobiznu; naznačiv v celku pohyb massy, počal jako sochař, když z balvanu začíná tesati, promodelovávat, ustálovati a zušlechťovati v barvě i tvarech, na místě hubeného čárového okreslování a potom hledání a natírání plošek, jichž ve skutečnosti není. Toho Rembrandt neznal. Proto činí jeho práce tak solidní dojem, barva jednoduše všude a snadně je dosažena, proto tak měkce přechází jeho stín ve světlo a živé barvy v tlumené a mírné, že jeho oko lpělo na tom, aby celek činil správný dojem a vyjadřoval hlavně to, co si on myslel, co chtěl vytvořiti. Rembrandt zachycoval lidi dychající, žijící, pohybující se všude kolem něho, tvořiv z nich tak jako náš nesmrtelný Mánes ku hanbě naší dosud nedoceněný, zanedbávaný, a tak, jako to činí těsně se za něj řadící náš mistr Aleš.

Blizounko podobizny s biretem, o níž jsem právě mluvil, na samém konci loggie visí nyní zajímavý obrázek Rembrandtův, snad jedna z nejmistrnějších jeho prací »Stažený vůl«. — Obrázek nelákající široké vrstvy lidu, ale hlavně odborníky. Stažený vůl visící v domě řezníka, zjev snad dosti nechutný, byl vymalován Rembrandtem (v čase, jak toho choulostivý model vyžadoval, v takovém světle, prostoru vzdušném a prohloubeném maluje maso, lůj, mázdry, klouby) takovým způsobem, že nepůsobí protivně, nýbrž souladně, aniž by ubráno bylo dojmu pravdivosti.

Na tomto díle dokázal právě Rembrandt v největší míře, jaký byl umělec, vystihnuv na svém modelu pouze malebnosť a rázovitosť a vynechav zcela odpornosť a nechutnosť. (V salonech pařížských často jsem viděl obrazy, na něž lidé slabších jen nervů s pocitem ošklivosti se mohli podívati a přec byly dobře malovány, činily dojem přirozený, jenže byly malovány řemeslníky, v jichž očích odrážely se jen všednost a hnus).

Míti ušlechtilou duši a zobrazovati krásně, nechci říci cukrově a sladce, ale souladně, jest umělecké.

Předmět jakýkoliv může míti své krásy, jenže každý člověk jich nevidí, nechápe a proto také neumí

a nemůže vyjádřiti. A právě tento způsob vidění a pochopení činí práci buď suchou nebo i sprostou a řemeslnou anebo zajímavou, ušlechtilou a uměleckou. Proto též upozornil jsem na tento malý obrázek, látky tak choulostivé, působící souladně a co více, jsoucí snad nejvirtuosnější prací malířskou, jakou kdy kdo na světě až posud udělal. Co síly a lásky k svému povolání jest v něm znázorněno. (Na tomto díle lze pozorovati, jak Rembrandt pochopiv jeho charakter »visící těžký kus v hlubokém vzdušném pozadí« přehlédl i s prostorem a maloval, celý z hruba rázovitě naloživ a pak shora od trámu, na němž visí, přes tělo až ku hnátům rychle šel, instinktivně tu pozadí prohloubiv, tam lůj nasadil, šourem mázdry krapem přetřel, tak že na nich i pod nimi sedlá krev jako granáty sedí — a tesal a ladil v té měkké hmotě loje, masa a ostře organicky vyčnívajících čerstvých kostí, až celý kus v dojmu skutečnosti v prostoru před ním visel). A proto nevidíme žádné stopy práce nucené na tomto velmistrovském díle, že bylo malováno citově, v úplném zapomenutí na své okolí, zabráno pouze v sebe, mluvící k nám o lásce a umění. A tato láska vane ze všech prací jeho, touto láskou prodchnuto jest všechno dílo Rembrandtovo. V sále, tak zvaném čtyřhranném, kde jest zase jeho vlastní podobizna, již jako starce s paletou v ruce a bílou plátěnou, splácnutou čepičkou na hlavě, silná masitá stařecká hlava s lalochem, hledící z hlubokého temného pozadí, malovaná překrásně a působící neobyčejně silně, plna života a přesvědčující hloubky; naproti má za sousedy dvě podobizny, muže a ženy, u níž zvlášť lze viděti to jemné vystihnutí při zachování celku, to vystihnutí ženských tvarů líce, z nichž oči tak mile hledí a od jejíchž zlatisté pleti rty tak krásně růměnné měkce se odlišují.

M. ALEŠ. SKIZZA.



K těmto řadí se i obrázek: Dílna truhlářova, v níž truhlář pracuje u roztomile osvětleného okna, co jeho žena v prostřed jizby sedíc, děcko kojí, osvětlena mírnými teplými paprsky slunka, vnikajícího do temné velké dílny, v teplých stínech se prohlubující. O jakém klidu a štěstí vypravuje tento malinký obrázek, při svých rozměrech přec tak široce a věcně malovaný. Jest to kus poesie, přenešené z těch dávných dob, jíž vtiskl mistr krásu do zlatých úst rodinného života, kterou ona každému, kdo má cit a jí rozumí, vypravuje.

Zmíním se ještě o Učednících Emauzských, setkavších se na hospodě s Kristem po jeho z mrtvých vstání jak tradice vypravuje. Jak prostinký to výjev a kterak mluví k srdci. Za stolem s bílým ubrouskem a cínovými miskami v jednoduché jizbě, sedí, obličejem proti diváku Kristus, tvář bledou, zmučenou zbožně pozdviženou, žehnaje v duchu chlebu, jehož křehký proužek odlamuje. — Dva apoštolové, pocestní, sedící jeden po pravé, druhý z levé strany protisedícího Krista, podle způsobu lámání poznávají v něm s udivením svého mistra. Z prava vchází mladík s výrazem lehké zvědavosti ve mladé, skoro ještě chlapecké tváři. Místnost jest jednoduchá, s holými stěnami v duchu holandském, ne tak dle forem, nýbrž spíše dle vzduchu, jímž dýše. Osoby, jich přirozený nenucený pohyb, tlumočící jich city — hlavy, zvlášť Kristova a sloužícího hocha pak stoleček s malinkými cínovými miskami až ku slánečce skleněné, lehounce naznačené, vše jest tak, překrásně malováno, tak měkce přecházející, že mimoděk chápajíce velikost prostoty a myšlení Rembrandta v hluboké úctě skláníme před ním čelo.

A proto, pro tyto všechny vyjmenované vlastnosti stojí Rembrandt jako mistr mistrů, v čele dosavádního malířského světa.

Pro tu svoji lidskou prostotu, jasnosť rozumu, jednoduchosť a lásku k umění i lidstvu, jež mluví ze všech jeho prací. Jeho díly vane klid, duševní rozvaha, jasné oko — jistá ruka, vřelé srdce.

Nikde u něho nepozorujeme malichernou snahu po titěrném úzkostlivém, mrtvém okreslování linií, ni vyhledávání barevných místeček, jež bázlivě honem honem odkoukané přenášel. On hledí, pozoruje, dívá se na život a dojem jeho nechává procházet svou krásnou, cítící, ušlechtilou duší a pak jej pochopený s láskou, něhou a ohněm maluje.

Přejdu celou řadu krásných jeho prací, z nichž o nejdůležitějších jsem se zmínil a provodím vás k Velasquezovi jen málo v Louvru zastoupenému. Velasquez není sice tak hluboký jako Rembrandt, ale maluje a vidí skvostně.



FERDINAND ENGELMÜLLER. CHALOUPKA V LESE.

Dvě nejlepší jeho práce v Louvru, jedna — podobizna Marie Theresie — holčičky se širokým účesem, v dlouhé logii umístěné, druhá je podobizna děťátka, Marie Markéty, dcery Filipa IV., jsou překrásné. Zvlášť pak poslednější jest jedna z nejrozkošněji namalovaných hlaviček, jaké kdy kdo udělal.

Jest to bělounká dětská tvářička s plavými vlásky a šedou sukénkou jednoduše malovanou jak jen Velasquez uměl!

Ten pel čerstvosti, jednoduchosti a lehkosti, s jakou maloval, jak u starých tak u nových mistrů zřídka kdy se vyskytuje, ač jeho malba není koketní, není počítána uchvátiti dojmem povrchní techniky, ba naopak jest upřímná, solidní a široká.

Jeho malby jako Rembrandtovy nejsou očárované, pomalované kresby, ale promodelovaná, měkká, čerstvá, živá studia přírody jasně pochopené, s jemností barev uchvacující, s jednoduchostí a snadností neobyčejnou.

Tím přibližně vyjádřil jsem nadání jeho a naznačil rozdíl mezi Rembrandtem. Leč k vůli delšímu pojednání bylo by třeba zajeti do Madridu, kde jsou prací jeho pravé poklady. — Franz Hals má zde několik podobizen z nichž uvedu obraz Rubense a jeho ženy. Jsou to protějšky. Zdravě červená tvář Rubensova vyniká z pozadí poněkud plochého a suchého, ale jest malována i modelována výborně. Podobizna jeho ženy, bledé, dětmi unavené matky, s měkkým, řídkým masem ve tváři a vyklenutým kostnatým čelem, potaženým průsvitnou kůží jest překrásná.

Mistrovská jednoduchosť a správnosť jest vidět ze všeho, ač Franz Hals stává se někde v póse i přednesu trochu šablonovitý. Jeho přednosti ale jsou tak velké, že řadí se k mistrům největším. Na roveň jemu asi stojí Holbein. I tento má vlastnosti, jichž mistrovství podmiňuje. Zde v Louvru jedna z nejpěknějších jeho prací jest podobizna starého muže s obličejem se strany a píšícího.

Oduševnělý profil muže výrazně a jednoduše nakreslený až k píšícím rukoum, jest mistrně kreslen, pozorován a namalován na plochém ale roztomile vzorkovaném sytém pozadí. Obrázek tento jest pravým skvostem a vzorem podobizny, mající jen vady u Holbeina se opakující, z jeho povahy vyrostlé, to jest suchosť a plochosť.

Jinak podobizna tato jest mistrovským dílem prvého řádu.

Na konci tohoto prvého oddílu naší procházky, nemohu si odepříti na zpáteční cestě, v sále, kde krásný Rembrandtův obraz »Žena v lázni« mající všechny hodnoty Rembrandtovy — upozorniti ještě na jednoho umělce, který mne mezi staršími v Louvru zajímá velice, jest to Fraconard (1732 1806). Mám na mysli hlavně jeden jeho obrázek z roztomilých jeho prací, zvaný Koupající se ženy.

Fraconard maluje ženské tělo s láskou a znalostí i kouzlem ve formě i barvě jako málo kdo. Jako pravý mistr, směle nenuceně žije v ladných pohybech,

kyprých zářících ženských těl, koupajících se v čistém vzduchu.

Jeho malba jest geniální a Fraconard jest umělec čistý jako křišťál. Práce jeho nesou na sobě pel duše tvořitele; nejsou nikdy hledané, nastavované, utýrané, To není hraní si s plátnem a barvami. U něho vždy a všude jako šňůrou perel prochází stříbrná nit myšlénky vyjádřiti krásu, ušlechtilost, poesii a soulad.

A kdo má tolik odvahy a lásky v krásné duši, aby když přijde onen světlý okamžik, kdy mysl jest tak čista, oko zří tak jasně, schopen byl přečarovat mrtvou plochu anebo balvan hlíny v požitek božské poesie, jako tento malý Fraconard?

To jsou jen srdce umělců velikých a lidí vyvinutých, jichž plody duševní mluvit budou ku lidstvu za všech názorů a časů, — neboť ony jsou tlumočitelé snah vyšších, nadsvětských, idey lásky a krásy, a zářiti budou vždy jako paprsky slunce v duši pozorovatele, člověka!

PAŘÍŽ. JAN DĚDINA.

PRAHA 1899. — SOUHRN ZPRÁV A POVĚSTÍ S POZNÁMKAMI VOLNÝCH SMĚRŮ. — Manifestační schůze studentská. Přednášky Klubu Mladých a přednáška v Um. Besedě. V minulém čísle zůstali jsme dlužni vyplniti rubriku o tom, jak o věcech staré Prahy jednáno bylo v době poslední. Ze studentské schůze universitní (ref. č. 2. r. III.) zvolené studentské komité, pořádalo na den 16. dubna na Žofíně Manifestační schůzi pro starou Prahu. Žel; těch manifestujících bylo právě z řad studentských tak málo, že nezbytno míti za to, že studentstvo v celku je k záležitostem staré a krásné Prahy docela apatické, jemu že nepřirostly k srdci zbytky minulé slavné Prahy — snad že přemýšlí o tom, jak budovati památníky slávy nové. — Program vyplnil p. arch. Štěrba věcnou, klidnou řečí, v níž probral všecky ty důvody, které proti zachování starobylé Prahy uváděny bývají a vrcholil řeč svou v tom, že právě zachování staré Prahy nejvíce odpovídá hospodářským zájmům poplatníků pražských. P. Dr. L. Jeřábek uvedl komentář všech těch hříchů, jež za poslední doby na památkách pražských byly spáchány a jež ještě další řadě záhubou hrozí, a rozebrav návrh nového stavebního řádu, odůvodňoval některé žádoucí změny. P. Vil. Mrštík slovy ohnivými, provázenými souhlasem všech přítomných, krutě posuzoval a odsuzoval jednání nynější správy obce. Schůze zakončena přijetím resoluce, v níž protestováno proti dosavádnímu hospodaření s památkami pražskými od lidí, kteří jim rozuměti nemohou, v níž dále vítán nový stavební řád a žádáno, aby sněmem byla zvolena prozatímně zvláštní komisse pro ochranu zájmů, o nichž ve schůzi bylo promluveno; konečně projeven úmysl pořadatelstva bojovati pro věc Prahy při příštím zápase volebním. — —

Větší návštěvy, pozornosti a zajisté i morálního výsledku dostalo se přednáškám, jež uspořádal Klub Mladých ve dnech 22., 28. a 29. dubna pak 2. a 6. května v sále české techniky. »O Praze staré i nové« promluvili pořadem architekt J. Fanta: Slovo úvodní, Dr. B. Matějka: Praha středověká, architekt Kříženecký: Praha renesanční a barokní, architekt J. Herain: Jak s památkami pražskými se hospodařilo, architekt V. Müller: Modernisování Prahy se šetřením starého rázu. Z celého programu zřejmo, že šlo pořadatelům o přednášky rázu instruktivního — a přednášející této snaze vyhověli měrou největší. Účast professorů na vysokých školách, studentstva a intelligentů ze širšího obecenstva byla velice slušná, což naproti účasti na oné schůzi Žofínské s potěšením konstatovati dlužno. —

Snad aby se nezdálo, že v U. B. interess o starou Prahu zanikl, pořádal výtvarný odbor přednášku »O architektonickém rázu měst se zvláštním zřetelem na starou Prahu«, ku kterémuž účelu »získal« p. arch. Osv. Polívku. Některým nedůvěřivým lidem zdálo se, že naopak p. arch. získal výtvarný odbor — o čemž nám tuto těžko rozhodovati, protože nejsme dosti informováni, kdo za Um. Besedou stojí nebo za kým stojí ona. Pozoruhodno je, že přednáška pro zvané určena právě na týž den, co přednášel arch. Fanta v technice. Konkurrovala tu U. B. s Klubem Mladých, nebo jiná příčina diktovala pořadatelům tože datum a touž hodinu? — Pro obyčejné členy U. B. opakována táž přednáška na zítři. — Přednášející založiv svoji akademickou úvahu na základech co nejširších, snažil se svěřiti vybranému posluchačstvu veškery své vědomosti o statistice velkých měst evropských, o zakládání měst staro- i středověku, o tom, co napsal kdysi Alberti, Vitruvius, Fillaretti a j., o tom, mnoholi změn přestáti bylo chrámu sv. Petra v Římě a jak zaměňovány byly tvary náměstí, na němž tento velechrám stojí, o tom, jak jiná náměstí Říma a jiných měst Italie jsou založena a upravena atd. atd. Pan přednášející po tříhodinné přednášce litoval, že pro nedostatek času nemůže probrati látku, jíž by mu nekonečná řada na slovo vzatých mužů v tomto ohledu poskytnouti mohla — a pro níž se ku »zvláštnímu zřeteli na starou Prahu« dostati nemohl. Leč ne docela — dostal se k té naší staré, zubožené, o své historické domy a prostranství olupované Praze přece a sice postupem vět následovných· »Shrneme-li všecko co jsme tuto slyšeli, lehko můžeme seznati, jaké vědomosti a mnoho-li materialu (p. arch. demonstroval také některé plány a pohledy měst skioptikem; pozn. r.) musí míti architekt pohromadě, má-li se řešením architektonické úpravy města zabývati — — přihlédneme-li pak zvláště ku Praze, vidíme, že ona má velice mnoho cenných památek a to hlavně z doby barokní, staveb to Dienzenhofferových, jenž také mnoho věděl a mnoho cestoval nejen po Italii a Anglii, ale snad také i po Španělsku — — mnohé z těchto staveb čekají na úpravu



J. ÚPRKA. NA JAŘE.

svého okolí, připomínám sv. Mikuláše na St. Městě — — Bolestně se mne dotýkaly boje poslední za starou Prahu vedené — — musíme přece uznati, že co nedařilo se v minulosti papežům a králům (v rozluštění a úpravě jistých částí měst; pozn. red.), nemůže se bez obtíží zdařiti nám — k tomu je potřeba svornosti (z čí strany? Pozn. red.). Doufám, že minou boje a že se nám velké práce úpravy Prahy podaří!« —

Veliká část, jak jsme již pravili »vybraného« obecenstva, nedočkala se závěrečných slov »se zvláštním zřetelem na starou Prahu« přednesených — byli to pani obecní starší, kteří nejprvé po tmě ze sálu se vytráceli. — Nešetrní! Což pak nevěděli pro koho hlavně se tam přednášelo? —

Prvou a snad i druhých pět schůzí považovala slavná městská rada za útok na svoji čest a dobré jméno; proto k návrhu pana starosty vzato na přetřes, nemělo-li by se proti tomu čeliti vydáním obranné brožury. — Z brožury sešlo, za to tříčlená komisse má uvažovati, jak podobným nájezdům čeliti. Máme pro ni tyto rady, aby je na patřičném místě doporučila: Milovati tu sirou Královnu a netrhati s ní docela zbytky jejího hávu, již dosti sedraného, — hledati způsob, jak vyhověti návrhům povolaných zastanců její a ne hledati spůsob, jak uhlasovati každou dobrou snahu, — prvé rozuměti a pak teprvé provozovati samosprávu. — — ls —

MUSEJNÍ SPOLEK »VČELA ČÁSLAVSKÁ« V ČÁSLAVI v řádné valné hromadě své dne 28./V. t. r. projevil souhlas svůj s resolucemi k zachování starobylého rázu Prahy směřujícími a vznesl k sl. měst. radě pražské žádost, aby, přihlížejíc ku projevům veškeré české veřejnosti, neopomíjela o zachování historického rázu Prahy plně pečovati, aby veškeru snahu a péči při každé úpravě jednotlivých částí města k historickému rázu zřetel obracela.

PAŘÍŽSKÝ SALON ROKU 1899.

Oba Salony jsou letos již podruhé pohromadě v ohromném paláci strojů, jehož šířka je 150 kroků, délka 500 kroků. CHAMP MARS čítá 2706 čísel ve 32 sálech, CHAMP ELISÉ 5152 čísel ve 52 sálech. Ohromné nádvoří upraveno v park pro sochařství.

Počnu salonem CHAMP MARS, salonem svobodných, a skončím poněkud copařským salonem Champs Elisé.

Copařským proto, že v Saloně Champs Elisé se soudí často podle kabátu a nikoliv podle toho, jaké jest dílo.

Letos na příklad GEROMŮV špatný obraz visí na krásném místě, čímž tím více bije do očí, jinde pak krásný obraz sl. DUFAU, dekorativní pole jest zastrčen nespravedlivě vysoko. Z těch a podobných důvodů a pak že v celku kulhá daleko za menším, ale rázovitějším a hlubším svým sousedem, béřu z prva Salon Champs Mars.

Salon Champs Elisé udílí medaile, Champs Mars nic; tím způsobem schází se v Champs Mars umělci, již netouží po medailích, ale jdou větším dílem za cílem čistě uměleckým. Ovšem že výjimky jsou všude.

Vypíšu jen krátce a co nejstručněji nejlepší jeho díla. GASTON LA TOUCHE. Jeho několik obrázků jest zlatým bodem celé výstavy. Jsou to pravé umělecké skvosty. Nikdo na celé výstavě nerovná se koloritu a poesii jeho obrazův. První Vzpomínka z Versailles. Basén se skupinou bronzovou v prostřed, z níž nízký vodotrysk pění, u skupiny z vody vystupuje dívčí poprsí a kol plují bílé labutě. Obraz jest zaplaven zlatistým světlem plynoucím od pozadí zlatých stromů. Odráží se ve vodě a vynechává jen jemně do fialova bělounké silhuety labutí, poprsí dívčího těla a lehounkou pěnu vodotrysku.

Druhý »Zvonici.« Na pozadí barevného okna věže měkce kreslí se tři postavy Bretoňců, dvou žen a muže, rozhoupávající zvon, od něhož visí tři provazy. Staré barevné okno kouzlí a plní vzduch měkkým jasem, v němž postavy září, zachyceny malebně i realisticky. Obrysy tabulek svítí živě a měkce rýsuje se v nich kamenný rám gotický.

Třetí studie děvčete v bílém muselinu sedící v zahradním křesle. Jest nazván: »Jaro.« Ruka podporující čelo zakrývá celý obličej, na pravo chumáč růžových, z leva bílých kalinových květů měkce splývá se zelení, v níž jen úzkým proužkem tryská paprsek slunce. Mimo těchto tří jeden obraz představující člun v páře a mlze plný lidí, poněkud těžký, ale překrásně sladěný a tři malinké studie z parku a zámku Versailles. Těžko líčit práce tyto slovy. Jsouť to prýštící melodie odstínů, příroda odrážející se v jemné duši umělce pravého, jest to harfa, jejíž každý akord vplývá zrovna do srdce. Těžko odcházím od nich a znovu a znovu se vracím, abych je viděl ty krásné a překrásné obrazy a lituji, že ty nejsi zde, abys se mohl jimi se mnou kochat a je milovat. Žel, že nejsem bohat, abych je mohl koupit a poslat Vám domu.

Pak přivádí mne v pravé nadšení tři podobizny na jednom plátně, ZULOAGA IGN. Dvě mladé Španělky v černých šatech s vysokými krajkovým účesem (krajky splývají až po pás). Na fialové obloze svítí svými kulatými pobledlými kyprými obličeji. Po levé stojí muž zahalen v plášť a chrt. Dívka stojící v prostřed obrazu jest nejdokonalejší. Žlutý květ v účesu a nad levým prsem odráží tím více postavy od vzdušného fialového pozadí oblohy. Obraz jest hotová skutečnost. Z korálových rtíků prosvítají v úsměvu zuby. Vše jest malováno lehce, s jistotou a elegancí přirozenou a mistrovskou. Zde stojí přede mnou a vábí mne zrovna abych klobouk smekl. Levou rukou zapřena v bok s blýštícíma hnědýma očima na mne hledící. — Její postava jest živá, dýchající, od černých brv, prsů, boků, prosté černé sukně až ku špičce vykukující malé lakýrky. Po pravé stojí děvče menší, taktéž ustrojené, podřízenější poněkud, z druhé muž s rudou tváří,

M. ALEŠ. SKIZZA.



s kloboukem na hlavě. To jsou dva mistři, kteří vylítli vysoko nahoru jako dva sokoli.

Za nimi řadí se mistrovské práce druhé. (Vybírám jen práce nejvýtečnější. Nehledím na jména, jsou-li slavna či ne a uvádím některá známá jen k vůli porovnání. Chodím bez katalogu, zaznamenám číslo a popíši obraz. Doma pak jej najdu dle jména; tak jedině jest to spravedlivé.)

BESNARD. Slavný Besnard má zde tentokrát jen několik dekorativních prací, dle nichž, kdo jej nezná, nemůže o něm soudit a proto jej přejdu ponechávaje si jej na jindy.

ALEXANDR též jindy velmi četně zastoupený, letos vystavuje podobiznu dámy zběžně malovanou, z níž ovšem mistr se pozná.

Za to MELCHERS G. má zde tři obrázky, z nichž vyniká veliká podobizna mladého muže (lorda Roberta D.) v modrém soukenném plášti, širokých spodcích, žlutých kamaších a botech. Navléká si stoje na levou ruku, v níž drží klobouk, rukavici a hledí prostě, přirozeně před se. Pozadí jest zeď končící římsou na níž postaveny vásy. Postava jest volná, silně malovaná, nejásá barvami, ale přesvědčuje, jest solidní velká v modelaci i postoji a vyniká daleko nad jiné práce téhož umělce.

J. E. BLANCHE. 4 podobizny. Blanche jest výborný portrétista; v barvě jest sice trochu přitemnělý, ale jinak vystihuje u svých podobizen ráz, pohled i pósu. Jeho podobizny jsou genrovitě nenucené figury s živým, skutečným pohledem i pohybem. Cituji pouze velkou podobiznu pána sedícího v zahradním křesle vedle mladé dámy skloněné něžně do profilu v červených tmavých šatech. Pán s masitým obličejem, kozí bradou, modrýma velkýma očima měkce se kouká trošku ve zkratku ven z obrazu, ruku v rukavičce položenou na levém opěradle, nohu přes nohu. Jest doma. Vedle mladá žena dýše kouzlem, půvabem skromné dámy.

Mimo těchto jest zde celá řada jeho krásných prací, studií a podobizen, mezi nimiž i pod. J. Chereta. Není mou vinou, že jsou to výhradně podobizny, jež takřka největší část nejlepších prací zaujímají. K vůli změně vsouvám mezi ně bizarní obrázky VEBERA J. (Francouz). Má zde několik genrů v přírodě malovaných, ženské v zahradě dosti hezké, trochu ostré v barvě. Pěkný jest malý obrázek, »Domy mají obličeje«. Děvčátko rozbilo džbán u fontány a tu ve strachu vidí, jak všechny chalupy, domky a věže vísky na stráni ozářené červánky mají oči vypoulené, dostaly nosy a ústa otevřená; vedle pak větší ale slabší obrázek zápas žen v Devonshire. Dvě nahé ženy, silná blondýnka pevně rozkročená, pravou ruku zapřenou v bok, ústa sevřená, škrtí levým loktem k boku štíhlejší brunetku s podlitýma očima, jež ruce má zavinuty kol silného pasu soupeřky. Kolem z červeno-hnědého pozadí vykukují chechtající se zpitvořeniny bab; scéna jest živá, mluvící, ale provedení mělké.

DAGNAN BOUVERET. Podobizna děvčete sedícího ve žluté lenošce; loktem podepřené o koleno přes druhé přeložené, ručkou lehounce si bradu podpírá. Jest velice vypracována i vymodelována, působí suše a jako by byla žlutým prachem zahalena; nelze ji srovnat nijak s mistrovskými pracemi podobizen uvedených.

Daleko slabší a prázdnější pak jsou práce A. F. ROLLA, vzpomínka na položení základu mostu Alexandra III. a pak jeho dvě podobizny s uměle smělými prázdnými tahy štětce, načervenalými tvářemi, komediantsky šviháckou pósou a prázdným, omalovaným plochým pozadím. Jak naproti tomu pravdivě a upřímně s celým srdcem a vůlí malovány jsou podobizny a genry malíře H. J. E. EVENOPOEL (Nica) trochu těžké někdy v barvě, ale tím důkladnější v kresbě i modelaci. Podobizna mladého muže v černém úboru s bílou vestou na červeném brokátovém pozadí. Pósa, výraz, vše jest přirozené. Ač harmonie jest poněkud drsná, působí lahodně, jistě. Také malá studie plavého hošíka z profilu mistrně kreslená, silně a měkce modelovaná a jiné podobizny; zajímavý a plný pravdy jest i genre prodavač drůbeže u vozíku s rukama v kapsách v pozadí s figurkou z ulice. S levé pak tři rekruti v modrých pláštích jdou do obrazu. Ač trochu drsné a těžkopádné, vše jest jistě viděno a cítěno a prozrazuje mistrovu zralou, silnou, vřelou duši.

FLANDRIN J. pak jest výstředně drsný a těžký, ale neobyčejně solidní a korektní. Velká podobizna mladého malíře v širokých sametových spodcích, v pravé ruce dýmku, druhou v kapse, stojí na jistou dálku jako živá. Též druhá podobizna dámy v růžovém županu, miskou s ovocem v ruce, má tytéž vlastnosti. Duše Flandrinova jest drsná hodně, ale poctivá, upřímná, silná a jako diamant, jehož hrany jen málo třeba obrousit, aby byl z něho pravý drahoham. Totéž prozrazují neobyčejně věrné silhouety osob a barvy jich i jejich okolí. Poněkud jemněji a čerstvěji jsou malovány zátiší a květiny AYRTONA. (Na plátně křídovém jak Flandrin). Jeho růže mají pel a živou nádheru květů, zralé fíky a víno, broskve, melouny jsou neobyčejně plasticky a realisticky podány. Jaký jest to rozdíl v nazírání, jaký pokrok, jaká revoluce jásá z těchto obrazů nových, čerstvých, silných jako příroda sama. To nejsou umouněné a vypiplané hrozny a květy starých komponovaných obrazů! Život, pravda a krása jsou tuto třeba, jak pravím, v trochu drsném šatě. Nic nevadí, jen když to jde k srdci.

SEBASQUE pointalista. Dobré krajinky i figurky, silně vyjádřené v masse i barvě.

Zajímavé, pevně kreslené a ušlechtilé jsou pastely BRESLAU (L. K.) (Švýcarka). Jsou více kreslené než malované, plné rázovitosti, mistrovsky modelované, dýšící životem.

Výborná jest podobizna dámy po kolena v jezdeckých šatech, ruce na zad, s třírohým kloboučkem na hlavě, jak jest plna karakteru. A což rozkošná

nevinná hlavička s modrýma očima sedícího děvčete, již druhá starší fialový věneček váže do plavých vlasů. I malá pastelka další, dvě modistky u svých kloboučků. — V těchto pracích jest vidět nejen ruka ovládající snadně způsob provedení, ale hlavně umělecky cítící krásná duše ženy, jež vystihuje ženskost přímo ideálně a přece prostince a neobyčejně zřetelně.

THAULOV má zde z kolekce vystavené u George Petit dva obrázky: moře a stromy, vrhající stíny v noci. Jsou to dvě práce, jež nešťastně jeho suchosť ukazují, takže zvlněné kalné moře vypadá jako balvany a noc vypadá poněkud vypraná.

BERAUD má zde několik svých malých genrů, které jsou dosti živé, ale nejde za cílem čistě uměleckým, nýbrž koketuje a láká svými slečinkami bohaté kupce. Za to jistě ovládá své podobizny a formy vytáhlých aristokratických slečinek.

GANDARA A. (z Paříže). Jest poněkud útlejší než Alexander, poněkud temný v barvě, ale jednoduchý, jistý, svižný a elegantní v póse i barvě. Má zde velké tři podobizny dam, z nichž podobizna dámy v bílém kloboučku s okrouhlou tvářičkou, pěknými ústy a tmavě šedým zahnědlým oblekem připínající si jemnýma ručkama roztomile růži k pasu, jest velice jednoduchá, velice elegantní, v kresbě, modelaci i barvě, jež poněkud má ton starších mistrů jako Velasqueza poněkud zašlého.

AMAN JEAN tentokrát má věci dosti slabé.

SIMON. Velký obraz poněkud suchý: zápas na venkově v poli. Ale výborný obraz podobizny pěti pánů, vzdušný, silný, velice jednoduše a sytě malovaný, mistrovská práce.

MEUNIER vystavil několik obrazů, příliš opakujících motiv, zakoupený v loni pro Luxemburg. Žádný pak z nich tento předešlý nedostihuje, jsou neobyčejně silně modelované, tak že působí jako panoráma, postrádají sytosti a harmonie.

PRINET. Tři obrázky. Partie trictracu. Děvče u stolku hracího se starším pánem; velice jednoduše, silně malováno. Pak studie dámy ležící na pohovce a několik studií moře. Jest jednoduchý a silný, svěže maluje.

PUVIS de CHAVANNES podobiznu dámy v černém šatě jednoduše bledě malovanou působící na šedém pozadí neobyčejně mile harmonicky a vážně. Žel, že pod jeho prací je veliká zlatá palma náležející mrtvému.

Ze sochařů poznamenávám prozatím jenom RODINA Evu, figuru v bronzu nedokončenou (myslím), silnou, těžkou ženskou postavu, zakrývající skloněnou hlavu levou rukou, pravou stranu hlavy s uchem, jež zachycuje hlas Hospodina. Stud a hanba — volá celý její zjev, dosti surový, připomínající doby primitivní. Rodinova Eva jest velkou básní, vyjádřenou silně psychologicky celým pohybem zastavivší se ženy, jež nejraději by se propadla kamsi. I technicky jest mistrovským dílem, jež nemá v realnosti soupeře.

J. DĚDINA.



ST. SUCHARDA. MADONNA.

GALERIE MIETKE VE VÍDNI.*) PŘIDRUŽENÁ KOlekce »německých akvarelistů« obsahovala řadu prací renomovaných jmen, jež by u nás dělala parádu, celkem však nic zvláštního. Vytáhneme-li už jednou z Prahy toužíme a také čekáme vždy něco, co by v nás nechalo nějaký posilňující dojem a proto ten požadavek — který však není z domácí zmlsanosti. Nejlepšími čísly zastoupeni Liebermann, Leistikov, Dill, Skarbina, Bartels a L. Dettmann kolekcí krajin, tentokrát romantických partií starých vill, jich schodišť a teras z Riviery, vše lehce svěže předneseno, dojmy se neopakují, a na některých kusech tam kde slunce svými posledními rudými paprsky barví barkou mírně zvlněnou vodu — tam si Dettmann zahýřil barvami Jsou zde tři takové skvostné kusy z Riviery. Soused jeho F. Stahl má stále i tentokráte na dvou vystavených pracech vždy týž fialový kolorit. »Měsíčná noc u Neapole« je skvostná práce W. Hamachera, s jistotou přednesu a silou barvy vystihuje výborně v rozměrné akvarele s plnou přesvědčivostí bájný klid mohutného moře. — Kolekce 46 kreseb z »Jugend« má v sobě mnoho zajímavého a svěžího. Jsou to ovšem věci vybrané, vzdor tomu je vidět že mezi těmi lidmi kol »Jugend« je několik dobrých hochů, již mají něco svého. Nejsou to lidé, kteří sedí v atelierech a moří se dle modelu, ne, chodí po ulicích a všude, kde život veřejný, oficielní té pitvorné chásky i intimní toho nej-

*) Dokončení ku referátu o výstavě Schwaigrově ve Vídni jež bylo z minulého čísla nedostatkem místa odříznuto.



ANT. SLAVÍČEK. LETO.

poslednějšího člověka, pro vše mají svůj zájem i svoji metlu. Znamená vše jich bystré oko, jež vždy s trpkým humorem pohlíží na vše zdánlivě lesklé, vážné i malicherné, zkrátka v umění těchto dobrovolných kontrolorů zrcadlí se celý dnešní život. Jich přednes několika nejjednoduššími pro laika zdánlivě drsnými prostředky dosahuje největšího účinku, velká karakteristika a smysl pro zjednodušenou dekorativnost jsou těmto lidem vlastní. Nejlépe jsou zastoupeni A. Jank, Bruno Paul, Rossmann a R. Wilke, otcem skupiny této, jež vlastně vyrostla v Německu v »Simplicissimu« je výborný Th. Heine. —en—

MAROLDOVA VÝSTAVA, POŘÁDANÁ V PLZNI péčí místního Uměl. prům. musea a hlavně přičiněním architekta Josefa Škorpila, presentuje se velice vkusně a přehledně. Převezena sem většina vystaveného o výstavě pražské, doplněna hlavně reprodukcemi a publikacemi cizími. Pořadatelům podařilo se získati 3 originály z majetku »Fliegende Blätter«, jež řadí se k nejlepším. Celkem vystaveno na 300 originálů, z těch 19 kusů v Praze nevystavených, a 144 reprodukcí, jimiž doplňují se význačné práce Maroldovy. Ač pořadatelé ujali se výstavy a popularisování všemi prostředky, přec výsledek zůstává za snahou. »Královské« Plzně P. T. publikum zachovalo se docela »plzeňsky«. Návštěva ač slabá, klesá dále a počet zakoupených věcí nestojí za registrování. Takový výsledek v nejbohatším městě českém, a teď půjde výstava dále českým krajem.

KRAJINSKOU UMĚLECKOU VÝSTAVKU V JINDřichově Hradci projektují na měsíc srpen studenti hradečtí za účelem popularisování umění po českém venkově. — Výlohy za dopravu a pojistné hradí výstavní komitét. — Práce, jež z Prahy společně zaslány býti mají, přihlášeny buďtež do 15. července panu Miloslavu Rybákovi, Spál. ul. 33., II. p.

Z DRÁŽĎANSKÉ GALLERIE. V úředním katalogu gallerie drážďanské z roku 1896. dočítáme se v úvodní historické stati následujících zpráv o nakupování obrazů v Čechách: »V nejbližším sousedství Saska byly Čechy hlavním nalezištěm (Hauptfundgrube) starých maleb. Prvním zprostředkovatelem byl J. G. Riedel, rozený Čech, jenž r. 1739 za dvorního malíře do Drážďan povolán byl. Zakoupilť hraběcí Waldštýnskou sbírku, která obsahovala 268 obrazů, jež za 22·000 zl. v majetek saského dvora přešly

a pod vedením Riedela v květnu 1741 šťastně z Duchcova přes hranice převezeny byly. Mezi nimi nalézaly se: mistrovské dílo Vermeera van Delftse č. 1335, naše obě malé podobizny od Frans Halse č. 1358 a 1359, podobizna obrněnce od Van Dyka č. 1026.

V r. 1742 získal Riedel 84 obrazů v Praze, mezi nimiž ku př. mužskou podobiznu od Mirewelta č. 1318 a velké zátiší od Snyderse. Též v následujících létech potom hrají nákupy z Prahy jistou roli v seznamech gallerie.

Však nejdůležitější kořist přišla teprve v létech 1718-1749 za zprostředkování Pietra Guarientiho, jenž jak se zdá u příležitosti této použil pseudonymu Placido Gialdi. Byloť tehdá 69 obrazů císařské Gallerie v Praze za 50.000 tolarů zakoupeno a do Drážďan převezeno; mezi těmi ku př. skvostná honba na svině od Rubense č. 962 a oba Van Dykovi připisované portrety krále Karla anglického a manželky jeho Henrietty francouzské č. 1034 a 1038.

Z téhož katalogu dovídáme se, že mají v Drážďanech 6 obrazů od K. Skréty.

VE ŠVÉDSKU ZALOŽENA BYLA SPOLEČNOST přátel ručních umění, která si obrala za úkol chránit lidový, čistý styl umělecký, projevující se v domáckém průmyslu. V měsíčníku »Artist« (březen) referuje o tom S. Frykaholm. Píše: Špatný vkus, který se po celé zemi rozšířil zřízením továren uprostřed našeho století, niče pomalu, ale vytrvale všechen dřívější domácký průmysl (home-industry), konečně vzbudil obavy mnohých uměleckých duší, které s hlubokou lítostí viděly, jak ryzí malebný sloh, vlastní této zemi, zcela mizí před špatnými německými výrobky továrními. Pan Kulle, umělec a rodák z kraje Scania, kterýž kraj býval kdysi obzvlášť bohat domáckým průmyslem, stal se hlavním hlasatelem myšlénky, aby spící umění bylo vzkříšeno. Pro pečlivé studium těchto polozapomenutých method a pro horlivé sbírání těchto starých pozůstatkův umělecké doby zaslouží si pan Kulle, dnes už nebožtík, na vždy nejpřednější místo v dějinách znovuzrození národního citu a vkusu. Vlivem jeho vzbuzen byl v paní Adlersparreové, známé spisovatelce a energické pracovnici, snažící se o rozvoj všech odvětví ženské práce, zájem o toto staré pole ženské podnikavosti a brzy podařilo se jí způsobiti umělecké hnutí. Založena společnost pod její ochranou, nazvaná »Přátelé ručních umění«, jejíž heslem je »Pěstovati domácký průmysl, národní tradice, uměleckou práci.«

V KNIZE W. M. ROSSETTIHO, (BRATRA ZNÁmého geniálního básníka a malíře ze skupiny praerafaelitské, Danteho Gabriela) nadepsané »Rossetti, Ruskin and Pre-Raphaelitism« (G. Allen, London, 10 s., 6 d.) je množství zajímavých črt, jež velkého umělce vyličují jako člověka; líčení autorovo opírá se o dopisy a zápisky malíře Forda Madoxa-Browna. D. G. Rossetti jako člověk nevypadá ve světle těchto dokumentů zrovna příznivě; zvlášť vedle Ruskina, jehož vášní bylo ze všech sil lidi obšťastňovat, odráží se jeho svrchované sobectví; nekonal nikdy ničeho, leč pouze to, co ho zajímalo; tento základní rozdíl mezi oběma skrýval se s počátku na čas upřímným přátelstvím a obdivem, ale konečně vystoupil zcela zřetelně. F. Madox-Brown zapsal do svého denníku, když Rossetti maloval svůj obraz »Nalezena« v atelieru Brownově: »Po celou tu dobu bydlil Rossetti u mne, zabavoval mne povídáním až do čtyr hodin odpoledne, někdy celou noc maloval, u snídaně překládával znělky, pracoval velice houževnatě a neudělal nic. Když se napovídal, seč jeho síly byly, zmocňuje se ho zloba a nevrlost, popírá všechno, a když ho někdo rozdráždí, stává se trpce po svém způsobě sarkastickým, ale nikdy není úplně nepříjemný ani nesnesitelný. — Viděl jsem tele Gabrielovo (totiž na obraze »Nalezena«. Red.), překrásné, ale náramně se zdlouhavě rodí. Nekonečné opravy, ze dne na den nevidíš patrnějšího pokroku, — a po celou dobu on nosí můj zimník, jehož sám potřebuju, krom stravy a neomezené spotřeby terpentinu!« »Dnes ráno, když Gabriel ještě nedodělal svůj vůz (z téhož obrazu) a docela nenuceně mluvil o »ještě několik dnech«, ač je u mne už od 1. listopadu, a zdá se, nepozoruje žádných pokynů . . . , a Emma přijde za týden nebo za dvě neděle do kouta, a on má rozházenou postel na podlaze v pokoji už celý týden, a nevstává dřív než v jedenáct — mimo to, že moje peníze se scvrkly na 2 libry 12 sh., 6 d., a musejí vydržet do 20. ledna: řekl jsem mu šetrně, že musí jít, nebo večer jezdit domů omnibusem. To prý by bylo tuze nákladné! Řekl jsem mu, že může jezdit do práce ráno a večer domů pěšky. Na to prý jaktěživ ani nevzpomene! A tak pro nynějšek odešel«. — Jindy zaznamenal Brown: »Včera jsem večeřel u Rossettiův. Ovšem Gabriel, který mne pozval sám, domů nepřišel.« — Věčným thematem dopisův i denníku Brownova je neustálý Rossettiův nedostatek »plechu« (peněz). Zde charakteristický úryvek: »Milý Browne, mnohokrát Vám upřímně děkuju za tu podstatnou podporu mé mysli ve formě onoho plechu. Neměl jsem ani zdání, že jste tak monumentální charakter, abyste mohl mít bankéře — nebezpečné odhalení, Browne!« — Vydlužené peníze ovšem nerad vracel. Brown zaznamenal: »Gabriel byl takový švihák, jakého jsem co živ neviděl, ale vypadal opravdu skvěle, vše na něm bylo dokonale vkusné, krom bot; potrvá nějaký čas, než se dostane tak daleko. Jinak jeho hnědý oblek byl vysoce moderní, vypadal pěkně jako gentleman, mluvil, že si koupí hodinky, ale o tom, aby mně splatil mých 15 liber šterlinků, nemluvil!«

V »PANU« ROZKLÁDAL NEDÁVNO PAUL SIGNAC o cílech o záměrech novoimpressionismu. Pod tímto názvem vystoupila r. 1886. skupina francouzských malířů, G. Seurat, Camille a Lucien Pissarové, P. Signac a j., dnes hlásí se k této malířské frakci Cross, Petitjean, Luce, Theo de Rysselberghe a j. Novoimpressionisté chtějí pokračovat ve hnutí koloristickém, které v našem věku pronikavěji a prudčeji, než kdy před

tím nastoupilo na místo fáse konturové; staví se tam, kde přestal Delacroix; usilují o největší stupňování svítivosti, intensivnější barvitost a harmonický dojem celkový; k tomu cíli vytvořili si zvláštní techniku: aby silněji než posud vykořistili procesu míšení barev, jenž odbývá se v oku pozorovatelově, patří-li na čisté barvy, oni barvy sami rozkládají; kdežto dřív byly barvy nanášeny v ploše, novoimpressionisté kladou je vedle sebe v barvitých bodech a očekávají z tohoto spůsobu větší životnost a ostřejší působení kontrastů; nepokládají za dobré, aby barevné plochy opravdu do sebe přecházely, protože z jisté vzdálenosti od obrazu děje se toto spojování barev v oku pozorovatelově mnohem přirozeněji, barvy nabývají větší síly a svěžesti.

Novoimpressionisté jsou nepřáteli všech barev tak zvaných špinavých, rovněž jako staví se proti manýře některých novodobých malířů, kteří svým obrazům dávají stále totéž jednotné zabarvení, kp. proti šedi Whistlerově, proti černi Ribotově a j.

ÚMRTÍ. JOSEF KLIMEŠ, sochař, narozen 1875 ve Vraném na Moravě, absolvent školy prof. Kloučka, zemřel v Paříži 3. června.

Nadějný talent, jeden z nejlepších žáků prof. Kloučka, odebral se za účelem dalšího svého vzdělání do Paříže, aby tam při soukromém studiu umění své samostatnou prací zdokonalil. Sám pracoval v oboru dekorativního sochařství s velikými úspěchy a báječnou plodností. — Je to po F. Hoškovi druhý případ, kdy podlehla síla, do níž kladeny ty největší naděje, v okamžiku kdy opouštěla dílnu svého učitele, aby samostatně razila si cestu. Některé z prací jeho uveřejněny byly v minulém ročníku V. S. Práce poslední, pokud získati se dají, přineseme příště.

BRONZOVOU PAMĚTNÍ DESKU UVEŘEJNĚNOU na sl. 410. modeloval pro město Klatovy Prokop Nováček a lila firma L. Schifauer v Klatovech.

VÝSLEDEK SOUTĚŽE V. SMĚRŮ na dekorativní linky a doplňky pro »V. S.« setkal se s neočekávaným, jak kvalititativním tak i kvantitativním výsledkem.



L. MAROLD. SKIZZA.

Celkem došlo 17 návrhů na doplňky a 52 návrhy na linky. Do jury zvoleni byli konkurujícími: J. Preisler a V. Županský, redakci zastupoval K. L. Klusáček. Návrhům na doplňky nemohla býti žádná z cen přisouzena, poněvadž žádný z nich nesnesl by žádoucího zmenšení k pouhému vyplnění řádkových mezer v tisku V. S.; k uveřejnění ve větším měřítku, případně jako vignety, vyhlédnuty návrhy: s »trojnásobnou vlnitou čarou,« »J. B.,« se »štítkem s otevřeným kruhem« (čtyry) a dva návrhy bez hesla. Příslušných obnosů na tuto konkurrenci připadajících užito pak jako 3. a 4. ceny na linky dekorativní, o nichž rozhodnuto: Cena I. heslu »Marony« (pí. Boudová) jako nejlepší věci s použitím naturalistického motivu, II. cena heslu »tři vlnité čáry« (p. Beneš) jako nejlepší věci stylisované, III. cena heslu »?« (pí. Boudová), IV. cena heslu »To všecko z lásky« (p. Kalendovský). Čestná uznání přisouzena návrhům s hesly: »Národní jablíčko,« »Červená hvězda,« »Se srdcem divno hrát,« »Dva trojúhelníky,« »Trojnásobná vlnitá čára« (tři návrhy), »Trojúhelník« (dva návrhy), »S«. K reprodukci ve V. S. reservovány návrhy: »In vino veritas,« »Hm,« »Chrpa« »I,« »S . . B . .,« »Štítek s otevřeným kruhem« (linka vodorovná).

Příští číslo V. S. nepřinese tentokráte soubor redukcí prací vyznamenaných, nýbrž bude jich použito postupně k výzdobě jednotlivých čísel.

BIBLIOGRAFIE.

DŘEVORYTECKÉ UMĚNÍ Žaponců od jakživa budilo pozornost svou zvláštní methodou. O této methodě dřevorytectví žaponského vydal nedávno instruktivní knížku výborný znalec umění, vydavatel měsíčníku anglického »The Studio,« CHARLES HOLME. (A course of instruction in wood carving according to the Japanese method). Knížka, stojící pouze 2 sh. 7 d, obsahuje 72 illustrací a čtyry přílohy. — ITALSKÝM MALÍŘSTVÍM DOBY RENESANČNÍ obírá se velké dílo Bernharda Berensona, jež vydává po částech G. P. Putnam v Londýně; dosud vyšel díl, věnovaný malířům benát-

JOS. LAD. NĚMEC. ≡ ≡ STOJAN K ŽÁROVKÁM.



ským a díl, věnovaný Florenčanům; illustrace provedeny jsou světlotisky; každý díl v kvartu za 21 sh. Příští svazky, jež jsou už připraveny, obsáhnou malíře doby renesanční v Italii střední a severní. — Kdo by se rád obeznámil s výtvory zemřelého velkého mistra anglického, EDWARDA BURNE-JONESA, tomu poslouží čtvrté, lacinější vydání monografie, již vydal Malcolm Bell, nákladem firmy G. Belland sons v Londýně. Text je revidován do nejnovější doby a doprovozen stem illustrací, z nichž některé ve vydáních dřívějších nebyly obsaženy. — Cena 7 sh. 60·—. Monografii věnovanou Burne-Jonesovi vydala též s množstvím reprodukcí Hanfstaenglova »Kunst unserer Zeit«, mimo to »Art Journal« (Londýn, J. S. Virtue) jako zvláštní vánoční sešit roku 1894 s textem Julie Cartwrightové. Cena 2 sh. 6 d. — AUBREY BEARDSLEY. Londýnský vydavatel John Lane, jehož publikace vynikají uměleckým vkusem, věnoval značné úsilí, aby sebral mladší práce tohoto bizarně originálního, nedávno v mladém věku zemřelého illustrátora. Vyšly právě v obsáhlém svazku (640 stran), jenž zahrnuje na 180 prací umělcových, z nichž mnoho posud nebylo uveřejněno. H. C. Marillier napsal ke knize úvod, v němž pokusil se vystihnouti umělecký ráz a význam Beardsleyův, i jeho vliv na moderní umění illustrační. Obálka je vzata z kresby, komponované pro dílo Venuše a Tannhäuser, jímž hodlal Beardsley vystoupit též jako básník, ale nemohl se k němu dostat. — Cena díla je ovšem na naše poměry drahá, stojíť obyčejné vydání dva a dvacet sh. — Dvě velice pozoruhodné knížky zaznamenáváme, jež vyšly u Schustera a Loefflera v Berlíně, kterými zahájena sbírka monografií umělců »Das Künstlerbuch« obě od F. H. Meissnera, prvá A. BÖCKLIN, druhá M. KLINGER. Kdo chce poznati tyto dva největší poety německého výtvarného umění, tomu doporučujeme vřele. Kniha při vkusné výpravě za 3 M. je přístupná. Žel, že vyobrazení jsou spořejší než text. »AUS WORPSWEDE« nákladem Fischera a Franke v Berlíně. Je to nádherná publikace o 13 velkých archových listech původních leptaných rytin, v mapě, každý její jednotlivý list je cennou ukázkou grafického umění krajinářů Wosrpswedských. Zastoupeni jsou Mackensen, Vogeler, Overbeck a Hans am Ende. Cena 18 zl. r. m. MAROLDOVO ALBUM »FLIEGENDE BLÄTTER« vydané nakladatelstvím Braun & Schneider v Mnichově právě vyšlo. Obsahuje 50 listů v dřevorytové reprodukci na tonových podtiscích a dobrém papíře. Celková úprava, desky i vnitřek nás neuspokojují a také texty, ne zrovna duchaplné aniž vtipné mohlo si nakladatelství uspořiti. Cena alba obnáší 6 zl. r. m. R. Muthera »GESCHICHTE DER MALEREI IM XIX. JAHRHUNDERT« vyšlo v ruském překladě Z. Vengerové u nakladatelské společnosti »Znanije« v Petrohradě. Dílo samo již při vycházení mělo velký úspěch, originál, jenž stál 24 zlatých, byl při vydání třetího dílu rozebrán. Anglické vydání vyšlo v Londýně překladem E. Dobsona, G. A. Greene, A. C. Hilliera v úpravě elegantní, skoro jen Angličanům vlastní, s romnožením illustrací hlavně anglického umění se týkajících, v původní vazbě za 17 zl. r. m. — U nás, žel, uměleckých publikací zřídka máme příležitost registrovati, ač tolik bychom jich potřebovali a příležitost by též byla ku vydání dobrých děl umění výtvarného. Ba je zde mnohý starý dluh, který k naší hanbě dosud splacen není. — Podobných věcí, jež by cenu svou nikdy neztratily, u nás nevydává nikdo. Přehlížíte-li bibliografický katalog české literatury je Vám smutno — Co tu braku, za který se vyházelo peněz pod firmou »vlasteneckou« za »nádherná díla!«

A dnes, když katalog přehlížíte, stydíte se, že nemáte u nás vlastně dosud nic, ale zhola nic



≡ PROKOP NOVÁČEK PAMĚTNÍ DESKA. ≡

v tomto ohledu, čím byste se mohli pochlubiti před ostatními národy. Nakladatelé naši vydávají illustrované sešitové hady, jež se plazí zdlouha, ale za jistým výsledkem. A česká akademie, která v této věci by byla na místě, která vše možné vydává, pro výtvarnictví dosud neudělala nic. — Ví-li pak akademie pro vědy a »umění«, že nemáme ani docela skromných dějin našeho domácího umění, ba nemáme ani dějiny výtvarných umění vůbec, kde v německém jazyku, ku kterému stále se musíme utíkati, je celá řada vydání nejrůznějších. Je zde tu a tam něco, co spadlo docela náhodně, ale nic soustavného. Náš občan má příležitost poznati celý vývin umění v cizině, dnešní jeho stav kdekoli, každé hnutí, každou maličkost — ale naše věci nezná ani interesent, poněvadž nemá příležitost a čas, aby vše sám jako archivář si shledával. Nikdo ať nenamítá, že nemůžeme se rovnati ku svému sousedu, vyházeny u nás již značné sumy za nesmysly, z kterých nikdo nic neměl a mít nebude. Což už u nás v tom kšeftařském životě není nikoho, kdo by chtěl několika takovýmto základním kulturním kaménkům, jichž je třeba, pomoci na svět!? — Avšak naší akademii nechceme křivdit a zaznamenáváme — nemýlíme-li se první publikaci (mimo soupisných památek) — jež vyšla na prospěch výtvarného umění nákladem a na popud její. Ovšem kdyby nebylo panovnického jubilea nebyla by vyšla UMĚNÍ VÝTVARNÁ od K. B. MÁDLA jež, jsou samostatnou částí památníku jubilejního. — Líbí se nám, že akademie rozdělila památník na samostatné části, jichž různá kvalita beztoho nijak v celku se nesnáší. »Umění výtvarná« jsou přehledem českého umění za posledních 50 let. Na jedenácti arších velkého kvartu snesen tu bohatý materiál od nejstarších jmen — z nichž mnohé již úplně zapadlo — až po dnešní jména nejmladší, stručná karakteristika věnována každému, rozměrem dle váhy jeho, mnohá případně opravuje dřívější úsudek, který dnes ztratil na kursu. Celek i v nejstarších partiích neunavuje, není to kniha matematická, za 2 zl. levná, jež by se doporučovala po některých doplňcích vydati ji v knižním formátě, s dobrými drobnými illustracemi. I na venek v cizině by nám mohla posloužit, neboť o nás dosud nikdo v cizině nic nezná, své galerie nemáme, tož aspoň na papíře bychom ji mohli mít! — — ale takovéto věci jsou našim žurnálům pořád ještě méně důležité než různé knížtičky, jichž se teď rojí stále víc, jako kobylek, publikací takovýchto ignorují, ač nemůže se stále dosti doporučovati styk středního stavu s uměním. Při každém kroku vidíme, jak poměry naše, požadavky publika a jeho vkusu jsou ubohé — jako snad nikde. Ovšem zde při nářku tom bychom musili začít od kořene všeho zla, jemuž velice blízko jsou ony naše žurnály, jež pro umění výtvarné nemají mnohdy ani tolik taktu, by aspoň o něm mlčely, když nemohou psáti více než to, co kde komu napadne — ze kšeftu.

(Dokončení.)



L. KUBA. PLAKÁT.

MĚSÍČNÍ SOUTĚŽE »VOLNÝCH SMĚRŮ.« 4. SOUTĚŽ. SPOLEK DIVADELNÍCH OCHOTNÍKŮ V KRÁLOVÉ Dvoře vypisuje prostřednictvím »Volných Směrů« veřejnou soutěž na oponu pro divadlo v Hankově domě. Opona měří 5×8 metrů — honorář za provedení obnáší 1200 korun — dodání koncem letošního léta.

Podmínky: 1. Výjev v at budiž z »Rukopisu Královédvorského« ať lyrický, ať epický.

2. Barevná akizza v $^1/_{10}$ (50×80 cm.) odpovídejž pokud možno materiálu skutečného provedení.

3. Do jury volí dva členy konkurující, 1 člena redakce a 1 člena Spolek div. ochotníků v Král. Dvoře s hlasem poradním.

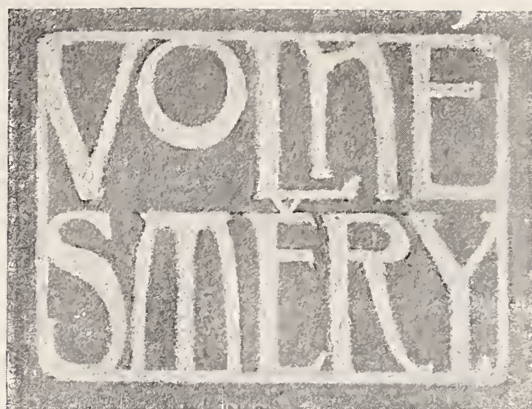
4. Ceny dvě: 200 a 100 korun.

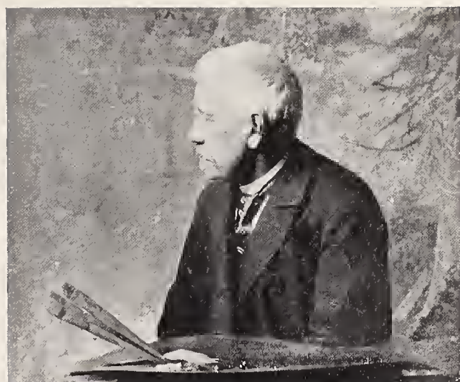
5. I. cena vyplacena bude práci relativně nejlepší; a v případě zadání práce bude odečtěna ze sumy za provedení.

6. Lhůta k dodání skizzy do 30. července 1899 do 6. hod. več. St. Suchardovi, Praha, Rudolf. nábřeží.

Pro soutěž platí podmínky obvyklé u soutěží »V. S.« (v. obálku). Redakci tentokráte zastupuje J. Preisler.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotozinkografie J. VILÍMA v Praze.





JUL. MAŘÁK VE VZPOMÍNCE ŽÁKOVĚ. Před rokem 1885. mnozí opouštěli nespokojeně malířskou akademii pražskou, aby šli jinam — nejvíce do Mnichova — hledat kratší cesty ku studiu přírody. U nás to šlo ztěžka: »ars longa« říkával jeden ze starších professorů. A aby její délka ještě více se natahovala, trvala pouť od jedné antiky ke druhé tak dlouho, dokud kandidát nesmrtelnosti nenaučil se kreslit všecky z paměti.

Podzimními větry téhož roku zavál konečně na pražskou akademii jiný vzduch: již od jara se něco o tom povídalo a vědělo se, že odejde na odpočinek zasloužilý prof. Ant. Lhota, a na místo něho přijdou síly nové, ale netušeno, že změna osob podmíní značné změny v celé organisaci školy: ne více antika, málka a ateliery, rozdělené na genre a malbu historickou uvítaly ty, co po prázdninách znova zavítali do Prahy, ale tři paralellní školy, samostatně vedle sebe působící.

Vedle zbylé školy prof. F. Sequense otevřena škola Pirnerova a krajinářská Mařákova. — Prof. Mařák přejal rektorství, přejal ho ale ne jako figurující osoba starého renomovaného ústavu, nýbrž jako organisátor nové školy, k jejímuž zřízení a ustálení potřeba síly, houževnatosti a lásky. A nebylo to organisační působení lehké a jednostranné, nejednalo se jen o to, během krátké doby ukázati, že přeměna akademie byla zdravá, že je po ruce dosti zdárného materialu k rychlému vzdělání odbornému, ale jednalo se také o to, postarati se, aby tento material měl dosti prostředků, aby nemusil své nadání utápěti v malicherném »kšeftaření.«

To nebyla práce v rektorátě v ty a ty úřední hodiny, ale spousta cestiček a cest, jednání a vyjednávání, audiencí a rozmluv ať se soukromníky, ať členy Krasoumné Jednoty, ať s vysokou šlechtou, na místodržitelství anebo ve Vídni. A výsledky? — Správa Jednoty, zemský výbor i vláda byly po prvé školské výstavě o pokroku na ústavu přesvědčeny, stipendia soukromníky založena a nejbližším rokem podpůrný spolek pro nemajetné akademiky zaražen. Božínku! jak lehko a krátce to všecko vypočteno naproti tomu mnoho-li obětavé práce to vyžadovalo!

Pojednou probuzen zájem o školu, o které se skorem jen tolik vědělo, že bývala v Klementinu a teď že přestěhována k Rudolfinu, pojednou živý interes o mladíky dlouhých vlasů a na výstavách zastavováno před jich obrazy ano ty obrazy nejen obdivovány, ale také zakupovány! Stal se div? Ba nikoli, jen zásluha činné oné osoby s posněženou hlavou, jež neváhala osobně k výstavám zváti, při zahájení vlivuplné osoby vítati, prováděti, vysvětlovati, upozorňovati a s velikým taktem žáků své i jiných škol se ujímati.

A té doby vzrostl zájem o akademii a její vývin nejvýše — bylo mnoho lidí, kterým na srdci ležel zdar její. — Teď toho potřeba se tolik necítí: vždyť postoupila do řady vysokých škol státních! — —

Prof. Mařák přejav vedení školy krajinářské od dob Haushoferových úplně neobsazené, obětoval mnoho roků klidu a sil, ujmutých umělecké tvorbě vlastní u věku, kdy zdraví jeho nebylo již příliš pevné, ač zápal mladistvý. U něho a tenkráte neznačil úřad, odbýti jednou — dvěma hodinami opravu prací žáků, za letního pobytu školy ve kraji jezditi za nimi atd. a zastati povinné správní řízení učiliští. Dosíci něčeho pro dobro chovanců bylo mnoho chtíti a rozmýšleti, využitkovati vhodné chvíle, známosti a vlivu — chůze ustavičné! Pak přijímati ohledůplné návštěvy o umění jeho (příliš platonicky) nebo ústav se zajímající, druhdy dokonce dilettující, časové otázky zodpovídati, rozebírati svůj atelier, školou voditi, Jednotě zkušenostmi pomáhati atd. Pro záměry své promluvil v čas, přímo, prozářeně a srdečně. Soukromě nepropustil nikoho bez rady nebo přispění.

Je-li působnost jeho pro celek blahodárná, stal se škole své otcem nejobětavějším. I pro hmotnou stránku je jeho heslo: »Přijal jsem Vás, jsem povinen se také starati, abyste klidně mohli pracovat.« V jeho mysli má každý žák své oddělení, a v rozhovorech seznáte, že od minulého o vaší práci a osudech přemýšlel, maje určitý účel: opatřiti každého netoliko prostředky vyjadřovacími, na jeho nadání se hodícími, vlastním tvaroslovím, nýbrž rozvíjeti i jeho činnost představovací.

Vzdělání — nejen umělecké — usnadňuje poznati posluchače.

Při každé téměř opravě zahajuje i rozhovor o případných otázkách, obrazech, umělcích, které zná, výstavách přítomných, krásách přírodních, časopisech i knihách, pořád něco poutavého, hledí působit na obrazotvornost a zároveň shledati, jak u koho slovo působí.

Za opravy neobyčejně plasticky vyloží, kde je omyl proti žákovu vidění (na př. chladnějšímu, teplejšímu atd.), kde poměr částí napraviti, jak pokračovati — hned se utvoří jasná situace a vidíš, jak třeba pozornosti přidat — pak promítá řeč na hlubší význam úkolu a vnuká nadšení konče: »Jen hezky svobodně!« Zastaví se u jiného, který maluje totéž a hle! toho docela jinak, zdá se někdy přímo opačně přivádí na pravou cestu, vyslýchaje také, jak si žák tu úlohu představuje. Na konec dá se do větší rozmluvy s někým, škola s nástroji v ruce se přibližuje, až stojí všecko kolkolem.

Krajinářská byla a je posud jediná síň, škola a ateliery. (Je tam, i v celém ústavě vůbec, hanebné postranní světlo, známá kolikaměsíční staroměstská tma střídající se někdy se žlutým odrazem protější fronty Rudolfinské. Těžkým stopám toho v barvě nesnadno pak odvykati.)

Nedělilo se na první, druhý atd. ročník; přijat po zkoušce několikadenního kreslení, nebo jen na práce samostatné, které přinesl, umístěn byl žák dle nadání; tu počal brzo s barvami, tu dlouho kreslil — jak bylo zdrávo, uhlem, prostředkem velice tvárným, napřed. Začátečníkům professor stavěl zátiší různolátečná, zprvu jednoduchá, naváděni samostatně pochopiti celý jich dojem a bylo-li kresleno, vyjadřovati silou a spůsobem kresby také barvu. Tomu věnoval vždy velkou péči, aby byl základ důkladný, pokud možno zpříjemněný (každý, jak známo, chce hned obrazy malovati) a aby p. prof. sám seznal směr schopnosti. Přineseny-li větvičky, křoví dubové, borové) upozorňoval živě, jak a kde listí vyrůstá, jak silné jsou větvičky u poměru ku kmenu a listím, proč se zakřivují — vůbec vžíti



REPROD. PŮVODNÍ LEPTANÉ RYTINY.



PODZIMNÍ PŘÍŠEŘÍ.

OLEJOVÝ OBRAZ. — REPRODUKCE DLE RYTINY VYDANÉ KAESEREM V MNICHOVĚ.

se do jejich života. To studium se střídalo později s komposicemi, doprovázenými rozmluvou o významu silhouetty, formy, linie i souzvuku barvy na účel nálady. Na stafáže brány modely (na př. i kozel) sestaveno i okolí a vystihován celek, ne detail. — Utěšené bylo u výkladech professorových, jak byl vynalezavý v odborném názvosloví, kde hleděl zachovávati čistotu řeči. (Známo, že posud by ledakde to působilo obtíže.) Musili jsme se mnohdy usmívati, ale tuze se nám výrazy líbily.

Sotva na jaře počalo hřáti slunce, nestála práce naše u vnitřku za nic (ustavičně bylo obsazeno sedadlo, kdysi z bedny improvisované — Dvořák nad ně přibil firmu »u grand valacha«). — Jen už pobyt na venkově a krásné motivy — vyšší stupeň — obrazy! Staří účastníci vyprávěli o té slávě, mladí toužili. Pak se hledalo, vyjednávalo, jinému jinde se líbilo — spory — a na konec musilo se, kde si nás asi deset vůbec chtěli vzít na starost. Peněz bylo jen 400, ale p. prof. našel někdy dobrodinečka; tak pořízen i chudým »šelmosmrt (polní nářadí — lexikon Dvořák). Osadil se sál,- quartetto přichystalo sbory, večer se zpívalo, hrálo bramborové divadlo atd., vůbec obrácena ves na ruby.

Hnali jsme se po velkolepých motivech srdce svého, ať se na ně stačilo nebo ne a třeba hodinu cesty. Dlouho musil p. prof. přesvědčovati, než to vymluvil. Mladším vykázal za studium pokračovací kouty, skalky — detaily.

Pochopitelno, jaký to úkol ve přírodě, měnivé okamžikem, přispůsobovati mnoha žákům (druhdy tragicky svedeným ke směru hotovému, jenž k nadání osobnímu nepřísluší) jejich vlastní mluvu tvárnou a vychovávati ku vývinu individuelního slohu! Celkem vedl prof. M. cestou porozumění přírodě k nadšení pro ni — věděl, že nadání s nadšením a vzděláním tvarovým utváří osobitě aesthetický přízvuk díla. Nabádal především opět dojem celků viděti, přirovnávati barvu k barvě, sílu k síle a kvapem, třeba-li podstatné části zachytiti; odporučoval v malých rozměrech malovati skizzy dojmů vzduchových. Vysvětloval působnost vzduchu na perspektivu krajin, jeho svítivost, odlesk na hmotách, na kterých částech se odráží, kde světlo prochází, zasvěcoval do života rostlinstva, pohyby jeho, aby všechno listí mělo světlo a vzduch; vlny pozemí, složení skal atd. Nenáváděl »tou barvou docílíte«, nýbrž »zkoušejte!« Z palety radil odstraniti jen látky ryche černající.



SAMOTA.

KRESBA UHLEM.

Krajinářské bylo též vytýkáno, že něco maluje se podobně. To však vyplývá ze vzájemného přispůsobení žáků společným studiím a v každé škole snadno lze zjistiti. Náš mistr nepřišel prosadit svého směru, jen zkušeností svých užít. Co na proslavených školách dávali professoři kopírovati nejprve své obrazy a poroučeli dokonce určité barvy, dbal on, aby posluchači obrazů jeho ani nespatřili, jen náhodou se nám to poštěstilo. A měl radost i z každé holé pláně naší, jen když v tom viděl kus osobního uměleckého projevu.

Potíže měl s námi za měsíců zimních u vyšších letech, kdy chtěl, abychom používajíce studií a kreseb vlastní sílu tvůrčí projevili silněji. — Na nějaké výjimky — přese všechnu výmluvnost obyčejně pak



PODZIMNÍ VEČER.

SKIZZA K OLEJOVÉMU OBRAZU V C. K. DV. MUSEU VE VÍDNI.

okopírována špatně dobrá studie. Nebylo animo už pro to zlé světlo. A pak se mu přehrnula přes výchovu jeho vlna — špatné chápání realismu vůbec — tím nepochopením byl tuze prosycen vzduch a vrcholilo v kategorickém, »že se v atelieru nemá nic dělat.« —

Čtyřicetiletá činnost umělce našeho, ode dávna slavného v cizině — a počítejte významnější originaly v Čechách! Několik! Jeho proslulé kresby uhlem, ne vystihnutelné sebe lepší reprodukcí, přinášely sice pilně, nejvíce v otisku nákladných rytin cizích naše časopisy; ale originály viděli jen návštěvníci císařské obrazárny atd. — v cizině. Všechno a mnoho! je světem roztroušeno! V prvních letech pobytu pražského ukřivdilo se mu ledakde, on pak věnoval se tím horlivěji škole a na veřejnost nevystupoval.

Jediné nevyhnutelné přání: Kéž je možno shromážditi všecka díla — mimo obrazy, kartony, leptané rytiny, obzvláště též nádherné studie přírodní, návrhy, skizzy — až po nejmenší kresbičku, všechno! a uspořádati u výstavě velikolepé a nanejvýš poučné, aby se poznalo, jaké to skvělé, křišťálové zrcadlo mysli odrazilo nesmírný celistvý a svrchovaně samostatný sen o kráse světa. Jinak bude všechno zoufale kusé a od národní spravedlnosti daleko.

Julius Mařák vyšel ze školy romantické, kde, v celku, učeno dosíci dojmu pravděpodobným hromaděním silně vyjádřených linií a tvarů.

V tom směru ujal se 1. důkladného studia hlubin krásných lesů, vynikajících motivů stromů, skal a p. A 2. jeho hluboký cit pro přírodu, básnický duch, nevnímal jen kaleidoskop zajímavých naučených tvarů. Viděl intensivně příčiny a účiny, děj, život, kde jiný mrtvé části kladl vedle sebe a všecko řízeno do souladu tajemným vznešeným zbožňovaným zákonem. Tu duševní činnost jal se promítati do tvorby, ona tvoří obsah jeho nálady (jakožto citu) onoho plus nad obyčejným smyslovým vjemem a stopami jeho v mysli — kadenci, ton osobní každé umělecké mysli, poměr, v jakém se tvoří ty zázračné skupiny značek světa v duši, skupiny provázené povznesením a nadšením, proto že se zvyšuje vědomí vlastní jsoucnosti (duše mluví). Ta sdružení jsou povahy charaktery nálady, spřádaná obrazotvorností látka dochvilná (nálady v obecnějším slova smyslu). Nálada, jsouc osobní musí míti sdělení, mluvu, prostředky osobní, pravdivost! (Umělec realistický má též tu disposici dánu; když nějaký dojem přírodní, právě viděný se s ní shoduje, náladu ze vnějška probudí — maluje, ale náladu zachovává, dojem přírodní se úžasně mění.)

Obsah nálady Mařákovy je tedy ten způsob osobního, silně vytvořeného názoru světa jakožto celku obdivuhodného, souladného, dokonalého, rovnováha a dějem vyrovnání (příčina — účin) a tvary i barvy, jak přísnou disciplinou svrchovaně citlivě naučil se je

rozeznávat a k účelu vyjádření mysli užívati, musí mu to pospolu hlásati v díle. Je tedy chyba, chtíti na něm jako dílo význačné vlastní jeho srdci, kterýkoli kout, jak ve přírodě je rozložen, část děje. On díla dle přírody posud považuje za studie, analysu (my ovšem vidíme ho v nich celého). Neběží tedy o »opravu« přírody jak jsem též slýchal), nespokojenost s ní. Pravdivost jeho záleží u vystižení přírodního z á k o n a, jak jej pochopil a jak mu osobitou náladu tvoří. A je v plném smyslu slova synthetik. Ovšem nalezl i maloval mnoho krajin, kde sen jeho v přírodě byl uskutečněn, ale hlavně je způsob jeho tvorby: Promítati nejprve silhouettu myšlénky, rozdělení světla a stínu v malém rozměru — a těch rozvrhů tolik, až bude nejvystiženější; pak u větším formátu vyplňuje obrys tvary, kterým dává dle nálady do celku organicky růsti. Na části užívá četných studií ze přírody (schraňovaných povždy v atelieru). Pokračuje na jednom či více kartonech, až vyváží části do klidu. Chce-li malovati, počíná pak ještě od rozvrhů barevného souzvuku.

Přirozeno, že nejvíce trvá při nejsilnějších vlivech mládí (na př. o starém bukovém lese u Brandýsa n. O. mluvívá) a tam, kde nejlépe může velké myšlénky silně vyjádřiti, krásném lese a jeho nesčíslných přestavách; studoval, kde nejvíce ta skvostná vegetace je zachována, od kleči krkonošské, pralesů šumavských a hvozdů alpských až do kaštanníků i věkovitých křivých a šedých oliv u jezera Gardského, oživuje však také vlny terrénu na planinách, s dálkami a tahy mračen (na př. skvělý »když vítr přes lada táhne«) skalní chrámy atd. Jaká to úžasně odstíněná stupnice náladových povah od myšlenek epické, článkované šířky (na př. První skřivan, Ráno atd.) až do jedinečného »Když si žáby povídají« a lesních pramenů! Kolik tu básní, kde v náladě okamžitě ho poznáte, jak na př. společností stromů jeho mysl ústrojně vzrůstá z půdy, kořání táhne, rozvětvení rozkládá, sklání, stáčí, aby se listovím celá vetkala do světla vzduchu a tam — nahoře — dala se ovívati tajemným vlněním poesie. Kde spatříte tak přesvědčivě přizvukované výšiny vypínání se vysokých stromů?! A což ta nezapomenutelná, nesmírná noc, chýlící se na mlčící les s bloudícími dětmi nebo smutek podzima s listím pomalu jako slavnostně se snášejícím do potoků!

V technice úhlem (dle tradice ciziny) vůbec neměl rovného; je to nejen ta něha pelu motýlího — hlavně neobyčejná schopnost vnukati uhlem barvu představovaného (i tužkou, křídou, rytinou atd.) Příklad nejnápadnější je »Západ v lese«, kde je úžasně vyjádřeno kmitání červených paprskův, až se oči zdají oslněny.

Barvu na malbách má s v o j i p ř í p a d n é h o s o u l a d u k n á l a d ě a j e neporozumění přirovnávati tony jednotlivostí zase k částem od veristických krajinářů malovaným a hmotu přizvukujícím. Teprve žádoucí poznání veškeré tvorby správné ocenění a mnohá překvapení přinese. Prozatím je vlastně znám skoro jen Podzim v Rudolfině a několik maleb dekorativních, mohutného klidu v rozvrhu a barvy pro vnitřek případné, aby podporovaly a ne bořily citlivou rovnováhu architektury. —

Prosím, aby se mně odpustilo, že odvážil jsem se na matnou, kostrbatou upomínku, tam, kde otvírá se nesmírný pohled do všehomíra a kde bude potřebí součinnosti opravdivé a hluboké všech srdcí, která lnou k umění. Neboť Julius Mařák je veliký tvůrce, vždy a všude za velikými cíli spějící, jeho Dílo je obrovské, svrchovaně samostatné, je souladná povaha umělecká, předchůdce a pokračovatel, náš světlý zjev jako člověk, umělec i učitel a připojuji, že ne náhodou sourodák a druh Bedřicha Smetany z mladých let. Jistě není jen moje přesvědčení, že čím byl Bedřich Smetana české hudbě, je Julius Mařák českému krajinářství.

F. KAVÁN.



KRESBA TUŽKOU.



RANNÍ PÍSEŇ.

Z CYKLU »LESNÍ SAMOTY«.



GRANIT.
ČERTOVKA
U BECHYNĚ.
=SKIZZA.=



TÁBOR.
SKIZZA PRO
NÁRODNÍ =
= DIVADLO.



VEČER. =Z CYKLU »DENNÍ POČASÍ«.= VYDAL KAESER V MNICHOVĚ.

JULIUS MAŘÁK. NAPSAL K. B. MÁDL.

Téhož roku, kdy byl Théodore Rousseau poprve ze Salonu odmítnut a obhájci klasicistických a akademických tradic a pouček zahájili urputný boj proti pokrokovému hnutí, jež za padesát následujících let postavilo krajinářství jako lodivoda a učitele v čelo vší moderní umělecké produkce, téhož roku kdy nové krajinářství bylo ze Salonu jako vítěz vyhnáno, téhož roku, kdy vlastně založena byla škola barbizonská a les fontainebleauský přijímal pod svůj zelený krov první utečence z Paříže, téhož roku, kdy se objevil Jules Dupré se svou táhlou, bouří zvířenou plání southamptonskou, narodil se v Litomyšli učitel naší nejmladší generace krajinářské Julius Ed. Mařák. Před čtyřašedesáti lety. Jako mladý gymnasista měl dvojí lásku: k hudbě a k malířství, a dlouho kolísal mezi oběma. Lásku k hudbě si zachoval do dnes v první vroucnosti, ale stal se malířem. Na pražské akademii byl žákem Maxe Haushofera, dvě leta (1858—1860) pobyl v Mnichově, sedmadvacet let ve Vídni a od roku 1887 vede krajinářskou školu na pražské akademii. Všechna ostatní dáta životopisná patří jeho práci, slučují se s jeho dílem, které je jedno z nejobsáhlejších, nejhlubších a nejpoetičtějších, jež na nivách českého umění výtvarného vypučelo, rozkvetlo, uzrálo a ovoce přineslo.

Chci psáti o něm, chci se pokusiti o to, slovem vystihnouti a vypověditi jeho zevní vzhled a vnitřní povahu a první myšlenkou mojí je, že nejsem při tomto počínání na pravém místě. Je bledý, šedavý, podmračný den a sedím mezi papíry a knihami. Mám



STUDIE Z ABRŠPACHU.
KRESBA UHLEM.

kolem sebe všude, po stolech, skříních a na podlaze, rozložené Mařákovy perové a uhlové kresby, fotografie jeho maleb, jeho lepty, a v hlavě vznícené a oživené vzpomínky na jeho cyklus historických krajin v salonu královské lože Národního Divadla, na naše hrady v Českém Museu, na jeho obrazy v galeriích a výstavách, a ty, jež jsem kdy viděl v soukromém majetku anebo vídal se roditi v atelieru mistrově. A přece to není pravé ovzduší a prostředí.

Před otevřenými okny mé pracovny zvedají se veliké plochy pražských činžáků, v jejich žlutavých a červenavých stěnách úmorně jednotvárné růžence oken; z dlažby ulice stoupají rachotivé zvuky kol a kopyt a úlomkové hlasy ledajakých hovorů. Jsem ve velkém městě a cítím nervosní a tvrdý klopot jeho víření, shonu, jejž planý požitek a úporný zápas o živobytí ku předu žene, a měl bych vlastně býti daleko, daleko odtud, kde by nic nepřipomínalo vojenské linie naší architektury, kde není ulic a chodníků, povozů a lidí, kde je posvátné ticho, nesmírná zeleň a báň nebes jako modravý křišťál. Měl bych psáti tuto studii někde na hrubém sroubeném stolku malé zahrádky při boku skryté myslivny, abych mohl chvílemi pozvédnouti oči ku katedrále lesa kolkol rozloženého a stále slyšel jeho tichý šelest, stále cítil jeho osvěžující ozon, měl plaché laně před sebou, mír v sobě a velebu nádherné přírody u sebe. Na pažitu v boru položené zahrádky měl bych seděti, tváří v tvář lesu, oné říši, plné vznešené a šumné poesie, která je vlastní doménou Julia Mařáka. Pak bych mu byl v pravdě blízko a snad by mi spletité mlází, sloupy pňů, zeleň korun, paprsek slunce, mihnutí zvěře, zurčení skrytého praménku prozradilo aspoň díl svého půvabného a ukájivého snění za ranného jitra nebo při smrákavém večeru, o němž J. Mařák ví a které proň není žádným mysteriem.

Nejednou, mnohokráte bylo již řečeno, že jest Mařák poetou lesa. Třebaže tato dvě slova často byla opakována, neztrácejí na váze a nepozbývají pravdy, neboť ať již Mařák v dlouhé a zrovna nepřehledné řadě prací svých má mnoho listů a maleb, v nichž také jiné motivy se objevují, přece les zůstává jeho královstvím. Z jeho nitra a hloubí vynesl nejkrásnější básně, na jeho lisieře zapěl svoje nejjímavější písně. Má také rád divokou romantiku pískovců abrsbašských, kreslil krkonošské vrchy a sněhem svítící velikány alpské, ale vždy zase obrací své kroky do tišin lesních, do skrytu lesních úvalů a strží, a šepot listí

a šum jehličí je mu hudbou nejmilejší. Co tu viděl, co jeho duši zde naplnilo, co zaznělo jeho nitrem pod krovem dubů a buků, v okolí bledých habrů a bílých bříz, co snil při nehnutých, temně skvoucích zrcadlech lesních tůní, to vše vložil do svých velkých a nádherných cyklů. Lesní samota, Lesní karaktery, Počasí a Denní doby, díla vytvořená v dobách mužného rozkvětu, obsahují třiatřicet písní, jimiž zvučí les. Obsahují také všechnu uměleckou tvářnost Julia Mařáka, jeho nejvlastnější podstatu; neschází v nich jediný významný rys jeho fysiognomie; je v nich jeho vyznání a všechna láska, kterou lne k přírodě a kterou obejímá její zjevy a projevy.

Julius Mařák měl sídlo své vždy ve velkém městě, při tom však stále téměř byl na cestách. Z titulů jeho kreseb pro dřevoryty bylo by možno sestaviti úplné initinerarium, neboť kamkoliv zašel, odtud přinesl si v mapách hojnou kořisť, z níž pak pro své uhlové kresby, malby a reprodukce těžil. Své potulky započal v Krkonoších a ocitl se až na Lacromě; prošel pak všechny země alpské a podnikl několik výletů do severních Uher. Dále nešel. Tam kde počíná pláň osetých polí a kde se do nedozírána otevírá rovná plocha pusty, ruka Mařákova odpočívala. Zastavil se vždy na úpatí hor, usedl pod stromy při kraji lesa a musel míti vždy nad hlavou jeho baldachýn, když vyhlížel na rozložitou krajinu a její vzduch a světlo do sebe sál. Ony kresby nesou topografická jména. Jsou to pohledy na určité vsi a hory, na určitá města, na určité hrady, jsou to portréty věrné podoby, ale vyšlé z ruky umělce, který i prostý výstřih krajinový dovede vyzdvihnouti citem a vkusem nad všednost a průměrnou zeměpisnou zajímavost. A naleznete v těchto drobných a jako vedlejších pracích, týž zvláštní, osobitý, mařákovský rys, který v plné síle a výraznosti uložen je v Mařákových hlavních cyklech a dílech. Neznám jeho prvních obrazů. Neviděl jsem jeho Bukový les, Letní den, Lesní kraj, Krajinu ze severních Čech, Východ z bukového lesa a ostatní práce z let padesátých, pochybuju však, že by v nich, aspoň ve znatelném zárodku, již nebylo to, čím se Večer po bitvě u Sadové a Čapí sněm — z roku 1866 — honosí. V nich je již celý Mařák, jakým zůstal po dnes. Přehledám-li jeho celé dílo, vidím, kterak ze všad vyzírá jedna a táž tvář; nikde se její rysy nezamlžují a nerozplývají, ničím cizím nejsou překřížené.



GARDSKÉ JEZERO.

KRESBA UHLEM.

Celé dílo Mařákovo je jednolité — vzácné jednolitosti.

Večer u Sadové je truchlý, smutný kraj; nedaleko les, na polích hrozná úroda — matné siluety padlých a mrtvol. Pozdní stíny halí vše v bolestné temno, v dáli na obzoru zmírá konec dne. Silná nálada opuštěného bojiště, děsivé ticho po třesku bitvy vyvírá z této krajinky jednoduchých tahů a neodolatelné výmluvnosti. Čapí sněm shromáždil se pod ohromným stromem. Obrovitý jeho peň je pravá zahrada příživných a připínavých bylin, za ním houští a změť; jeho obalené větve rozprostírají se v dál i šíř



POŽÁR V LESE.

Z CYKLU »LESNÍ SAMOTY«. VYDAL KAESER V MNICHOVĚ.

nad travnatou lysinou, kam se nosatí mudrci sletují. Jako lehounkou ironii na tehdejší politické kongresování kreslil Mařák tento krásný list, ale to se dovídáte jen tenkráte, když vám to autor sám mimochodem sdělí. Tendence jeho jinak neleží nikdy mimo rámec jeho obrazů; ani titulem je nedoplňuje. Bez pojmenování, bez slovního označení mohou Mařákovy práce jíti z ruky do ruky a nikdo citlivý a vnímavý nebude po něm se sháněti. Všechno, co chtěl a měl říci a nám sděliti, vypověděl černým uhlím na bílém papíře anebo barevným štětcem na plátně. Jsou to hlavně dvě věci, dva momenty, obsažené a vyjádřené již v obou dílech roku šestašedesátého: krása stromu a nálada, duše kraje. Na těchto dvou úhelných kamenech buduje J. Mařák celé svoje dílo, z nich vyvozuje déle než třicet let, všechen jímavý půvab svých prací.

Nevložil jsem do úvodu této statě zmínku o velikém hnutí let třicátých jen ledabyle, nevyvolával jsem zpomínku na jeho vůdce pouze k vůli efektu. Julius Mařák souvisí s onou evolucí a dvě velká jména školy barbizonské mi vždy přicházejí na mysl, když podléhám kouzlu jeho umění: Rousseau-Corot. S oběma je umění Mařákovo ve spojení, oba podstatné, ba fundamentalní díly jeho duše mají s nimi společná zřídla. Od Théodora Rousseaua a Camilla Corota vytékají dva

prameny, které se v Mařákově umění a díle v jedno slévají v řeku jasných šumivých vln, v příjemné šířce tekoucí, která své vody mezi útulnými, křovím a stromovím vroubenými břehy vine. Oněmi břehy, po nichž se za letního dne tak volně a dumavě kráčí. Rousseau, veliký konstrukter stromu a Corot, jemný eklogista, jsou kmotry Mařákovými ať již jeho umění vzrostlo a upevnilo se jich přímým studiem, nebo ať jej pouze tajuplná síla příbuzenství krve a ducha s nimi víže.

Julius Mařák patří k rozeným krajinářům, ne k těm, kteří se jimi stávají úvahou a pozdními, školovými okolnostmi. Vyrostl ve venkovském kraji a jistě že záhy pocítil živé dojmy jeho muzikalních ele-mentů. Prošel pražským učením a když se probral k samostatnosti, nikde nejsme s to nalézti u něho stopy Haushoferových návodů. Jedině intensivní a oddané studium přírody, bedlivá pozornost, kterou od počátku věnuje nejmenším detailům kraje, pochodí snad ještě ze síní Klementina. Upřímný, ale suchý ještě a tvrdý realismus jeho učitele, který M. Haushofer dovedl přenésti na tolik svých žáků, lpění na tvarové podrobnosti, omezování zorného úhlu a pole Mařák překonal. Haushofer posílal své žáky, odkud sám byl vyšel, do Mnichova a na jihobavorská zelená jezera, a kdyby to bylo šlo, uformoval by svoje odchovancena alpinisty, kteří horské prospekty snaží se komposiční námahou učiniti ještě zajímavějšími a malebnějšími, nežli nevyzpytatelná tvořivá síla přírody zadobré byla uznala. Avšak Mařák se vymknul vlastním instinktem a vlastní silou z této dráhy.



PODZIMNÍ VEČER.

OLEJOMALBA.

V Mnichově nalezl Mařák toliko jediného umělce, jehož umělecký směr s jeho názory a tendencemi souhlasil, Eduarda Schleicha, který útvar svých krajin opřel o Ruisdaela a něžnosti tonové se naučil u Goy-ena. Jeho motivy, nasbírané při Isaře a na dachavských neveselých pláních, měly náladu podzimku, prozíraly závojem deště nebo se nořily v ranní páry a mlhy. Schleich maloval světlo a vzduch, kdežto Haushofer v Praze stavěl svoje hory a rozkládal svoje jezera v nehnulých vzduchoprázdných prostorách v osvětlení zvláštní indiferentnosti. Za dob Mařákova mnichovského pobytu byla již veliká válka mezi starými akademiky a poetickými realisty ve Francii dobojována. Rousseau a Corot objevovali se zase v Salonu, byli členy přijímací poroty, jejich obrazy kupoval také stát a nosili červené rosety čestné legie zatknuté v knoflíkových dírkách. I v Mnichově obraceli k nim zraky, neboť slyšeli zvuk jejich pověsti a poznali i jejich díla. V nich nalezl Mařák ještě zřetelněji a sobě příbuzněji vysloveno, co v jeho nitru bylo latentní, nežliu Schleicha. Za těchto styků, při těchto známostech se teprv jeho vlastní individualita rozvinula do květu, který všichni známe a který nám také přinesl ovoce. Arci ne hned, ne však vinou umělcovou. Teprve ten-kráte, když mohl jako učitel mladých duší slovem a příkladem přímo se dotýkati. Před tím jsme si jen ob čas připomínali s pýchou jeho jméno a s libostí dokládali, že »patří k prvním krajinářům rakouským.« Opakovali jsme, co jinde řekli a nepoznávali, že Juliu Mařákovi náleží titul mnohem krásnější a pro nás cennější, že Jul.

Mařák je českým krajinářem. Nejsou, pravda, jeho díla obrazem českých krajů, podobiznou našich luhů a hájů, našich pohledů a panoram, ale jejich duše je naše duše, jejich snění a hudební zvuk jsou české od jásavé písně skřivana až po melancholii v noci dřímajícího úvalu.

Mladého adepta učili detailnímu, analytickému realismu a uzrálý Mařák jej přemohl. Nikoli ignorováním a zanedbáváním, nýbrž tím, že se ho dokonale zmocnil. Jiní zastavili se při jeho zobrazení, Mařák jej přeměnil v nástroj, jímž vyjadřuje vlnění své duše, ustrojil z něho bezpečný, pevný a široký podklad pro své koncepce. Dobře ví o každé podrobnosti v přírodě. Zná rozložitost listu lopuchy, pružnou tenkost stvolu rákosí, kroutivý pohyb hloží, výrůst větví a větviček, uložení lupenů, obrat pňů stromů, náhodný útvar kamene, umístění pařezu, rozběhnutí kořenů. Má zbystřené oko botanika a mineraloga. Jenom že toto vše a přemnohé jiné, co detailně postřehuje a studuje, je proň, jako pro přírodu, součástí velkého úhrnného celku. Je malířem krajinářem a vnímá celý obraz kraje, malebný soubor nekonečného množství částic, které u vzájemném vztahu a spjetí hudou polyfonní symfonií. Všechno jest u Mařáka na svém místě a v pravé formě, ne však viděné pod lupou přírodozpytce, nýbrž zabrané v souhrnný pohled malebný. Pitoreskní a poetický dojem kraje, který rázem na sítnici se zachycuje a do duše vniká, stojí Mařákovi nejvýš. Od něho při svém tvoření vychází a k němu v konečném útvaru svého díla se vrací. Chce jej na vždy upevniti, chce do něj vložiti všechnu sugestivnou sílu, kterou naň boží příroda působí, chce mu dáti všechnu řeč, kterou mu příroda sděluje svoje krásy a půvaby, a proto do svých obrazů zabírá, v nich umísťuje vše, co v ní žije, pohybuje se a dýše. Proň je příroda jedinou neskonalou, skvostnou harmonií; na tisíce a miliony tonů v ní zní, tvoří ji nepočítané množství elementů, ale jen tenkráte, když žádný z nich nad svojí hodnotu a souřadnost se nestaví, když jeden druhému jak ve vlnivém chorovodu družně ruku podává. Tuto unášející souzvučnost, toto krásné liboznění chce mít J. Mařák jediným obsahem svých obrazů. Vždycky. Záhy dovedl se také povznésti nade vší znepokojující, neklidnou mosaikovost detailů, záhy nalezl šťastnou míru jejich síly, vydatnosti a přípustnosti, vyzpytoval tajemství jich vzájemného poměru k bezprostřednímu sousedství a k jednotnosti celku.

Zprvu arci vidí Mařák více nežli jiní při jednom rozevření víček. Jeho umění je dojmové, ne však impresionistické. Okamžitá, letmá, efemerní imprese nestačí jeho touze přivinouti přírodu ku svým prsoum. První dojem u něho je rozhodný a směrodatný a nic jej více nezmění, ale umělec má energii vůle, vroucnost žádosti, vpíti opojivou krásu kraje do sebe až do poslední krůpěje a činí to dlouhým pohledem. Neodtrhne zraku od něho dříve, dokud ji všechnu v sebe nepojal, dokud si všechny její elementy neosvojí, dokud mu nepřejdou v jeho vlastní oči. S lety roste však potence, mohutnost, hned a zrovna v mžiku všechno obsáhnouti, aniž by rapidnost dojmu, rychlost sensace jakou podstatnost a karakterističnost tvaru oslabila a zmenšila. Umělec má ruku stejně jistou a stejně rychlou jako je jeho oko. Kresby nabývají šířky a detail bývá naznačován. Nikoli však amorfně. Je tu a vždy v pravém tvaru a na pravém místě, jenom že ještě více splývá s celkem a vrůstá v momentaní celistvost obrazu. Upevňující a uklidňující zralost přivodila v Mařákově umění ještě další — řeknu — zjednodušení. Motivy nabývají šířky a prostoty. Obsah obrazů a kreseb, tvarový obsah není vždy té mnohosti, jakou druhdy míval. Několik málo prvků krajinových stačí mistru k silnému a zhuštěnému vyjádření toho, co o kráse přírody chce pověděti. Mařákova umělecká duše nepoznala nikdy neklidu, netrpěla chorobou znepokojující roztříštěnosti, nebyla nikdy zmítána příkrými vlnami rozrušující vášně. Jeho cit je vřelý, ale je vyrovnaný; je intensivní, ne však pobuřující. Nestoupá aniž poklesává; neochabuje aniž násilně vybuchuje. Sílí pouze jako krescendovaný akord, a potom stačí mistrovi již i nevelký počet tvarů za číši, do níž vlévá sugestivnou mocnost svého citového rozechvění.

L e s n í k a r a k t e r y, třináct uhlových kreseb ve dvorním uměleckém museu ve Vídni, jichž cyklus Mařákovi dobyl roku 1879 Reichelovy ceny, obsahují velikou část jeho krásného umění. Ne všechno. To bylo již tenkráte tak mohutné a obsáhlé, že potřebovalo nových cyklů, aby se cele mohlo vysloviti. Pro K a r a k t e r y bylo thema zpředu určeno, dáno thema skoro přírodopisné. Bylo však předloženo umělci, a ten je také umělecky spracoval. Měl vykresliti typické stromy, jež ve skupinových sdruženích, v hájích a lesích v krajích mocnářství rakouského rostou, a Mařák vytvořil typické lesní kraje tohoto mocnářství, v nichž příroda z hluboka oddychuje a nad nimiž šumí perutě neviditelného anděla poesie. Vždycky stál strom lesní před jeho zrakem jako nositel a soustřeďovatel vší krásy volné přírody a v tomto cyklu učinil jej hrdinou všeho kraje, heroem velebné epopeje o kráse velké přírody. V L e s n í c h k a r a k t e r e c h stojí Jul. Mařák v těsné blízkosti u Th. Rousseaua. Není hned druhého malíře, který by strom, lesní strom, jeho tvar, povahu a život dokonaleji znal nežli Mařák. Rousseau je veliký malíř majestatního dubu. Jeho titanský kmen, nesmírná rozloha větví, jich tuhá kapricisnost, kopule jeho koruny jsou předmětem jeho studia a jeho obrazů. Tak jej zná až po ledví, že je dovede stejně mocně a giganticky vybudovati jako příroda sama. Všechen jeho tvar, každá jeho součást přešla mu takořka v žíly a pod jeho pevným štětcem rodí se tyto duby, jako venku podle zákonů přírody rostou. Forma, tělo stromu je pro Rousseaua výrazem, výronem jejich života; jejich optický obraz ocitl se v jeho moci a poněvadž je s to jej podat s grandiosní jistotou, podává



JILMY.

Z CYKLU »LESNÍ CHARAKTERY RAKOUSKA.« SKIZZA UHLEM.

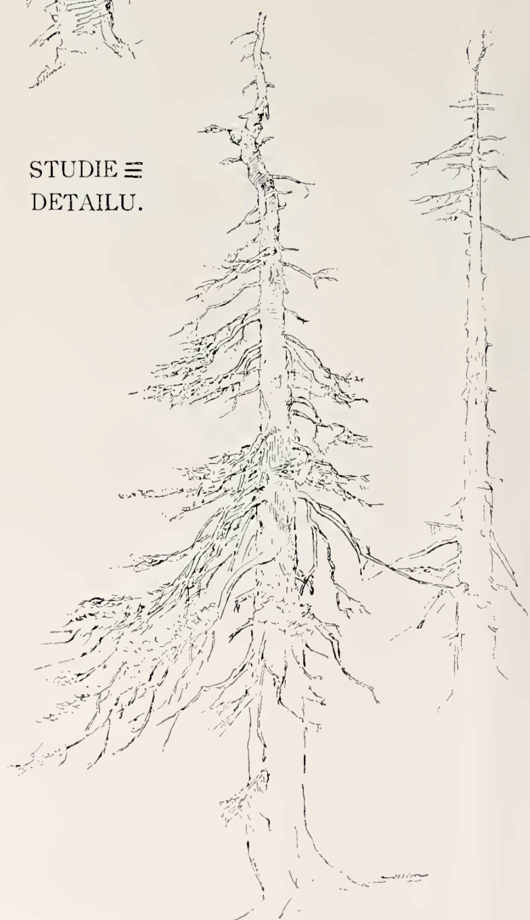
v něm zároveň život stromu. Tu také nalézá se styčný bod, při němž český krajinář s francouzským se dotýkají. Positivnost a podrobnost, znalost a vycítění přirozenosti formy rostlinné přírody je jejich uměleckému karakteru společná.

Mařákovy lesní stromy jsou kresleny jakoby k názornému vyučování, ale umístěny v obrazech dýšících poesií. Karakter stromů, povaha jich skupin, ráz kraje, z jehož půdy vyrůstají, je tu jakoby měly být podrobeny zkoušce z přírodopisu, a mluva linií komposičních, rozložení hmot, unikání do dálek, vibrace světla, kouzlo samoty, to vše je výrazem a výronem ducha vzácně uměleckého. Jako Rousseau i Mařák musí být označen za velikého konstruktéra stromů. Rousseua však ve svém přímém objektivismu přináší všechnu svoji lásku jedině majestatu dubu, Mařák ve svém přítulném subjektivismu obejímá každý strom, který v lese roste. S takou zevrubností jej studoval, s takou vřelostí jeho zrak na něm spočinul, s takou teplou sympatií jej proniká, že pod jeho rukou, v markantních jeho črtách vyrůstají význačná individua borovic a smrků, bříz a oliv, habrů a dubů, jež jsou pak přímo typy svých druhů. Mají osobitý vzhled a při tom jsou representanty veškerých svých soudruhů. Mají také svoji půdu pod nohama. Nerostou na místech ledakterých: jeden na mírné vlně písčité země, jiný na srázu, třetí mezi balvany na rovných stěnách nebo na suchém kamenitém poli. Stoupají po stráních, vybíhají na ostrohy, kryjou se v úvalech a tu rozprostírají své kořeny, zakotvují se jimi do hloubky a zachytávají se jimi jako drápy. Jich pně vytryskují jako rovný vodomet, kroutí se a krabatí, ohýbají jak pruty, vlní se jako vody. Sotva bude který z těchto stromů věrným portretem přinešeným z venku. Mnohem spíše je každý z nich a každý jejich tlum krásnou synthesou z mnohých, synthesou, kterou i vládce vší přírody za správnou uzná.



Zde vylíčil J. Mařák obyvatele lesa, ukázal jejich vzrůst a rozrod, jejich karakteristické a odlišné rozvětvení a obrysy, jejich článkovité a zase jednotné siluety, vypověděl, co vyzkoumal o podmínkách jich existence. V Lesní samotě a Dobách a Počasí líčí jejich život. V Karakterech předvádí své hrdiny a miláčky jednoho po druhém, v druhých cyklech vniká do hlubin a tajů jejich společné říše, chodí v ní jako v čarovné zahradě Armidině, vnímá všechny její půvaby, její velikost a nádheru a co v její oblasti viděl a slyšel, to pak vtěluje v dlouhé řady koncepcí, v nichž se zpovídá básník a netají hudebník. Umělec vchází do lesů za ranního šera, kdy se venku první paprsky dne rodí a krůpěje rosy démantovými slzami třpytí a zůstává v něm až do tmavé noci, kdy do jejich hlubokých a zamlklých stínů rudá liška vychází na lup a houkání sovy strašidelně zalehá. Mařákův les jest ohromný. Táhne se v šíř i dál, roste po stráních, na dně údolí, po zvlněných pláních — ale není ohromující. Mařákův les jest bohatý. všechno v něm roste, všechny druhy středoevropských stromů a jejich nohy jako by byly navzájem spjaty nízkým ořeším, kapradím nebo ostružinami; jsou v něm palouky, rybníky a tůně, leckde hrčí potůček a tu onde kmitne se živý stín zvěře; někde trčí opuštěné ruiny nebo se tulí v zelený závoj skryté sídlo — ale Mařákův les není tlačivé pompesnosti. Jako vytváří (ano, vytváří) Mařák stromy správné formy a velikosti, nejednou olbřímy, vždycky v kypré a kypící zdatnosti a síle, a přece tyto velké bytosti rostlinné nedrtí a neomračují nás lidi svým zjevem a dojmem, neboť umělec dovede sdružit sílu s půvabem, ba sílu

STUDIE ☰ DETAILU.



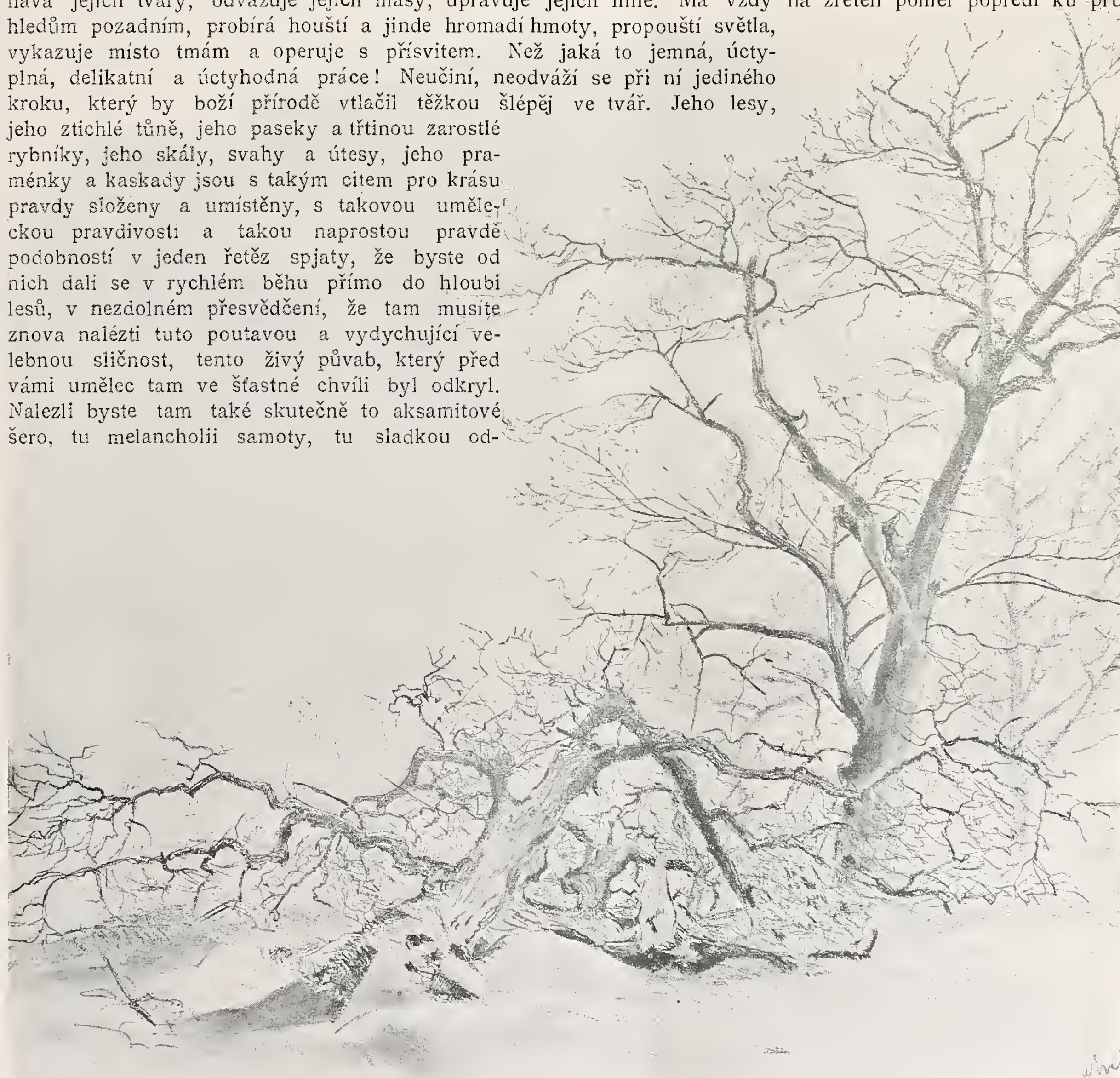


STUDIE.

OLEJOMALBA.

podrobit půvabu: tak i jeho lesy při vší volnosti a bujnosti své přirozenosti, při vší hustotě a složitosti svých partií nejsou člověku nepřístupné, nestaví se mimo jeho svět, neoddalují nás pánovitě od sebe. Mařákův les vábí a láká. Nemá upravených stezek a cestiček, a přece zve k potulkám po svém mechu a pod svými korunami. Nechce náš ponížený obdiv. Otevírá měkkou a teplou náruč a chce abychom v ní s ním snili a dumali. Jeho tichý hlas, jeho jemný život, jeho uvolňující samota vkrádá se do vnímavé duše lidské a vytlačuje z ní všechnu hořkost, kterou nás život venku naplnil, vypuzuje všechnu trpkost a mučivou bolest, jejíž síť na nás bližní naši vrhli. A zbude-li přece nějaká kapka z toho všeho na dně, sametový dotek Mařákova lesa jí záhy převede v pavučinovou mlhu měkké a odevzdané melancholie, rozrývavou bolest přemění v tichou dumu a usínavou tesklivost. Zde zase se J. Mařák stýká Corotem. Je mu v mnohém podoben. Krev v žilách obou umělců je skoro téže barvy. Oba jsou hudební, oba milují hudbu, oba žijí v tónech a oba vkládají hudebnost v obrazy svých krajin. Oba dovedou v nich vtěliti rytmický chod linií, libozvuký dvih a kles, harmoničnost mas a jednotlivostí. Oba vycházejí od skutečnosti, ale jejich obrazy jsou dílem jejich rozvlněné fantasie. Zbožňují přírodu, ale nepopisují ji. Pějou na ni hymny a chvalozpěvy. Oba jako by měli harfy v duši, jejichž zladěné struny rozezvučuje van z lesa vycházející v měkké a jímavé harmonie. Jemná citovost jest u obou zúrodňující a oživující ferment jejich výtvorů. Potom se ale dostavuje rozdíl rasy a snahy. Francouz je bodrý a pln slunečné veselosti; dobrý, dětinně prostý hoch, který ve stříbrných mlhách jitra nebo tavícím šeru večera vidí rozptylovati se pevné formy svých velikých a přece útlých stromů, který duchem chodí v Arkadii a setkává se tam s plavnými a svítivými zjevy nymf a dryad. Čech má v sobě škálu bohatší, tak širokou, jaká zvučí naší lidovou písní. Jednou zní jasně, vesele, jásavě, podruhé oddaně a v krásném míruplném souzvuku s transparentní krásou bukolické přírody, ale nejčastěji přece jen ve lkavých, šeptmo naříkavých a toužívých dumách. Český den není jediný jas. Slunečná veselost vytryskne někdy a prorazí drobnými oky sítě melancholie jen jako krátká sváteční nálada. Krásu naší přírody vídáme až

příliš často zastřenou mlhou trudnomyslnosti, jejíž jemné páry vnikají nejužšími skulinami do našich duší. Není to hlasité lkání a hlučivý nářek: je to jen jako šedavý, pohyblivý a průzračný stín minulosti, neveselé, truduplné minulosti, který na srdce našeho lidu se snáší a který pak i chvíle jásavé volnosti a blyskotající radosti jak tlumící sordinou kryje a přidušuje. To je základný a převažující ton českého umění, tam, kde je vnitřně české a ve shodě s náladou české duše, a to je také hlavní ton Mařákova umění. Pro jeho jemnou a daleko rozloženou citovost, pro její šeravou hloubku, pro jeho výmluvnou a šepotavou melancholii patří Juliu Mařákovi za titul: Český krajinář. Eugène Delacroix, umělec nad jiné myslivý, řekl jednou: Devant la nature elle-même, c'est notre imagination qui fait le tableau. Mařákovo umění je pravým vtělením této pravdy. Mařák pojal v sebe všechen obsáhlý život lesa, a ve své obrazotvorné mysli převedl jej v řadu umělecky sestředěných, zaokrouhlených, duší vyplněných a nalehavě výmluvných děl. Daleko mimo něj leží území všedního naturalismu a známkou jeho umění je povznesený realismus. Komponuje svoje obrazy, urovnává jejich tvary, odvažuje jejich masy, upravuje jejich linie. Má vždy na zřeteli poměr popředí ku průhledům pozadním, probírá houští a jinde hromadí hmoty, propouští světla, vykazuje místo tmám a operuje s přísvitem. Než jaká to jemná, úctyplná, delikatní a úctyhodná práce! Neučiní, neodváží se při ní jediného kroku, který by boží přírodě vtlačil těžkou šlépěj ve tvář. Jeho lesy, jeho ztichlé tůně, jeho paseky a třtinou zarostlé rybníky, jeho skály, svahy a útesy, jeho praménky a kaskady jsou s takým citem pro krásu pravdy složeny a umístěny, s takovou uměleckou pravdivostí a takou naprostou pravděpodobností v jeden řetěz spjaty, že byste od nich dali se v rychlém běhu přímo do hloubi lesů, v nezdolném přesvědčení, že tam musíte znova nalézti tuto poutavou a vydychující velebnou sličnost, tento živý půvab, který před vámi umělec tam ve šťastné chvíli byl odkryl. Nalezli byste tam také skutečně to aksamitové šero, tu melancholii samoty, tu sladkou od-



STUDIE ≡ DETAILU.



BUKOVÝ LES.

OLEJOMALBA. — MAJETEK SOUKROMÝ.

dálenost ode všech vášní a ničivých sil kulturního, společenského světa, tu rozechvívající a zase uklidňující mluvu linií, tvarů, atmosféry a světla, kterou k vám Mařákovy kresby hovoří, jenom snad ne vždy v té soustředěnosti a nerušenosti, jak je, uměním svým pročistěné, podává. Mařákovy krajiny působí na mne vždy jako sny, prosté vší fantastiky a libovolné bizarnosti, jako sny, které se vznáší před duší při polobdění za prvního letního soumraku, kdy materielnost a trud světa na chvíli ode mne odstoupily, kdy hluk rvavých jeho zápasů víc ke mně nedoléhá, kdy ke mně mluví neobsáhle nádherný duch přírody. A to ne pouze jeho uhlové cykly, ne pouze jeho letní nebo podzimní krajiny, ne pouze jejich bílý jas a mnohobarevná tesknota. I tam, kde se Křivoklát nebo Zvíkov ve bledém oparu jako kus přírody týčí nad lesy a skály, i tam, kde Tábor sedí na příkrém vrchu, kde zvon Řipu stoupá z ploché země a Libušina skála Vyšehradu za měsíční noci do vln Vltavy se řítí. Tvrdá energie, drsná neústupnost neleží v umělecké povaze Mařákově. Není v ní také blyskavé elegance a šlehané duchaplnosti. Její karakter je jímavá jemnocitnost, útulná měkkost, kterou nezapírá ani tam, kdež líčí hrůzný požár lesa nebo temný zločin pychu. Jeho První sníh zimy je bez krutosti, a ohromný dub, věkovité stvoření, nehrozí a nebouří pomstou, ale lká a teskní nad padlým jinochem v Jelenu. Vroucnost, jaké je duše lidská schopna před obrazem přírody, jde celým Mařákovým dílem. V jeho První písni jásá třepotavý, perlivý zpěv skřivana jako v písni, kterou Smetana vložil v ústa Barči v »Hubičce« a »Z českých luhů a hájů« obsahuje místa, která toutéž vehlubující se horoucností k duši mluví jako mnohý lesní obraz Mařákův.

Oba, Mařák a Smetana, narodili se v témže městě, prožili mladá svoje léta na témže kousku české země, v tomže krajinovém okolí přijímali první dojmy z české přírody . . .

ZPRÁVY.

JULIUS MAŘÁK ZVOLEN NA rok 1900 rektorem akademie výtvarných umění.

STAVITELEM CHRÁMU SV. VÍTA ZVOLEN VALnou hromadou »Jednoty sv. Vítské« architekt Kamil Hilbert, žák akademie vídeňské, školy prof. Luntze. — S radostí konstatujeme, že zvítězila zde zcela oprávněně otázka umělecká, které v záležitosti této správně bylo dbáno oproti snaze několika praktických stavitelů, kteří rozhodovati chtěli o věci, která nespadá do jejich oboru působnosti. — S povděkem připomínáme zde p. arch. Zítkem při valné hromadě pronešená slova, kterými zcela otevřeně oproti u nás uznávaným zásadám potvrdil tolik, že nestačí k tomu složení několika zkoušek, že nestačí k tomu titul stavitele aby vykonal se kus umělecké práce.

PROHLÁŠENÍ REDAKCE. ÚZKOSTLIVĚ VYHÝBALI jsme se vždy při referování o výstavách jak »Manesa« tak »Rudolfinských« tomu, abychom o pracích přátel svých z »Manesu« nepřinášeli posudky, které by opravňovati mohly výtku kamarádské kritiky. Z důvodu toho nereferovali jsme — a stalo se tak i při posledním referátu o výstavě Rudolfínské v čísle minulém — ani o těch pracích, které namnoze zasluhovaly velice čestného ocenění. Přes to objevily se v době poslední případy, kdy referent (R. Tyršová v Osvětě) rozmnožuje počet svých otřepaných frásí novou, frásí »o kamarádské kritice« při jménu A. Slavíčka. Pozorujíce pak, že i jinde objevily se narážky v tomto smyslu, odhodlali jsme se pro příště neomezovati zpravodaje své v jich pochvalných posudcích o těch pracích našich přátel, které toho skutečně zasluhují.

POMNÍK MARUŠKY BITTNEROVÉ. VOLNÉ SMĚRY zásadně nezmiňovaly se o věcech špatných; mysleli jsme, že přinášejíce dobré práce v reprodukci, najdeme pochopení a porozumění pro tento druh kritiky. Za dobu tříletého vydávání časopisu seznali jsme však, že pro poměry naše způsob ten přece nestačí, poněvadž najde se vždy v táboru jiných listů dosti těch, kteří práci prostřední nebo špatnou staví do popředí.

A na podobné případy dnes upozorňovati považujeme za svou povinnost.

Tentokráte je to z veřejných sbírek pořízený pomník M. Bittnerové, hlavně ale její figuralní výzdoba sochaře p. Poppa.

Nezmiňovali bychom se o tom, propůjčí-li se ale časopisy »Světozor« a »Zlatá Praha« k pochvalným kritikám, mluví-li »Čas« přímo o uměleckém vykouzlení, musíme my prohlásiti práci tuto ne za umělecky prostřední, ale za sotva řemeslnickou.

Padá to tím více na váhu, že pochází od autora, jenž znám jako původce dobrých dekorativních prací sochařských. Neuvěří-li nám autor její má tu možnosť přesvědčiti nás tím, že práci předloží některé z výstavních porot buď vídeňských neb jiných uměleckých výstav, kde bývají práce jiných českých autorů, (poukazujeme jen na mladší jako Amorta a Vosmíka) vystavovány.



STUDIE.

KONKURS NA POMNÍK M. JANA HUSI. V MĚSÍCI únoru zasedala komise umělecká ze zástupců spolků Architektů a inženýrů, Jednoty, Manesa a Umělecké Besedy, aby stanovila podmínky konkurenčním pro soutěž na pomník Husův. V těchto dnech oznámeno v záležitosti té výborem spolku následující:

Do poroty získáni z českých umělců pp. professoři Zítek, dr. Hostinský a Hynais, architekt Wiehl a jako historik požádán bude prof. dr. Jar. Čelakovský. Velké nesnáze působilo předsednictvu, aby dle usnesení výboru i umělecké komise získalo po jednom umělci ruském a polském. Vyjednávání stížilo se kromě jiného také tím, že oba slovanští umělci — Rus Antokolskij a Polák Godebski — byli na cestách. To jest také příčina, proč porota dosud sestavena není, proč konkurs nemohl se vypsati a proč valná hromada spolku nemohla být v obvyklé době svolána. Svolání valné hromady odloženo na dobu po prázdninách, neboť výbor doufá, že do té doby porota bude sestavena a konkurs vypsán. Jelikož ruský sochař p. Antokolskij odmítl vstoupiti do poroty, usnesl se výbor požádati ruské výtvarné družstvo, aby spolku jiného umělce navrhlo a s ním vyjednalo, by místo v porotě přijal.

VYSLEDEK SOUTĚŽE VYPSANÉ SBOREM PRO zřízení českého národního divadla v Praze na náčrtky pro losy a plakáty k věcné loterii ve prospěch druhého divadla. Celkem došlo 27 návrhů, z nichž 7 bylo na losy. Jury, v níž zastoupena byla »Jednota Výtv. Umělců« pp. Hynajsem a Liškou, »Manes« Klusáčkem a Kotěrou, »Um. Beseda« A. Liebschrem a Polívkou, sbor soutěž vypisující B. Schnirchem, rozhodnuto většinou hlasů, aby z návrhu na losy přiřčena I. cena návrhu 729 (V. Županský), II. cena návrhu A +++ a III. cena návrhu B +++ (autor obou K. Špillar); z návrhů na plakát I. cenu heslu »Hlavní výhra« (E. Homoláč), II. »Skizza« (L. Kuba v Mnichově), III. práci se značkou škrabošky (A. Hofbauer). Čestného uznání dostalo se pracím se značkami: vážky v kruhu, »Pile« a »A« (dvě varianty). — Tedy opět jedna široká konkurrence, ve které cenu za cenou odnášejí členové ne více úzkého, ale pořád ještě mla-



POD OŘECHY.
STUDIE OLEJEM.



dého a svěžího kruhu »Manesa«. — To jiní ničeho nedělají? — Veškeré došlé práce vystaveny byly ve dnech 21.—26. června v sále Uměl. Besedy a přístupny veškerému obecenstvu. — Celek poučoval více o chuti k práci než-li o dobrém vkusu (o pracích poctěných psáti nesmíme — vždyť by se nám mohla vyčísti kamarádská kritika!!); nejvíce nás zaujala práce nepoctěná (protože pozdě došlá) se značkou »tři barvy« — v ní viděli jsme značný kus původnosti a vkusu a rádi jsme četli v protokole jury, že jí jednotlivci »většinou hlasů« doporučují k provedení tohoto plakátu. (K té většině hlasů podotýkáme pouze, že nedoporučovala-li to jury, jako korporace, nebylo jistě žádného hlasování potřebí — jednotlivci pak mluví každý sám za sebe a nikoli »většinou« a »menšinou«.) — —

NÁVRHY NA PŘESTAVBU NEB NOVOSTAVBU domu banky »Slavie« v Praze. Výsledek soutěže, vypsané správní radou banky »Slavie« na zhotovení na přestavbu neb novostavbu bankovní budovy č. p. 978-II. v Praze, jejíž lhůta vypršela dne 10. května 1899, byl ten, že došlo celkem 19 návrhů, z nichž bylo 14 na novostavbu a 5 na přestavbu. Úřad porotců přijali za »Spolek architektů a inženýrů v království Českém« pp. architekti Jos. Martin a Jan Vejrych, za »Jednotu stavitelů v království Českém« pan Karel Stark, stavitel a za správní radu banky »Slavie« členové správní rady a stavitelové páni František Hněvkovský a Bohumil Holeček. Porota ta zkoušela došlé návrhy v 6 schůzích a přisoudila jednomyslně vypsané ceny na novostavbu projektům jen relativně nejlepším, protože žádný z nich účelným způsobem nehoví programu, a to I. cenu 2000 kor. návrhu pod značkou D. V. B., II. cenu 1500 k. návrhu pod značkou »Dvojkruh protnutý F« a III. cenu 1000 kor. návrhu pod heslem »Účelně«. Rovněž jednomyslně přiřkla porota vypsané ceny na přestavbu následujícím návrhům: I. cenu 1600 k návrhu pod zn. »S« uprostřed dvojkruhu (Alternativa), II. cenu 1200 korun návrhu s heslem »Phönix« a III. cenu 800 korun návrhu pod zn. S. B. — Po otevření obálek shledáno, že navrhovateli náčrtků na novostavbu jsou pp.: ad I. Alois Zázvorka architekt v Praze, ad II. Fr. Buldra, architekt v Praze, a ad III. Jan F. Deport, stavitel v Praze, navrhovateli náčrtků na přestavbu pánové: ad I. Richard Kusýn, inž. banky »Slavie« v Praze, ad II. Bedřich Bendelmayer a Emil Weichert v Praze a ad III. Alois Zázvorka, architekt v Praze. Návrhy vystaveny byly od 6.—8. července v sále »Uměl. Besedy« v Praze. — K soutěži této jen málo poznámek. Soutěž sama o sobě, ač slušně honorovaná, neměla valného výsledku. V ní ukázalo se, jak obávaná moderna dnes začíná nabývat půdy i u těch, kteří po vzoru svých profesorů Schulze a Kouly, do nedávna nemysleli jinak než historicky. Dnes činí tak již i architekt Zázvorka, autor projektu první cenou poctěného. Za nedlouho, doufáme, přijdou i jiní a tak budou zastanci historických slohů míti proti sobě řadu zastanců moderny. Zajímavo je dále, že návrhu arch. Bendlmayera, mimochodem řečeno nám po stránce umělecké nejvíce se zamlouvajícímu návrhu, vytknuta se strany jury s uměleckého stanoviska pro jeho modernější pojetí nečeský ráz. Vážíme si velkou většinu osobností z jury jako praktiků v oboru stavitelském, podrobujeme se jejich výroku pokud on tohoto oboru se dotýká, ale tentokráte musí páni odpustit, když jejich o umělecké stránce projektů nesdílíme. Nám je sympatičtější projekt s celkovým moderním snažením, než jiný s přimíseným moderním detailem.



STUDIE ≡ DETAILU.



STUDIE OLEJEM.

VÝSLEDEK III. SOUTĚŽE VOLNÝCH SMĚRŮ. K soutěži na tapetu došlo celkem 17 návrhů. Poněvadž autoři konkurenčních prací vzdali se svého práva voliti členy jury, rozhodla o výsledku soutěže redakce přibravši svého předem určeného zástupce arch. J. Kotěru. Vypsané ceny usneseno neuděliti žádné z toho důvodu, že žádaným podmínkám »dekorace klidné v liniích a diskretní v barvě« jak pro ložnici bylo žádáno, absolutně nevyhovuje návrh žádný.

Obnos 100 kor. na soutěž věnovaný přidělen pracím relativně nejlepším v následujícím postupu. —

Odměna 40 korun nejlepšímu návrhu vynikajícímu originelním stylisovaným desinem, podaným pod heslem «Asarun» jehož autorem shledán malíř J. Preissig v Paříži. Tři další odměny po 20ti korunách návrhům tapety s heslem H ▢ ▢, vlysu označeném »Spolek Manes« a tapetě s heslem »paví péra« jichž autory shledáni pp. Fr. Beneš, assistent české reálky na Král. Vinohradech, Fr. Skalák a J. Filippi, žáci um. prům. školy. Čestné uznání vysloveno návrhům s hesly H hvězda, tři soustředné kruhy H △, a H růžice v kruhu a H had. Návrhy cenou a čestným uznáním poctěné v reprodukci přineseme v čísle příštím.

NA AKADEMII VÝTVARNÝCH UMĚNÍ V PRAZE byly vystaveny dne 11. a 12. t. m. práce žákovské a udíleny školské ceny, z nichž prvé dvě po 100 zl. přiřknuty byly pp. Rud. Bémovi a Frant, Šimonovi; druhé ceny po 70 zl. sochaři p. K. Wilfertovi a malířům pp. A. Kalvodovi a Miloši Jiránkovi. Cenu Feyerfeilovu v částce 50 zl. obdržel sochař p. Boh. Kafka. Třetí cena po 30 zl, přiřknuta malířům pp. H. Böttingrovi, K. Langrovi a Ant. Vrťátkovi.

SPOLEK »MANES« SÚČASTNÍ SE UMĚLECKÉ výstavy v Pardubicích. Žádáme své členy, aby práce své zaslali nejdéle do 5. srpna t. r. K. L. Klusáčkovi, Malá strana, Sněmovní ulice 21. Bednění a transport bude hrazen.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotocinkografie J. VILÍMA v Praze.



KRESBY
J. PREISLERA.

Aj ty horo, horo ty strmá,
hedvábnou trávou porostlá horo,
jaký to junoš po tobě kráčí?
Na housle hraje — kouzlo z nich line,
zajímá sluch náš jakoby v plen!
Praví ten junoš: sedněme bratři,
přátelsky v kruh na zeleném drnu,
ponořme mysl hluboce v dumy,
zapějme píseň, píseň jak pěl jsem,
po siném moři když vlny nás hnaly,
když trud s námi plul a kormidlo řídil
a hoře nám dulo do bílých plachet! —

Zvonily housle a zazpíval junoš:
U dobrého otce, u něžné matky
jediný syn žil, jun Roman Vasilič.
Rodičů dvůr pod slunnou stál strání,
břízy kde šuměly útlé a štíhlé.
Žil Roman Vasilič jak v hedbávu měkce,
medová jídla chystala matka,
nejtenším suknem šatil ho otec,
v práci jej šetřil a dobrá vždy slova
Roman jen slyšel a úsměv jen viděl
na rtech vždy otce, dobré též matky.
Přece se jinochu zachtělo vyjít



do světa, daleko, na cizí strany,
uvidět lidi, neznámé kraje,
vysněné divy . . . Lekla se matka,
zachmuřil otec. Vzali za ruce
jediné dítě, sedli pod břízy
po skončené práci k oddechu tiše
na večer, jasně když vzcházela luna
libý když vítr kolíbal stromy,
tak že se sborem tančících dívek
v soumraku zdály, bílé ty břízy.
Začal tu otec tak domlouvat synu:
Moje ty dítě, drahé a milé,
nedej se lákat do klamivých dálek,
nedej se lákat do modravých mlh,
nevěř, že štěstí tam zůstává, vrtké!
Mnohého lákalo, v hoře pak vedlo,
v hluboké hoře, i v záhubu, smrt!

Starý znáš dvorec za temnými lesy,
smutně tam, pustý, drolí se v trosky,
vzbuzuje postrach u dobrých lidí.
Bývaly časy, bylo tam jasno:
jediný syn u rodičů rostl,
dobrý a krásný, radost své matky,
pýchou byl otce . . . Modré ty dálky,
lživé ty dálky ho lákaly stále,
čarem ho mámily, opustil otce . . .
Prošel on všechnu tu širokou zemi,
tu svatoruskou, za moře plaval,
za siné moře do krajů cizích
i zašel on k samému mocnému králi,
k samému králi to latinskému.
A král ten ho poctil a povýšil velmi,
vřadil ho mezi své věrné sluhy,
klíčníkem byl mu pokladů velkých.



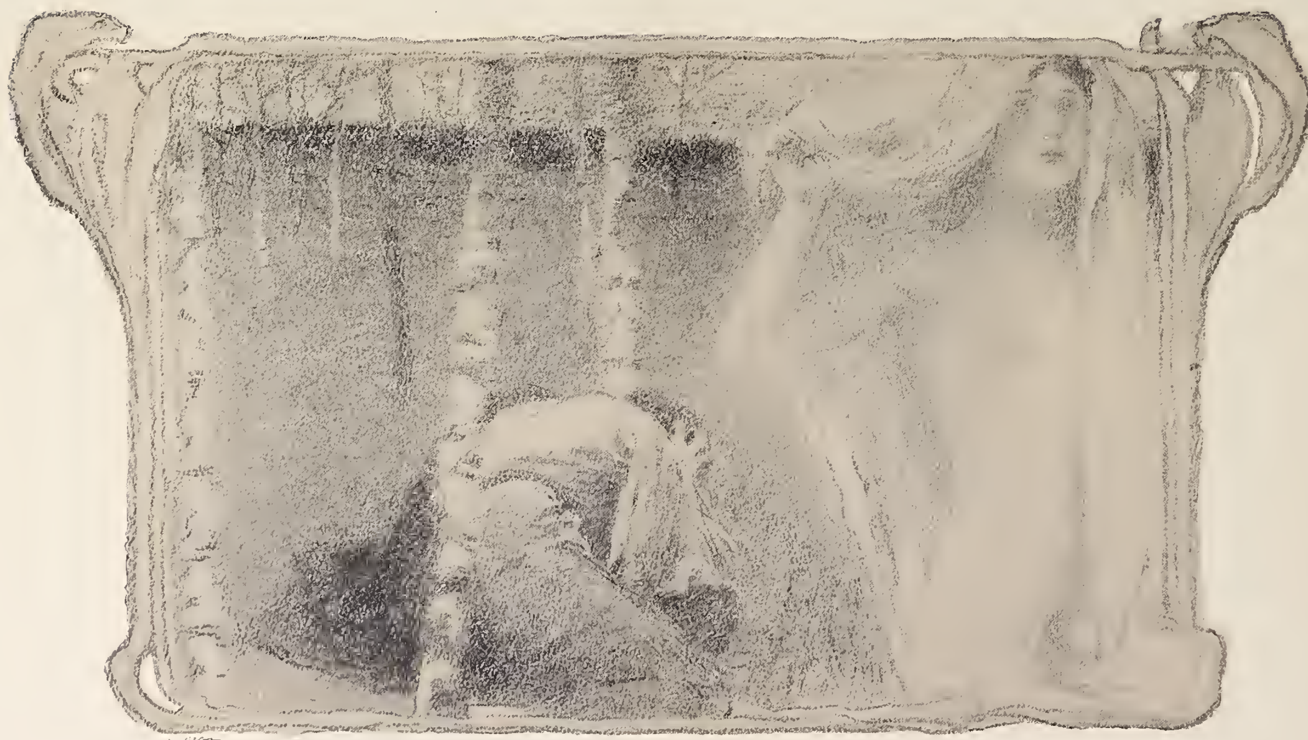


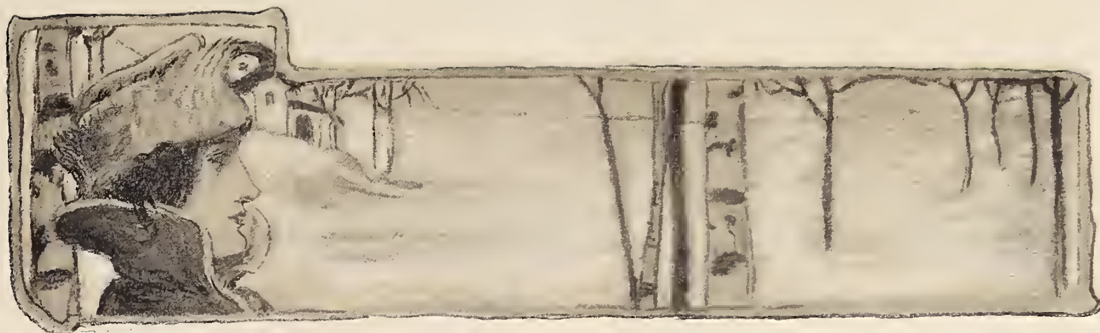
A nikdo neznal tajemství jeho,
mladého klíčníka v královĕ domĕ,
hluboké tajemství, zrádný než jeden
nevěrný přítel. V síň vešel v noci
a pravil tam králi jazykem zradným:
Oj, jsi ty náš otec, latinský králi!
Mnoho víš, pane, však jedno přec nevíš!
Klíčník tvůj věrný, tvou miluje dceru,
bílou tvou labuť! Ten věrný tvůj klíčník
ukrad ti poklad tvůj nejvzácnější,
ukradl česť ti tvé jediné dcery! . . .
Vyšel tu král na vysoký pavlán
bouřícím hlasem do noci zvolal:
Sluhů, zda, věrných mi ještě je v hradě?
Důkaz ať dá mi, kdo v lásce mi slouží!
Ať vystrojí houpačku v širém zde poli
z dvou dubových sloupů, příčník pak z klenu
položí na ně, hedbávný provaz
přiváže k němu a za hrdlo bílé
pověsí zrádce — klíčníka mého! . . .
Bouřil tak král a vyvedli juna,
dobrého juna. Klaněl se druhům,
poprosil toho, jenž na smrt ho vedl:
Oj, pánem ty's mým teď, krutý můj kate!
Dej ty mně soustrastně zvučivé housle,
abych si naposled zahrál než zemru!
Neveď mě k smrti tajenou cestou,
ale kolem mě poveď zlacené síně,
dcera kde králova ve vůních nyje! . . .
Vedli ho tedy kol zlacené síně,
zahrál tam pod oknem čarovným zvukem,
zazpíval hlasem slavičím smutně:
Bývalo, že pil jsem štěstí z plné číše,
bývalo, že plul jsem v moři jasu —
nyní platím za své blaho krutou smrtí,
zhasne v temnu mladé moje žití!
Jamu moji zrada vykopala! —
Zaslechla ho dcera latinského krále
na svém lůžku z hedvábí a nachu,
v zlaté síni naplněné vůní,
vzkřikla temně, velkou hrůzou jata,
otevřela okno, žavolala s pláčem
vzhůru k pavlánu, kde otce zhlídla:
Oj, ty jsi můj otec, latinský ty králi!
Klíčníka ty svého krutou smrtí tresceš?
Jámy dvě hned vykopati povel,
na bílém na světle nezůstanu sama!
Vinen-li on, vinna jsem já více,
sama brávala jsem zlaté klíče,
otvírala tajně okované dveře,
brávala za bílé ruce mileného,
líbala ho nyvě v sladká ústa! —
Pohltilo temno tato slova,
na dně temna soustrasť neležela —
dobrý jun se houpal mezi sloupy.
V síni své tou dobou skonávala
dcera královská. Proklála srdce nožem! — —
Moje ty dítě, drahé a milé
dobavil otce, přemítej v duši
o starém dvorci za temným lesem,
o junu statném, jejž lákalo štěstí
rovně jak tebe, do zrádné dálky! —
Bylo ticho, šuměly jen břízy,
Roman mlčel, úsměv nevěřící
kolem rtů mu bloudil. Rozuměla matka,
tesknota se ozvala jí v srdci,
nemluvila, hleděla jen tiše
věrným zrakem synu svému v oči,
mimoděk však, stará, žalná píseň
na rty chvějné se jí drala z duše,
do soumraku linula se slova:
Rozešel se s otcem syn ve divém sporu,
vyhnal otec syna v temné noci,
starší sestra koně bratru vede,
mladší sestra bratru koně sedlá,
sestra nejmladší však zaplakala,
štkajíc, takto tázati se jala:
bratře milý, kdy se domů vrátíš?
Řekl bratr: jděte k moři, sestry,
k sinému a vemte v hrstku písek,
písek zasejte v zeleném sadě,
setba ta až vzejde, přijdu domů! —
Však jak nelze písku růst a vzcházet,
tak se bratr domů nenavracel.
Sestry, když tři léta marně ždaly,
vydaly se v dáli bratra hledat:
starší sestra srnou v step se vydá,
střední pluje labutí po moři,
hvězdou nejmladší na nebi vyšla.
Na stepi jej nenalezla srna,
na moři jej nepotkala labuť,
ale hvězda zřela v lůno lesů:
ubit ležel v tmáni, bled v své krvi,
jeho vraný kůň mu v hlavách stojí,
ocelový nůž mu v hrudi trčí . . .
Zhubila ho matka
půlnoc hluchá! .



Píseň dozněla a břízy šelestily
snivě, teskně a tři vzdechy tiše,
ozvaly se v šeru stejnou dobou,
ode rtů se nesly otce, matky, syna,
zraky jejich stejnou dobou vzhůru
k obloze se obrátily ztmělé,
bleskem cos tam mihlo náhle jasně:
spadla hvězda s nebe jako slza!
Zachvěli se a šli mlčky domů. —

Plynul čas a pomíjelo léto,
jeseň minula a přišla zima.
Roman přemítal a mlčel stále,
jednou ale náhle večer pravil:
Úmysl můj uzrál, dám se poutí
v širý svět, mně úzko zde a dusno,
život chce se pít mi velkým lokem! —
Kývl otec mlčky starou hlavou,
spjala matka mlčky slabé ruce,
tiše modlili se, lehli v lůžko.
Ráno Roman řekl: otče, matko,
o štěstí jsem snil, jež na mě čeká
ve světě a půjdu, jak jsem pravil.
Štěstí bylo to jak zlatá hora! . . .
Matka hlavu svěsila a děla:
Snila též jsem, sladké dítě moje . . .
Snila jsem o hoři, které světem kráčí . . .
Jdeš-li širým polem — holubem tam vrká,
jdeš-li hlubým lesem — slavíkem tam létá,
znaven jdeš na lože — stojí hoře v hlavách,
při počestném hodu — v první řadě sedá,
zeleného vína nalévá ti v číši,
v rakev pospícháš-li od něho — za tebou
s lopatou se belhá — tam tě teprv mine! . . .
Dítě moje sladké, nepoznalos hoře,
posud chránila tě věrně matka tvoje —
ó kéž nepotkáš to šeré hoře v světě! —
Domluvila matka, pravil otec dobrý:
Pláčem nezadržíš, ženo svého syna —
odlomí se větev v sadě u jabloně,
jablko po svahu kutálí se
daleko od štěpu mateřského.
Narostou-li křídla ptáku, letí z hnízda!
Nespokojen Roman byl by v domě našem —
slyšel rady věrné — ať má vůli svoji!
Opatruj ho Bůh a veď jej k nám zas zpátky! —
Rozhodnuto bylo, syn se chystal v dáli.
Šubu vyšívanou čistým stříbrem dali
na cestu mu, zlatem límec lemovali,
límec vysoký, že bílou šíji ani
vidět nebylo, ni se stran líce,
čapka ze sobola byla zámořského,
hedvábný byl pás, měl sedm barev,
rukavice s palcem byly šedým stříbrem





cele prošité a škorně z tureckého
byly safiánu. Měšec plný zlata
za pás dal mu otec a když loučili se
pod svahem, kde bílé břízy rostly,
požehnal mu otec a pak pravil ještě:
Dítě naše drahé, jediný můj synu!
Pamatuj až budeš v dálné cizí straně
pamatuj na slova moje varující!
Povede tě cesta kolem carských krčem,
nevejdi tam nikdy, třeba by tě zvali!
Nepij ani číšku zeleného vína!
Vypiješ-li vína, nemáš vůli svoji,
vůle cizí má tě zrádně ve své moci,
zakrouží se hlava, všechny údy slábnou!
V krčmách zlí se také potulují lidé,
opojen když vínem v těžký padneš spánek,
vezmou ti i šubu lemovanou zlatem,
rád pak ještě přijmeš, hodí-li kdo cáry
z utrpnosti tobě, abys nahým nebyl!
Takto pravil otec, dodala pak matka:
Pozvou-li tě k hodu, drahá moje duše,
k hodu ctnému, pod krov pohostinný,
skromným buď a nesedávej za stůl
bez pobídky na první snad místo!
Budeš-li se zdát jim hoden toho místa,
sami vybídnou tě, jinak dobří lidé
by se posmívali tobě nebo v hněvu
nelaskavým slovem by tě pokárali! —
Pravila tak matka, pak se zamlčela,
ale bylo znáti, že ji ještě něco
tísnilo, co říci zdálo se jí těžké,
posléz vzala syna za ruce a tiše,
klopíc věrné zraky, řekla v zapýření:
čistý jako slza, která z oka spadne,
posud jsi můj synu, cudný jako dívka!
Andělé kéž kráčí v liliové běli,
po boku ti stále, chránící tvou duši!
Romane, můj synu! Chraň se svůdné ženy!
Nedívej se v zraky, které směle planou!
Hrdinství jest prchat před nečistou silou! —
S Romanem se takto otec, matka loučí,
dívali se za ním, jak po stepi kráčel
vysoký a krásný. Smutni šli pak domů,
v mlhách když se ztrácel v neurčité dáli.
V šerém koutu jizby před obrazy matka
klaněla se tiše, modlila se vroucně,
zadumán a smutně otec hleděl kolem
po jizbě, jež jako prázdné hnízdo zela,
hnízdo opuštěné, odkud prchli ptáci.
Náhlý stesk ho schvátil, sklonil starou hlavu,
tiše zašeptal si: Nevrátí se více! —

Ale Roman kráčel statně stepí,
bujné srdce bilo v bílé hrudi,
oči sokolí se upíraly v dáli,
těkaly po nekonečné pláni,
dobrý jun byl jako omámený,
štěstím, které čekalo ho v světě.
Po tři dni šel hlubokými hvozdy
tichými jak opuštěný kostel,
přespával u dobrých lidí v chatkách
roztroušených spoře po lesinách,
čtvrtý den když vyšel na pouť zase,
na stepi se ocit sněhem kryté,
celé nebe jedna byla chmura,
těžká, temná, hrozivá a smutná.
Vítr skučel, bílé, velké vločky
hustě brzy sypaly se s nebe,
nikde stromu, aby poskyt krytu,
nikde stopy po příbytku lidském.
Ale Roman statně cestou kráčel,
celý den, ač nohy jeho slábly,
celý den, ač divně bílé jiskry
zdály se mu míhat kolem zraků,
závrať ač se zmocňovala hlavy.
Byl už večer, slunce zapadalo,
krvavě se zlato jeho lilo
mrakem roztrhaným po zamrzlé pláni.
Oslněn si jinoch cláněl zraky,
zastavil se k oddechu — tu slyšel
zahlaholit co's jak ptačí píseň,
skřivánčí jak švehol čarosladký,
hlaholila však to mluva lidská,
slova tato zaslech jinoch zřejmě:
Zoro moje, večerní ty zoro,
vysoko jsi, zoro, zazářila,
vysoko nad lesy nad temnými
vysoko nad hnízdy slavičími
pustými teď v němé, kruté zimě!
Nevidíš, zoro, s vysokých nebes,
kráčeti toho, kterého čekám,
v tesknotě čekám, v samotě smutné? —
Roman udiven se kolem dívá,
spatří stan jak náhle s nebes spadlý,

velký byl a skvělý jako palác
skupený z hedvábí, aksamitu,
sněhu bělejšího. Před ním stála
žena přeluzná v labutí říze,
vlasy její, plavé jako měsíc,
ve dvou perlami posetých proudech
za ramena tekou jí a třetí
teče v týl, je zdoben rudým zlatem.
Brvy temné jako černý sobol
nad očima půvabně se klenou,
nad očima jako noční nebe
temnomodrýma, plnýma kmitu
světel nadzemských a tajuplných blesků.
Roman udiven se na ni dívá:
zraky její čaromocně planou,
nesklopeny, bez dívčího zmatku.
Zabušilo srdce jeho junné,
nedovedl zraky odvrátiti,
chvějícím se hlasem pravil tiše:
Zajisté, že zrodila tě zora,
hvězdy zpívaly ti u kolébky,
unylá tě vychovala luna!
Odvětila luzná, bílá žena:
Mnozí tázali se, jak se tážeš —
Z čeho jsem se na svět narodila?
Zrodila mě syrá matka země,
z keře rokytníka jsem se narodila,
zpod jsem vyšla skály mechem kryté,
zpod kamene jak se pramen rodí.
Nevolá mě nikdo, nemiluje —
prchal by jsi, znaje jméno moje! —
Vešla do stanu, šel Roman za ní.
Nemiloval Bůh jej v této chvíli? —
Teplo bylo uvnitř, soumrak jako stříbro
sladce vládl tam a její krása
ze soumraku kvetla hvězdným svitem.
Pažit jarní, plný vonných květů
kobercem byl v stanu, šachovnice
zlatá třpytila se v měkké trávě. —
Zahraj se mnou, řekla krásná žena
stavíc šachy, třpytící se stříbrem.
Na prstech jí rudé kamy plály,
perly po vlasech jak slzy byly
vyroněné jitrem. Oči nesklopené
duši jeho ssály jako slunce vláhu.

Zachvěl se a řekl: O co hráti?
Usmála se sladce, odvětila:
Vyhraješ-li, tvá jsem chrabrý june!
Zachvěl se a řekl: jaký základ
podám já však, nesmírná když výhra
taková mi kyne? Ty, oč se mnou hraješ?
Usmála se krutě a pak řekla:
O co hraju? O tvou mladou duši!
O co hraju? O tvé vřelé srdce!
O co hraju? O tvou bujnou hlavu!
Kývl jinoch, sedli si a hráli.
Roman hrál jako by ve snách tonul,
sotva dotekl se šachů chvějnou rukou,
nesklopené její oči zmatek
působily mu a její krása
opojovala jak čarným vínem.
Třikrát hráli, třikrát jinoch prohrál.
Zoufalá jej bolest uchvátila,
vyskočil a bílou její ruku
za prsteny jal, za rudokmitné,
zvolal vášnivě: jsi přec jen moje,
třeba že jsem třikrát podleh ve hře!
Usmála se záhadně a krutě.
Bloude, řekla, což to není stejné,
tvá-li jsem, neb můj ty, tělem, duší?
Nepustím svou kořist, věř mi, nikdy!
Budu s tebou do rakve i hrobu! —
Bledá byla jako přízrak, mlha,
oči hasly jí jak bludná světla,
povstala a šachovnicí zlatou
udeřila juna třikrát v čelo:
mlha byla v bujné jeho hlavě,
nevýslovná tíže v srdci vřelém,
temno smrti v mladé jeho duši,
povalil se na zem jako kámen. —
Když se vrátila mu zase paměť,
bylo šeré ráno, nevlídné a smutné,

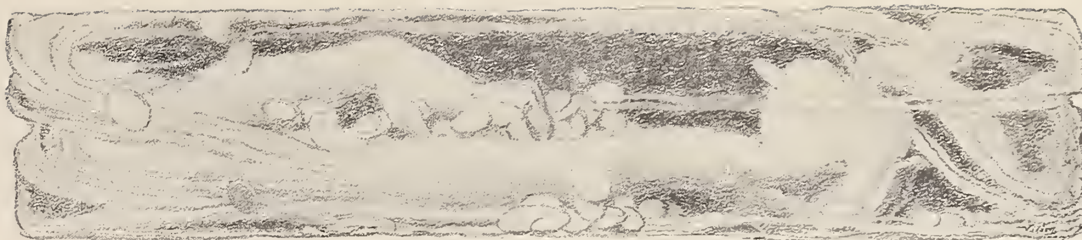


místo stanu byly pouze mlhy,
místo nesklopených zraků ženy
bledé hvězdy na úsvitě hasly,
ležel na sněhu na tvrdé zemi,
kolem hluš a smutné, pusté prázdno. —
Roman zaplakal jak dítě pláče,
osiří-li náhle v širém světě,
vstal a šel zas v dálku neurčitou
s divnou mlhou v hlavě, matným krokem,
s tíhou v chorém, rozboleném srdci,
s temnou chmurou v strádající duší.
Nová pouť ho vedla pustou stepí,
nová pouť ho vedla temným lesem,
vyšel z lesů, zlatoskvoucí báně
třpytí se na nebi, hustě jako hvězdy,
velké město strmí před ním hrdě.
Prošel branou vysokou a vřava
liduplných ulic na něj dorážela
jako hukot siných valů moře,
nevěděl, kam obrátiti kroky,
jako slepý kráčel s proudem lidí,
ženoucích se na trh v prostřed města.
Vedla dráha podél carské krčmy.
Uvnitř zpěv byl, mimovolně Roman
zastavil se na mžik, družnost zpívajících
zdála se tak vábná siré jeho mysli!
Smuten, teskliv stojí, věsí hlavu,
jasné zraky klopí k temné zemi.
Hle, tu vyjde žena veselá a krásná,
hledí naň a praví zpěvným hlasem:
Co zde stojíš smutně, dobrý june?
Město je ti cizí? Neznámi ti lidé?
Nevíš kam bys šel si odpočinout?
Zajdi sem, v tu pohostinnou krčmu,
vypij číši zeleného vína,
rozvesel svou mysl bohatýrskou,
rozvesel své mladé vroucí srdce!
Cizí jsi a bloudíš siře světem,
zábavu zde najdeš mladých druhů! —
Hleděl na ni, bílá jako sněhy
byla v líci, jasné její oči
svítily jak sokolí a brvy
černé jako sobol klenuly se
půvabně pod čelem jejím bledým.
Roman lek' se — obrazy oné druhé
duší kmit' mu, oné přeludové,
která jako sen mu náhle vznikla,
jako sen mu také s nocí prchla!
Divoká ho zachvátila vášeň,
rozkoš byla v ní a velká trpkost,
vzdor a posměch, tesknota a lítost,
chtělo se mu zapudit ten přízrak,
který v noci tak ho krutě mámil,
hleděl žhavě na tu, která stála,
žádný přelud, tělem v bílém světle,
v ruchu ulic a která jej zvala
s upřímností mezi živé lidi!

Usmála se, když tak na ni hleděl,
vzala pod paží jej, zašeptala:
Vesel se a pij! Až tma se spustí,
pokynu ti bílou rukou na znamení,
v komnatu že tichou povedu tě,
v komnatu svou, abys odpočinul,
opřen hlavou o má bílá ňadra,
z opojení vínem, v opojení
povedu tě divusladké lásky! —
Směle hleděla mu v jasné oči.
Bylo mžikem mu, jak by svou vísku
viděl rodnou, dřímat v stínu březin,
bylo mu, jak varující slova
otce, matky slyšel by — však nedbal,
— nemiloval Bůh jej v této chvíli? —
vešel v krčmu s vábící jej ženou.
Vešel v jizbu, znamenal se křížem
dobrého dle zvyku, před obrazem
pověšeném v šerém koutě, poklon
učinil na čtyry strany dvorně.
Mnoho bylo v jizbě mladých druhů,
všickni na něj hleděli, za chvíli
jeden povstal za dubovým stolem,
nalil číši zeleného vína.
Vypij, pravil, občerstvíš své síly,
okřeje ti mile jará mysl!
Přijal číši zeleného vína,
vypil ji a smutek jeho mizel,
druhou pil a třetí, zpíval s druhy,
vesel byl a bujný, opojení
vstoupalo mu v hlavu jako mlha,
srdce skákalo mu v prsou jako ptáče,
z očí jak by padaly mu jiskry,
bylo mu, jak by jej koráb nesl
divým mořem do neznámých pásem,
zdálo se mu též, že noc už padá
temně kolem, hle a v pustém šeru,
pojednou mu kývla bílá ruka
bujný úsměv plynul šerem k němu,
smělé oči dívaly se na něj,
pod obloukem brv jak sobol černých.
Povstal Roman jako čarem puzen,
vrávoravým krokem za ní kráčel,
za ní, která kynula mu rukou,
z opojení vínem v opojení
povedla jej sladkočarné lásky. —
Vzcházel den a probudil se Roman —
ležel však na chladném dvoře krčmy,
opodál byl starý plášť a šaty
obnošené, roztrhané, obuv
z lípového lýka . . . Skřehlé údy
Roman halil v bídné ony cáry
a jak zabušil na dveře pěstí.
Dveře rozlítly se, ona žena,
která sytila jej mrzkou láskou,
stála před ním, smála se a řekla:
Jaká se to s tebou změna dála!



J. PREISLER.



Včera byl jsi pyšen, květ jak máku
a dnes ubohý jsi pouze žebrák!
Včera byl jsi bohatýrsky krásen,
a dnes bled jsi, zlomen, jako chorý!
Věru, že to není moje vina
v lupičské že, bloude, pad jsi ruce,
když jsi v noci z komnaty mé prchal,
láskou syt a celováním znaven! —
Neodvětil, stud mu mluvit bránil,
na tesanou sedl bílou lávku,
smuten k smrti. Klesala mu hlava,
klopil mlčky oči k syré zemi.
Ozvala se žena méně krutě.
Nesmuť se, mu řekla, vypij číši
vína zeleného, to tě vzpruží!
Podala mu vína, mlčky vypil,
zmužilo se srdce jeho mladé.
Řekla žena: Vstaň na bystré nohy!
Odejdi! Zde není místa více
pro tebe. Snad někdy se zas vrátíš
s měšcem zlata za hedbávným pasem?
Hanbou zarděl se a vstal a vyšel
z kleté krčmy od nestoudné ženy. —
Toulal se po městě, městě cizím
šel a šel od jitra do večera,
nevěda kam schýlit pustou hlavu.
Přišel k domu odkud hudba zněla,
k domu dřevěnému, prostrannému,
dveře pohostinně byly otevřeny,
mnoho šlo tam dobrých junů v hosti,
šli tam všichni k svatebnímu hodu,
každý v ruce měl po bílém chlebě,
každý tiše vesele si zpíval.
Roman cítil v srdci mocnou touhu,
vejít také k hodu svatebnímu
sednout také mezi dobré lidi,
vypuditi hoře z mladé mysli,
oděn ač byl jako bědný žebrák,
bílý chléb ač neměl žádný v ruce . . .
Vzmužil se a vstoupil mezi hosti.
Vešel v jizbu bílou, osvětlenou,
medová kde jídla stoly kryla,
stříbrné též číše plny vína.
Křížem znamenal se Roman před obrazem,
poklon činil na tři, čtyry strany,
všickni v jizbě na něj dívali se,
s ruměncem na tváři jak stál skromně,
nesměle a slova nepromluvil.
Mezi sebou říkali si hosti:
Podle kříže, dobrý je to jinoch,
podle poklon mravů ušlechtilých,
přes to, že je zahalen jen v cáry.
Zatím Roman sed u samých dveří
na lavici pokorně a tiše,
vzpomínaje naučení milé matky
o chování při počestných hodech.
Mimovolně sklopil zrak a vzdychl.
Domu hospodář přemítal tiše:
Přišel v dům můj, je mým tedy hostem,
místo poslední u stolu kdybych dal mu,
urazil bych chudobu snad jeho.
Jedno z prvních míst mu poukázat? —
U mnohých bych třeba posměch zbouzel!
K prostřednímu místu tedy veď jej,
podal číši mu a pokrm hojný,
vlídným slovem hosta pobízeje.
Jedl Roman a pil do sytosti,
vděčen byl, však nepromluvil slova.
Mezi hodem zaznívaly zpěvy
veselé a bujné, ale nyní dívky,
družky nevěstiny zazpívaly
tesknou píseň, kterou přivádělo
na mysl jim loučení se družky
s otcem, s matkou, s drahým domem rodným.



FRAGMENTY Z KNIH JOHNA RUSKINA.

Odolali jsme nedávné příležitosti, kdy všude objevovaly se po časopisech příležitostné, více méně nesprávné a na chvat objednané články o jubileu velikého kmeta anglického Johna Ruskina. Nepřinesli jsme žádného článečku o něm schválně. Pokládáme za pochybenou cestu, když se obecenstvu vykládá, třeba sebe nadšeněji a nekritičtěji, o muži u nás skoro docela neznámém; tím se zájem pro díla jeho nevzbudí. Správnější a dle soudu našeho jistější je, když se čtenáři přímo předloží hrst myšlének jeho, třeba na začátek vybraných pelmel — síla a vášeň krásné duše Ruskinovy je tak mohutná, že i ty zlomky vzbudí trochu pozornosti; pak teprv lze o jeho veliké práci životní promluviti šíře, bez nebezpečí, že slovo o něm hluše zapadne bez ohlasu.

Ruskin, toť nejen žhavý hlasatel vysokého umění, toť i prorok, nespokojený s nynějším způsobem života sociálního, toť neúmorný přítel dělnictva, duch hluboce náboženský, veliká, čistá, nadšená, vyjimečná duše. Těch několik slov dlužno míti na mysli při čtení následujících fragmentů (přirozeně v našem listě lze uveřejniti jen úryvky, vztahující se k umění) — neboť Ruskin je esthetik zcela zvláštní. U něho není patrna pouze mohutnost esthetická, nýbrž mohutnost ta sdružuje se v jedno s ostatními silami duševními; Ruskin neobjevuje se toliko jako kritik umění, se smyslem pro krásu, nýbrž jako celý, velký, harmonický člověk.

REDAKCE.

* * *

(Úryvky z knihy »Lectures on art« (Přednášky o umění.)Od malíře Turnera nelze dostati krajinomalby, nemá-li krajiny, kterou by maloval; od Tiziana nelze dostati obrazu, nemá-li model člověka. Ta věc, stručně takto pověděna, nepotřebuje důkazů. Ale souhrnem nechce se mně podařit, abych jednoho člověka našel, který by mně uvěřil, že počátek veškerého umění je v tom, abychom zemi svou učinili čistou a lid náš krásným. Po desítiletí jsem se napracoval, aby o tomto zřejmém faktě lidé, když ho důvěřivě nepřijmou, aspoň přemítali, jako o námětu, jenž docela není přemrštěn. Opakuju: zemi svou učinit čistou a lid náš krásným, toť nutné umělecké dílo, se kterým musíme začít. Arci bývalo umění v zemích, kde lidé ve špíně žili, aby sloužili Bohu, nikdy však nebylo umění v zemích, kde lidé žili ve špíně, aby sloužili ďáblu. Zajisté bývalo umění tam, kde národ docela nebyl krásný, kde měl i rty odulé a kůži sčernalou žárem slunečním; ale nikdy nebylo umění v zemi, kde lid byl bledý krvavým dřením a zvadlý stínem smrti, kde rty mládeže, místo aby byly jako růže, sežrány byly hladem nebo ohlodány jedem. A proto alfa a omega všeho, co mám říci, je: Ušlechtilému umění neblížíme se, když rychle jezdíme po drahách, nýbrž tím, když zlíbezňujeme svá obydlí a prodléváme v nich; ušlechtilým uměním učíme se nikoli soutěží, nýbrž tím, když klidně konáme každý, co nejlépe dovedeme, každý po svém způsobě; neučíme se ušlechtilým uměním výstavami, nýbrž kdy konáme, co je řádné a tvoříme, co je poctivé, ať se to dostane na výstavu nebo ne; učíme se jim, abych několika slovy pověděl, tím, když lidé nestaví ani nemalují z hrdosti, ani pro peníze, nýbrž z lásky; z lásky ke svému umění, z lásky ke svým bližním, nebo z nějaké vyšší lásky, ať jakékoli, která v těchto citech kotví. —

* * *

Je nemožno, abychom v některé zemi měli pravou mravnost, pravé štěstí nebo pravé umění, kde jsou města stavěna jako u nás, nebo lépe, kde činí takovou míchanici jako u nás; takové hnusné dýměje morové, šířící se jako neštovice po kraji, kteréž sežírají. Musíme mít města líbezná, rozmyslně budovaná, nikoli na zdařbůh rozházená a proházená, nýbrž omezená v rozměrech, která nevyvrhují kolem sebe ohyzdná předměstí, strusky a kutiště, nýbrž musejí být obklopena květnatým věncem kvetoucích stromův a líbezně vedených stříbrných řek. Není možno! namítne se mně. Třebas! ale já nemám ničeho činit s nemožností, nýbrž jen s nevyhnutelnou nutností. Ale ještě víc musí se umožnit, než můžeme mít nějakou uměleckou školu, totiž my musíme někde jinde než v Anglii, nebo aspoň na neužitečných místech v Anglii najít, kde bychom mohli zakládat své fabriky, pracující s ohněm — takové továrnictví by musilo být omezeno na nejnepatrnější míru, ze železa by se nevyrábělo ničeho, co se dá zrobit úspěšně ze dřeva a kamene, nic by nebylo hnáno parou, co mohou se stejným výsledkem hnáti síly přirozené.

Je víc než dost vodní síly pro mechaniku, které jest zapotřebí pro život společenský. Množství stálých hybadel poskytují také kotevní mlýny na velkých řekách, a zařízení hnaná nádržkovými stavidly, jež naplňuje příliv mořský. Tedy orba vykonávaná lidskou rukou a naprosté vyloučení zbytečné síly ohenní jsou první podmínky umělecké školy v kterékoli zemi; dokud je neprovedeme, dřív či později, bude u nás vládnout stav věcí, jejž stvořil náš mechanism, bez umění ušlechtilejších. Ačkoli Anglie ohlušena je třeskem stavů tkalcovských, děti její nemají šatů; ačkoli je začerněna špínou svých uhelných dolů, děti její hynou mrazem; ačkoli prokramařuje svou duši za zlato, ony umírají hlady. Setrvejme si při takovém triumfu, zdá-li se nám radno; ale toho smíme si býti jisti, že krásná umění ho s námi sdílet nebudou.

* * *

Co nás opravňuje domnívati se, že umění kdy bylo hlasatelem božsky inspirovaným? Jaký vniterný důkaz dávají nám díla velikých umělců, že se nalézali v poddanském vedení mocností nadpřirozených?

Je pravda, že odpověď na takovou tajeplnou otázku nemůže se zakládati jen a výhradně na žádném vniterném důkaze; avšak je dobře zvěděti, jaký vývod by z takového jedině důkazu mohl býti činěn. A čím

nestranněji člověk prozkoumává zjevy obrazotvornosti, tím víc musí míti za to, že jsou to výsledky vlivů ducha životního, všeobecného, proto však ne méně božského, jehož dílek skryt je v každém stvoření, přiměřeně k postavení jeho v tvorstvu; a dále musí míti za to, že vše, co lidé správně konají, zajisté dokonávají to s pomocí božskou, avšak podrobeni jsouce neotřesitelnému zákonu, kteréhož nikdy nelze obejíti.

Síla tohoto duševního života může býti naším živobytím zmenšována nebo rozmnožována; přibývá nebo ubývá jí občas, zrovna jako přibývá nebo ubývá síly tělesné; při rozličných příležitostech lze ji vůlí naší vzbuditi, a bídou naší nebo hříšností naší sraziti dolů. Avšak ona v každé době je z části lidskou, z části božskou. My jsme lidé a ne pouze zvířata, poněvadž neustále je v nás cosi z tohoto dílku božského; jsme lidé ušlechtilejší nebo sprostší, je-li v nás více či méně tohoto dílu božského; však nebývá nám ho uštědřeno nikdy takovou měrou, aby z nás činil víc než jen lidi.

Toto všeobecné vysvětlení předkládám s jakousi rozpačitostí, a jen jako vysvětlení, k němuž, dle mého zdání, existující doklady přivádějí každého nestranného myslitele. Avšak troufám, že ve svých dalších studiích budu moci dokázati toto: že vymožeností umění, kteréž lidé dosud obyčejně pokládali za výsledky výhradné inspirace, bylo dosaženo jen po dlouhých stupních práce rozumně vedené a pod vlivem citů, jsoucích společným majetkem všeho člověčenstva.

Tyto city a schopnosti, uštědřené všemu lidstvu v různých měrách, lze roztříditi v troje: předně pudy budování a zpěvu, které máme společné se zvířaty a kteréž nám jsou zrovna tak vrozeny, jako včele a slavíku; za druhé dar vise neboli sna ve spaní, ve vytrženosti, nebo v ovládatelné činnosti fantasie; konečně za třetí dar, vyvozovati a stanoviti důsledné závěry ze zákonův a forem krásy.

Dar vise, poněvadž se nalezá v nejužší souvislosti s nejvnitřnější naší přirozeností duchovní, bývá velkou většinou myslitelů pokládán za cestu, která sprostředkovává božské poučení; i je faktem, že velká část umění ryze poučného (didaktického) buďsi řečí, buďsi plastikou, byla podáním skutečné vise, jež sice v době svého objevení se duchu mocně se vtiskuje, avšak padá přec na duševní zrcadlo, osvětlené předcházejícím, správně vedeným živobytím. Ale je stejně pravdou, že tyto vise, kde nejzřetelněji byly zachyceny, vždycky — pravím zúmysla vždycky — byly znamením jakési duševní omezenosti nebo rozrušenosti; a že lidé, většinou uznávající cenu takových visí, hodnotu jejich přeceňují, jelikož si vyvolují, co se jim zdá být užitečné, to pak zvou »inspirovaným« — ale bez povšimnutí pouštějí, co zavrhují jako bezužitečné, ačkoli to nalehlo na visionáře se stejnou mocí.

Tak pravděpodobně není didaktičtějšího uměleckého díla nad Albrechta Dürera obraz »Rytíř, Smrt a Ďábel.« Ale obraz ten je ponze jedním dílem z řady prací, kteréž podobným spůsobem zobrazují živé sny a z nichž mnohé (vyjma jejich spůsob zobrazování, jako »Sv. Hubert«) jsou nezajímavé, jiné nanejvýš nesrozumitelné, některé odstrašující a docela neužitečné; tak že se přesvědčíme, kterak dar visionářský tohoto velikého malíře, přesně prozkoumáno, byl vlivem chorobným, jenž umění jeho častěji zneuctil, než mu prospěl, a vydal za oběť větší část jeho energie látkám jalovým. On stvořil za celý svůj dlouhý život jen dvě velká díla, a obě umějí v nás probouzet jen těžkou mysl. Buď si cena obou těchto děl jakákoli, ona vypadají spíš jako poklad dobytý s velikým vynaložením lopoty a trampot, než jako bezprostřední dar nebes.

Naproti tomu bylo dosaženo nejen nejvyšších, nýbrž i nejtrvalejších úspěchů na poli umění lidmi, kteří svůj dar vise, ať byl sebe mohutnější, podrobovali přísné rozmyslnosti a drželi jej na uzdě, oddávajíce se klidně, mírně, trvale, ne horečně, nýbrž laskavě skutečnostem světa naprosto ne visionářským.

A pokud lze dovoditi souvislost mezi vlohami a mravným spůsobem života, nalezáme, že nejvyšší umění je dílo dobrých lidí, avšak bez rozhodné nábožnosti, lidí, kteří sobě samým aspoň nejsou si vědomi nijaké inspirace, a kteří své převahy nad jinými jsou si tak málo vědomi, že jeden z největších mezi nimi, Reynolds, byv sveden svou skromností, prohlásil: »rozumně vedená práce všechno zmůže.«

* * *

(Z knihy »The Laws of Fésole.«)

Umění člověka je výraz jeho rozumné a disciplinované záliby ve formách a zákonech stvoření, jehož částí též on je. Ve všech prvních definicích nad míru velikých věcí musí být jakási temnost a nedostatek přesnosti; pokus, upřesnit je ještě víc, skončí jenom ještě větší nejasností. My třebas vyjádříme příteli rozumnou a disciplinovanou zálibu, jíž nalezáme v krajině, a nejsme pro to umělci; avšak nicméně je pravda, že veškeré umění je umělým výrazem takové záliby; snad ne vždy záliby ve věci viděné, nýbrž jenom v pociťovaném zákoně, avšak podrobně prozkoumáno je to vždy záliba ve stvoření, jehož částí tvor jest, nikoli záliba v sobě samém. Takž beránek hrající si, těšící se ze svého pouze života, neni umělcem; avšak pastýř beránkův, který vyřezává kuličky v kuse dřeva určeném za příčnici dveří, vyslovuje, ač neuvědoměle svou zálibu v zákonech času, míry a pořádku, podle nichž země kolotá a slunce dlí na obloze.

I umění zvířat, pokud rozum je řídí nebo kázeň je krotí, se zlidšťuje, avšak, myslím, nikdy nestává že dokonale lidským, poněvadž nikdy, pokud jsem viděl, nevyjadřuje ani neuvědomělou zálibu v zákonech božských. Zpěv slavíkův má zajisté skvostné passáže, avšak, zdá se mně, jen tak jako vlnky v řece působením zákona, jehož si ani voda, ani pták stejně neuvědomují. Pták uvědomuje si radost a lásku, jichž voda si není vědoma, ale (díky Bohu!) radost a láska nejsou umění, aniž jsou omezeny jen na člověčenstvo.

Ale píseň lásky stává se uměním, když zpěvák rozumem a disciplinou si uvědomí kouzlo jejich passáží s průvodem loutny, Dále, abychom doplnili rozsah svého výměru, sluší si připamatovati, že vyslovujeme svou zálibu ve věci krásné nebo líbezné nářkem nad ztrátou její neméně než radostí nad její přítomností; značný díl umění je proto umění tragické nebo li myšlenkové; avšak všechno pravé umění je velebou. (Jakmile umělec ve své úloze napodobovací zapomene na svou úlohu veleby, je veta po jeho umění. Věcí jeho jest podati ideu něčeho krásného jakýmkoli způsobem, třebas nedokonale, ne však jakýmkoli způsobem, ačkoli dokonale podati ideu něčeho šeredného. V ranných silných dobách svých umění pokoušelo se velebiti svaté, ač z nich dělalo jen nemotorné figury. Postupně stávalo se způsobilým, aby dovedlo zobraziti lidské tělo s přesností, i zalíbilo si zprva velice v této nové umělosti, a po celé skoro století vyzdobovalo všechny své budovy lidskými postavami v rozličných posicích. Avšak nic nebylo hodno veleby na lidech, kteří neměli jiné cnosti, než že měli těla, a jiných výrazů, než že neočekávanými způsoby křížili nohy. Taková překvapení nezbytně mají své meze, a umění opírající se o anatomii zahynula, když byly variace posic vyčerpány.)

Z tohoto velikého zákona není výjimky, neboť i karrikatura je umělecká jedině pojímáním krásy, jejíž nedostatek přemršťuje. Karrikatura od osob, které nedovedou pochopiti krasy, je nestvůrná v poměru k jejich tuposti; a i pro nejlepší umělce je osudno setrvávati při návyku karrikování.

Vtiskněte si tudíž do mysli, jakožto vůdčí zásadu vší pravé praktické práce a jako zdroj veškeré zdravé síly životní — že vaše umění má býti velebou něčeho, co milujete. Buď si to třebs jen veleba škeble nebo kamene; buď si to veleba hrdiny; buď si to veleba Boha; vaše postavení jakožto živoucího tvora je stanoveno výškou a šíří vaší lásky; ale ať jste malý či velký, zdravé umění, s něž jste, musí býti výrazem vaší pravdivé záliby v skutečné věci raději než záliby v umění. Vy si snad pomyslíte, že ptačí hnizdo malované od Williama Hunta je lepší než hnízdo skutečné. Zajisté platíme veliké peníze za ono hnízdo, a sotva nás napadne, podívat se na skutečné hnízdo, nebo



F. BÍLEK.

zachránit je. Ale bylo by lépe pro nás, kdyby všechny obrazy na světě zahynuly, než aby ptáci přestali stavět svá hnízda. A právě v tomto doznání své inferiornosti kresba nabývá své ceny. Fotografie, protože sebe nemůže odsoudit, je právě proto bezcenná. Sláva velkého obrazu leží v jeho hanbě; a kouzlo jeho v tom, že mluví o rozkoši velikého srdce, že je něco lepšího, než tento obraz. A také mluví hlasy mnohých: snahy tisícerých nebožtíkův i jejich vášně jsou složeny v obrazech jejich dnešních dětí. Ne dovedností jedné hodiny, ani jednoho života, ani jednoho století, nýbrž pomocí nespočetného množství duší musí býti stvořeno krásné dílo. A jako in saecula saeculorum, musejí býti dány člověku poslušnost a porozumění a ryzí přirozená vášeň i vytrvalost, aby obraz byl stvořen, tak musejí býti též uznány, abychom obraz stvořený pochopili. To je hlavní nauka, které jsem učil, pokud jsem uměl, po celý svůj život: Jen ten obraz je ušlechtilý, který byl malován s láskou ke skutečnosti. Toť zákon, jenž obsahuje nejvyšší cíl umění; toť také zákon, jenž bezpečně vede první jeho kroky. Přejete-li si kresliti, abyste zobrazili něco, co vám leží na srdci, budete pokračovati rychle a bezpečně; přejete-li si kresliti, abyste vyvedl krásnou kresbu, nikdy jí nevyvedete.

Prostota účelu je dále užitečna, uzavírajíc všechny diskuse o methodě. Nejlepší obraz je, který nejúplněji představuje to, co se snaží představit, jako je nejlepší řečí, která poví nejjasněji, co usiluje pověděti.

Je-li dán materiál, meze časové, místní podmínky, pak je pouze jediná správná methoda malby. (V sochařství je materiál nezbytně tak různý a místní okolnosti tak složité, že by se zdálo býti vyumělkovaným natahováním zásady, že je pouze jediná správná methoda v sochařství; ale přec je to pravda, a každé zpracování mramoru lišící se od zpracování sochařů řeckých, je horší právě tím rozdílem.) A poněvadž, má-li malba býti zcela dobrá, musí býti materiál co možná nejlepší, podmínky času a místa docela příznivé je tedy jen jediný způsob zcela dobrého malování. Tzv. »slohy« umělců jsou spíš přispůsobením k nedostatkům materiálu, nebo známkami nedokonalosti jejich zdatnosti, nebo nedokonalé znalosti jejich doby. Velicí malíři jsou si podobni co do své síly a liší se jen svou slabostí.

(Jiné úryvky budoucně.)



FR. BÍLEK
PODOBIZNA
J. ZEYERA.



A. BOUDOVÁ
I. cena ze soutěže na dekorační linku.

DVĚ VÝSTAVY VÍDEŇSKÉ.

Vídeň nemívala tuším nikdy u nás valnou pověst jako město umělecké; v jejím vlastním uměleckém životě převládaly vždycky živly spíš zevně okázalé, lidé à la Makart nad živly intimně uměleckými, jako byl vzácný mistr Pettenkofen. Tuto tradici drží Vídeň i dnes a Makart má v Klimtovi, Engelhartovi atd. důstojné nástupce, ale v jiném ohledu se změnila od dvou let k svému prospěchu. Neplatila-li dříve za valný trh umělecký a bývalo-li účastenství ciziny na jejích výstavách nevalné, nastaly nyní zásluhou čilé Secesse znatelně jiné poměry. Secesse opatřila si řadu korrespondujících členů mezi světovými mistry, a eo ipso měla vyhráno; její první výstava, improvisovaná v cizích místnostech a obeslaná znamenitým způsobem, vzbudila přímo nadšení — úspěch zůstal věren i následujícím. A tak i z Prahy zajede si mnohý z nás na den, na dva do Vídně na novou Secessi, ba znám takové, kteří . . . ještě žádnou z jejich čtyř exposic nevynechali.

I my jsme táhli teď do Vídně od loňska po třetí, a nový palác Secesse vítal nás jako staré známé. Nevím, loni s ním nadělali tolik slávy, že jsem věru si ani netroufal přiznat, že a jak se mi nelíbí. Ale bezbožnému světu teď už nic na dlouho neimponuje, ani hymny pana Bahra ne, a tak jsme do vnitř tentokráte vstupovali tuším daleko kritičtěji naladění než posledně.

Také se dalo daleko více kritisovati; čtvrtá výstava Secesse je myslím slabší než předešlé, rozhodně slabší než skvostná první. Takto je i tentokráte normál těch dvou set čísel nepoměrně vyšší než na jaký jsme zde v Praze zvyklí, ale cizina vykazuje — snad náhodou — málo věcí vysoko nad normál, a Vídeňáci — myslím, že už příliš jasně ukazují, kam vlastně míří, a tím rozhodně prohrajou.

To je stará písnička zase znova: laciná modernost a flanc místo pravého umění. Máte dojem, že je jim všem poctivá práce příliš dlouhou cestou, proto hledají, jakým knifem by docílili stejného effektu rychleji. O ten se jim jedná, ten zavádí i lidi rozhodně talentované, jako je z nich jistě KLIMT nebo KRÄMER. Klimt maluje Schuberta u spinetu ve společnosti mladých děvčat; nehledí ovšem vystihnout ani intimní náladu ani zajímavý světelný effekt večerní sceny; ne, hledí jen namalovat věc za každou cenu d i v n ě, divně umístit v prostoru, užívat divných barev a divného traktamentu. A jeho Nuda Veritas? Verše, které na svá plátna zlatem píše, ještě nikdy malíře nevytrhly. ENGELHART se vrhl na umělecký průmysl a napodobí kde koho, KRÄMER upadl ve starý omyl, že stačí namalovat postavu velikou, aby byl i dojem veliký. Této zásadě holduje tam s velkým úspěchem i s daleko větší obratností v plastice A. STRASSER; ale celá velikost jeho Marca-Antonia nesnese zdrcující sousedství prosté hlavy Rocheforta, modelovaného s bezpříkladnou silou a mistrovstvím od RODINA. To je nejsilnější umělecký dojem výstavy; vedle něho jsou všichni ostatní — snad na jednu výjimku — jen interessantní. Tak je tu ještě z rozumnějších Vídeňáků MOLL a ANDŮ, z Němců je velmi slabý SKARBINA a četně zastoupený drážďanský KUEHL, ač vždy interessantní, tentokráte také slabší nežli jindy. Z krajin znamenitý jeden THAULOW, dobrý BAERTSOEN, v pastelu výtečný MAURICE ELIOT; v kresbách a rytinách opět Baertsoen a hlavně znamenitý RENOUARD; v portretu je nejzajímavější svrchovaně distingovaná, zvláštně arranžovaná a skvostně kreslená dámská podobizna

od A. de la GANDARA, a — poslední, ale mistrovské dílo — dámský portrét od BESNARDA, nejlepší práce tohoto opravdového mistra, kterou jsem viděl až doposud. To je uděláno způsobem tím nejjednodušším a nejvýraznějším, tak plno života a naziráno tak velice, že by dobře sneslo sousedství i největších mistrů.

S tím dojmem jsme odcházeli ze »Secesse«, spokojeni přese všechny námitky, a sotva jsme vzpomněli, že je také druhá výstava, v Künstlerhause. O té se nedá věru mnoho říci; je ubohá, skoro tak ubohá jako naše Rudolfinum. Spousta věcí amateurských a staromodních, bez přísného výběru a kritiky — všechno jako u nás. Ovšem se i mezi těmi sty slabých věcí najde sem tam něco zajímavého; jmenuji jeden pastel od CHÉRETA, dvě kresby od HELLEU, zvlášť výborný pastel (krajina) od SISLEY, pak Ch. H. PEPPERA, BESNARDA, SOROLLA y BASTIDU a J. PATERSONA s velkou krajinou. A opravdu znamenitý je LILJEFORS; má velkou plachtu: tetřevy na ojíněných větvích ozářených ranním sluncem; uděláno s vervou, jaké je schopen málokterý z největších současných mistrů. Z českých zásilek v Künstlerhause nejpozoruhodnější je velký portrét kardinála Schönborna od prof. ŽENÍŠKA; v Secessi vystavuje z Čechů jediný SCHWAIGER. — Jak vidíte, celková bilance není nejsilnější, ale — bohužel — přece pořád ještě lepší než u nás doma! —*r*—

PAŘÍŽSKÝ SALON R. 1899. V saloně Champs Elysée z nejzajímavějších jest dekorativní pole od HENRI MARTINA »Vodní víla«. V úvalu březového lesíka, kterým protéká úzký proužek vody, sedí a stojí v bílých řízách oblečené postavy mužů mladých i starých. Ve vzduchu pak sevznáší duše potůčku s lýrou v rukou.

Bílé postavy tu v jemném měkkém stínu, onde teplým červánkem ozářené, hledí buď toužebně za snivou představitelkou poesie údolu, vznášející se anebo šediví s dlouhými vousy, hlavy skloněné dýchají vlažný vonný vzduch a sní klidně.

Božský klid, jarní měkký luh a teplo červánků padající v tento koutek vysněného štěstí Henri Martina, rozlévá se mír a blaho v srdci diváka, který odchází mírně a příjemně dojmut.

A právě v tomto souladném tichém štěstí, které dovede H. Martin v naší duši vyvolat, spočívá hloubka jeho bílé duše.

Jeho myšlénky oděny jsou barvami květů přírody a jeho postavy jsou jednoduché, neúhledné bez vyhledávání titěrných krás záhybů nebo oudů. Za to ale vyjadřují krásu svých citů, své duše, což jest podstatou ušlechtilosti, i umění lidského.

Za těžce želeným Puvis de Chavannem Henri Martin jest prvním a důstojným jeho zástupcem, nahrazujícím vnitřním teplem svým mohutnost zesnulého mistra.

Dále pozoruhodná a krásná jest podobizna důstojníka od MAXENCE, malovaná na plátně křídovém, působící i bez mastných blýskanic olakovaných obrazů pravdivě a přirozeně, ač poněkud suše. Maxence jest vážný umělec a vše, cokoli vezme do rukou, vyzní v přirozený soulad.

Ušlechtilý a volný postoj důstojníka opírající rukou vzepřenou o krb levou tvář — nohy skřížené — mírně z obrazu hledící, soulad barev i pohybu a síla kresby, řadí tuto práci k jedněm z nejpěknějšícb, jež zdobí letošní výstavu.

Jak lhostejně vedle této působí podobizny LEFEBVRA, jak malé jsou v kresbě a prázdné v barvě, ač jinak věrně a přesně provedené.

Lzeť dobře zde poznamenat, že kouzlo umění nespočívá v přesnosti provedení a podání, nýbrž v ušlechtilosti duše umělce a jejím cítění a nazírání.

J. P. SAURENT vystavil veliký strop a ačkoliv jest na tomto díle vidět silného ducha mistra, přece každý musí přiznat, že dekorativní malba není jeho polem. Ten, kdo výtečně maluje typy starých žoldnéřů i postavy urozených rytířů a vzácných paní těžké kutny mnichů a bosé, uprášené a rozšlapané nohy chodců, jakmile se chce procházet v oblacích má zmotanou hlavu.

Proto také dekorativní práce J. P. Saurenta zůstala daleko pozadu za jeho pracemi obrazů historických.

Veliký obraz ROCHEGROSSE »Zabytí císaře Geta« — zakrývající celou stěnou a svojí plastikou přímo prorážející — působí živě. — Ale umění šlo zde stranou.

Děsný obličej matky, přitisknuté ke zdi, jíž nešťastník visí na krku, vyjadřuje sice děs — a břicho oběti jest měkké a my cítíme, jak dlouhý ostrý nůž do něho vniká, jak vyhrkne z něho krev a hnusně se rozlije po ozářené podlaze mosaikové a zatřísní nahé nohy všech těch vojáků, jichž nože se zdvihají, bodají — jichž ruce se derou po oběti, rvou a škrtí. —

Ale žel — obraz tento vzbuzující účast podobnou jako nějaké neštěstí, zabití, vražda — lákající diváka, předvedením skutečnosti, a budící zvědavost, nevyvolává v duši pozorovatele jen *údiv*, snad i *strach* a *hnus*.

Není-li ušlechtilost výsledkem díla umělcova, pak ani dílo není prací uměleckou, a stává se pouhým ďokladem, jenž z rámu krásných umění vypadá úplně.

Zajímavostí salonu, kde loni byl zamítnutý Balzac Rodina jest letos Balzac Falquiera.

Jak se každý pamatuje a z reprodukcí mohl pozorovat Balzacu Rodinovu se vytýkalo asi následující: Že se kácí na zad, že je to strašidlo, a že mimo zajímavého celkového obrysu nic na něm není.

Já ctitel Rodinův sám nemohl se ubránit spoustě názoru, a odsoudil jsem na polo svého miláčka — umělce. S pochopitelným zájmem čekal jsem na návrh Falquiera, jehož nešťastná ohromná socha v Pantheonu každému as známa.



JAN DĚDINA
ILLUSTRACE.

Suď každý sám z následujícího vylíčení. Balzac byl zavalitý, krátký, tlustý člověk, Falquiere posadil jej na kamennou lavičku, nohu přes koleno, ruce přes ně semknuté, hlavu lehce nakloněnou, zamyšleného, tak, jak si jej asi představoval v jeho zákoutí v ulici Sv. Jakuba. Ač socha působí dosti mile, zdá se mi, že tlustému člověku není pohodlno. přeložit krátkou tlustou nožku přes masité úzké koleno nohy druhé a že tedy veliký Balzac by byl vydržel tento těžký pohyb malounkou chvilku — vyjímaje toho schází celé osobě vazba a složitost tělesná, bez níž i třeba tlustý člověk, není, tak že postava zhlíží poněkud jako obal něčím vycpaný. Naposled pak, na co Rodin položil váhu největší, — tak že mnohému se zdálo, že zanedbal provedení, — zachycení výrazu obrovitého ducha Balzacova, povzneseného vysoko nad ostatní svět, Falquier nevystihl. Jeho Balzac jest klidný, dumající, ale sochařsky svým zevnějškem nas do svého nitra neuvádí.

JAN DĚDINA.

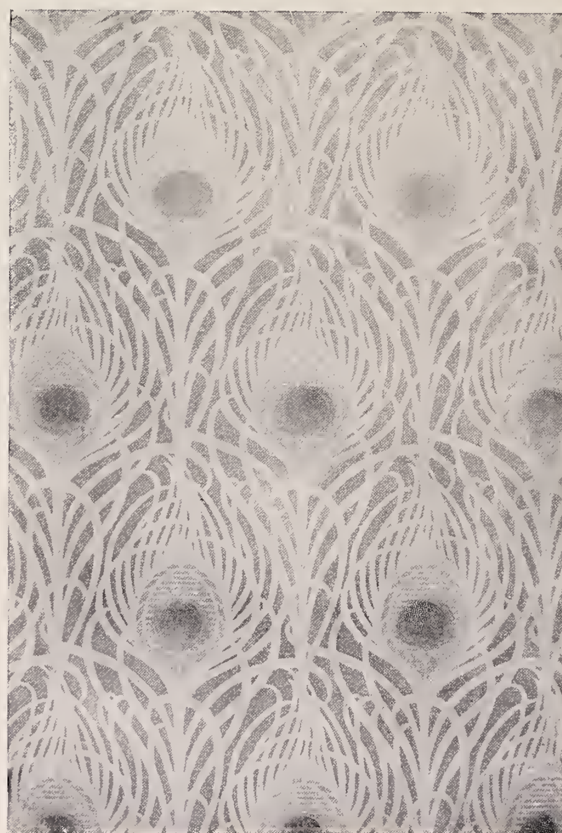
UMĚLECKÁ A UMĚLECKO-PRŮMYSLOVÁ VÝSTAVA RAKOUSKO-UHERSKÁ V PETROHRADĚ A Moskvě (od listopadu 1899 do ledna 1900). Dlouho a velmi mnoho mluvilo se o potřebě, aby umělci čeští súčastnili se korporativně některé zahraničné výstavy. Jednalo se o to, když bylo na čase pomýšleti na obeslání příští světové výstavy pařížské, jednalo se o to loni u příležitosti jubilejní výstavy vídeňské a i později když pomýšleno na separátní výstavu v secessi vídeňské anebo v Mnichově. (Najde se snad někdo, kdo brousiti si bude vtip na tom, že i Vídeň kladou umělci »za hranice« — než necítí-li se nikdo z nás ve Vídni doma, tím méně český umělec na výstavách tamějších.) Jednalo se — ale k všeobecné účasti a činnosti scházelo tak mnoho, že se vždycky jednání rozbilo. Tentokráte jedná se o obeslání výstavy v Petrohradě a Moskvě, kde carská společnost k povzbuzení umění na Rusi pořádá občasné výstavy cizích států a národností, aby tak seznamovala ruskou veřejnost s jich uměleckou produkcí, a při nichž obyčejně k zájmu vystavovatele a pořadatele pojí se zájem toho kterého súčastněného státu. A tu také ra-

ZE III. SOUTĚŽE »V. SM.« NA TAPETU.

J. BENEŠ: II. AKCESIT.



J. FILIPPI: IV. AKCESIT.



ZE III. SOUTĚŽE »V. S.« HESLO: H. O.



kouské ministerstvo osvěty a vyučování, hledíc co možno nejvíce zdárný výsledek výstavy zajistiti, obrátilo se prostřednictvím místodržitelstev na korporace umělecké, aby svým vlivem na obeslání výstavy působily. Delegáti českých spolků kladli hned od prvopočátku za podmínku súčastnění se »zvláštní české oddělení v rámci výstavy rakouské« na kteroužto podmínku také ministerstvo přistoupilo, ale — — vyžádalo si ohled na obě národnosti. Tento pojem o českosti výstavy ovšem nekryl se s pojmem naším, leč přes to neupuštěno od původního zámyslu v plném přesvědčení, že právě v takovém oddělení bude zřejmo, jakou převahu mají Češi proti Němcům. České spolky tedy výstavní komitét obeslaly — Němci do ustavující schůze nepřišli, pak ale na zvláštní vybídnutí od místodržitelství své delegáty (Jakše a Menzla) do komitétu vyslali, ale pak je zase odvolali. »Manes« zastupovali Klusáček a Šaloun, »Jednotu výtv. umělců« Hynais a Maudr, »Um. Besedu« Liebscher a Schnirch; kooptací rozšířena jury o pp. Myslbeka, Pirnera, Mařáka a Suchardu. Přání vlády, aby do komitétu přípravného a jury povoláni byli také přátelé umění, vyhověno nebylo, za to ona jmenovala sama p. Vojt. ryt. Lannu. P. p. Myslbek, Pirner jakož i ryt. Lanna na své funkce resignovali. — Máme pevné přesvědčení, že tentokráte se souborné vystoupení českých umělců podařiti může, protože krátkost času nepřipouští velikých disputací a rozbrojů a dále proto, že příliš malý prostor a malý počet obrazů, jenž pro celou říši je přípustný (maximálně 250 olejů, 150 akvarellů, kreseb a rytin a 150 drobných skulptur) nebude vyžadovati zvláštního napjetí k zaopatření materialu pro oddělení české, jež dle disposicí obnášeti má asi $^{1}/_{4}$ oddělení rakouského. Jest jen na jednotlivcích, aby pamatovali, že tentokrát se jedná o representaci českého celku.

PRAHA 1899. Souhrn zpráv a pamětí s poznámkami »V. S.« — Elektrika na mostě Karlovu. — Klášter Pavlánský. — Domy při vyústění ulice Melantrichovy etc. na Staroměstské náměstí se rozbourají. — Zastavění jeleního příkopu. — Oprava Rudolfina. — Úprava pražských hospod a kaváren. Zájem o nové mosty, assanaci a komunikační prostředky zatlačil docela do pozadí zájem o starou Prahu. Městské radě docela vážně předkládá se nový projekt šikmého mostu z assanace na letenskou pláň, jehož provedení předem schvaluje se těmi, již za každou cenu musí míti spojenu příští vilovou čtvrť se čtvrtí pátou.

Komunikace! až mráz přeběhne člověku po zádech, když zaslechne to slovo a což teprve, když s ní ve spojení najdete »vrchní vedení elektrické« a »most Karlův? — Ač rádi bychom se při tom pousmáli nemůžeme, o věci té uvažováno docela vážně, a uznáno, že je to jedině možné spojení starého města s Malou stranou. Nic neprospělo protestování p. architekta Münzbergera. Náhled páně Křižíkův a většiny zatím prorazil. Bohudík trať koňské dráhy také zatím v nejbližších dnech



ZE III. SOUTĚŽE »V. S.« HESLO H. ☆

v elektrickou přeměněna nebude. Do té doby doufáme, že zavládnou na radnici jiné názory, jež nedopustí, aby byl most Karlův zhyzděn tím způsobem, jak v domnění, že páší vtip, ukazovaly před rokem satyrické »Petrklíče«*).

O klášter pavlánský nejeví se nikde zbytečného strachu, jen p. arch. Münzberger, patrně znaje dobře okolí, ve kterém se nalézá, naléhá na adaptaci téhož k účelům městským. A nikde více ani slovíčka souhlasu ani slovíčka odporu pro nebo proti adaptaci, nikde ani slovíčka pro nebo proti regulační čáře na těch místech. Zalekli se pánové nejnovějšího svého vandalismu na staroměstském náměstí a nemíní opravdu dále v něm pokračovati anebo myslí — »až čas přijde, samo vyjde«? — nechť příčina té shovívavé mlčelivosti jakákoli, jen když nebude znenadání přerušena zavoláním z městského zdravotního úřadu. Bude to otcům města větší zásluhou, zůstane-li stát bývalý klášter pavlánský »z milosti«, než kdyby byl bořen »bez smilování«.

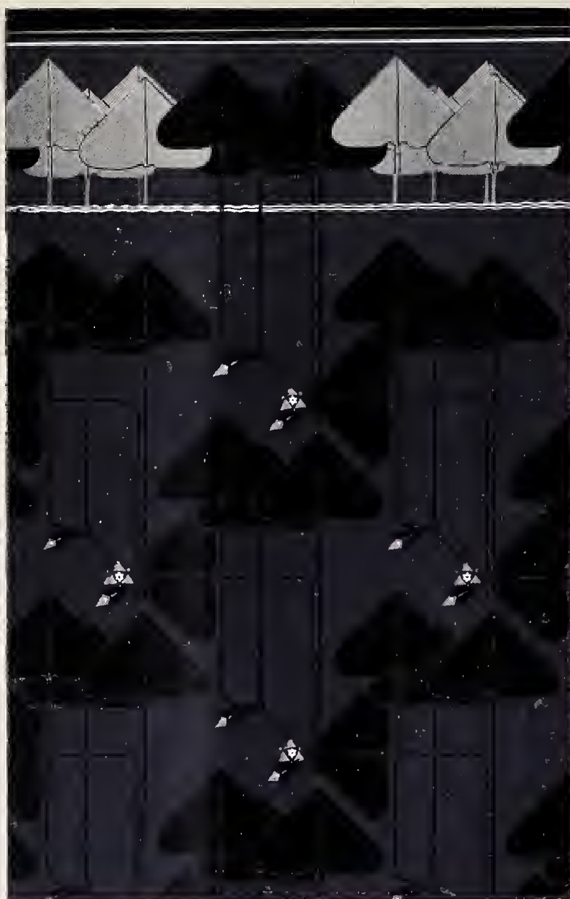
Ale bláhoví! jak můžeme jen na chvilku upadati v domnění, že na staroměstské radnici hnulo se ve většině svědomí! Jak nerozumné, kojiti se nadějí, že tam zavládne bez zvláštních vnějších popudů jiná než-li ta bourací nálada! Tím snem opravdu můžeme se těšiti jen ve spaní — jakmile se probudíme, poučí nás o jiné skutečnosti nějaká nepatrná zprávička, jako je ku př. tato:

Z rady král. hlav. města Prahy. Na schůzi dne 18. t. m. usneseno učiniti sboru obecních starších návrh na koupi domu čís. 971-I. v ulici Melantrichově. Dále usneseno zavésti vyvlastňovací řízení ve příčině sousedního domu č. 462-I. na nároží ulice Melantrichovy a Staroměstského náměstí a vyložiti plán polohy Melantrichovy — —« Po domech na severní straně náměstí přijdou tedy na řadu domy v protějším úhlu náměstí. (Viz zprávu v 1. č. roč. III. str. 40 a násl.)

O čem radil se Občanský klub staroměstský dne 20. října lonského roku a čemu z plna srdce tehdy přizvukoval pan starosta dr Podlipný, to stane se za krátko skutkem. Proti tomu nepostaví se na odpor snad ani panem starostou obávaní přívrženci starobylého a uměleckého rázu Prahy, bohužel nepostaví, protože již předem budou viděti to nepřesvědčitelné množství »rozumných« hlav, které tak dlouho vypínati budou — ale jen proti poctivým zastancům staré Prahy — hrdá a nepodajná čela, dokud širší vrstvy spáti budou tupý spánek nevšímavé malátnosti. Ozve-li se někdo, bude-li se ptáti po příčinách boření, odpoví se mu větami, v nichž na předním místě bude slovo »komunikace«, »ozdravění poměrů«, také »uspíšení assanace (v V. čtvrti)«, zkrátka opakování všeho toho, co mluveno bylo před rokem a proti čemu psali jsme v loňském ročníku č. 1. sl. 40. násl. Od té doby zajisté se ani náhledy ani důvody nezměnily, nejvýše že nějaká chytrá hlava se najde, že staroměstský orloj potřebuje větší distance a pánové ze vrat radnice většího rozhledu.

V zastavění Jeleního příkopu má býti se svolením městské rady pokračováno, čímž chyba jednou spáchána, nikoli odčiněna, nýbrž zveličována a pro příští dobu ještě více ztíženo ji napraviti.

Všecko co shrnouti možno pod význam technického a uměleckého věhlasu regulujících a nivelujících odborníků naší veleobce shrnulo se na uhohý Pohořelec na Hradčanech.**) — Oceniti práci zde dosavád vykonanou slabému péru nemož-



ZE III. SOUTĚŽE »VOLN. SMĚRŮ«. — V. PREISSIG I. AKCESIT.

*) Z nejhodnověrnějšíeh úst se dovídáme, že městská rada má nejlepší úmysl nalézti umělce, jenž by navrhl spůsob tohoto vrchního vedení, jinými slovy, jenž by jednou vzal zodpovědnosť za to zhyzdění mostu Karlova. Ubezpečujeme předem ty, kteří se o to namáhají, že takového beránka mezi našimi opravdovými umělci nenajdou.

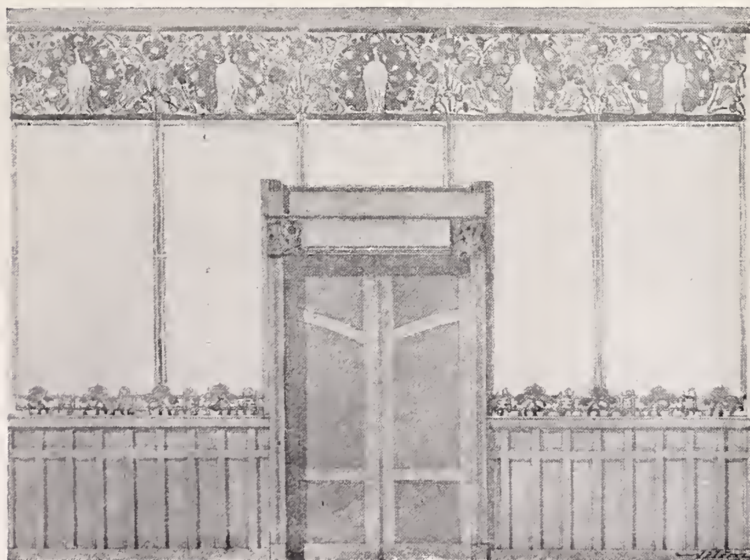
**) Upozorňujeme na toto nyní monstrosní náměstíčko všecky pány ze sboru i rady; zde najdou mnohostranného poučení o věcech, jak se provádět nemají a nesmí, bližší ocenění všeho co tu spácháno ponecháme si pro některé číslo příští.

no: zde dělali městští rádcové a technikové co se jim líbilo, žádná umělecká komise, žádná memoranda uměleckých korporací se jim nestavila v cestu a tak dokázali, co malebného, co krásného dovedou. Nuže, ku předu! Hr dolů! Na Prahu!



Česká spořitelna opravuje značným nákladem budovu Rudolfina. Pelichající omítka otlouká se na celé budově důkladně a nahrazuje novou, snad lepší — proti tomu zajisté nemůže býti žádné námitky, ale zároveň oškrabují se figury na ballustrádě důkladně — a proti tomu protestuje každý soudný člověk, neřku-li umělec vůbec a sochař zvlášť. V české spořitelně, jejíž nákladem oprava se děje, zasedá zajisté mnoho pánů, rozumících umění, rozumících i tomu, jak s uměleckými díly zacházet, ale tentokrát zapomínají, že osekáváním figur, ubírajícím na vyvýšeninách dva i tři millimetry a v hloubkách pak nahražovaným natíráním cementové barvy, dílu pramálo poslouženo bude. Vzpomenou-li si potomci těchto pánů — neboť po nich jistě cizí krev k vedení ústavu se nedostane — opět po dvacíti letech soch podobným způsobem zkrášlit, zbudou po krátkém čase místo figur na ballustrádě neforemné balvany, na nichž pak pomalu ani znát nebude, kde hlava od trupu se dělí, natož aby zachovány byly jemnější detaily. Víme, že nejedná se zde tolik o vzhled uprášených a ukouřených soch, jako spíše co možná největší náklad na opravu, nesmíme raditi, kde by se jaká položka zvýšiti dala, aby nebylo pracem sochařským ublíženo, ale za to musíme protestovati proti takovému zacházení s pracemi umělců již nežijících. Podobným »okrašlováním« nejenom že se jemnější formy i při pečlivém provádění ničí, ale zároveň odstraňuje se svrchní prachem a kouřem zkornatělá vrstva pískovce, která dalšímu zvětrávání lépe může vzdorovat, než-li očistěný pískovec sám.

Úprava místností, v nichž jsme se zvykli representovati (jsou to hospody a kavárny) stojí opravdu za povšimnutí. — Prosíme, aby nám nebylo ve zlé vykládáno, že hospody a kavárny považujeme za representační místnosti — vždyť tím není nic tak zlého řečeno, vyvinovali jsme se jinak nežli Francouzi a Angličané, nemáme tedy jejich salonů a musíme cizí hosty chtěj nechtěj seznamovati s českým životem po hospodách a kavárnách. Je na nás, abychom se na ty místnosti trošičku blíže podívali: Velká kavárna »Slavie«, jaký to přebytek vkusu! — o nádheře nemluvíme, na tu nemáme zbytečných peněz. — Těch skvostných tapet! toho malování po stropech až se člověku žaludek obrací. A »u Choděry« s jakou chloubou díváme se na výzdobu místností, o níž i — žurnály (!) pochvalně se zmínily. A co ty ostatní? Sem tam kdesi shledáme se s kusem nábytku zdejší firmou některou dobře zpracovaného, sem tam obětována i anglická tapeta a na ní hned velké zrcadlo s německým lepeným rámem, ale kus snahy po slušné originelní úpravě jednotlivé místnosti neshledáme nikde. O svém vkusu nesmíme nikde v těch »representačních« místnostech se před cizincem zmíniti, abychom ho zbytečně na okolní ostudnosti neupozorňovali. A nejhorší při tom je, že ne-



FR. SKALÁK.
III. AKCESIT
»V. SMĚRŮ«
NA TAPETU.

smíme se při tom ani v duchu omlouvati chudobou — vždyť na takové nevkusné, špatné malování vyhází se dvakrát i pětkrát tolik, než co by stálo jednoduché slušné natření stěn, vždyť takový vídeňský barokní odjinud dávno vyhozený nábytek stojí při nejmenším zrovna tolik, jako by stál vkusný nábytek výroby původní. Je to smutné, že nemáme kde zmíniti se o výjimce, činíme-li to při »Cafée Corso« nečiníme to z nadšeného obdivu nad prací F. Ohmanna, ale abychom ukázali, že to nejsou naši lidé, kteří si kousek luxusu dovolí, by alespoň budili zdání o požadavcích svého vkusu.

K SOUTĚŽI NA OPONU pro spolek divadelních ochotníků »Hanka« ve Dvoře Králové došly čtyry návrhy. Uvádím je dle sujetu »Beneš Hermanóv«, »Záboj a Slavoj«. »Jelen« a »Zbyhoň«. Protože k zaslaným pracem nebyly přiloženy obálky se jmény jurorů rozhodla o udělení cen redakce: Cena prvá přisouzena návrhu »Zbyhoň«, druhá návrhu »Jelen«. K oběma pracím jako autor přihlásil se pan Vladimír Županský, s nímž další jednání o provedení výše jmenovaným spolkem navázáno.



ZE III. SOUTĚŽE »V. S.« HESLO B HAD.

V ANTVERPÁCH BYLA otevřena 12. srpna souborná výstava děl van Dyckových podle příkladu nedávné výstavy Rembrandtovy a právě odbývané výstavy děl Velasqueza. Za nejskvělejší číslo její pokládá se veliký obraz »Vztýčení kříže«, který dosud visel nepříznivě umístěn v kostele courtraiském a teprv teď, byv sňat, objevil se v plné své kráse.

MĚSÍČNÍ SOUTĚŽE VOLNÝCH SMĚRŮ. Z ČÍSLA PŘEDCHÁZEJÍCÍHO OPAKUJEME: SOUTĚŽ PÁTOU, jejíž předmětem jest obálka pro »Volné Směry«. Kresba provedena budiž ve dvojnásobné skutečné velikosti (60 × 46cm) a to tak, aby dvěma deskami fotografickou reprodukcí vystižena býti mohla, ponechává se však konkurujícím voliti jiný způsob přímé reprodukce, když se ku provedení sami zavázati míní. Obálka obsahovati musí dosavadní nápisy: Volné Směry — měsíčník umělecký — vydává spol. Mánes — Ročník — Číslo — Měsíc. Ceny udělí se dvě v obnosu 100 a 50 kor. Redakci v této konkurenci zastupovati bude p. J. Schusser. Návrhy zaslány buďtež do 15. září členu redakce K. L. Klusáčkovi (167-III).

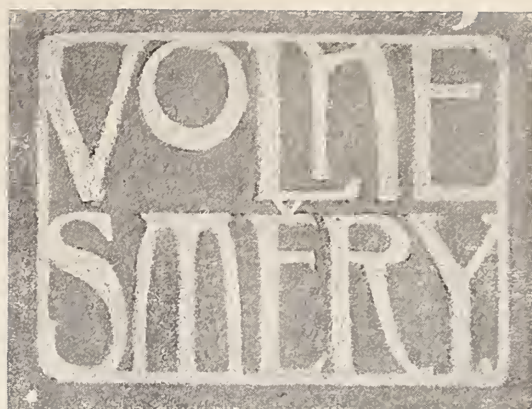
PRO ŠESTOU SOUTĚŽ »V. S«. ŽÁDÁ SE MODEL MISKY NA POPEL PRO KOVOVOU LITINU. MISka v největším svém rozměru nesmí přesahovati 15 cm., provedena budiž v modelu sádrovém neb voskovém neb plastilinovém v přirozeně velikosti tak hotově, aby odlití z modelu přímo provedeno býti mohlo.

Provedení a výzdoba misky budiž vkusná, ale co možno nejjednodušší, aby prodejná cena kovového odlitku nepřesahovala obnos 10 zl. Ceny 50, 30 a 20 korun. Redakci zastupovati bude p. Vlad. Županský. Modely zaslány buďtež do 1. října do 6. hod. večerní členu redakce St. Suchardovi, Rudolfovo nábřeží č. 6.

Prostřednictvím p. Jos. Němce požádáni jsme, abychom pro firmu Jindřicha Jindříška v Kyjevě na Rusi vypsali jako následující

SEDMOU SOUTĚŽ »V. S « NÁVRH OBÁLKY NA CENNÍK HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ. VELIKOST KRESBY v dvojnásobné skutečné velikosti (514 × 346 mm). Obálka obsahovati musí slova: »Založeno r. 1882. — Hlavní depot hudebních nástrojů« pak volné místo pro případné doplnění tohoto textu a firmu »J. U. Jindříšek — Kiev«. Ponechává se navrhovateli voliti dva neb tři tony k reprodukci. — Ceny uděleny budou dvě 60 a 40 korun. Redakci v této konkurenci zastupovati bude J. Schusser. Návrhy zaslány buďtež do 1. října do 6. hod. večerní K. L. Klusáčkovi (167. III.)

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotocinkografie J. VILÍMA v Praze.



7. září 1899 pod Ještědem.

Jako strážný lev, zpola vztýčený a naslouchající, sám a sám ze širé roviny zvedá se vrch Ještěd. Malebným obrazem svým upoutává již z dálky, vábí na svoje, pracně vzdělané úpatí, do svých šumivých lesů, skalnatých roklí, divokých strží a lysé témě jeho jako by opředeno bylo dumou mythickou.

Divoké větrně burácívají z lesů jeho do kraje, chmurné mlhy vystupují z rozrytých jeho boků, mrak za mrakem přehání se po jeho čele. Z dalekého okolí obracejí se tázavě zraky k němu, proroku dobrých i zlých časů. Nebývaly to vždy jen bouře úrodu ničící, vichry stromoví vyvracející, jichž rodištěm bývalo záhadné jeho lůno. Bouře v českém lidu oživlé mívaly tu své ohnisko, svůj vznik a poslední jejich vzdor houževnatě bránil se skonu v těch končinách.

Chodívala kdysi mezi jeho krásami žena. Pražačka to byla a na knihách čarodějných prý říkala; ta život na stráních ještědských chtivě pronikala. A vskutku asi nějakých kouzel byla mocnou — jakž jinak by se jí byla otevřela srdce drsných, záhadných dětí Ještěda, jakž jinak on sám by se jí byl přiznal s každým svým tajemstvím!

Lásku láskou si tu dobyvši, učila pak i jiné milovati pochmurného strážce českého severu a děti jeho; s obdivem upřímně se vyřinuvším zalétaly mysle přemnohých k těm pramenům nových, silou i krásou vábných příběhů, k těm končinám, kde Krejčíkova Anežka

svůj život obětovala, kde skalák trpěl a dcera lamačova otce svého odpouštěti učila, kde Sylva, Antoš a Járovcová velikou vášní hynuli, tam fílkové a lesňáci se skrývali, až mužatka Frantina vůdce jejich zavraždila, život i lásku zároveň blahu lidu svého obětujíc; tam Evička ze mlýna stala se hrdinnou mučednicí a vesnická kantůrčice nad pražským doktorem zvítězila. Tam snad ještě dnes někde hrčí voda do koryta, kde večer děvčata tolik si toho vždy měla povídati — a jistě by tam našli stezičku, po které Cilka hrobníkova šla na svoje náhlé námluvy, či chalupu, kterou sdědila nebožka Barbora, ve své prostotě tak podivuhodná česká žena. Dosud habry tam šumí nad studánkou, kde vášnivá Dalena, všech kouzel znalá, setkala se s nemodlencem — a jemu i všem, kdož příběh jejich poznali, zjevila, jak hluboká moudrost skryta v pověře její kouzelných prostředků; dosud vám tam okáží sochu svatojanskou, do které Luhovských nemodlenec střelil a dokázal, že největší oběť dovede, aby lid jeho spasen byl; snad i zemanský statek jejich vám ukáží, třeba rod Luhovských dávno již vymřel jako ty staleté duby na skráních Ještěda! . . .

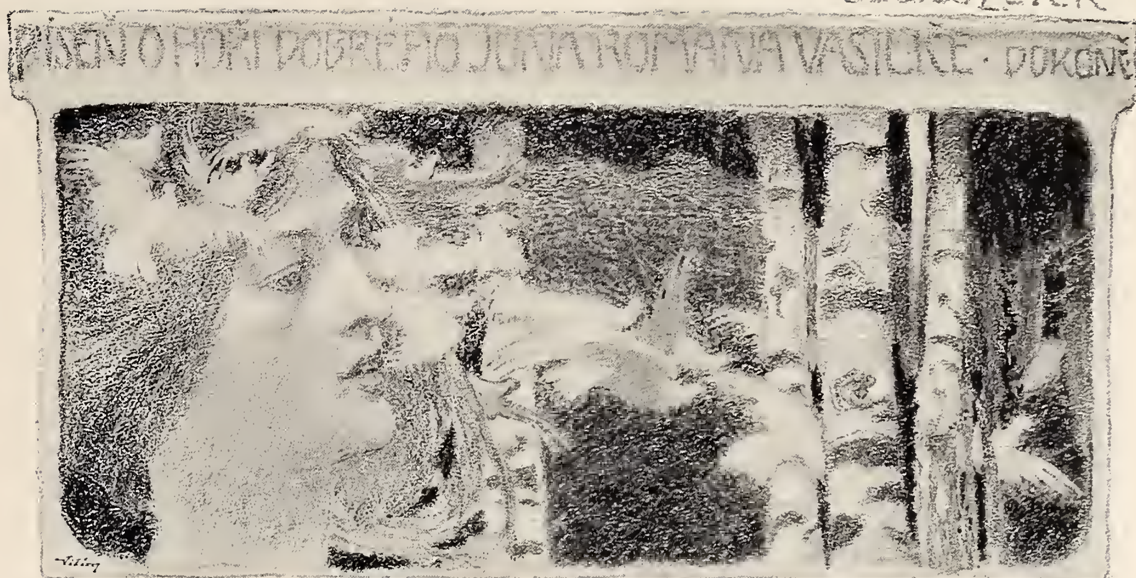
První zavanutí jeseně dechlo dnes na starý vrch, který stal se památným objevením jeho příběhů; mlhy a mraky rozložily se mu po úbočích a lidé z okolí zraky své k němu obracejíce, říkali si, že ukazuje na smutný čas.

Ba, smutný čas.

Nevrátí se k Tobě už paní s knihou čarodějnou a čarovnou mocí v srdci, své Darmom, už kolik let na její návrat čekáš, ostražitě nad krajem jejím vévodě. Nepřijde již do lesů tvých poslouchat, o čem koruny jejich si šeptají, aby znova a znova vypravovati mohla o Tvých dětech, které nikdo tak jako ona proniknouti oceniti a v pravé jich podobě hrdě celému světu okázati nedovedl. Darmo čekáš — i se šlechetným synem Tvým, kterého do života za vůdce jsi jí dal, odpočinuli na věky, daleko od Tebe.

A pamatuj dobře, příteli Ještěde: nejsi pouze nesmrtelným svědkem příběhů ve stínu Tvém protrpěných, a strážcem toho věrného lidu tam na severu — jsi nyní také Jejím nehynoucím památníkem, jakého není každému přáno a jakého ona si zasloužila, slávu tvoji světu objevivši. Zahal své lesy v smuteční roucho jeseně a uč je šuměti novou zkazku — o velikém Jejím srdci!

JULIUS ZEYER



Hlaholila jizbou tklivě tato píseň:
Za temnými lesy, za lesy za hustými,
za zelenými sady, sady kvetoucími,
zaplakala dcera v stesku po své matce,
žalovala hořce, zavolala smutně:
Proč mě, matko moje, k žalu porodila's?
proč v tu cizí stranu, bědnou, za muž dala?
Plná tři už léta jsem tě nespatřila!
Poletím teď k tobě v ptáka proměněna!
Poletěla k matce a v zeleném sadě
na jabloň usedla, která květem plála,
žalobnou svou písní matku probudila,
prolévajíc slzy, sad až porosila.
Matce srdce bolí, svolává své děti:
Jaký pták to v sadě podivně tak zpívá,
že mi srdce v prsou samým žalem puká?
Řekl bratr starší: zastřelím ho šípem!
Mladší bratr kámen v měkké trávě hledal,
ale sestra věrná, zalila se pláčem:
Matko, řekla, matko! Nehnala snad touha
naši strádající z cizé, chladné strany,
aby ptákem spěla domů k rodné matce? —
Když tu žalnou píseň Roman slyšel,
vzpomněl v stesku si na vísku svoji,
otce vzpomínal i matky dobré,
vzpomínal svých pošetilých činů,
schvátil žal ho kajicný a palný,
schýlil s pláčem skrytým na stůl hlavu,
zdálo se, že usnul zpilý vínem.
Dlouho zůstal tak, až ticho bylo v síni.
Hospodář se lehce dotek hlavy jeho:
Vzbuď se, pravil, čas je v lůžko lehnout!
Jinoch vzpřímil se a pravil tichým hlasem:
Nesklonil mi na stůl bujnou hlavu spánek,
ale hoře moje, tesk a provinění! —
Vypravoval vše, co s ním se bylo dálo.
Hospodář mu pravil: Zůstaň tedy u mne,
kupcem jsem a bohatým mě zovou.
V službě mé buď věrný, zůstaň na tři roky,
nahradím ti štědře, budeš spokojený.

Domů vrať se potom k otci svému, k matce,
radost aby mělo srdce jejich věrné. —
Vděčně přijal Roman, podal na slib ruku,
na tři léta služby u kupce se zadal.
Služba na tři léta — čas jak voda minul!
Za dnem plynul den, za týdnem týden mizel,
měsíc za měsícem, jak když tráva roste . . .
Pilen jinoch byl a opatrně střádal,
nechodil už v cárech, sukno kupec dával,
kabát lemovaný měl zas rudým zlatem,
s límcem vyšívaným ryzím, bílým stříbrem,
hedvábný zas pás měl sedm barev duhy
čapku ze sobola zas měl zámořského
škorně z tureckého safiánu, pestré,
a za pasem měšec naplněný zlatem.
Šťasten zdál se Roman dobrým lidem v městě,
ale v srdci choval skrytě bolnou jizvu
rojily se dumy v někdy bujné hlavě,
táhly bouřné chmury jeho mladou duší:
bdě i ve snu stále kořistí byl touhy,
ustavičně vídal v sněžné, truchlé stepi
strmět ze soumraku vysoký stan bílý
ze clon z aksamitu, z hedvábí a slyšel
vábný onen hlas, jenž zval ho zahrát v šachy,
viděl bílou ženu, v labutí té říze,
plavé její vlasy, hluboké ty oči,
oči temnomodré, jako noční nebe,
oči nesklopené, bez dívčího zmatku,
slova záhadná též slyšel její stále:
Budu s tebou, budu, do rakve i hrobu!
Trojí onen úder šachovnicí cítil,
uhoď přikován že k ní byl jeho osud
temným oním čarem. Kde však, kde však dlela?
Zmizela a za ní klid šel jeho duše,
do skonání, Bože! na věky a věky! — — —
Za dnem den pominul, za týdnem zas týden,
měsíc za měsícem, rok za rokem mizel,
ale srdce jeho bylo stejně choré,
touha jeho byla stále stejně silná,
bolest jeho na mžik ani neminula . . .
Sloužil léta tři, už tři bez poloviny,
bylo jaro krásné, jaro plné květů,
nad zeleným sadem bílé mraky pluly,
drobní ptáci v keřích sladce pěli.
V zahradě stál Roman v tiché dumě,
nad ním hlahol zvonů v modru chvěl se,
neboť slavně svátek vyzváněli.
Slyšel krok, a kupec jemuž sloužil,
před ním stál a usmíval se vlídně,
usmíval se, jal se hovořiti:
Romane, vždy zadumán jsi, smuten!
Bolí mě to, neboť v lásce mám tě!
Co tě tíží? Ach, já vím to, vím to!
Samoten jsi příliš, stýská se ti.
Ožeň se, můj dobrý, milý synu.
Vejdi v sňatek s mladou duší děvou. —
Mlčel jinoch, klopil oči k zemi,
nesmírná mu tíže v srdci leží,
vidí bílý stan a luznou ženu,
cítí úder zlatou šachovnicí —
sotva víčka očí zadržujou slzy.
Ale dobrý kupec dále mluví:
Mnoho lodí po moři mi siném pluje,
mnoho zboží bohatého, víš to, chovám,
rozdělím je správně mezi dcery svoje,
jedna za muž šla a druhá mladší
jako ptáče prozpěvuje v domě.
Sličná je a jako slza čistá —
nuže, vydám za muž dceru svoji tobě,
svěřím ji v tvé ruce, dobrý june,
vím, že milovat ji budeš věrně —
dojato je tebou její srdce! —



Do země jak vkopán, bled, stál Roman,
ale dobrý kupec pousmál se.
Překvapen jsi, řekl, mými slovy,
nežádám bys na ně odpovídal —
na večer si klidně promluvíme.
Odcházel a tisk mu Roman ruku,
vděčně za tu velkou jeho lásku.
Kupec pravil: odpověď ta stačí!
Objal juna mlčky, požehnal mu,
odešel a Roman hleděl kolem
jak by dřímota jej ovládala,
jak by sen ho mámil neurčitý,
mlha byla v mladé jeho hlavě,
srdce podivně mu v prsou bilo.
Dumaje šel z kvetoucího sadu,
podél řeky šel, za město kráčel
mezi stromy na zelenou nivu.
Ticho bylo, ticho, pouze vítr
v dubech šelestil a v útlých břízách —
pojednou však Roman slyšel mnoho kroků,
pozved hlavu — hle! zde velký palác stojí
bílý palác na pokraji háje,
růže voněly pod jeho okny,
pnuly se až k otevřeným dveřím,
se dvou stran kam volné schody vedly,
schody, po nichž hojně hostů spělo,
hlučně vzhůru spělo k slavným hodům.
Přicházeli muži, v rukou housle měli,
přicházely mladé dívky sličné,
jarní květy měly v plavých vlasech
a na bílé ruce seděl každé
slavík šveholící sladkou píseň.
Zachvěl Roman se tím jarním čarem,
chtělo se mu žít a radovat se,
usmívat se jak ti mladí muži,
zpívat jak ti ptáci sladce pěli!
Chmura jeho náhle pominula,
volno bylo mu jak orlu nad oblaky!
V tom, hle, z háje vycházela sama,
skvělá jako hvězda, žena krásná,
vlasy její plavé jako měsíc,
ve dvou perlami posetých proudech
na ramena tekou jí, proud třetí
teče v týl, je zdoben rudým zlatem.
Brvy temné jako sobol černý
nad očima půvabně se klenou,
nad očima jako noční nebe
temnomodrýma plnýma kmitu
světel nadzemských a tajuplných blesků! . .
Vzkřikl Roman, přízrak poznal stepní,
vzkřikl divoce a zaslechla ho,
šla po schodech vzhůru k dveřím domu,
kynula mu krásnou bílou rukou,
čaromocně plály její zraky
nesklopeny, bez dívčího zmatku . . .
Bystrým krokem, jako jelen bouřil
Roman vzhůru, vzhůru k slavným hodům,
nezván za přeludem svým, do skvoucí síně. —
Vešel bez dechu a neklonil se
ani před obrazem, ani hostům,
po boku jí kles za zlatým stolem
na stolici prázdnou . . . Bez pozdravu
hleděl na ni vyčítavým zrakem,
pravil šeptem: Věrolomná, krutá!
Jak jsi dodržela svého slibu?
Pamatuješ přec na slova svoje:
budu s tebou do rakve i hrobu?
Usmála se bílá, luzná žena,
odvětila: Věrna svému slibu
byla jsem a budu ještě více!
Necítils po celou tuto dobu
tíž v svém osiřelém, vroucím srdci?
chmurnou dumu v bujné mladé hlavě?
neurčitý smutek v choré duši?
Ona tíž, ten smutek, ona duma,
byla já jsem, věrná tvoje družka!
Řekla tak a vzala zlatou číši,
nalila v ni zeleného vína,



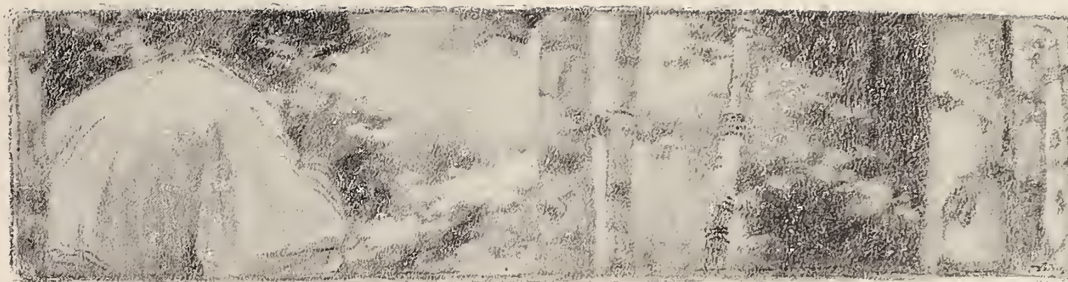
podala ji Romanu a řekla:
dobrý june, pij, na nové družství,
na náš svazek nerozlučný, pevný!
Roman číši vzal a hleděl do vnitř,
víno kypělo v ní po kraj varem,
sloupem pára z vína stupovala,
pálila číš v ruce jako oheň.
Vypil jedním douškem plnou číši,
vypil do dna — mráz mu prošel tělem,
bylo mu jak v dusné zimní mlze.
Vedle sebe slyšel nyní šepot,
šeptala mu luzná jeho družka:
Romane, jsi můj teď nerozlučně!
Víš, co jsem ti řekla tenkrát v stepi,
v bílém stanu, než jsme v šachy hráli?
Řekla jsem ti: zrodila mě země,
syrá naše matka, zpod kamene
vyšla jsem jak pramen chladné vody . . .
Řekla jsem ti, nevolá mě nikdo,
kdybys' jméno moje věděl, prchal by jsi!
Nuže, druhu, povím ti své jméno.
Hoře jsem. Jsem tvoje nyní hoře!
S úsměvem se rozluč, bezstarostným,
s radostí se rozluč do skonání! . . .
Hrůza nesmírná šla z toho šeptu,
hrůza smrtná z očí nesklopených
zela na Romana . . . Srdce jeho,
zdálo se, že kamení tou hrůzou.
Vyskočil jak ostrým mečem bodnut,
potácel se k dveřím, těžké nohy
dále nenesly jej, opíral se
zoufale o stěnu, žalem zlomen.
Hoře za ním zavolalo krutě:
Prchej, prchej, kam tě nohy nesou,
neuprchneš nikdy svému Hoři!
Kdyby's v lese skryl se nejtemnějším,
srubám les, a najdu tebe, druhu!
Vysoká je tráva širé stepi,
skryješ tam se — skosím step já celou!
Mnoho komnat obsahuje palác
mocných knížat, v utajenou kobku
skryj se tam, a zažhu celý palác
v troskách jeho zajisté tě najdu!
Kupec tvůj ti dává dceru svoji?
Ožeň se, můj druhu! Nalezneš mě
v síni svatební u svého lože!
Dobrá matka žije ti a otec?
Vrať se k nim a uveď mě, své Hoře
v rodný dům svůj, pod posvátnou střechu! —
Hoře smálo se jak vítr skučí
v zimní noci opuštěnou stepí.
Sebral Roman všechny síly svoje,
prchal slepě kam jej nohy nesly. —
Běžel jinoch, běžel podél řeky,
přišel k domu kupce, jemuž sloužil,
dýchal těžce, odpočinul chvíli,
opřen o plot zeleného sadu.
Hleděl do zahrady. Pod kalinou,
která květem osypána byla,
mladé dívky vedly chorovody,
mladé dívky, družky dcery domu,
ona sama, Duňa, věnec vila,
naslouchala zpěvům milých družek.
Zpívaly o děvě osiřelé,
kterou macecha zlá, závistivá
do kláštera chtěla mocí nutit,

vědouc, že tu dívku mladý kníže
miluje a za ženu si žádá . . .
Zavřela macecha dům a řekla:
Na stolici posaď se zde zlatou,
ustříhnu tvé plavé, dlouhé vlasy,
netřeba je míti řeholnici.
Zaprosila dívka chvějným hlasem:
čekej, matko, příliš srdce buší!
Macecha zlá odvětila: v kobce
klášterní se utiší tvé srdce.
Zaprosila dívka úzkostlivě:
čekej, matko, schvacuje mě mdloba!
Macecha zlá odvětila: přejde,
v řeholním až ocitneš se rouše!
Zaprosila dívka zoufající:
čekej, matko, až jen setru slzy!
Macecha zlá odvětila: setřeš
rukávem je řeholního hávu.
Zvedla nůžky, jala plavé vlasy, —
na chodbě se ozval šum a kroky.
Přišel igumen tě vysvětiti,
řekla matka, rozlítly se dveře,
mladý kníže byl to bohatýrský,
zlatý věnec nesl pro nevěstu,
schvátil dívku, tisk ji k svému srdci,
odvezl ji na svém bystrém koni. — —

V zeleném tak pěly dívky v sadě
kolem Duňušky a matka její
přišla teď a tak se mluvit jala:
Pějte, dívky, pějte Duně písně
o sňatku a sladkém milování!
Přišla vesna v její mladou duši!
Vězte, umluven je Dunin sňatek,
za toho ji vydá otec brzy,
jejž si tichá moje holubice,
mezi všemi vyvolila sama!
Podoben je bojarskému synu —
hle, tam stojí opřen o plot sadu,
Roman, moje nyní také dítě! —
Roman, slyšev tato slova, jedním skokem
do zahrady skočil schvácen bouří
šíleného žalu, bílou Duňu
za ruku vzal, zvolal beze smyslů:
Nešťastná, kam dětské srdce tvoje
zabloudilo? Mezi vyvržence
chtěla by's se vrhat nevědomky?
Nevidíš znamení zatracení
na čele mi plát? Hle, po mém boku
ona drahá stojí, hrozné vidmo,
Hoře moje, hoře moje šeré,
šklebí se a na tebe už sahá
aby táhlo tě v mé zatracení!
Odstup ode mne, odvrať své zraky,
zraky nevinné jak modré květy,
srdce svoje plné dětinnosti
nezahoď pod nohy proklatého!
Nemiluje Bůh mne nešťastníka! —
Prudce odhodil tu ruku její dětskou,
padla bílá Duňa pod kalinou,
její slzy trávu porosily,
květy kalinové, na ni, bledou, dštily,
bílá Duňa hrůzou kameněla.
Na večer ji hlava rozbolela,
o půlnoci popa zavolali,
a když ráno zora růžověla,
velké zvony když se rozzvučely,
zvoucí na mši svatou, bílou Duňu
k pohřbu strojili už v bílou řízu.
Kalina své větve v sadě smutně věsí,
starý otec tvář si v dlaně skrývá,
zničenému Romanovi praví:
Promiň Bůh ti! Věru, že jsi hoře,
hoře těžké přived pod mou střechu!
Vezmi vše co tvoje, vezmi více,
ale blízkosti své zbav mě smutné! —
Jako bez duše šel Roman z domu,
chodil od rána do temné noci,
chodil, půlnoční až vyšla hvězda,
ulice až byly prázdné, pusté
jako jeho k smrti chorá duše —
světla pruh tu pad mu náhle k nohám,
vyšleh z okna dřevěného domu,
u jehožto dveří ocitl se Roman.
U těch dveří žena stála mladá,
bílá byla v tváři sníh jak padlý,
brvy její černé jako sobol
nad jasnými klenuly se zory,
usmála se, tiše promluvila:
Vejdi se mnou v krčmu, dobrý june,
mnoho druhů veselých tam sedí,
vypij číši zeleného vína —
smutný zdáš se — pookřeje mysl,
pozvedne se bujná zase hlava,
rozveselí udatné se srdce! —
Rozesmál se Roman smíchem hlučným,
smíchem trpkým, zvolal v odvěť ženě:
Pravdu hlásáš, prodajná ty duše!
Opojení rozkoší a vínem,
jediný to lék pro zoufající!
Mlhu v hlavě, mlhu v srdci, v duši!
Mlhy ty mi zastrou hrozné Hoře!
Poznávám tě, v objetí tvém bílém
zemřel stud můj kdysi! Nuže veď mě,
půjdu s tebou v opojení vínem,
půjdu s tebou v opojení smyslů!
Pod páži ho vzala, vešli v krčmu.
Neklonil se na tři, čtyry strany,
neuklonil se v úctě před obrazem
smutně hledícím do víru hříchů,

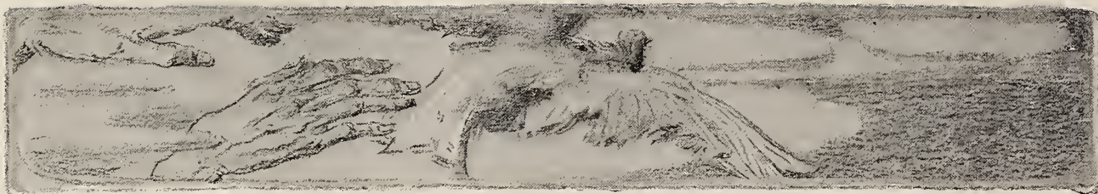


měšec zlata hodil dobrodruhům
sedícím za dubovými stoly,
divě smál se, zvolal vyzývavě:
Nebude vám třeba oloupit mě,
zpít až spadnu pod stůl pod dubový,
beze smyslů až mě na prah vrhne
komnaty své, prodajná ta žena! —
Smáli se a začla divá pitka,
bohopustá, pravý hod to hanby.
Propil Roman kabát lemovaný
rudým zlatem, s lícem prošívaným
bledým stříbrem, ze sobola čapku
propil též a škorně z safiánu,
nesmyslně všechno šatstvo propil
s ničemnými v krcmě dobrodruhy. —
Když se ráno vrátila mu paměť,
ležel nah na prahu oné ženy,
která večer lákala jej k sobě.
Hodili mu dobří lidé cáry,
aby zahalil se jimi nuzně.
Na lávku sed v krčmě, hnus měl v srdci
před sebou a smutně svěsil hlavu,
upřel oči v zem a zašeptal si.
propad jsem, propadlo moje mládí,
zhynul jsem a zhynulo mé žití . . . .
Zašustilo co's jak suché listí,
z kouta za pecí cos vyšlo z šera,
zíralo to na něj neurčitě.
Hoře bylo to, to jeho Hoře!
z hedbávu však nemělo už roucha,
lýkem opásanou rubáš mělo,
křepčilo po krčmě v divém plesu,
plesajíc tak začlo hovořiti:
Hoj, jsi ty můj věrný, dobrý junák!
Netruď se a nermuť se můj drahý!
Popěvku se uč, jejž nutno v hoři znáti.
»v hoři být, nesmutný být« — si zpívej!
Uměj mě, své Hoře, krmit, pojit,



krmit, pojit, se mnou v lásce chodit!
Je to rada, kterou Hoře dává!
Nepřidalo jsem se k tobě na hodinu —
platí slib můj po celý tvůj život! —
Chechtalo se jak když vítr skučí
truchlou stepí v temné zimní noci.
Roman vyskočil na bystré nohy,
prchal z krčmy, z ulice a města,
daleko po tiché matce stepi
daleko až k temné matce lesu.
Doubrava ho stará v lůno jala,
soumrak její houstl bouřní chmurou,
která nad hlavou jí, temná, stála.
Klesl na mech skáceného stářím kmene,
před ním keř stál kvetoucího hlohu,
v spleti jeho větví slavík měl své hnízdo,
skrývaly je bílé hvězdy květů.
Ptáka blahý klid v tom tichém lese
konejšil jak nápěv svaté písně,
naklonil se jinoch nad slavíčím
hnízdem dojmut, slzy jeho dštily
mezi bílé květy na plavého ptáka,
snivým hlasem oslovil ho Roman:
Slavíku, ty boží ptáku volný,
prosbu slyš mou, vyplň mi ji věrně!
Zaleť, zaleť v rodnou moji stranu,
v tichou vísku, tam k milému dvoru,
pod strání, kde břízy v slunci stojí
vyřiď otci mému čelobití,
drahé matce mojí poklon k zemi,
řekni jim, že Romana jich syna
hoře zahubilo v cizím kraji,
jejich rad když nedbal v bujné svévolnosti!
Zavšeholil pták jak teskným slibem,
zaštkal jinoch těžce z hloubi srdce,
spěchal dál tím slavně tichým lesem,
celou noc šel a když ráno bylo,
přišel k černé řece tajuplné,
k řece Smorodině, plné vzdechů
utonulých v osudných těch vodách.
Hromným hlasem zvolal dobrý jinoch:
Přívozníci, slyšte, přívozníci!
Převezte mě rychle k oné straně! —
Zaplatíš nám? děli přívozníci.
Nemám z čeho, odvětil jim jinoch.
Nevlídně mu děli: tedy nepřevezem!
Sedl smuten na omšený kámen
vedle černé řeky Smorodiny,
tesknota mu svírá mladé srdce,
hojné slzy z očí palně kanou.
Přívozníci zasmušile pěli
v syrém ránu sborem starou píseň,





jak že tuman pad' na siné moře, siné moře,
těžký žal na srdce na udatné,
tuman jak se nezved od siného moře,
z udatného srdce žal jak neodcházel . . .
A jak daleko tam v pustém poli
dobrý junák, jak na zemi leží,
v pravé ruce luk svůj tuhý drží,
v levé ruce ocelovou střelu,
jeho kůň jak u nohou mu stojí,
kopytem do syré zemi hrabe,
jak by říci chtěl mu lidským slovem:
Vstávej, vstávej, bohatýře dobrý,
sedni na mě, na dobrého koně
a já zanesu tě k otci, k matce,
k mladé ženě, k dítkám tvojím malým!
A jak dobrý bohatýr mu odpovídá:
Koni ty můj dobrý, sluho věrný,
poběž sám na svatou Rus a poklon
otci mému nes a rodné matce,
čelobití mladé mojí ženě,
požehnání moje malým dětem,
pověz, milý koni, mladé ženě mojí,
že jsem jinou pojal v dáli ženu,
zelený že pažit její jmeno,
ostrý meč, že dobrým byl mi svatem,
kalená že střela dobrou svatkou
bledá smrt, že lože snubní stlala . . .

Starou tuto píseň přívozníci pěli
v šerém smutku syrového jitra,
žalost její padá jako hora
Romanu na rozbolené srdce,
krušila jej, zmíral samým teskem.
Vyskočil a stál na strmém břehu,
zvolal zoufale: když přívozníci
zdráhají se převážet mě v loďce
ode břehu toho kraje žalu,
nuže, temná řeko tajůplná,
útočiti na tvé černé vlny
odvážím se vzmachem silných ramen!
Chce se vrhat do osudných proudů,
tu se přívozníci smilovali,
převezli ho darmo temnou vodou.
Jakmile se země dotek nohou
za řekou, za temnou, Smorodinou,
cítil čaromocnou v sobě sílu.
Vida Hoře svoje polem spěchat,
chvátící, aby ho dohonilo,
proměnil se na šerého vlka —
běžal tichým, dřímajícím polem
rychle jako blesk po nebi lítá,
ale hoře za ním divou fenou
stejně rychle, dýchalo už na něj!
Padl k zemi, ale hned se vzchopil
v sokola se změnil čaromocně,
vzlétl vysoko až pod oblaka —
ale hoře za ním černou vránou!
Nezápasil déle s šerým hořem,
cítil, že byl uštván, uštván k smrti,
s výše vrh se na hruď matky země,
volen rozloučit se s živobytím.
Pad' do temna hučícího lesa,
ležel pod dubem a řekl stromu:
Smiluj se, můj otče, dube silný,
umírám zde, hoři abych ušel,
nechtěl Bůh, bych dlouho žil na zemi —
dech svůj hříšný vracím v jeho ruce!



Ustrne se Kristus nad mou bědou! . . .
Smiluj též se, ty můj otče dube:
ducha až vypustí hruď má těžkodyšná,
dlouhé spusť pak větve svoje šumné,
s vrcholku je skloň až ke kořenům,
zacloníš tak tělo moje mrtvé,
aby bujný vítr nerušil mu spánek,
aby zlaté slunce nepálilo znojem,
aby lijavice nemořily chladem . . .

Takto prosil Roman, zavřel smutné oči,
sklonil dub se nad ním, Roman tiše skonal.
Na hruď jeho bílou sedlo šeré Hoře,
zalomilo ruce, zavolalo s pláčem:
Těžce je mi věru, rozloučit se s tebou,
uměl's hoře nosit, jako pleť svou vlastní!
Jiného jdu hledat v cizí stranu nyní . . .
Na věky se takto rozloučilo tedy
hoře, šeré hoře s tím, jejž pohubilo. —
V onu dobu v tiché dálné vísce
Roman kde se zrodil a kde vyrost,
seděl otec jeho, matka v sluni,
tiše bílé břízy šelestily,
stály na stráni jak útlé panny.
Na jednu z nich sedl plavý slavík,
zapěl smutně, snivou, tesknou píseň,
žaluplnou jako umírání!
Starý otec zachvěl se a pravil:
Běda mně, toť zvěsť od mého syna!
Nyní pevně vím, že zhynul v dáli,
poslední to posílá nám pozdrav! . . .

Stará matka ruce zalomila,
vetchým tělem velká bolesť klátí,
bolest bezeslovná, krutě němá,
z očí shaslých horké slzy tekou,
slzy tekou, jak se řeka lije . . .



FRAGMENTY Z KNIH JOHNA RUSKINA.

(Z knihy: »The two paths.«)

O zkáznosti konvenčního umění.

Když jsem minulé leto cestoval po prvé severním Skotskem, zdálo se mně, že v jeho scenerii byla zvláštní bolest, spůsobená úplným nedostatkem projevu sil lidského umění. Nikdy před tím jsem neputoval takovým krajem, ani o takovém neslýchal a takového jsem si nepředstavoval; rovněž tak, ač jsem ztrávil hodný kus života v horské scenerii jižní, nepozoroval jsem nikdy před tím, kolik z jejího půvabu závislo je od drobnějších líbezností a něžností lidského díla, které jsou smíšeny s krásou Alp nebo ušetřeny jejich pustotou. Je pravda, že umění, jež vyřezává a obarvuje průčelí domku švýcarského, není příliš vznešeného druhu; ale předce svědčí o dokonalosti a delikátnosti schopností horalových; je pravda, že zbytky tvrze a cimbuří, jež poskytují půdy pro divokou révu na alpském předhoří, tvoří jen malou část velikého ozubení jeho skal; a přec právě tento úryvek lomeného obrysu jejich dává jim patheticnost a historickou majestátnost. A tohoto živlu já naprosto pohřešuju v divokých končinách vlastní naší země. Horalská chatrč u nás je doslova hromádkou šedivého kamení, ucpaná spíš než pokrytá černou rašelinou a uschlým vřesovím; jediný náběh jakéhosi pokusu o výzdobu záleží v tom, že se na střechu chatrče položí hroudy chránící rašeliny šikmo, takže vzniká tím diagonální uspořádání čar, vypadající tak trochu, jako by povrch byl rozbrázděn nějakým obrovským mečem.

A, aspoň v severních horách skotských, živly starožitnějšího zájmu stavitelského rovněž chybějí. Samotářskou usedlost lze sotva rozeznat podél záhybů řeky; bezstřechý ochoz převorství ztrácí se mezi ploty vesnice; a hlavní město kraje, Inverness, položené na takové místo, kde by mohlo zušlechtit jednu z nejlíbeznějších krajin, a na pobřeží zálivu z nejpůvabnějších na světě; položené mezi vrcholy Grampianu a toky zálivu Morayského, jakoby to byl šperk spínající záhyby horské s modrým pásmem moře — může být rozeznáno zdálí jen dle jediného rysu architektonického, a nepozdvihuje všechen kraj kolem do kola jiným sdružením myšlenek leč tím, které může býti spojeno s jeho moderním ocimbuřeným kriminálem.

Zatím co tento stav skotské scenerie se mne dotýkal nad míru bolestně — neboť bylo to po prvé za mého života, co jsem se octnul v krajině nemající cenných památek nebo příkladův umění —, vnucoval mně také úvahy o jedné či dvou svízelných otázkách o působení umění na mysl lidskou; a vnucoval mně tyto otázky především z toho důvodu, poněvadž v době, kdy jsem rozladěně a bezútěšně putoval planinami grampianskými, kde nebylo kouska umění, každý den docházely mne noviny zvláštního zájmu ze země, kdež bylo lze najít mnoho umění, a to umění delikátního spůsobu. Mezi modely po celém království roztroušenými k vyučování kresbě není, tuším, obdivuhodnějších po svém spůsobě nad ozdobné práce indické; opravdu, jsou zrobeny ze všech látek spůsobilých pro barvu, z vlny, mramoru, kovu, skoro nenapodobitelny v delikátním užívání odstínův i jemném aranžování fantastické linie. A této jejich schopnosti není užíváno jen několika řídkými lidmi, nebo bez radostného požitku; zdá se, že záliba v jemné kresbě je tomuto plemeni obecná, že ji rozvíjejí v každém vyráběném nářadí a v každé prováděné stavbě; ona přidružuje se s intensivností stejně mocnou a se stejným zdarem k službě pověry, rozkoše nebo ukrutnosti; a obohacuje stejně, týmž překypujícím proudem kouzelně duhových barev, chrám pagody, třepení pásu i ostří meče.

Takž nalezáme v obém tomto velkém obyvatelstvě, indickém a skotském — v plemeni džanglí a v plemeni planin — dvě schopnosti národní přesně a zřetelně proti sobě postavené. Na jedné straně plémě radující se z umění, vynikající měrou i všeobecně nadané darem uměleckým; na druhé straně lid nedbající o umění, patrně i neschopný k němu, jehož největší úsilí umělecké posud nedostalo se dál, než k proměně polohy barevných pruhů na šachovnici. A takž jsme přirozeně puzeni zkoumat, jaký vliv na mravní povahu obou národů má tento ohromný rozdíl jejich snah a patrných schopností? a zda tyto drsné šachovnice skotských vlňáků či vybraně vymyšlená spleť na kašmíru indickém obyčejně v záhyby své ukrývají srdce nejšlechetnější? Dávno na to našli jsme odpověď. Od té doby, co pokolení lidské započalo na této zemi svou pouť hříchů, nikdy nebylo jím spácháno nic tak příznačného pro všechnu bestiální, a míň než bestiální zvrhlost, jako skutky, jichž dopustilo se plémě indické v roce právě minulém (t. j. 1857.). Stejně divá ukrutnost třebas také před tim vylévala si svůj vztek a stejně ohavná surovost bývala páchána, nikdy však za stejných okolností; zběsilost dlouhé války a pomstychtivost za dlouhé utiskování i dřív činila lidi ukrutnými; a též i před tím postupný úpadek do barbarství, v němž nebylo příkladů slušnosti a civilisace, strhl osamocené národy na nejnižší stupeň člověctví. Ale ukrutnost hnaná do nejdivočejší vzteklosti proti lidem šlechetným a nevinným, zvrhlost rozhnisávající se nejhnusnějším spůsobem zrovna uprostřed a před očima spořádané civilisace — nebyli bychom se mohli domnívat, že až tam sahá lidský zločin, kdyby nebylo skutkův indického rebela. A tak na jedné straně nalezáte krajní sílu podlosti u těchto milovníkův umění; na druhé straně — položíte-li otázku tu co nejúže — nalezáte krajní sílu cnosti projevovanou oněmi pohrdači umění. Ze všech vojáků, jimž jste zavázáni za vítězství na Krymu a za odvetu v Indii, k nikomu nejste připoutáni užšími pouty vděčnosti než k mužům, kteří se narodili a vyrostli na těchto opuštěných pláních skotských. A tak různost schopnosti a okolností těchto dvou národův, a různost výsledku jich působení na

mravní povahu objevuje se vám v nejvýznačnější, nejzračitější, nejstručnější protivě. Z rašelinové chajdy vychází víra, odvaha, sebeobětavost, čistota, zbožná úcta a cožkoli je úrodného v díle nebes; z paláce ze slonoviny vychází zrada, ukrutnost, zbabělost, modlářství, zvířeckost a cožkoli jest úrodného v díle pekel.

Ale tu nesnáz naše se nekončí. Z jediného příkladu, buď si jakkoli na oko mocného, bylo by zhola nesprávno vyvozovat obecný závěr; bylo by naprosto nelogické tvrdit, poněvadž jedenkrát jsme našli uměnímilovnost ve spojení s mravní podlostí, že by láska k umění musila být vždy a všude kořenem mravní podlosti; a stejně tak nesprávné bylo by tvrdit, poněvadž jsme jedenkrát shledali, kterak nevšímavost k umění vyskytla se spolu se vznešeností mysli, že netečnost k umění musí být vždycky pramenem nebo znamením této vznešenosti. Ale přejdeme-li z poloostrova indického do jiných krajin země, a z našich vlastních nedávných zkušeností do zvěstí historie, pořád ještě najdeme jeden velký fakt trčící nám vstříc v přísné všekrajnosti — totiž patrné spojení velkého úspěchu v umění s následujícím úpadkem národním. Najdete nejprve, že národové, kteří mívali příliš zjemnělé umění, vždy bývali podmaněni národy, kteří umění neměli; shledáte, že Lyd byl podmaněn Médem, Athéňan Sparťanem, Řek Římanem, Říman Gothem, Burgund Švýcarem; ale vy najdete nad to, že i tam, kde žádný útok zevnější moci neurychlil katastrofy státu, období, v němž ten který národ dosahuje své nejvyšší zdatnosti umělecké, bývá právě obdobím, v němž zdá se, že podpisuje vysvědčení své vlastní záhuby, a že od toho okamžiku, kdy dokonalá socha se objevuje ve Florenci, dokonalý obraz v Benátkách, nebo dokonalé fresko v Římě, od téže hodiny zdá se, jakoby poctivost, píle a zmužilost byly vyhnány z jejich zdí, a ony hynou v sochařském ochrnutí, nebo ve mnohobarvé zkaženosti.

Ale ani to není vše. Jako se zdá, že umění ve své delikátní formě jest jedním z hlavních šiřitelů netečnosti a smyslnosti, tak (sotva potřebuju vám to připomínat) až posud vystupovalo v projevu energickém jen tehdy, když bylo ve službách pověry. Čtvero největších projevů lidského intelektu, jež založily čtvero hlavních království umění, egyptského, babylonského, řeckého a italského, bylo rozvinuto mohutným rozníncením činné pověry ve službách Osirisa, Baala, Minervy a Královny nebes. Proto, stručně pověděno,



FR. KAVÁN. KOZÁKOV.



snad se zdá velice nesnadno, ukázat, že umění někdy existovalo ve škole pevně sjednocené a venkoncem silné, leda že bylo zaměstnáno šířením nepravdy nebo povzbuzováním neřestí.

A konečně, jakož umění takto vždy projevovalo se činno ve službách přepychu a modlářství, takž také bývalo silně vedeno k velebení ukrutnosti. Národ, který žije život selankový a nevinný, nikdy nevyzdobuje si hole pastýřské nebo kleče pluhu, ale plemena žijící loupeží a zabíjením skoro vždy užívají vybraných ornamentů na toul, přilbu, oštěp.

Nezdá-liž se vám tedy z těchto tří důvodů víc než pochybné, zda jsme se tu v kensingtonském museu shromáždili za dobrým účelem? Zdaž by nemohlo nevinné a neumělecké obecenstvo na nás právem hledět spíše s podezřením a bázní než se sympatií? Jsme dokonce jisti sami před sebou? Víme, co máme za lubem? Sešli jsme se tu jako poctivci? Či nejsme spíš jako mnoho Katilinů shromážděných k poradě o chvatném ponížení naší země, nebo jako sněm čarodějnic o půlnoci svolaný k tomu, jak vyvolat a rozeslat s novým a nečekaným posláním démony přepychu, ukrutnosti a pověry?

Doufám, že není tomu tak; a položil jsem vám tuto svízelnou otázku jen proto, abychom důkladně a směle se jí podívali do tváře a, jak se naděju, pohledy svými ji zaplašili.



Q. KOCIÁN
PORTRÉT.

Tedy abych se vrátil k prvnímu bodu našeho svízelu, ke vztahu umění a duševního uspůsobení v Indii a Škotsku. Je úplně pravda, že umění indické je delikátní a přezjemnělé, ale má zvláštní jeden rys, lišící je od veškerého jiného umění, stejně cenného kresebně — ono nikdy nepředstavuje přirozené skutečnosti. Buď utváří své komposice z bezvýznamných úryvků barvy a vlnění čar, nebo zobrazuje-li nějakého živého tvora, předvádí jej v nějaké skroucené a spotvořené podobě. Naproti všem skutečnostem a formám přírody staví se do schvalní a rozhodné protivy; nechce nakreslit člověka, nýbrž osmiramennou obludu, nechce nakreslit květiny, nýbrž jen závitnici nebo klikatinu. Umění to svědčí takto, že lidé je provozující jsou oloupeni o všechny možné zdroje zdravého vědění, nebo přirozené rozkoše; že samovolně zapečetili a odložili celou knihu světa a nemají, co by četli a při čem by prodlévali, než fantasii myšlenek svých srdcí, o níž praveno nám, že »je neustálým zlem.« Přes veškeré divadlo stvoření přehodili závoj, v němž není trhliny; pro ně nehledí ani hvězdičky oponou temnot, pro ně ani jejich nebesa nezáří, ani hory do výšin nevystupují, pro ně květiny nekvetou, pro ně nežijou živočichové polní a lesní. Oni leží spoutáni v podzemním žaláři své vlastní zkaženosti, obklopováni toliko truchlivými přízraky nebo strašidelnou prázdnotou.

Mám vám připomenout, jak přesný rub tohoto stavu mysli, pokud jde o následování přírody, poskytuje lid, jejž jsme právě byli pozorovali v protivě k plemeni indickému? Přemýšlejíce shledáte, že všechny nejvyšší cnosti v charakteru skotském jsou sdruženy s dojmy přijímanými přímo z přírodní scenerie skotské krajiny. Žádný národ před tím neprojevil ve všeobecném tonu své mluvy, ve všeobecném proudu svého písemnictví tak trvalý zvyk, posvěcovat své vášně a potvrzovat své zásady přímým sdružováním s kouzlem nebo silou přírody. Spisy Scottovy a Burnsovy a víc ještě: mnohem větších básníků než Burns, kteří Skotsku dali jeho staré ballady, podávají vám v každé sloce, skoro v každé řádce příklady tohoto sdružování přírodní scenerie s vášněmi; ale příklad dalšího jejího spojení se zásadou mravní mohutně mne udeřil zrovna v čase, kdy jsem nejvíc želel nedostatku umění v tomto lidu. V jednom z nejosamělejších okresů skotských, kde v chajdách z rašeliny je nejtemněji, zrovna na západním úpatí horstva grampianského, jež objímá prameny řeky Spey a Dee, silnice přetínající horské pásmo vine se okolo paty rozervané skály nazývané Crag neb Craig Ellachie. Není na ní nic pozoruhodného ani výškou ani útvarem, je zastíněna několika roztroušenými borovicemi, a na temeně červená se vřes; ale ona tvoří jakési vůdčí předhoří v skupině vrchů, k nimž přísluší, jakousi iniciálku hor; a tak tkví v mysli obyvatelstva okresu jako symbol jejich kraje a vlivu tohoto kraje na ně samé. Jejich cit tohoto poměru krásně je vysloven ve válečném pokřiku župy: »Stůj pevně, Craig Ellachie!« Dlouho můžete přemýšlet o těchto několika slovech a nevyčerpáte hlubokých zdrojů citu a myšlenky v nich zahrnutých — lásku k rodné zemi, rukojemství jejich věrnosti k ní, podrobené a ušlechtilé ujištění nezkrotitelné odvahy. — Kdybyste byli kráčeli pod touto skalou v čas, kdy tolik nejdražších dětí Anglie bylo bráněno silnými srdci mužů narozených na jejím úpatí, byli byste musili pocítit, kolikrát uprostřed nádherných paláců indických, jichž mramor zbledl hrůzou a rumělka stemněla krví, asi vyvstávala před očima těch horáckých vojáků vzpomínka na drsné šedé skály a šarlatové planiny; kolikrát ze sluchu jejich zmizel rachot krupobití střel a vřava bitevní a zůstavil v něm jen šum starých větví sosen: »Stůj pevně, Craig Ellachie!« Viděli jste u obou těchto národů v přímé protivě účinek umění bez přírody a přírody bez umění na mravní cit. A vidíte dost, abyste si ospravedlnili podezření (kdybyste stopovali věc hloub a s jinými příklady, nalezli byste dost, co by ospravedlňovalo vás k závěru), že umění jen pro umění provozované, bez zřetele, aby tlumočilo přírodu, je záhubou všeho, cožkoli je nejlepšího a nejušlechtilejšího v člověčenstvu, ale že příroda, nechť si pozorována sebe prostěji nebo poznávána sebe nedokonaleji, v poměru k lásce, jakouž lidé k ní cítí, chrání a pomáhá všemu, cožkoli je v lidstvu nejušlechtilejšího.

Mohli byste vysuzovat dále, že umění, pokud bylo věnováno hlásání neb tlumočení přírody, bylo spasné a k pomoci hotové i zušlechťující. A závěr tento učinili byste dokonale správně. Dovolte, abych určitě a slavně opakoval své tvrzení: kdekoli umění je provozováno jen pro sebe samo, umění pro umění, a kde rozkoš pracovníkova záleží v tom, co dělá a vytváří, na místě v tom, co tlumočí nebo předkládá — tam umění má na mozek a srdce vliv nejosudnějšího spůsobu, a je-li tak dlouho provozováno, končí záhubou jak schopnosti rozumové tak mravní zásady; kdežto umění, věnované v pokoře a v sebezapomínání světlému vymalování a hlásání faktů všehomíra vždy oplývá pomocí a je dobročinno lidstvu, plno potěchy, síly a spásy.

Nuže, jakmile byste byli přesvědčeni o této věci, mohli byste logicky vyvozovat dále, když umění bylo zaměstnáno úkony, jimiž slouží ke zdaru, že touto službou sesilovalo samo sebe, a konalo-li to, co beze vší pochybnosti Prozřetelnost chtěla, aby konalo, že nabývalo víc a více životnosti i hodnoty dle toho, jak pokračovalo v užitečnosti. S druhé strany mohli byste usoudit, když jeho činnost byla svedena na křivé cesty k ošálení nebo snížení lidstva, že stejně tak samo sebe svádělo na bludné dráhy a sebe snižovalo — že bylo zadržáno v postupu, nebo střemhlav vrženo do úpadku. A to rovněž je pravda; a držíce tuto nit z klubka v ruce, snadno a správně vyložíte zjevy dějinné. Pokud umění vytrvává, pozorujíc a předkládajíc fakty přírodní, potud samo žije a roste; a ve svém vlastním životě i vzrůstě z části zahrnuje, z části zabezpečuje život a vzrůst národa, v jehož středu je provozováno. Ale až posud vždy nadešel čas, že umění, dospěvši takto znamenité dokonalosti, počíná pozorovat tuto dokonalost, napodobovat ji a z ní odvozovat pravidla a formy, a tak počíná zapomínat na svou povinnost a službu jakožto tlumočníka a objevovatele pravdy. A v témž okamžiku, jakmile se udá toto odbočení od jeho účelu a jakmile zapomene na svou funkci — toto zapomenutí obyčejně spadá v jednu dobu s patrnou jeho dokonalostí, v témž okamžiku, pravím, počíná jeho opravdová katastrofa; a pádem svým vlastním — pokud sahá jeho vliv — urychluje záhubu národa, jímž bylo provozováno. Ale studium účinku umění na mysl národů je spíš pro dějepisce než pro nás; buď jak buď, je to studium pro diskusi, na níž dnes nemáme času. Ale prosím vás o trochu trpělivosti, zatím co pokusím se vylíčit některými dalšími detaily, kterak zdravost a síla umění samého je závisla od vykonávání ustanovené jeho funkce, tlumočiti skutečnosti.

Pozorujte, že stále říkám »tlumočiti«, nikoli »napodobiti«. Proč tak říkám, je předně, že dobré umění zřídka kdy napodobuje; obyčejně jen popisuje nebo vykládá. Ale můj druhý a hlavní důvod je, že dobré umění vždy záleží ze dvou věcí: předně z pozorování skutečnosti; za druhé z projevování lidského plánu

a autority ve způsobu, jakým tato skutečnost je vyslovována. Velké a dobré umění musí slučovat obé, ani na okamžik nemůže trvat, leč v jednotě obou, záleží z nich zrovna tak podstatně jako voda z kyslíku a vodíku.

Probádejme trochu povahu každého z těchto živlů. Prvním živlem, pravíme, je láska k přírodě, vedoucí ke snaze, aby umělec ji věrně pozoroval a věrně podával. To je živel první a vůdčí. Proberte si dějiny a shledáte v nich s očividnou určitostí, že nikdy nebylo velké školy, která by nebyla měla za původní cíl zobrazovati nějaký fakt přírodní co možno nejvěrněji. Až posud objevily se ve světě jen tři školy, jež vykonaly své dílo tak dobře, jak se vůbec zdá být možno je vykonat. Jsou to škola athénská, florencká a benátská. Škola athénská vytkla si za úkol dokonalé zobrazení formy lidského těla; usilovala splnit svůj úkol jak nejlépe uměla, a všechna její velikost byla založena i zahrnuta v této jediné poctivé snaze. Florencká škola si určila úlohu, dokonale vysloviti lidský cit, ukázati účinky vášně na lidskou tvář a posuněk. (Jmenuju tuto školu florenckou, protože nechť si pokládáte za vrcholného mistra výrazového umění v Italii Rafaela, nebo Leonarda, nebo Michelangela, shledáte, že všechna energie národního úsilí, jež splodilo tyto mistry, má své kořeny ve Florenci, ne v Urbině ani v Miláně.) Tedy dím, že tato florencká nebo vedoucí škola italská si stanovila za cíl výraz lidský v přirozené jeho pravdivosti; usilovala splnit svůj úkol seč byla, ona splnila jej tak dobře, jak jen jest lze, a všechna její velikost má kořeny své v této jediné poctivé snaze. Za třetí, škola benátská vytýčila si zobrazovat efekty barvy a stínu na všech věcech, hlavně na postavě lidské pokoušela se provést svůj úkol, seč byla, prováděla jej tak dobře, jak jen mohl být prováděn — a veškerá její velikost založena je na této jediné poctivé snaze.

Srovnejte tyto tři idey s třemi výtvory uměleckými, jež jste všichni už viděli, nebo ustavičně o nich slýchali. Zde je t. zv. »Theseus« ze sbírky Elginovy (Elgin marbles); představuje cíl a konečný účel školy athénské: přirozenou formu těla lidského. Veškeré jejich obvyklé stavitelství, půvabné vytváření a malování výrobků hrnčířských, a jaké jiné umění vůbec provozovali, co do své velkosti bylo závislo od této hlavní kotvy ústředního cíle: věrného obrazu živoucího člověka. Za vzor školy italské vyberte si Rafaelův obraz »Disputa del sacramento«; tento vzor





J. ŠPILLAR.
OPUŠTĚNÁ.

tuším přijme každý, na něm nebude žádných sporných bodů; připustí jej Němec, připustí jej angličtí akademikové, a připustí jej angličtí puristé i praerafaelité. Nuže, zde máte za cíl vytčenou pravdu výrazu lidského. Takovým způsobem se dívají lidé, cítíce to nebo ono, majíce takovou nebo onakou mysl, jsou-li pokorní, zadumaní, laskaví, proročtí, kněžští, královští — to rozlišovat a ukazovat pokoušela se škola florencká, a to rozlišovala i ukazovala; a veškerá velikost její je nejprve pevně spjata s její snahou po této ústřední pravdě: po upřímném výraze živoucí duše lidské. Konečně vezměte si »Svatbu v Kani galilejské« od P. Veronese v Louvreu. Tu máte co možno nejdokonalejší podání barvy, světla, stínu, jak působí na zevnějšek podoby lidské a její bezprostřední příslušenství, budovy, nábytek, oděv. Tento zevnější vzhled nejušlechtilejší povahy byl prvním cílem Benátčanův, a veškerá velikost její závisela od jejich rozhodnutí a trpělivosti, aby toho dostihli.

Tu tedy leží před vámi ve třech veleznámých výtvorech příklady tří největších škol bývalého světa. Fidiovský »Theseus« představuje školu řeckou, směřující k pravdě formy; Rafaelův obraz »Disputa«, školu směřující k pravdě výrazu mysli; »Svatba v Kani«, školu benátskou směřující k pravdě barvy a světla. Ale nedomnívejte se, že zákon, jejž vám vykládám, veliký zákon života umění, může být spatřen pouze v těchto nejmohutnějších školách uměleckých. Zrovna tak je zřejmý v každé škole jiné, která kdy měla v sobě život vůbec. Kdekolivěk počíná hledání pravdy, počíná život; kdekoli přestává toto hledání, život přestává. Pokud nějaká škola umělecká drží v rukou řetěz přírodních faktů, snažíc se objevovat jich pořád víc a vyslovovat je každý den lépe, ať si pak hraje sem tam podle libosti s té či oné strany řetězu; ať si kreslí groteskností a konvenční věci, staví nejsprostší budovy, slouží nejpraktičtějším potřebám, přec vše, cokoli bude činit, bude slavně rozvrženo i slavně vykonáno; ale dopusťte, aby jedenkrát vypustila z prstů tento řetěz skutečností a přestala ho sledovat jako nit své práce; dopusťte, aby si vytkla jiný cíl, než hlásat toto živoucí slovo, a aby pomýšlela především na to, stavět na odiv svou dovednost, nebo svou vlastní fantasii — a od té hodiny pád její na ráz nadešel, její záhuba je jistá; ať koná cokoli, ať v plánu má cokoli, nic v ní nikdy nebude mít života ani půvabu; hodina její uhodila a v hrobě, do něhož spěje, není už ani práce ani plánu, znalosti ani moudrosti.

M. ALEŠ. SKIZZA.



Vezměme si za příklad školu uměleckou, o níž mnozí z vás snad se domnívají, že tento zákon má na ni jen nepatrný vliv — školu gothické architektury. Mnozí z nás snad bývali zvyklí myslit si, že je to spíš škola forem než faktů, škola fiál a pilířův a tradicionelních říms a přírody maskované nestvůrnou fantasií — naprosto však ne škola pravdy. Myslím, že budu s to, abych i za krátkou chvíli dnešního večera vám ukázal, že tomu není tak, a že náš veliký zákon platí v Amiensu a Salisbury stejně, jako v Athéanách Florenci. Nejprve zajdeme si až k samým počátkům umění gothického; předložím vám dvě ukázky barbarismu, z něhož vynořilo se umění gothické, ukázky přibližně soudobé a rovnocenné co do umělosti; ale jeden z nich je barbarism, jenž nedospěl daleko a nemohl dospět; druhý pak je barbarism, jenž mohl a také daleko dospěl; vy pak jako porota můžete posoudit, jaký je podstatný rozdíl mezi oběma těmito barbarismy, a můžete o sobě rozhodnout, co je v jednom semenem života a v druhém znamením smrti. (Dokončení.)

M. ALEŠ.



PRAHA 1899. — SOUHRN ZPRÁV A POVĚSTÍ S POZNÁMKAMI »V. S.« — Plány na »palác« městské pojišťovny byly městskou radou schváleny a denní listy oznámily to 13. t. m. dle úředního neúplného referátu, jejž později p. arch. Münzbergr opravil následovně: »Doslovné znění zprávy neodpovídá zúplna faktickým poměrům. Důvěrníky rady městské při stavební komisi dne 7. září byli pp.: architekt Münzberger v zastoupení obce pražské a architekt V. Beneš v zastoupení rady městské. Prvním bylo do protokolu dáno následující vyjádření: »Učinil jsem ve schůzi sboru obecních starších dne 2. února 1899 následující návrh: ‚Pro případ, že by sbor se přece usnesl na sbourání domů č. p. 931, 932, 933—I., budiž správní radě městské pojišťovny uloženo, aby se řešilo průčelí nové budovy tak, aby rozčlenění její na 3 díly nynější s podržením os okenních zachováno bylo, jakož i ráz architektury a to hlavně oné domu č. p. 932-I. s náležitým přizpůsobením k domu Schierovu z jedné a k Mincovně z druhé strany a dle pokynů soupisné komise, jejíž náhledy o této věci jsem tehdáž jako místopředseda její tím tlumočil, ba možno říci, že nejen této komise, nýbrž celé nepředpojaté veřejnosti a všech těch, kterým ráz staré Prahy a zachování jeho skutečně něco více jest než pouhou frásí volební. Vzhledem k tomu, že v konkretním případu oprávněným tužbám veřejnosti vyhověno není a předložený návrh průčelí právě rázu Staroměstského náměstí přes to neodpovídá, že některé motivy z budovy č. p. 932-I. do návrhu pojaty byly, nelze mi jinak, než s politováním nedoporučiti radě městské tyto návrhy ku schválení, jelikož řešení půdorysné těsně s řešením průčelí souvisí, nemohu se z toho důvodu dále do detailního posuzování těchto pouštěti. Žádám rovněž, aby ve schůzi rady městské vyjádření toto v plném znění čteno bylo.« Vyjádření architekta V. Beneše znělo rovněž v ten smysl, že řešení průčelí nelze šťastným nazvati vzhledem k rázu místa, to jest Staroměstského náměstí, kterémuž neodpovídá, a že plány schváleny býti měly jen s tou podmínkou, že jiný správný návrh průčelí předložen bude. Vyjádření důvěrníků dozorčí rady pojišťovny podané p. dvorním stavitelem K. Terebou neslo se ovšem opačným směrem a v jednom vyjádření zástupce dozorčí rady dokonce bylo architektu Münzbergrovi popíráno právo, že by byl tlumočil veřejné mínění, k čemuž prý mandátu nemá, a které také názorům jím vysloveným neodpovídá. Přes úplný odpor ve vyjádření důvěrníků rady městské a oněch dozorčí rady schválila rada městská plány tak, jak byly předloženy a nevyhověla rovněž návrhu, aby ku zjištění toho, zdaliž vyjádření zástupce obce pražské odpovídá náhledům veřejného mínění, plány této budovy, která tolik zájmu veřejnosti vyvolala, veřejně vystaveny byly. »Je to veskrz zajímavá zpráva a proto doporučujeme ji další pozornosti. Vzbudí zajisté několik úvah. — Dokud zasedala umělecká komise, přecházelo se přes její návrhy k dennímu pořádku a uhlasovalo se všecko bez důvodů, nejvýš že hodilo se při tom kamenem po těch umělcích, jejichž příslušnost ku Praze nebyla úředně legitimována, dnes kdy místo oné zasedá soupisná komise hází se po místopředsedovi jejím frází, že nemá práva a mandátu tlumočiti veřejné mínění ve věci, která privátně většině pánů radů na srdce přirostla, a jemuž snad nepřímo vyčteno bylo panem dvorním stavitelem, že vůbec nemá práva dávati dobrozdání nepohodlná. — Časy se tedy změnily i jiné korporace vystřídaly se na stolici k hájení starého a malebného rázu Prahy, ale duch mezi strýčky v slavné rady slovutných pánů se nezměnil. —



EMIL HOLÁREK.
KOLO OSUDU. ≡
≡ (SKIZZA.) ≡

Jak to tehdy pravil p. rada Frič o tom uměleckém díle, které povstati má na náměstí Staroměstském místo těch nenáviděných, bezcenných, ohyzdných domů? — Co praví nyní arch. Münzberger a arch. Beneš? — Byla odůvodněna tehdy naše otázka nahradí-li nám nový dům domy zbořené? — Páni arch. Münzberger a Beneš to popírají, stavitel Tereba je za to nemile odbývá — kdo z nich je v právu a kdo to rozsoudí, když vyloučena veřejnosť z posouzení nových návrhů? Kdo, ptáte se? — Zde se nerozsuzuje ani neuvažuje — zde se jen hlasuje, a nad »hlasovací« neplatí žádný hlas. — Jednotlivcům upírá se právo mluviti jménem veřejnosti a veřejnosti upírá se právo i příležitosť posuzovati vůbec. A proč? - Na to nechť odpoví všemocní pánové, ale ať při tom dají pozor, aby neurazili pana projektanta, jenž zajisté je přesvědčen, že jehe práce snese té kritiky jako snesly práce konkurovavších.

≡ ZPRÁVY. ≡

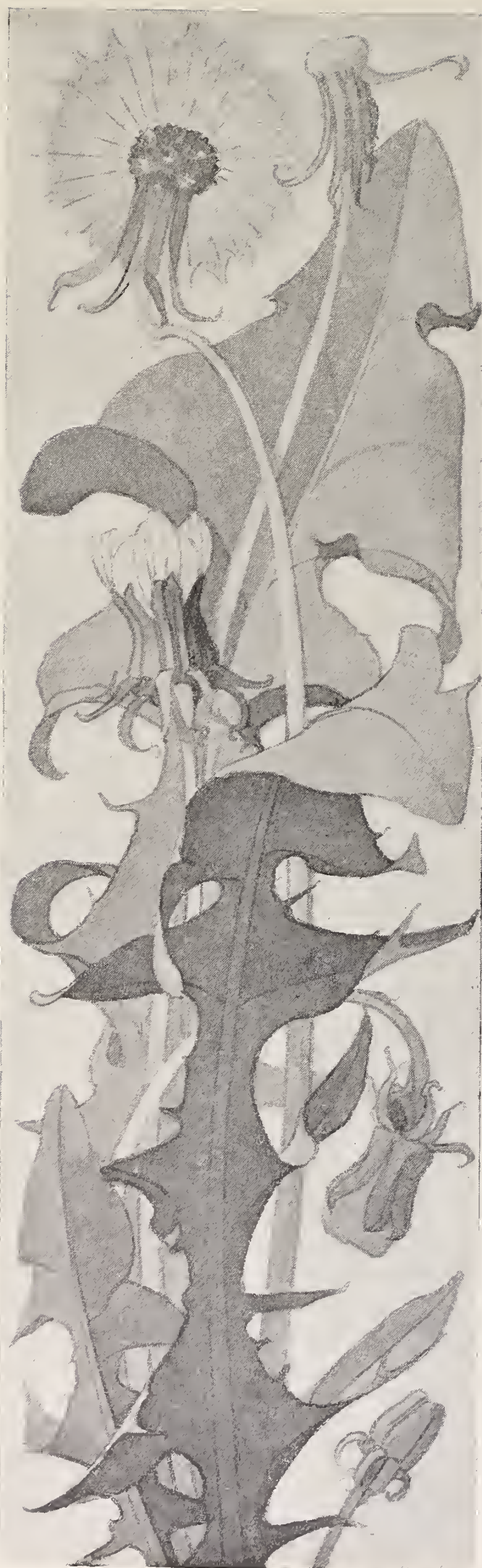
HANUŠ SCHWAIGER JMENOVÁN PROFESSOREM kreslení na nově zřizované české technice v Brně.

JEDNOTA VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ V PRAZE POřádati bude od října do listopadu výstavu prací svých členů v nově upravených místnostech »u Štajgrů«. — U příležitosti tohoto oznámení přičinily »Radikální Listy« některé poznámky, jich názor na »Manes« a »Jednotu« vyjadřující. Nechceme korrigovati ani vyzvídati, konstatujeme jen to, co týká se »Volných Směrů« a co přáli bychom, aby nebylo nesprávně uváděno ať již je to v listě tom či onom: »Volné Směry« do té chvíle pečovaly až příliš úzkostlivě o snahy **všeho umělectva českého**, než aby mohly prohlašovány býti za »orgán« jedné jeho části — spolku »Manes« —; redakce podala toho zřejmý doklad ročníky předešlými, kde zastoupeni veškeří umělci čeští ať starší či mladší pokud se listu našeho docela nestranili, čísla pak věnovaná jednotlivým umělcům více než nad pochybu dokazují, že nešlo »Směrům« o »Manes« a Manesáky. — A dále: »Manes« nesa veškery výlohy a námahy s vydáváním listu spojené, vypisuje ve »V. S.« ze svých prostředků veřejné konkurrence pro všecky umělce české, kdežto jiné spolky zatím z prostředků cizích vypisují konkurence pro členy vlastní.« — Děje se tak snad v jiném listě, který snaží se být »orgánem« party? »Volné Směry« popřávají místa každé seriosní práci, ano s otevřenou náručí vítají každého pracovníka ať je z kteréhokoli tábora. — »Manes« je snad jen dobrým předmětem výmluvy pro ty, kteří se práce súčastniti nechtí.

CYKLUS OPER SMETANOVÝCH PO DRUHÉ (! ! !) od smrti mistrovy. Poprve nevyznamenával se přílišnou pečlivostí výpravy, tentokráte, jak předběžné provedení Čertovy stěny ukázalo, nebude jinak. Po-

L. KUBA. MOTIV Z PODĚBRAD.





J. KALENDOVSKÝ ≡ IV. CENA ZE SOUTĚŽ V. S. NA DEKOR. ≡ ≡ LINKU.

ukazujeme k tomu, jak vypravují se v cizině opery a dramata historická, n. př. hudební básně Wagnerovy; k tomu, jak v Nár. divadle začasté plýtvá se penězy, i k tomu, jakým vděčným materiálem ku spracování i po stránce výtvarné jsou opery Smetanovy. Avšak pouze Prodané nevěstě a Hubičce dostalo se trochu pečlivějšího studia, ač výsledek požadavkům uměleckého vkusu ani zde nevyhovuje. Z Libuše odstraněny pouze vady nejkřiklavější, v Tajemství vypomáhaly vždy chatrné zbytky z divadla prozatímního. Čertova stěna musila vzíti za vděk obyčejnými operními zásobárnami, zejména pekelnými kostýmy baletu z Asraela.*) A přece jaký zejména zde jest vděčný úkol pro umělce výtvarného, věcmi divadelními se zabývajícího! Reklamujeme pečlivou, uměleckou a historicky správnou výpravu pro všecky opery Smetanovy od Braniborů až po Čertovu stěnu — bude-li však i v tomto směru živena snaha divadla, zamcziti pokud možno znárodnění všech oper velikého mistra, bude to stejně neodpustitelnou vinou všech faktorů divadelních, správy, ředitelstva, zemského výboru i pánů operních režisérů, slynoucích pohodlností a šablonovitostí.

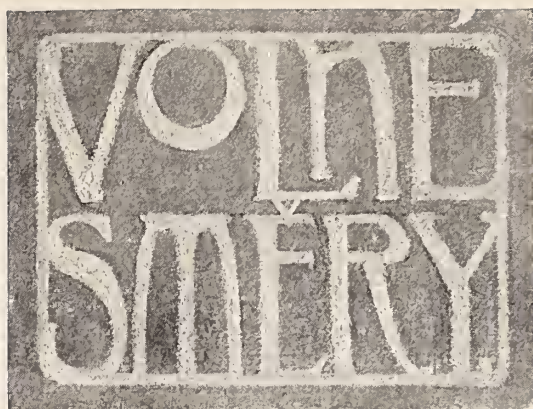
KU KONKURRENCI VYPSANÉ PANEM DREM A. PODLAHOU pro »Obrázkovou Revui« došlo sedm leptaných rytin s jednou variantou a deset kreseb. — Jury sestávala z členů výboru »Manesa« pokud v Praze byli přítomni (Hofbauer, Homoláč a Klusáček). Čtyry předložené otisky rytin nevyhovovaly konkurenční podmínce co žádané velikosti se týče; ze zbývajících přiřčena cena 120 zl. práci s heslem »Ver« s variantou »J. V.« (autor Vojt. Preissig). Vzhledem k znamenité kvalitě leptů z konkurrence vyloučených usneseno doporučiti »Obr. Revui«, aby zbývajících dvou cen užila k získání některých z nich (»Schaber«, »Elektrika«). Co kreseb se týče došly — v souhlase s příliš volnými podmínkami konkurence — práce namnoze pojmu o konkurenci docela se vymykající tak, že jury viděla se nucenou roztřídění cen před se nevzíti a další disponování s pracemi těmi redakci Obr. Rev. ponechati. Pp. konkurrentům sdělujeme, že originaly deponovány v redakci »Obr. Rev.« (Nerudova ul. 250. III.)

NA OBÁLKU VOLNÝCH SMĚRŮ DOŠLO CELKEM ŠEST návrhů, počet to proti předešlé účasti tak nepatrný, že až překvapil. — Jury (Klusáček, Schusser a Županský) shledala práce s hesly »V před« a »Cesty mohou býti rozličné« za nejlepší a doporučila je k reprodukci v listě.

MĚSÍČNÍ SOUTĚŽE VOLNÝCH SMĚRŮ. Z ČÍSLA PŘEDCHÁZEJÍCÍHO opakujeme: Sedmou soutěž »V. S.« Návrh obálky na cenník hudebních nástrojů. Velikost kresby v dvojnásobné skutečné velikosti (514 × 346 mm). Obálka obsahovati musí slova: »Založeno r. 1882. — Hlavní depot hudebních nástrojů« pak volné místo pro případné doplnění tohoto textu a firmu »J. U. Jindříšek — Kiev«. Ponechává se navrhovateli voliti dva neb tři tony k reprodukci. — Ceny uděleny budou dvě 60 a 40 korun. Redakci v této konkurenci zastupovati bude J. Schusser. Návrhy zaslány buďtež do 1. října do 6. hod. večerní K. L. Klusáčkovi (167. III.)

*) Ohlášená Zeyerova žaponská komedie »Bratři« patrně nedostala by se na jeviště Národního divadla, kdyby tu nezbývala výprava nicotné »Gejši«.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotocinkografie J. VILÍMA v Praze.



JULIUS MAŘÁK

☆ 29. III. 1835. † 8. X. 1899.

SCHÝLIL SEŠEDIVĚLOU HLAVU V NEPRONIKNUTELNÝ STÍN SMRTI. ČESKÉ UMĚNÍ ZTRATILO JÍM Z ŘADY SVÝCH VYZNAVAČŮ KRAJINÁŘE ŠIROKÉHO JMÉNA, MISTRA KRESBY A POETICKÝCH NÁLAD, ŠKOLA A ŽÁCI OBĚTAVÉHO UČITELE A OTCOVSKÉHO PŘÍTELE. — UMĚLECKÁ DÍLA JEHO ZABEZPEČILA MU TRVALÝ POMNÍK V HISTORII VÝVOJE ČESKÉHO UMĚNÍ, ZÁSLUHY PAK O ÚSTAV A PÉČE O VLASTNÍ ŠKOLU VDĚČNOU, NESMAZATELNOU VZPOMÍNKU MEZI MLADŠÍMI VÝTVARNÍKY A JEHO ŽÁKY.

ZA VĚTREM. NAPSAL KAREL ENGELMÜLLER. . — Nikdy jsem se necítil být šťastnějším, jako právě nyní ve svém vyhnanství. Věděti, že má svět ke mně tak daleko, býti si vědom takového jakéhos odříkání různých slabůstek, kterým člověk rád podléhá a za kterými vždy slepý a takřka s náruživostí šel, působí opravdovou rozkoš. Nebyl bych věřil, že se za tak krátkou dobu utiší vzbouřené vlny vlastní sebou nespokojenosti a nadejde takový rozjasněný klid. Teprve několik neděl uběhlo od té chvíle, co jsem se odvážil k poslednímu rozmachu umdlévajících křídel a hle, jsem na výsluní. — Tichá, vzrušující radost rozkvetla náhle v mých prsou i hlavě.

Běhal bych celý den v polích a zpíval.

Směji se chvílím, které mne nalezly kdysi slabého a tak nedůtklivého. Pro jaké zbytečné a malicherné věci dovedl jsem někdy celé dny se rozčilovat! Posílám teď všechno k čertu. —

Vzpomínám, jak mi někdy zhořkly a zprotivily se ty schůzky v kavárnách a různých těch hospůdkách, kdy se zdálo, že jsme se tu schválně sešli, abychom se buď navzájem snědli anebo postříleli pod záminkou nejdůvěrnějšího přátelství. Čert ví, co se nám, či vlastně jen snad mně samotnému zakouslo vždy do samého mozku, že jsem přicházel pak domů otrávený, zbičovaný vlatním svým svědomím. . . Ale pak —

To zamilované moje město, které mne zrodilo a odchovalo, je teď tak daleko, tak daleko . . .

A mám nevýslovnou radost, že se mi podařilo ukamenovati v sobě poslední vzpouzející se zbytky resignace. Chci mít naprostou radost ze života, toužení po ní. Vzal jsem si k srdci moudrá vaše slova, drahý pane Strindbergu, že se člověku po dlouhé době dobrovolné či nedobrovolné lži, přispůsobených mravů a řečí, probouzí časem taková všeobecná potřeba brutálnosti, taková divoká chuť strhnouti se sebe šatstvo a choditi naze, odhaliti neslušné a přiblížiti se k odpuzujícím a býti šťastným a veselým zvířetem. . .

Žiji na vesnici. —

Pár statků a baráčků, několik zahrádek, lesy a pole, pole a lesy. Samota, asyl, Tusculum. Srdce se tetelí rozkoší.

Tak malounko lidí kolem! Jen několik utahaných sedláků, hrstka dětí na návsi a v oknech za muškátem a rozmarinou několik mladých holek a ustaraných žen.

Léto ve vzduchu, v oblacích, v rozvlněných, do modravých dálek pnoucích se polích . . .

Prochodím někdy celičký den. Nepracuji pranic. Nečtu, nepíšu ani řádky. Nevím také pranic o světě. Vezmu z rána hůl a jdu za ves, do polí, k lesům, k řece. —

Našel jsem tedy konečně co mi scházelo. Klid, naprostý ničím nerušený klid! Tu a tam protáhne se sice ještě hlavou taková nějaká neurčitě rozteskněná nálada a tu obyčejně myslím na podivně spletené věci. Časem i srdce zabolí, v duši ozve se znovu zlomyslné našeptávání o vlastní sebou nespokojenosti, o ubíjení času a života, ale přistihuji se zároveň i se smíchem na rtech a s náručí rozevřenou k objímání něčeho neznámého, co svádí a vábí a tak lahodí všem smyslům. Scházela mi ta zeleň luk, to ticho lesa a pasek, prostota chudých a důvěřivých lidí.

Znají mne tu již trochu. Pozdravují mne zdaleka a mne těší opravdově ta jejich ke mně příchylnost. Nad něčím sice ještě kroutí potají hlavou a šeptají si o tom doma při zavřených dveřích. Nedovedou asi pochopit, že mně může postačiti taková prostá zábava, jako přivstati si časně z rána a chodit se starým ovčákem pást. I pan řídící se jednou z daleka zmínil, jakoby opatrně, aby mne snad neurazil. Ale smluvili jsme se brzy.

A mé srdce takřka skáče a výská samou rozkoší, když usedám někdy ke studni a čekám až se seběhne stádo. . .

Jen si představte — —

Zvolna otevírají se u jednotlivých statků vrátka a jimi vylézají na náves ovce. Osman sedí u mých nohou a vrtí ocasem, jakoby netrpělivě říkal: no, no bude to, bude to?! . . .

A po čtvrt hodince mečí již na návsi celé stádo. Osman je obíhá, počítá. Starý ovčák práská pronikavě a dlouze, dáváme se na pochod.

Ženeme k lesu.

Mlhy ještě na lukách, rosa na květech a mírný chlad ve vzduchu. Slunce líné, jako malé dítě, neví ještě má-li se smát, či kabonět. Kohouti křičí, husy kejhají ve svých vězeních a za schátralým šprlením zahrádek voní keře růží a kývají na pozdravenou nafialovělé zvonce petunií.

Za vsí zapaluju lulku. Ovčák dává bič pod paždí, ruce do kapes svého huňatého pláště a přenechává stádo svědomitosti Osmanově.

Mlha zvolna mizí a nahoře zamodralo se již nebe v nejjasnějších barvách. Lesy dosud jakoby snily o svých nočních dobrodružstvích, a vzpomínaly na pohádky, které tajně zaslechly z šeptajících rtů zázračných bytostí. Ach, tak neklidno bylo v doupatech, ve vrcholech stromů, ve stínu houštin, v měkkém vlhkém mechu dnešní noci!

A náhle jsme na stráni.

Usedám na svůj plášť, skláním hlavu k zemi a dívám se na hmoždící se mravence v nízkém háji mateřídoušky. Kol mojí hlavy mouchy se slétly, povídají si, pískají s komáry a na krvavé slzičky motýli sedají, mávají svými duhovými křídly, přesednou na chvíli, zatancují vzduchem a znovu se snášejí do vůní květů, aby se napily nejsladší rosy. —

Ležím na břiše v plném slunci.

Rajské ticho je kolem. Jen větřík časem protáhne lesem, zatřese jeho tichými sny, zahučí v korunách. . .



≡ JUL. MAŘÁK.
RANNÍ NÁLADA.

Cvrčci a skřivani začínají píseň. —

A v témž okamžiku vzplála v bílém prachu silnice rudá Andina sukně. Husy, jež žene před sebou, jako spoustu bílých, tetelivých skvrn, zasvítily v slunci. Je slyšet jak zpívá, jak se rozkřikla na husy, je vidět, jak se rozběhla, jak sukně její zahořely jako kytka vlčího máku. —

A zas jde zvolna za svým husím stádem, opřena zády o prut, prohnuta v pasu, s nastaveným mladým dětským tělem a zpívá. —

Zatoužil jsem maně po její blízkosti, po její výkřicích a dovádění. Čekám ji s úsměvem a tlukoucím srdcem. Takový blázen se ze mne stal. . .

A když se přiblížila s pytlem pod paždí, s lískovým prutem, bosýma od prachu sesedlýma nohama a usedla k nám, jako k starým známým, na rozkvetlou stráň, kde voní tak dojímavě mateřídouška a zrají jahody, stává se mi vždy ta malá dětská její duše vším. Směji se jejím uličnickým nápadům, její rozpustilým kouskům, které provádí s Osmanem, pomáhám ji stavět pískové domky, povídám jí o velikých městech, vymýšlím nemožné zázraky a pohádky, zatím co mne škubá za vlasy a vousy a křičí v hýřivém smíchu: ale nelži ty lháři, nelži! —

Pak přiženou kluci svá bučící stáda a Anda odskočí k nim. Hádají se, křičí, zpívají.

Jsme s ovčákem na dlouho sami.

Celá paseka míhá se v barvách a prohřátý vzduch chvěje se blekotem ovcí a táhlým, vážným bučením krav. Husy škubají trávu, natahují krky, syčí a rozpínají svá křídla, jakoby se chtěly vznést vysoko k nebesům.

Děti sedí teď v klubku a povídají si o strašidlech.

— Že je to tak, dědku, viďte, dědku?! volají na ovčáka.

Dědek bafá, mlčí a jen chvílemi pošle Osmana, aby mu zahnal ovce dále od lesa.

— Dědku?!

— No —

— Dědku, Anda povídá, že byla v noci ve zvonici a viděla tam otevřené rakve s mrtvými. —

— Hm . . .

— Je to pravda, dědku?!

Hrnou se k němu na stráň. Anda si zakrývá oči rukama a směje se do dlaní. Žába rozpustilá!

Poledne se blíží. Slunce již vysoko a v dáli ve vsi stoupají modravé závity kouře v horký, čistý vzduch.

Tak ticho je teď. —

Anda již odběhla se svými husami, jen stáda dosud klinkají svými nahluchlými zvonky a plecháči a v dáli, ve vsi, psi se rozhafali . . .

Poženeme domů.

FRAGMENTY Z KNIH JOHNA RUSKINA.

(Dokončení). První z ukázek, ta, jež má v sobě znamení smrti, poskytuje nám zároveň příliš zajímavou, než abychom ji opomenuli, ilustraci jistých zásad, o něž naši obyčejní moderní kreslíři silně se opírají. Vzav do rukou nedávno kterousi z našich stavitelských publikací a na zdař bůh ji otevřev, padl jsem na tento kousek poučení: »Aristoteles tvrdí, že nejvyšší druhy krásna jsou řád, souměrnost a určitost«.

Nuže, sympatii s pozorovaným životem nahrazovat poslušným zachováváním zákona matematického je prvním charakteristickým rysem beznadějné práce všech věků; jakožto takový rys naleznete to výtečně projeveno v ukázce beznadějného barbarismu, již vám mám předložit; barbarismu, z něhož nic nemůže vzejít, pro nějž nebylo jiné budoucnosti, leda zaniknutí. Aristotelské principy krásna, jak se pamatujete, jsou prý řád, souměrnost a určitost. Zde je máte všecky tři ve vší dokonalosti, užité na ideál anděla v žaltáři z 8. století, jenž se nalezá v knihovně university St. John's College v Cambridgi. Nuže, jak vidíte, význačné rysy této naprosto mrtvé školy jsou: předně úmyslné uzavírání očí proti přirozeným faktům, neboť buď si člověk sebe nevědomější, potřebuje se pouze podívat na lidskou bytost, aby věděl, že má ústa právě tak jako oči; a za druhé snaha, vykrašlovat neboli idealisovat přirozené fakty dle svých vlastních představ; namalovává do dlaní červené skvrny a přihrocuje palce, v domnění, že je zdokonaluje. To máte co možno nejryzejší typ zásad idealismu všech dob: kdykoliv lidé nehledí na přírodu, vždycky se domnívají, že ji mohou zlepšovat.

Nepochybně budete se také obdivovat výtečnému výsledku, jehož docíleno užitím našeho moderního stavitelského principu krásna, totiž symetrie — vidíte, že i oči byly namalovány souměrně, zcela okrouhlé místo nepravidelných, oválních; duhovka je položena zrovna do prostředka, místo spíše pod víčko, jak ji nesmyslně položila příroda Také si povšimnete »principu pyramidy« ve všeobecné úpravě figury a hodnoty »řady« v umístění bodů.

Od tohoto mrtvého barbarismu přejdeme k barbarismu živoucímu, k dílu vykonanému rukama zrovna tak neumělýma, ne-li neumělejšíma, a myslí stejně nevzdělanou; a přec je to dílo, které každou svou čarou jeví sílu prorockou a skrývá v sobě bezpečné svítání dne. Slýchali jste často výrok, že Giotto byl zakladatelem umění v Italii. Nebyl; ani on, ani Giunta Pisano, ani Niccolo Pisano. Ti všichni ovšem mohutně





≡ JUL. MAŘÁK. ≡
SLUNCE V LESE.



≡ JAR. ŠPILLAR. ≡
ŽNĚ NA CHODSKU.

se uchopili díla a poprvé je pozdvihli nad úroveň půdy, ale základ pro ně byl už položen staviteli lombardských kostelů v údolích řek Addy a Arna. Tam, ve skulptuře severoitalských kostelů, nesoucích sporná data, od století 8. po 12., naleznete nejhlubší kořínky umění Tizianova a Rafaelova. Jdu tudíž do chrámu, jenž dojista je z nich nejrannější, do chrámu sv. Ambrože v Miláně a zahrnuje prý ještě některé části struktury, z níž kdysi sv. Ambrož vyloučil Theodosia, v každém případě však podává nejstarožitnější ukázky lombardského sochařství v severní Italii. Neodvažuju se hádat jejich stáří; jsou dost barbarské pro každé datum.

Kazatelnu tohoto chrámu najdeme pokrytu vpletenými vzorky, úzce se podobajícími vzorkům v rukopise cambridgeském, ale mezi nimi je figurální skulptura velice rozdílného druhu. Je do kamene prostě vsekána, tak že dojem její lze jakž takž podat několika čarami kresby. Připomeňte si proto na okamžik fresko Michelangelovo v sixtinské kapli »Pokušení Evino«, jakožto význačné dílo italského umění na jeho vrchole — a bude pro vás mnohem zajímavější, spatřiti narození italského umění, jak ilustrováno je stejným předmětem v chrámě sv. Ambrože v Miláně, skulpturou »Had šálící Evu«.

V tomto náčrtku, jakkoli je hrubý a směšný, máte živly života v první jejich podobě. Lidé, kteří dovedli utvořit něco takového, byli bezpečni, že dojdou úspěchu. Neboť povšimněte si, kterak veškeren úmysl onoho pracovníka přímo směřuje ke skutečnostem, jak jen se jich umí dodělat; a ne jen ke skutečnostem, nýbrž až k samému jádru skutečností. Všední pracovník byl by býval rozhlížel se v přírodě po svém hadu, ale byl by býval myslil jen na jeho šupiny. Ale tento brach nepotřebuje ani šupin, ani závitů, umí se obejít bez nich; on potřebuje srdce hadího, zloby a našeptávání, a on toho skutečně po jakýsi stupeň dosáhl.



Rovněž tak všední pracovník, i na této barbarské úrovni umění, byl by snad býval vytesal Evina ramena a tělo o hodný kus lépe, ale tento muž nestará se o ramena a tělo, jen když dovede vystihnout Evinu mysl, ukázat, kterak ji těšilo lichocení a jak přec nalezala se v stavu nevolného rozpakování. A v pravdě postihl jakousi tvářnost naslouchání, záliby a zmat-



JAN DĚDINA.
ILLUSTRACE.

ku: povšimněte si očí lehýnce odvrácených, sevřených rtů, pravé ruky rozčileně svírající levé rámě — nic nelze prohlásit za nemožné pro lidi, kteří dovedli takto začínat, svět je pro ně otevřen i vše, což jest v něm; kdežto naopak nic není možno člověku, jenž zrobil onoho symetrického anděla — svět pro něj je uzamčen bez klíče; on vystavěl si celu, v níž musí bydlit, na vždy zamřížovanou — pro něj není naděje víc než pro houbu nebo korál.

Nebudu stopovat z tohoto zárodku pokroky gothického umění v Italii, protože je to velice složitá otázka, spletená s tradicemi škol jiných, a protože největší část posluchačů je asi méně obeznámena s výsledky jejími, než s vlastními svými budovami severskými. Jako ony dvě kresby naznačují smrt a život v počátcích středověkého umění, tak vybereme si příklad p o k r o k u tohoto umění díla u nás na severu. Mnohého z vás nepochybně zajímala mohutnost, velkolepost a ponurost architektury normanské, zrovna tak jako kružby gothické; a uslyšíte-li ode mne, že kořenem všeho dobrého díla jsou skutečnosti přírodní, nepochybně okamžitě vás napadnou obloukové klenby, se svými hrubými polštářovými hlavicemi, tyčemi a klikatinami a nebude vám patrno, co má znalost přírody činit s prostým jejich plánem nebo hrubými formami. Ale všechno toto prosté uspůsobení normanského umění je pouze posledním výběžkem jeho na nejzazším severu. Normanské architektury nestudujte v Northumberlandě, nýbrž v Normandii, a pak shledáte, že je to zrovna obzvláštně mužná a pro praktický život užitečná forma z celé velké francouzské školy obloukové architektury. A kde má tato francouzská škola svůj původ? Zúplna v bohatosti skulptury, kteráž vzniknuvši prvotně z napodobení římských basreliefů, pokryla všechna průčelí ranných kostelů francouzských jedinou nepřetržitou arabeskou života rostlinného a živočišného.

Chcete-li studovat obloukově klenuté budovy, jděte do Poitiers, a tam uzříte, kterak všechny ty prosté výzdoby, jež vás tolik potěšují i jsou-li osamoceně užity, byly vynalezeny osobami zaměstnávajícími se řezbou lidí, oblud, šelem, ptactva, květin v překonávající spoustě. A pak stopujte tuto architekturu do střední Francie a naleznete, že ničeho neztrácí ze svého bohatství, nýbrž jen získává pravdivosti a tudíž i půvabu, až právě v té chvíli, kdy přechází ve sloh hrotitý, nacházíte dokonalý typ skulptury této školy, jenž podává se vám na západním průčelí kathedrály v Chartres. Tyto sochy byly dlouho a právem pokládány za představitele nejvyšší dovednosti století 12., nebo nejrannější doby století 13. ve Francii; a věru mají do sebe důstojnost a delikátní půvab, jenž v pozdějších výtvarech z největší části chybí. Je to z části následkem skutečné noblesy zjevu, hlavně však vlivem půvabnosti, smíšené s přísností, padajících linií nad míru t e n k é draperie, právě tak jako následkem vysoce pečlivé komposiční dokonalosti, při čemž každá část ornamentace něžně harmonuje s ostatními. Pokud jejich moc ovládající jisté tony náboženské mysli, je způsobována patrným stupněm non-naturalismu, nevelebím jí — přemrštěná útlost těl a stuhlost postojů jsou vady; ale jsou to vady vznešené, jež sochám propůjčují podivný vzhled, jakoby tvořily část budovy samotné a podpíraly ji — ne jako řecké kariatidy bez námahy, ani jako karyatidy renesanční s námahou lopotnou nebo nemožnou — nýbrž jako by vše, co bylo mlčící a zasmušilé, stranou odvrácené a stuhlé v mrazivosti srdce naproti děsu země, bylo se proměnilo v podobu věčného mramoru; a tak Duch všechnu trpělivou a ždající přírodu, jíž nepotřeboval už v nebi, propůjčil, aby nesla sloupy chrámů na zemi. To je transcendentální názor o významu těchto skulptur. Nezdržím se při tom; k čemu se přikloňuju, toť jejich ryze naturalistická a životná síla. Jsou to vesměs podobizny — většina z nich, myslím, je neznámých — ale patrné a neklamné podobizny, ne-li přímo vzaté se skutečných osob, jež socha zastupuje, na každý způsob studované na některé osobě žijící, jejíž rysy mohly náležitě představovat rysy obmýšleného krále nebo světce. Mám za to, že některé jsou pravé; je tu podobizna královny, která patrně za živa bývala pozoruhodna pro své zá-



FR. ŠIMON. STUDIE.

řivé černé oči; sochař vřízl duhovku hluboko do kamene a tmavé oči její dosud jsou připamatovávány s jejím úsměvem.

Na jinou věc přeju si vás upozorniti, zejména při těchto sochách — na způsob, jak rostlinné formy jsou sdruženy s kolmými čarami figur. Nalezáte zde svrchovanou spletitost a bohatost křivek po boku čistých a delikátních souběžek, a obojí získává zajímavosti a krásy; ale ve věci té je hlubší význam, než význam pouhého efektu komposičního: význam, jehož sochař neobmýšlel, ale proto tím cennější, že není úmyslný. Míním totiž těsné sdružení krásy nižší přírody živočišné a květinové s krásou vyššího řádu v útvaru lidském. V řeckém umění nikdy toho sdružení nenajdete. Sochy řecké jsou vždy osamoceny; prázdné pole v kameně nebo hlubiny stínu, vyzdvihující podobu sochy, zrovna jako svět nižší přírody, jímž oni pohrdali, ustoupil do temnoty od srdcí jejich. Tu právě tato oděná figura zdá se mně být typem ducha křesťanského — v mnoha směrech slabšího a omezenějšího, ale čistšího; oděná v bílé roucho své a s korunou, a s bohatstvím všeho tvorstva po boku.

Nejbližší stupeň této proměny ukáže se vám ve chvíli, jakmile jenom porovnáte tuto sochu se západního průčelí v Chartres se sochou Madonny, se vrat jižní křížové chodby v Amiensu. Tato Madonna s okolní skulpturou znamená vrchol gothického umění ve století 13. Skulptura neustále v období tom získávala, prostě proto, že každý den stávala se pravdivější, něžnější, nabádavější. Mimochodem řečeno, bylo by moudře, kdybychom všichni z nás opět přijali za své heslo Douglasovo »Něžný a pravdivý!«, v umění jako v ostatních věcech. Spolehněte se, prvním universálním charakteristickým rysem všeho velkého umění je Něžnost, druhým je Pravdivost; objevuju to den co den pořád víc; nekonečná něžnost je hlavním darem i dědictvím všech opravdu velikých lidí. Je jisto, že zahrnuje do sebe poměrně intensivní pohrdání věcmi nízkými, a zdání přísnosti a osobivosti v očích všech tvrdých, hloupých a sprostých lidí — Dante je veliký typ tohoto druhu mysli. Pravím: *prvním* dědictvím je Něžnost, *druhým* Pravda, protože Něžnost je v člověku od přírody, Pravda však v jeho nabytých zvyklostech a vědění; mimo to láska jde první v důstojenství, právě jako v čase a vždy bývá ryzí a úplná; Pravda však v nejlepším případě neúplná.

Abychom se vrátili ke své soše. Všimnete si, že uspořádání této skulptury je na vlas totéž jako v Chartres — přísná spadávající draperie, odlišena od bohaté výzdoby květinové po boku; ale tato socha je nyní úplně oživena, už není přikuta jako vzpřímený pilíř, nýbrž vykláni se stranou ze svého výklenku, a květinová výzdoba, na místě aby byla všední girlandou, záleží teď z vybraně upraveného hlohu. Tato socha znamená vrchol umění gothického, protože až do té chvíle oči kreslířů pevně byly upřeny na pravdu přírody, oni postupovali od květu ke květu, od tvaru ke tvaru, od tváře ke tváři, neustále dobývajíce větší znalosti a pravdymilovnosti, tudíž i neustále získávajíce větší síly a půvabnosti. Ale na tomto bodě osudná proměna stihla jejich záměry. Počali teď pozornost od sochy obracet hlavně k výklenku sochy, od



K. ŠPILLAR.
DEKOR. VÝPLŇ.
SKIZZA.

A. MUCHA



květinové výzdoby ke vlysům, jež uzavíraly květinovou výzdobu. První výsledek toho byl však, třebas ne nejvelkolepější, přec nejdokonalejší výsledek severního genia. V rannější gothice nalézáte méně obdivuhodnou konstrukci, méně pečlivé zdivo, mnohem slabší výraz harmonie mezi částmi budovy. Rannější dílo má vždy více méně ráz dobré, důkladné zdi, s nepravidelnými otvory, s dobrou, tesanou prací, kde zbývá pro ni místa. Ale poslední období gothiky nemá už místa na zbyt; vztyčuje se jak jen může vysoko na nejužším základě, stojí v dokonalé pevnosti s nejmenším co možno materialem ve svých žebrech; ve vybrané harmonii spojuje výklenek s výklenkem, linii s linií, že ani jediného kamene nelze odejmout, ani jediné fiály přidat; a přec vnáší do díla v bohaté, ač teď už vypočítanější hojnosti živoucí element své skulptury: skulptury ve čtyrlístkách, krakorcích, chrličích, výklencích, hřebenech a žlábcích vlysů — jediného stínu tu není bez významu a jediného světla bez života. Ale právě s touto dokonalostí díla přišla nešťastná pýcha stavitele nad vykonanou prací. Dokud byl prostě vztyčoval nemotorné zdi, vytesávaje na nich jako dítě, v rozmaru své fantasie, spočívala jeho rozkoš ve věcech, na něž myslil při tesání, ale jakmile dostihl tohoto vrcholu umění konstruktivního, jal se přemýšlet jen o tom, kterak by dovedně sestavil kameny v celek. Teď už nezněla mu otázka: »Co mohu představit?« nýbrž »do jaké výšky mohu stavět? jak podivuhodně mohu zavěsit tento oblouk do vzduchu, nebo protkat touto kružbou oblaky?« A katastrofa byla okamžitá a neodvolatelná. Architektura stala se ve Francii pouhou tkaninou vlnivých čar, v Anglii pouhým mřížením čar svislých. Přílišná bohatost stala se náhradou vynalézavosti, měřictví náhradou vášně; umění gothické stalo se pouhým výrazem nezřízených útrat a sprosté matematiky; i bylo smeteno, jakož zasluhovalo, smeteno přísnější pýchou a čistší učeností škol založených na klasických tradicích.

Nemůžeme nyní nevidět, kterak po celý průběh dějin tohoto obdivuhodného umění — od nejrannějšího zábřesku v Lombardsku až po konečnou katastrofu ve Francii a Anglii — sochařství, založené na lásce k přírodě, bylo talismanem jeho existence; kdekoli sochařství bylo pěstěno, architektura se pozvedala, kdekoli bylo zanedbáváno, architektura upadala; a věřte mně, vy všichni, kdož milujete toto umění středověké, není žádné naděje, abyste kdy s ním vykonali něco dobrého, leč na základě této věčně trvající zásady. Vlastenecké associace vaše nejsou tu nic na plat, vaše associace romantické, ať rytířské, ať náboženské, nejsou tu nic na plat — horší jsou než neužitečné, jsou falešné. Gothika není umění pro rytíře a šlechtice, je to umění pro lid; není to umění pro kostely a svatyně, je to umění pro domy a domovy; není to umění jenom pro Anglii, nýbrž pro celý svět; nade vše není to umění jedině formy a tradice, nýbrž umění živoucí praxe a věčného obnovování. A kdokoli mluví pro ně jakožto věc starobylou nebo zděděnou, a pokouší se učiti vás jemu jako nějaké církevní tradici, nebo vědě o měřictví, nezná zbla z jeho podstaty, a méně nežli zbla z jeho síly. Zanechte tedy směle, ač ne neuctivě, mysticismu a symbolismu s jedné strany, odhoďte s největším rozhorlením s druhé strany měřictví a legalism; uchopte pevně ruku Boží a plně popatřte do tváře jeho stvoření — a nic není, čeho dospěti On by Vás neuschopnil.

Tak tedy shledáte — a čím hlubší a přesnější bude vaše znalost dějin umění, tím jistěji shledáte — že ve všech opravdových školách, ať velkých ať malých, živoucí silou je láska k přírodě. Rozumějte mně dobře: já nemyslím, že by tento zákon byl vším, čeho je třeba, utvořiti školu. Je nutno nad to přidat k němu mnoho, ač nic nesmí být dáno nad něj. Hlavní věcí, již třeba k němu přidat, je dar osnovy (gift of design) — toť velká pobočná nezbytnost, jež

stejně jako nezbytnost pravdy vládne vším vznešeným uměním.' Tato pobočná nezbytnost je viditelné působení intelektu v podávání pravdy, to, co se nazývá osnovou nebo plánem díla. Zrcadlo neosnuje, přijímá a sděluje nerozlišujíc, cokoli se děje před ním; malíř osnuje, když volí některé věci, zamítá jiné a pořádá vše.

Tento výběr a pořádání musí působiti na vše co se dotýká umění, na velké i malé, na linie, barvy a idey. Je-li dána jistá skupina barev, a přidáte-li vedle nich ještě nějakou barvu, buď skupinu pozdvihnete, zlepšíte a zlíbezníte ještě víc, nebo jí ublížíte, rozladíte ji, odejmete jí srozumitelnost. »Osnovat« znamená volit a klást barvu tak, aby pomáhala a stupňovala všechny ostatní barvy, vedle nichž se octne. Totéž platí o myšlenkách: v dobré komposici každá idea podávána je zrovna v tom pořádku a zrovna s takovou silou, jaké ji dokonale spojí s ostatními myšlenkami v díle, a ona osvětluje ostatní právě tak, jako sama osvětlení od nich dostává, tak že celý řetěz myšlenek nabízený mysli pozorovatelově od něho bude přijat co možno s největší rozkoší a s nejmenší námahou. A tak vidíte, že osnova je vynálezem lidským, jenž bere v potaz lidskou způsobilost. Z nekonečné haldy věcí ve světě okolo nás vybírá si jistý počet, jejž dovede obemknout úplně a podává pozorovateli tuto skupinu ve formě co nejlépe vymyšlené tak, aby byl s to, by sám ji obsáhl a obsáhl s rozkoší.

V souhlase s tím, poněvadž schopnost i sběratele i přijímatele je omezena, je úlohou, aby vše, cokoli podáváte, bylo učiněno pomocným a cenným. Přidáte-li o zrnko váhy, takže rozmnoží se tím únava bez prospěchu, nebo těleso bez zisku na ceně — přidané zrnko je škodlivo; položíte-li barevnou skvrnu nebo slabiku na nepravé místo, skvrna nebo slabika bude působit zhoubně — do které míry zhoubně, je skoro nemožno povědět; jediná nemístná črta štětcem může někdy zničit práci kolika hodin. Nikdo z nás není připraven pochopovati díla některého velkého mistra, dokud toho necítí, a necítí tak přesně jako cítíme hodnotu uspořádání not v hudbě. Vezměte si nějakou ušlechtilou arii hudební a shledáte zkoumajíce ji, že ani jediná sebe slabší, nebo sebe kratší nota nemůže být vynechána, aby nebyla tím zničena celá pasáž, v níž se vyskytá; a shledáte, že každá nota v pasáži vřaděna je dvacetkrát krásnější, než by byla, jsouc hrána o sobě na některém nástroji. Na vlas týž stupeň uspořádání a vztahu musí existovat mezi každým črtnutím štětce a linií ve velké malbě. Můžete pohlížet na celek jako na prodlouženou skladbu hudební: na části jeho jako na jednotlivé arie sloučené v příběh; na drobty a zlomky jeho barvy a čar jako na oddělené pasážeanebo takty melodií; a až po nejnepatrnější notu celku, ž po nejnepatrnější črtu štětce, je-li tu jen jediná zbytečná, ta jediná plodí zlo.

Pomněte proto vždycky, že jsou dva rysy, v nichž záleží všechna velikost umění: předně vážné a pronikavé zachycení přirozených faktů; pak uspořádání těchto faktů silou lidského intelektu, tak aby pro všechny, kdož popatří na ně, nejsvrchovanější měrou staly se užitečnými, pamětihodnými a krásnými. A tak veliké umění není nic jiného, než typ silného a vznešeného života; neboť kdežto duch nízký ve svých stycích se vším, co se děje ve světě vůkol něho, nevidí ničeho jasně, ničemu řádně se nepodívá do tváře a pak trpí, aby byl odmeten zašlapávajícím proudem a silou, jíž nelze utéci, silou věcí, kterých nechtěl předvídat a neuměl pochopit: tak naopak duch vznešený, zplna pohlížeje do tváře skutečnostem světa a s hlubokou způsobilostí prozkoumávaje jejich hlubiny, ve stycích s nimi počíná si s nepoplašenou rozumností a nezbrklou silou, a takž se svým lidským rozumem a vůlí nestává se pouhým nevědomým nebo bezvýznamným činitelem, nýbrž osvojuje si jejich dobro a omezuje jejich zlo.

Tak máte v lidském životě dvě role spravedlivé lopoty na vždy od sebe odlišené, ale na vždy spolu spojené: nejprve Pravda, a na ní založený plán či



A. MUCHA

osnova; a taktéž v umění máte tytéž dvě role na vždy od sebe odlišené, na vždy spolu spojené, nejprve Pravda a na ní založený plán či osnova.

Nuže, až posud není v otázce naší nejmenší obtíže; nikdo z vás nemůže pohledět jediný okamžik na některého velkého sochaře nebo malíře, abyste neviděli naprostou spolehlivost těchto zásad. Ale svízel vzniká, jakmile se jmete zkoumat umění nižšího řádu, vztahující se na nábytek a řemeslné výrobky, neboť v tomto umění živel osnovy vystupuje, zdánlivě, bez živlu pravdy. Často se vám naskytne krása a vynalezavost bez přímého zobrazování přírody. Ale přece i v příčině všech těchto věcí rovněž tento princip platí ve vší prostotě. Jestliže kreslíř návrhů pro nábytek, poháry a vásy, vzorků pro obleky a p. v některé vůdčí partii svého díla se činí, aby nepřetržitě napodobil tvar přírodní, pak drže v rukou pevně tuto ratolest života, může sestoupit do všech odrůd čiře měřické či formální kresby, s naprostou bezpečností a s výsledky ušlechtilými. Tak Giotto, původně malíř figur a sochař, potom vynikal ze všech kreslířů největším bohatstvím v pouhé mosaice barevných pruhův a trojúhelníků; taktéž Benvenuto Cellini, ve všech vyšších odvětvích kovové práce jsa dokonalým napodobitelem přírody, je rovněž ve všech nižších odvětvích jejích nejlepším kreslířem křivek pro okraje pohárův a ucha vás; tak Holbein, původně vynakládající své síly na ušlechtilé umění věrných podobizen, potom stává se nejvybranějším kreslířem krajek na šaty a znaků na zdi; a tak Michelangelo, pěstující prvotně kresbu těl a údů, v nejmohutnějších massách zdiva pak roztřiďuje řadu svých pilířův a v nejvyšším stíně žlábky svého dómu. Ale pusťte jedenkrát z ruky tuto živou ratolest, dejte se do kreslení výzdoby — buď nevědomou hrou své vlastní nesrdečné fantasie, jako činí Ind —, nebo v souhlase s naučeným užíváním nesrdečných zákonů, jako činí moderní Evropan, a pak je pro vás jen jediné slovo — Smrt: — smrt každé zdravé schopnosti, a každé ušlechtilé inteligence, neschopnost, abyste pochopili velké dílo, které člověk kdy byl vytvořil, neschopnost vykonati něco, aby pozorovateli sloužilo to ku pomoci. Odtrhli jste se dobrovolně, opovážlivě, nestoudně od všeho učení svého Tvůrce v jeho vesmíru; odtrhli jste se, ne že jste byli nuceni k mechanické práci pro chleb vezdejší, ne proto, že osud váš vám určil utloukat svůj život v obezděných komorách, nebo vyhrabávat své žití z prašných brázd, nýbrž proto: když celé vaše povolání a všechno zaměstnání vaše, všechny nezbytnosti a příhody vaší existence vás vedly přímo k nohám velikého Učitele a vháněly vás do pokladnice Jeho děl, kdež neměli jste nic jiného na práci, než žít dívajíce se a růst žasnouce — vy samovolně zavazujete si oči před tou nádherou, samovolně podvazujete si bijící krev života, samovolně obracíte se zády k veškerému majestátu Všemohoucnosti, samovolně odtrhujete své ruce od veškeré pomoci lásky a což může být pro vás leč bezpomocnost a slepota, krom osudu horšího než být slepcem, totiž stát se vůdcem slepců?

Nemyslete, že mluvím v rozbouření citů, nebo výrazy přemrštěnými! Já jsem napsal slova ta, jichž užívám, abych věděl, co pravím, a abyste vy, když byste chtěli, mohli vidět, co jsem řekl. Neboť zajisté, předložil jsem vám dnešního večera dle nejlepších svých sil sumu a podstatu soustavy umění, jejímuž hlásání jsem posud byl věnoval svůj život, a zamýšlím věnovat, co mi ještě života zbývá! Měl jsem vždy jen jeden pevný cíl ve všem, čemu učit jsem se kdy pokoušel, totiž hlásat, že cokoli je velikého v umění lidském, je výrazem rozkoše člověkovy z díla Božího.

A tentokrát jsem se pokusil dokázat vám — budete-li otázku tu stopovat, dokážete si to sami úplněji — že žádná škola nikdy nedospěla daleko, která jakožto prvotnou energii neměla v sobě lásky ke skutečnosti přírodní! Ale důležitější pro vás ještě je, býti ujištěni, že podmínky života a smrti v umění národů jsou také podmínkami života a smrti v umění vašem vlastním; a že každý z vás právě v tomto okamžiku má ve své moci, rozhodnout, kterým směrem zaměří jeho kroky. Skoro zdá se býti věcí strašnou, povědět vám, že všichni, kdož jsou zde, mají moc věděti najednou, jaká naděje jim kyne jakožto umělcům; vy snad byste byli raději, aby byla jakási neodstranitelná pochybnost o této sudbě budoucna, nějaká možnost, že snad třebas nepovědomými cestami dostanete se ku předu k nečekaným úspěchům — aby tu byla nějaká omluva nebo důvod, obcházet od mistra k mistru s otázkou, máte-li genia, zda jste na pravé cestě? a z jejich nedbalých nebo formálních odpovědí sbírat si buď prchavé záblesky povzbuzení, nebo záchvaty zoufalství. Není toho potřebí, není pro to omluvy. Vy všichni máte soud nad sebou ve své vlastní moci; každý v této vteřině může se podrobit před vlastní soudnou stolicí zkoušce ohněm. Ptejte se sami sebe, jaká je vedoucí pohnutka, kteráž pohání vás ve chvíli, když jste při práci. Neptám se vás, jaký je váš vůdčí motiv pro práci — toť něco rozdílného; třebas máte živit rodiny, pomáhat rodičům, dobýt si nevěst, můžete mít všechny tyto, nebo jiné takové svaté a nad jiné povýšené pohnutky, jež vás nutí do ranní práce a vnukají myšlenku soumraku. Ale když jste pořádně v práci, jaký je potom motiv, který proráží každou črtou její? Jestliže je to láska k tomu, co vaše dílo představuje, jestliže u vás, krajináře, je to láska k vrchům a stromům, kteráž vás pohání, jestliže u vás, malíře figur, je to láska k lidské kráse a lidské duši, kteráž vás pohání, jestliže u vás, malíře bylin neb zvířat, jest to láska a obdiv a rozkoš nad lupínkem květu a údem těla, kteráž vás pohání, pak Duch vznáší se nad vámi, a země náleží vám i všechna hojnost její. Ale jestliže naopak je to malicherná samolibost nad vlastní dovedností, důvěřivost v předpisy a zákony, naděje na uznání z akademie nebo na populárnost, nebo lakotivost pak je docela možno,



≡ JOŽKA ÚPRKA. ≡
U SV. ANTONÍČKA.
— AKVAREL. SKIZZA. —

JOS. KLIMEŠ. DEKORATIVNÍ VÁSY.



že vytrvalou pílí, nebo snad i šťastnou náhodou dobudete si potlesku, postavení a jmění, po němž toužíte, ale ani jediné črty pravého umění nikdy nepoložíte na plátno nebo do kamene, co budete živ. Volte tedy, směle a vědomě, neboť musíte se dát buď tou, buď onou cestou.

Na tmavé a nebezpečné straně leží pýcha, těšící se v sebeobzírání, netečnost odpočívající na nesporných formách, nevědomost, pohrdající tím, co je nejkrásnějšího mezi tvory Božími, a tupost popírající, co je zázračného v Jeho činění — tam je život jednotvárnosti pro duše vaše vlastní a život bludného putování pro duše ostatních. A na straně druhé otevřen je vaší volbě život korunovaného ducha, vznášejícího se jako světlo ve stvoření, ždy odhalujícího, vždy ozařujícího, každé hodiny nabývajícího větší síly, ale každé hodiny sklánějícího se do hlubší pokory; ducha bezpečného sobě, že cíl jeho je pravý, bezpečného, že pokrok jeho je nezarazitelný; šťastného nad tím, co bezpečně vykonal, šťastnějšího nad tím, več stejně bezpečně den za dnem může doufat; nejšťastnějšího na sklonku života, kdy pravice počíná zapomínat svou umělost, při vzpomínce, že nevyšlo z ní nikdy jediné črty dlátem nebo tužkou, která by nebyla rozmnožovala vědění a nebyla urychlovala štěstí člověčenstva.



GIOVANNI SEGANTINI. Zákeřná a rychle rdousící nemoc sklátila pojednou a náhle mohutný a zdravý peň velikého samotáře majolského dne 29. září tohoto roku. Ve dvou desítiletích rozvinul všechny své síly a schopnosti, ukázal všechnu samorostlou mohutnost svého umění, obsáhl život svého lidu od hroudy a stébla trávy až po nadpozemské představy, a přece, kdo má odvahu říci, že Segantini zemřel při dokonaném díle? Jeť ono obsáhlé a hluboké, je mocně sugestivní a dolehavé, je naprosto osobité v názoru i technickém podání a při tom stále bylo v postupu a v evoluci. Kde by se byl zastavil a kde by skončil? Brianza, Savognino a Majola jsou tři místa jeho pobytu na výšinách alpských, a na každém z nich rodily se pod pilnou rukou umělcovou obrazy, v základní notě sice stejné, ale vždy nového přibarvení a nových vnitřních nuancí. Život na horách jest jeho thematem od té chvíle, kdy opustil milánskou školu a vrátil se tam, odkud byl přišel. Nenašel zde nic neznámého a druhdy nebývalého, ale přišel sem s okem, kterým neskonale jinak to vše viděl a s duší, která to vše neskonale jinak pojímala, nežli všichni pocestní malíři, kteří se tu kdy potulovali. Několikráte tento Vlach, který je v celém novém vlašském malířství zjev docela pro sebe, zaměnil štětec perem a hlásal slovy veřejně svoje Věřím. Zde jest jedno, které psal v prosinci 1891:

»Pravda, která jest mimo nás, není uměním. Nemá a nemůže míti umělecké hodnoty. Nemůže býti nic jiného, nežli slepé napodobení přírody, tedy pouhé podání ve hmotě. Má-li však hmota se vyšvihnouti na stupeň trvalého útvaru uměleckého, musí býti propracována myšlenkou.

»Umění musí zasvěcenci přivoditi nové pocity. Umění, které nechává pozorovatele chladným, není oprávněno žíti. Sugestivnost uměleckého díla odpovídá síle, s níž je umělec ve chvíli koncepce procítil, a koncepce zase odpovídá jemnosti, řekl bych čistotě smyslů umělce. Dík této čistotě vtiskují se nejprchavější a nejlehčí dojmy jeho mozku mocněji a jistěji a tak rozvíří, oplodí jeho ducha, který je pak v celek sloučí. Zde, v něm vykonává se práce, která umělecký ideal přenáší v životný tvar.

»Chce-li umělec tuto idealnou visi při provádění uměleckého díla si udržeti, musí veškeré své síly napnouti, aby její původní energie potrvala. Všechna vibrace jeho nervů musí míti jediný účel: živiti oheň, udržovati obraz stále na živu, aby se myšlenka nerozplynula nebo nevymknula, ona myšlenka, která má na plátně vejíti ve tvar a život a státi se dílem uměleckým, jež pak se stane duševně osobitým a tě-

lesně pravdivým, nikoli oné zevní, povrchní a konvencionelní pravdy, kterou má obyčejné umění, nýbrž oné, která veškeré hráze liniové i barvové povrchnosti prolomí a tvaru život, barvě světlo udělí.

»Vidíme tedy: Zde jest příroda! Vstupuje do duše a beře podíl na myšlení. Štětec pohybuje se, poslušný, po plátně. Prozrazuje chvění prstů, v němž se všechna vibrace čivů sbíhá, a vznikají předměty, zvířata a lidé, přijímající na se do nejmenších podrobností tvar, život a světlo. V umělci žije svatý oheň a vzbuzuje ono napjetí ducha, ono vzrušení, jež on do svého díla vnáší. A toto vzrušení setře s jeho práce vše mechanické a unavující a vznikne umělecké dílo životné, bohatě procítěné, jednolité. Je to vtělení ducha ve hmotu, je to tvoření.



≡JOS. KLIMEŠ. DEK. NÁDOBY.

»Prostor se vyjasňuje, plochy ustupují, postavy nabývají života a pohybu. Zimničná vášeň, která se umělce zmocnila, vyzařuje z jeho díla a sděluje se pozorovateli. Všechno žije pravým, procítěným, zachvívajícím se životem.

»To mělo by býti idealem, jejž by každý umělec měl v sobě hledati, a jež by každému ne všednímu dílu uměleckému mělo dodávati zvláštního rázu. Beze vší pochyby nemohou všichni svým dílům propůjčiti stejný stupeň sensibility. Již jsem byl řekl: To odpovídá zdatnosti a schopnosti duševní citlivosti nervů, které dojmy přijímají a udržují.

»Instinkt, síla, vůle, nad nimiž myšlénka v duši zrozená vítězí, poslouchají ji a pracují v jejím smyslu. Tvoříce tedy dílo umělecké, zušlechťujeme a zdokonalujeme svoji duši a mnohdy též i duši jiných.«

Tak promlouvá realismus nové doby. Chce mít umění zevně věrohodné a vnitřně ryzí, čisté, povznesené; tak mluví realismus idealismem k moralnosti nesený. Sotva znal tenkráte Segantini Ruskina, velikého apoštola mravní krásy; jenom dva muži v obdivu s přírodou srostlí dospěli tu ku stejné víře a stejným závěrům. A na druhé straně je Segantini živoucí doklad Zolovy definice uměleckého díla. Odlišný od ostatních, svůj, sobě vlastní temperament, vyšel do hor, stoupal po jejich srázech a život i příroda na nich se vším světlem a ruchem, se vší prací a vzduchem objevily se mu v nových, před ním nebývalých a nevytvořených obrazech. Aniž by byl znal J. — F. Milleta, pudem svého genia, navázal na jeho vykonané dílo a mocí svého umění vtělil pokrok posledních desítiletí do své práce, v níž líčí velikými rysy, jež jsou plny neochvějné pravdy a ryzího, primitivního citu, život, konání, námahu a oddaně snášenou tíseň alpských horalů, tichou grandiosnost a netknutou tak-



měř velebu alpské přírody. Po leta žil s nima dýchal s nimi báječně průsvitný vzduch, opíjel se s nimi tím silným bílým světlem. S nimi vycházel z jara do zelených pastvin a na hnědá políčka a ssál do sebe všechny překvapující fenomeny světla ve tisícimetrových výších. Nalezl tu lidi antické prostoty, ženy, v jejichž oku sídlí všechno mateřství, rolníky, kteří srůstají v jedno s ornicí a svými pomocnými zvířaty, pastýře a pastýřky, které rozumí svému stádu, jako by to byl tlum vlastních sourozenců. Práce a duma, těžká a úporná práce a neveselá, vážná duma je vtělena v Segantiniho obrazech zaplavených světlem, zatopených vzduchem. v nichž všecko vidíte, každičkou podrobnost v zarážející zřetelnosti a přece zase v harmonii jediným dechem vydechující. Lidé, zvířata a příroda, kraj byly Segantinimu tři prvky stejné váhy a stejné životnosti, z nichž skládá se svět jeho obrazů. Mezi jeho bahnicemi a lidskými matkami není jiného rozdílu nežli, kterým nahá příroda je od sebe odlišila, a jeho stáda, pasáci, pastviny a břitké, nehnuté firny na horizontu pod bezmračným hlubokým nebem jsou jednotným plodem rodící přírody, důstojné vší umělecké námahy, která je uvádí do uměleckého díla.

Pevnou rukou, jistými rysy jejich obraz kreslí a determinující, tokvující technikou vyložených barev vidma je maluje tak, že se všechno chví a tetelí pravdou a životem. A před svým skonem vznáší se Segantini do výšin nadoblačných a při tom hrouží do duše lidské ještě hlouběji nežli ve svých dnech předchozích. Z nejtajnějších jejich zakoutí vyvažuje svá otřásající vidění o Zlých matkách a Ženách luxuře propadlých, ale také o zurčícím Prameni života, k němuž Láska spěje. Mládí G. Segantiniho bylo bídné a osamělé.



JOS. KLIMEŠ.

Bez matky a otce stál ve světě, žil z dobrodiní prostých lidí; v městě nemocnil nostalgií po horském domově a na horách dětsky dumal při pastvě vepřů. Pak objevili jeho umělecké nadání a poslali ho do škol. Nepobyl tam dlouho a nepřinesl si odtud, z večerní školy při Breře milánské, téměř ničeho. Svůj tlumok umělecký si sám naplnil a žil a tvořil potom v oněch horách, kde spatřil světlo světa a které neskonale miloval. Neopustil jich do své smrti. Jenom svoje díla posílal do světa — od Říma až po Liverpool rozložila se jeho sláva — a hlásal pravdy ryzí, čisté a osvěžující jako křišťálová voda horského pramene.

Byl pouze jedenačtyřicet let stár, když zemřel. J. METLICE.

PRAHA 1889. — SOUHRN ZPRÁV A POvěstí s poznámkami »V. S.« — William Ritter o Staré Praze. — Zpráva z obč. klubu staroměstského a její oprava p. arch. Polívkou. — »Veřejná« výstava plánů na měst. pojišťovnu. — Volební heslo. — »Z lásky ku Staré Praze« nadepsal Will. Ritter svoji stať v »Lumíru«, jejíž slova adressována jsou její bořitelům. Čtou-li ještě ti pánové co se tiskne, zamyslí se jistě nad projevem cizince, jemuž víc přirostl osud Staré Prahy k srdci, nežli synům její vlastním.

Bylo sice jinde i v tomto listě psáno mnohokráte ve stejném smyslu jako mluví francouzský kritik, leč ta slova budila úšklebek na rtech opatrných pánů z rady, vždyť to vše mluvilo se z »přepjatosti« a »uměleckého záští konkurenčního« —! Tomuto cizinci se však podobného cosi podkládati nemůže, proto citujeme jednotlivé věty jeho článku — snad vynutí na tvářích v radě jinou mimu — vždyť mnohým na úsudku cizinců hlavně ale Francouzů, tolik záleží! O Praze praví: »Na celém povrchu země nebyla otevřena krás-

nější kniha historie a architektury. Jiné a jinak krásné snad ano. Krásnější nikoliv....« »A já ji miloval opravdu zuřivě. Vděčím jí za velmi živé požitky umělecké, ale také za některé z nejhorších a z nejkrutějších zklamání. A od svého posledního pobytu se věru domnívám, že je to město šílené, postižené monomanií boření; znal jsem kdysi blázna, který se kousal do jazyka a umřel od tohoto dantovského šílenství. Něco podobného se děje v Praze, která páše opravdovou sebevraždu na své kráse a přičiňuje se všemožně, aby si získala pověst vandalství a barbarství . . .«

»Ale byly aspoň při nejmenším tři skupiny budov, které měly zůstati absolutně proti všem uchráněny každé profanace, měly býti chráněny od vandalismu za cenu zlata nebo za cenu krve, ale zachráněny: Hradčany, Malá strana a Staroměstské náměstí. K tomu, aby se někdo odvážil jich se dotknouti, bylo třeba pobloužení ducha i srdce a i prostého rozumu vskutku neuvěřitelného se strany městských úřadů« .... »Věřte, že bourati staré město a budovati nové na jeho místě místo abyste se s ním roztáhli jinam, je aspoň stejně hloupé a svědčí o stejné nevědomosti a falešném vzdělání, o stejně pokryteckém barbarství« . . .

»Nechť lidé dnešní pomyslí na soud, který nad nimi vynesou budoucí, až řeknou: »Z důvodů obchodních, zištných a proto, aby páni X. Y. Z. mohli ukojiti ješitnost a špatný vkus své ženy na útraty požitku pro oči poutníka, zbourali nám město, jehož každá ulice, každý dům měl historický význam. Dnes bychom dali celé své bohatství za to, abychom mohli míti stále před očima toto vidění svědků minulosti ....« Ale copak jim záleží na budoucích! —

*

Někdejší horlitel pro »posvátnost« t. j. nedotknutelnost staroměstského náměstí pan Osvald Polívka přednášel dne 5. října ve Staroměst. obč. klubu »o úpravě Starom. nám. se zřetelem na přestavby několika čelných budov a zvláště pak stavbu nové měst. pojišťovny a o poměru budov k zamýšlenému postavení pomníku M. J. Husa. O té věci opakujeme referát z »Nár. L.: »Pan arch. Polívka odborně, vědecky a srozumitelně vysvětliv situaci, dokládá po náležitém probrání stavu věci, že není vlastně faktické příčiny (!), proč veřejnost byla tak rozčeřena k vůli přestavbě tří domů, které na pohled jen (!) měly cenu historickou. Vždyť při bourání se dokázalo, že stavba byla z různých dob, čemuž nasvědčuje použití různých materiálů z nestejného času a mnohé nedostatky vzpírají se náhledu, že stavby byly z doby Koldínské. Na začátku 17. století měly jinou podobu hlavně domy č. 34, 33 a 32. Z roku 1621 hlavní rytiny představují domy dvoupatrové. Bourání přineslo překvapení. Na místě domů čís. 33—34 nalezeny zbytky kaple Všech svatých z roku 1409 krásy převeliké. Myslilo se, že zbytky naleznou se na domě č. 933 a že pocházejí z roku 1640, ale kdo tam byl, viděl, že různé jiné složení materiálu stavebního o jiném přesvědčuje. Též domněnka, že omítka na domech pochází z doby Dienzenhofrovy, není pravdivá. Dienzenhofer působil v letech 1717 až 1754, úprava domů však byla z doby pozdější. Jediný relief, nalezený naspodní části hlavice, pochází z doby jako kašna Krocínova. Jinak celá stavba byla slátaná. Musily se domy ty bourat? Staroměstské náměstí svůj starobylý ráz děkuje své pitoresknosti a seskupení budov. V tom leží malebnost, nikoli v podobě starých práchnivicích domů. Pan archit. Polívka potom demonstroval svůj





JOS. KLIMEŠ. DEK. VÁSY.

A. BOUDOVÁ.
III. CENA ZE SOUTĚŽE NA D. LINKU.



model Staroměstského náměstí, provedený v rozměru 1 : 200 a vyměňováním modelů domů podal jasný a přehledný obraz, jak náměstí vypadá nyní, jak vypadalo by po adaptaci oněch tří domů a jak po vystavení nové pojišťovny. Dokazoval i nutnost přestavby nynějších domů starších zvýšením, nemá-li Staroměstské náměstí utrpěti na souladu svém postaveným již domem Šírovým. Ukazoval, jak vypadalo by náměstí po zboření domu Krénova a jak získalo by nahražením téhož jinou ladnou souměrnou budovou, čímž by místo pro pomník Husův malým pošinutím přišlo na místo důstojné s místným pozadím v harmonickém celku; tím dokázáno odborně, že náměstí zcela dobře pro pomník Husův se hodí*), aniž by sloup Marianský čeho ztrácel. Je ku podivu, jak oko lidské tu nejmenší nesrovnalost poznává a v jistých případech větší odchylky nevidí. Pan přednášející promluviv ještě odborně o zamýšlené stavbě ukončil a odměněn byl hlučným potleskem a pochvalou.«

Přečetše měli jsme sto chutí promluvit si s p. architektem o jeho názorech o cennosti a »bezcennosti« těch kterých staveb starých jakož i o »malebnosti« a »pitoresknosti« staveb nových, snad by nám za řeči byl ukázal jak věci nejen rozumí ale jak také umí nahražovat ty staré slátanice novými. Ale pan architekt nás předešel a již příštího dne »opravoval« referenta N. L. článečkem »Po zboření domů.« Pro úplnosť cítíme se povinnými také tuto opravu jeho mezi svými sloupci otisknouti: »Neupírám domům č. p. 933—931 I. historickou a uměleckou cenu, ale nepřipisuji jim větší ceny domů již sbouraných č. p. 934 a 935—I. Důkazem toho jsou mé, dříve již v kruzích odborníků projevené náhledy a práce. Na bourání všech těch domů nemám účasti, sdílím však po seznání jejich stavu náhled, u příležitosti jich bourání získaný, že s největší části udržitelnými nebyly, a sice tak, že i adaptace jich by bývala totožnou s novou stavbou. Nemínil jsem nikdy, že starobylý ráz náměstí nebyl podmíněn starými façadami, ale tvrdím, že architektonický ráz náměstí i při provedení nových staveb udržitelným jest a objasnil jsem, čím podmíněn jest. Poznámky o chatrném způsobu provedení staveb a přestaveb domů č. p. 933 a 931—I. týkaly se hlavně řemeslného provedení. Průčelí domu č. p. 932—I. nepovažuji za práci z roku 1690—1721 a nepovažuji je za práci Dientzenhofrovu. Objasnil jsem, z jakých důvodů mám za to, že portál domu č. p. 933—I. na místě svém v letech 1640—1689 nestával a sdělil, z jakých důvodů se zprávy, o portálech domu č. p. 932—I. šířené, opraviti musí. Gotické zbytky, nalezené při bourání, považuji sice za zbytky někdejší kaple Všech svatých — důkazů pro to však není — a poukázal jsem na články pana dra. Teige o těchto domech, a objasnil — pokud zprávy a náhledy se stavem se srovnávají.«

Jak nejasně to mluvil p. architekt ve své přednášce, když referent jeho náhledy tak špatně tlumočil! Nebo snad — —

*

Dle další zprávy denních listů vyhověno žádosti spolku architektů a inženýrů v král. českém za vystavení plánů měst. pojišťovny, p. arch. Polívkou vypracovaných. »K návrhu dozorčí rady městské pojišťovny a ve dorozumění s p. arch. Polívkou usnesla se rada městská, aby plány dotyčné o některém přednáškovém večeru(!!!) spolku arch. a inž. obecenstvu (!!!) byly vyloženy; ke schůzi nechť je také pozván pan projektant, aby plány náležitě vysvětlil a odůvodnil.« Tedy o přednáškovém večeru vyloženy budou plány k veřejnému nahlédnutí! A pan architekt hned na místě poučí své odborné kollegy, kdyby snad nebyli dost moudří pochopiti jeho plány! — Znamenité, fenomenální! Je vidět, že u nás nevymizel smysl pro »politiku.«

*) Prosíme, aby nebylo vzpomínáno toho, kdy p. arch. tvrdil, že se velké náměstí pro pomník Husův nehodí.



Na den 25. října 1899 vypsány jsou doplňovací volby do sboru obecních starších. Je pochopitelno že různé strany chápou se mimo hesla »moudrého hospodářství« také hesla »zachování starobylého a malebného rázu Prahy« Je to jediný důsledek všeho toho neúspěchu, jakého dodělali se snažící se jednotlivci i korporace. Po všem nepochopení a, mluvíme-li upřímně, po vší zatvrzelé umíněnosti panujících stran na radnici nezbývá nic jiného než užiti tohoto rázného prostředku k obrození poměrů pražských. Spolek Manes, který po dobu tříletého vydávání Volných Směrů s takou hoževnatostí upozorňoval na nesprávnosti v záležitostech uměleckých, který s horlivostí systematicky pracoval pro zachování Staré Prahy, podporoval již loňského roku organisaci volební za oněmi hesly pracovavší. Letos vedle ní staví své kandidáty »komise akademická« a také spolek »architektů a inženýrů« pro zastoupení svých kruhů ve sboru obecních starších pracuje. Jde-li opravdu o věc a ne jiné směry, pak je s politováním, že opravové tyto frakce nesjednotily se v jeden sbor, jemuž při rozháraných poměrech na radnici jistě by kynulo vítězství, je to tím politování hodnější, zapomíná-li při tom některá strana na stanovisko věcné a hledí-li pod heslem Staré Prahy domoci se několika mandátů třeba i pomocí kompromisu vládnoucích stran, kterým dosud »Stará Praha« neznamenala nic jiného, nežli jen »volební heslo« protivných lidí a které otázku krásné Prahy dovedly luštit jedině krumpáčem. Spolek Manes nemoha k hájení zájmů uměleckých přímo volebního boje se účastniti, vítá každou poctivou práci směřující obrození nesnesitelných poměrů na radnici.

≡ ZPRÁVY. ≡ JULIUS MAŘÁK MRTEV — TAK hlásaly 9. t. m. veškery žurnály české v krátkých notickách mezi denními zprávami. K význačnějšímu projevu nedostal se žádný z nich, patrně že nebylo mu docela jasno jakého muže české umění v Mařákovi ztratilo, to lépe cítily listy cizí, německé — — Inu ovšem leckerý obecní starší, bezvýznamný politik nebo zbohatlý měšťák zasluhuje většího povšimnutí nežli výtvarník, jehož místo ať jako učitele, ať jako umělce ať jako člověka té doby nikdo nám nenahradí. — Číslem 9. vykonaly Volné Směry způsosem velmi střízlivým část povinnosti své vůči ještě žijícímu. Číslo posmrtné jistě by nyní méně spořilo nadšením kritiky, uznáním vrstevníků a láskou žáků k zemřelému mistru. —

VÝSTAVA JEDNOTY VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ v Praze slavnostně zahájena za přítomnosti pozvaných hostí 14. t. m. V poslední chvíli, kdy list se tiskne, nezbývá času ani místa na obšírný referát. Výstavy súčastňují se přední celebrity zdejšího uměleckého světa professoři Hynais, Pirner, Ženíšek, ryt. Brožík, Myslbek, Maudr. — Ku zvýšení lesku přispívá dále † L. Marold i † nečlen Jednoty J. Mařák. Ostatek dočísti se lze v poloúředních zprávách Jednoty v denních listech k př. to, že je to prvá výstava českých umělců, jí že zahájena je nová epocha ve



vývoji českého umění výtvarného, jí že provedeme rozluku mezi českým a německým uměním v Čechách, »že Jedn. Um. Výtvar. to byla«, která statečným svým vystoupením při obeslání petrohradské výstavy ukázala, jak dovede hájiti zájmy českého umění« — a podobně. Bylo nám nemilé, když museli jsme při obchodním podniku soukromém odsuzovati bombast — bude nám to však třikrát více žel, když při podniku tak seriosním jako je výstava našich starších a vysoce vážených výtvarníků budeme museti ukázati nejenom na bombast, ale i na — nepravdy. Referát o výstavě hodláme připraviti k číslu příštímu.

DEKORATIVNÍ VÁZY JOSEFA KLIMEŠE. V ČÍSLE 9. oznámili jsme úmrtí nadaného absolventa školy prof. Kloučka. Dnes přinášíme některé z posledních prací jeho v reprodukci. Jsou to práce provedené za pobytu jeho v Paříži, práce, kterým věnovati se ehtěl zúplna. Jsa nadán neobyčejným smyslem pozorovacím i komposičním, byl by při nevšední píli a houževnaté vytrvalosti dodělal se v dekorativním oboru svém úspěchu přejednoho. Již několik těch ukázek v čísle uveřejněných svědčí u člověka, opustivšího sotva školu svého mistra, o veliké vůli vytvořiti něco samostatného. Tím více padá na váhu, že stalo se tak u nás, kde v tomto oboru dekorativního sochařství podnes mimo uvedenou školu Kloučkovu tak málo se pracovalo u nás, kde na trhu uměleckém nenalezli jsme téměř jediné práce dekorativní, jakých v cizině všude bývá vystavováno i potřebováno. Že ve všem pokus naprosto se nezdařil, není vinou u člověka, který mlád teprvé se propracovávati začal. Přes to však některé práce prozrazují sílu talentu dekorativního, a jsou takového rázu, že by směle postaveny býti mohly k podobným pracem cizího uměleckého průmyslu. *S.*

VÝSLEDEK SOUTĚŽE »VOLNÝCH SMĚRŮ«. DO ustanovené lhůty došlo celkem 9 modelů misek na popel. O pracích rozhodla jury (Kotěra, Sucharda, Županský, jednohlasně následovně: Návrh zaslaný pod heslem H—r z konkurence vyloučen, poněvadž proveden v rozměrech dvojnásobných, než jaké maximálně stanoveny. Ostatních osm návrhů neodpovídalo podmínkám konkurenčním jednak nedosti pečlivým provedením technickým neb konvencionálností komposice, jednak tím, že nebyly úplně provedeny, nýbrž pouze ve skizze. Z důvodu toho usneseno vypsané ceny neuděliti. Návrhy, které však nejvíce přibližovaly se žádanému provedení usneseno odměniti akcesity po 20 kor. jako honorářem reprodukčním. Práce ty zadané pod heslem: P. F. (autor B. Kafka), »Putti« (J. V. Němec) a Náčrt (B. Kafka) uveřejněny budou v nejbližším čísle »V. Směrů«.

SOUTĚŽ NA NÁČRTKY PRO DIPLOMY ČESKÉHO odboru zemědělské rady pro markrabství moravské, které budou udíleny jako odměny při výstavách a za jiných příležitostí. Konkurovati mohou výtvarní umělci čeští. Náčrtky buďtež 32 cm vysoké, 48 cm široké, a budiž užito motivu hospodářského. Na diplomu budiž umístěn moravský zemský znak a ponecháno místo pro přiměřený text. Náčrtky opatřené heslem s přiloženou obálkou, obsahující konkurentovo jméno a označeným stejným heslem buďtež dodány do 15. listopadu t. r. českému odboru zemědělské rady pro markrabství moravské v Brně. Ceny vypisují se dvě a sice první 100 korun a druhá 50 korun. Jména členů jury sdělena budou později.

VEŘEJNOU SOUTĚŽ NA ZÍSKÁNÍ REKLAMNÍHO plakátu lázeňského města Baden u Vídně vypisuje lázeňská komise tohoto města pro umělce Rakouska a Německa. Úprava a velikost plakátu ponechává se umělci. Žádá se pouze, aby alegoricky zobrazena byla »uzdravující síla sirných pramenů v Badenu, a použito bylo některých pohledů na budovy lázeňské a jeho okolí. Za nejlepší návrh vypisuje se cena 1000 kor. Mimo to ponechává si vypisující komité právo dva nejlepší návrhy po 200 kor. zakoupiti. Udělením cen přecházejí návrhy v majetek komise i s reprodukčním právem pro účely reklamní. Velikost písma hlavního »Curstadt Baden bei Wien« a »Schwefel-Thermen« budiž tak volena, aby viditelna byla u plakátů připevněných na perronech nádraží z oken vlaku. Návrhy heslem a obálkami obvyklými opatřené, zaslány buďtež do 30. listopadu pod adresou: »Die Curkommission von Baden bei Wien.« Jury převzali pp.: předseda komise, zástupce »Künstlergenossenschaft Wien's,« arch. H. Peschel, malíř K. Probst, dr. Hermann Rollet, Fr. Rupprecht von Vistrolog z Vídně a dr. K. Schwarz, lázeňský lékař v Badenu.

PŘÁTELŮM A SPOLUPRACOVNÍKŮM „VOLNÝCH SMĚRŮ". Přestávaje býti redaktorem belletristické části »Volných Směrů«, kdy tyto dospěly ke svému cíli, býti českým převážně odborným listem výtvarného umění, vzdávám upřímné díky všem spolupracovníkům, kteří v prvém třiletí tohoto listu svornou prací mi byli nápomocni, příspěvky svými část belletrii určenou zásobujíce, čímž mně práci přátelsky usnadňovali a druhům výtvarníkům sympatii svou nezištně osvědčovali.

Prosím je, aby i v době příští, podniku tomu vždy svou přízeň zachovali — pro sebe vyprošuje si od nich prominutí všeho, v čem výsledek práce zůstával za touhou, od přátel v redakci a vydavatelstvu »Volných Směrů« pak shovívavou upomínku, sám při této příležitosti je ujišťuje, že působení v kollegiálním jejich kruhu mi zůstane drahým a nezapomenutelným.

V PRAZE, dne 15. října 1899. KAREL MAŠEK.

Péčí a nákladem spolku »MANES«. — Zodpovědný redaktor K. L. KLUSÁČEK. — Tiskem Dra EDV. GRÉGRA v Praze.
Reprodukce fotocinkografie J.VILÍMA v Praze.



12.

VOLNÉ SMĚRY

ROČNÍK III.

ŘÍJEN

MĚSÍČNÍK UMĚLECKÝ VYDÁVÁ SPOLEK MANES

UMĚLECKÝ MĚSÍČNÍK

VOLNÉ SMĚRY

vycházejí péčí a nákladem spolku »MANES«
o třech tiskových arších

15. KAŽDÉHO MĚSÍCE

za redakce K. L. KLUSÁČKA, J. PREISLERA,
STAN. SUCHARDY a K. MAŠKA.



NA VOLNÉ SMĚRY

předplácí se ročně . . . . 6 zl.
poštou . . . . 6 zl. 40 kr.

Cena čísel pro jednotlivý prodej určuje se zvlášť.



VOLNÉ SMĚRY

tisknou se v knihtiskárně DRA ED. GRÉGRA,
cliché z reprodukčního závodu J. VILÍMA
v Praze.

OBSAH SEŠITU 11.

ČÁST TEXTOVÁ.

JULIUS MAŘÁK. (Nekrolog.)
KAREL ENGELMÜLLER: Za větrem.
Fragmenty z knih Johna Ruskina.
J. METLICE: Giovani Segantini.
PRAHA 1899. Souhrn zpráv s poznámkami »V. S.«
ZPRÁVY UMĚLECKÉ. SOUTĚŽE.



ČÁST OBRAZOVÁ:

JULIUS MAŘÁK: Ranní nálada.
Slunce v lese.
JAN DĚDINA: Illustrace.
JAROSL. ŠPILLAR: Žně na Chodsku.
FR. ŠIMON: Studie.
KAREL ŠPILLAR: Dekorativní výplň.
A. MUCHA: 2 studie.
J. ÚPRKA: U sv. Antoníčka.
J. KLIMEŠ: 7 dekorativních nádob.

Našim přátelům!

»Volné Směry« končí třetí ročník.

Při revisi práce naší patrný je značný vývin listu proti ročníku prvému, dík obětavosti celé řady umělců českých, kteří současně s vydavatelstvem přináší značné oběti listu, který musí být zbudován na pevném základě finančním, by dle svého určení byl listem čistě uměleckým, samostatným, který vždy jen z tohoto stanoviska bude vnášet světlo, budit zájem a porozumění pro snahy umění. Jsme si dobře vědomi, že nejsme u cíle, ba že snaha zůstává za výsledkem, víme však též příčinu, která u mnohé věci dobré bývá překážkou.

Proto obracíme se ku všem přátelům, kteří cítí se snahou naší, by pomáhali nám hojným přihlašováním odběratelů, — osobním stykem práce ta pro jednotlivce nepatrná —, my pak ujišťujeme, bude-li mít apel náš výsledku, že každý odběratel bude odměněn obsahem vždy bohatším a seriosním.

List náš zdokonalovat v každém směru to snaha naše, která není a nebude nikdy spekulací, které by umění sloužilo za plášť.

Na vedlejší lístek připiš každý laskavě adresy určitých osob jako abonentů, kterým má být list novým ročníkem zasílán a zašli jej svému knihkupci neb Administraci »Volných Směrů« Praha II. v Tůních 8.

Za laskavost děkuje předem

VYDAVATELSTVO.




GETTY CENTER LIBRARY
3 3125 00091 6953

